WayScience

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

«Сучасний рух науки»

WayScience

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

«Сучасний рух науки»

Редакція Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience»

Матеріали подані в авторській редакції. Редакція журналу не несе відповідальності за зміст тез доповіді та може не поділяти думку автора.

Сучасний рух науки: тези доп. II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 28-29 червня 2018 р. – Дніпро, 2018. – 560 с.

II міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний рух науки» присвячена головній місії Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience» – прокласти шлях розвитку сучасної науки від ідеї до результату.

Тематика конференцій охоплює всі розділи Міжнародного електронного науково-практичного журналу «WayScience», а саме:

- державне управління;
- філософські науки;
- економічні науки;
- історичні науки;
- юридичні науки;
- сільськогосподарські науки;
- географічні науки;
- педагогічні науки;
- психологічні науки;
- соціологічні науки;
- політичні науки;
- інші професійні науки.

Дніпро – 2018

ЗМІСТ

Андрієнко В.С., Фурсова К. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОТНОШЕНИЯ К СМЕРТИ У МОЛОДЁЖИ…….....19

Артеменко Д.Т. СУЧАСНІ КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ…….....23

Балай К.А. ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАХУВАННЯ РОЗЛУЧЕНЬ В УКРАЇНІ…….....26

Білоцерківський О.Б. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ…….....29

Бобко Л.О. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ…….....35

Борисова В.А. СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ ЯКОСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ…….39

Братик М.В. ПЕРСПЕКТИВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ…….....45

Братченко Л.Є. СТАН СУЧАСНОГО РИНОКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ……..…...47

Бубняк Ю. МЕХАНІЗМ КОНТРОЛІНГУ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ……....53

Бугерко Я.М. ПОТЕНЦІАЛ ЛЮДИНИ В РАКУРСІ ЛОГІКО-КАНОНІЧНОЇ СТРУКТУРИ ВЧИНКУ В. А. РОМЕНЦЯ……..…..56

Валевська Л.О. ВИКОРИСТАННЯ В ХАРЧУВАННІ ЗБАГАЧЕНИХ ЕКСТРУДОВАНИХ ЗЕРНОВИХ СНІДАНКІВ…….…....61

Водотика С.Г., Савенок Л.А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ КЛІМАТУ…….....65

Возненко А.О. ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН МОЛОДІ…….....68

Гаватюк Л.С., Телешецька М.І. СТАН РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА БУДІВНИЦТВА В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ…….....71

Гаврилюк В.М. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ЛІЗИНГ…….....76

Галімова В.М. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА: ЕЛЕКТРОХІМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ВОДІ ТА ҐРУНТІ…….....81

Гнедко Н.М., Галімський В.В. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІ…....86

Гнедко Н.М., Крук І.В. СТРУКТУРА І ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ…….…….....91

Гнедко Н.М., Оліферчук Ю.М. ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ ТА ЗАСІБ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ……....95

Голованов Б.Д. НЕЯВНОЕ ЗНАНИЕ КАК ПРЕДПОСЫЛКА КОНСЕНСУСА В ПОЛИТИЧЕСКОЙ НАУКЕ……...…….....101

Гораш О.С., Сендецький В.М., Козіна Т.В. ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ…….....……..……..104

Губицький Л., Мельник Г. ПОСТІЙНА ПОВІТОВА ТОРГІВЛЯ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.…….....109

Даниленко Н.В. ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ І ПРОМОЦІЯ ЗДОРОВ'Я…...114

Дегтярева О.В. ОЦЕНКА ТЯЖЕСТИ СОСТОЯНИЯ И РИСКА НЕБЛАГОПРИЯТНОГО ПРОГНОЗА У БОЛЬНЫХ ОСТРЫМ КОРОНАРНЫМ СИНДРОМОМ……...119

Демедюк А. ОЦІНКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ……...120

Дзівалтівський М.Ю. ЕРІК ВІТАКЕР (ERIC WHITACRE) І ЙОГО «ВІРТУАЛЬНИЙ ХОР»…….……..123

Дніпрова О.А., Єрмолаєва Т.В., Черняк Н.О. ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСТНИХ ОРІЄНТАЦІЙ……...……...…128

Долід А.В. ВЗАЄМОВПЛИВ ПІДЩЕПИ І ПРИЩЕПИ У ПЛОДОВИХ РОСЛИН…….……..…….…..132

Дубель І.М.ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ У ШКІЛЬНОМУ КРАЄЗНАВСТВІ……..……...…..136

Дубініна Г. РОЛЬ ЖІНКИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: КНЯГИНЯ ОЛЬГА….140

Дубовик С.Г. ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПЕДАГОГА І КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИПУСКНИКІВ ВЗО……..…….....146

Душкин С.С. РЕСУРСОСБЕРЕГАЮЩАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ПОДГОТОВКИ ПИТЬЕВОЙ ВОДЫ……150

Ерошкина Т.В., Борисенко С.С, Макеенко Д.С. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ В АСПЕКТЕ ВЛИЯНИЯ ЛИЧНОСТИ РУКОВОДИТЕЛЯ……....155

Єланцева І.І. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СЛУЖБ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ (80-90-ТІ РР. ХХ СТ.) …….…….…….....160

Ерошкина Т.В., Борисенко С.С., Калиберда Я.Г. ОСОБЕННОСТИ МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ……..……....163

Єрошкіна Т.В, Подолян А.М. СТУДЕНТСЬКА СІМ'Я ТА ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ……...……....170

Курило О.Б., Жигадло О.І. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ БРЕКСИТУ ЯК ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН…….....175

Зеленин Г.И. ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ…….……...……...180

Іваненко В.В. ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ……...185

Іськович В. КОНТРОЛЬ ЯК ОДНА З КЛЮЧОВИХ СКЛАДОВИХ СТИМУВАЛЮВАННЯ ТА МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ…….....……..….....189

Кабацька О.В. ВАЛЕОЛОГІЧНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ, ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ…….....192

Ковальчук І.М. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД – ЄВРОПЕЙСЬКА «КОНСТИТУЦІЯ» ПРАВ ЛЮДИНИ……..….....196

Козинець І.І., Івасик О.А. ПРОБЛЕМА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА МИТНОЇ СПРАВИ……...200

Коломієць С.А. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНИХ ВІДНОСИН В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ……..…..….....203

Колочко К.В., Сергієнко О.А АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ……..…..….....208

Коротіч Г.В. Н. АББАНЬЯНО ПРО ЗАВДАННЯ ФІЛОСОФІЇ……...211

Кудінова М.С. ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ СТРЕСУ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ…….…....215

Курило В. ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА…….....218

Курусь І.І. ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНАЛЬНИХ КНУРІВ ЗАРУБІЖНОЇ СЕЛЕКЦІЇ У СИСТЕМІ ВІДТВОРЕННЯ СТАДА…....……..220

Leonov O.S. FILTER CONVERGENCE APPROACH IN MATHEMATICAL ANALYSIS…….……..…..….....224

Лещух А.Р. КОНСТИТУЦІЙНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПУБЛІЧНО-ВЛАДНОГО СУБ'ЄКТА……..…..….....229

Линник І.Е., Шмуля І.А. АНАЛІЗ ЗСУВНИХ ПРОЦЕСІВ У МІСТІ ХАРКОВІ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ….....……..…....234

Лич О.М. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МОТИВАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ УПРАВЛІННЯ ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ….....237

Маслов Д.В. АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБРОБКИ ДАНИХ ВИМІРЮВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЇХ НА ВИРОБНИЦТВІ….....……..…....242

Мачула Д. ТЕХНОЛОГІЇ ПРОВЕДЕННЯ МЕТОДУ «МОЗКОВОГО ШТУРМУ» У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОЇ РОБОТИ….....…….…...246

Маятіна Н.В.ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ….....……...249

Миколайчук І.П. УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА…..……..…….....254

Міщенко О. А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЛЕКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ М. В. КЛОЧКОВА (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ) ….....…….....….....259

Могорита В.М. ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТЕКСТІВ СУЧАСНИХ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ ІСТОРІЇ…....……..…...264

Мосол Н.О. ПСИХОЛОГІЧІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ….....……..…....269

Мусієнко А.В., Островський А.В. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ МОДЕЛІ РЕЛЬЄФУ «SURFER 13» З ВРАХУВАННЯМ ВПЛИВУ МІСЦЕВОСТІ НА ЗМИВ ГРУНТУ У ПРОГНОЗУВАННІ ПАВОДКУ НА РІЧЦІ СТРИЙ….....……..……..….....272

Мушеник І.М. ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ….....……..……...….....277

Мхитарян О.Д. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО НАВЧАННЯЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛАХ НОВОГО ТИПУ……..281

Ногінська А.А., Федорова І.В. ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ….....…….....286

Овечкина Е.А. НОВЫЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ…..……..……..….....289

Овчаренко Н.М. МЕТАФОРА: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ…..……..……..….....295

Осипенко Є.О. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ…..…….....299

Палієнко О.О. ВПЛИВ ЧАСТКОВО ДЕГІТРАТОВАНОЇ ГЛИНИ НА КЕРАМІКО - ТЕХНОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ШИХТОВИХ КОМПОЗИЦІЙ…..……..…..….....304

Панфілова А.В., Гамаюнова В.В. УРОЖАЙНІСТЬ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ…..…….....307

Панюк Т.П., Фалат І.О. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА…..……..…..….....311

Pasechnik A.V. TO THE QUESTION OF LEGAL SUPPORT OF EUROPEAN SECURITY…..……..…..….....314

Підопригора Л.А. ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ТА СИСТЕМНОГО МАКРОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА…..….....319

Плетенко К.П. АЛЬТЕРНАТИВИ ТРАДИЦІЙНИМ УРОКАМ В УКРАЇНІ У XXI СТОЛІТТІ…..……..…..….....323

Подвірна Х.Є., Ащаулова О.І. ОЦІНКА НАДІЙНОСТІ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ "REIKARTZ АВРОРА КРИВИЙ РІГ")…….....……..…..…....328

Подорожная А.О. ЛОГИКО-КОММУНИКАТИВНЫЕ ПРОГРАММЫ ПРИ ОБУЧЕНИИ МОНОЛОГИЧЕСКОМУ ВЫСКАЗЫВАНИЮ...…….....334

Потлог О.М. ВПЛИВ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ШКОЛЯРІВ…….....……....339

Приступа Л.А., Алексейчук А.С. ЛІЗИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА…….....……....343

Приступа Л.А., Саламаха Д.В. НАПРЯМКИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ЯК ДЖЕРЕЛА ЗРОСТАННЯ ВЛАСНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....348

Приходько А.А. РОБОТА ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЗМЕНШЕННЯ ПОМИЛОК В УСНОМУ МОВЛЕННІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....352

Рассадіна І.Ю. ЗАГАЛЬНИЙ ЗБІР ОЛІЇ З НАСІННЯ РИЖІЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ…….....……...357

Rybalova O. HEALTH RISK ASSESSMENT FOR RECREATIONAL USE OF THE SEVERSKIY DONETS RIVER BASIN.....…361

Рудковская Е.В., Гомеля Н.Д. ОЧИСТКА ШАХТНЫХ ВОД ОТ УРАНА И СУЛЬФАТОВ В ПРИСУТСТВИИ АЛЮМИНИЕВЫХ КОАГУЛЯНТОВ……...366

Сакалюк О.П. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК АРТ-ТЕРАПІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА…..……..369

Світовий В.М. ЩІЛЬНІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ПРИ ІНТЕНСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ……374

Сидоренко С.В., Гладун Г.Б. ВІТРОЗАХИСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ АЖУРНИХ ТА ЩІЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ…..……377

Сіткар В.І. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА СУБКУЛЬТУРИ ДІТЕЙ НА БАЗОВИХ СТАДІЯХ ЕПІГЕНЕТИЧНОГО ЦИКЛУ…..……381

Соболєв В.О. ДЕЯКІ ПРАКТИЧНІ КРОКИ В ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКОВІ УКРАЇНИ…..……..……386

Соколова О.О., Гонтова Т.М. ВИВЧЕННЯ ЛІПОФІЛЬНОЇ ФРАКЦІЇ КРАЙОВИХ КВІТОК СОНЯШНИКА ОДНОРІЧНОГО…….....……..392

Соловйова А.О. СИСТЕМА РЕЦИПРОКНОГО СХРЕЩУВАННЯ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ МОЛОДНЯКУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СПОСОБУ ГОДІВЛІ……395

Starodubtseva L.G. SKYPE-LESSONS AS A TYPE OF DISTANT EDUCATION…..……399

Старокожко А.О. ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ…..…404

Стрюченко І.М., Котченко М.В. МЕТОДИ ЕФЕКТИВНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ…..409

Сук М.Т. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ…..…412

Сук П.Л. ГРУПУВАННЯ ВИТРАТ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ...416

Тарасенко В.И. КОРРЕКТИРОВАНИЕ ФОНЕТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ СТУДЕНТОВ-РУСИСТОВ…..…420

Томілович Т.Ю. ЕКОНОМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ….425

Требик Л.П., Рябцева В.О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТ УЧАСТІ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗРІЗ…..429

Трифонова О.В. ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ…..…….434

Трофименко А.В. ЕЛЕМЕНТИ ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ…..…439

Тягло Н.В. НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ МАН ЗА АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИМ НАПРЯМКОМ…..443

Узун Г.М. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАЛЬНО ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ…..…446

Федоришин О.М., Стадницька Н.Є., Кравич А.С., Новіков В.П. СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ…..…..453

Федяєва А.С. РОЗВИТОК ВНУТРІШНІХ ОРГАНІВ ЧИСТОПОРОДНИХ ТА ПОМІСНИХ ТВАРИН…..……...456

Харко О. УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ СИСТЕМОЮ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ…..……..459

Хитрень С. ТЕХНОЛОГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО І ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ…..……..462

Ходзицька В.В. АКТУАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ…..…..…467

Хомич О.Л. ОБГРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ…..…….472

Хрустальов Ф.С. ОБРАЗ МІСТА В УЯВЛЕННІ МЕШКАНЦІВ М. ЗАПОРІЖЖЯ…..…..…..475

Цвігун Т.В., Поліщук І.І. ОСОБЛИВОСТІ ПРИСТОСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДО ЗМІН У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ…..……...477

Цибуленко Л.О., Цибуленко Г.В. СУСПІЛЬНА ТА ІНДУВІДУАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ПЕРІОДУ ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ: УНІВЕРСАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ЛОКАЛЬНІ ПРОЯВИ…..……...481

Циганок О.М. ПУБЛІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНИХ ПАМ'ЯТОК XVII–XVIII СТ. ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ…..……..486

Цюкало Л.В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ…..……..…..489

Чебан С.Д. ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРКАЛЯРНОЇ ВСТАВКИ В НАСАДЖЕННЯХ ЯБЛУНІ…..……..……...492

Чебикін О.Я., Балюк А.С. ДО ПРОБЛЕМИ ПУБЛІКАЦІЇ СТАТЕЙ У ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ, ЩО ІНДЕКСУЮТЬСЯ У WEB OF SCIENCE…..……..……...494

Черновський О.К. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СУДОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ…..……..……..497

Чоботько И.И., Тынына С.В. ПРОБЛЕМЫ ЭКСПЛУАТАЦИИ И МЕТОДЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ВОЗГОРАЕМОСТИ ПОРОДНЫХ ОТВАЛОВ…..……..……..…....501

Чорнявська І.Р., Гупал В.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ВМІСТУ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ГРУНТАХ ЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ ВЗДОВЖ ЗАЛІЗНИЦІ…..……..……..……..505

Шаповал В.М. НАУКА, ЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ ТВОРЧЕСТВО И ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОСТИ…….....…..……...509

Шаульська Г.М. СТАН ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ…….....……..……..…….....….....515

Швець А.Д. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН…….....……..…….....519

Шейкина Н.В., Багуля В.А., Дягилева Ф.Г. МАТЕМАТИЧЕСКАЯ ЧЕТЫРЕХФАКТОРНАЯ МОДЕЛЬ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ОДНОКРАТНОЙ ДОЗЫ ТОКСИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА В ОРГАНИЗМЕ ЧЕЛОВЕКА….523

Шмагун А.В. ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ЗНАННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ…….....……..…….....528

Штирц А.М. ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ У НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА…….....…….....533

Шугайло Я.В. ОСОБЛИВОСТІ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКІВ…….....541

Шуплат О.М. СТАН ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ…….....545

Яворська Т.М. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ…….....549

Ямборак Р.С. АНАЛІТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАУКОВОЇ АБСТРАКЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ВОДНОЇ СИСТЕМИ ПОДІЛЬСЬКОГО ПРИДНІСТЕР'Я…….....553

Яснiковська Г. УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ…….....558

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОТНОШЕНИЯ К СМЕРТИ У МОЛОДЁЖИ

Андриенко Владлена Сергеевна
ассистент кафедры иностранных языков
Украинская инженерно-педагогическая академия
Фурсова Екатерина
студентка 2 курса факультета международных образовательных программ, специальность психология

Проблема смерти, как конечного этапа жизни, существовала с древности. Каждый философ выдвигал свое собственное мнение не только о проблеме смерти, но и о неразрывно связанных с ней проблемах жизни, бессмертия тела и души. В современном мире данная тема ничуть не утратила своей актуальности, напротив, все больше и больше людей занимает вопрос: существует ли бессмертие, что происходит с душой и телом человека после смерти?

Проблема отношения к смерти исследована достаточно мало. Возможно, это связано с тем, что тема смерти в современном обществе является запретной, о смерти не принято говорить вслух. Но, несмотря на это, каждый человек в своей жизни задумывается о том, что когда-нибудь его не станет. Факт неизбежности собственной смерти заставляет человека задуматься о своем существовании, переосмыслить свой образ жизни, свое отношение к себе и близким людям. Отношение к смерти является чрезвычайно личностным, индивидуализированным, зависящим от множества субъективно-объективных факторов [1].

Отношение к смерти полностью задается местной культурой - местной религией, установками семьи и ближайшего окружения. Страх перед смертью - исключительно результат научения: дети изначально к смерти не относятся никак, никакого страха и ужаса перед смертью у них нет.

По мнению таких ученых как Ф. Ариес, М. Вовель, О. Тибо, Л.-В. Тома, В. Франкла, смерть - это один из коренных параметров коллективного сознания и отношение к смерти может служить даже индикатором уровня развития цивилизации. Поэтому изучение установок в отношении смерти может пролить свет и на установки людей в отношении к своей жизни и к основным ее ценностям. Отношение людей к смерти оказывает огромное влияние на качество их жизни и помогает понять смысл их существования. Таким образом, столкновение со смертью способно приблизить человека к более полной жизни - обрести смысл и стать собой.

Некоторые авторы отмечают, что отношение к смерти чаше всего выражается в страхе перед ней и этот страх присутствует в сознании человека всю его жизнь, что сопровождается и отрицательными эмоциями. Таким образом, отношение к смерти может по-разному сказываться на личности в плане ее благополучия [3].

И. Ялом пишет, что некоторые люди, в основном убежденные в собственной неуязвимости, действуют в жизни как герои, часто не задумываясь о других людях и о собственной безопасности. Другие же пытаются преодолеть болезненное чувство одиночества перед лицом смерти, используя слияние — с любимым человеком, с общим делом, с тем или иным сообществом или даже с Богом. В конечном итоге именно страх смерти лежит в основе всех религий, и каждая из них по-своему стремится смягчить боль осознания конечности бытия [4].

Выводя инстинкт смерти из простого утверждения о том, что все живое рождается и умирает, Фрейд пришел к выводу, что все живое бессознательно стремиться к смерти и, соответственно, управляется двумя инстинктами, сексуальным инстинктом (либидо) и инстинктом смерти – Эросом и Танатосом, находясь в непрерывной борьбе противоположностей.

Наиболее разработанной, с психологической точки зрения, проблема отношения к смерти предстает в контексте современной теории страха и тревоги. В рамках экзистенциального подхода (Камю А., Кьеркегор С., Сартр

Ж.-П., Тиллих П., Хайдеггер М., Шестов Л.) страх рассматривается как важнейшая характеристика человеческого бытия, имеющая непосредственное значение для существования человека, его определенная жизненная ценность без актуализации которой, невозможно объяснить систему жизненных ценностей личности.

В отечественной психологии представления о страхе смерти широко разрабатывались в рамках психиатрической проблематики (Карвасарский Б.Д., Свядощ А.М., Ушаков Г.К.) и в концепциях авторов, занимающихся проблемой функционирования человека в критических и экстремальных условиях, в ситуации стресса (Короленко Ц.П., Китаев-Смык Л.В., Лебедев В.И., Мухина В.С.). Исследователи преимущественно уделяли внимание рассмотрению страха смерти, связанного с реальной угрозой потери жизни. В данном контексте страх рассматривался как феномен, обусловленный особенностью предметной ситуации, в которой оказался индивид, и подчеркивалась важность преодоления страха реальными действиями, которые обезопасят его от реально возникшей угрозы. В основе отечественных психологических концепций страха смерти практически всегда лежит конкретизация понятий страха и тревоги (Астапов В.М., Захаров А.И., Прихожан А.М.). При этом тревога понимается как недифференцированный, неопределенный феномен, связанный с предвосхищением угрозы; страх же интерпретируется как четкое отражение конкретной угрозы, непосредственно связанное с реальностью.

Однако, в интерпретации отношения к смерти, того страха, которые возникают у человека, осознающего этот феномен, есть еще один важный аспект, связанный с актуализацией смысла конечности субъектного бытия, с осознанием смерти на уровне личностного смысла. Личностная значимость становится доступна лишь на определенном этапе развития и качественно отличается по гамме переживаний от более раннего этапа (когда ребенок лишь открывает для себя мысли о смерти, регрессируя или вытесняя их из поля сознания) и более позднего периода в развитии (когда наши эмоции в какой-то

степени «смиряются» с мыслями о конечности бытия и вырабатываются механизмы защиты от фрустрирующих воздействий данного страха).

Отношение к смерти в системе жизненных ценностей современного человека характеризуется избеганием соприкосновения с темой смерти, особенно в проекции «на себя» и близких, при парадоксальном насыщении современного культурного пространства мотивами и сценами смерти и насилия, и страхом смерти, опирающимся на неподлинное, лишенное экзистенциального смысла бытие, одиночество, не осмысленный и не интегрированный опыт общения со смертью.

Страх смерти в раннем юношеском возрасте рассматривается как ценностно-смысловой барьер, порождающий чувство затруднения и неадекватности постигаемого и невозможности прекращения индивидуальной личностной траектории жизни. Он трактуется как осознанный страх ввиду механизма воздействия на личность как символического аналога по эмоциональному воздействию реальной ситуации угрозы жизни.

Выявлено, что к раннему юношескому возрасту создаются предпосылки для проявления психологического новообразования — смысла жизни и смерти, под которым понимается концентрированная, описательная характеристика наиболее стержневой и обобщённой динамической смысловой системы, ответственной за общую направленность жизни субъекта как целого. Понимание человеком смысла жизни и смерти напрямую связано с его личностными ценностями и субъективным мировоззрением.

Установлено, что отношение юношей и девушек раннего юношеского возраста к жизни и смерти имеет четко выраженные половые и этнические особенности и различается содержательно и по мотивационно-динамическим характеристикам [2].

Среди факторов, влияющих на отношение человека к смерти, возраст играет одну из ведущих ролей. Кроме этого, сильное влияние оказывают также пол, этнические особенности и личностные ценности.

Особенностями именно молодого возраста является то, что в процессе научения уже были сформированы представления о жизни и смерти, чего нет у детей. На фоне этих знаний может развиться три основных линии отношения к смерти: постоянный панический страх смерти и обесценивание смерти, как две крайности, и нормальное отношение к этому явлению. Факторами, влияющими на формирование одной из линий, являются личный опыт, окружение, традиции, культура и т.д.

Список літератури:

1. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл. – 2-е изд. – СПБ.: Питер, 2003. – 272 с.

2. Гаврилова Т. А. Страх смерти в подростковом и юношеском возрасте текст. //«Вопросы психологии», 2004, N 6.

3. Левин С. Открытия смерти [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lib.rin.ru/doc/i/51224p2.html

4. Ялом И. *Вглядываясь в солнце*. Жизнь без страха смерти / *И. Ялом*; [пер. с англ. А. Петренко]. — М.: Эксмо, 2009. - 352 с.

СУЧАСНІ КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Артеменко Д.Т.
студент НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»
м.Київ, Україна

Статичні конкурентні переваги (КП) носять переважно тактичний характер і, як правило, не відображають ключові компетенції компанії [1]. Динамічні КП дозволяють досягти сталої конкурентної позиції, забезпечити успішне функціонування компанії на тривалий період. Виявлення КП організації є концентрованим проявом переваги над конкурентами в різних

сферах (видах) діяльності підприємства за рахунок реалізації ринкових факторів успіху або ключових компетенцій.

Сутність КП більш повно проявляється через їх властивості. Першою властивістю є їх *порівняльний, відносний характер*. КП не є властивостями іманентними, невід'ємно притаманними конкретному об'єкту (підприємству, країні). Вони не витікають з його внутрішньої природи, а виявляються лише за умов порівняння цього об'єкта з іншими. Таким чином, можна стверджувати, що КП підприємств слід визначати шляхом порівняння найбільш суттєвих характеристик їх діяльності.

Другою важливою властивістю КП є їх *прив'язаність до конкретних умов і причин* (географічних, часових) [2]. Товар, який має перевагу за ціною на одному географічному ринку, може не мати цієї переваги на іншому. З іншого боку, товар, що зазнає комерційної поразки, через деякий час може користатися успіхом внаслідок, наприклад, виходу з ринку головного конкурента, стрибка інфляції, ефективної рекламної кампанії. Тому, КП будь-якого економічного об'єкта не може мати універсального характеру. При її аналізі потрібно обов'язково враховувати фактор прив'язки до реальних ринкових умов. Іншою властивістю КП є їх *підкореність неоднозначному впливу множини різнорідних чинників.* Для досягнення КП необхідні комплексні зусилля. Іноді й їх недостатньо внаслідок дії зовнішніх, неконтрольованих чинників. Більше того, одні й ті ж фактори можуть як посилювати, так і послаблювати КП. Так, сучасна технологія сприяє створенню переваг щодо якості, проте може погіршувати параметри собівартості виробів через високі витрати на її придбання.

Динамічність КП, описується за допомогою концепції життєвого циклу, відповідно до якої процес розвитку і занепаду КП поділяється на декілька етапів: становлення, здобуття вигоди, зникнення. Взаємозв'язок статичних і динамічних КП полягає у тому, що при швидкому розвитку технологічних інновацій та глобалізації бізнесу змінюється структура міжнародної конкуренції, що зумовлює швидку зміну та еволюцію переваг компанії, тобто

стимулює динамічність КП. КП *зі статичного стану переходять у динамічний* для того, щоб підтримувати високий рівень конкурентоспроможності підприємств.

Однією з головних тенденцій сучасного промислового розвитку є формування виробничо-комерційних ланцюгів, учасниками яких являються фірми та підприємства різних країн світу. Інтеграція українських виробників за допомогою таких ланцюги дає змогу фірмам та підприємствам виходити на нові перспективні ринки збуту, вдосконалити власне виробництво, плавніше реагувати на зміни міжнародної економічної кон'юнктури, організувати стабільний розвиток відповідних виробництв.

Україні потрібно наблизитися до Європи не за процедурними, а за кінцевими стандартами і показниками, адже основними політичними вигодами європейської інтеграції є покращення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, поліпшення правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і повага до прав людини. Основними напрямами, яких слід вжити в умовах євроінтеграції: підвищення рівня поточної безпеки; забезпечення високого рівня прибутковості основної діяльності; забезпечення високого рівня ефективності використання ресурсів; забезпечення високого рівня ліквідності активів (оскільки низька ліквідність активів підприємства може спричинити втрату платоспроможності та його банкрутство впродовж наступного року або навіть місяця); покращення рівня науково-технологічного та інноваційного потенціалу[4].

Пріоритетні можливості підприємств від євроінтеграції, а саме: гармонізація вітчизняних і міжнародних стандартів виробництва та якості продукції, доступ до ринку ЄС, зниження цін на обладнання для проведення модернізації, зниження митних тарифів і безмитні квоти, можливість розширеного співробітництва із закордонними партнерами [3].

Динамічні КП направлені на тривалу роботу компанії, а статичні конкурентні переваги не відображають усі аспекти підприємства. Переваги перестали бути статичними, вони змінюються під впливом інноваційного

процесу (змінюються технології виробництва, методи управління, способи доставки та збуту продукції і т. д.). Тому, для утримання КП необхідне постійне впровадження нововведень.

Список літератури:

1. Статичні та динамічні конкурентні переваги підприємств: сутність та взаємозв'язок [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.studfiles.ru/preview/2398454/page:16/

2. Клименко С.М. Властивості конкурентних переваг // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://posibniki.com.ua/post-vlastivosti-konkurentnih-perevag

3. Артеменко Л.П., Гук О.В. Євроінтеграція: стратегічні загрози та можливості підприємств України // International Scientific-Practical Conference Economic Development Strategy in Terms of European Integration: Conference Proceedings, May 27, 2016. Kaunas: Baltija Publishing. - С. 158-161.

4. Дьяченко О.А., Артеменко Л. П. Економічна безпека інноваційно орієнтованих підприємств в умовах євроінтеграції // Економічний вісник НТУУ «КПІ». - №12. – 2015 http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/45286

ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАХУВАННЯ РОЗЛУЧЕНЬ В УКРАЇНІ

Балай Костянтин Анатолійович

Науковий керівник: ст.викл. кафедри страхування Бурбель Л.Ю.

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

За останні декілька років кількість розлучень в порівняні з укладеними шлюбами зросла. У 2016 році на 229,5 тис. одиниць зареєстрованих шлюбів припадає 130 зареєстрованих розлучень (56,6%), що робить Україну одним з лідерів в даному питанні.[1]

Згідно чинного законодавства процес розлучення в Україні потребує

сплати значних коштів. Подання позову, згідно статті 4 Закону України «Про судовий збір» у 2018 році становить 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тобто 704,80 грн. При позові про розподіл майна при розірванні шлюбу - становить 1% ціни позову, але не менше 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше 3 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що в грошовому еквіваленті не менше 704,80 грн. та не більше 5286,00 грн. Якщо ж є потреба в оскаржені рішення про розлучення, то згідно пункту 6 статті 4 Закону України «Про судовий збір» це становить 150% ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги, в грошову еквіваленті станом на 2018 рік сума дорівнює 1057,2 грн.[2].

Оскільки витрати на розлучення є суттєвими і можуть вносити певні корективи в подальше життя, то варто було страховим компаніям в Україні розглянути реалізацію такого пакету страхування, як WedLock Divorce Insurance (страхування розлучень).

WedLock Divorce Insurance – це страхування від нещасних випадків, яке надає виплату після розлучення, при цьому пом'якшуючи сам процес. Цей вид страхування має на меті запобігти фінансовому краху клієнтів після розлучення і сплати всіх зборів.

Даний вид страхування, на прикладі досвіду США, відбувається придбанням так званих «одиниць первинного страхового захисту» раз на місяць. Кожна одиниця має грошовий еквівалент, який встановлюється страховою компанією. Наприклад, якщо 1 одиниця коштує 500 грн., то за неї страхувальник отримає компенсацію при розлученні в розмірі 5 000 грн. (таблиця 1). Оскільки більша частина розлучень припадає на перші 6 років подружнього життя, то, щоб відбулася виплата, подружня пара повинна бути застрахована протягом чотирьох років, це зводить ризики шахрайських дій до мінімуму. Також, при придбанні кожної наступної додаткової одиниці страхова компенсація зростає. Наприклад, при придбані 5 одиниць компенсація, на яку можна розраховувати, буде становити 15 000 грн. Однак є один суттєвий

недолік, якщо не буде розлучення, то страхувальнику не повертаються кошти, сплачені у вигляді страхової премії. Залучені впродовж перших чотирьох років страхові премії, можуть бути розміщені страховиком, наприклад, у вигляді депозиту.[3]

Таблиця 1

Приклад вартості та нарахування компенсації за страховим пакетом*

Одиниці, шт.	Ціна за одиницю, грн.	Страхова премія, грн.	Страхова виплата, грн.	Термін, роки
1	500	500	3 000	>4
2	500	1 000	6 000	>4
3	500	1 500	9 000	>4
4	500	2 000	12 000	>4

*Таблиця сформована автором

Крім того, що подружжя страхує свій шлюб, такий договір страхування можна оформити і на дитину, при цьому компенсація та вартість буде становити половину суми страхової виплати.

Страхові компанії, які впровадили даний вид страхування за кордоном, створили певний калькулятор прорахунку страхової премії. Даний калькулятор містить безліч запитань, що стосуються даного види страхування (к-ть років браку батьків, фінансове становище страхувальників, місце проживання, політичні та соціальні погляди, інше), які були створені фахівцями в галузі соціології. Цей калькулятор надає змогу створити карту ризиків, які при несприятливому збігу обставин можуть погіршити відносини. Також дана карта може вплинути на вартість однієї одиниці, збільшуючи чи зменшуючи її в залежності від відповідей на задані питання.

Даний страховий продукт був включений в перелік страхових послуг у таких страхових компаніях як SafeGuard Guaranty Corporation (США), Insurance Quotes (США) та Coverhaund (США). Згідно досліджень, які провели дані компанії було зроблено висновок, що даний вид страхування є доцільним та сприяє додатковому притоку грошових коштів від страхувальників. Це відбувається за рахунок того, що американське та європейське суспільство хоче мати гарантії на випадок розлучення і тому з радістю користуються даною

послугою. За даними, наведеними в Human Report, кількість розлучень за останнє десятиліття збільшилось більше ніж у 2 рази, що підтверджує популярність та необхідність даного продукту на ринку [4].

Отже, дивлячись на високий рівень розлучень в Україні та значні витрати на супроводження процесу розлучення, даний вид страхування є фінансово привабливим для страхувальників, а також зможе принести додатковий прибуток страховим компаніям та гарантії фінансової допомоги їх клієнтам. Незважаючи на великі перспективи, потрібно ще багато часу, щоб інтегрувати WedLock Divorce Insurance в реалії України, але якщо це вдасться, то довіра і інтерес до страхової сфери суттєво зростуть.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html

2. Про судовий збір: Закон України. Прийнятий 8 липня 2011 р. № 3674-VI зі змінами і доповненнями від 13.03.2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/3674-17

3. 10 things you need to know about divorce insurance [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.insurancequotes.com/home/divorce-insurance

4. Human Report [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.hrw.org/world-report/2018

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Білоцерківський О.Б.
к.т.н., доцент кафедри комерційної, торговельної
та підприємницької діяльності НТУ «ХПІ»,
abelocerk@gmail.com

На сучасному етапі розвитку значення інформації в економічному житті суттєво зростає у зв'язку із глобалізацією, збільшенням кількості ринків, підвищенням складності економічних явищ, масштабів і глибини трансформацій. Інформація існує як продукт у вигляді інформаційних систем, інформаційних технологій, інтелектуальних систем і мереж тощо [1, с. 258]. Сучасні інформаційні та інтелектуальні технології допомагають управлінцям робити торговельну діяльність ефективною, бо з їхньою допомогою можна враховувати фактори ефективності та підтримувати на належному рівні балансування показники фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства [2, с. 128], що і обумовлює актуальність цього дослідження.

Інформаційною системою називається система, призначена для зберігання, пошуку й видачі інформації у відповідь на запити користувачів [3, с. 15]. До інформаційних систем нового покоління належать інформаційні системи, побудовані на штучному інтелекті (інтелектуальні ІС) [4, с. 8]. Штучний інтелект — це штучні системи, створені людиною на базі ЕОМ, що імітують розв'язування людиною складних творчих задач. Створенню інтелектуальних інформаційних систем сприяла розробка в теорії штучного інтелекту логіко-лінгвістичних моделей. Ці моделі дають змогу формалізувати конкретні змістовні знання про об'єкти управління та процеси, що відбуваються в них, тобто ввести в ЕОМ логіко-лінгвістичні моделі поряд з математичними. Логіко-лінгвістичні моделі – це семантичні мережі, фрейми, продукувальні системи – іноді об'єднуються терміном «програмно-апаратні засоби в системах штучного інтелекту».

Для інтелектуальних ІС характерні такі ознаки [3, с. 20]:

- розвинені комунікативні здібності, які характеризують спосіб взаємодії (інтерфейсу) кінцевого користувача із системою, зокрема, можливість формулювання правильного запиту в діалозі з інтелектуальною ІС мовою, максимально наближеною до природної;
- уміння вирішувати складні погано формалізовані завдання, тобто завдання, які вимагають побудови оригінального алгоритму вирішення залежно

від конкретної ситуації, для якої можуть бути характерні невизначеність і динамічність вихідних даних і знань;

- здатність до самонавчання – це можливість автоматичного витягу знань для вирішення завдань із накопиченого досвіду конкретних ситуацій;
- адаптивність – це здатність до розвитку системи відповідно до об'єктивних змін моделі проблемної області.

Рідко всі чотири ознаки реалізуються в одній інтелектуальній ІС одночасно. Умовно кожній з ознак інтелектуальності відповідає свій клас ІС [3, с. 21]:

- системи з інтелектуальним інтерфейсом – інтелектуальні ІС, призначені для пошуку неявної інформації в базі даних або тексті для довільних запитів, що складаються, як правило, обмеженою природною мовою. Інтелектуальний інтерфейс інтерпретує запит користувача до бази знань і формує відповідь у зручній для нього формі;
- експертні системи – інтелектуальні ІС, призначені для вирішення слабко формалізованих завдань на основі досвіду, що накопичується в базі знань, роботи експертів у проблемній області. Призначення експертної системи: консультування й навчання недосвідчених користувачів, асистування експертам у вирішенні завдань, поради експертам з питань із суміжних областей знань (інтеграція джерел знань);
- системи, що самонавчаються, – інтелектуальні ІС, що на основі прикладів реальної практики автоматично формують одиниці знань;
- адаптивні системи.

На базі інтелектуальних ІС реалізуються системи підтримки прийняття рішень – автоматизовані системи, що надають стратегічну інформацію для вищого керівництва [3, с. 18].

Метою використання інтелектуальних ІС для управління торговельними підприємствами є підвищення ефективності управління підприємством торгівлі (торговельною організацією) та процесів, які в ньому (в ній) відбуваються і – як наслідок – збільшення обсягу продажів і зростання прибутку. Такий ефект

може бути досягнуто з одного боку за рахунок оперативного обліку та безперервного контролю за рухом товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), а з іншого – за рахунок впровадження CRM-технологій, що дозволяють залучити покупця і суттєво підвищити конкурентоспроможність підприємства (організації) [5].

До інтелектуальних інформаційних технологій можна зарахувати системи класу MRP-II, ERP та CSRP, що відповідають вимогам єдиної інформаційної системи: функціональна повнота; достовірність; цілісність; актуальність; надійність [2, с. 128]. Розглянемо їх більш докладно [6]:

Першою системою, що залишилася штовхаючою, але вже використала принципи логістики, була система MRP (планування потреби в матеріалах). У цій системі формулюється перелік необхідних матеріалів для виробництва визначеної кількості готової продукції відповідно до прогнозу ринкової кон'юнктури, потім проводиться формування замовлень постачальникам. MRP має широкий набір машинних програм, що забезпечують узгодження та оперативне регулювання постачальницьких, виробничих і збутових функцій фірми в режимі реального часу. Для здійснення цих функцій у системі MRP використовуються:

- ✓ дані плану виробництва (у специфікованої номенклатурі на визначений момент часу);
- ✓ файл матеріалів (формується на основі плану виробництва і включає специфіковані найменування необхідних матеріалів, їх кількість у розрахунку на одиницю готової продукції, класифікацію за рівнем);
- ✓ файл запасів (дані з матеріальних ресурсів, необхідних для реалізації графіка виробництва, як за вже наявними, так і про замовлені).

Формалізація процесів прийняття рішень у системі MRP здійснюється за допомогою різних методів дослідження операцій. Є можливість розраховувати потребу в сировині і матеріалах, формувати графік виробництва, видавати на друк або дисплей вихідні форми. Використання системи MRP дозволяє знизити

рівні запасів, прискорити їх оборотність, скоротити кількість випадків порушення строків поставок.

Система MRP-II розглядається як друге покоління системи MRP. Покоління систем відрізняються не за рівнем розвитку технології, як покоління обчислювальної техніки, а за гнучкістю управління і широтою функцій. MRP-II включає в себе функції системи MRP в частині визначення потреби в матеріалах, а також функції управління технологічними процесами. Щоб визначити потребу в матеріалах, необхідно вирішити ряд завдань, в їх числі прогнозування, управління запасами, управління закупівлями та ін.

Розвиток ринку породило потребу в широко функціональних інтегрованих корпоративних інформаційних системах ERP-класу, в яких поєднуються бази для зберігання даних, аналітичні інструменти, і системи документообігу. В сучасних умовах питання щодо вибору корпоративної інформаційної системи часто є ключовим стратегічним рішенням, багато в чому визначає ефективність діяльності компанії, особливо в області логістики. Існує безліч факторів і критеріїв, що впливають на прийняття рішення про вибір корпоративної інформаційної системи для підтримки логістики компанії. Найбільш важливими з них є:

- ✓ спеціалізація в області логістики;
- ✓ досвід проведення аналогічних проектів у порівнянних областях бізнесу;
- ✓ наявність локалізованої версії системи, а також можливості надавати локальну підтримку;
- ✓ наявність команди, здатної впровадити пропоноване рішення з урахуванням української специфіки ведення бізнесу.

Системи ERP-класу є результатом еволюції MRP/MRP-II систем в напрямку інтеграції функцій виробничого і фінансового планування та управління. Вони володіють більш розвиненими технічними, технологічними і обчислювальними можливостями, мають зручний графічний інтерфейс, потужні інструментальні засоби розробки і моделювання, що дозволяють

настроювати систему на особливості бізнес-процесів і розробляти спеціалізовані галузеві рішення.

Системи CSRP-класу призначені для розширеного планування, синхронізованого зі споживачем. Практично, це розширені ERP для вирішення завдань міжвиробничої кооперації та дистрибуції (SCM), а також реалізації технологій, орієнтованих на клієнтів, планування (CRM) шляхом точного персоніфікованого обліку зовнішніх потенційних ресурсів збуту. Іншими словами, CSRP-системи забезпечують формування єдиного, інтегрованого інформаційного простору для груп компаній і споживачів у складних розподілених структурах і ланцюгах поставок.

Список літератури:

1. Зарецька Л.М. Інформаційна інфраструктура мережних торговельних підприємств / Л.М. Зарецька // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – Вип. 2. – С. 258-265.

2. Артищук І.В. Інтелектуалізовані системи управління торговельним підприємством / І.В. Артищук, О.І. Белей // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2010. – № 683: Проблеми економіки та управління. – С. 128–133.

3. Білоцерківський О.Б. Інформаційні системи в менеджменті: навч.-метод. посібник / Білоцерківський О.Б. – Харків: НТУ "ХПІ", 2008. – 84 с.

4. Береза А.М. Основи створення інформаційних систем: навч. посіб. / А.М. Береза. – К.: КНЕУ, 2001. – 204 с.

5. Характеристика інформаційних систем у торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?MR=k1243.

6. Короткий курс лекцій з дисципліни «Логістика» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/1584072014244/logistika/logistika.htm.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Бобко Л.О.
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат педагогічних наук, доцент ,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
тел. +380676731039, email: larusa_bobko@ukr.net

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки України успіх підприємств неможливий без інноваційної діяльності, що є запорукою їх конкурентоспроможності та вимагає системного управління.

Дослідженню проблем інновацій та інноваційної діяльності підприємств присвячено низку праць зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема: Г.О. Андрощук, І.Б. Висоцької, Л. Водачека, О. Водачкової, О.М. Гвишиані, О.І.Дація, М.П. Денисенка, Н.В. Краснокутської, В.Г. Федоренка, П.С. Харіва, Й.А. Шумпетера та інших.

Основною метою даного дослідження є аналіз теоретичних та практичних аспектів інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Аналізуючи теоретико-методологічні підходи до розуміння сутності інноваційної діяльності підприємства, слід звернути увагу на дефініцію «інновація», що в перекладі з англійської означає «введення новацій» або «втілення наукового відкриття». Вперше термін «інновація» ввів американський вчений Йозеф Шумпетер. У своїх працях він виділив п’ять нових комбінаційних змін або інновацій: виробництво нового продукту, впровадження нового методу виробництва, залучення для виробничого процесу нових джерел сировини, освоєння нового ринку збуту, впровадження нових організаційних форм [1].

Основними нормативно-правовими актами, що здійснюють регулювання інноваційної діяльності в Україні є Господарський кодекс України, Закон

України «Про інноваційну діяльність», Закон України «Про інвестиційну діяльність». Зокрема, загальні правові ознаки та сутність інноваційної діяльності розкриті в Законі України «Про інноваційну діяльність», де в ст.1 наведено визначення поняття «інноваційна діяльність» – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг»[2].

На сучасному етапі господарювання великого значення набуває дослідження показників інноваційної діяльності підприємств, оскільки визначення провідних тенденцій, проблем поточного етапу розвитку та оцінка перспективних показників цього виду діяльності є запорукою конкурентоспроможності підприємств у майбутньому. Виділення та застосування ефективних форм впровадження інновацій дозволяє підвищити інноваційну активність підприємств і покращити економічні показники діяльності.

Як свідчать дані наукових досліджень, в Україні показники інноваційної активності знаходяться ще на досить низькому рівні, однак простежується тенденція до їх зростання. За даними дослідницького інституту INSEAD, який визначає рейтинг ефективності інноваційної діяльності у країнах світу, Глобальний індекс інновацій України протягом останніх п’яти років підвищився із 35,8 у 2013 р. до 37,62 у 2017 р., що дозволило країні піднятися відповідно із 71 місця в рейтингу країн до 50 місця. У Глобальному інноваційному індексі-2017 Україна посіла 50-е місце зі 127 країн світу, піднявшись на шість рядків у порівнянні з 2016 р. Серед європейських країн Україна зайняла 33-у позицію[3].

Вітчизняна практика доводить, що в Україні інноваційною діяльність в 2017 році займалось кожне шосте промислове підприємство з середньою чисельністю працівників 50 осіб та більше. Про це зазначено в експрес-випуску Державної служби статистики України [4]. Зокрема, на інновації підприємства витратили 9,1 млрд.грн, у т.ч. на придбання машин, обладнання та програмного

забезпечення – 5,9 млрд.грн (64,7% загального обсягу інноваційних витрат), на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,2 млрд.грн (23,8%), на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 21,8 млн.грн (0,2%).

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 7704,1 млн.грн. Обсяг коштів вітчизняних та іноземних інвесторів становив 380,9 млн.грн, кредитів – 594,5 млн.грн, державного і місцевих бюджетів – 322,9 млн.грн.

У 2017р. інновації впроваджували 88,5% підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, з них інноваційні види продукції – 53,3%, нові технологічні процеси – 67,9%.

Таблиця 1

Упровадження інновацій на промислових

	Одиниць
Упроваджено	
інноваційні види продукції	2387
нові для ринку	477
нові для підприємства	1910
нові технологічні процеси	1831
з них	
маловідходні, ресурсозберігаючі	611
Придбано нові технології	832

Джерело:[4].

У 2017р. 59,3% підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність, реалізували інноваційної продукції на 17,7 млрд.грн. Серед таких підприємств 39,8% експортували її на 5,5 млрд.грн. Майже кожне четверте підприємство реалізовувало нову для ринку продукцію, обсяг якої становив 4,5 млрд.грн (на експорт – 41,5%). Значна кількість підприємств (83,8%) реалізувала продукції, що була новою виключно для підприємства, на 13,2 млрд.грн (27,7% поставок такої продукції було за кордон).

Серед основних проблем що стримують реалізацію інноваційної політики на підприємствах України вчені зазначають [5]: відсутність державної підтримки, потреба у безперервному вдосконаленні нових технологій, зношеність обладнання та застаріла матеріально-технічна база, дефіцит фінансових ресурсів, недосконаліть і недостатність інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств і відсутність чіткої методології формування облікової інформації. Усе це перешкоджає ефективному управлінню інноваційними процесами. Для вирішення зазначених проблем необхідно, передусім, створити привабливий інвестиційний клімат та запровадити дієві механізми і стимули для підвищення зацікавленості у впровадженні нововведень саме на рівні підприємства, зокрема: забезпечити удосконалення податкового законодавства в контексті сприяння інноваційній діяльності господарюючих суб'єктів; збільшити обсяги державного фінансового забезпечення інноваційної діяльності, наукових розробок за визначеними пріоритетними напрямами; надати приміщення для розробки досліджень і подальшої реалізації інновацій у вищих навчальних закладах та на підприємствах за принципами бізнес-інкубаторів; активізувати мотиваційні важелі інноваційної діяльності для національного та іноземного інвестора; створити умови для розвитку інфраструктури, що здійснювала б фінансовий, інформаційний, консалтинговий, маркетинговий та інші види підтримки інноваційних процесів.

Список літератури:

1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла коньюнктуры : [электр. изд.] / Й. А. Шумпетер. – М. : Дело, 2008. – 400 с.

2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002р. – [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15

3. Національний промисловий портал: Україна поліпшила позиції в Глобальному інноваційному індексі. – Режим доступу: http://uprom.info/news/other/nauka/ukrayina-polipshila-pozitsiyi-v-globalnomu-innovatsiynomu-indeksi/

4.Експрес-випуск Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html

5. Касич А.О. Інноваційна активність підприємств України: динаміка, проблеми та шляхи вирішення / А. О. Касич, К. О. Канунікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 22. – С. 21-24.

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ ЯКОСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Борисова В.А.
д.е.н., професор
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

Державна політика в сфері відтворення ресурсного потенціалу в агропромисловому виробництві спрямована на вирішення проблем економічного, соціального та екологічного напрямів, що мають суттєвий вплив на процес економічного розвитку України. Важливу роль при цьому відіграє страхування для запобігання та попередження ризиків, відшкодування заподіяних збитків, розвитку страхових відносин.

Внаслідок високої господарської освоєності земельною фонду держави (72,2%, рівень розораності – 57,1%, у тому числі сільськогосподарських угідь – 79,8%) й екстенсивного використання продуктивних угідь посилюється деградація земель: ґрунти втрачають свою родючість і виснажуються. За даними Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру в країні 13,2 млн. га сільськогосподарських угідь зазнають водної ерозії, 19,3 млн. га – вітрової, ще 10,7 млн. га деградують внаслідок підвищеної

кислотності, 3,9 млн. га засолені та солонцюваті, 3,6 млн. га заболочені й перезволожені. Площа ріллі, яка деградує внаслідок ерозії, протягом останніх 25 років збільшилась на третину, й щорічно ця деградація розширюється на 90-100 тис. га, а вміст гумусу в ґрунтах знижається на 20%. Нині тільки 1 з кожних 10 га продуктивних земель має нормальний екологічний стан, що становить лише 10%. Разом з тим, витрати на протиерозійні та інші землеохоронні й землемеліоративні заходи постійно зменшуються [1].

Виключна актуальність проблеми підвищення ефективності використання, відтворення та збереження земельних ресурсів в Україні як одній зі значних країн світу (вона займає за площею земельних ресурсів друге місце в Європі і 42 місце у світі) зумовлена не тільки наявною тенденцією поглиблення значних структурно-динамічних змін у використанні, відтворенні та охороні цього провідного природного ресурсу, специфічними особливостями їх у країні, але й тим, що в останні роки значно знизився рівень віддачі земельних ресурсів як в абсолютному, так і в порівняльному вимірі [5].

У життєвих засобах і продуктах аграрної праці «уречевлено» як природно-екологічні, так і суспільно-економічні закономірності. Тільки подібне розуміння проблем аграрного виробництва, страхування ресурсного потенціалу та екології дає змогу подолати нинішній, суто технологічно-економічний підхід до взаємодії, взаємовідносин людини, виробництва та природи. Завдання науки полягає в тому, щоб забезпечити комплексний суспільно-природний підхід, інтегроване розуміння процесів і змін, які відбуваються в навколишньому середовищі під впливом господарської діяльності, демографічного та соціально-економічного розвитку суспільства [1, 4].

Існуюча нормативно-законодавча база по земельних питаннях створює можливість розробки економічного стимулювання за підвищення агроекологічної оцінки земельних угідь, яке забезпечуватиме розширене відтворення родючості ґрунтів. Комплексний підхід передбачає державний контроль за агроекологічним станом ґрунтів, рівнем родючості та економічну мотивацію капіталовкладень в охорону та відтворення родючості ґрунту. Такі

радикальні заходи сприятимуть відвертанню екологічної кризи в землекористуванні.

Згідно з Земельним кодексом [2] Україні необхідно відшкодовувати збитки власникам землі та землекористувачам, заподіяні внаслідок погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей сільськогосподарських угідь, однак механізм відшкодування збитків не відпрацьований. Одним з шляхів відповідного механізму може бути обов'язкове страхування якості земельних ресурсів. При цьому страхувальниками є підприємства-користувачі земельними ресурсами сільськогосподарського призначення всіх форм власності. Об'єктом страхування є земельні ресурси, що знаходяться у власності чи оренді сільськогосподарських підприємств.

Страховий ризик полягає в зменшенні родючості ґрунтів згідно з нормами, вказаними в паспорті земельної ділянки, для чого відповідним органам необхідно провести дослідження якості земельних ресурсів у межах їх паспортизації. Страховою подією є погіршення основних паспортних показників якості земельних ресурсів через гео-кліматичні процеси, стихійні явища, неправомірні дії третіх осіб тощо. Факт настання страхового випадку визначається при щорічному порівнянні існуючих показників з паспортними.

Страхування необхідно проводити для підприємств-землекористувачів, які мають більш, ніж 1 га земельних угідь. Якість земель повинна впливати на розмір страхових внесків: сільськогосподарські підприємств, що мають кращі землі, повинні сплачувати більшу суму страхових платежів, бо вони можуть одержати більший прибуток і повинні платити за можливість користування кращими землями. Для підприємств-землекористувачів, які будуть вкладати власні кошти на відтворення земельних ресурсів, необхідно надавати знижки до страхових внесків, бо вони сприяють покращенню якості земельних ресурсів. У разі погіршені якості землі розмір страхових платежів збільшується.

Обсяг страхової відповідальності обмежується розміром витрат на відтворення якості земельних ресурсів і складає не більше 70% загального

розміру збитку, можливо також застосування франшизи. Обов'язковість такого страхування дозволить охопити першочерговою увагою великі та небезпечні в екологічному відношенні об'єкти. Доцільно також використання страхового полюсу з 3-4 ступенями захисту як застави (цінного паперу) при довгостроковому кредитуванні відтворення якості земельних ресурсів.

Розрахувати розмір страхового фонду для збереження та відтворення родючості земель сільськогосподарського призначення можна за формулою:

$$\mathbf{F = S \cdot Q \cdot T/100\%,}$$

де F – величина страхового фонду; S – площа земельних ресурсів сільськогосподарського призначення; Q – грошова оцінка 1 га земельних ресурсів сільськогосподарського призначення; T – розмір страхового тарифу, (%).

Результати проведених розрахунків за даними статистичної звітності [3] щодо формування страхового фонду для збереження та відтворення родючості ґрунтів сільськогосподарського призначення, де вирощуються основні види продукції рослинництва на прикладі Сумської області, подані у табл. 1.

У проведених розрахунках розмір страхового тарифу дорівнює 1% від грошової оцінки земельних ресурсів сільськогосподарського призначення, однак він коливається для кожного господарства в залежності від якості земельних ресурсів згідно з паспортними показниками в зв'язку зі застосовуванням підвищувальних (від 1,0 до 2,5) і знижувальних (від 0,9 до 0,2) коефіцієнтів.

Таблиця 1

Формування страхового фонду для збереження та відтворення родючості ґрунтів Сумської області при вирощуванні зернових та технічних культур

Найменування районів	**Зернові культури**				**Технічні культури**			
	Площа, тис. га	**Грошова оцінка 1 га землі, тис.**	**Розмір страхового платежу з 1 га, грн**	**Величина страхового фонду, тис. грн**	**Площа, тис. га**	**Грошова оцінка 1 га землі, тис.**	**Розмір страхового платежу з 1**	**Величина страхового фонду, тис.**
Всього по області	**594,5**	**38,5**	**192,5**	**114441**	**94,2**	**36,0**	**180,0**	**16956**
м. Суми	1,5	40,0	200,0	300	0,1	41,0	205,0	21
Білопільський	51,9	39,5	197,5	10250	8,2	35,5	177,5	1456

Буринський	38,8	39,0	195,0	7566	7,0	35,0	175,0	1225
Великописарівський	24,8	40,0	200,0	4960	5,7	6,8	170,0	969
Глухівський	35,5	38,5	192,5	6835	5,1	36,0	180,0	918
Конотопський	49,4	39,0	195,0	9635	8,2	36,0	180,0	1476
Краснопільський	32,5	39,5	197,5	6420	5,7	35,5	177,5	1012
Кролевецький	20,4	30,0	150,0	3060	1,6	33,0	165,0	264
Лебединський	44,7	40,0	200,0	8940	7,1	36,5	182,5	1296
Липоводолинський	31,5	39,5	197,5	6220	5,4	35,5	177,5	959
Недригайлівський	33,0	40,0	200,0	6600	3,9	36,0	180,0	702
Охтирський	37,8	40,0	200,0	7560	7,9	35,5	177,5	1402
Путивльський	17,0	38,5	192,5	3275	2,2	34,0	170,0	374
Роменський	58,1	39,0	195,0	11330	9,5	35,0	175,0	1663
Середино-Будський	12,1	29,5	149,5	1785	0,8	31,5	157,5	126
Сумський	51,4	40,5	202,5	10410	10,0	40,5	202,5	2025
Тростянецький	22,9	40,5	202,5	4635	4,0	36,0	180,0	720
Шосткинський	19,0	29,5	149,5	2805	1,0	30,5	152,5	153
Ямпільський	12,2	29,0	145,0	1770	0,8	26,0	130,0	104

Страховий резервний фонд необхідно використовувати для відтворення якості земельних ресурсів, сплачуючи страхове відшкодування їх власникам у разі настання страхового випадку при дотриманні ними агротехнічних вимог вирощування сільськогосподарських культур; для відтворення непридатних для сільськогосподарського використання земельних ресурсів; запобігання погіршення екологічного стану земель сільськогосподарського призначення; заходів щодо відтворення деградованих та забруднених ґрунтів, підвищення родючості тощо. Відносини між страховиком і страхувальником ґрунтуються на принципах взаємовигоди та економічної зацікавленості страхувальника у підвищенні рівня власної екологічної безпеки.

Продовження табл. 1

Формування страхового фонду для збереження та відтворення родючості ґрунтів Сумської області при вирощуванні картоплі та овочів

Найменування районів	**Картопля і овочі**			
	Площа, тис. га	**Грошова оцінка 1 га, тис. грн.**	**Розмір страхового платежу з 1 га, грн.**	**Величина страхового фонду, тис. грн.**
Всього по області	**87,4**	**35,5**	**177,5**	**15514**
м. Суми	1,1	40,0	200,0	220
Білопільський	6,1	38,0	190,0	1159

Найменування районів	Картопля і овочі			
	Площа, тис. га	Грошова оцінка 1 га, тис. грн.	Розмір страхового платежу з 1 га, грн.	Величина страхового фонду, тис. грн.
Буринський	3,0	37,0	185,0	555
Великописарівський	3,0	28,0	140,0	420
Глухівський	6,5	38,0	190,0	1235
Конотопський	8,7	37,0	185,0	1610
Краснопільський	3,5	29,0	145,0	508
Кролевецький	5,0	32,0	160,0	800
Лебединський	6,2	37,5	187,5	1163
Липоводолинський	1,6	30,5	152,5	244
Недригайлівський	3,6	31,0	155,0	558
Охтирський	6,0	36,0	180,0	1080
Путивльський	3,6	35,5	177,5	639
Роменський	6,7	37,5	187,5	1256
Середино-Будський	2,5	34,0	170,0	425
Сумський	9,3	39,0	195,0	1814
Тростянецький	3,2	29,5	147,5	472
Шосткинський	4,3	37,0	185,0	796
Ямпільський	3,5	30,5	152,5	534

Список літератури:

1. Економічна оцінка природного багатства України : [монографія] / за заг. ред. акад. НАН України, д.е.н., проф. С. І. Пирожкова; акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. – 396 с.

2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14

3. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

4. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 218 с.

5. Sokolenko L. F. Ecological and Economic Security Assessment in the System of Regional Environmental Management: A Case Study of Ukraine / L. F. Sokolenko, I. V. Tiutiunyk, D. V. Leus // International Journal of Ecology & Development. – 2017. – Volume 32, Issue Number 3. – Pp. 27–35.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ

Братик М.В.

к.ф.м.н., старший викладач кафедри математики

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Проблеми доступу до якісної освіти сучасних школярів:

- відсутність кваліфікованого учителя;

- незацікавленість учителя у якісному викладанні матеріалу;

- нестача часу у кваліфікованого вчителя задовольнити індивідуальні потреби учня;

- значний час, який потрібно, щоб дістатися до місця проведення курсів чи занять;

- нестача коштів, щоб найняти репетитора.

Метод вирішення проблеми: безкоштовне дистанційне отримання знань.

Відповідальний за забезпечення доступної та безоплатної якісної освіти: держава (ст.53 Конституції України).

Проекти дистанційного навчання реалізуються сьогодні:

- викладачами-новаторами за рахунок власних ресурсів;

- викладачами-новаторами за рахунок отриманих грантів або іншої спонсорської допомоги.

Приклади проектів дистанційного навчання, які реалізовані сьогодні:

- «Сучасні освітні технології – дітям!» - щотижневі онлайн-заняття з різних предметів для учнів 10 та 11 класів певних шкіл Київщини (НаУКМА);

- «Математика – рівні можливості» - серія безкоштовних вебінарів для усіх охочих учнів 11 класу з підготовки до ЗНО з математики (НаУКМА, здійснюється в рамках освітньої програми ПрАТ «Київстар» Make Your Mark);

- цикл онлайн-курсів з підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання з української мови і літератури, історії України та математики

(courses.prometheus.org.ua, створено за підтримки посольства Великої Британії в Україні та Британської Ради в Україні);

- відкрита платформа з онлайн-курсами для підготовки до ЗНО (ilearn.org.ua, створена громадською спілкою «Освіторія») та інші.

Переваги дистанційного навчання:

- незалежність від місця проживання;
- економія часу на добиранні до місця навчання;
- відсутність відволікання від сприйняття матеріалу;
- відсутність стресу від діалогу з викладачем;
- можливість багаторазового повторного перегляду матеріалу.

Недоліки дистанційного навчання:

- залежність від доступу до мережі інтернет;
- переважна відсутність безпосереднього контакту з викладачем;
- низька ефективність за відсутності мотивації.

Проблеми розвитку дистанційного навчання:

- відсутність державного фінансування;
- недостатнє сприйняття батьками дистанційного навчання як способу отримання якісної освіти;

Фактори якісного проведення вебінарів та інших засобів дистанційного навчання сучасних школярів:

- добра структуризація навчального процесу ;
- забезпечення «зворотного зв'язку»;
- візуалізація навчального матеріалу;
- лаконічність викладення матеріалу;
- мудре керівництво під час навчального процесу;
- забезпечення спілкування викладача та учнів під час відео уроків;
- оптимістичний тон подання матеріалу;
- ставлення перед учнями зрозумілих та реальних цілей;
- ефективне використовування часу;

- дозована подача матеріалу та недопускання перевантаження інформацією;

Запити сучасного суспільства щодо дистанційного навчання школярів на найближче майбутнє:

- онлайн-курс, що складається електронного підручника, відеолекцій та домашніх завдань з вбудованим «зворотнім зв'язком», які могли б допомагати учневі самому виправляти свої помилки;

- онлайн-консультації з викладачем або роботом-консультантом щодо матеріалу, який вивчається.

Список літератури:

1. Straus, William, Hove, Neil (1991) Generations: the history of America's future. 1584 to 2069. New York: Perennial, – 544 p.

2. Катс Дж. Поколения и стили обучения/ Джон Катс. – М.: МАПДО; Новочеркасск: НОК, 2011. – 121 с.

3. Коростіль Л.А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії [Електронний ресурс] / Л.А. Коростіль – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229

4. Покоління Z. Проблема визначення дат покоління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Покоління_Z.

СТАН СУЧАСНОГО РИНОКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Братченко Л.Є.

Криворізький державний педагогічний університет,

кафедра соціології та економіки**,** старший викладач**,**

LudmilaBratchenco@gmail.com

На сьогоднішній день безробіття є однією з економіко-соціальних проблем в України. Безробіття – це явище, коли частина економічно активного населення не може знайти застосування своїм здібностям до праці, і це вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого - великою проблемою суспільства. При безробітті частина економічно активного населення не може знайти роботу, стає «зайвим» населенням – резервною армією праці [4].

Оскільки працездатне населення є головною складовою ринку праці та володіє необхідним потенціалом, то працевлаштування зареєстрованних безробітних повинно істотно поліпшити, перш за все, економічне та соціальне становище працевлаштованих осіб та усього суспільства в цілому. Це є можливим в сучасних ринкових умовах України, треба тільки активніше шукати різні підходи, шляхи, форми працевлаштування та впроваджувати їх Державною службою зайнятості в життя.

Дослідженням вирішення проблем працевлаштування та безробіття в Україні займались багато науковців, а саме: О. Амоші, С. Бандур, Д. Богиня, О. Богуцький, В. Васильченко, Т. Заяць, А. Колот, Е. Лебединська, О. Макарова, І. Петров, О. Яременко та інші. Незважаючи на наявність великої кількості думок щодо працевлаштування працездатного населення та подолання безробіття, в Україні ця проблема не вирішена і потребує подальшого дослідження.

Сучасний ринок праці є складною системою, яка знаходиться під впливом різних факторів і розвивається за законами ринкових відносин. Зайнятість працездатного населення, на наш погляд, є найголовнішим питанням, яке повинно бути вирішено державою першочергово. Сьогоднішній рівень безробіття в Україні серед осіб 15-70 років є реальною загрозою українському суспільству, його економіко-соціальному падінню, зниженню рівня життя, зниженню народжуваності та тривалості життя. Щоб з’ясувати, яким чином треба забезпечити вищий рівень працевлаштування в цій категорії працездатного населення та знизити рівень безробіття, треба дати визначення категоріям «безробіття», «безробітний» та «працевлаштування».

Безробіття - соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування.

Безробітний - особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи [3].

Працевлаштування — це система організаційних, економічних і правових заходів, направлених на забезпечення трудової зайнятості населення. У широкому значенні працевлаштування об'єднує всі форми трудової діяльності, що не суперечать законодавству, включаючи самостійне забезпечення себе роботою, в тому числі індивідуальну трудову діяльність, підприємництво, фермерство тощо [6].

Як бачимо, безробіття відбиває економічні відносини щодо вимушеної незайнятості працездатного населення, а працевлаштування - це певна система заходів, яка спрямована на забезпечення населання працездатного віку видом трудової діяльності.

В сучасних українських реаліях особи працездатного віку з різних причин втрачають роботу. Самостійні пошуки нової роботи не дають бажаних результатів, тому вони вимушені ставати на облік в Державну службу зайнятості, набуваючи статус «безробітний». Служба зайнятості починає пошук роботи, яка б відповідала освіті, професії (спеціальності), кваліфікації працівника і знаходилася в тій же місцевості, де він проживає. Оплата праці повинна відповідати рівню, який особа мала за попередньою роботою з урахуванням її середнього рівня, що склався в галузі відповідного регіону за минулий місяць. Якщо служба зайнятості не знаходить роботу зареєстрованій особі за професією (спеціальністю) після закінчення періоду виплати допомоги по безробіттю, тоді особі пропонується зміна професії (спеціальності) з урахуванням її здібностей, колишнього досвіду і доступних для неї засобів навчання.

На нашу думку, саме сьогодні актуальним є пропонування дуальної освіти безробітному Державною службою зайнятості.

Дуальна освіта (від лат. *dualis* — подвійний) — вид освіти, при якій поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації [2].

Головною послугою Державної служби зайнятості, на нашу думку, повинно стати професійне навчання безробітних, яке дозволить в стислі терміни здобути необхідні професійні компетенції і таким чином розширює перспективи для працевлаштування за обраною професією.

Так, за сприяння Дніпропетровської обласної служби зайнятості, яка сьогодні працює за девізом: «Дуальна форма навчання – це гарантований шанс отримати актуальну робітничу професію на потребу ринку праці», працевлаштована у 2018 році кожна третя особа, що повернулася у трудові колективи шляхом отримання професії, підвищення кваліфікації або стажування на конкретному робочому місті. З початку 2018 року роботодавці Дніпропетровщини надали до служби зайнятості інформацію про наявність 25,5 тисяч вільних робочих місць, а це є один із найвищих показників в Україні. Стабільно протягом тривалого часу попитом на ринку праці Дніпропетровщини користуються працівники, які мають робітничі професії. Для працевлаштування таких осіб роботодавці пропонують 4,8 тисяч вакансій (64% від загальної кількості вакансій) [1].

Сьогодні, за даними Державної служби статистики України, у тренді робочі професії: швачки, слюсарі, електромонтери, електрогазозварники, водії, токарі, муляри тощо. Також затребувані працівники сфери послуг: продавці, кухарі, офіціанти, перукарі, охоронники тощо. У сільськогосподарському секторі — агрономи, трактористи та робітники з обслуговування сільськогосподарського виробництва. Серед найпростіших професій найбільш затребувані підсобні робітники, прибиральники, двірники, вантажники та комірники.

Також сьогодні залишається високим попит на лікарів, фармацевтів, інженерів різних галузей, юристів, викладачів, економістів, бухгалтерів, а також ІТ-фахівців за умови, якщо такі спеціалісти мають досвід роботи [7].

З метою сприяння зайнятості населення, задоволення потреб громадян у праці Кабінетом Міністрів України і місцевими органами державної виконавчої влади розробляються річні та довгострокові державна і територіальні програми зайнятості населення.

Аналіз статистичних даних по працевлаштуванню за період 2015-2017 рр. показує, що чисельність працевлаштованих осіб протягом цього періоду змінювалась. Порівнюючи з 2015 р. у 2017р. працевлаштування снизилось на 12,4%. Жінок та чоловіків у 2017 р. було працевлаштовано менше, ніж у 2015р. відповідно на 13,7 % та на 5,9%. Проте чоловіків було більше працевлаштовано ніж жінок на 0,6 тис.осіб. Порівнюючи працевлаштування у 2016 році з 2017 роком спостерігається наступне: чисельність працевлаштованих знизилась на 4,7%, при цьому жінок працевлаштовано на 1,3% більше у 2017 р., ніж у 2016р., а чоловіків у 2017р. менше на 4,6%, ніж у 2016р. Отже, в середньому за три роки (2015-2017рр.) було працевлаштовано 34,5 тис.осіб , із них: жінок 16,8 тис. осіб, а чоловіків 17,7 тис. осіб [5]. Отже,чоловіків за цей період працевлаштовано на 0,9 тис. осіб більше ніж жінок.

Чим це може бути пояснено? При виборі кандидатори на посаду між жінкою та чоловіком роботодавець віддає перевагу чоловічої статі, оскільки на його вибір може впливати наявність у жінки дітей чи сімейний стан, (що не є прийнятним в багатьох інших країнах), стаж роботи за фахом, кваліфікація, стан здоровья, вік близький до пенсійного, зовнішній вигляд.

З метою максимального наближення професійних навичок громадян, що шукають роботу до потреб роботодавців, розширення їх компетенцій та підвищення конкурентоспроможності, українській Державній службі зайнятості необхідно активніше здійснювати професійне навчання на замовлення роботодавців, впроваджуючи елементи дуальної форми навчання, що є

позитивним, оскільки враховує кон'юнктуру ринку праці та сприяє його збалансованості, профілактиці безробіття.

Список літератури:

1. Дуальна форма навчання – це гарантований шанс отримати актуальну робітничу професію на потребу ринку праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dnp.dcz.gov.ua/novyna/dualna-forma-navchannya-ce-garantovanyy-shans-otrymaty-aktualnu-robitnychu-profesiyu-na

2. Дуальна_освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/

3.Закон України «Про зайнятість» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17/page

4. Лопатіна К. А. Стан та напрями ліквідації проблеми безробіття в Україні/ К. А Лопатіна // Управління розвитком. – 2011. - №16(113). С. 85-86.

5. Основні показники ринку праці (2000-2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/osp_rik_b_07u.htm

6. Поняття працевлаштування та його види. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: SciCenter.onlinescicenter.online/kniga-pravo-ukrainyi.../ponyattya-pratsevlashtuvannya-yogo.html

7. Які професії будуть затребувані і де платять найбільше в Україні (інфографіка). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dyvys.info/2017/04/26/yaki-profesiyi-budut-zatrebuvani-i-de-platyat-najbilshe-v-ukrayini-infografika/

МЕХАНІЗМ КОНТРОЛІНГУ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бубняк Юлія

магістрант кафедри Адміністративного і фінансового менеджменту

Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

Сьогодні ефективне управління підприємством вимагає створення такої інформаційної системи, яка б забезпечувала якісні, надійні та своєчасні дані для прийняття керівниками управлінських рішень. У час нестабільної економічної ситуації в країні важливим є вихід з кризових явищ з мінімальними затратами. Саме це привело до підвищення ролі контролінгу як складової системи управління підприємством.

Контролінг розвивається на основі даних маркетингу, менеджменту, планування, обліку, аналізу та контролю. Виникнення цього напрямку викликане переосмисленням ролі та значення управління в сучасному бізнесі. Якщо до цього часу управління пов’язувалося, в основному, з вирішенням поточних справ на підприємстві, то в умовах загострення конкурентної боротьби і нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища, в якому функціонує підприємство і доводиться працювати менеджерам, управління пов’язується з успішністю діяльності фірми та забезпеченням її тривалого існування [2, С.121-127].

Питанням дослідження підходів щодо побудови і впровадження системи контролінгу на підприємстві присвячено ряд робіт зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів: Д.В. Гуліна, І.Є.Давидовича, В.Б. Івашкевича, Т.В. Калайтан, Т.А. Лева, О.Л. Максименка, Т. Манна, Е. Майєра, П.А. Ореховського, М.С. Пушкаря, О.А. Терещенка, Г.Ф. Шепітко та інших.

Необхідність впровадження на сучасних підприємствах контролінгу в системі управління підприємством підтверджується такими об'єктивними чинниками, як:

- підвищення нестабільності зовнішнього середовища, яке висуває додаткові вимоги до системи управління підприємством, особливо в розрізі формування його витрат;
- зміщення акценту з контролю за виконанням планових показників формування витрат на аналіз майбутньої величини собівартості продукції;
- збільшення швидкості реакції на зміни зовнішнього середовища, підвищення гнучкості підприємства;
- необхідність безперервного аналізу змін, що впливають на величину витрат, які відбуваються в зовнішньому і внутрішньому середовищах підприємства;
- необхідність продуманої системи дій щодо забезпечення виживаності підприємства й запобігання кризовим ситуаціям;
- ускладнення системи управління підприємством, яка вимагає створення механізму координації всередині системи управління;
- інформаційний бум поряд із нестачею релевантної інформації, що вимагає побудови спеціальної системи інформаційного забезпечення управління витратами підприємства як базового елемента формування фінансового результату підприємства;
- загальнокультурне прагнення до синтезу, інтеграції різних галузей знань і людської діяльності [1, С.81-84].

Таким чином, контролінг використовує для реалізації економічної сутності сукупність методів тактичного й стратегічного управління: обліку, планування, аналізу й контролю, поєднуваних на якісно новому етапі розвитку ринкових відносин у єдину систему, функціонування якої відповідає досягненню певної мети.

На нашу думку, в сучасних умовах для створення ефективної роботи підприємств доцільно створювати службу контролінгу, яка б підпорядковувалася безпосередньо керівнику, або фінансовому директору підприємства і давала б поради вищому керівництву із специфічних

проблемних ситуацій та розробляла проекти рішень, визначала напрями майбутнього розвитку підприємства.[3, С.21-27]

Для забезпечення поставлених цілей в рамках контролінгу запропоновано виділяти стратегічний та оперативний контролінг. Стратегічний контролінг виконує функцію реалізації стратегії — від стратегічного планування до стратегічного управління. Основні завдання при цьому - координація стратегічного планування та контролю, а також надання інформації, вагомої для прийняття стратегічних рішень. Оперативний контролінг сприяє поточному плануванню, при цьому основна увага має приділя тися короткостроковим трендам, інформація про які виражена у вигляді доходів та витрат. Уваги оперативного контролінгу зосереджена на внутрішньому середовищі підприємства (не на оточенні) та сконцентрований на поточній його господарській діяльності.[4, С.100-113]

Отже, контролінг відіграє дуже важливу роль в системі управління підприємством, будучи одним із найсучасніших і ефективних систем керування підприємством, є відособленою системою, економічна сутність якої полягає в динамічному процесі перетворення та інтеграції існуючих методів обліку, аналізу, планування, контролю і координації в єдину систему отримання, оброблення інформації для прийняття на її основі управлінських рішень, а точніше в систему управління підприємством, орієнтовану на досягнення всіх завдань, що постають перед підприємством.

Список літератури:

1. Заговора А.С. Місце і роль контролінгу в ефективному управлінні підприємством / А.С. Заговора // Вісник СНАУ. — Вип. 5/1. — 2010. — С. 81—84.

2. Загороднюк О.В. Сутність і значення контролінгу в системі управління підприємством / О.В. Загороднюк // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 6. – С. 121–127

3. Кузьминчук Н.В., Альошин С.Ю. Прогнозуван ня інноваційного розвитку промислових підприємств в контексті контролінгового забезпечення / Н.В. Кузьминчук С.Ю. Альошин // Економіка і регіон. — №6 (49). — 2014. — ПолтНТУ). — С. 21—27.

4. Островська О.А. Інноваційний ресурс контролінгу в антикризовому управлінні фінансами підприємств / О.А. Островська //Фінанси України. — 2014. — № 3. — С. 100—113.

ПОТЕНЦІАЛ ЛЮДИНИ В РАКУРСІ ЛОГІКО-КАНОНІЧНОЇ СТРУКТУРИ ВЧИНКУ В. А. РОМЕНЦЯ

Бугерко Я.М.
Тернопільський національний
економічний університет, канд. психол. наук,
доцент кафедри психології та соціальної роботи

Одним з центральних аспектів проблеми людини є питання її потенціалу. Сучасний період розвитку людства характеризується багатократним посиленням проекції потенціалу людини на оточуючий світ, а тому методологічне осмислення зазначеного явища є одним з важливих принципів вирішення проблеми людини в сучасному світі.

З погляду постнекласичної раціональності, потенціал людини вплетений в загальну універсальну «потенційність» світу і співмірний з ним. А тому аналіз його здійснюється через систему діалектично взаємозв’язаних категорій: можливе – дійсне, потенційне – актуальне, сутність – існування, необхідність – свобода, зіткнення яких, власне, і спонукає (викликає) діяльнісні сили людини. В останні роки відбулось значне збільшення кількості публікацій стосовно досліджень потенціалу особистості у психології, однак й досі існує термінологічна неузгодженість визначення вказаного поняття та його структурних складових.

Етимологічне значення «потенціал» (лат. «potentia») – міць, сила, можливість. Відтак і трактування його різне. З філософського погляду, потенціал – джерело, запас, внутрішньо притаманна сила; потенційний – можливий, здатний до дії або те, що відповідає можливості. Соціологічні концепції розкривають потенціал як сукупність засобів та можливостей, які можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані задля вирішення певних завдань; як можливості особи, суспільства, держави в певній галузі. У педагогіці потенціал – це «приховані можливості», «резерви» на шляху досягнення мети, «внутрішня спрямованість», яка надає життєдіяльності особистісного сенсу, а тому є істотною силою, що визначає (спрямовує) особистісне та професійне зростання людини. У психології потенціал розуміється як міра употужнення певних можливостей, як цільові орієнтири, як резерв невикористаної, «незадіяної» можливості та як «запас творчості», що забезпечує надійність функціонування системи, її здатність до саморозвитку.

Аналіз наукової літератури показує, що «потенціал» – багатозначне поняття. Його зміст охоплює сукупність різних засобів, запасів, джерел, які можуть бути за потреби використані. Він позначає ступінь можливого прояву будь-якої дії чи функції. Методологічне осмислення потенціалу як психодуховної даності особистості в ракурсі логіко-канонічної структури вчинку В. А. Роменця [4] та циклічно-вчинкового підходу А. В. Фурмана [7] дозволяє виокремити п’ять рівнів розгортання потенціалу людини: 1) потенціал як джерело, внутрішньо притаманна сила людини – неусвідомлена, непотенційована, співвідносна із вічністю енергія; 2) потенціал як резерв непроявлених можливостей людини, актуалізація яких залежить від наявних у неї потенцій як особистості і реальних (конкретних) ситуацій життєдіяльності; 3) потенціал як ресурс психодуховного світу людини, що характеризує динаміку її індивідуального функціонування і визначається ціннісно-смисловою структурою особистості; 4) потенціал як уможливлення прояву потенційних здібностей людини до продуктивного самотворення через перетворення енергетики організованого екзистенціювання її самоактивності у

внутрішню свободу індивідуальності; 5) потенціал як невичерпне духовне начало, употужнене трансцендентною здатністю людини виходити за межі існуючого та набувати якісно нового рівня саморозгортання Я, що передбачає визначення духовних орієнтирів її призначення-місії у світі, відкриття для себе смислу буття і сенсу життя.

Потенціал як джерело, внутрішньо притаманна сила людини відповідає буттєвій екзистенції людини й у своєму сутнісному визначенні становить всезагальний учинок, що феноменально уреальнюється у різних формах і типах людської діяльності. Оскільки «учинок розглядається як вікно в сутнісний, сакральний світ людини, то саме вчиняння закладене в неї на рівні архетипового, фрактального: “вона природно приречена вчиняти, аби бути людиною” (В. О. Татенко)» [за 2, с. 150].

Ідея споконвічно закладених в організмі вроджених потенцій, які за сприятливих умов можуть самоактуалізуватися (potentialities), запропонована наприкінці 1930-х років К. Гольдштейном, стала основоположним пояснювальним принципом в теоріях самоактуалізації і самореалізації А. Маслова і К. Роджерса. Процес їх розкриття і розгортання описувався в руслі гуманістичної психології в термінах «повноцінного функціонування людського» (К. Роджерс), «самоактуалізації» (К. Гольдштейн, А. Маслов), «самореалізації» (Ш. Бюлер, Л. Бінсвангер), «особистісного зростання» (К. Роджерс, К. Мустакас).

Характеристика потенціалу як ресурсної системи людини відповідає мотиваційному компоненту вчинку і розкриває здатність і готовність до дії. Інакше кажучи, мовиться про суб’єктний, а точніше – суб’єктивний потенціал особистості, оскільки, конкретизуючи положення про вчинок як осереддя психічного перетворення, поступу, В. А. Роменець зазначав, що вчинок є логічним «осередком» суб'єктного в людині, суб'єктне є логічним «осередком» суб'єктивного, а суб'єктивне – логічним «осередком» психічного. Отже, саме вчинок є найсуттєвішим і найглибиннішим джерелом психічного в широкому

розумінні цього слова, що знімає в собі і суб'єктне, і суб'єктивне в їх різноманітних проявах [4].

Адекватно пояснити реальний зміст людської екзистенції можна з позицій вітакультурної парадигми, враховуючи, що особистість – це психодуховний феномен, «складноутворений продукт щонайменше чотирьох інгредієнтів – культури, суспільства, конкретних соціальних взаємостосунків і власного індивідуального досвіду Я людини як опрацьованих й опрацьовуваних нею задатків, потенцій, ресурсів, здібностей» [6, с. 127]. Важливо, що осереддям психодуховного розвитку особистості є її ціннісно-смислова сфера, яка впорядковує інтенційні та потенційні запити і засвідчує повномірне осягнення себе і дійсності та дозволяє особі вибудовувати гармонійні взаємини з довкіллям, відчувати повноту й осмисленість повсякдення.

Введення категорії можливого в науковий обіг дозволило вибудувати контури нового розуміння людини як «суцільної можливості, лавини можливостей, яка може набути будь-якої форми». М. К. Мамардашвілі вказує на наявність ризику незрозуміти, не використати, не реалізувати можливості, приховані у внутрішньому світі людини. «Життя, – зазначає філософ, – це не тільки ланцюг використаних можливостей, а й безліч невикористаних потенціалів» [3]. Зазначене дозволяє розглядати потенціал людини як уможливлення прояву її потенційних здібностей та властивостей, зокрема (першочергово) через розгортання своїх цінностей й уподобань, інтересів і потреб, тобто через повноформатне оприявнення ціннісної сфери індивідуального буття людини (дійовий компонент вчинку).

У вчинковому діянні людина одержує можливість виявити свою неповторність та індивідуальність. С. К. Шандрук зазначає, що у вчинковій дії-самоактивності творчого процесу відбувається перетворення енергетики організованого екзистенціювання самоактивності у внутрішню свободу індивідуальності, що характеризує реально зорганізований і виявлюваний творчий потенціал особистості [8].

Людина, здійснюючи вчинок й аналізуючи його наслідки, творить себе, усвідомлюючи сенсовість власного існування. Головним змістом післядійового компоненту вчинку є рефлексія. Дія завершується, але вчинок триває і стає основним кроком до нових звершень. Вчинкова післядія задіює рефлексію у процес віднаходження людиною свого призначення. М. Бовен зазначає: «Під духовним я розумію такий момент, коли ми діємо, виходячи із нашого Внутрішнього Я, відчуваючи тим самим свій взаємозв'язок з енергією Універсума. Межі між Я – Ти – Вони – Природа – Бог зникають. Тут немає ніякого мислення. Ми – суть чистої свідомості, чистий досвід..» [1, с. 31]. Зазначене відповідає уявленню про потенціал як употужнення духовної енергії людини, відображає не лише міру подолання особистістю заданих обставин, а й здолання нею самої себе, точніше – віднаходження себе у світі через внутрішнє спонукання до осягнення сенсу власного життя. У цьому смисловому аспекті М. В. Савчин висловлює таку думку: «Людина стає особистістю, коли відвойовує право не підкорятися законам місця і подорожувати в соціальній структурі, а найголовніше – у сфері духу» [5, с. 25].

Таким чином, методологічне осмислення потенціалу людини як складної унікальної ноуменально-феноменальної даності її духовного життя показує співмірність і взаємозв'язок Людини і Світу, їх універсальну еквівалентність, а також життєтворчу самобутність (унікальність) людського способу життя і, щонайперше, у її канонічно-вчинковому оприявненні.

Список літератури:

1. Боуэн М. Духовность и личностно-центрированный подход // Мюррей Боуэн // Вопросы психологии. – 1992. – № 3–4. – С.29–35.

2. Кальба Я. Вчинковий потенціал особистості учня як предмет психологічного аналізу / Ярослава Кальба // Психологія і суспільство. – 2011. – № 2. – С.148 – 163.

3. Мамардашвили М. Как я понимаю философию / Мераб *Мамардашвили*. М.: Прогресс, 1990. - 368 с.

4. Психологія вчинку: Шляхами творчості В. А. Роменця : зб. ст./ упоряд. П.А. Мясоїд; відп. ред. А. В. Фурман. – К. : Либідь, 2012. – 296 с.

5. Савчин М. Здатності особистості: [монографія] / Мирослав Савчин. – К. : ВЦ «Академія», 2016. – 288 с.

6. Фурман А. А. Психологія смисложиттєвого розвитку особистості : [монографія] / Анатолій Анатолійович Фурман. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 508 с.

7. Фурман А. В. Генеза науки як глобальна дослідницька програма: циклічно-вчинкова перспектива / Анатолій В.Фурман // Психологія і суспільство. – 2013. – №4. – С.18–36.

8. Шандрук С. К. Психологія професійних творчих здібностей / Сергій Костянтинович Шандрук. – Тернопіль: Економічна думка, 2015. – 357 с.

ВИКОРИСТАННЯ В ХАРЧУВАННІ ЗБАГАЧЕНИХ ЕКСТРУДОВАНИХ ЗЕРНОВИХ СНІДАНКІВ

Валевська Л.О.

Одеська національна академія харчових технологій,

к.т.н., доцент кафедри Технології зберігання зерна

ID ORCID 0000-0003-0511-5643

067-68-28-516

ludmila_valev@ukr.net

У сучасному світі сухі сніданки користуються просто величезною популярністю, як серед дітей, так і серед дорослих. Для багатьох вони стали звичною ранковою їжею, оскільки смачні і не вимагають великих витрат часу на приготування.

Спочатку, така їжа являла собою пресовані висівки, які не мали жодних добавок. Природно, вони були не особливо смачними, але зате корисними і дешевими. Поступово розвивалися технології виробництва, та сухі сніданки

придбали звичний для нас вигляд. Зараз на полицях магазинів можна зустріти такі різновиди цього продукту:

- Пластівці – зазвичай, вони виготовляються без яких-небудь добавок з різних видів крупи шляхом розрізання та розплющення на тонкі пластинки. Пластівці, які не потребують варіння, проходять додаткову термообробку. Для цього зерна пропарюють, варяться або обробляються інфрачервоними променями, потім розплющуються і висушуються.

- Мюслі – вони виробляються шляхом додавання до звичайних пластівцям різних добавок: шматочків ягід або фруктів, варення, шоколаду, горіхів або меду.

- Снеки – до них відносяться різні подушечки, кульки та інші фігурки зі злаків. Вони виготовляються з рису, вівса, жита або кукурудзи під високим тиском на пару, щоб зберегти максимум вітамінів і мінеральних речовин.

Однак досить часто сухі сніданки піддаються іншим видам обробки. Їх можуть обсмажувати в олії, перемелювати, подрібнювати в борошно, глазурувати і т. п. Звичайно, все це позначається на складі, калорійності та якості продукту, а значить і на його користь для здоров’я.

Думки дієтологів про сухі сніданки досить неоднозначні, це пов’язано з тим, що компаній, що виробляють такі продукти дуже багато, вони використовують різні технології виготовлення і різні добавки. Природно, злакові, з яких роблять цю їжу, дуже корисні і обов’язково повинні бути присутніми в раціоні, але тільки тоді, коли вони не піддаються зайвій обробці і зберігають всі корисні речовини.

В кукурудзяних пластівцях велику кількість вітаміну А і Є. В рисових містяться всі корисні амінокислоти, необхідні організму. Вівсяні багаті магнієм і фосфором. Сухофрукти, які містяться в мюслях, збагачують їх залізом, пектином і калієм, а в поєднанні з горіхами і злаками прекрасно засвоюються. Горіхи, містять корисні для людини поліненасичені кислоти.

В Одеській національній академії харчових технологій розроблено композицію та проведено товарознавчу оцінку якості розроблених сухих

сніданків (екструдованих зернових продуктів) з високими органолептичними показниками, а саме привабливим зовнішнім виглядом, однорідним кольором, добрими смаковими властивостями, підвищеною харчовою та біологічною цінністю.

Розроблений екструдований продукт містить в якості основної сировини – кукурудзяну крупу, в якості збагачувальної добавки – розмелені боби машу.

Введення до складу екструдованого зернового продукту розмеленого насіння машу сприяє підвищенню споживних властивостей готового продукту, а саме, надаючи йому певний колір, дозволяє зробити продукт більш привабливим, а також збагачує його вітамінами (B_1, B_2, B_5, B_6, B_9, РР, вітамін А та вітамін Е), макроелементами (фосфор, кальцій, магній, натрій, калій) та мікроелементами (залізо та ін.).

Боби машу є джерелом рослинного білка. До його складу входять 18 амінокислот, в тому числі всі незамінні. Вуглеводів в ньому міститься відносно не багато, що не типово для бобових культур. Тому продукти з машу – корисні і дієтичні. За високим вмістом заліза та макроелементів маш може зрівнятися з м'ясом.

Клітковина, так необхідна для очищення кишечника і його нормального функціонування, теж присутні в бобах машу. Також необхідно підкреслити, що високий вміст магнію, фосфору, калію в бобах машу може підтримати роботу мозку, серця і нервової системи. Завдяки цим властивостям, маш дуже популярний серед прихильників здорового способу життя і вегетаріанців, його рекомендують також вживати в їжу навіть людям, що страждають від зайвої ваги або з порушеннями обміну речовин.

Регулярне вживання бобів машу зміцнює серцево-судинну систему, нормалізує артеріальний тиск, знижує рівень холестерину і цукру в крові, зміцнює і підвищує еластичність стінок вен і артерій, попереджає утворення ракових клітин.

Проростки маша зміцнюють імунітет, стимулюють розумову діяльність, покращують пам'ять, допомагають відновити зір. Вживання проростків сприяє

профілактиці і лікуванню інфекційно-запальних захворювань (бронхіт, трахеїт, риніт, синусит, ларингіт і ін.).

В таблиці представлені органолептичні та фізико-хімічні показники екструдованого зернового продукту підвищеної харчової та біологічної цінності.

Таблиця 1

Основні органолептичні та фізико-хімічні показники екструдованого зернового продукту підвищеної харчової та біологічної цінності

№ п/п	Показники	Характеристика
1	Зовнішній вигляд	Форма правильна, поверхня шорсткувата, без деформацій і надривів, вироби мають відповідні розміри, характеризуються привабливим виглядом
2	Колір	Рівномірний, однорідний
3	Смак	Приємний, яскраво виражений смак
4	Запах	Приємний, яскраво виражений запах
5	Структура	Хрустка, рівномірна, пориста, ніжна
6	Масова частка вологи, %	6,2
7	Масова частка вуглеводів, %: крохмалю моно- і дисахаридів клітковини	 65,4 1,5 1,1
8	Масова частка білків, %	10,1
9	Масова частка жиру, %	1,3
10	Масова частка золи, %	1,0
11	Масова частка металомагнітних домішок (частинки не більше 0,5 мм в найбільшому вимірі), % не більше	$3 \cdot 10^{-4}$
12	Енергетична цінність, ккал	325

Використання в харчуванні збагачених екструдованих зернових сніданків дозволяє збагатити раціон необхідними вітамінами, макро- та мікроелементами та забезпечує розширення асортименту зернових продуктів екструзійної технології.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ КЛІМАТУ

Водотика С.Г.
Херсонський державний університет, професор кафедри історії України та методики викладання, доктор історичних наук, професор
Савенок Л.А.
Одеський національний політехнічний університет, доцент кафедри природничо-наукової підготовки, кандидат історичних наук, доцент

Останнім часом побільшало апокаліптичних прогнозів щодо майбутнього у зв'язку з кліматичними змінами. Йдеться передусім про потепління і відповідне підтоплення берегової смуги через танення льодовиків, перетворення південноукраїнських степів у напівпустелю чи навіть пустелю. Втім, сучасні зміни клімату далеко не перші в історії людства і звернення до наукового аналізу історії клімату дозволяє спрогнозувати наслідки глобального потепління.

Палеокліматологія (історія клімату) – порівняно нова галузь знання, що знаходиться на межі між власне історією та історичною географією. Історики не так давно звернулися до вивчення історії клімату, реагуючи на соціальний запит. Скажімо, ще А.-Дж. Тойнбі залишив поза увагою історію клімату і ширше історію людського довкілля. Хоча сьогодні зрозуміло, що природа для людини є частиною цивілізації, не її «об'єктом», а внутрішнім «суб'єктом». Поступово ця ідея все більше досліджується [1, с. 14] та реалізується в практичних справах. Так, в країнах ЄС у червні 2018 р. заборонено використовувати пластиковий посуд.

Історію клімату слід аналізувати не лише у координатах палеокліматології, а насамперед як елемент історії екології та складову соціальної історії. У такому дискурсі можливо об'єктивно оцінити вплив

клімату на повсякденне життя людини. Наголосимо, що у зарубіжній і вітчизняній науковій літературі в цілому подолано екологічний детермінізм або постулат, що саме клімат спричиняв всі визначальні економічні, політичні та соціальні зміни в історії. В дійсності наслідки кліматичних змін мають непрямий, опосередкований вплив у просторі та часі. Природно, що будь-які детерміністські конструкції (економічні, релігійні, культурні тощо) позірно спрощують пізнання і зазвичай мають чимало адептів. Зауважимо, що лише біблійні Адам і Єва мешкали в райському кліматі і лише певний час. Реальні люди жили в непередбачуваних та здебільшого несприятливих кліматичних умовах, що вимагало здатності швидко й адекватно змінювати моделі поведінки. В кінцевому підсумку це донині завжди вдавалося, а необхідність долати кліматичні негаразди стимулювала творчі сили людини, навіть прискорювала еволюцію.

Скажімо, господарство середньовіччя у Південній Україні у вирішальний мірі залежало від природно-кліматичних умов – передусім від рівня зволоженості та температурного режиму. Землеробство тут і донині є ризикованим, а до середини XIX ст. було можливим лише в окремих «оазисах» - балках, долинах річок тощо. Але людина знайшла цьому раду в кочовому (кочівники) та відгінному (запорожці) скотарстві.

В процесі дослідження власне історичних проблем перед дослідником постає питання щодо міри заглиблення у кліматологію, яка має свій об’єкт і предмет. Очевидно, що в узагальнюючих дослідженнях історію клімату слід розглядати поряд з іншими сферами людського буття [див. 2]. Йдеться про комплексний аналіз історії клімату в органічній єдності з соціокультурною історією. Такий підхід дозволяє виявити соціальні наслідки кліматичних змін [див. 3].

Такий багатофакторний аналіз минулого вимагає міждисциплінарності. Історик має критично розібратися з відомостями економіки, демографії, соціології тощо та поєднати їх в оригінальному викладі, в органічному взаємозв’язку всіх провідних чинників історичного поступу відповідно до

визначених хронологічних і територіальних рамок. При цьому детермінованість історичного поступу має розглядатись як відносна необхідність – через існування та дію вірогідних, випадкових і необхідних взаємозв'язків у контексті дії соціокультурних «фільтрів».

При дослідженні історії клімату важливо використовувати дані кліометрії. Справа в тому, що кількісні параметри, попри їх неабсолютну точність в силу низки об'єктивних і суб'єктивних причин, надають можливість унаочнити кліматичні зміни і робити порівняльний аналіз. Читачеві, особливо у науково-популярних працях, це створює можливість самостійно осмислювати події історії, робити порівняння з сучасністю. Врешті такий підхід дозволяє (принаймні сприяє) не лише відповісти на питання «як було», а й збагнути «чому» було саме так.

Історики клімату використовують різні методи отримання інформації, застосовуючи методи природничих наук. Крім відомостей щодо систематичних наукових спостережень за погодою впродовж останніх 120-150 років з середини 1970-х років додались нові джерела. Так, вивчення річних кілець дерев (форма, розмір, колір) дозволяє встановити роки сприятливого і несприятливого клімату – саме так було, скажімо, з'ясовано аномально високий рівень опадів в Європі на початку XIV ст. Палеокліматологи використовують також математичне моделювання, відомості гляціології, палеоботаніки і палеозоології, актуалізують повідомлення письмових джерел тощо. Отже, необхідно максимально комплексно використовувати всі можливі методи реконструкції клімату, що є запорукою отримання коректних результатів.

Підсумовуючи наголосимо, що не варто недооцінювати вплив зміни клімату на історію людства. Водночас наукові дослідження доводять хибність кліматичного детермінізму. Щонайменше непереконливо виглядають спроби пояснити часи злету держав чи народів, прогресивні технологічні чи наукові новації мобілізуючим впливом похолодання чи, навпаки, соціальний застій і регрес пов'язувати з підвищенням температури, посухами тощо. Очевидно, клімат є лише одним з чинників змін в історії, причому він діє у комплексі з

соціально-економічними факторами і в контексті соціокультурних складових. До того ж сучасні технологічні можливості дозволяють суттєво скорегувати вплив змін клімату на сучасну цивілізацію.

Список літератури:

1. Ле Руа Ладарю Е. Коротка історія клімату: від середньовіччя до наших днів. Бесіди з А. Вассак / Е. Ле Руа Ладарю; пер. з фран. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 144 с.

2. Фейген Б. Велике потепління; Зміна клімату та піднесення й гибель цивілізацій / Б. Фейген; пер. з англ.. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 272 с.

3. Водотика С. Г. Нарис історії Херсонщини. Давній час / С. Г. Водотика. – К.: Видавецб О. Філюк, 2016. – 234 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН МОЛОДІ

Возненко А.О.
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

В ілюзорному просторі мережі Інтернет відбувається сьогодні значна частина контактів між людьми. Інтернет-опосередковане спілкування стає актуальнішим з кожним днем. Це зумовлено зростанням популярності і вдосконаленням мережі Інтернет як простору, в якому масово відбувається спілкування, а також зумовлено розвитком технічних засобів. Ці засоби полегшують доступ до Інтернету і спрощують його використання з метою комунікації. Технології, які використовуються для спілку вання, опосередковують його і змінюють його умови, отже, мають неабиякий вплив на процес спілкування та взаєморозуміння, а у глобальному сенсі – на світові суспільні і політичні процеси.

Актуальність теми полягає в тому, що феномен віртуального спілкування має широкий вплив на свідомість молоді, яка не в змозі протистояти її негативним елементам. У XX ст. віртуальність проявила себе всьому людству з особливою силою і в новій якості: комп'ютерній та інтернет-реальності. До цього часу вона викликає зацікавленість у всіх проявах, а деякою мірою і небезпеку. Віртуальне спілкування розширює свої межі та постає феноменом сьогодення. Воно є сутнісною ознакою комунікації, що набирає сили і створює перебудову всіх сфер життя людства. Особливо під вплив віртуального світу підпадає молодь, яка має слабку психологічну підготовку щодо спілкування, що викликає тривогу та занепокоєння.

Мета – з'ясувати особливості віртуального спілкування та його вплив на психологічний стан молоді.

Віртуальне спілкування має свої переваги над реальним спілкуванням, на що вказують різноманітні дослідження, проведені науковцями: полегшується процес комунікації, знімаються психологічні бар'єри, вивільняється творче "я".

Як зауважує В. І. Малімон, «в комунікаційному середовищі мережі Інтернет можна створювати «власні світи» і сприймати їх як певну реальність. Зі світу мрій, ідей, думок створюються матеріальні форми в реальному світі, вони ніби «матеріалізуються» в ньому. Але спочатку на рівні ідей існують у віртуальному світі, де можна «конструювати» все, що завгодно, створювати певні моделі і розглядати їх позитивні і негативні сторони» [2, с. 109].

Як зазначає Г. І. Остапенко, «в наш час важливою є самопрезентація особистості в комунікаційному середовищі Інтернету з метою впливу на інших для досягнення певних цілей. У віртуальному світі особистість «одягає маску», яка полегшує процес комунікації, знімає психологічні бар'єри, вивільняє творче "я". Унікальні можливості для самовираження дають такі інтерактивні форми спілкування в Інтернеті, як всілякі чати, форуми, різновиди електронної пошти» [3, с. 114].

Інтернет-спілкування характеризується як глибоко особистісний, психологічно насичений процес. Внаслідок відсутності прямого контакту

виникає ефект «психологічної анонімності» — особистісна захищеність від зовнішнього контролю. Людина отримує можливість розкритися, актуалізувати індивідуальні мотиви та установки, проявити найбільш глибокі індивідуальні детермінанти власної поведінки.

Як зауважує І.І. Козинець, «у мережі втрачає своє значення ціла низка бар'єрів спілкування. Так, людина, яка в реальному житті мала проблеми у спілкуванні через зовнішній вигляд, вимову або просто сором'язливість, у вір туальному середовищі почуває себе комфортніше» [1, с. 71-72].

Серед проблем віртуального спілкування є уникнення реального спілкування, бо це набагато легше робити в соціальній мережі, і це може призводити до відчуження людини від суспільства.

Як наголошує О.О. Янович, «проблема безвідповідальності і звикання до брехні, вживання специфічної лексики, спотворення інформації, ворожого ставлення до «чужаків», проблема появи онлайн щоденників, неможливість використання більшої частини невербальних засобів комунікації і само презентації, збіднення емоційного компонента спілкування» [4, с. 216].

Отже, зазначене вище дає можливість зробити певні висновки:
особливості віртуальної комунікації під час спілкування молоді в мережі Інтернет мають свої переваги, постійно вдосконалюються і стають більш комфортними для користувачів. Віртуальне спілкування покликане зекономити час, збільшити коло друзів-комунікантів, інколи уникнути небажаних розмов і відповідей на запитання. Такі комунікації стають більш ефективним та працездатними у спільнотах, існуючих в мережі, оскільки «співрозмовники» мають спільні теми для обговорення, знаходяться під дією неперервних потоків інформації. Основними причинами звернення до спілкування за допомогою соціальних мереж є недостатня насиченість спілкуванням в реальному житті, можливість реалізації якостей особистості, програвання ролей, переживання емоцій, які фрустровані поза межами Інтернет.

Список літератури:

1. Козинець І. І. Особливості віртуального спілкування / І. І. Козинець // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – 2016. – №2. – 71–75 с.

2. Малімон В. І. Віртуальне спілкування і самотність людини / В. І. Малімон // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії.– 2015. – №63. – 108–113 с.

3. Остапенко Г. І. Особливості віртуального спілкування молоді в комунікаційному середовищі мережі Інтернет / Г. І. Остапенко // Вісник Київського міжнародного університету. – 2013. – №5. – 113–117 с.

4. Янович О. О. Особливості міжособистісного спілкування в мережі Інтернет/ О. О. Янович // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. – 2014. – №121. – 218–221 с.

СТАН РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА БУДІВНИЦТВА В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Гаватюк Людмила Станіславівна
кандидат економічних наук, асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича
Телешецька Марина Ігорівна
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

Для суттєвого зростання економіки потрібні попит на товари та послуги, платоспроможні споживачі, наявність матеріальних і трудових ресурсів, що в загальному розумінні і є ринком, який має також розвиватись. Обсяги внутрішнього ринку визначаються платоспроможністю резидентів

(підприємств, населення та ін.). За останні роки платоспроможність вітчизняних виробників і населення знижується. Внутрішній ринок України, так і її становище на зовнішніх ринках ускладнюється. Однією з важливих причин тому стали недооцінка ролі внутрішнього ринку як основи для розвитку економіки, пріоритет політичних підходів до проблем економіки [1].

Розробка ефективних та дієвих стратегічних заходів подальшого розвитку певної галузі повинна базуватись на повній, оперативній інформації, що характеризує реальний стан справ і враховує всі існуючі зовнішні фактори та взаємозв'язки з іншими галузями. Тому питання постійного моніторингу економічної характеристики регіонів, галузей, групи підприємств є постійно актуальним напрямком наукового дослідження.

У 2017 році, вперше за останні три роки в області забезпечено зростання промислового виробництва на 7,1%, тоді як у 2015 році індекс промислового виробництва становив 98,3%, 2016 році – 96,9%. За індексом промислової продукції за 2017 рік область посіла 8 місце серед регіонів України. У 2017 році позитивну динаміку виробництва відновили машинобудування, добувна, легка, харчова промисловість, галузь постачання електроенергії, газу. Разом з тим, у 2017 році зменшились обсяги продукції у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування, виробництві хімічних речовин і хімічної продукції, виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності. Зменшення продукції у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування на 14,9% відбулось за рахунок скорочення обсягів виробництва іншої продукції первинного оброблення. Основною причиною скорочення обсягів виробництва є зменшення замовлень на продукцію, зокрема через зниження купівельної спроможності громадян, ускладнення співробітництва з традиційними ринками збуту та залежність від кон'юнктури на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Станом на 31.12.2017 інноваційною діяльністю у промисловості області займалось 9 підприємств, що становило 17%. За даним показником область

посіла 13 місце серед регіонів України. У середньому по Україні частка інноваційно активних підприємств становить 17,3%. Серед видів промисловості, інноваційною діяльністю займалось 3 підприємства у галузі машинобудування, по 2 – у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів та виробництві меблів, іншої продукції, ремонті і монтажу машин і устаткуванні, по 1 – у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції та гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції. Інноваційні процеси впроваджували 5 промислових підприємств, якими запроваджено 15 нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції (технологічних процесів), з них 6 - маловідходних і ресурсозберігаючих процесів; 6 підприємств впровадили 31 найменування інноваційних видів продукції, з яких 14 - нових видів машин, устаткування, приладів, апаратів тощо. Основним і єдиним джерелом фінансування інноваційних витрат були власні кошти підприємств, а це - 18,8 млн.грн. Найбільше нової продукції освоєно підприємствами з виробництва харчових продуктів та машинобудування, нових технологічних процесів також найбільше впроваджено на підприємствах машинобудування. Найбільшими підприємствами, які визначають розвиток промислового комплексу області є Філія «Дністровська ГЕС» ПАТ «Укргідроенерго» (підприємство гідроенергетичного комплексу), ТОВ «Машзавод», ПП «Артон», ТОВ «Аутомотів Електрік Україна» (машинобудування), ПАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат», ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», ПП «Колос», ДП «М’ясо Буковини» ВАТ «Новоселицький птахокомбінат» (виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів), ТОВ «Розма», ПП «Фабрика вікон «Люкс» (виробництво гумових і пластмасових виробів), ТДВ «Трембіта», ТОВ ВКФ «Балакком», (текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів) та інші [3].

Сьогодні на території Чернівецької області виготовляють конкурентоспроможну продукцію понад 60 харчових переробних підприємств. Впродовж минулого року спостерігалась тенденція зменшення індексу

переробної промисловості з виробництва харчових продуктів напоїв та тютюнових виробів. Станом на 01.01.2018 харчові продукти 14 промислових підприємств згідно системи НАССР, відповідають європейським та світовим стандартам. Такі підприємства як ТОВ «Лілак», ПрАТ «Буковинапродукт», ТОВ «Дьолер Буковина», ТОВ «Со'ок», ПрАТ «Чернівецький олійно-жировий комбінат», ТОВ «Продтранс», ТОВ «Галс 2000», ТОВ «Еліт-фіш», ТОВ «Грін-Рей», ПП «Колос», ДП «М'ясо Буковини» та ТОВ „Еколат" успішно експортують свою продукцію на європейські ринки [3].

У 2017 році відновилось зростання обсягів капітальних інвестицій. За 2017 рік підприємствами області виконано будівельних робіт на суму 1157546 тис. грн. Індекс будівельної продукції порівняно з 2016 роком становив 100,0%, у т.ч. по будівлях – 82,5 %, з них житлових – 80,0%, нежитлових – 90,3%, інженерних спорудах – 135,5 [2]. За джерелами фінансування основне місце складають власні кошти підприємств та організацій. За рахунок коштів населення на будівництво житла освоєно 471,9 млн. грн. або 29,5% від загального обсягу капітальних інвестицій. Найбільшу питому вагу в структурі капітальних інвестицій за видами економічної діяльності в Чернівецькій області займають будівництво – 38,8%, промисловість – 15,4%, сільське, лісове та рибне господарство – 11,7%.

Найбільшим стратегічним проектом, що реалізується в області є будівництво Дністровської ГАЕС. За 2017 рік на реалізацію проекту освоєно 1,8 млрд. грн. власних коштів ПАТ «Укргідроенерго». Загалом в області впродовж 2017 року реалізовувалось 150 інвестиційних проектів (без будівництва Дністровської ГАЕС) орієнтовною вартістю 1161,8 млн. грн., з них завершено 123 проекти інвестиційною вартістю 655,1 млн. грн. Упродовж 2015-2017 років з державного фонду регіонального розвитку у Чернівецькій області фінансувався 41 інвестиційний проект на суму майже 244,0 млн. грн. У 2017 році за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку в області реалізовувалось 23 проекти на суму 98,7 млн. грн., яку освоєно на 99,5% (98,2 млн. грн.). Освоєно співфінансування з місцевих бюджетів 11,7 млн. гривень.

Потреба в інвестиційних коштах складає 406,7 млн. дол. США. У загальному обсязі будівельних робіт частка робіт з нового будівництва, реконструкції та технічного переоснащення становила 78,2%, з капітального та поточного ремонтів – 12,8% та 9,0% відповідно [2].

Протягом 2017 року в будівництво спрямовано 620,6 млн. грн. капітальних інвестицій або 38,8% від усіх капіталовкладень, що складає 121,3% у порівнянні з минулим роком. У житлове будівництво спрямовано 602,4 млн. гривень, що складає 119,6% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. У 2017 року в Чернівецькій області введено в експлуатацію 137,4 тис.м^2 загальної площі житла. Порівняно з аналогічним періодом 2016 року обсяги введеного в області житла зменшились на 1,3%, в той же час без урахування загальної площі житла, прийнятого в експлуатацію відповідно до Порядку прийняття в експлуатацію об'єктів збудованих без дозволу на виконання будівельних робіт збільшилися на 13,7%.

Серед позитивних тенденцій соціально-економічного розвитку регіону слід відмітити зростання обсягів виробництва промислової продукції та обсягів валової продукції сільського господарства, збільшення надходжень до місцевих бюджетів, покращення фінансових результатів роботи господарюючих суб'єктів, позитивне сальдо зовнішньої торгівлі, зростання обороту роздрібної торгівлі, скорочення податкового боргу з платежів до бюджетів усіх рівнів тощо. Негативно вплинули на економічний потенціал області звуження внутрішнього попиту, незадовільна динаміка кредитування інвестиційних проектів через підвищення відсоткових ставок, зростання цін на сировину, відсутність замовлень на виготовлення продукції тощо. До ризиків, які можуть мати системний негативний вплив на розвиток економіки належать підвищення цін на енергоресурси, коливання курсу валют. Не вдалося подолати спад виробництва в окремих галузях промисловості. Низьким залишається обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення. Не досягнуто загальноукраїнського рівня темпу освоєння капітальних інвестицій

та обсягу виконаних будівельних робіт. Низьким залишається і рівень середньомісячної заробітної плати працівників.

Зберігається дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили, який поглиблюються через недостатні обсяги створення робочих місць, дефіцит кадрів робітничих професій необхідного кваліфікаційного рівня. У зв'язку з обмеженими можливостями місцевих бюджетів, житлово - комунальне господарство потребує бюджетної підтримки, фінансування капітальних вкладень на реконструкцію, модернізацію, оновлення основних фондів комунального господарства, житлового фонду, обладнання, інженерних мереж.

Список літератури:

1. Промисловість України – 2016: стан та перспективи розвитку: наук.-аналіт. доп. / О.І. Амоша, І.П. Булєєв, А.І. Землянкін, Л.О. Збаразська, Ю.М. Харазішвілі та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2017. – 120 с.

2. Соціально-економічне становище Чернівецької області за 2017 рік/ Головне управління статистики у Чернівецькій області /статистичне в-ня.- Чернівці, 2018. – 104 с.

3. Офіційний сайт Чернівецької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. - [Режим доступу http://www.oda.cv.ua].

4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. - [Режим доступу http://www.cv.ukrstat.gov.ua/].

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ЛІЗИНГ

Гаврилюк В.М.

кандидат економічних наук

Подільський державний аграрно - технічний університет

м. Кам'янець – Подільський

Розвиток лізингових відносин в умовах глобальних викликів набуває особливої актуальності для сільськогосподарських товаровиробників, адже лізингове кредитування є дієвим засобом по розширенню фінансування їх діяльності.

Метою нашого роботи є розгляд теоретичних підходів до визначення сутності поняття лізингу.

Для з'ясування сутності лізингу та його ролі в економічному середовищі, слід провести аналіз наукових підходів щодо його трактування.

Варто відмітити, що у науковому середовищі не сформувалося єдиної думки щодо тлумачення лізингу, його змісту в теорії і на практиці через достатню складність і новизну. Дослідники формують власне тлумачення поняття «лізинг» по – різному, іноді досить розбіжно. Для розуміння категорії «лізинг» наведемо деякі визначення, які запропоновані науковцями (таблиця 1).

Аналізуючи теоретичні підходи до визначення лізингу, ми звернули увагу на аспекти його трактування, що використовували автори для визначень, а саме: «юридична угода» [1], «довгострокова оренда», «контракт», «підприємницька діяльність», «господарська діяльність» [1], «кредит», «інвестування коштів», «комплекс майнових відносин» [2], «спосіб купівлі – продажу» та інші. Кожна з цих форм прояву не може розгорнуто висвітлити сутність цього поняття, через її обмеженість.

Найчастіше науковці ототожнюють лізинг з орендними відносинами, [1]. «Якщо порівнювати оренду та лізинг, - зазначає Я.В. Онищук [3, с.108], - то останній вирізняється вищою формою організації бізнесу, яка передбачає наявність ґрунтовних знань та навичок у фінансовій сфері, сфері маркетингу й виробництва, нерухомості, обладнання».

Ми не можемо погодитись з ототожненням лізингу із способом купівлі – продажу, яке пропонує [4]. На нашу думку, це визначення не висвітлює сутності лізингу і далекі від тлумачення його, як наукового поняття.

Ще один варіант, який набув поширення серед окремих науковців [7], передбачає тлумачення лізингу, як форму кредитування. Слід зазначити, що тут

зберігаються ознаки кредиту, а саме: платність, терміновість, зворотність. Зокрема, дослідник Лешенко М.І. [7] наближає лізинг до товарного кредиту.

Таблиця 1

Підходи до визначення терміну «Лізинг»

Автор, джерело	Тлумачення терміну
Нікбахт Е., Гроппеллі А. [1, с. 208]	Лізинг (оренда) – це юридична угода між двома сторонами – орендодавачем, власником майна, і орендарем, який користується тим майном. За це орендар протягом дії оренди погоджується сплачувати певну суму орендної плати.
Молдованов М.К. [4]	Лізинг – це специфічна форма фінансових вкладень на придбання обладнання для виробництва споживчих товарів тривалого використання з метою подальшої передачі його в оренду.
Снігір Л.Я.[5,с. 12]	Лізинг – це нова організаційно – правова форма бізнесу, яка створює поєднання кредитної операції, інвестиційної діяльності й оренди водночас.
Горбач Л.М. [6, с. 275]	Лізинг – це інвестування коштів у придбання майна, що передається інвестором-лізингодавцем у користування лізингоодержувачу на умовах поступової сплати вартості майна і винагороди лізингодавця.
Лещенко М.І.[7]	Лізинг - це кредит, який відрізняється від традиційної банківської позики тим, що надається лізингодавцем лізингоодержувачу в формі переданого в користування майна (обладнання, машини, суду тощо), тобто свого роду товарний кредит .
Горемикин В.А.[2, с. 30]	Лізинг – це комплекс майнових відносин, що забезпечують технічне переозброєння підприємств і прискорює науково-технічний прогрес за допомогою прямих інвестицій в матеріальній і грошовій формах.

Заслуговує уваги думка [6] щодо тлумачення лізингу, як виду інвестиційної діяльності, форми фінансування капітальних вкладень.

Останнім часом лізинг вважається [2] комплексом майнових відносин, що виникають у зв’язку з рухом майна між учасниками лізингових операцій.

Як зазначає дослідник Горбач Л.М. [6, с.275], «до визначення лізингу необхідно застосовувати комплексний підхід з тим, щоб не залишати поза увагою жодної суттєвої його характеристики».

На нашу думку, найбільш повне визначення лізингу дає Снігір Л.Я: «лізинг – це нова організаційно-правова форма бізнесу, яка створює поєднання кредитної операції, інвестиційної діяльності й оренди одночасно» [5, с.12].

Аналіз наукових підходів до визначення сутності лізингу дав змогу згрупувати представлення змісту лізингу окремими авторами у трьох його проявах: діяльність, спосіб залучення і розміщення інвестицій, а також відносини. Зупинимось на кожному з них.

Низка авторів розглядає лізинг як «діяльність», але при цьому виявлено певні розбіжності, а саме: підприємницька діяльність, організаційно-правова форма бізнесу, господарська діяльність, фінансова послуга, інвестиційна діяльність. Вважаємо, що такий підхід не розкриває глибинний зміст лізингу, оскільки не дає можливості виявити зв'язки між окремими учасниками лізингу.

Ще один підхід до визначення змісту лізингу полягає у розумінні його, як «способу залучення і розміщення інвестицій», який знайшов відображення в працях окремих науковців [4,6]. Вбачаємо, що така позиція авторів є дещо звуженою, оскільки лізинг є явищем багатоаспектним, а тому обмеження його лише інвестиційним напрямком недостатньо обґрунтоване.

Особливої уваги заслуговує трактування лізингу, як певних відносин. Так, різноманітність тлумачень лізингу, як категорії, зумовила відмінність у підходах дослідників до встановлення виду відносин, на основі яких він базується: майнові відносини, фінансові відносини], економічні відносини, цивільно-правові відносини, економічно-правові, кредитні. Встановлено, що, більшість авторів схиляється до визначення лізингу саме як майнових відносин. Однак вважаємо, що складність лізингу, особливі умови його здійснення, участь, роль та взаємозв'язок між суб'єктами, їх інтереси носять не лише майновий характер, а й містять юридичну, фінансову і економічну складову. Отже, доцільно розглядати лізинг, як відносини власності, під якими розуміють виразну систему відносин з приводу володіння, розпорядження, користування, привласнення і споживання, як засобів виробництва, так і результатів праці.

Також, не виявлено одностайної позиції авторів щодо форм прояву лізингу. Окремі дослідники у своїх працях зупиняються на одній із форм, а саме: кредитування [7], інвестування [6] та оренда [4]. Слід зазначити, що, переважна частина науковців схиляється до ототожнення лізингу з орендними

відносинами. З іншого боку, лізинг є ширшим поняттям, ніж оренда, оскільки специфіка орендних відносин, а саме передачі майна у тимчасове користування на умовах платності, є лише одним з елементів, що визначають зміст лізингу. При цьому не доцільно нівелювати схожі риси як з кредитом, так і з інвестиціями.

Підсумовуючи викладене бачимо, що детальний аналіз підходів до визначення сутності лізингу дозволив виявити різні вектори, в яких науковці розглядають дану економічну категорію. Знову ж таки, очевидним є акцент на орендні відносини, однак популярними є думки щодо кредитної та інвестиційної складової лізингу.

Список літератури:

1. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гроппелі. [Пер. з англ. В.Ф Овсієнка та В.Я. Мусієнка]. – К.: Основи, 1993. – 383 с.

2. Горемыкин В.А. Лизинг: учебник / В.А. Горемыкин. – Изд. 2-е, исправленное и дополненное. – М.: Информационно-издательский дом «Филинъ»; Информцентр XXI, 2008. – 944 с.

3. Онищук Я.В. Розвиток лізингу в Україні / Я.В. Онищук // Фінанси України. – 2005. – № 7. – С. 106-113.

4. Энциклопедичный словарь бизнесмена: менеджмент, маркетинг, информатика / Под ред. М.К. Молдованова. – К.: Техника, 1993. – 856 с.

5. Снігір Л.Я. Посібник з лізингу: навч. посіб. / [Л.Я. Снігір, Д.О. Богодухов, С.П. Кисіль]. – К.: ТОВ «Поліграф плюс», 2009. – 388 с.

6. Горбач Л.М. Ринок фінансових послуг: навч. посібник / Л.М. Горбач, О.Б. Каун. – К.: Кондор, 2006. – 436 с.

7. Лещенко М.И. Основы лизинга: Учебное пособие / М.И. Лещенко. – М.: Финансы и статистика, 2001.-334с.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА: ЕЛЕКТРОХІМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ВОДІ ТА ҐРУНТІ

Галімова В.М.
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
К.х.н., в.о. доцента
https://orcid.org/0000-0001-9602-1006, galimova2201@gmail.com

На шляху України до європейської інтеграції постала проблема формування державної екологічної безпеки, що значною мірою залежить від стану навколишнього природного середовища, яке останніми роками забруднюється, виснажується і деградує надзвичайно високими темпами.

Складовими частинами екологічної безпеки є державні метрологічний та санітарно-епідеміологічний нагляди за дотриманням стандартів, норм і правил щодо контролю якості об'єктів навколишнього середовища на вміст важких металів (ВМ). Встановлені гранично допустимі концентрації (ГДК) токсикантів, тривала дія яких на об'єкти агросфери не викликає патологічних змін або аномалій у ході біологічних процесів; не сприяє накопиченню ВМ у с/г культурах і не порушує біологічний оптимум для тварини та людини; гарантує екологічну безпеку населенню і збереження генофонду та забезпечує раціональне використання і відновлення природних ресурсів в умовах сталого розвитку господарської діяльності [1].

Якості води надають найбільшу увагу, оскільки вона є складовою частиною всіх організмів біосфери (50-90% і більше), впливає на життя та здоров'я людини. Передбачено стандартизацію і нормування в галузі використання та відтворення водних ресурсів з метою забезпечення екологічної та санітарно-гігієнічної безпеки вод шляхом встановлення комплексу взаємопов'язаних нормативних документів, які визначають взаємопогоджені вимоги до водних об'єктів різного призначення [2].

Загальноприйнятим при визначенні стану водного середовища є проведення фізико-хімічних та біологічних досліджень, а також співставлення одержаних результатів із нормативними рівнями ГДК. У природних водних об'єктах якість води оцінюється з точки зору екології, санітарно-гігієнічного та водогосподарського підходів. Так екологічні нормативи призначені для охорони водних екосистем від антропогенного навантаження; санітарно-гігієнічні – забезпечують охорону здоров'я населення; водогосподарські нормативи забезпечують якість води для питного, рибогосподарського, промислового та с/г водокористування [2].

В Україні склалася ситуація, за якої практично всі поверхневі, а в окремих регіонах і підземні води за рівнем забруднення не відповідають вимогам стандарту на джерела водопостачання. Водночас, наявні очисні споруди і технології очищення та знезараження питної води неспроможні довести її якість до рівня сучасних вимог. Це призводить до надходження у питну воду значної кількості неорганічних та органічних забруднювачів, спільна дія яких на організм людини є реальною загрозою її здоров'ю і життю [2].

Всі екологічні ланцюги, з якими пов'язане життя людини, відбуваються через ґрунт, у якому проходять процеси обміну речовин та енергії між космосом, атмосферою, гідросферою, літосферою та людиною.

Ґрунт являється найбільш чутливим індикатором забруднення ландшафтів, специфічним елементом біосфери, який спроможний не тільки акумулювати ВМ, але й виступати в якості природного буферу, що контролює процес перенесення хімічних елементів і сполук в атмосферу і гідросферу. Постійне надходження ВМ у ґрунт призводить до формування зон підвищеної екологічної токсичності, в межах яких змінюються характер міграції елементів та деякі геохімічні параметри. Взаємодія металів з ґрунтом відбувається за типом реакцій: іонного обміну та адсорбції, сорбції, осадження – розчинення твердих фаз, комплексоутворення, кислотно-основних реакцій та реакцій окислення – відновлення. Швидкість і спрямованість процесів трансформації

ВМ залежать від реакції ґрунтового середовища, гранулометричного складу ґрунту, вмісту гумусу та інших чинників [3].

Концепція природовідповідності сьогодні повинна бути закладена в усі виробничі системи агросфери, а оцінка продуктивності аграрного виробництва – виконуватись з урахуванням аналітичного контролю якості продукції на вміст ВМ та інших токсикантів за допомогою сучасних аналітичних приладів і методичного забезпечення для виконання аналізу.

На сьогодні в Україні не розроблена система токсиколого-гігієнічного нормування різних забруднювачів ґрунту, не розроблені екологічні критерії ГДК токсичних сполук у ґрунтах. Так, при одному й тому ж валовому вмісту ВМ у ґрунтах, їх токсичність може бути різною, оскільки залежить від фізико-хімічних властивостей ґрунтів. Відсутні державні стандарти класифікації фізико-хімічних показників для основних типів ґрунтів, що ускладнює проведення аналітичних та експериментальних досліджень і немає єдиного принципу визначення фонового вмісту елементів у ґрунтах. У публікаціях зустрічаються суперечливі дані про вміст ВМ у ґрунтах одного типу і тому використовувати їх як середньостатистичні фонові показники недоречно. Причина цих протиріч полягає в труднощах аналітичного визначення ВМ, тому для ґрунтів різних типів неможливо використовувати єдиний показник ГДК токсикантів. Невідома ступінь забруднення рухомими формами ВМ ґрунтів промислових та с/г угідь ускладнює можливість сертифікувати продукцію АПК згідно вимог Всесвітньої організації охорони здоров’я за харчовим кодексом.

Для оцінки стану забруднення природних вод, ґрунтів, продукції рослинного та тваринного походження на вміст ВМ розроблено новий ефективний метод імпульсної інверсійної хронопотенціометрії (метод ІІХП), який відзначається високою точністю і надійністю, селективністю та здатністю визначати різні хімічні форми елементів, має незначну собівартість аналізу. Метод застосовано у роботі аналізатора солей важких металів [4 – 7].

Як приклад, наведено методику вимірювання вмісту йоду у питній воді із застосуванням сучасного аналізатора «М-ХА1000-5» [7]. Градуйовані розчини

йодид-іонів з концентрацією 10,0 1,0 и 0,1 мкг/см^3 готували розбавленням стандартних розчинів йодид калію (МСО 0537:2003, ДСЗУ 022.86-98). У якості фонового електроліту використано розчин 2М HCl. У пробу води об'ємом 0,1 дм^3 додавали 1–2 см^3 концентрованої HNO_3, 1 – 3 см^3 33% H_2O_2 і витримували суміш протягом 60 хвилин. Випаровували до стану вологих солей і переносили у мірну колбу на 25 см^3 розчином 2 М HCl.

У пробі води бутильованій, штучно збагаченій йодом («Чиста вода», Київська обл., с. Мила) визначали вміст йодид-іонів описаним вище методом ІІХП і порівнювали результати з методом йодометричного титрування. Проби відібрані з однієї партії води, табл. 1. [7].

Таблиця 1

Порівняння результатів вимірювання вмісту йодид-іонів у воді бутильованій, штучно збагаченій йодом, мг / дм^3

Метод анализу	Результати вимірювань йодид-іонов у воді, мг/дм^3			
	проба 1	проба 2	проба 3	Середнє значення
Йодометричне титрування	0,501	0,546	0,526	0,524 ± 0,023
Метод ІІХП	0,498	0,518	0,502	0,506 ± 0,011

Встановлено, що значення концентрацій йодид-іонів у зразках бутильованої води, які отримано різними методами аналізу співпадають (похибки результатів вимірювань знаходяться в діапазоні ± 3,4%).

При вимірюванні вмісту слідових кількостей токсикантів на аналізаторі «М-ХА1000-5» не потрібно застосовувати інертний газ, що значно спрощує проведення вимірювань та зменшує собівартість аналізу проби. Прилад має сервісне обслуговування через мережу Інтернет, що дозволяє створити систему хімічного моніторингу об'єктів навколишнього природного середовища [8-10].

Список літератури:

1. Запольський А.К. Екологізація харчових виробництв: підруч. [для студ. вищ. навч. зал.] / А.К. Запольський, А.І. Українець. – К.: Вища шк., 2005. – 423 с.: іл.

2. http://waternet.ua/uk/news/newsletter/102/

3. Жовинский Э.Я. Геохимия тяжелых металлов в почвах Украины / Э.Я. Жовинский, И.В. Кураєва. – К.: Наук. думка, 2002. – 213 с.

4. Карнаухов О.І. Теорія інверсійної хронопотенціометрії їз заданим опором ланцюга / О.І. Карнаухов, В.М. Галімова, К.Р. Галімов // Науковий вісник НАУ. – 2000. – № 32. – С. 204–209.

5.Програмно-комп'ютерний прилад для визначення важких металів у ґрунтах / О.І. Карнаухов, В.М. Галімова, К.Р. Галімов, С.О. Гончар // Аграрна наука і освіта. – 2001. – Т. 2, № 3-4. – С. 38–44.

6. Пат. № 96375 UA. Пристрій для вимірювання концентрації важких металів / І.В. Суровцев, І.А. Мартинов, В.М. Галімова, О.В. Бабак – Опубл. 25.10.11, Бюл. № 20.

7.Kopilevich V.A. Determination of trace amounts of iodide_ions in water using pulse inverse chronopotentiometry / V.A. Kopilevich, I.V. Surovtsev, V.M. Galimova, V.I. Maksin, V.V. Mank // Journal of Water Chemistry and Technology, 2017, Vol. 39, No. 5, P. 1–5.

8.V.M. Galimova, I.V. Surovtsev, V.V. Mank, V.A. Kopilevich, V.I. Maksin. Inversion-chronopotentiometric analysis of mercury in water // Journal of water chemistry and texnology. – 2013. – Vol. 35, № 5. – pp. 210-214.

9.V.M. Galimova, I.V. Surovtsev, V.V. Mank, V.I. Maksin, V.A. Kopilevich. Determination of arsenic in the water using the method of inversion chronopotentiometry // Journal of water chemistry and texnology. – 2012. – Vol. 34, № 6. – pp. 284-287.

10 I.V.Surovtsev, V.M.Galimova, V.V.Mank, V.A.Kopilevich. Determination of heavy metals in aqueous ecosystems by the method of inversion chronopotentiometry // Journal of water chemistry and texnology. – 2009. – Vol. 31, № 6. – pp. 389-295.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Гнедко Н.М.
Рівненський державний гуманітарний університет
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики
ORCID 0000-0001-9981-292X
Галімський В.В.
Рівненський державний гуманітарний університет
студент 5 курсу,
факультет математики та інформатики

Вимоги до інформаційно-комунікаційної компетентності (ІК-компетентності) сучасного педагога постійно зростають у зв’язку з розвитком ІКТ, реалізацією державних програм в області інформатизації суспільства і освіти. Динамічний професійний розвиток успішного педагога можливий, якщо він володіє наступними характеристиками: готовність до власного неперервного навчання, середній або високий рівень інформаційної культури, мобільність, відповідальність і самостійність в ухваленні рішень в нестандартних ситуаціях. Формування цих якостей неможливе без розширення простору педагогічної творчості майбутнього фахівця.

В. Ю. Биков [4], М. І. Жалдак, Н. В. Морзе [2], та ін. досліджують сутність і структуру інформаційно-комунікаційної компетентності (ІК-компетентності) майбутніх фахівців як основний компонент інформаційної культури особистості. На їхню думку, дана компетентність є інтегративним утворенням особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички з інформатики та суміжних галузей, досвід, особистісні якості, які обумовлюють

готовність і здатність розв’язувати професійні та повсякденні завдання із застосуванням сучасних ІКТ, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності [2, с. 5], [4, с. 44-46].

У проекті Стандарту вищої освіти [5] та Освітньо-професійної програми «Середня освіта (Інформатика)» для магістрів за спеціальністю «014 Середня освіта» галузі знань «01 Освіта» [3] представлено перелік загальних і професійних компетенцій, якими повинен володіти випускник. Перерахуємо компетенції для дисциплін професійного (інформаційного) циклу, якими повинен володіти майбутній фахівець:

загальні компетенції:

– здатний самостійно здобувати і використовувати нові знання і вміння за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій як в професійній діяльності, так і для особистих потреб;

професійні компетенції:

в області педагогічної діяльності:

– здатний застосовувати сучасні методики та технології організації і реалізації освітнього процесу на різних освітніх рівнях в різних закладах освіти;

– готовий використовувати сучасні технології діагностики та оцінювання якості освітнього процесу;

– здатний формувати освітнє середовище і використовувати свої здібності в реалізації завдань інноваційної освітньої політики;

– здатний керувати науково-дослідною роботою учнів;

в області науково-дослідної діяльності:

– готовий використовувати індивідуальні креативні здібності для вирішення дослідницьких завдань;

в області методичної діяльності:

– готовий до систематизації, узагальнення та поширення вітчизняного і зарубіжного методичного досвіду у професійній діяльності;

в області управлінської діяльності:

– готовий організовувати командну роботу для вирішення завдань розвитку освітнього закладу, реалізації дослідно-експериментальної роботи;

– готовий використовувати індивідуальні та групові технології прийняття рішень в управлінні освітнім закладом, використовуючи вітчизняний і зарубіжний досвід;

в області проектної діяльності

– готовий до здійснення педагогічного проектування освітнього середовища, освітніх програм та індивідуальних освітніх маршрутів;

– здатний проектувати форми і методи контролю та моніторингу якості освіти, в тому числі, з використанням ІКТ;

– готовий проектувати новий навчальний зміст, технології і конкретні методики навчання;

в області культурно-освітньої діяльності:

– готовий до використання сучасних ІКТ для вирішення культурно-освітніх завдань.

Згідно вищесказаного, можна зробити висновок, що успішний педагог повинен володіти інформаційно-комунікаційними технологіями, тому важливо формувати ІК-компетентності.

Виходячи з вимог Стандарту вищої освіти та Освітньо-професійної програми, відповідно до сучасних напрямків модернізації системи освіти вважаємо за доцільне формування професійних компетенцій, що спрямовані на використання хмарних технологій в професійній діяльності майбутнього вчителя інформатики, які виділяються нами в структурі ІК-компетентності.

Виділення таких компетенцій в окрему групу і їх формування в освітньому процесі є доцільним, так як такі компетенції будуть складатись із базових теоретичних знань, способів практичної діяльності (умінь і навичок) і мотиваційно-ціннісних відносин (особистісні якості), які необхідні для продуктивної професійної діяльності майбутнього випускника магістратури.

Перерахуємо програмні результати навчання майбутнього вчителя інформатики, формування яких має бути приділена особлива увага:

– здатність відбирати мережеві сервіси на основі хмарних технологій відповідно до поставлених освітніх завдань;

– здатність застосовувати засоби хмарних технологій для організації та реалізації освітнього процесу на різних освітніх рівнях в різних освітніх організаціях;

– здатність використовувати хмарні технології для здійснення освітньої діяльності в рамках дистанційного навчання;

– здатність проводити аналіз безпеки мережевих сервісів на основі хмарних технологій з урахуванням вимог інформаційної безпеки для освітнього процесу.

Специфіка дисципліни «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці» (загальний обсяг годин – 90, з них лекції – 10 год., лабораторні заняття – 20 год., дисципліна читається в 9 семестрі та закінчується заліком), яка включена в навчальний процес Рівненського державного гуманітарного університету, орієнтує магістрантів на активну самостійну роботу:

– оволодіння прийомами роботи з системами віртуалізації;

– формування користувацьких навичок в області хмарних технологій;

– вдосконалення вмінь роботи з інтегрованими офісними пакетами і різними класами програмних продуктів;

– самостійний вибір індивідуального завдання відповідно до можливостей та інтересів;

– самостійна розробка алгоритму розв'язуваної задачі;

– стеження за розвитком та впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій;

– аналіз навчальних посібників з інформаційних і комунікаційних технологій в рамках курсу, який вивчається;

– самостійне знайомство (навчання) з літературою, яка постійно оновлюється, в області інформаційних технологій через глобальну мережу Інтернет.

Особлива увага приділяється використанню можливостей сучасних систем віртуалізації і хмарних технологій в освітньому процесі.

Хмарні технології мають широкий спектр дидактичних можливостей [1, с. 211], які сприяють досягненню запланованих освітніх результатів, що сприяють формуванню пізнавальної потреби, формуванню аналітичних здібностей, підвищенню мотивації майбутніх фахівців, функції передачі і відтворення соціального досвіду з використанням даних засобів; сприяють універсалізації випускників (здатність опанувати нові інструменти діяльності, міжпредметні знання, вміння швидко перепрофілюватися), створення умов, які реалізують нові види освітньої діяльності, що дозволяють стимулювати пізнавальну активність магістрантів, дослідні та проектні навички, розвиток загальноінтелектуальних умінь, здатність застосовувати отримані знання, вміння і навички відповідно до обраного виду професійної діяльності. Виходячи з цього, професійні компетенції будуть запланованими результатами освоєння дисципліни, і характеризуватимуть майбутнього вчителя інформатики як компетентного в галузі використання хмарних технологій в освітньому процесі.

Використання хмарних технологій і мережевих сервісів в процесі навчання, а також побудова методичної системи навчання на їх основі буде ефективним інструментом формування загальних та професійних компетенцій майбутнього вчителя інформатики. ІК-компетентність дозволить майбутньому фахівцю бути конкурентоспроможним на ринку праці, готовим до постійного професійного зростання та професійної мобільності відповідно до потреб сучасної освіти та інформатизації суспільства.

Список літератури:

1. Гнедко Н.М. Використання хмарних технологій як засіб самоосвіти педагогів / Н.М.Гнедко // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми фізико-математичної освіти і науки», присвяченої 95-річчю від дня народження доктора технічних наук, професора

Дущенка В. П. 25-26 травня 2017 року, Київ, Україна. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – С. 210-212.

2. Морзе Н. В. Модель ІКТ компетентності вчителів / Н. В. Морзе, І. П. Воротникова // Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education», 2016, № 10 (6). – С. 4-9.

3. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Інформатика)» другого рівня вищої освіти за спеціальністю «014 Середня освіта» галузі знань «01 Освіта». Кваліфікація: магістр середньої освіти, викладач інформатики. Вчитель інформатики. Рівненський державний гуманітарний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – http://fmi-rshu.org.ua/pages/informatyka-b7faf4b1-b886-472b-97e0-8f801020ee15.

4. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. – К. : Атіка, 2010. – 88 с.

5. Проекти Стандартів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Гнедко Н.М.

Рівненський державний гуманітарний університет

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики

ORCID 0000-0001-9981-292X

Крук І.В.
Рівненський державний гуманітарний університет
студентка 5 курсу,
факультет математики та інформатики

Сучасне суспільство знань формує високі вимоги до особистості вчителя та його професійної підготовки, наприклад, акцентує увагу на здатності орієнтуватися в інформаційному освітньому просторі, готовності до подальшого інтелектуального та професійного саморозвитку та на таких якостях як працездатність, ініціативність, креативність, мобільність та самостійність в прийнятті рішень в нестандартних ситуаціях.

Професійна компетентність – це готовність фахівця мобілізувати здобуті знання, досвід, власні ресурси для обґрунтованого та інноваційного вирішення професійних проблем у типових і нестандартних ситуаціях, подальшого саморозвитку. Проблеми формування й розвитку в майбутніх вчителів професійної компетентності розглядають Р. С. Гуревич, Н. В. Кузьміна, О. В. Овчарук, Є. М. Смірнова-Трибульська та ін.

Виділимо наступні складові професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики:

– предметна (знання, вміння і навички майбутнього бакалавра зі шкільного предмету «Інформатика»);

– методична (собою знання, вміння і навички в області методів, сучасних засобів інформатизації, масової комунікації та принципів формування знань, умінь учнів зі шкільного предмету «Інформатика»);

– інформаційно-комунікаційна (ІК-компетентність) (знання, уміння, навички з інформатики та суміжних галузей, досвід, особистісні якості, які обумовлюють готовність і здатність розв’язувати професійні та повсякденні завдання із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності [2, с. 5], [3, с. 44-46]).

Професійна педагогічна ІК-компетентність включає наступні компоненти: загальнокористувацька; загальнопедагогічна; предметно-педагогічна.

Загальнокористувацька компонента ІК-компетентності містить:

• роботу із засобами ІКТ; усунення недоліків в роботі; ергономіку; дотримання техніки безпеки та інші питання, які відносяться до результатів освоєння ІКТ в основній школі);

• аудіовідіотекстова комунікацію (двосторонній зв'язок, відеоконференція, миттєві і відкладені повідомлення, автоматизовані корекція тексту і переклад з однієї мови на іншу);

• систематичне використання наявних навичок в повсякденному житті та професійній діяльності та ін.

До загальнопедагогічної компоненти ІК-компетентності відносять:

• підтримка взаємодії студента та педагога засобами ІКТ;

• підготовка і проведення виступів, обговорень, консультацій з комп'ютерною підтримкою, в тому числі в телекомунікаційному середовищі;

• візуальна комунікація – використання засобів віртуальної наочності [3, с. 37] в навчальному процесі.

До предметно-педагогічної компоненти ІК-компетентності належать:

• формування і проведення експерименту в віртуальних лабораторіях [3, с. 117] свого предмету;

• обробка числових даних за допомогою інструментів комп'ютерної статистики та візуалізації;

• знання якісних інформаційних джерел свого предмету;

• конструювання віртуальних і реальних пристроїв з цифровим керуванням.

Формування компонентів ІК-компетентності в майбутніх учителів інформатики в закладах вищої освіти здійснюється при:

• вивченні засобів ІКТ як об'єктів вивчення;

• використанні ІКТ для вдосконалення процесу викладання навчальних дисциплін і для підвищення його якості та ефективності;

• здійсненні інформаційної діяльності та інформаційної взаємодії між учасниками навчального процесу в умовах педагогічного використання потенціалу засобів ІКТ;

• наявності фахової оцінки якості (з точки зору психології, педагогіки та методики) електронних видань навчального призначення;

• використання засобів ІКТ в автоматизації процесів контролю, тестування та діагностики;

• запобіганні можливих негативних наслідків використання засобів ІКТ в навчальному процесі;

• використанні засобів ІКТ для творчого розвитку майбутніх учителів;

• використанні комунікаційних засобів для передачі та отримання педагогічного досвіду, методичної та навчальної літератури;

• інтенсифікації та вдосконаленні управлінням навчальним закладом та навчальним процесом на основі використання сучасних засобів ІКТ.

Перерахуємо програмні результати навчання майбутнього вчителя інформатики, формування яких має бути приділена особлива увага:

• здатність відбирати мережеві сервіси на основі хмарних технологій відповідно до поставлених освітніх завдань;

• здатність застосовувати засоби хмарних технологій для організації та реалізації освітнього процесу на різних освітніх рівнях в різних освітніх організаціях;

• здатність використовувати хмарні технології для здійснення освітньої діяльності в рамках дистанційного навчання;

• здатність проводити аналіз безпеки мережевих сервісів на основі хмарних технологій з урахуванням вимог інформаційної безпеки для освітнього процесу.

Головна ідея формування ІК-компетентності майбутніх фахівців полягає в тому, що не слід обмежуватися сумою знань, умінь і навичок, набутих в

системі формальної освіти. Ці знання, вміння і навички повинні бути пов'язані з більш широким спектром знань, набутих учителем поза системою формальної освіти, в тому числі в процесі самоосвіти.

Список літератури:

1. Гнедко Н. М. Формування готовності майбутніх учителів до застосування засобів віртуальної наочності у професійній діяльності: дис. … канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталя Михайлівна Гнедко. – Рівне, 2015. – 292 с.

2. Морзе Н. В. Модель ІКТ компетентності вчителів / Н. В. Морзе, І. П. Воротникова // Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education», 2016, № 10 (6). – с. 4-9.

3. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. – К. : Атіка, 2010. – 88 с.

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ ТА ЗАСІБ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Гнедко Н.М.
Рівненський державний гуманітарний університет
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики
ORCID 0000-0001-9981-292X
Оліферчук Ю.М.
Рівненський державний гуманітарний університет
студент 5 курсу,
факультет математики та інформатики

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) призвів до того, що сучасному педагогу недостатньо застосовувати традиційні технології навчання, а необхідно знати й оптимально використовувати можливості Інтернету для професійної діяльності та самоосвіти, інноваційні педагогічні технології.

Питання використання хмарних технологій в навчальному процесі розкрито у роботах Бикова В. Ю., Литвинової С. Г., Морзе Н. В. та ін.

Специфіка дисципліни «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці» (дисципліна читається в 9 семестрі; загальний обсяг – 90 год., з них лекції – 10 год., лабораторні заняття – 20 год.; форма контролю – залік), яка включена в навчальний процес Рівненського державного гуманітарного університету, орієнтує майбутніх учителів інформатики на використання можливостей сучасних систем віртуалізації та хмарних технологій (ХТ) в освітньому процесі.

Доцільно використовувати три рівня сформованості професійних компетентностей майбутнього педагога: низький рівень – здатність випускників відтворювати базові поняття ІКТ і виконувати завдання, що передбачають вміння діяти за зразком в якості виконавця в суворо визначених умовах і отримують певний, заздалегідь відомий результат; середній рівень – здатність випускника виконувати завдання, що виявляють вміння самостійно організувати свою діяльність відповідно до поставленої мети в різних умовах, виявляти проблему і вибирати шляхи її вирішення; високий рівень – здатність майбутнього фахівця виконувати завдання підвищеної складності, приймати рішення в умовах неповної визначеності при недостатньому документальному, нормативному та методичному забезпеченні.

Розкриємо основні ознаки кожного рівня для професійних компетенцій, формуванню яких має бути приділена особлива увага:

– *Здатність відбирати мережеві сервіси на основі хмарних технологій відповідно до поставлених освітніх завдань*

Низький рівень. *Знати:* базові поняття та класифікації хмарних технологій; основні характеристики і функціональні можливості сучасних хмарних сервісів. *Вміти:* виявляти інструментальні можливості мережевих сервісів; відбирати мережеві сервіси на основі ХТ відповідно до освітніх завдань. *Володіти:* навичками застосування деяких сервісів мережі Інтернет; вмінням визначати функціональні можливості та цільове призначення мережевих сервісів.

Середній рівень. *Знати:* основні моделі надання хмарних послуг та їх особливості; критерії відбору мережевих сервісів на основі ХТ. *Вміти:* здійснювати порівняльний аналіз функціональних можливостей мережевих сервісів на основі ХТ; оцінювати перспективи використання хмарних сервісів з урахуванням вирішуваних освітніх завдань. *Володіти:* навичками використання хмарних сервісів в професійній діяльності; прийомами відбору мережевих сервісів на основі ХТ відповідно до освітніх завдань.

Високий рівень. *Знати:* методичні вимоги до розробки навчальних матеріалів з використанням засобів ХТ; основні етапи проектування електронних освітніх ресурсів (ЕОР) із застосуванням мережевих сервісів на основі технології хмарних обчислень. *Вміти:* визначати найбільш функціональні хмарні сервіси відповідно до видів і форм організації навчальної діяльності; проектувати і розробляти навчальні матеріали з використанням засобів ХТ. *Володіти:* вмінням роботи з платформами для розробки і використання хмарних сервісів; технологіями розробки навчальних матеріалів з використанням мережевих сервісів на основі ХТ.

– *Здатність застосовувати засоби хмарних технологій для організації та реалізації освітнього процесу на різних освітніх рівнях в різних закладах освіти.*

Низький рівень. *Знати:* можливості мережевих сервісів на основі ХТ для організації освітньої діяльності; способи взаємодії педагога з різними суб'єктами освітнього процесу в мережевому середовищі засобами ХТ. *Вміти:* використовувати можливості ХТ в професійній діяльності для вирішення

освітніх завдань; проектувати і організовувати мережеву взаємодію педагогічного колективу та учнів на основі використання хмарних сервісів. *Володіти:* навичками організації спілкування учнів і педагогічних працівників за допомогою мережевих сервісів на основі ХТ; прийомами використання хмарних сервісів і веб-додатків в професійній діяльності.

Середній рівень. *Знати:* основи професійно-педагогічного спілкування і ведення діалогу в різних комунікативних ситуаціях на основі мережного середовища; основні моделі побудови мережевої взаємодії зі застосуванням хмарних сервісів. *Вміти:* аналізувати навчальну ситуацію і проектувати професійну діяльність на основі використання ХТ; організувати проектну та інноваційну діяльність в освітньому середовищі засобами хмарних сервісів. *Володіти:* вмінням взаємодії з суб'єктами освітнього процесу для реалізації конкретних видів освітньої діяльності з використанням мережевих сервісів на основі ХТ; способами, що активізують навчально-пізнавальну діяльність учнів засобами мережевих технологій.

Високий рівень. *Знати:* практичні способи організації співпраці педагога та учнів у різних видах освітньої діяльності за допомогою мережевої взаємодії з використанням хмарних сервісів; можливості ХТ для розробки навчальних матеріалів. *Вміти:* інтегрувати сучасні мережеві сервіси в освітню діяльність при розробці навчальних матеріалів з використанням ХТ; спільно вирішувати навчально-виховні та організаційні питання з представниками педагогічного колективу, учнями та їх батьками при мережевій взаємодії із застосуванням хмарних сервісів. *Володіти:* вмінням узагальнення та адаптації навчального матеріалу відповідно до вікових особливостей учнів, а також досягненнями науки і практики з використанням сучасних ХТ; методами активізації аудиторії з використанням сучасних мережевих технологій, що забезпечують інтерес до інформатики.

– *Здатність використовувати хмарні технології для здійснення освітньої діяльності в рамках дистанційного навчання.*

Низький рівень. *Знати:* особливості організації системи дистанційного навчання засобами мережевих технологій; функціональні можливості мережевих сервісів на основі ХТ для організації взаємодії учнів і педага під час дистанційного навчання. *Вміти:* організовувати взаємодію суб'єктів освітнього процесу під час дистанційного навчання із застосуванням хмарних засобів; використовувати мережеві сервіси на основі ХТ в якості об'єкта і засобу дистанційного навчання. *Володіти:* прийомами організації освітньої діяльності із застосуванням мережевих сервісів і веб-додатків в рамках дистанційного підходу до навчання; навичками використання засобів хмарних технологій для мережевого спілкування учнів і педага під час дистанційного навчання.

Середній рівень. *Знати:* методичні вимоги до організації дистанційного навчання з використанням мережевих сервісів на основі ХТ; сучасні тенденції розвитку системи дистанційного навчання на основі сучасних ХТ. *Вміти:* розробляти навчальні матеріали для дистанційного навчання з використанням ХТ; інтегрувати хмарні сервіси і веб-додатки в існуюче середовище системи дистанційного навчання. *Володіти:* хмарними засобами для адаптації раніше розроблених курсів до умов дистанційного навчання засобами ХТ; способами проектної та інноваційної діяльності на основі ХТ в дистанційному навчанні.

Високий рівень. *Знати:* практичні способи мережевої взаємодії під час дистанційного навчання з використанням ХТ; особливості використання розроблених навчальних матеріалів на основі хмарних сервісів і веб-технологій в рамках дистанційного підходу до навчання. *Вміти:* використовувати можливості хмарних платформ в реалізації завдань інноваційної освітньої політики в галузі дистанційного навчання; проектувати, розробляти і розміщувати ЕОР в хмарному середовищі для дистанційного навчання. *Володіти:* технологіями розробки і реалізації навчальних матеріалів на основі хмарних сервісів і веб-додатків для системи дистанційного навчання; методами активізації самостійної діяльності в мережевому середовищі під час дистанційного навчання із застосуванням хмарних сервісів.

– *Здатність проводити аналіз безпеки мережевих сервісів на основі хмарних технологій з урахуванням вимог інформаційної безпеки для освітнього процесу.*

Низький рівень. *Знати:* нормативно-правові документи, що забезпечують дотримання інформаційної безпеки освітньої діяльності; основні типи загроз інформаційній безпеці в мережі Інтернет. *Вміти:* усвідомлювати небезпеки і загрози, що виникають під час роботи з мережевими сервісами в професійній діяльності; проводити відбір найбільш безпечних сервісів на основі ХТ для їх використання в навчальному процесі. *Володіти:* знаннями в області ІКТ, що дозволяють забезпечити прийнятний рівень інформаційної безпеки під час роботи з мережевими сервісами; прийомами роботи з інформацією, яка має певний ступінь захисту і вимагає безпечного поводження з нею в комп'ютерній мережі.

Середній рівень. *Знати:* вимоги дотримання інформаційної безпеки під час роботи з мережевими сервісами на основі ХТ в мережі Інтернет; основні підходи до безпечної взаємодії в комп'ютерних мережах із застосуванням ХТ. *Вміти:* проводити аналіз безпеки мережевих сервісів на основі ХТ згідно запропонованим вимогам до мережевих ресурсів; користуватися програмними засобами для забезпечення безпечної взаємодії в мережі Інтернет під час роботи з хмарними ресурсами. *Володіти:* способами захисту конфіденційної інформації під час роботи з нею в середовищі мережевих сервісів на основі ХТ; навичками прийняття обґрунтованих рішень і дій в конкретній небезпечної ситуації під час виявлення загрози інформаційної безпеки в мережі Інтернет з урахуванням його особливостей.

Високий рівень. *Знати:* організаційно-технічні та режимні заходи і методи забезпечення інформаційної безпеки під час роботи з хмарними сервісами і веб-додатками; основні етапи проведення аналізу безпеки мережевих сервісів на основі ХТ з урахуванням вимог інформаційної безпеки для освітнього процесу. *Вміти:* проектувати основні етапи мережевої взаємодії всіх учасників освітнього процесу із застосуванням хмарних сервісів і веб-

додатків; створювати навчальні матеріали з урахуванням вимог інформаційної безпеки з використанням мережевих сервісів на основі ХТ. *Володіти:* практичними способами забезпечення безпечного спілкування учнів і педагога під час роботи з новими ресурсами мережевих сервісів на основі ХТ в мережі Інтернет; технологією розробки змістовно-насиченого, доступного і безпечного навчального матеріалу на основі використання хмарних технологій.

Використання хмарних технологій як об'єкта вивчення та як засіб навчання сприятиме ефективному формуванню професійних компетентностей майбутніх вчителів інформатики.

НЕЯВНОЕ ЗНАНИЕ КАК ПРЕДПОСЫЛКА КОНСЕНСУСА В ПОЛИТИЧЕСКОЙ НАУКЕ

Голованов Б.Д.
доцент кафедры социологии и
политологии НТУ «ХПИ», канд. философ. наук, доцент.

Идеология и наука имеют претензии на универсальность своего знания, при этом стремятся ее достичь разными способами. Наука опирается на опыт и стремится к аподиктичности своих теорий. Идеология также, как и наука, апеллирует к опыту, извлекая из «позитивного» опыта универсальные образцы мышления и действия. Для науки позитивность – это совпадение нашего знания с объективной реальностью, для идеологии позитивность означает власть над действительностью и самоутверждение политического субъекта.

Чувственный опыт, лежащий в основе научного познания, содержит ощущение непосредственной убежденности и выступает как критерий разделения знания на истинное и ложное. Вступая на путь научного познания, индивид должен научиться самостоятельно выделять чувственную достоверность и, опираясь на нее, двигаться к истине. Повторяющийся чувственный опыт обладает чрезвычайной силой убеждения, он доступен

многим исследователям в разных местах и в разное время. Свидетельства множества наблюдателей создают основу для формулировки научных законов, объединяющих явления чувственного опыта.

Однако идея эксперимента и чувственного опыта, которая формирует методологическое основание современной науки, внутренне противоречива. Множественность чувственных свидетельств порождает проблему согласования разных созерцаний и синтеза их в единое целое. Как раз в этом пункте обнаруживается важнейшая трудность: научный метод не свободен от социальной, ценностной нагруженности. Научная теория не есть прямое отражение объективной истины, она есть субъективно оправданное положение, в основании которого лежит определенный консенсус. Научная объективность, как писал К. Поппер, есть результат «дружески-враждебного сотрудничества множества учёных. [1, с.251] Проблема согласования субъективных созерцаний подразумевает определение науки как знания интерсубъективного, нуждающегося в языке, системе коммуникации и подразумевающего определенную социальную организацию.

Формирование консенсуса в политической науке представляет особую сложность. Исследователям приходится преодолевать не только дискурсивные различия, но и разногласия, связанные с различием политических установок. Консенсус вызревает в процессе конкурентной борьбы политических сил, продвигающих общественно значимые проекты. От результатов этой борьбы зависят параметры консенсуса. Истинность политических знаний открывается через призму результатов политического взаимодействия. Политическое знание обращено не только к рациональной составляющей человеческой ментальности, но и таким структурам, которые ускользают от рациональных методов познания.

Исследуя проблему научной рациональности, необходимо также постоянно помнить, что не все знание в науке является рациональным. К рациональному знанию в науке может быть отнесено только явное и при этом дискурсивное знание. Однако в науке функционирует в достаточно большом

объеме, сравнимом с объемом явного дискурсивного знания, и неявное знание (личностное и коллективное). Без такого рода внерационального знания научное познание не может успешно функционировать. Дело в том, что система интуитивного, неявного знания выполняет в научном познании роль обширного информационного контекста, в котором сосредоточен опыт как истории науки, так и когнитивного techne ученых (их исследовательских умений и навыков). Однако такое знание не фиксируется словесно, не формализуется, а демонстрируется на практике и передается непосредственно в актах коммуникации от одного исследователя к другому, от учителя к ученикам, что называется «из рук в руки». Для каждой научной теории могут быть обнаружены неявные и до определенной степени нерационализуемые предпосылки.

С одной стороны, такие предпосылки влияют на формирование эмпирической базы и методологического инструментария тех исследований, которые инициируются адептами данной теорией. В процессе исследования эти предпосылки воздействуют на рациональные процедуры мыслительного процесса и оказывают влияние на все стороны личности ученого, изменяя его персональную реальность.

С другой стороны, неявные базовые предпосылки во многом определяют «общественную карьеру теории», те. от них зависит формирование общественной направленности политической теории, они определяют ее возможность трансформироваться в политический проект, стать идейной основой политического течения. Влияние неявных предпосылок определяется тем, что наряду с явными предпосылками, они воздействуют на реакции людей, которым данные теории адресованы. Эти люди в значительной мере принимают или отвергают научные теории в зависимости от содержащихся в них неявных предпосылок.

Однако, даже проведя максимально полное обоснование политической теории, мы, в конечном итоге, приобретаем только правдоподобное знание. Подтверждение опытом не гарантирует ни того, что знание полностью

правильно в смысле логики, ни того, что оно истинно. Метод, извлеченный из конкретного опыта, не в состоянии решить проблему истинности «трансцендентальных идей», или универсалий. Согласно позитивистской эпистемологии, научный метод позволяет лишь определить образец, по которому можно произвести отбор наших чувственных восприятий, конституировать научные факты и логически упорядочить результаты наблюдений. Работа с универсалиями, создающими общечеловеческий консенсус, с точки зрения этой методологии составляет задачу метафизики и относится к политической философии.

Список литературы:

1. Поппер К. Открытое общество и его враги. Т.2. Пер. с англ. под ред. В. Н. Садовского / К. Поппер — М.: Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. - 528 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ

Гораш О.С.
доктор с.-г. н., професор ПДАТУ
Сендецький В.М., Козіна Т.В.
кандидати с.-г. н.
Подільський державний аграрно-технічний університет України
Україна, м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13
E-mail: vermos2011@ukr.net

Соя, завдяки високій рентабельності вирощування, широкому використанню для продовольчих, кормових і технічних цілей, одна із найпоширеніших культур у світовому землеробстві. На сьогодні за площею

посіву вона займає четверте місце в світі після пшениці, кукурудзи і рису, а серед олійних посідає перше місце.

Україна посідає восьме місце за обсягами вирощування цієї культури і в останні роки значно зросли площі її посіву. В той же час, урожайність в більшості господарств дуже низька, і в 2017 році становила 2,3 т/га, а занесені в Державний реєстр сортів вітчизняні і зарубіжні гібриди та сорти мають потенціальну врожайність 3,5-5,5 т/га. Тому перед науковцями і агровиробниками стоїть завдання – збільшити врожайність сої внаслідок удосконалення елементів технології її вирощування і як один з напрямів розглядаються можливості застосування соломи, органічних добрив, сидератів, тому вивчення їх впливу (особливо в органічному землеробстві) на ріст і розвиток рослин та урожайність сої є актуальним і своєчасним.

Метою дослідження було вивчити вплив сумісного застосування соломи, органічних добрив «Біогумус», «Біопроферм», гноївки в поєднанні із висіванням гірчиці білої на сидерат на ріст і розвиток рослин та урожайність сої сорту Богеміанс в умовах західного Лісостепу. Дослідження виконано впродовж 2014-2016 рр. на дослідному полі філіалу кафедри рослинництва, селекції та насінництва Подільського державного аграрно-технічного університету в ПФ «Богдан і К» Снятинського району Івано-Франківської області, яке знаходиться в західній частині Лісостепу.

Досліди, закладені згідно схеми дослідження, висвітлено в таблиці 1, ґрунт - дерновий, опідзолений середньосуглинковий.

Погодні умови за роки дослідження відрізнялись між собою, що дало змогу оцінити вплив сумісного застосування соломи зернових і сидерату в технології вирощування сої.

В дослідженнях застосовували препарат-деструктор «Вермистим-Д» і органічні добрива «Біогумус» та «Біопроферм» (в одній тонні добрив міститься 25-29 кг азоту, 23-26 кг фосфору, 16-18 кг калію, 600-650 кг органічної речовини), виготовлені, відповідно, методом вермикультивування та методом

прискореної біологічної ферментації гною ВРХ і свиней, пташиного посліду, ставкового мулу, торфу та інших органічних відходів.

Після закінчення збирання зернових, солому та інші рослинні рештки подрібнювали наявними у господарстві подрібнювачами і обприскували розчиненим у воді деструктором «Вермистим-Д» 7 л/га (200-300 л води на 1 га). Потім, згідно схеми, вносили по 4 т/га органічних добрив «Біопроферм» або «Біогумус», або 10 т/га гноївки. Дисковими лущильниками, оброблену солому та органічні добрива загортали у ґрунт на глибину 10-15 см і висівали культуру на сидерат. Перед цвітінням зелену масу сидерату подрібнювали і приорювали.

В середньому за три роки на всіх варіантах вносилося по 5,6 т/га соломи. Згідно наших розрахунків, проведених на основі літературних джерел, з кожною тонною соломи в ґрунт попадало 850 кг органічної речовини, 2,5 кг азоту, 0,5 кг фосфору, 4,0 кг калію, з кожною тонною зеленої маси гірчиці білої - 250 кг органічної речовини, 5 кг азоту, 1,5 кг фосфору, 4,0 кг калію. Урожайність зеленої маси гірчиці білої в середньому за три роки становила: на п'ятому варіанті – 24,1 т/га на шостому – 25,3 т/га на сьомому – 22,9 т/га.

Застосування такої технології забезпечує пришвидшену деструкцію післяжнивних решток, знищення патогенів, покращання родючості ґрунту унаслідок забезпечення його азотфіксуючою, фосфатмобілізуючою, бактеріоцидною та фунгіцидною мікрофлорою, природними вітамінами, гормонами росту рослин, амінокислотами та макро- і мікроелементами.

Проведення деструкції соломи з сумісним застосуванням органічних добрив «Біогумус» або «Біопроферм» - 4 т/га сумісно із висіванням гірчиці білої на сидерат значно поліпшило поживний режим ґрунту, забезпечило підвищення умісту гумусу та зниження кислотності.

Встановлено, що на варіанті де проводили деструкцію соломи препаратом «Вермистим-Д» в дозі 7 л/га, вносили 4 т/га органічного добрива «Біопроферм» виготовленого методом біологічної ферментації в поєднанні з посівом на сидерат гірчиці білої, площа листкової поверхні рослин сорту Богеміанс у фазу «кінець цвітіння» становила 42,3 тис. м2/га, що на 8,6 тис.

м2/га більше порівняно з контролем. На всіх варіантах застосування соломи сумісно з органічними добривами «Біогумус», «Біопроферм», гноївки в поєднанні із посівом гірчиці білої на сидерат, фотосинтетичний потенціал посівів сої порівняно з контролем, був на 0,255-0,472 млн. м2/га діб більшим, чиста продуктивність фотосинтезу рослин у фазі цвітіння була більшою на 0,94-1,81 г/м2 за добу. Найкращі ці показники були на варіанті: «Вермистим-Д», 7 л/га + «Біопроферм», 4 т/га + гірчиця біла - 2,520 млн. м2/га діб, що порівняно з контролем більше на 0,472 млн. м2 діб/га.

Покращення агрофізичних та агрохімічних показників, біологічної ефективності ґрунту забезпечило збільшення врожайності сої (табл. 1).

Таблиця 1

Урожайність сої сорту Богеміанс залежно від сумісного використання соломи, органічних добрив та сидератів (2014-2016 рр.), т/га

№ п/п	Варіант	Урожайність, т/га					
		2014	2015	2016	середня	± до контролю	
						т/га	%
1	Контроль (без деструкції і посіву сидерату)	2,16	1,72	2,45	2,11	-	-
2	«Вермистим-Д», 7 л/га + Біогумус, 4 т/га	2,97	2,47	3,38	2,94	0,83	39,3
3	«Вермистим-Д», 7 л/га + «Біопроферм», 4 т/га	3,03	2,44	3,55	3,01	0,90	42,7
4	«Вермистим-Д», 7 л/га + гноївка, 10 т/га	2,70	2,18	3,02	2,63	0,52	24,6
5	«Вермистим-Д», 7 л/га + Біогумус,4 т/га + посів гірчиці білої	3,41	2,84	3,72	3,32	1,21	57,3
6	«Вермистим-Д», 7 л/га + «Біопроферм», 4 т/га + посів гірчиці білої	3,52	2,77	3,86	3,38	1,27	60,2
7	«Вермистим-Д» 7 л/га + гноївка, 10 т/га + посів гірчиці білої	3,18	2,56	3,37	3,04	0,93	44,1
$НІР_{05}$		0,17	0,14	0,19	0,16		

Результати досліджень показали, що найбільша урожайність зерна сої 3,38 т/га або на 1,27 т/га більше порівняно до контролю була на варіанті де проводили деструкцію соломи (5,4 т/га) з одночасним внесенням органічного добрива виготовленого методом пришвидшеної біоферментації – 4 т/га із зароблянням в ґрунт зеленої маси гірчиці білої (21,6 т/га).

Запровадження такої технології, яка ґрунтується на використанні соломи та інших рослинних решток в органічному землеробстві із проведеним деструкції «Вермистим-Д» і внесенням органічних добрив «Біогумус» або «Біопроферм» та наступним висіванням культур на сидерат уможливлює одержання високоякісної біологічної (органічної) сільськогосподарської продукції без застосування дорогих мінеральних добрив синтетичного походження, зменшує до мінімуму негативний техногенний вплив на агрофітоценози та довкілля загалом.

Отже, з метою поліпшення родючості ґрунту необхідно застосовувати сумісне використання сидерату і деструкцію соломи та рослинних решток деструктором «Вермистим-Д». Деструкцію соломи і рослинних решток необхідно здійснювати біопрепаратом «Вермистим-Д» (7 л/га) та наступним висіванням гірчиці білої із внесеним органічних добрив виготовлених за новітніми технологіями або гноївки (10 т/га).

Таке поєднання є ще й енергетично вигідним і доцільним: коефіцієнт ефективності енерговитрат становить 7,5-9,0 порівняно до 4,8-5,2 за удобрення гноєм. Однак, цей агрозахід вимагає високого рівня організації польових робіт у стислі строки, кваліфікованого розв’язання питань технологічного характеру.

ПОСТІЙНА ПОВІТОВА ТОРГІВЛЯ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Любомир Губицький
кандидат історичних наук, доцент кафедри філософських та соціальних наук, Київський національний торговельно–економічний університет (Україна, Київ), lubg@ukr.net
Ганна Мельник
кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та міжнародного права, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), annamyr@ukr.net

Постановка проблеми. Людське суспільство протягом свого існування потребувало обміну продуктами виробництва. З часом виникали центри торгівлі, які забезпечували необхідними товарами. Серед таких центрів завжди вирізнялися міста, а особливо ті, які лежали на торгівельних шляхах. Держава контролювала процес торгівлі задля поповнення бюджету. У повітових містах влада контролювала фінансове становище місцевих станів.

Аналіз досліджень. До проблеми товарного виробництва і торгівлі України та Київської губернії неодноразово зверталися дослідники, зокрема І.Гуржій [2], Г.Казьмирчук, Т.Соловйова [5]. Соціально-економічне становище населення повітових міст в І половині XIX ст., у тому числі купецтва відобразили у своїй роботі О.Гуржій, М.Бушин, А.Палій [1]. Натомість, заходи держави, місцевого самоврядування, торговельного прошарку з розширення мережі регулярної торгівлі міст та містечок Київської губернії наразі не досліджувалися як самостійна проблема.

Метою дослідження є аналіз місця держави, самоврядування, торговельного стану у сфері торгівлі в повітових містах Київської губернії першої половини XIX ст. Завдання статті полягає у тому, щоб висвітлити

процес зростання торгівлі у повітових містах, показати еволюцію регулювання торговельних відносин, встановити місце в них кожного з станів.

Губернська влада Київщини надавала торгівлі надзвичайно важливого значення. Торгівля в повітах отримувала правову та адміністративну підтримку. [6; КМФ-11. – Оп.1. – Спр.92. - Арк.27, 207]. У 1806 р. – київський цивільний губернатор П.Панкратьєв відзначав позитивні зрушення у повітовому міському господарстві та торгівлі [6; Ф.533. - Оп. 1. - Спр. 1075. - Арк.5зв.].

Найбільш привабливе становище, на думку губернатора, було у міст Богуслав (власність графа Браницького), Махнівка (власність графа Потоцького), Умань (власність графа Потоцького). У порівнянні з торгівельною мережею Умані, Липовець поступався: у центрі міста Умані розташувався Гостинний двір чотирикутної форми, у якому знаходилося 82 лавки. У місті було 27 дерев'яних лавок [4; Ф.1.-Спр.808.-Арк.245].

1800 р. у м. Сквира місцевий бюджет отримував прибутки від 2 міщанських лавок, які перебували на міській землі [3; Ф.2. – Оп.3. – Спр.698.– арк.3зв.]. У м. Радомишль також отримували прибутки від лавок, збудованих на міській землі [Там само; арк.13зв.]. Тут у першій чверті XIX ст. діяв гостинний двір, для чого споруджено двоповерховий цегляний будинок, на першому поверсі якого розміщувалося 20 лавок [5; с.118].

Міський бюджет м. Таращі 1808 р. поповнився прибутками від лавок та бань. Вцілому надходження від вказаних статей становили 100 крб. [3; Ф.2. – Оп.145. – Спр.102.– арк.4]. Того ж 1808 року бюджет повітового міста– Василькова наповнювався надходженнями від торгівлі, зокрема «за палатки, де продавали печений хліб, з двох лавок і земляний погреб - 60 р. 15 к.»; «з міського гостинного двору з річного 146 рублевого окладу» [там само; арк.186зв.]; «з міщанських лавок за торгівлю - 23 р. 75 к., поземельних - 1 р. 50 к. всього 25,25 р. [там само; арк.194зв.].

Власники містечок користали з можливості отримувати прибуток як від панщини, так і від міщанських платежів, у тому числі із торгівлі. Так, 1824 р. в Умані налічувалося 865 будинків, з них 15 – кам'яних. Населення складало

4744 жителів, з них чоловіків – 2719, жінок – 2025. В місті діяло 49 магазинів та 76 «питейних домів» [1;с.150].

У другій чверті XIX ст. відбувалося поступове зростання кількості закладів постійної торгівлі. На це питання увагу в той час звернула не лише губернська, але й центральна імперська влада, що поставила собі за мету реформувати становище міст і їх торгівлі.

Київський цивільний губернатор, дійсний статський радник Іван Гаврилович Ковалев 1826 р. оцінював становище міст Київської губернії і торгівлі в них: «всі міста Київської (Радомишль, Васильків, Сквира, Тараща, Звенигородка, Черкаси, Чигирин) виникли з малозначущих містечок, в яких середній клас людей складають євреї, а деяку частину його християни, і з них останні перетворені в міщанське звання з державних селян займалися хліборобством й іншими сільськими заняттями» [3; Ф.2. – Оп.1. – спр.2632. - арк.49зв.]. На думку губернатора, становище м. Радомишля, м. Василькова та м. Сквири відзначалося порівняним добробутом через те, що вони стоять на значних трактах [там само; арк.55зв.].

Крім того, він відзначав, що в м. Тараща, Звенигородка, Черкаси і Чигирин, немає ніякої комерції, крім дрібної торгівлі. Він зробив невтішний висновок щодо цих державних повітових центрів, вбачаючи більші торгівельні перспективи в містечках із значними ярмарками та торгами, як наприклад, в повітах: Васильківському: Білій Церкві та Фастові, Радомишльському: Брусилові і Коростишеві; Сквирському – Паволочі, Володарці, які залучають на проживання і перебування купців і ремісників[там само; арк.50-50зв.].

На 1826 р. місцева повітова влада шукала засоби для розширення постійної торгівлі, зокрема у м. Черкаси запропонували: побудову казарм для військ, розквартирування офіцерів за гроші, побудову моста через Дніпро, запровадження чотирьох річних ярмарок [там само; арк.34].

Генерал-майор Олексій Петрович Орлов у 1830 р. звернувся до імператора Миколи I з проханням надати його маєтку в селі Матусові статусу містечка. Серед причин, які б спонукали губернську владу до такого рішення

мало стати те, що у населеному пункті щовівторка діяли ярмарки, базар та лавки, в яких торгували євреї [3; Ф.1. – Оп.336доп. – Спр.2540. – арк.1].

Поміщики сприяли розвитку торгівлі у населених пунктах, які їм належали. У 1831 р. у містечку Медведівка Чигиринського повіту його власник – Собанський – отримував зиск від оренди його лавок в рік по 30, 25 і 15 рублів, зважаючи на величину лавок» [3; Ф.1. – Оп.336доп. – Спр.2539. – арк.82зв.].

Власники містечок користувалися своїми привілеями для подолання купецької та міщанської конкуренції в торгівлі. У м. Махнівка поміщик Мазаракі звів власні магазини поблизу крамниць євреїв, чим викликав з їх боку тривалу судову тяганину [6; Ф.442. – Оп.163. – Спр.451. – арк.1].

Відомість про прибутки та видатки міських сум по Київській губернії за 1832 р. засвідчила місце надходжень від закладів постійної торгівлі у структурі міських доходів. Міські прибутки Києва в 1832 р. становили 237316 крб., а вцілому міста губернії збагатилися на 298152 крб. З цієї суми надходження від торгівельних закладів та занять станови-ли 27037 крб. (крім винного відкупу). [6; Ф.442. - Оп.1. - Спр.1195. - арк.207]. Конкурентом губернському місту серед повітових міст міг бути лише Бердичів, який опинився у складі Київської губернії з 1844 р. Так, 1815 р. у місті Бердичеві налічувалося 709 лавок і 1478 будинків [5;с.118]. Для порівняння: в 1817 р. у Києві налічувалося 361 крамниця. У 1838 р. в Бердичеві на постійній основі торгівельними оборудками займалися не лише купці, але й поміщики, які з цією метою записувалися у гільдії [6; Ф.533. – Оп.71. – Спр.28.- арк.1].

За офіційною статистикою в Київській губернії 1854 р. налічувалося 1146 кам'яних і 2292 дерев'яних лавки та магазини, зокрема, у Києві, відповідно – 286 та 246 [3; Ф.804. – Оп.1. – Спр.5. – Арк.188]. Серед торгівельних закладів в губернії враховано 9 кам'яних і 27 дерев'яних гостинних дворів, у Києві, відповідно – 2 та 1. У гостинних дворах в наявності було 293 кам'яних і 163 дерев'яних лавки, у Києві, відповідно – 120 та 150. У губернії користувалися 40 кам'яними і 9 дерев'яними магазинами, у Києві, відповідно – 18 та 8. Налічувалося в губернії 813 кам'яних і 2120 дерев'яних лавки, зокрема, у Києві

- 148 кам’яних і 88 дерев’яних.

Торгівлю провадили у лавках: у 684 – «красними» товарами, у 29 - шовковими, у 30 - сукняними, у 25 - хутряними, у 172 - металевими, у 58 - галантерейними, у 262 - бакалійними, у 100 - винами, у 1492 – дріб’язковими, у 135 - шкіряними, у 5 - глиняними, у 446 - хлібними припасами. Зокрема, у Києві: 76 – «красними» товарами, 49 - металевими, 49 - борошняних, 92 - бакалійних, 28 - галантерейними, 142 – дріб’язковими товарами.

«Статистичні відомості по Київскій губернії» за 1861 р. дозволяють встановити розміри постійної торгівлі, зокрема дерев’яних та кам’яних лавок в містах та містечках губернії [6; арк.71]. У Київській губернії в губерніальному та повітових містах налічувалося 961 кам’яних та 1870 дерев’яних лавок. Лідерами за розвитком мережі постійної торгівлі залишалися Київ (868 лавок) та Бердичів, а аутсайдером виявилося м.Тараща (36 лавок).

Таким чином, традиції товарообігу, пов’язані із постійною торгівлею продовжували впевнену ходу у першій половині XIX ст. Переважання рухливих і регулярних з’їздів продавців та покупців для обміну продуктами й товарами над стаціонарною торгівлею викликане нерозвинутістю дорожної, транспортної системи, комунікаційної і кредитної системи. У лавках та магазинах повітових міст Київської губернії продавали і купували іноземні та російські товари, які могли знайти збут всередині краю, а натомість місцеві продавці були готові запропонувати свій крам, що вважався взірцевим і за межами губернії (збіжжя, цукор, ліс, вовна, шкіра, простий одяг, посуд). Особливої ваги набули магазини та лавки Бердичева. Стаціонарна торгівля розвивалася та зростала разом із збільшенням населення міст – потенційного постійного покупця. Особливу увагу власники приватних міст надавали розвитку торгівлі, як це було в Білій Церкві та Умані. Порівняльний аналіз чисельності крамниць виявив провідне місце Бердичева. Надходження від торгівлі становили важливе джерело надходження прибутків до міських бюджетів.

Список літератури:

1. Бушин М. І., Гуржій О. І., Палій А. І. Місто Умань: історичні портрети, події, факти. / М. І. Бушин, О. І. Гуржій, А. І. Палій. – Черкаси: ЦНТЕІ, 2010. – 262 с.

2. Гуржій І.О. Розвиток товарного виробництва і торгівлі на Україні (з кінця XVIII ст. до 1861 року) / І.О. Гуржій. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1962. – 207 с.

3. Державний архів Київської області. Інститут рукопису Наукової бібліотеки Національної Академії Наук України.

4. Казьмирчук Г.Д., Соловйова Т.М. Соціально-економічний розвиток Правобережної України в першій чверті XIX століття. / Г.Д. Казьмирчук, Т.М. Соловйова– К.: Міжнародна фінансова агенція, 1998. – 174 с.

5. Центральний державний історичний архів у м.Києві.

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ І ПРОМОЦІЯ ЗДОРОВ'Я

Даниленко Н.В.

канд. психол. наук, доцент, ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Одним з напрямків дослідження у психології здоров'я є особистість, а саме ті її характеристики, які можуть впливати на стан здоров'я. Люди завжди прагнули бути здоровими, розуміти причини хвороби, знайти засоби уникнення недуги. Висока цінність здоров'я не викликала сумніву ніколи і ні у кого.

В 1986 році Всесвітні Організація Охорони Здоров'я прийняла Оттавську хартію промоції здоров'я, де сказано, що гарне здоров'я є головним ресурсом для соціального та економічного розвитку як суспільства в цілому, так і окремої особистості. Промоція здоров'я – це процес зміцнення, підтримки, сприяння здоров'ю, який дозволяє населенню посилити контроль за своїм здоров'ям і покращити його стан. [4] Тобто, у людей є можливість зберігати та

примножувати власне здоров'я завдяки здоровому способу життя, що не можливо без усвідомлення своєї відповідальності за нього. Як свідчать повсякденні спостереження та наукові дослідження, більшість людей не ведуть активність, свідомо спрямовану на задоволення потреби у гарному фізичному здоров'ї, що вже казати про благополуччя у інших його складових: психічному, соціальному, духовному. Навпаки, чимало людей вчиняють дії, які призводять до поступового руйнування здоров'я.

Отже, які особистісні якості та характеристики можуть впливати на ставлення людини до свого здоров'я та його промоцію.

1) **Задоволення фундаментальних потреб (А.Маслоу)** – незадоволення призводить до хвороб. Потреба у здоров'ї – як вітальна потреба як нужда, необхідність у підтримці життєдіяльності та розвитку організму, особистості, суспільства в цілому. У процесі формування потреби відбувається реалізація генетичного задатку самозбереження з обставинами розвитку, досвіду і формування нової потреби в структурі організму. [2] Стереотип задоволення цієї потреби може бути вдалим, або ні. У людини не існує вродженої потреби дотримуватися здорового способу життя (харчуватися регулярно з урахуванням корисності продуктів, дотримуватися режиму фізичних навантажень, продуктивної поведінки у подоланні стресу, конструктивного вирішення конфліктів тощо), хоч звички, які пов'язують із цим поняттям зменшують ризик виникнення захворювань, що сприяє більш якісному та тривалому життю. Людині потрібно задовольняти свої вітальні потреби, щоб діяти заради досягнення цілей, які можуть задовольнити її вищі потреби.

2) **Система відносин (В.Мясищев)** впливає на характерні якості особистості, мотиви вчинків, потреби, інтереси, схильності, життєву позицію. Ставлення до здоров'я – один з елементів поведінки самозбереження. Вона складається з трьох компонентів: когнітивного, емоційного, мотиваційно-поведінкового. Ставленню до здоров'я притаманна спрямованість психічного акту, вибірковість, установка на оцінку (позитивну, негативну, байдужу), готовність до визначених дій. Вивчення проблеми ставлення людини до свого здоров'я,

показало його відображення у формуванні внутрішньої картини здоров'я. Це ставлення не є вродженим, формується з ранніх етапів онтогенетичного розвитку як особистісне утворення, відображає усвідомлення цінності здоров'я і активність прагнення до його удосконалення, є сукупністю суб'єктивних уявлень, комплексу емоційних переживань, відчуттів і поведінкових реакцій. На основі досвіду (сім'я, засоби масової інформації, культура) людина складає власну суб'єктивну концепцію здоров'я, що відображає сприйняття себе як цілісність. Основна функція внутрішньої картини здоров'я полягає у регуляції діяльності людини відносно її поведінки, спрямованої на підтримку здоров'я і протистояння хворобі.

3) **Психологічна стійкість (Л. Куликов)** свідчить про якість особистості, окремими аспектами якої є врівноваженість, стабільність і опірність. Вона дозволяє особистості протистояти життєвим труднощам, несприятливому тиску обставин, зберігати здоров'я і працездатність в різних випробуваннях.

Психологічну стійкість Л. Куликов визначає як якість особистості, окремими аспектами якої є стійкість, врівноваженість, опірність. Ця якість дозволяє особистості протистояти життєвим труднощам, несприятливому тиску обставин, зберігати здоров'я і працездатність у будь-яких випробуваннях. В основі психологічної стійкості є гармонійна єдність сталості особистості (життєві принципи і цілі, домінуючі мотиви, реагування на типові ситуації) та її динамічності (пошук нових способів поведінки та діяльності, динаміка мотивів). [1]

4) **Спрямованість** – це інтегральна характеристика особистості, яка узагальнює і утворює систему. Виражається в цілях, мотивах поведінки, потребах, інтересах, переконаннях, установках які орієнтують людину на визначену поведінку та діяльність, на досягнення відносно складних життєвих цілей.

Формується у процесі виховання та навчання, проявляється в світоглядній, професійній спрямованості, в діяльності, яка пов'язана з особистим захопленням, заняттям будь-чим у час, вільний від основної діяльності. Розрізняється за ступенем відповідальності, яку особистість приймає на себе,

відповідальність за свої вчинки і своє життя в цілому, неповторність, унікальність. Приймати на себе відповідальність означає сприймати себе як активну, свідомо діючу силу свого власного життя, здатну приймати рішення і відповідати за їх наслідки.

а. Спрямованість на пізнання і самопізнання. Проявляється в готовності підвищувати свою психологічну компетентність, знаходити кошти для самовдосконалення, навчатися прийомам саморегуляції і саморозвитку.

б. Спрямованість на діяльність: здоров'язбережувальну, трудову, громадську, спортивну. Досягнення в різних видах діяльності - переконливе свідоцтво успішності самореалізації, вони підвищують самооцінку і самоповагу.

в. Інтеракційна спрямованість на міжособистісну взаємодію або посилення соціальних зв'язків, соціального впливу.

Інтеракційна домінанта має два підвиди: а) просоціальний; б) асоціальний.

5) **Самоефективність (А. Бандура)**, або усвідомлена здатність впоратися зі специфічними ситуаціями, впливає на кілька аспектів психосоціального функціонування. Те, як людина оцінює власну ефективність, визначає для неї розширення або обмеження можливості вибору діяльності, зусилля, які їй доведеться докласти для подолання перешкод і фрустрацій, наполегливість, з якою вона буде вирішувати якесь завдання. Самоефективність, на думку Бандури, здатність людини справлятися із специфічними і складними ситуаціями, впливати на ефективність діяльності и функціонування особистості в цілому. Той, хто усвідомив свою високу самоефективність, прикладає більше зусиль до вирішення складних завдань. Низька самоефективність — недостатність довіри до власної здатності успішної поведінки. Самоефективність є очікуванням власного вміння у вирішенні майбутніх завдань, тому вимірюється до того, як людина почне виконувати якусь діяльність. [3]

6) **Локус контролю (Дж. Роттер)**: інтернальність – екстернальність. Висока інтернальність корелює з позитивною самооцінкою, з більшою узгодженістю образів реального і ідеального «Я». Інтернали виявляють більш активну, ніж у

екстернали, позицію відносно свого психічного і фізичичного здоров'я, здатні більше усвідомлювати рівень своєї відповідальності за його стан. Екстернальий тип - людина переконана,що її успіхи чи невдачі є результатом таких зовнішніх сил, як везіння, випадковість, тиск оточення, інші люди.

Отже, вивчення і розуміння преморбідних особливостей особистості може надати змогу прогнозувати виникнення та розвиток тих чи інших захворювань, розробити засоби їх попередження, профілактики, передбачити стилі реагування на захворювання. Проблема потребує подальшого поглибленого вивчення, оскільки існує необхідність у формуванні ціннісного ставлення до здоров'я та здорового способу життя у всіх верств населення. Саме психологічний підхід може забезпечити промоцію здоров'я.

Список літератури:

1. Куликов Л. В. Психогигиена личности. Вопросы психологической устойчивости и психопрофилактики: Учебное пособие. — СПб.: Питер, 2004. — 464 с.

2. Психологические теории и концепции личности. Краткий справочник /Ред. П.Горностай, Т.Титаренко. – К.: «Рута», 2001.

3. Погорелов А.А. Самоэффективность как предиктор эффективного и безопарного поведения личности. / Известия ЮФУ.Психология. 2012.- С. 140-144.

4. Социальная медицина и организация здравоохранения: методические указания для студентоа к практическому занятию по теме «Промоция здоровья» / Сост. В.А.Огнев, А.Н.Зинчук. – Харьков: ХНМУ, 2016.- 14 с.

ОЦЕНКА ТЯЖЕСТИ СОСТОЯНИЯ И РИСКА НЕБЛАГОПРИЯТНОГО ПРОГНОЗА У БОЛЬНЫХ ОСТРЫМ КОРОНАРНЫМ СИНДРОМОМ

Дегтярева О.В.

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Оценка тяжести состояния (риска неблагоприятного исхода) необходима не только для уточнения прогноза заболевания, но и для выработки тактики лечения больных острым коронарным синдромом.

В связи с этим целью данной работы являлось прогнозирование характера течения острого коронарного синдрома (ОКС) в зависимости от уровней индекса GRACE и повышении мозгового натрийуретического пептида (МНП) и С – реактивного белка (СРБ).

Материалы и методы. Обследовано 122 пациента с ОКС: 36(29,5%) пациентов с нестабильной стенокардией (НС), 31(25,4%) пациентов с острым коронарным синдромом без подъема ST (ОКСБПST), 35(28,7%) пациентов с острым коронарным синдромом с подъемом ST (ОКССПST). 92 мужчины (75,2%) и 30 женщин (24,8%) средний возраст которых был (65,9±5,4) лет. Всем пациентам считали прогностический индекс GRACE , который учитывает следующие показатели: возраст больных, степень сердечной недостаточности при поступлении (класс Killip), ЧСС и систолическое артериальное давление при поступлении, уровень креатинина, наличие повышения уровня биомаркеров некроза миокарда, наличие сдвигов сегмента ST на ЭКГ, а также факт остановки кровообращения в момент поступления. Индекс оценивается как в баллах, так и в долях вероятности наступления неблагоприятного события - смерти за время госпитализации или совокупности смертельного исхода и ИМ в стационаре. Кроме этого всем дополнительно определяли и оценивали показатели состояния нейрогуморальной активации крови (мозговой натрийуретический пептид - МНП) и показатели воспалительного процесса в миокарде (С-реактивный протеин - СРП), а так же повышенный уровень

тропонина.

Результаты исследования. Осуществив комплексную оценку вышеприведенных показателей нами было выявленно, что при уровне МНП> 100 пг / мл, СРП> 16 мг / л, тропонин I> 0,1 нг / мл, прогнозировался высокий риск развития осложнений острого коронарного синдрома, что подтверждалось ретроспективно анализом историй болезни и конечной точкой (путем телефонного обзвона пациентов).

Выводы. Таким образом, внедрение шкали оценки риска **GRACE** при остром коронарном синдроме позволяет значительно повысить точность прогнозирования развития неблагоприятного исхода. А дополнительное определение МНП, СРБ и тропонина выделить группу с высоким риском.

ОЦІНКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Демедюк Анжеліка
магістрант кафедри Адміністративного і фінансового менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

Економічна безпека країни може бути охарактеризована багатьма показниками. Отже, важливим завданням є встановлення достатнього для аналізу переліку індикаторів і визначення інтегрального показника, прийнятного для характеристики динаміки рівня економічної безпеки у порівнянні з її пороговими значеннями. Базовою множиною індикаторів інтегрального індексу є складові економічної безпеки, які пропонуються різними авторами та узагальнені у методичних вказівках щодо оцінювання рівня економічної безпеки, а саме: макроекономічна, інвестиційна, інноваційна, фінансова, енергетична, продовольча, зовнішньоекономічна, соціальна та демографічна.

Запропонований на законодавчому рівні перелік індикаторів здійснюється на основі відбору показників за принципами репрезентативності, достовірності та інформаційної доступності, які найбільш повно характеризують кожен із субіндексів, з урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання, напрацювань українських і міжнародних учених у сфері економічної безпеки, показників економічної безпеки, визначених профільними міжнародними організаціями, цільових орієнтирів. Основними етапами розрахунку інтегрального рівня економічної безпеки та його складових є такі:

- формування множини індикаторів;
- визначення характеристичних (оптимальних, порогових, граничних) значень індикаторів;
- нормалізація індикаторів;
- розрахунок інтегрального індексу.
- визначення узагальненого інтегрального індексу як середнього арифметичного значення, розрахованого за двома методами нормалізації індикаторів, не є коректним з математичної точки зору [1, С.281-287];
- порогові значення індикаторів розраховані за даними провідних міжнародних організацій, досвіду функціонування економічних систем високорозвинених країн, закріплених на законодавчому рівні, спростовують віднесення розрахованих ін-дикаторів до певної зони ризику. Так, наприклад, рівень боргової безпеки, відповідно до Бюджетного кодексу України, вважають критичним, якщо його значення буде перевищувати 60%, за рекомендаціями міжнародних організацій цей рівень є критичним, якщо перевищуватиме 35%, а Законом України «Про Державний бюджет» визначається прийнятний рівень відношення внутрішньої та зовнішньої заборгованості до ВВП на звітний період. Саме тому виникає задача наукового обґрунтування і своєчасного уточнення порогових та оптимальних значень індикаторів;
- важливе значення при розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки є рейтинг вагових коефіцієнтів за складовими, які

переважно отри-мані на основі експертних оцінок і носять по суті суб'єктивний характер;

- нормування індикаторів здійснюється відносно порогових значень, але якщо поточні значення ін-дикаторів перевищують порогові (або є нижчими).

Науково обґрунтованим з методологічної точки зору є підхід до комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави науковців А. Сухорокува та Ю. Харазішвілі, які запропоновували використання мультиплікативної форми інтегрального індексу. Ними обґрунтовано вагові коефіцієнти в розрізі складників економічної безпеки та здійснено апробацію цих підходів на прикладі оцінювання і прогнозування рівня економічної безпеки держави [2, С.13-32]

Заслуговують на увагу, з позиції прозорості та інформативності, методичні підходи до оцінки економічної без-пеки країни та регіонів, запропоновані вченим-економістом Г. Чехович. Як справедливо зазначає Г. Чехович, застосування даних для розрахунку економічної безпеки за Методикою – це процес із низки труднощів, і для більшої оперативності такого аналізу є потреба в оцінці цього показника доступнішим способом [3].

В. Шлемко та І. Бінько пропонують такі індикатори, які характеризують економічну безпеку: ВВП, темп інфляції, дефіцит бюджету, рівень безробіття, економічне зростання, рівень та якість життя, енергетична залежність, інтегрованість у світову економіку, сальдо експорту-імпорту, стан демографічних процесів, державні втручання та зовнішні борги, рівень тонізації економіки [4].

Узагальнюючи досвід вітчизняних і зарубіжних вчених, які досліджували та аналізували економічну безпеку, можна зробити висновок, що фінансова безпека держави є комплексним поняттям, яке включає в себе банківську, боргову, бюджетну, податкову, валютну, грошово-кредитну складові.

В умовах невизначеної воєнно-політичної ситуації запропонований науково-методичний підхід оцінки економічної безпеки в розрізі її основних

індикаторів деякою мірою втрачає цінність, оскільки підвищується вагомість оцінки показників в контексті національної безпеки і озброєності країни.

Список літератури:

1. Наконечна Н. В. Методологічні підходи щодо оцінювання рівня фінансової безпеки України / Н. В. Наконечна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.14. – С. 281 – 287.

2. Сухоруков А. І. Теоретико-методологічний підхід до інтегральної оцінки та регулювання рівня економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 13 – 32.

3. Чехович Г. Т. Методичні підходи до оцінки економічної безпеки країн та регіонів / Г. Т. Чехович // Ефективна еко номіка. – 05.06.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2437

4. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : КНЕУ, 2012. – 193 с.

ЕРІК ВІТАКЕР (ERIC WHITACRE) І ЙОГО «ВІРТУАЛЬНИЙ ХОР»

Дзівалтівський Максим Юрійович

аспірант

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

25 Музичне мистецтво

Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій впливає на усі сфери суспільного життя, що на сьогодні є вартим уваги. Результати такого впливу актуальні для дослідників. Цікавим явищем є трансформація мистецтва у віртуальному вимірі.

Внаслідок синтезу технологій та мистецтва виникло «віртуальне мистецтво» як пост-конвергентна форма, що може складатися із віртуальної,

доповненої або змішаної реальності, таких видів людино-машинного інтерфейсу, як стереоскопічні окуляри і екрани, цифровий живопис і скульптура, об'ємний звук, рукавички і костюми віртуальної реальності, датчики положення в просторі, системи зворотного зв'язку та ін.

Популярними є такі види медіамистецва, як віртуальні музеї, бібліотеки, екскурсії, Інтернет-банкінг, онлайн-освіта тощо. Це реалізується завдяки різним онлайн-комунікаціям, соціальним мережам.

Так, наприклад, для прогулянок світовими музеями Google Arts and Culture використовує технологію Street View, як і в картах Google. Мистецький проект Google охоплює понад 600 музеїв і галерей у 60 країнах світу [1].

Деякі експонати українських музеїв представлені на сторінках Instagram, наприклад, Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків [2].

До 2021 року в Україні з’явиться перший державний Музей сучасного мистецтва, для якого з часом виділять окремий простір [3].

Цікавою і гідною уваги є творчість Еріка Вітакера (Eric Whitacre) - американського композитора, диригента, викладача, лектора, лауреата премії «Греммі» (2012 р). За походженням – американець, народився 1970 року в місті Ріно (штат Невада, США). Втім митець популярний в Америці, Великобританії, де він тісно співпрацює з Лондонським симфонічним оркестром і його хором.

Ось, як говорить про себе композитор в інтерв'ю: «Я хотів стати рок-зіркою, – ділиться в інтерв'ю композитор, – Я мріяв про це, і це було все, про що я мріяв. Точніше, я хотів стати поп-зіркою. Це було в кінці вісімдесятих. І найбільше я хотів стати п'ятим музикантом в «Depeche Mode» або «Duran». Вони б не взяли мене. Я не вмів читати ноти, але я грав на синтезаторі і ударних. Я виріс в маленькому фермерському містечку в північній Неваді. Я був впевнений, що моє життя таким і буде» [4].

Вступивши до коледжу при Університеті Невади в Лас Вегасі в 1986 році, Е.Вітакер був вражений тим фактом, що не існує ні курсів поп-зірок, ні хоча б дипломних програм у цій сфері. Місцевий диригент знав про його вокальні

здібності і запропонував йому вступити до хору. Майбутній диригент із задоволенням погодився, втім, вийшовши з кімнати, навідсіч відмовився від цієї ідеї, згадавши як хористи в його школі були об'єктами насмішок школярів.

Через тиждень друг Еріка вмовив його вступити до хору, адже колектив незабаром збирався здійснити гастрольну поїздку у Мексику. Бажання відвідати Мексику було настільки сильним, що він пішов на свій перший урок в хорі. «Я сів разом з басами, озирнувся через плече подивитися, що вони роблять. Вони відкрили свої ноти, диригент дав сильну долю, і, бум, вони почали з «Kyrie eleison» з «Реквієму» Моцарта, – згадує митець. – Все моє життя до цього було чорно-білим, і несподівано все забарвилося в невимовно яскраві кольори. Цей досвід змінив мене більше, ніж що-небудь, в той єдиний момент, слухаючи дисонанс і гармонію людей, які співають разом, їх єднання, я вперше в житті відчув, що був частиною чогось більшого, ніж я сам» [4].

Через кілька років, опанувавши нотну грамоту, Ерік Віткер вирішив написати хоровий твір в подарунок тому диригенту, який змінив його життя. Я вже навчився читати ноти на той час. Твір було опубліковано, згодом написано ще один, який теж вийшов друком. Вже практикуючим диригентом він вступив до магістратури Джулльярдской музичної школи. Таким був шлях до професії композитора і диригента.

З ім'ям Еріка Вітакера насамперед пов'язується поняття «віртуальний хор». «Хор» і «віртуальний» – терміни, здавалося б, несумісні, втім виявляється, в 2009 році одна з юних прихильниць композитора опублікувала на каналі на YouTube його композицію «Sleep» («Сон») у власному виконанні. Цей запис надихнув композитора на новий проект. Він вирішив створити хор зі своїх заочних шанувальників. Суть цього фантастичного проекту полягала в наступному: тисячі людей з усього світу, не бачачи один одного, співають задану композицію на камеру, відсилають записи «диригенту», а той «склеює» їх голоси разом і отримує мелодію небаченої краси і потужності.

Для реалізації проекту було випущено диск із записом інструментального супроводу «Sleep». Багато любителів співу з усього світу відгукнулися на

пропозицію композитора записати власне виконання цієї композиції. Отримані аудіо і відеоматеріали прослухано, розібрано, відсортовано і скомпоновано в одне ціле. Композитора вразив кінцевий результат, який перевершив усі його очікування. Люди різних національностей, об’єднані музичним твором, раптом стали одним цілим. Другою композицією, записаною «віртуальним хором», стала пісня «Lux Aurumque» [5].

«Віртуальний хор» поповнився новими голосами і став багатонаціональним. У цій версії музика об'єднала понад 2000 осіб із 58 країн світу. Сьогодні артистів набагато більше. В передостанньому проекті хору – виконанні твору Е. Вітакера «Water Night» – взяли участь вже 3756 шанувальників віртуального творчості з 73 країн світу: США, Великобританія, Росія, Кувейт, Іран, Вануату та ін [6].

Крім того, Е.Вітакер знайшов цікаві методи роботи з учасниками «віртуального хору» в Інтернеті. Він пише музику спеціально для них і диригує ними. Схема приблизно така: публікується партитура для декількох голосів, а також даються рекомендації, як записувати ролик і на що звернути увагу (артикуляція, дикція, інтонація тощо) для конкретного твору, та додається ролик – «караоке» з партією диригента. Хористи записують свої партії і викладають їх на Youtube з рекомендованими папками; композитор відбирає їх і створює хор. Одна людина може записати декілька роликів (для різних голосів).

На сьогодні в Ерік Вітакер втілив у життя чотири таких проекти. Наймасштабніші з них – «Water Night» до старіччя загибелі «Титаніка» навесні 2012 року і «Fly to paradise». Останній з'явився у 2013 році і об'єднав виконавців зі 101 країни. Щоб зібрати воєдино більш ніж 8400 відео потрібна була велика команда професіоналів. «Нам вдалося зібрати маленьку армію співробітників, щоб «Fly to paradise» пролунав», – зазначив композитор. Без фінансування ця кампанія не відбулася б, але за допомогою ресурсу «Kickstarter» кошти знайшлися [7].

Метою творчості Еріка Вітакера і його «віртуального хору» є популяризація хорової музики та хорового співу серед молоді. Так хорова музика знаходить нові шляхи розвитку, живе, процвітає як у класичній формі, так і в нових своїх проявах.

Цей досвід перейняли в Україні. У 2013 році на пошану Т. Г. Шевченка Національна спілка кобзарів України ініціювала проект «На вічну пам'ять великому Кобзарю». І всесвітня капела бандуристів виконала українську народну пісню на слова Тараса Григоровича Шевченка «Думи мої, думи мої». У проекті взяли участь близько 300 виконавців із 11 країн світу [7].

Список літератури:

1. Городівська Оксана. Мистецтво онлайн: Куди податися у віртуальний тур? [Електронний ресурс] // hromadske. - Режим доступу: https://hromadske.ua/posts/mystetstvo-onlain-kudy-podatysia-u-virtualnyi-tur

2.https://24tv.ua/virtualne_mistetstvo_yak_viglyadayut_ukrayinski_muzeyi_v_instagram_n836190

3. https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2247204-v-ukraini-zavitsa-virtualnij-arhiv-ukrainskogo-mistectva.html

4. Sochynsky Ib. Art History. Volume II: Music. New York

5. https://www.youtube.com/watch?v=D7o7BrlbaDs

6. https://www.youtube.com/watch?v=V3rRaL-Czxw

7. https://www.youtube.com/watch?v=Y8oDnUga0JU

8. https://www.youtube.com/watch?time_continue=152&v=v-46tRDsAUg

ІНТЕРНЕТ ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСТНИХ ОРІЄНТАЦІЙ

Дніпрова О.А.
кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна
Єрмолаєва Т.В.
старший викладач кафедри педагогіки та психології Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна
Черняк Н.О.
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов, м. Дніпро, Україна

Величезний стрибок в розвитку науки і техніки, яке вчинило людство за останнє століття, відкрило нові простори для діяльності людини. Впровадження Інтернету в життя людини змінило його образ світу та мислення у міру його перебування в Інтернеті.

Інтернет, через свої функціональні особливості є унікальним об'єктом, аналогів якому в природі не існує. Отже як об'єкт унікальний він має оригінальні властивості що породжують певний вплив на людську психіку в процесі взаємодії людини з комп'ютером [1, с. 54].

Одним з найбільш дискутованих в психології і психіатрії наслідків наростаючої інформатизації суспільства є Інтернет-залежний розлад (Інтернет-залежність) [2, с. 105].

Швидке поширення нових інформаційних технологій стало одним з атрибутів сучасності. Зростає кількість користувачів комп'ютерними технологіями, одна з яких Інтернет, що впливають на кожну людину. Вся наша культура стає більш залежною від цього, і не дивно, що у деяких людей виникають проблеми в зв'язку з тим, що вони занадто багато часу проводять в Інтернеті. Особи віком від 14 до 21 років представляють собою групу ризику для розвитку такого виду адиктивної поведінки як Інтернет-залежність. Цьому

сприяє ряд факторів - широке розповсюдження домашніх комп'ютерів, легкість підключення до Інтернет-мережі, психологічні особливості мислення людей такого віку. Зазвичай діти, підлітки, юнаки знайомляться з комп'ютером у школі, університеті або комп'ютерному клубі. Багато сімей купують ком'ютери своїм дітям, як ті починають говорити. Практично всі підлітки проходять стадію природної захопленості чимось новим та зацікавленості, і певна частина переходить у категорію Інтернет-залежних.

Сучасне життя вже неможливо собі уявити без комп'ютера та без Інтернету. У XXI сторіччі разом із такими поширеними залежностями як наркоманія, алкоголізм, з'явився якісно новий феномен – залежність від Інтернету. У найзагальнішому вигляді Інтернет-залежність (Internet addiction) визначається як «нехімічна залежність від користування Інтернетом». Адиктивна поведінка Інтернет-залежних виявляється у тому, що люди віддають перевагу Інтернет - мережі, та фактично починають відмовлятися від свого «реального» життя, проводячи до 18 годин на день у віртуальній реальності, а інколи навіть понад добу [3].

Для дослідження ми обрали вік підлітків. Він дуже нестійкий в своїх судженнях та дуже вразливий до впливу на нього оточуючих факторів. Підлітки прагнуть бути дорослими, і разом з тим вони не мають достатнього соціального досвіду. Найважливіший чинник розвитку особистості підлітка - його власна велика соціальна активність, спрямована на засвоєння певних зразків і цінностей, на побудову задоволення відносин з дорослими і однолітками, і, нарешті, на себе [4, с. 53].

Актуальність роботи полягає у тому, що Інтернет об'єднує мільйони підлітків, які спілкуються між собою. Інтернет, через свої функціональні особливості є унікальним об'єктом, аналогів якому в природі не існує. Отже, як об'єкт унікальний, він має оригінальні властивості, що породжують певний вплив на людську психіку в процесі взаємодії людини з комп'ютером чи мобільним телефоном. Під вплив підлягають формування кругозору, психічний розвиток та формування цінностей у дитини за якими вона буди жити та

взаємодіяти в соціумі[5, с. 78]. Тому є важливим дослідити взаємозв'язок Інтернет-залежності та формування ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.

Гіпотезою даної роботи стало припущення, що існує взаємозв'язок між Інтернет-залежністю та ціннісними орієнтаціями підлітків, відмінність поглядів у незалежних та залежних від Інтернету.

Після теоретичного обґрунтування заданої проблеми та аналізу літератури було проведене дослідження, щоб перевірити взаємозв'язок між Інтернет-залежністю та формування ціннісних орієнтацій підлітків. Для дослідження та підтвердження чи спростування гіпотези, ми застосували три методики: особисто розроблена анкета, методика ціннісних орієнтацій М. Рокича, тест на рівень Інтрернет -залежності Кімберлі-Янг. Дослідження було проведено у середньому навчальному закладі №132 м. Дніпро, серед учнів дев'ятих та десятого класу. Загальна кількість опитаних складала 90 осіб.

За результатами проведеного дослідження, яке мало підтвердити або спростувати гіпотезу щодо впливу Інтернет-залежності на зміст ціннісних орієнтацій у підлітковому віці, були отримані результати, які показують, що серед Інтернет-залежних так тих, хто не має залежності цінності були схожі, термінальні цінності були: добре здоров'є, любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною), щасливе сімейне життя та наявність хороших та вірних друзів. Серед інструментальних цінностей найважливішими були: життєрадісність, вихованість та чесність. Але учні, які мають залежність від Інтернету обирали такі термінальні цінності як, свобода, активне життя та здоров'є. Серед інструментальних цінностей вони обрали вихованість, незалежність, чесність та життєрадісність. Різниця між цими двома групами є в тому, що група Інтернет-залежних прагнуть до свободи та незалежності в судженнях та діях.

Всі обрані цінності характерні для підлітків, адже особливістю цього віку є спілкування з однолітками, становлення самооцінки, психосексуальний розвиток та відносини з однолітками, з одного боку незалежність від інших, з іншого потреба у любові та підтримці. Інтернет – це простір свободи вибору та

безкарності в діях.

Якщо подивитися з боку проведеного дослідження, Інтернет-залежність не має поганого впливу на розвиток цінностей у підлітка. Але при наявності залежності було виявлено, що підлітки більш за всіх, хто не має залежності, хочуть бути вільними від забов'язань. Тому, за рахунок Інтернет мережі вони отримують бажане. Важливим в розгляданні цих прагнень є орієнтація на вікові особливості учнів. Всі підлітки цінують свободу та виокремлюють себе від світу дитинства. За результатами дослідження, ті, хто дуже гостро відчуває потребу у свободі та незалежності, мають Інтернет-залежність. В світі електронного простору підлітки отримують частину того, до чого прагнуть. І чим більше бажання до свободи дій, тим більше вони проводять часу у мережі, і тим вища ймовірність появи такої адиктивної поведінки, як Інтернет-залежність.

Список літератури:

1. Сборник материалов конференции // Проблемы профилактики негативных зависимостей среди молодежи. – С.: Самарский университет, 2001.

2. Айвазова А.Е. Психологические аспекты зависимости / А.Е.Айвазова– СПб.: Издательство «Речь», 2003. – 120 с.

3. Жичкина А. Социально – психологические аспекты общения в Интернете [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://flogiston.ru/articles/netpsy/refinf#

4. ДрагуноваТ.В. Проблема конфликтов в подростковом возрасте. (Из золотого фонду дослідження конфліктів). Бюлетень клубу конфліктологів №6, р. Красноярськ, 1997 р.

5. Авдулова Т.П. Агрессивный подросток / Т.П. Авдулова; – М.: Академия, 2008. – 128 с.

ВЗАЄМОВПЛИВ ПІДЩЕПИ І ПРИЩЕПИ У ПЛОДОВИХ РОСЛИН

Долід А.В.
Подільський державний аграрно-технічний університет
канд. с.-г. наук, доцент.

Мистецтвом щеплення людство оволоділо в глибокій давнині. В роботах істориків і поетів стародавньої Греції і Риму Теофраста, Плутарха, Вергілія та ін. приділялось багато уваги опису різноманітних щеплень і методів їх отримання. Однак, на думку М.П. Кренке, наукова розробка питання про щеплення була розпочата лише в середині.

Проблема відносин підщепи і прищепи існує дуже давно, поскільки практика щеплення не могла б бути успішною без елементарних уявлень про сумісність і взаємний вплив щеплених рослин.

В XIX ст. і на початку XX ст. переважала думка про автономність і незмінність рослин при щепленні або про обмежений і тимчасовий характер впливу підщепи і прищепи.

Розробка глибоких всебічних наукових поглядів на взаємовплив щеплень пов'язана з іменами Ч. Дарвіна, І.В. Мічуріна, Л. Бербанка, М.П. Кренке. До сьогоднішнього дня нагромаджено значний матеріал про взаємовплив компонентів при щепленні рослин. Особливу роль щеплення відіграє в плодівництві, де воно є основним способом виробничого розмноження багатьох порід.

Дерево, що складається із декількох компонентів, росте і плодоносить інакше, ніж сорт (прищепа) на власних коренях. "Збірна особина", що виникла в результаті щеплення, підкоряється власним новим закономірностям, обумовленим взаємовпливом обмінних процесів прищепи і підщепи. В результаті щеплення однієї рослини на іншу виникає складна взаємодія двох різних за спадковою природою організмів, яка призводить до змін в обміні

речовин, і це відображується на всій життєдіяльності щеплених рослин - їх рості, плодоношенні, відношенні до зовнішнього середовища.

Найбільш важливі і краще вивчені впливи підщеп на прищепи. Припускається, що у прищепи під впливом підщепи виникають зміни модифікаційного характеру. Але сила спадковості така, що межі мінливості обмежені "нормою реакції", і ні один плід чи листок щепленої груші не набуває повної схожості з такими ж у підщеп айви чи груші лісової. Ступінь модифікації прищепи під впливом підщепи залежить від пластичності першого компонента. В цьому складному процесі велику роль відіграють обмін речовин і імунітет рослин.

Будь-яка рослина різною мірою схильна до мінливості під впливом зовнішніх чинників. Без сумніву, щеплення ставить прищепу в нові умови, де вона може дати деякі модифікації. Але це неозначає, що саме підщепа має виключну можливість провокувати ці зміни в прищепі.

Звичайно, для практики важливий лише той факт, що дана зміна відбувається саме на такій-то підщепі. Але біологічно не байдуже, чи має підщепа специфічну здатність змінювати прищепу, або ж прищепа здатна сама варіювати в різних умовах, однією з яких є її ріст на тій чи іншій підщепі.

Вплив підщепи на прищепу - це не проста передача ознак і властивостей прищепі. Цей вплив значно складніший і часто носить непрямий характер. В деяких відношеннях дія підщеп обмежена або слабка і головна роль зберігається за прищепою (фенологічні ознаки, пошкоджуваність надземної частини хворобами і шкідниками), в інших - роль підщеп визначальна, командна (ріст, продуктивність).

Підщепа впливає на ріст, довговічність, початок плодоношення, врожайність, зимостійкість щепленого дерева, проходження фенофаз, якість плодів тощо.

Найважливішою особливістю впливу підщепи на прищепу є комплексність, взаємопов'язаність і взаємообумовленість змін окремих ознак щепленого дерева.

В сорто-підщепному комбінуванні підщепа служить зв'язком між культурним сортом і місцем вирощування. Наявність декількох різноманітно діючих і по різному реагуючих підщеп дозволяє при правильному їх виборі пристосувати культурний сорт до особливостей даного місця вирощування. Чим краще це вдається, тим активніше розвивається і плодоносить рослина. Наявність різноманітних підщеп дає можливість оптимального вирощування. Так, при включенні в комбінації сильнорослих і невибагливих підщеп можна з достатнім економічним ефектом використовувати навіть легкі грунти.

Впливаючи на загальну життєвість, довговічність, пристосованість до зовнішнього середовища, силу і характер росту, час вступу дерев в пору плодоношення, їх врожайність і якість плодів, різні підщепи дозволяють регулювати основні функції плодових рослин, підвищувати їх продуктивність, економічну цінність.

Підщепи можуть впливати на закінчення росту і вегетації прищеп, як правило, при хорошій сумісності щеплених компонентів підщепа практично не впливає на проходження весною фенологічних фаз прищепою. Вона впливає на тривалість росту пагонів, рідше - на закінчення вегетації. В окулянтів і дерев на карликових підщепах ростові процеси заторможуються раніше, ніж на більш сильнорослих підщепах.

Підщепи впливають не тільки на силу росту прищепи, але й на характер росту, нерідко змінюючи габітус дерева. Плодівникам добре відомий вплив підщепи на швидкоплідність і урожайність дерев, регулярність плодоношення і якість плодів, закладання плодових бруньок і зав'язування плодів.

Якщо зміна властивостей прищеп, що викликаються підщепами, в даний час відомі досить добре, то про вплив прищеп на підщепи цього сказати не можна.

Результати числених досліджень вказують на переважаючий вплив підщепи, причому не тільки на ріст чи генеративний розвиток сорту, але і на його анатомічну структуру. Це не означає, що культурна прищепа не має ніякого впливу. Відомо, що сорт характеризується високою стабільністю свого

власного обміну речовин, який протікає практично незалежно від підщепи. Однак, у будь-якому разі, щодо характеру росту підщепа змінює культурний сорт сильніше, ніж культурний сорт підщепу.

При щепленні надзвичайно важлива роль належить фотосинтетичному апаратові прищепи, особливо в сукупності з впливом кореневої системи підщепи. Культурні сорти-прищепи, будучи носіями спадковості і володіючи листовим апаратом, де синтезуються вуглеводи - найважливіші вихідні продукти обміну, які є не тільки основним "будівельним матеріалом" і попередником для біосинтезу інших сполук, але і головним джерелом енергії, мають великі можливості впливати на підщепи. Роль листків величезна. Вона проявляється і в темпах розвитку прищепи - проходженні нею стадій розвитку і зміні вегетаційного періоду, що в однаковій мірі передається і насінневим поколінням. Здатність же підщеп змінюватись, певно, дуже неоднакова. До найбільш піддатливих підщеп відносяться сіянці культурних сортів. Це молоді, як правило, гібридні організми, які знаходяться під менторним впливом прищеп і нерідко через декілька років можуть розглядатись вже як вегетативні гібриди.

При щепленні (і взагалі), між кореневою системою і листковою системою існують самі тісні взаємовідносини. Листки виявляють тим більший вплив на мінливість нащадків, чим більша у них поверхня і старший вік.

Давно встановлено вплив прищеп на ріст, загальну потужність, морфоструктуру і анатомічну будову кореневих систем підщеп. Сорт нерідко істотно змінює фізіолого-біохімічні процеси, що проходять у підщепі. В зв'язку з цим по-іншому ідуть процеси поглинання і синтезу речовин в коренях. Впливаючи на адаптацію рослин до несприятливих умов зовнішнього середовища, прищепи нерідко змінюють стійкість коренів до низької температури: вона може зростати при щепленні сумісних морозостійких сортів і різко падати під впливом несумісних прищеп, незалежно від того, наскільки вони морозостійкі самі по собі.

Відмічаючи вплив щепленого сорту на фізіолого-біохімічні процеси, анатомічну і морфологічну будову кореневої системи, слід мати на увазі, що

спадкові особливості прищепи превалюють над мінливістю його ознак. Кожна підщепа зберігає індивідуальні, характерні особливості, не зважаючи на сильні зміни під впливом умов вирощування і прищепи.

Більш стабільними підщепами є сіянці диких видів і вегетативні підщепи. Відомо, що коренева поросль дерев, щеплених на диких підщепах-сіянцях, добре зберігають ознаки виду, а у порослі на відсадкових підщепах настільки повно зберігаються ознаки різних типів підщеп, що по ній можна точно визначити їх в саду.

В цілому, необхідно визнати достатньо встановленим різносторонній і сильний вплив прищеп на підщепи плодових рослин, проте це питання особливо потребує детального вивчення.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ У ШКІЛЬНОМУ КРАЄЗНАВСТВІ

Дубель І.М.
м. Кривий Ріг
ДВНЗ КДПУ,
аспірант кафедри педагогіки
093 063 04 21
dubelim@kdpu.edu.ua

В епоху глобалізації та інформатизації суспільства особливого значення набувають міждисциплінарні напрямки соціокультурного характеру, до яких належить і вчення про «гендер». Основні фундаментальні методологічні положення про міждисциплінарне гендерне виховання були сформульовані американським істориком Джоаном Скоттом у програмній статті «Гендер - корисна категорія історичного аналізу». У трактуванні Дж. Скотта гендерна модель історичного-просторового аналізу складається із чотирьох взаємопов'язаних комплексів. Це, по-перше, комплекс культурних символів, які

викликають в членах спільноти, що належать до даної культурної традиції, множинні (суперечливі між собою) образи. По-друге, це нормативні твердження, які визначають спектр можливих інтерпретацій наявних символів і знаходять вираження в релігійних, педагогічних, наукових, правових і політичних доктринах.

Українська асоціація дослідників жіночої історії (УАДЖІ)[4]досліджує гендерні аспекти краєзнавчої етнології українців. На професійному рівні цим займаються такі вчені як І.Ігнатенко, І.Петренко, О.Кривець, Н.Мезенцева[2].

Гендерологія, будучи міждисциплінарним напрямом знань, може в тій чи в іншій формі розглядатися в рамках низки предметів шкільної освіти. Не є винятком і географія, де на прикладі різних країн та регіонів можна вивчати явища статевої диспропорції та дискримінації, вплив маскулинності чи фемінності на місцеві культуру, економіку, юридичну систему. Однак найбільш наочним і практичним для учнів стає гендерне дослідження власного регіону. Такі знання допомагають їм краще розуміти причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями та культурою, між місцевими сімейними традиціями та економічним типом суспільства тощо. Гендерні дослідження виходять із уявлень про культурну та географічну детермінацію відмінностей та ієрархії статей і аналізують їх відтворення в перспективному контексті. При цьому враховується тенденція історичного та територіального розвитку етносу, адже до неї включається і динаміка гендерних відносин.

Саме у цій площині, на нашу думку, відбувається найбільший збіг наукових інтересів гендерології та краєзнавства: дослідження у просторовій динаміці комплексного соціокультурного феномену взаємозв'язку статей.

Найбільш комплексно досліджує цю міжнаукову співпрацю Українська асоціація дослідників жіночої історії (УАДЖІ) – недержавна неприбуткова громадська організація, яка є добровільним об'єднанням фахових істориків та краєзнавців, які значну частину своїх наукових інтересів та освітньої діяльності зосереджують на дослідженні та викладанні жіночої та гендерної історії.

УАДЖІ є колективним членом Міжнародної федерації дослідників жіночої історії (International Federation for Research in Women's History) та репрезентує інтереси та наукові доробки членів асоціації на міжнародній арені.

Метою діяльності Асоціації є підтримання, сприяння розвитку та координація досліджень і викладання жіночої і гендерної історії в Україні, а саме:

- інтеграція гендерного підходу в науково-освітній процес і дотримання принципу гендерної рівності в суспільних практиках;
- утвердження високого теоретико-методологічного рівня дослідницької та викладацької роботи;
- створення осередків дослідження жіночої і гендерної історії в науково-освітніх установах;
- підтримка індивідуальних та колективних науково-освітніх проектів;
- розробка науково-методичної літератури.

За підтримки організації щороку 25 листопада в Україні проходить акція "16 днів проти гендерного насильства". Вперше Україна приєдналась до кампанії "16 Днів проти гендерного насильства" 2000 р. за ініціативи Міжнародного фонду "Відродження" та при підтримці Інституту Відкритого Суспільства, а вже у 2001 ця акція вийшла на загальноукраїнський рівень, об'єднавши 20 регіонів України та 75 державних та неурядових організацій.

Такі заходи мають добре виражений регіоналізований характер (із урахуванням місцевих специфік) та добре представлені саме у освітніх закладах, де сприяють гендерній освіті молоді. В рамках акції проходять години корисної інформації:

- «Поняття гендеру. Гендерна політика в Україні»
- «Молодь за світ без насильства»
- «Година правових знань»
- «Рабство та його сучасні прояви»
- Тренінг «Гендерна рівність у моєму житті»

Крім того, 1 листопада 2016 року в Миколаївському обласному Центрі туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді пройшов І обласний зліт краєзнавців-дослідників «З думою про рідний край», на який з'їхалися делегації з 18 районів та міст області, що представляють біля п'ятисот членів Малої академії наук відділень історії, філософії та суспільствознавства, наук про землю. Вперше на краєзнавчому зльоті обласного рівня пройшов тренінг з гендерних проблем сучасності. Його з юними науковцями провела Ворчакова І.Є., кандидат політичних наук МНУ ім. В.О. Сухомлинського[3].

Однією із ключових проблем у вітчизняному краєзнавчо-гендерному вихованні є статева диспропорція учнів. За актуальними даними[1] Міністерства освіти і науки, у туристично-краєзнавчих гуртках навчається більше хлопчиків (54%). Серед дітей, залучених позашкільними навчальними закладами державної форми власності у 2015 році до всеукраїнських і міжнародних заходів, чисельно переважають дівчата (57%), хлопці становлять 43%. Безпосередньо у туристично-краєзнавчому напрямку залучено 40% дівчат і 60% хлопців. Таке представництво дівчат і хлопців серед учасників і учасниць всеукраїнських і міжнародних заходів відображає загальні гендерні стереотипи в їх вихованні: зокрема, дівчата більше цікавляться заходами художньо-естетичного й еколого-натуралістичного спрямування, а хлопці, навпаки, – науково-технічними й туристично-краєзнавчими.

Висновки:

1. Поєднання гендерного виховання із шкільним краєзнавством є історично обумовленим явищем у педагогічному процесі і відповідає суспільним потребам сьогодення;

2. Гендерне виховання та краєзнавство знаходяться на початку своєї науково-педагогічної взаємодії, однак мають значний потенціал для цього за умови розвитку відповідних наукових розвідок та їх популяризації;

3. Наразі в українській системі спостерігається статева диспропорція учнів у позашкільній та гуртковій роботах: зокрема, у краєзнавчо-туристичному напрямку переважають хлопчики;

4. Гендерне виховання у поєднанні із краєзнавчою діяльністю покликане виробити в учнів такі якості: готовність встановлювати шанобливі партнерські відносини із партнерами; розвиток комунікативних умінь, сформувати навички реалізації різноманітного статевого репертуару у шкільній та реальній життєдіяльності, уміння застосовувати міждисциплінарний підхід при пізнанні та аналізі нового матеріалу, створення уявлень про правила поведінки з незнайомими людьми і навичок особистої безпеки.

Список літератури:

1. Гендерний бюджетний аналіз програм, які фінансуються з державного та місцевих бюджетів. Міністерство фінансів України, К., 2016. 89 С. Режим доступу: http://grbproject.org/wp-content/uploads/2017/04/Summary-email-ukr.pdf

2. Мезенцева Н. І. Гендерна географія як новий напрям суспільно-географічних досліджень в Україні / Н. І. Мезенцева // Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: зб. наук. праць. – Херсон: ПП Вишемирський, 2009. – 321С.

3. Офіційний веб-сайт МОЦТКЕ УМ «Зліт. День перший.» Режим доступу: http://nikturcentr.mksat.net/index.php/ua/component/content/article/8-novyny/589-zlit-den-pershyi

4. Українська асоціація дослідників жіночої історії (УАДЖІ) Режим доступу: http://www.womenhistory.org.ua/

РОЛЬ ЖІНКИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: КНЯГИНЯ ОЛЬГА

«О, богоблаженна Ольго, помолися за твоїх дітей Богу; мир міцний для Вітчизни нашої виблагай і відпущення гріхів усім, хто завжди прославляє тебе!" (із молитви до святої рівноапостольної княгині Ольги)»

Дубініна Галина

Михайлівна Маріупольський механіко-металургійний коледж ДВНЗ

«Приазовський державний технічний університет»

У статті представлено аналіз ролі та місця жінки (княгині Ольги) в суспільстві; показано, що сьогодні змінюється соціальна роль представниць «слабкої половини» людства та підвищується їх статус у світовому співробітництві.

Ключові слова: «становища», княжі «погости», «ловища», рівноапостольна

В історії розвитку суспільства жінки в різні періоди відігравали принципово різні ролі та посідали різні місця. Так, на початковому етапі (при матріархаті) жінка посідала місце керівника роду, та виконувала провідну роль. І це відобразилось навіть у мові. Зокрема, українські слова «дружина», «одружуватися» означають, що жінка є подругою, рівнею своєму чоловікові, а не його рабинею. Українські жінки щиро вболівали за свою країну і боролися за її свободу й незалежність, за її цивілізаційний поступ, віддаючи для цього свої зусилля, знання, почуття, енергію, а іноді й життя. Своєю багатогранною діяльністю вони вплинули не тільки на розвиток освіти, науки, культури й мистецтва, але й на розвиток соціально-економічної та політико-правової сфер суспільства. Кожна з видатних українських жінок є яскравою зіркою в історії України

У сучасному суспільстві відбуваються позитивні перетворення пов'язані зі зміною соціальної ролі жінок адже вони не тільки мають рівні з чоловіками права у здобутті середньої та вищої освіти, навчанні в аспірантурі та докторантурі, закріплені в Конституції України та Законі України «Про освіту», а й успішно реалізують їх.

Мета даної статті є здійснення історичного аналізу ролі та місця жінки в суспільстві та її внесок в історичний розвиток України.

Як можна зазначити жінки втратили свою провідну роль при переході від матріархату до патріархату, однак весь час продовжували брати досить активну участь у суспільних процесах, державотворчих, політичних, наукових та освітніх. Можна навести чималий список жінок, які прославляли рідну землю. Це поетеси Леся Українка та Ліна Костенко, художниця Катерина Білокур,

співачки Раїса Кириченко та Ніна Матвієнко, актори Соломія Крушельницька та Наталія Ужвій і багато-багато інших.

Найболючішою втратою для кожного народу є втрата історичної пам'яті, яка з діда-прадіда передавалась від покоління до покоління й була основою у вихованні національної самосвідомості.

«...Народ живе саме завдяки міцному зв'язку часів, безперервності традицій, великій силі історії...», - наголошував відомий український прозаїк, лауреат державних премій, автор кількох десятків романів - Павло Загребельний.

Творцем історії є народ, але окреме місце в ній відводиться видатним особистостям. Велика київська Княгиня Ольга оповита славою. Як у літописах, а ще більше у народних легендах. Це, певно, найвідоміша особа жіночої статі за всю нашу писану та неписану історію. Недаремно ж новітня Українська держава на відзначення заслуг жінок у розвитку Української держави, духовному відродженні нації, вихованні дітей встановила відзнаку Президента України "Орден княгині Ольги" I, II, III ступеня.

Чим найбільше запам’яталася українцями ця вольова сильна харизматична жінка? Тим, що була мудрою у правлінні? Чи, може, тим, що виховала свого внука як Великого Володимира – Хрестителя Київської Русі?

Легендами овіяний образ княгині київської, дружини князя Ігоря — Ольги, мудрої державної діячки, керівника і воїна, її діяльність залишила помітний слід у східнослов'янській історії X ст. Велика княгиня Ольга (скандінавською — Хельга) відома широкому загалу як свята й рівноапостольна церковна діячка. Стародавні літописці, без сумніву, симпатизували княгині — дружині Ігоря й регентці у пору неповноліття їхнього сина Святослава. Вони часто описують її як вродливу, енергійну, хитру й передусім мудру правительку. Та найбільший комплімент робить цій жінці літописець-чоловік, повідомивши читача про її «чоловічий розум». Вихваляння, що ними щедро обсипали Ольгу монахи-літописці, почасти можна пояснити

тим, що 955 р. вона прийняла християнство. Але навіть без цього Ольга лишалася б видатною правителькою.

Прибула вона до Києва 903 р. «Літопис руський» свідчить: «Коли Ігор виріс, він ходив у походи вслід за Олегом, і кожен слухався його. І привели йому жону із Пскова, на ім'я Ольга»[3]. І стала вона не лише дружиною, а й мудрою помічницею Ігоря. Про неї склалося кілька легенд. За одною з них вона, бувши дочкою перевізника, перевозила через ріку Ігоря, який захопився її вродою та розумом і одружився з нею. За іншою легендою була вона дочкою боярина. Інші вважали її за дочку Псковського князя. Архімандрит Леонід висунув гіпотезу про болгарське походження Ольги. Останнім часом виникла нова гіпотеза: Ольга – була дочкою Олега, який оженив з нею Ігоря, її королівське, норманське походження – дочки князя Олега – пояснює, чому їй беззаперечно корилася варязька дружина. Імена – 0лег і 0льга – означають "мудрий", "віщий", "святий". Легкість, з якою Ольга нав'язала згодом стосунки з цісарем Оттоном Великим, – пише П. Ковалевський, – свідчить про те, що вони були рівні королівським походженням. М. Таубе теж вважає Ольгу за дочку Олега. Проте, вся її діяльність промовляє за слов'янське походження.

Блискучу характеристику мудрої володарки найбільшої в тодішній Європі держави — Київської Русі подає ще один визначний наш історик і археолог, д-р Н. Полонська-Василенко, відзначивши, що вел. княгиня Ольга стала на чолі своєї держави саме тоді, коли в усій Європі точилася жорстока боротьба за існування цілих народів, коли з величезними труднощами будувалися держави:«І от — князівська корона прикрасила чоло жінки, і всі — дружина, що служила князям, і народ — без спротиву визнали її владу! Як багато привабливості й мудрості повинна була мати ця княгиня, щоб здобути оце загальне визнання! Протягом 19 років правила вона державою, і літопис не зберіг жодного натяку на будь-які незадоволення, заколоти, повстання, про які так докладно оповідав він відносно кн. Ігоря». Літописець Нестор у «Повісті временних літ» розповів про початок князювання Ольги та її помсту древлянам.

Разом з тим Ольга розуміла, що необхідно змінити довільний та безладний спосіб збирання данини, який спричинився до смерті Ігоря. Вона впровадила перші в Київській Русі «реформи», чітко окресливши землі, з яких через певні проміжки часу мала збиратися означена кількість данини. Улаштувала «становища» і княжі «погости» - місця зберігання зібраної данини і осередки центральної влади. Княгиня водночас стежила за тим, щоб підлеглі не позбавлялися засобів до існування й відтак могли сплачувати данину. Закріпивши за княжою казною «ловища» - виняткові права на багаті хутровим звіром землі, вона в такий спосіб забезпечила себе постійним прибутком. Розбудовувала, прикрашала й зміцнювала свій стольний град. У Києві було збудовано нову князівську резиденцію - Ольжин двір із «теремом кам'яним», дерев'яну християнську церкву і систему укріплень. Аби краще знати свої неозорі володіння, Ольга часто подорожувала. Піддані відчували її рішучість і державну розсудливість. Очевидно, сучасники й наступні покоління розуміли героїчність цих подорожей, бо літописець згадує, що у Пскові зберігали, як реліквію, сани, якими вона подорожувала, їздила княгиня також серед племен, недавно підкорених, від яких можна було кожночасно сподіватися повстань.

У зовнішніх відносинах Ольга віддавала перевагу дипломатії перед війною. 956 р. княгиня їде до Константинополя для переговорів з візантійським імператором. Хоч у літописах багато йдеться про те, як вона перехитрила імператора, за іншими джерелами, переговори виявилися не дуже вдалими. Але вже те, що наймогутніший правитель християнського світу погодився зустрітися з Ольгою, свідчить про зростаюче значення Києва. При ній розширилися міжнародні зв'язки, зміцніли торговельні й політичні стосунки з Візантією.

Ольгу не просто вшановували нащадки — її було канонізовано. Прилучення Ольги до лику святих відбулося ще в домонгольські часи. Вона була п'ятою (після Бориса, Гліба, Феодосія Печорського, Микити Новгородського) святою. Вже з першої половини XI ст. зображення Ольги з'являються у Візантії й Київській Русі. Фрески Софійського собору в Києві

були добре знані на Русі та в інших країнах. Портрети княгині у вигляді ікон прикрашали житла багатьох людей Русі. Іларіон порівнює Ольгу та Володимира з Константином Великим та його матір'ю Оленою, за яких у Візантії християнство стало державною релігією. Нестор-літописець прославляє Ольгу як зорю, що передвіщала схід християнства на Русі. Іаков Мніх описує Ольгу напрочуд розумною, привабливою, мудрою, святою духом і тілом. Безцінні мініатюри хроніки Іоанна Скилиці, а також Радзівілівського літопису XV ст. зображують її як державного діяча.

Підсумовуючи відомості про Ольгу, треба визнати, що її постать та правління заслуговують на найбільшу увагу. Влучно охарактеризував її М. Грушевський: держала сильною та зручною рукою державну систему й не дала їй ослабнути ні розвалитися**,** наладила дипломатичні відносини з двома наймогутнішими імперіями Європи, представниками культури Середньовіччя. Хрещення Ольги, яке залишилося її приватною справою, дало підстави називати її "світанком перед сонцем", а сучасникам її внука Володимира казати, що вона була "наймудрішою серед чоловіків".

Чарівний образ княгині Ольги зберегла пам'ять народна, і, як яскрава зірка, сяє вона з темряви віків та свідчить, що й тоді, в десятому столітті, в добу поганства існували постаті високої моралі і духових сил, як княгиня Ольга, існували й люди, гідні її, які вміли шанувати її й передати наступним поколінням пам'ять про мудру і славну княгиню. Не марно прожила вона своє життя. Високий приклад її, без сумніву, сприяв ширенню християнства на Русі-Україні. Вже двоє внуків її стали християнами. Прекрасний, привабливий образ княгині, як і за життя, приваблює до себе й вказує шлях наслідувати їй і тим, що шукають Правди, і тим, що люблять Україну та хочуть підносити гідність і славу її.

Список літератури:

1. Богданов А. Княгиня Ольга //Вопросы истории. - 2005. - № 2. - С. 57-73

2. Бублик Т. Жінки в історії України //Відкритий урок: розробки, технології, досвід. - 2008. - № 3. - С. 64-68

3. Василик О. Економічні та фінансові реформи княгині Ольги/ О. Василик, Л. Ларіонова //Фінанси України. - 2003. - № 7. - С.137-140

4. Грачева И. Великая княгиня Ольга: лабиринт родословной и личности //Наука и религия. - 2001. - № 10. - С. 20-23

5. День рівноапостольної Ольги - княгині київської (р.н. невід. - 969) //Календар знаменних і пам'ятних дат. - 2004. - III квартал. - С. 28-34

6. Княгиня Ольга //Нове покоління України. - 2004. - № 3. - С. 30-31

7. Кралюк П. "Житіє княгині Ольги"/ Петро Кралюк //День. - 2003. - 10 січня. - С. 8

8. Повстенко О. Велика княгиня Ольга в народній пам'яті і в історії Києва //Хроніка 2000. - 2002. - № 49-50. - С. 729-743

9. Правденко С. Постаті Давньої Русі. Велика й рівноапостольна княгиня Ольга: Сценарій телепередачі з циклу "Постаті, або історія в жанрі радіо(теле)розслідування" //Віче. - 2004. - № 3. - С. 76-79

10. Сирцова О. Повість про хрещення княгині Ольги в культурі Русі XI ст. //Київська старовина. - 1998. - № 1-2. - С. 158-164

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПЕДАГОГА І КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИПУСКНИКІВ ВЗО

Дубовик С.Г.
к.е.н., доцент
кафедри менеджменту СНАУ,
м.Суми, Україна

Можливість переходу України до інноваційного типу економіки залежить від здатності вищої школи готувати висококваліфікованих фахівців, здатних гнучко реагувати на нововведення, впроваджувати новітні технології,

генерувати принципово нові ідеї. Новітні підходи в навчанні і вихованні у вищій школі вимагають постійного удосконалення педагогічної діяльності та досягнення педагогами високого рівнявласного професіоналізму.

Проблеми професіоналізму в психолого-педагогічній літературі розглядались багатьма авторами: Іванова С.І., Бабанський Ю.К., Лівітан К., Ананьєв Б.Г., Кузьміною Н.В., Зязюком І.А. та ін. Однак, виходячи з потреб сьогодення, необхідно продовжити теоретичні дослідження в цьому напрямку.

Професіоналізм – це інтегральна характеристика особистості педагога, що проявляється через володіння ним видами професійної діяльності та наявністю поєднання професійно важливих психологічних якостей, що забезпечують ефективне вирішення професійних педагогічних завдань з навчання та виховання студентів.

Зміст професіоналізму розкривається в 2-х аспектах: мотиваційному та операційному.

Мотиваційна сторона професіоналізму проявляється через духовне наповнення професії.

Операційна сторона професіоналізму проявляється через те як, якими прийомами педагог досягає поставлених цілей, які технології використовує як засоби навчання і виховання.

Формування професіоналізму педагога залежить від рівнонаправлених дій по його компонентах, а саме:

- Професіоналізм знань
- Професіоналізм комунікацій, спілкування
- Професіоналізм самовдосконалення.

Професіоналізм знань – це знання про сутність діяльності педагога, про психологічні і вікові особливості студентів, про зміст навчальних програм з дисциплін, професійні педагогічні позиції.

До особливостей професіоналізму знань відносять:

– Комплексність, або здатність педагога синтезувати інформацію з різних галузей науки в процесі викладання певної теми навчальної дисципліни;

– Особистісна забарвленість, тобто знання, «пропущені» через власну позицію;

– Формування знань одночасно на теоретичному, методичному, технологічному рівнях.

Професіоналізм комунікації спілкування педагога – це готовність і уміння використовувати системні знання для формування компетентнісних характеристик випускників у комунікативній взаємодії зі студентами.

До особливостей професіоналізму комунікацій, спілкування педагога відносять:

- Взаєморозуміння між педагогом і студентами як умова ефективної спільної діяльності;
- Дотримання педагогом педагогічної етики, прагнення формувати зі студентами і між ними людські стосунки;
- Прояв поваги педагогом до особистості студента з поєднанням максимальної вимогливості до нього;
- Позитивне відношення педагога до студентів, педагогічний оптимізм;
- Реалізація педагогічної моралі через прояв педагогом педагогічного такту;
- Застосування педагогічної техніки, артистизму;
- Вплив педагога на ефективність комунікацій через зовнішню естетичну виразність.

Професіоналізм самовдосконалення педагога – це процес і результат творчого, цілеспрямованого, самостійного руху педагога від я – актуального, потенційного до я – ідеального, що забезпечує досягнення педагогом позитивних особистісних змін та є передумовою його успішної творчої самореалізації в професії.

До компонентів професіоналізму самовдосконалення педагога відносять:

- Самоосвіту (самостійне оволодіння педагогом найновішими досягненнями науки і техніки, в т.ч. і психолого-педагогічної науки, вивчення і

використання передового педагогічного досвіду, аналіз діяльності колег та власної діяльності і на цій основі творче конструювання навчально-виховної інформації)

- Самовиховання (особистісне самовдосконалення через перебудову цінностей, потреб, інтересів, установок, мотивів поведінки та особистісних якостей педагога)
- Самоактуалізацією (виявлення і мобілізація педагогом власних потенційних сил та неповторної творчої сутності в умовах професійно-педагогічної діяльності).

В процесі формування педагогічного професіоналізму можуть бути сформовані певні його рівні:

- Педагогічна вправність – високий рівень знань навчальної дисципліни, володіння психолого-педагогічною теорією, досить розвинені професійно-особистісні якості, що в сукупності дозволяє достатньо кваліфіковано здійснювати навчально-виховну діяльність;
- Педагогічна майстерність – проявляється в особливому відточенні методів і прийомів застосування психолого-педагогічної теорії на практиці;
- Педагогічна творчість – це внесення педагогом в навчально-виховну діяльність тих чи інших методичних інновацій, раціоналізація прийомів та методів навчання і виховання без змін у структурі педагогічного процесу;
- Педагогічне новаторство – запровадження та реалізація педагогом нових, прогресивних ідей, принципів та прийомів у процесі навчання і виховання, що значно змінює і підвищує їх якість.

Рівень сформованості педагогічного професіоналізму за його компонентами оцінюється за системою показників:

- Володіння професійними духовними цінностями , орієнтація на них і їх дотримання;
- Засвоєння на високому рівні вищих зразків засобів праці професії;
- Високий рівень академічних знань;
- Глибокі знання теорії навчання і виховання;

- Сформований індивідуальний стиль професійної педагогічної діяльності.

Таким чином, професіоналізм діяльності педагога як цілісна система забезпечується розвитком професіоналізму знань, комунікацій (спілкування) та професіоналізму самовдосконалення. Ці структурні елементи професіоналізму діяльності педагога взаємопов'язані і взаємозумовлені. Тому при його формуванні необхідно здійснювати розвиток за всіма визначеними структурними елементами, щоб забезпечити ефективність педагогічної діяльності та створювати умови для формування необхідних компетентісних характеристик випускників ВЗО.

Отже, професіоналізм, компетентність, високий рівень знань і вмінь випускників ВЗО, якість їх роботи в майбутньому залежить від рівня сформованості педагогічного професіоналізму та креативності викладача.

РЕСУРСОСБЕРЕГАЮЩАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ПОДГОТОВКИ ПИТЬЕВОЙ ВОДЫ

Душкин С.С.
Харьковский национальный университет
городского хозяйства имени А.Н. Бекетова, канд. техн. наук.

Улучшение технологического процесса осветления воды в осветлителях со взвешенным слоем осадка сводится к получению крупных хлопьев с сильно развитой поверхностью и к сокращению времени, в течение которого происходит их формирование [1].

Анализ работы осветлителей коридорного типа, осветлителей с принудительным отводом осадка из взвешенного слоя и осветлителей других типов позволил установить, что эффект очистки воды в значительной степени

обусловливается созданием оптимальных технологических и гидравлических условий в зоне реакции осветлителей [2].

Эффективность работы осветлителя в основном зависит от состояния взвешенного слоя в рабочей камере. Основными факторами, определяющими интенсивность формирования взвешенного слоя и содержание в нем взвеси, является качество исходной воды, гидравлические условия, а также химический состав и структура осадка в самом взвешенном слое (величина хлопьев и их прочность и объемный вес) [3].

Повысить эффективность работы осветлителей со взвешенным осадком целесообразно оптимизацией свойств контактной среды, чего можно достичь внедрением разработок в следующих направлениях [4]:

- увеличение концентрации взвешенного осадка;
- улучшение физико-химических свойств контактной среды (гидравлическая крупность, удельный вес, объемная концентрация, силы сцепления частиц);
- повышение коагулирующей способности взвешенного осадка (изменение ξ-потенциала и адсорбционной емкости);
- оптимизация условий уплотнения избыточного осадка в осадкоуплотнителе;
- поиск возможности уменьшения доз вводимых коагулянтов.

В осветлителях со слоем взвешенного осадка гидродинамические условия оказывают значительное влияние на характер протекания процесса хлопьеобразования.

Исследования, выполненные в Харьковском национальном университете городского хозяйства им. А.Н. Бекетова, позволяют сделать вывод о возможности улучшения процесса очистки воды в осветлителях со взвешенным осадком введением контактной загрузки в зону реакции осветлителей.

Эксперименты проводили на установке, состоящей из двух осветлителей, выполненных в виде труб из плексигласа диаметром 100 мм и высотой 2,3 м. Для контроля за постоянством высоты взвешенного слоя, а также для отбора проб взвешенного осадка в осветлителях на разной высоте ввинчены штуцеры.

Осветленная вода отводилась по кольцевым желобам, расположенным в верхней части осветлителей.

В качестве контактной загрузки использовали кварцевый песок, измельчаемость и истираемость которого, определенные по стандартной методике, составляли соответственно 2,6 и 1,3%. Кварцевый песок загружали сразу же после пуска через верхнюю часть осветлителя. Введенный в осветлитель песок восходящим потоком воды поддерживался во взвешенном состоянии в виде облака. Опытным путем было установлено, что в диапазоне скоростей подъема воды в зоне формирования взвешенного осадка 0,4–2 м/с оптимальным $q_{ср}$ песка является 0,16 мм.

Состав исходной воды характеризовался следующими показателями: pH=7,1–7,3, температура 8,2–8,8ºС, цветность 25–30 град. ПКШ, общая жесткость 7,1–7,3 мг·экв/л, щелочность 3,8–4,1мг·экв/л.

Критериями для определения эффективности введения контактной загрузки в зону реакции осветлителей приняты: весовая концентрация взвешенного осадка, удельный вес взвешенного осадка, процентные скорости осаждения коагулированной взвеси, оседающей со скоростью 2 мм/с и более, уплотняемость взвешенного осадка, а также мутность осветленной воды.

Исследовано влияние контактной загрузки на весовую концентрацию взвешенного осадка в зависимости от скорости подъема воды в осветлителях при мутности исходной воды 100 мг/л. Установлено, что весовая концентрация взвешенного осадка в осветлителях с контактной загрузкой значительно выше, чем без нее.

Проф. Д. М. Минц и другие исследователи установили, что концентрация коагулированной взвеси, находящейся в зоне взвешенного осадка, прежде всего, зависит от гидравлической крупности частиц [5]. Концентрация взвешенного осадка тем больше, чем больше гидравлическая крупность частиц [6].

Изучено влияние контактной загрузки на гидравлическую крупность хлопьев взвешенного осадка в зависимости от мутности исходной воды.

Для хлопьевидного осадка осветлителей со взвешенным осадком характерно изменение физических свойств с течением времени: удельного веса хлопьев и уплотняемости взвешенного осадка.

Удельный вес хлопьев взвешенного осадка измеряли при помощи пикнометров по методике [7]. При исследовании из слоя взвешенного осадка через определенные промежутки времени (1, 3, 5, 7 ч) отбирали пробы взвешенного осадка и определяли объемный вес.

Установлено, что удельный вес хлопьев взвешенного слоя изменялся по-разному в осветлителе, работавшем с контактной загрузкой и без нее. Удельный вес хлопьев взвешенного осадка в первом случае достигает максимального значения в течение 5 ч, а во втором в течение 7 ч. Вес хлопьев взвешенного осадка осветлителя, работавшего с контактной загрузкой, больше, чем осветлителя, работавшего без контактной загрузки. Следовательно, в первом случае уплотнение протекает более интенсивно.

После определения удельного веса был произведен анализ взвешенного осадка с помощью поляризованного микроскопа «Польми» с целью определения наличия кварцевого песка в составе взвешенного осадка. Частиц кварцевого песка анализом обнаружено не было.

Улучшение технологических параметров осветления воды в осветлителях с контактной загрузкой позволяет увеличить в них скорость восходящего потока воды и, следовательно, увеличить их производительность. Экспериментально установлено, что в случае применения контактной загрузки при работе на воде мутностью менее 125 мг/л производительность осветлителя увеличивается примерно на 15–20% без ухудшения качественных показателей осветленной воды.

Выводы:

1. Введение контактной загрузки в виде кварцевого песка в зону реакции осветлителей со взвешенным осадком позволяет улучшить ряд технологических показателей работы осветлителей, а именно, увеличиваются:

весовая концентрация взвешенного осадка, гидравлическая крупность и удельный вес хлопьев взвешенного осадка и др.

2. Загрузка кварцевого песка в осветлителях со взвешенным осадком целесообразна при мутности воды, не превышающий 150 мг/л.

3. Загрузка кварцевого песка в зону реакции осветлителей со взвешенным осадком позволяет увеличить их производительность на 15–20% без существенных дополнительных капитальных и эксплуатационных затрат.

4. Оптимальные размеры зерен кварцевого песка при использовании его в качестве контактной загрузки следует определять исходя из местных условий осветления воды. При этом необходимо добиваться, чтобы загрузка находилась в зоне реакции осветлителя в виде взвешенного облака и не выносилась током воды в зону осветления.

Список литературы:

1. Драгинский В.Л. Повышение эффективности реагентной обработки воды на водопроводных станциях / В.Л. Драгинский, Л.П. Алексеева // Водоснабжение и санитарная техника. – 2000. – №5. – с. 45 – 47.

2. Василенко А.А. Реконструкция и интенсификация сооружений водоснабжения и водоотведения: Учебное пособие / А. А. Василенко, П. А. Грабовский, Г. М. Ларкина, А. В. Полищук, В. И. Прогульный. – Киев – Одесса: КНУСА, ОГАСА. – 2007. – 307 с.

3. Водоснабжение. А.Я. Найманов, С.Б. Никиша, Н.Г. Насонкина, Н.П. Омельченко, В.Н. Маслак, Н.И. Зотов, А.А. Найманова. – Донецк: ООО «НордКомп’ютер», 2006. – 654 с.

4. Бабенков Е.Д. Очистка воды коагулянтами / Е.Д. Бабенков. – М.: Наука, 1977. – 356 с.

5. Минц Д.М. Подготовка воды для питьевого и промышленного водоснабжения: Учебное пособие / Д.М. Минц, А.А. Кастальский. – М.: Высш. шк., 1984. – 368 с.

6. Пат. 112556Україна, МПК C02F1/00. Спосібочищення води від дисперсних домішок / Душкін С.С., Дегтяр М.В., Душкін С.С., Дегтяр М.В.;опубл. 26.12.2016, Бюл. № 24.

7. Минц Д.М. Теоретические основы технологии очистки воды / Д.М. Минц. – М.: Стройиздат, 1964. – 156 с.

8. Клячко В.А. Подготовка воды для промышленного и городского водоснабжения / В.А. Клячко, И.Э. Апельцин. – М.: Стройиздат, 1962.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ В АСПЕКТЕ ВЛИЯНИЯ ЛИЧНОСТИ РУКОВОДИТЕЛЯ

Ерошкина Т.В., Борисенко С.С, Макеенко Д.С.

Днепровский национальный университет имени Олеся Гончара

Провозглашенный в 1994 году в независимой Украине курс на переход к социально ориентированной рыночной (смешанной) экономике потребовал отказа от административно-командной системы управления и перехода всех отраслей национального хозяйства на основы научного управления, использования подходящих для нашей страны универсальных положений мирового менеджмента [3].

Современному руководителю для эффективного влияния на деятельность подчиненных необходимо глубокое понимание основ управления. Людям, которым предстоит выступать в роли субъектов управления организацией (лабораторией) необходимо понимать и применять на практике основы управления и, опираясь на них, повышать эффективность деятельности организации [2]. Указанное определяет актуальность настоящего исследования.

Цель работы: Раскрыть влияние личностных качеств руководителей на эффективность деятельности организации.

Методы исследования: анализ литературных источников и директивных документов, психологические, социологические.

Результаты исследования: Оценка эффективности организации связана с действием многих факторов, поэтому решение этой проблемы требует комплексного подхода. Рассмотрим эффективность организации в аспекте влияния личности руководителя.

Эффективность работы руководителя зависит как от него самого, так и от подчиненных. *Факторы, снижающие эффективность работы руководителя и зависящие от него самого* [1,7].

– не планирует работу (ни свою, ни своего подразделения);

– выполняет сначала приятную и знакомую работу;

– не доверяет своим подчиненным и выполняет их работу сам;

– направляет работу персонала непосредственно, вместо того, чтобы руководить путем постановки целей и задач, опираясь на самоуправление;

– принимает слишком много решений за своих подчиненных, считая, что таким путем держит все нити управления в своих руках;

– не знает своих подчиненных и не интересуется их работой, их личными планами на будущее;

– не верит в способности своих подчиненных;

– не определяет порядок срочности и важности своих работ и не составляет плана рационального использования рабочего времени.

Факторы, снижающие эффективность работы руководителя и зависящие от подчиненных, которые: а) не готовят как следует вопросы, с которыми намерены обратиться к своему начальнику, и отнимают рабочее время его и свое; б) боятся сами принимать решения и постоянно обращаются к руководителю; в) не планируют использование своего рабочего времени и выполнение, порученных им задании и этим самым мешают плановой работе руководителя; г) не знают точно своего задания, своих полномочий и назначения своей работы; д) не умеют апеллировать к своему руководителю и берутся за выполнение своих заданий, не относящихся к ним, или работ, с которыми они заведомо не справятся; е) не умеют разговаривать со своим

руководителем; ж) не привыкли сами разбираться в полученных заданиях, а любят получать всегда готовые инструкции от других [1].

Качества руководителя (менеджера), препятствующие эффективности деятельности организации, следующие [3]:

– рассогласование организационных и личных ценностей и целей;

– недостаточная степень наличия управленческих способностей;

– недостаток знаний, умений и навыков менеджера в области управленческой деятельности;

– отсутствие креативности;

– неумение управлять собой, группой;

– недоброжелательное отношение к персоналу;

– отсутствие стремления к личностному росту;

– неумение мотивировать персонал;трудности в общении с подчиненными;

– применение неэффективного стиля руководства;

– отсутствие ориентации на решение профессиональных задач;

– наличие конфликтных и невротических тенденций поведения.

Эффективным руководителем считается тот, который на этапе реализации той или иной управленческой функции демонстрирует только положительные личностные качества, используя для этого эффективные принципы и методы взаимодействия с коллективом [5].

На примере компании «Консультант Плюс» рассмотрим, какие способы эффективного управления применял ее генеральный директор Новиков Д.Б. [4]. В основе организации этого бизнеса лежали два принципиальных действия: как делать сам продукт и как его продвигать. Продуктом стало трудовое законодательство. Второе действие, которое определило дальнейшее развитие, – построение сервисной сети. Ключевая идея состояла в том, чтобы полностью отказаться от прямых продаж, строить сервис и сбыт через сервисную сеть и делать это в масштабе всей страны.

В бизнесе предоставления профессиональных услуг Новиков Д.Б. выделяет два фундаментальных аспекта. Первый - надежность технологий. Его компания с самого начала взяла курс на то, чтобы продукт был понятен, эффективен и надежен во всем, в том числе и технологически. И второй аспект – это собственно устройство сервисной сети. Еще один аспект, повлиявший на эффективность деятельности компании, это различные подходы к управлению персоналом, в основе которых лежит уважение к людям. Цель компании - найти и удержать тех, кто способен выстроить стабильные отношения с любым клиентом, стать для него надежным помощником и консультантом. Лучшим сотрудникам создаются условия для дальнейшего роста. Кроме того, в компании существует обширная программа внутреннего роста людей и насыщенная корпоративная жизнь: корпоративные семинары, праздники, обучение и так далее. Даже есть спортивная спартакиада и журнал «Наша сеть», полноцветное красочное издание, выходящее раз в квартал. Этот журнал о людях компании. Также действуют мотивирующие меры для улучшения эффективности работы сотрудников. Все это позволило руководителю войти в тысячу самых профессиональных менеджеров страны [3].

Эффективность управленческого процесса, настроение людей в организации, отношения между сотрудниками зависят от множества факторов: условий работы, профессионализма кадровых работников, уровня управленческого состава и другое. Стимулирование труда работников также является одним из первых факторов, влияющих на работу организации в целом. Эффективность деятельности организации непосредственно зависят от эффективности работы ее руководителя, поэтому он должен четко знать управленческий процесс и продуманно принимать решения.

Знание и учет индивидуальных качеств, необходимых руководителю, позволяет более успешно воздействовать на подчиненных и эффективно управлять организацией. Эффективность работы любой организации зависит и от стиля управления персоналом. В стиле управления проявляются личностные качества руководителя [6].

Также в структуре организаторской деятельности руководителя важное место занимает мотивирование предстоящей деятельности, инструктирование, формирование убежденности в необходимости выполнения данного поручения, обеспечения единства действий персонала, оказание непосредственной помощи в процессе выполнения работы, выбор наиболее адекватных форм стимулирования деятельности. Эффективность деятельности организации, можно оценить по следующим показателям: 1) производительность труда руководимого коллектива; 2) успешность решения профессиональных задач; 3) психологический климат в коллективе; 4) текучесть кадров.

Выводы:

1. Эффективность деятельности организации зависит от факторов, влияющих на работу руководителя, поэтому ему нужно анализировать свой процесс управления и исключать те факторы, которые снижают эффективность работы.

2. Развивая и совершенствуя личностные качества руководителя, изменяя стиль руководства, оптимизируя отношения в коллективе и мотивируя деятельность его членов, можно повысить эффективность работы организации (лаборатории).

Список литературы:

1. Валовой Д.В. История менеджмента: Учебное пособие / Д.В.Валовой. – М.: ИНФРА, 1997. – 354 с.

2. Вачугов Д.Д. Основы менеджмента /Д.Д. Вачугов, Т.Е Березкин. – М.: Высшая школа, 2001. – 503 с.

3. Максимцов М.М. Менеджмент: Учебник /М.М. Максимцов, А.В. Игнатьева.– М.: ЮНИТИ, 1998. –137 с.

4. Розанова В.А. Психология управления / В.А. Розанова. – М.: 2000. – 412 с.

5. Румянцева З.П. Менеджмент организации / З.П. Румянцева, Н.А. Саломатин. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 175 с.

6. Сергеева О.Б. Лидерство и управление как компетенция руководителей среднего звена / О.Б. Сергеева // Управление персоналом. – 2005. - №19 (125). – 65 с.

7. Черваньов Д. Менеджмент: терміни, тексти, вправи, завдання, навчальні ситуації: Підручник / Д. Черваньов.–К.:Вид.полігр. центр«Київський університет», 2001. – 853 с.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СЛУЖБ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ (80-90-ТІ РР. ХХ СТ.)

Єланцева І.І.
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, аспірант

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що у 80-90-ті рр. ХХ ст. перед соціально-педагогічними службами постало питання щодо забезпечення успішної соціалізації дітей, які потребують особливої уваги – важковиховувані діти, діти, схильні до правопорушень, до вживання алкоголю та наркотиків.

Теоретичною основою діяльності соціально-педагогічної служби для дітей у цьому напрямі стали праці В. Бочарової, В. Оржеховської, Є. Петухова, Г. Пономаренко (профілактична робота з «важковиховуваними» неповнолітніми); Н. Барановського, В. Матвєєва, А. Овечкіної, В. Оржеховської, А. Пилипенка (попередження алкогольної та наркотичної залежності підлітків).

Зазначений напрям роботи включав діагностичну, профілактичну, корекційну та реабілітаційну діяльність.

Як свідчать науково-педагогічні матеріали, профілактична діяльність у окреслений період була основною ланкою діяльності соціально-педагогічної служби і включала: максимальне завантаження «важковиховуваних дітей» у позаурочний час; проведення бесід, роз'яснень, тренінгів, психодрам, арттерапії, казкотерапії, ігротерапії; організацію консультаційної роботи з дітьми тощо. Необхідно звернути увагу на те, що зазначені методи соціально-педагогічної діяльності успішно використовувалися і з метою корекції поведінки «важких» дітей, які схильні до жебракування і правопорушень [1].

У 80-90-ті рр. XX століття науковцями приділялася особлива увага змісту діяльності соціально-педагогічних служб не тільки з дітьми, схильними до скоєння правопорушень, а й з неповнолітніми, які вже здійснювали протиправні дії. Раніше, до 80-х рр. XX століття, за цю ділянку роботи відповідали органи внутрішніх справ. Починаючи з кінця 80-х рр., представники соціально-педагогічної служби впливали на малолітніх правопорушників з метою реабілітації їх особистості й повернення до нормальних умов життя. Вони намагалися сформувати у дитини бажання викорінити негативні риси і повернути ті позитивні риси, які були у неповнолітнього до дезадаптації [3, с. 315- 317].

Окремі соціально-педагогічні служби, організуючі антинаркотичну і антиалкогольну діяльність, реалізовували діагностичну функцію, яка полягала у виявленні серед підлітків тих, хто був схильний до вживання алкоголю та наркотиків. Зокрема, «щоб правильно обрати напрям антиалкогольної роботи з підлітками, потрібно добре знати реальну ситуацію в цьому плані серед учнів... Лабораторія психології важковиховуваних підлітків НДІ психології УРСР розробила методику її вивчення, що включала анонімне та не анонімне анкетування, використання спеціальних карток з малюнками, написання творів тощо» [2, с. 77].

Як свідчить аналіз науково-педагогічних джерел, провідною у діяльності соціально-педагогічної служби з неповнолітніми, які схильні до вживання алкоголю та наркотичних речовин, була профілактична діяльність, котра

реалізовувалася шляхом проведення лекцій, бесід, демонстрації відеофільмів, розповідей пацієнтів. Вивчення досвіду діяльності соціально-педагогічних служб, які існували у м. Луцьку, Умані, Миколаєві, Сумах свідчить, що з метою профілактики при соціально-педагогічних службах також проводились конференції («Проблема пияцтва в минулому і сьогодні», «Алкоголізм і спадковість», «Чому наркотики – зло?»), обговорення літературних творів (Б. Ясенського, В. Панової, П. Нилін та інших фахівців), зустрічі з лікарем-наркологом, представниками правоохоронних органів, диспути.

Важливим аспектом організації профілактичної роботи соціально-педагогічною службою було забезпечення батьків інформацією про негативний вплив на дитячу особистість наркотиків, алкоголю, тютюну, а також надання їм рекомендацій про те, як розпізнати розвиток наркозалежності у неповнолітнього. Усі заходи спрямовувалися на: вироблення у молодого покоління відповідального ставлення до свого здоров'я; надання вихованцям наукових знань щодо згубного характеру наркотичних і токсичних речовин, алкоголю; ознайомлення їх з основами правової відповідальності за вживання, поширення, розповсюдження наркотиків та залучення до користування ними. Нажаль, ефективність зазначених засобів у 80-90-ті рр. XX століття була достатньо низькою.

Корекційна функція фахівців з соціально-педагогічної діяльності передбачала заходи щодо перевиховання дітей, схильних до вживання алкоголю і наркотиків. На основі вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел з'ясовано, що в окреслений період поширення набуло створення при соціально-педагогічних службах сприятливих санітарно-гігієнічних та психологічних умов. Зокрема, представники соціально-педагогічної служби забезпечували конфіденційність особистісних звернень неповнолітнього до соціального педагога, практикувати зобов'язання підлітка не вживати наркотичні засоби, забезпечували морально-психологічну підтримку намірам неповнолітнього позбутися шкідливої звички.

У цілому, позитивно оцінюючи діяльність дитячих соціально-педагогічних служб 80-90-х рр. XX століття, необхідно вказати і на певні недоліки у їх роботі. Зокрема, слабка матеріальна підтримка діяльності соціально-педагогічних служб з боку держави, відсутність у її штаті спеціальних посад соціального педагога й практичного психолога, що суттєво впливало на якість роботи служби.

Список літератури:

1. Глазиріна В. М. Неповнолітні: проблеми, досвід виховання / В. М. Глазиріна // Радянська школа. – 1987. – № 1. – С. 52-55.

2. Татенко В. О. Протиалкогольній виховній роботі – наукову основу / В. О. Татенко, О. В. Добровольський // Радянська школа. – 1986. – № 4. – С. 76-79.

3. Штефан Л.А. Становлення та розвиток соціальної педагогіки як науки в Україні (20-90-ті рр. XX ст.): дис. … доктора пед. наук: 13.00.01 / Л.А. Штефан. – Харків, 2003. – 493 с.

ОСОБЕННОСТИ МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Ерошкина Т.В., Борисенко С.С., Калиберда Я.Г.
Днепровский национальный университет им. О. Гончара

Актуальность исследования. Здоровье только условно можно назвать товаром. И только в том смысле, что рабочая сила является товаром и здоровый работник – большая ценность при таких же условиях, чем работник, который имеет, например, хроническое заболевание и время от времени теряет трудоспособность. Но само по себе здоровье, имея наивысшую ценность, не продаётся и потому не может считаться товаром. В то же время, все, что используется в здравоохранении, как в отрасли экономики, имеет конкретную

стоимость, является товаром. Медицинские услуги также являются товаром, который имеет спрос, предложение и стоимость, поэтому в рыночных условиях должен иметь цену. Цена в данном случае выступает как соответствие между потребностью и возможностями [2].

Маркетинг (от англ. Market – рынок) зародился как теория, которая занималась изучением проблем реализации товаров. Маркетинг – это наука об искусстве уравновешивать спрос и предложение. Маркетинг возник в США в начале XX века, как обобщение практики нецелевой конкуренции в условиях обострения сбыта продукции. Другими словами, маркетинг означает, что товаропроизводитель от пассивной монофункции предложения (производства) товаров или услуг переходит к активной полифункции: наряду с производством товаров активно формирует спрос. Проникновение «предложения» в сферу «спроса» - признак развитой рыночной экономики[4].

Если маркетинг - это наука о рынке, то можно ли говорить о маркетинговых мероприятиях в системе государственного здравоохранения, которая не базируется на рыночных основах? Бесспорно, можно и нужно по нескольким причинам.

Во-первых, основные маркетинговые понятия «нужда», «потребность», «спрос», «товар», «обмен», «соглашение» и «рынок» присущи сегодняшней системе здравоохранения во всех направлениях ее деятельности.

Во-вторых, главные участники рыночного отношения «производитель» и «потребитель» в системе здравоохранения именуется как «врач» и «пациент» и по своим рыночным характеристикам, за исключением некоторых особенностей, почти ничем не отличаются.

Во-третьих, принципы маркетинговой деятельности применимы ко всем сферам жизнедеятельности человека, где есть понятие «удовлетворить потребность» [5].

Указанное обусловило актуальность данного исследования.

Цель работы. Проанализировать особенности маркетинга в здравоохранении.

Методы исследования. Изучение и анализ литературных источников, директивных документов по вопросам маркетинга в здравоохранении.

Результаты исследования. Рассматривая социально-экономическую сущность системы здравоохранения, ее роль в воспроизводстве рабочей силы и общественного продукта, следует подчеркнуть, что производитель (врачи, фельдшер, медицинская сестра) и потребитель медицинской помощи (больной, здоровый, пациент) в результате взаимодействия получают полезный продукт (эффект) труда–результат профилактики диагностики и лечения. Экономическая наука имеет систему показателей эффективности труда работников сферы материального производства – экономия затрат на единицу продукта и др. Значительно труднее оценить экономическую эффективность работников непроизводственной сферы.

В здравоохранении необходимо рассчитывать не только прямой экономический эффект, но и медицинскую и социальную эффективность, критериями, которых являются улучшение состояния здоровья населения или отдельных его групп в результате оказанной медицинской помощи[2].

Для системы здравоохранения главной целью является удовлетворение потребности людей в здоровье. Сегодня в нашей стране на выполнение этой задачи используется массовый маркетинг, из расчета, что предложение производителя должно удовлетворить всех потребителей. Результаты, которые мы при этом видим – массовое недовольство, как потребителей, так и самих производителей.

Рынок состоит из производителей, которые имеют разные цели, интересы, возможности и из потребителей, которые также имеют разнообразные цели, интересы и возможности. Самый оптимальный вариант – удовлетворить обе стороны, то есть все цели, интересы и возможности. Здесь может помочь лишь *сегментация рынка*[1].

В системе здравоохранения Украины своеобразная сегментация практиковалась. Так можно в определенной мере назвать специализацию в системе медико-санитарной помощи. Это ни что другое, как сегментация рынка

производителей. Таких сегментов сегодня насчитывается примерно 30 – количество врачей-специалистов, перечень которых обусловлен Приказом МОЗ Украины №385 от 28.10.2002 г. Если бы еще рынок потребителей был сегментирован аналогично! Но существует 21 класс болезней согласно международной классификации МКБ-10, который включает 2,5 тыс. заболеваний!

Каждый пациент может иметь несколько заболеваний. Сегментация рынка не по заболеваниям значительно беднее – это разделение на взрослых, детей и незначительный сегмент выделен для женщин. Ситуация усложняется тем, что направлять потребителей на получение услуг в здравоохранении могут лишь производители (врачи). Эта та уникальная характеристика рынка медицинских услуг, которой нет больше ни для каких видов товаров[4].

Сегодня делается попытка ввести еще одну рыночную сегментацию – институт семейной медицины, когда на уже существующие сегменты наслоится еще одно деление. Выделение или замещение при существующей системе организации здравоохранения новых сегментов вызывает у некоторых специалистов и пациентов сомнения в их целесообразности. Считают, что не следует ломать хорошо налаженные системы с квалифицированными кадрами и замещать их тотально начинающими механизмами новой организации. В тоже время многочисленные публикации доказывают большие позитивные аспекты земской медицины и положительный опыт Канады и США, Кубы, других стран в плане семейной медицины [6;7;9]. Однако следует учесть, что земская медицина имела свои положительные результаты в совсем других временных и социальных масштабах, а опыт зарубежья похвален для их географических особенностей и их территориального распределения населения, которое значительно отличается от условий сегодняшней Украины.

Управление маркетингом заключается в анализе, планировании, претворении в жизнь и контроле за проведением мероприятий, рассчитанных на установление, укрепление и поддержание выгодных обменов производителя или продавца с покупателями, в конечном счете, ради получения прибыли.

По мнению Ф. Котлера, концепция маркетинга должна утверждать, что цели хозяйственного субъекта в конкурентной среде достигаются за счет большей удовлетворенности потребителей[4].

Опираясь на коммерческий опыт, общие задачи маркетинга применительно к сфере медицинского обслуживания можно выразить следующим образом[3]. Это:

- пропаганда конкретных видов медицинского обслуживания (маркетинг медицинских услуг);

- пропаганда медицинского учреждения в целом (маркетинг организации);

- популяризация ведущих врачей (маркетинг отдельных специалистов);

- популяризация области, города (маркетинг места расположения учреждения);

- пропаганда поддержания хорошего здоровья (маркетинг идей).

Данное управление возможно посредством маркетинговых мероприятий. Примером грамотного маркетинга в сфере бюджетной медицины является общественная деятельность областной клинической больницы им. Мечникова (г. Днепр). Пропаганда видов ее услуг – это совместная программа с обществом Красного Креста: молодежное течение – обучение молодежи оказание первой доврачебной неотложной помощи; встречи со школьниками и студентами; а так же, пропаганда медицинского учреждения «Больница без боли».

На левом берегу одноимённого города такие программы разворачиваются в женской консультации 9-й городской больницы: пропаганда поддержания хорошего здоровья (маркетинг идей); знакомство школьников с врачами-гинекологами и проведение медицинских осмотров (маркетинг специалистов).

Маркетинговые мероприятия представляют собой комплекс мер по привлечению клиентов и повышению объемов продаж (услуг, товаров). Основные виды маркетинговых мероприятий – это презентации, выставки, распродажи, акции и прочие процедуры.

Понятие маркетингового мероприятия гораздо шире, чем просто рекламная акция. Она включает в себя процесс исследования и выход на новый сегмент рынка, повышение или понижение цен, улучшения качества и т.п. Необходимо помнить, что процесс управления продвижением товаров, услуг, обязательно включает в себя проведение маркетинговых мероприятий, которые направлены на достижение контакта с целевой аудиторией.

Главная цель организации маркетинговых мероприятий – соединить в единое событие время, место и атмосферу, для того, чтобы незаинтересованный и занятой потенциальный потребитель обратил внимание и оценил предназначенную для него информацию о товаре или услуге [11].

Процесс разработки маркетинговых мероприятий включает несколько этапов[3;4].

Это выработка:

1. Основной маркетинговой стратегии предприятия (определения и разработка его имиджа и миссии);
2. Товарной политики (какие товары и с какими характеристиками проводить);
3. Ценовой политики (определение оптимального баланса цены продаж для производителя и потребителя);
4. Сбытовой политики (как, куда, с чьей помощью реализовывать произведенную продукцию, услугу);
5. Рекламных компаний (каким образом организовать продвижение организации);
6. Анализ конкурентов (кто, как и почему работает лучше);
7. Анализ рынка (определение потребностей покупателей).

Для того, чтобы эффективно реализовать маркетинговые мероприятия, необходимо обладать большим количеством информации. Основным способом получения этой информации являются маркетинговые исследования[10;11].

Медицинская помощь – самая дорогостоящая система во всем мире. Стоимость медпомощи, под влиянием научно-технического прогресса каждый

год возрастает. Процесс подорожания медицинских услуг невозможно остановить никакими правительственными, экономическими или силовыми методами. Собственно платежеспособность граждан за этими темпами не успевает. В таких условиях возникает вопрос: или сегментировать рынок медицинских услуг по признакам «платежеспособность» - «предложение», или искать механизмы, которые будут перекрывать недостающую платежеспособность. Первый вариант проще реализовать в рыночной экономике, но это лишит часть населения доступной медпомощи. Второй – проще реализовывается в плановом хозяйстве, но грешит элементами давления и экономического насилия. Для сегодняшней Украины сложны оба пути.

Выводы: Рынок медицинских услуг имеет следующие характерные особенности: риск и неопределенность; недоиспользование медицинских услуг; ассиметричное распределение информации между пациентом и врачем.Для системы здравоохранения главной целью маркетинга является удовлетворение потребности людей в здоровье, а каким путем это будет выполнятся: изменением системы финансирования, или сегментацией рынка – вопрос остается открытым и решение его зависит от социальной политики в стране.

Список литературы:

1. Березин И.С. Маркетинговый анализ: Рынок. Фирма. Товар. Продвижение/И.С. Березин. М.:Вершина,2007.-480с.

2. Єрошкина Т.В. Основи економіки охорони здоров’я / Т.В. Єрошкіна . О.П. Татаровський, С.С. Борисенко.- Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2004.-64с.

3. Здравоохранение: экономика, медикаменты,менеджмент: учебное пособие / под ред. А.А. Чухно. – Симф.: Таврида, 2001.- 340 с.

4. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер..- М.: Прогресс, 1991.- 164 с.

5. Николаев А.П., Моргунов Г.Н. Маркетинг в здравоохранении. Биомедицинская радиоэлектроника. Биомедицинские технологии и радиэлектроника. №10-2011. – 54 с.

6. Присенко В.Г. Региональное здравоохранение: особенности экономики переходного периода В.Г. Писаренко // Вестник физиотерапии в курортологии. – 2002.№1.- с.88-90.

7. Прудиус П.Г. Реформування охорони здоров'я на державному та регіональному рівнях / П.Г. Прудіус. // Вчен. Соц. Гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2001. - №2. – 66-70.-с.

8. Семенов В.Ю.Экономика здравоохранения. Учебное пособие В.Ю.Семенов.М.:МИФЕР,2004.-650 с.

9. Хозбей М.К. Сімейна медицина :перщі уроки та її завтрашній день / М.К. Хозбей // охрана здоров'я України.-2001.-№1.с-40-42.

10. Copelend T.E. Financial Theory and corporate Policy./T.E.Copelend, J.F. Wesley, 1992.-946 p.

11. Franasis J.C. Investments: Analysis and Management / J.C. Francis.- MacGraw – Hill, 1991.-874 p.

СТУДЕНТСЬКА СІМ'Я ТА ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Єрошкіна Т.В, Подолян А.М.

Дніпровський національний університет ім. О. Гончара

Актуальність роботи. Розвиток та існування людства безпосередньо пов'язані з виникненням і функціонуванням інституту сім'ї. Адже саме сім'я, згідно сімейного кодексу України, є первинним та основним осередком суспільства. Вона створюється для благоустрою, біологічного і соціального впорядкування життя людського роду [8].

Сім'я покликана виконувати важливу роль первинного та основного осередку суспільств. Проте, процес трансформації сучасної сім'ї, як

соціального інституту, супроводжується тривожними ознаками її дезорганізації – збільшенням кількості розлучень, деструктивних конфліктів, формальних стосунків, зниженням рівня народжуваності, послабленням виховного потенціалу сім'ї тощо. Це вказує на те, що інститут сучасної сім'ї потребує удосконалення.

Безумовно, зміцнення сім'ї багато в чому залежить від її соціально-економічної , правової захищеності. Водночас, головною причиною більшості сімейних проблем є несприятливі для сімейного життя індивідуально - психологічні характеристики подружжя та неготовність молоді створювати стабільні сім'ї . Тому одним із важливих напрямків збереження стабільного шлюбу є розвиток і вивчення психологічної готовності молодих людей до створення студентської сім'ї, що обумовило актуальність даного дослідження.

Мета роботи: Вивчити психологічні особливості студентських сімей.

Мета дослідження: аналіз літературних джерел, директивних документів, соціологічних опитувань.

Результати дослідження. Сім'я є одним із найбільш важливих інститутів суспільства, в якому відображаються основні досягнення, труднощі та протиріччя суспільного життя. Водночас сім'я активно впливає на життя, продовження людського роду.

На всіх етапах розвитку сім'я виконує специфічні функції, зокрема, такі: репродуктивну функцію (дітонародження); сексуальну (регулювання сексуальної поведінки); інтимну (емоційна стабілізація індивідів, організація раціонального дозвілля); економічну (матеріальне утримання дітей та непрацездатних членів сім'ї); соціалізації (виховання дітей, адаптація молодого покоління в соціумі); статусу (надання певного соціального статусу членам сім'ї , відтворення соціальної структури) тощо [2].

Серед факторів, що впливають на функціонування інституту сім'ї можна виділити такі: сучасні тенденції розвитку суспільства; поширення емансипації; свобода вибору; індивідуалізація [3].

Зазначені фактори, в свою чергу, зумовлюють послаблення внутрішньо сімейних та поширення позашлюбних зв'язків, зростання кількості неповних сімей. Слід зазначити, що при загальному зменшенні народжуваності збільшується кількість дітей, народжених поза шлюбом, що призводить до низки негативних явищ, а саме: зменшення цінності шлюбу, сім'ї, порівняно із цінностями матеріального благополуччя і статку; непорозуміння деякою частиною молоді проблем і труднощів сімейного життя, взаємних прав і обов'язків у сім'ї; зростання кількості сімей з однією дитиною (що не забезпечує навіть простого відтворення населення); збільшення кількості абортів і всіх наслідків, пов'язаних із ними; значне зростання кількості розлучень; збільшення неповних сімей, у яких діти виховуються одним з батьків; збільшення кількості чоловіків та жінок, які після розлучення не вступили до повторного шлюбу [2].

Під студентською сім'єю розуміється така сім'я, в якій обоє – студенти денного відділення вищого навчального закладу, тобто гомогенна (однорідна) за соціальним станом чоловіка і дружини. Це молода сім'я, в якій подружжю не більше 28 років, а стаж сімейного життя не перевищує 5 років [2;4].

Вибираючи собі супутника життя, юнак або дівчина прагнуть знайти в ньому риси характеру, що імпонують йому або їй – ідеальний варіант у студентському середовищі. Молоді люди, вступивши до інституту, об'єднанні спільністю поглядів, інтересів, мети. Вони практично постійно знаходяться разом: на заняттях, у гуртожитку, спільно проводять дозвілля. Висока мотивація на шлюб у студентської молоді існує вже на першому курсі – 70% опитаних першокурсників вважають за можливе вступ до шлюбу [3].

Як правило, вступ до шлюбу для студентської молоді не є необачним рішенням. Зрозуміла тривога, що, створивши сім'ю, студенти залишать навчання, але з'ясувалося, що наміри залишити навчання після вступу у шлюб або після появи дитини немає ні в кого з сімейних студентів. До всього, у них відбувається стабілізування успішності, навчальна діяльність стає більш організованою.

Переважаючим мотивом ускладнення шлюбу у студентській молоді є любов і близькі до неї духовні, етичні і естетичні цінності і сподівання. Характер і сила почуттів визначають рівень «соціального оптимізму» подружжя студентів, а саме: неприйнятність до зовнішніх несприятливих для сім'ї умов існування, в першу чергу матеріально – побутових [4,1].

Особливістю відносин у студентській сім'ї є стурбованість появою конфліктів, незалежно від їх характеру і частоти. Ще однією характерною рисою студентського шлюбу є різноманітний зміст конфліктів.

Якщо у зрілій сім'ї сфера конфліктів обмежена і причини сварок досить одноманітні, то в молодій сім'ї приводом до сутичок стає буквально все.

Однак, криза сім'ї не означає її крах, а сім'я як подружній союз і союз дітей та батьків буде існувати і в майбутньому, хоча форми її можуть бути іншими.

Відкладання шлюбу і часу народження дитини деформує традиційну модель життєвого циклу людини і сім'ї. Зокрема, досить звичним для України став такий факт: деякі молоді жінки надають перевагу народженню дитини ще до вступу в офіційні шлюбні взаємини, а економічні труднощі, невлаштованість спричинили розповсюдження в нашій країні незареєстрованих, або так званих громадянських, консенсуальних шлюбів, тобто шлюбів «на віру», за згодою, за домовленістю сторін. У цілому по Україні кількість таких шлюбних пар становить 7,0 %. Найбільш поширена така тенденція серед молоді, особливо студентської [1].

Ще однією характерною для сучасного українського суспільства тенденцією є збільшення кількості розлучень. Згідно із статистикою, на кожні 100 укладених шлюбів серед студентів припадає 58 розлучень [1].

Так як основна модель сімейної поведінки формується за студентські роки, то важливим є окреслення проблем таких сімей, що зроблено у низці державних актів, присвячених концепції державної сімейної політики [6; 7; 8; 9]

Структуруючи подружні проблеми можна навести причинити конфліктів в студентській сім'ї: взаємне невдоволення, пов'язані з розподілом подружніх ролей та обов'язків, з відмінностями в поглядах на сімейне життя і міжособистісні відносини; сексуальні проблеми, невдоволення одного партнера іншим в інтимній сфері, їх взаємне невміння налагодити нормальні сексуальні відносини; складність і конфлікти у взаєминах подружньої пари з батьками ; проблеми влади і впливу в подружніх взаєминах; відсутність тепла у відносинах подружжя, дефіцит близькості та довірливості, проблеми спілкування; хвороба (фізична чи психічна) одного з подружжя, проблеми і труднощі, викликані необхідністю адаптації сім'ї до захворювання, негативним ставленням до себе і оточуючих самого хворого або членів сім'ї [4;5].

Висновки.

1. Студентські сім'ї створюються і розвиваються загальними законами. Їм притаманні типові риси звичайної молодої української родини. Аналіз робіт дослідників дозволяє виділити кілька специфічних проблем, характерних для більшості студентських родин низький грошовий дохід; труднощі поєднання навчання і сімейних зобов'язань, особливо пов'язаних з народженням і вихованням дітей (брак часу за її доглядом); мала кількість можливостей для додаткової роботи.

2. В Україні розроблена і налагоджена система заходів соціальної підтримки студентським сім'ям, надання допомоги їм як з боку держави, так і з боку адміністрації вузів, громадських організацій. Важливу роль при цьому повинні грати самі студентські сім'ї. Зацікавленість і ініціативність у вирішенні проблем, бажання і вміння облаштовувати свій побут у вирішенні проблем, бажання і вміння облаштовувати свій побут у значній мірі сприятиме успішному функціонуванню сім'ї студента.

Список літератури:

1. Білик О. В. Дезадаптація молодої сім'ї в умовах інформаційного суспільства / О. В. Білик

2. Глазунов С.В. Соціологія сім'ї6 навч.посіб./ С.В Глазунов. – Д.: РВВ ДДУ, 200. – 140с.

3. Йовенко Л.І .Стан української родини і родинного виховання у XX столітті / Л.І Йовенко.

4. Молода сім'я в Україні: проблеми становлення та розвитку: Тематична державна доповідь про становище сімей в україні за підсумком 2002 року. – К .: Державний ін.-т проблем сім'ї та молоді, 2003. -140 с.

5. Нечипоренко С.В. Молодіжна сімейна політика в Україні / С.В Ничипоренко. – Умань: Н70 Видавець «Сочінський», 2011. – 2017с.

6. Про соціально – економічну підтримку становлення та розвитку студентської сім'ї: Указ Президента україни від 04 серпня 2000 р. №958/2000.

7. Про заходи щодо підтримки становлення та розвитку студентської сім'ї: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 березня 2001р. № 92-р.

8. Про концепцію державної сімейної політики: Постанова Верховної Ради України від 17 вересня 1999 р. №1063-XIV.

9. Про програму «Українська родина»: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2001 р. № 243.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ БРЕКСИТУ ЯК ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН

Курило О.Б.
к.е.н., доц.
Жигадло О.І.
студент
Національний університет «Львівська політехніка»

Брексит Великобританії – гостре політичне питання, яке стосується не лише громадян Сполученого Королівства, а й впливає на інтереси ЄС. Багато хто засвідчує, що це рішення може мати не лише важливі економічні наслідки,

але також і глибокі внутрішньо-політичні. Як стверджують експерти, основними недоліками Брекситу для Великобританії є [1]:

1. Без угоди про торгівлю Сполучене Королівство буде працювати з ЄС відповідно до правил СОТ, що означає майбутні митні перевірки та тарифні обмеження. Це негативно вплине на економіку країни, оскільки 50% її експорту спрямовано саме до ЄС.

2. Статус країни як одного з найбільших фінансових центрів під загрозою тому, що Великобританія розглядається в ролі воріт до ЄС з боку банків США.

3. Автовиробники частково або повністю скоротять виробництво у країні, що пояснюється збільшенням ставки на експорт транспортних засобів до ЄС.

Громадяни Великобританії спостерігатимуть скорочення імміграції, що забезпечить британців робочими місцями, однак дефіцит робочої сили у майбутньому стримуватиме економіку, зменшуючи потенціал до зростання.

Натомість, існує суттєвий позитивний наслідок виходу Великобританії з ЄС: автоматично скасовуватимуться внески до бюджету ЄС, а це у свою чергу дозволить Сполученому Королівству інвестувати у розвиток власної економіки.

Як свідчать статистичні дані (Див. Рис.1) у 2016 році валовий внесок Великобританії до бюджету ЄС склав 19 мільярдів фунтів стерлінгів, з них уряд отримав знижку в розмірі 5,1 мільярдів фунтів стерлінгів. Це означає, що в загальному до ЄС перераховано лише 13,9 мільярдів фунтів стерлінгів [4]. Надалі частина валового внеску повертається у державний сектор Великобританії відповідно до чинних методів розподілу бюджету ЄС.

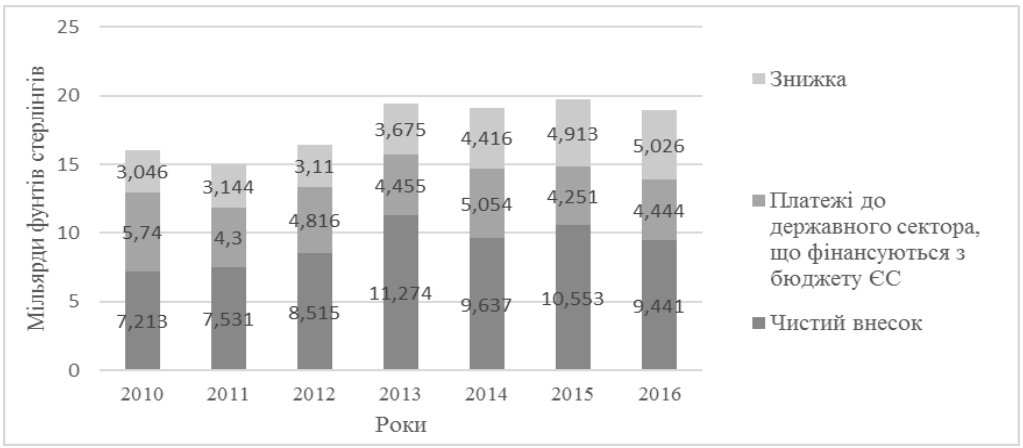

Рис.1. Динаміка внесків Великобританії до бюджету ЄС за 2010-2016 рр. [4]

Згідно з даними Управління національною статистикою Великобританії, середньорічний чистий внесок Великобританії до бюджету ЄС протягом 2012-2016 рр. становив 8,1 млрд. фунтів стерлінгів [4].

У 2017 році валовий внесок Великобританії (після знижки) становив 13,0 мільярдів фунтів стерлінгів. Натомість, країна отримала 4,1 мільярдів фунтів стерлінгів з державного сектору з ЄС, тому чистий внесок Великобританії до бюджету ЄС становив 8,9 мільярдів фунтів стерлінгів (Рис.2) [2, 5].

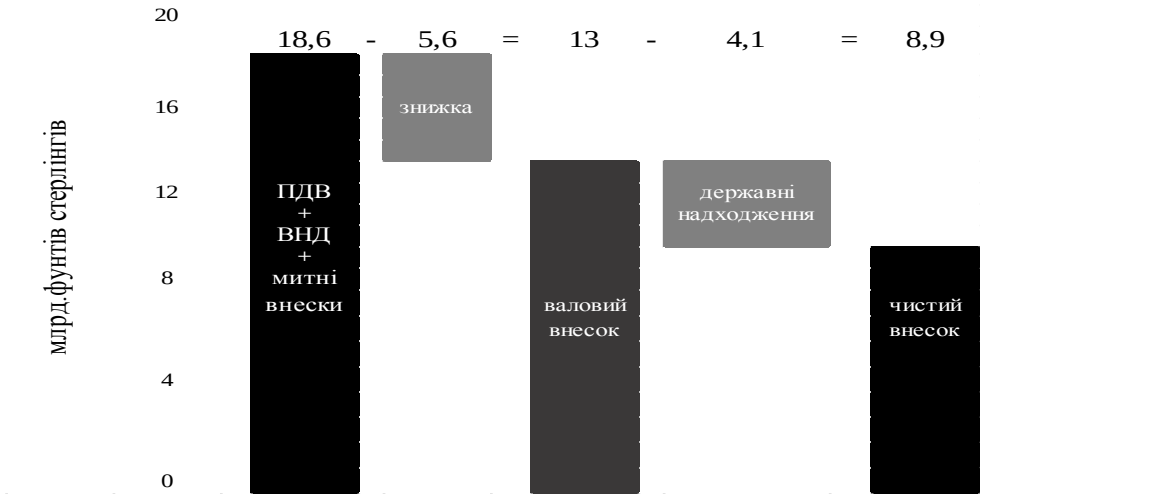

Рис.2. Принцип формування внеску Великобританії до бюджету ЄС за 2017 рік, млрд. фунтів стерлінгів [2, 5]

Допоки країна де-факто не вийде з ЄС, Великобританія залишатиметься державою-членом і сплачуватиме внески до бюджету ЄС [3, 9].

Більшість експертів проти Брекситу і запевняють, що таке рішення стане фіаско для Великобританії, тим не менш постає питання про співпрацю з ЄС на інших договірних засадах. На прикладі Асоціації України з ЄС проаналізуємо перспективу укладання угоди між Великобританією і ЄС після Брекситу.

Географічно Великобританія та Україна знаходяться на протилежних кінцях Європи, та стосовно відносин з ЄС, можуть мати багато спільного.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС визнається інноваційною формою зовнішньої діяльності, яка пропонує новий тип інтеграції без членства в ЄС для створення глибокої та всебічної зони вільної торгівлі (Deep and Comprehensive Free Trade Areas – DCFTA). У договорі не передбачено повного членства в ЄС для України, та для проєвропейців така угода дасть багато

переваг у плані тісних інституційних та економічних зв'язків з ЄС. Така модель економічного партнерства між Великобританією та ЄС є вигідною для обох сторін, тому її реалізація – питання часу.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС пропонує багато позитивних аспектів для створення торгових відносин у формі безмитної торгівлі товарами, надання послуг та митного співробітництва. Проблема імміграції вирішується шляхом лібералізації віз та системи дозволів прийняття на роботу. Така схема могла б привабити Великобританію, для якої неконтрольована міграція була чинним питанням на референдумі 2016 року.

Згідно з угодою, Україна може брати участь у більш широкому комплексі загальних політик ЄС, таких як політика транспорту, навколишнього середовища, зайнятості та захисту прав споживачів. Асоціація між Україною та ЄС передбачає майбутню політичну співпрацю у сфері юстиції та внутрішніх справ, а також зовнішньої та оборонної політики.

Доступ до внутрішнього ринку ЄС буде можливим лише за суворої процедури моніторингу, що підтверджує здійснення Україною кроків у напрямку наближення своїх законів до правової системи ЄС. Очікується, що Україна надаватиме звіти для ЄС відповідно до строків виконання даної вимоги.

У той же час у Великобританії, мабуть, не виникне проблем зіставлення існуючих законів з правовою базою ЄС, адже країна добре зарекомендувала себе виконанням зобов'язань ЄС у внутрішньому законодавстві через Закон Європейських Співтовариств, прийнятий 1972 року.

DCFTA також зосереджується на наближенні законодавства про державні закупівлі. Після того, як Україна виконає цю вимогу, вона матиме нову можливість доступу до величезного ринку державних закупівель в ЄС. Це може виявитись основним стимулом для прямих іноземних інвестицій, оскільки підприємства з держав третіх країн будуть готові працювати в Україні. Така схема також буде схвалена у Великобританії після Брекситу, оскільки на

законодавство ЄС значною мірою вплинула позиція Великобританії, щодо легкого доступу до сфери закупівель.

Що стосується закону про конкуренцію, Угода про асоціацію містить детальний набір положень конкурентного законодавства, в Розділі 10 якого [5] засвідчено принципи ЄС щодо політики у сфері конкуренції, які повинні стати об'єктом реформ в Україні. Той факт, що в реальній угоді є детальний опис конкурентного законодавства, є новим для зовнішніх відносин ЄС, а також міжнародних договорів в цілому, що відображає зростаючий інтерес до створення мережі співпраці та обміну інформацією на глобальному рівні.

У Великобританії не буде проблем у застосуванні законодавства ЄС у сфері конкуренції, адже вона має регуляторні і правозастосовні положення, що часто виходять за рамки вимог ЄС. Розділ про конкуренцію у майбутній торговельній угоді між ЄС та Великобританією позитивно сприйматиметься як споживачами, так і бізнесом. Нагальною потребою є майбутня співпраця між CMA (Certified Management Accountant – організація з оцінки управлінського обліку та фінансового менеджменту) та Європейською комісією для подолання труднощів з поточними зобов'язаннями, узгодженими згідно з правилами конкуренції та злиття ЄС, а також впровадження справ Європейської комісії та Європейського суду відносно вступу в силу Брекситу [3, 10]. Виникатимуть майбутні проблеми, зокрема, питання про порядок відокремлення фірм Великобританії, що впливають на Єдиний ринок та відповідно захист національних виробників Сполученого Королівства від компаній, що базуються в ЄС, але мають вплив на ринок Великобританії .

Роль державної допомоги в цьому випадку – це інтерес до будь-якої майбутньої угоди про торгівлю, особливо якщо вона використовується для реалізації нової промислової політики Великобританії.

Угода в українському стилі не буде працювати для Великобританії у кожній деталі. Ірландське питання є одним із прикладів абсолютної відмінності країн. Відтворюваність договору підлягає серйозній критиці та сумнівам,

оскільки Великобританія та ЄС будуть керуватися зовсім іншим комплексом політичних та економічних норм.

Звичайно, Україна та Великобританія значно відрізняються між собою за значенням для ЄС та за основними економічними показниками, однак фундаментальні положення Угоди про асоціацію 2017 року можливо запозичити з метою укладення договору про майбутню співпрацю Великобританії з ЄС.

Список літератури:

1. Consequences of Brexit: pros and cons. Can it lead to the end of the UK? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://netivist.org/debate/consequences-of-brexit-pros-and-cons.

2. Keep M. EU budget and the UK's contribution/Matthew Keep.–2018.–C. 25.

3. Keep M. EU budget and the UK's contribution/Matthew Keep.–2016.–C. 28.

4. Office for National Statistics [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.ons.gov.uk/.

5. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Зеленин Г.И.

Украинская инженерно-педагогическая академия

кандидат психологических наук, заведующий кафедрой иностранных языков;

ORCID: 0000-0003-1274-2311; zelenin_g@ukr.net;

ул. Университетская 16, м. Харьков, 61003, Украина.

Известно, что иноязычные способности являются одним из основных факторов, обеспечивающих успешность усвоения иностранного языка (ИЯ) учащимися.

В настоящее время преподавателей не нужно убеждать в том, что каждый обучаемый является личностью, обладающей неповторимыми индивидуальными особенностями и своей историей психического развития. Понятия «индивидуализация обучения» и «дифференциация обучения», казалось, завоевали прочные позиции в педагогических теориях. Однако индивидуальный подход к личности учащегося как стратегия обучения не заложен в учебные программы. Между тем преподаватель вынужден индивидуализировать процесс обучения, ибо игнорировать индивидуальные различия учащихся на практике не представляется возможным.

Что же связывает понятия «способности» и «индивидуализация обучения»?

Начнем с рассмотрения понятия «способности». Б. М. Теплов, один из основателей теории способностей в советской психологии, описал три признака, заключающиеся в этом понятии: «Во-первых, под способностями разумеются индивидуально-психологические особенности, отличающие одного человека от другого; никто не станет говорить о способностях там, где дело идет о свойствах, в отношении которых все люди равны». Во-вторых, способностями называют не всякие индивидуальные особенности, а лишь такие, которые имеют отношение к успешности выполнения какой-либо деятельности или многих деятельностей. В-третьих, понятие «способность» не сводится к тем знаниям, навыкам или умениям, которые уже выработаны у данного человека»

В соответствии с первым признаком способности являются одним из объектов, ориентирующих преподавателя в индивидуальном подходе к учащимся: учащиеся, различаясь качествами, которые обеспечивают легкость и быстроту приобретения знаний и формирования навыков и умений, нуждаются в том, чтобы эти различия были замечены, осознаны преподавателем и стали бы

для него руководством к действию. Второй признак способностей свидетельствует о важности этих качеств для прогрессивного движения учащегося в учебной деятельности. Однако не только способности являются психическими детерминантами успешности учебной деятельности — мощнейшее влияние на эту деятельность оказывают и такие факторы, как мотивация, воля (учебная мотивация как система побудителей включает потребности, цели, установки личности, эмоции и т. д.; волевые качества также являются сильным катализатором, ибо они упорядочивают учебное поведение учащегося) и др.

Результаты психологических исследований, подтверждаемые жизненными наблюдениями, показали, что при равных условиях (методы обучения, личность преподавателя и др.) положительная учебная мотивация не может обеспечить легкого и быстрого овладения учебным материалом, в случае если у обучаемого недостаточно развиты способности к данному предмету. Точно так же и волевые качества личности не могут придать усвоению легкость и быстрый темп в сочетании с высокими результатами, если соответствующие способности недостаточно развиты. Иными словами, адекватная учебная мотивация и сильная воля помогают добиться хороших результатов в обучении, но не обеспечивают легкость и быстроту процесса приобретения знаний, формирования навыков и умений.

В свое время нами был проведен анализ мнений студентов и преподавателей языкового вуза по поводу того, какие качества студента являются наиболее ценными для успешного овладения иностранным языком. Большая часть преподавателей (72 %) назвала качества личности (упорство, добросовестность, чувство долга, трудолюбие и т. д.), и лишь 16 % опрошенных отметили качества высших познавательных процессов, составляющих по сути ядро иноязычных способностей (хорошую память, глубокий ум, абсолютный речевой слух). Для студентов же значимость этих двух групп качеств оказалась практически равной: 44,5 % опрошенных назвали качества личности, а 40,5 % — качества высших познавательных процессов.

Причина расхождений во взглядах преподавателей и студентов, очевидно, заложена в различных позициях, которые они занимают в учебном процессе. Главной задачей преподавателя (как и учителя) является достижение высокого результата обучения. Этот результат определяется при прочих равных условиях отношением студента к учебе: если обучаемый ленится, недобросовестно, без интереса относится к предмету, то ему не помогут и способности (ведь эрудиция, глубокий ум, хорошая память, высокая речевая культура сами по себе не обеспечивают успешности учебной деятельности) и все усилия преподавателя обучить его окажутся тщетными; и наоборот, если студент со средними способностями много занимается, активен, проявляет интерес к предмету, то он неуклонно прогрессирует и может достичь хорошего или, по крайней мере, прочного среднего уровня владения ИЯ.

Произойдет это оттого, что, во-первых, «терпение и труд всё перетрут», а во- вторых, потому, что любые способности развиваются в деятельности. Вот почему преподаватели придают такое большое значение личностным факторам, стимулирующим психические возможности человека и организующим его на преодоление трудностей учебной деятельности. Студенты же оценивают эти факторы наряду с хорошей памятью, глубоким умом и абсолютным речевым слухом, т. е. наряду со способностями к ИЯ. Такую позицию нетрудно понять, ибо учебная деятельность определяется не только учебными мотивами, но и стремлением испытать, выявить свои силы и способности.

Кроме того, при наличии комплекса развитых интеллектуальных свойств учение протекает легко и приятно, приносит большое удовлетворение; у студента остается много свободного времени, чего так не хватает тому, кто вынужден прилагать большие усилия в процессе учебы. Расхождения во взглядах преподавателей и студентов выявили необходимость проведения воспитательной работы с молодыми людьми: очень важно убедить студента в том, что условиями высоких достижений в любой сфере деятельности, даже при наличии определенных способностей к ней, являются трудолюбие,

дисциплинированность ума и поведения, любовь к своему делу и чувство ответственности.

Вместе с тем необходимо подчеркнуть важность работы преподавателя по развитию интеллектуальных качеств обучаемых, ибо именно эти качества способствуют при прочих равных условиях легкому и быстрому достижению успеха в учебной деятельности.

Педагогическая психология рассматривает индивидуализацию обучения как специально организованное педагогическое воздействие на учащихся, предполагающее учет их индивидуальных особенностей и ведущее к развитию этих особенностей. Индивидуализация обучения — это единственное средство актуализации потенциальных возможностей каждого ученика. Она ведет к мобилизации резервов психического развития обучаемого.

Таким образом, в отношении способностей индивидуализация обучения направлена на выполнение двух задач: учета способностей и их развития.

Следует заметить также, что иноязычные способности развиваются не только при непосредственной работе над усвоением языкового материала и развитием речевой деятельности на ИЯ. Чтение художественной литературы на родном языке, соприкосновение с искусством, спорт, туризм, дружба — все это вносит свой вклад в развитие личности учащегося и его иноязычных способностей, которые относятся к группе гуманитарных способностей, тесно переплетающихся с общим умственным развитием индивида, с его умением общаться.

Итак, мы попытались показать необходимость развития преподавателем иноязычных способностей обучающихся. Развитие способностей лежит в основе индивидуализации обучения, которая и заключается в том, чтобы выявлять сильные и слабые стороны иноязычных способностей конкретного учащегося, совместно с ним терпеливо преодолевать трудности, опираясь на все крепкое и прогрессивное, что заложено в данной личности.

Список літератури:

1. Теплов Б. М. Способности и одаренность // Психология индивидуальных различий. Тексты.—М., 1982.— С. 129—130.

2. Липкина А. И. Психологический анализ труда, вложенного в учение // Вопр. психологии.— 1983.— № 6.— С. 35—42

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ

Іваненко В.В.

асистент кафедри іноземних мов; Української інженерно- педагогічної академії; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

http://orcid.org/0000-0002-4151-8194

063 254 71 95

korotkova1110@gmail.com

Актуальність дослідження проблеми застосування мультимедійних засобів навчання у процесі вивчення іноземних мов у ВНЗ зумовлена соціальними потребами в спеціалістах з високим рівнем знань іноземних мов. Це вимагає вивчення процесу формування іншомовної компетенції студентів у сучасних вищих навчальних закладах.

Велика кількість робіт присвячена проблемам розробки і впровадження інноваційних методик у процес навчання іноземних мов (Л. Сажко, Л. Маслак, Є. Тимченко, Т. Трофимішина, О. Чевичелова та ін.

Тому потрібно проаналізувати доцільність використання новітніх мультимедійних засобів для підвищення якості вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Сьогодні спостерігається зростання об’єму знань, що породжується світовою спільнотою, з одного боку, і скорочення кількості аудиторних годин в навчальному процесі в зв’язку з переходом на кредитно- модульну систему, з

іншого [2]. На уроках англійської мови за допомогою комп'ютера можливо вирішувати цілу низку дидактичних задач, а саме [1]:

- формувати навички і уміння читання, використовуючи безпосередньо матеріали інтернет-мережі різного рівня складності;
- вдосконалювати уміння аудіювання на основі аутентичних звукових текстів, пісень, кіно-епізодів;
- вдосконалювати уміння писемного мовлення, поповнювати свій словарний запас (як активний , так і пасивний) лексикою сучасної іноземної мови, яка відображує певний етап розвитку культури народу, соціальний і політичний устрій суспільства;
- збагачувати школярів культурологічними знаннями, які включають в себе мовленнєвий етикет, особливості поведінки різних народів в умовах спілкування, особливостей культури та традицій країни, мова якої вивчається;
- вдосконалювати знання з граматики за допомогою виконання тестів у режимі on-line;
- формувати стійку мотивацію пізнавальної діяльності учнів на уроках;
- формувати навички глобального мислення
- прививати потребу у використанні англійської мови з метою справжнього спілкування.

Найчастіше для реалізації всіх цих задач викладачі ВНЗ використовують такі комп'ютерні програми Microsoft Word, Microsoft Power Point, Mozilla Firefox, Windows Media Player та інші.

Вважаємо, що завдяки застосуванню мультимедійних технологій підвищується якість підготовки студентів через наступні фактори: підвищення мотивації і інтересу до вивчення предмету; можливість реалізації індивідуалізації навчання; підвищення естетичного і емоціонального рівня уроку за рахунок використання музики, анімації; підвищення об'єму виконаної

на уроці роботи; економія витрачання матеріалів учителем; підвищення авторитету викладача.

Одним з напрямів використання ІКТ у сфері освіти є мультимедійні технології. Дослідники визначають мультимедійні технології у широкому сенсі як спектр інформаційних технологій, що використовують різноманітні програмні та технічні засоби з метою найбільш ефективного впливу на користувача [3]. Саме новітні розробки в навчанні із застосуванням комп'ютерних технологій і методів у сукупності відносять до сфери мультимедія. Арсенал мультимедія-технологій включає анімаційну графіку, відеофільми, звук, інтерактивні можливості, використання віддаленого доступу і зовнішніх ресурсів, роботу з базами даних тощо. Різноманітні інформаційні компоненти, які знаходяться під керуванням однієї чи декількох спеціальних програм, називаються мультимедія-системою [4].

Система дистанційного навчання «Прометей» включає навчальний матеріал з англійської, німецької та французької мов, розроблений викладачами кафедри. Програма містить діалоги, паралельні тексти, словники до оригіналу, вправи на закріплення навчального матеріалу, який укладено з урахуванням усіх етапів оволодіння іноземною мовою. Для студентів економічних спеціальностей викладачі кафедри використовують комплекси "Market Leader" та "Intelligent Business". Вони дають можливість вчити вокабуляр, засвоювати граматичний матеріал, виконувати вправи з аудіювання, читання. Для самостійної роботи в залежності від рівня володіння мовою, індивідуальних особливостей студентам рекомендують використовувати НКП, які є доступними та безкоштовними в Інтернеті. [5].

Суттєвим є якісний рівень програмних засобів з різних предметів, їх технічна досконаліть, якість змісту та педагогічна цінність. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання повинні сприяти поглибленню теоретичної бази знань, посиленню прикладної спрямованості навчання, розкриттю творчого потенціалу студентів та викладачів згідно їх здібностям, потребам [3].

Використання нових розробок при вивченні англійської мови, що базуються на використанні мультимедійних технологій, переводить процес навчання на якісно новий рівень. Це дозволяє у стінах ВНЗ змоделювати ситуації реального, природного спілкування на інтернет-конференціях, презентаціях, переговорах.

Список літератури:

1. Николайко Е. З. Использование ИКТ на уроках английского языка// [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://festival.1september.ru/articles/507487/

2. Пєтухова Л. Є. Модель процесу вивчення курсу «Історія педагогіки» з використанням мультимедійної енциклопедії [Електронний ресурс] / Л. Є. Пєтухова // Інформаційні технології і засоби навчання. – Вип. 3 (4). – 2007. – Режим доступу: http://www.ime.edu-ua.net/em3/emg.html.

3. Риженко С. С. Про досвід використання мультимедійних технологій у навчальному процесі (у ВНЗ) [Електронний ресурс] / С. С. Риженко // Інформаційні технології і засоби навчання. – Вип. 3 (11). – 2009. – Режим доступу: http://www.ime.edu-ua.net/em11/emg.html. – Загол. з екрану.

4. Тукало М. Д. Мультимедійні системи навчання як новий методологічний засіб інтерактивного навчання на уроках хімії / М. Д. Тукало // Інформаційні технології і засоби навчання. – Вип. 3 (4). – 2007. – Режим доступу: http://www.ime.edu-ua.net/em4/emg.html. – Загол. з екрану

5. http://www.native- english .ru/ programs, http://frenglish.ru/19-english-soft.html та ін.

КОНТРОЛЬ ЯК ОДНА З КЛЮЧОВИХ СКЛАДОВИХ СТИМУВАЛЮВАННЯ ТА МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Іськович Віра
магістрант кафедри Адміністративного і фінансового менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

На сучасному етапі розвитку економічних відносин в України потреба вдосконалення функцій управління зростає. Контроль є однією з найважливіших функцій управління, оскільки він здійснюється в конкретній системі, на конкретному рівні управління та інтегрує з кожною з функцій управління, забезпечуючи їх організацію та виконання. Контроль є основною умовою для формування нового циклу управління та джерелом інформації, на основі якої проводиться аналіз ступеня досягнення цілей підприємства. Також контроль є засобом організації зворотних зв'язків. Завдяки йому суб'єкт управління отримує інформацію про стан керованого об'єкта та про хід виконання ухвалених рішень. Усе це дає змогу швидко зреагувати на відхилення, що відбулися, та провести відповідні коректувальні заходи.

Маючи тісний взаємозв'язок з іншими функціями управління, контроль є основним джерелом інформації для розробки та прийняття оптимальних управлінських рішень, і, як наслідок цього, займає головне місце в системі управління діяльністю підприємства. Значущість контролю ще підтверджується й тим, що без нього неможливе ефективне функціонування системи управління. Відсутність контролю призводить до непередбачуваних соціально-економічних наслідків. Тому впровадження на підприємствах України системи внутрішнього контролю є нагальним і очевидним. [1, с. 109-116]

У дослідження загальної теорії контролю, зокрема управлінського контролю, вагомий внесок зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, Н.І. Дорош, І.К. Дрозд, Є.В. Калюга, Г.Г.

Кірейцев, М.Д. Корінько, В.Ф. Максімова, Л.В. Нападовська, В.П. Пантелеєв, В.С. Стельмах, Б.Ф. Усач, В.О. Шевчук та інші.

В загальній системі управління контроль виступає як елемент зворотного зв'язку. За результатами контролю проводиться корегування раніше прийнятих рішень, планів, норм і нормативів. Ефективно поставлений контроль має стратегічне спрямування, орієнтується на кінцеві результати, здійснюється своєчасно і достатньо є простим [2, с. 81-85]. В загальній системі управління контроль виступає як елемент зворотного зв'язку. За результатами контролю проводиться корегування раніше прийнятих рішень, планів, норм і нормативів.

Ефективно поставлений контроль має стратегічне спрямування, орієнтується на кінцеві результати, здійснюється своєчасно і достатньо є простим [2, с. 81-85].

Актуальність питання розробки ефективного і доцільного механізму впровадження управлінського контролю в Україні, на наш погляд, зумовлена такими чинниками:

- чимало проблем на підприємствах (особливо великих) виникає внаслідок неузгодженості між керівниками різних відділів, які відповідають безпосередньо за економічні результати: виробниками, фінансистами, маркетологами;

- неадекватність стандартного бухгалтерського обліку потребам сучасного бізнесу. Іншими словами, він не дає змоги отримати коректні дані для прийняття бізнес-рішень;

- зацікавленість інвесторів у довготерміновій та оптимальній віддачі від вкладених у компанію коштів. Налагоджена система управлінського контролю дає в руки топ-менеджерів підприємства «козирі» для створення власних конкурентних переваг.

Належним чином організовано система управлінського контролю за діяльністю персоналу на підприємстві дає змогу:

- раціонально організовувати ефективне використання трудових ресурсів підприємства;

- своєчасно реагувати та усувати негативні чинники, що впливають на показники результативності;

- приймати відповідні управлінські рішення залежно від виявлених відхилень;

- створити позитивну атмосферу в колективі, усунувши або ж призводячи до мінімуму конфліктні ситуації;

- досягти бажаного результату тощо.

Контроль не має бути надмірним, бо несуттєві відхилення фактичного стану об'єкта (керованої системи) від заданого, що викликають спрацювання контрольних механізмів, роблять цю систему неекономічною. Також важливо врахувати, що надмірний контроль може переорієнтувати елементи керованої системи з досягнення поставленої мети на задоволення вимог контролю [3, с.251].

Список літератури:

1. Новікова, Х. К. Внутрішній контроль як основна складова управління діяльністю підприємства /Христина Костянтинівна Новікова // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничополіграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 19. – № 2. – С. 109-116.

2. Бурцев В. В. Управлінська контроль як система / В. В. Бурцев // Менеджмент у Росії. – 1999. – № 5. – С. 81-85.

3. Жигун Л. А. Менеджмент: сучасні основи організації контролю для підприємства / Л. А. Жигун. – М. : Фенікс, 2007. – 470 с.

ВАЛЕОЛОГІЧНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ, ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Кабацька О.В.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

кандидат педагічних наук, доцент, доцент кафедри валеології

(orcid.org/0000-0001-7984-7391,+38-095-641-88-97,

elena.kabazkaya@gmail.com)

Українська система освіти має на сьогодні пріоритетне завдання – формування в кожній людині відповідального ставлення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих. Такий підхід набуває найвищої соціальної цінності. Формування, підтримка, зміцнення та збереження здоров'я учнівської та студентської молоді є основою прогресівного майбутнього нашої держави. Саме тому набуває особливої уваги й потребує вирішення проблема якісної підготовки майбутніх педагогів, спроможних здійснювати освітню та оздоровчу діяльність із урахуванням інноваційних здоров'язбережувальних технологій.

В різні роки існування науки вчені висувалі гіпотези та пропонували підходи до вивчення та забезпечення здоров'я людини, особливу увагу приділяли до розкриття цього питання в учнівському та студентському середовищі.

Г. Апанасенко висунув теорію про енергетичне забезпечення здоров'я людини, яка є основою валеологічного визначення поняття «здоров'я» та різних методів валеологічного моніторингу. Такий теоретичний підхід визначення рівня фізичного здоров'я доможе кожної людини мати знання про «кількість здоров'я» та прогнозувати динаміку розвитку та підтримки власного здоров'я на майбутнє [2].

Також великий внесок у розвиток валеології зробили різні українські вчені. У XX столітті вчені С. Павленко і С. Олійник сформулювали теорію

саногенезу і санології (від латинського «сано» – оздоровлювати, зцілювати та грецького «генезис» – походження, розвиток і «логос» – наука, вчення).

Розвивали педагогічну валеологію С. Волкова, М. Гончаренко, Ю. Бойчук, М. Гриньова, Г. Стасюк, А. Царенко та інші. Також здійснені накові дослідження у різних напрямках проблеми здоров'я (В. Андреєва, В. Горащук, С. Лапаєнко, С. Омельченко, М. Оржеховська, С. Свириденко, Л. Сущенко та інші). Причинами розвитку питання оздоровлення молодого покоління стала Чорнобильська катастрофа.

В закладах вищої освіти розроблене навчально-методичне забезпечення з валеології для підготовки фахівців для оздоровчої діяльності в закладах освіти різного рівня. Т. Бойченко зазначає, що викладання, наприклад, навчального курсу «Методика вивчення валеології, основ безпеки життєдіяльності в початкових класах» надає студентам знання та навички, які допоможуть майбутньому педагогу підготуватися до професійної діяльності та спрямувати її на формування основ здоров'я [3].

Н Коцур та Л. Товкун зазначають, що «підготовка високоосвіченого грамотного педагога, який поряд з усвідомленням особистої відповідальності за збереження свого здоров'я є активним носієм» створення та підтримки діяльності здоров'язбережувального освітнього середовища в освітньому закладі. Вони вважають, що завданням професійної підготовки майбутнього вчителя є «оновлення змісту освіти, орієнтація на новий тип педагогічного мислення, формування молодого покоління онтозбережувального світогляду, утвердження етичних цінностей у системі відносин «природа − суспільство − людина». Також вчені стверджують, що саме систематичні практичні заняття з використанням оздоровчих технологій допомагають майбутнім педагогам краще пізнати себе та навчитися керувати своїми життєвими діями, «досягати гармонії між тілом і духом». На практичних заняттях студенти розробляють сценарії свят та акцій здоров'я, приймають участь у короткотривалих рухливих іграх та пропонують власні фізкультхвилинки для проведення уроків різного

типу для майбутньої оздоровчої діяльності в шкільному освітньому середовищі [4].

О. Адеєвій розроблено та впроваджено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Доведено, що саме освітнє середовище є важливим фактором ризику для здоров'я учнівської молоді. Негативний вплив на здоров'я посилюється тим, що різні негативні фактори «діють комплексно, систематично і довгостроково». Педагогічними умовами ефективної підготовки майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у дослідженні є: «критичне осмислення власного досвіду, пов'язаного зі ставленням до здоров'я як цінності і складової валеологічної культури особистості»; увага до власного здоров'я в процесі життєдіяльності; створення різних моделей поведіки, в яких потрібно усвідомлення практичної діяльності, спрямованої на валеологічне виховання в шкільному середовищі [1].

Формування валеологічних знань студентів, має бути основою створення здоров'язбережувального освітнього середовища в закладі вищої освіти.

З 2004 року активна освітня та наукова діяльність з формування валеологічних знань, вмінь та навичок студентів проводиться на кафедрі валеології філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Вперше в Україні була проведена підготовка бакалаврів, у 2005 р. – перепідготовка спеціалістів, а у 2008 р. – підготовка магістрів за спеціальністю «Валеологія».

Сьогодні кафедра валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна здійснює підготовку студентів за спеціальністю «Здоров'я людини» (бакалаврів, магістрів). Фахівці-валеологи залучені у сферах рекреації та реабілітації, профілактичної та просвітницької роботи, для організацій освіти, в тому числі позашкільної, наукових лабораторій та валеологічних центрів, оздоровчих установ профілактики та санаторно-курортного лікування тощо.

В Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна також функціонує єдина в Україні науково-дослідна валеологічна лабораторія із сучасним діагностичним обладнанням, яка створена для реалізації наукових, профілактичних та освітніх програм оздоровлення населення України, формування сучасного світогляду, культури здоров'я. Щорічно наукові розробки кафедри та лабораторії виставляються на спеціалізованих виставках.

Кафедрою валеології постійно проводяться науково-практичні конференції, семінари, тренінги, видається спеціалізована наукова фахова збірка праць, в якої можуть публікувати статті з педагогічних спеціальностей, функціонує аспірантура за педагогічними спеціальностями, працює спеціалізована вчена рада для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я) [5].

У 2016 році на кафедрі валеології було здійснено оцінку валеологічних знань студентів − 2-5 курсів спеціальності «Здоров'я людини», майбутніх педагогів-валеологів, з метою їх готовності для впровадження отриманої інформації у майбутній діяльності.

Основними підходами до діяльності педагогів-валеологів на сучасному етапі існування шкільного середовища є: проведення постійного моніторингу показників стану здоров'я учнівської молоді; створення умов та контроль за способом життя, спрямованим на здоров'язбережувальну поведінку; ведення роз'яснювальної роботи щодо причин різних захворювань та профілактичних дій; заохочування всіх учасників освітнього процесу до занять фізичної культурою і спортом; впровадження різних форм та засобів для зняття психоемоційної напруги та духовного вдосконалювання здоров'я в шкільному середовищі; попередження негативних явищ підліткового середовища, як тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотиків тощо.

Проведене дослідження показало, що майбутні педагоги-валеологи в процесі валеологічної освіти на кафедрі валеології філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна активно

набувають знання, вміння та навички, що є основою функціонування здоров'язбережувального освітнього середовища в класичному університеті. Також важливим є їх готовність створювати та підтримувати діяльність такого здоров'язбережувального освітнього середовища в своєї професійної діяльності.

Список літератури:

1. Адєєва О. В. Проблема підготовки вчителів-практиків до валеологічного виховання учнів / О. В. Адєєва // Наука і освіта. − 2008. − № 1 − 2. − С.4–6.

2. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А. Валеологія як наука // Валеологія: науково-практичний журнал. – Київ-Тернопіль, 1996. – № 1. – С. 3–9.

3. Бойченко Т. Є. Валеологічна освіта в Україні: особливості і проблеми формування // Валеологія: науково-практичний журнал. – Київ-Тернопіль, 1996. – № 1. – С.25–27.

4. Коцур Н., Товкун Л. Професійна підготовка майбутніх педагогів з питань збереження та зміцнення здоров'я школярів. *Освіта регіону*. 2013. № 3. С. 280–282. URL: http://social-science.com.ua/article/1143

5. Науковий простір валеологічної школи Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна та її керівника – доктора біологічних наук, проф. М. С. Гончаренко / за ред. М. С. Гончаренко – Х., ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 136 с.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД – ЄВРОПЕЙСЬКА «КОНСТИТУЦІЯ» ПРАВ ЛЮДИНИ

Ковальчук І. М.

студентка Факультету Права та Адміністрації

Ягеллонський Університет, м. Краків, Польща

Однією з основних ознак будь-якої правової та демократичної держави є захист прав людини. На захист цих прав спрямовані зусилля багатьох міжнародних організацій, як урядових, так і неурядових.

Як слушно зазначається, захист прав людини на Європейському континенті здійснюється на трьох площинах:

-захист прав людини, здійснюваний в межах Ради Європи;

-захист основоположних прав, що забезпечується органами та інституціями Європейського Союзу;

-внутрішньодержавний захист прав людини, реалізований у внутрішній політиці кожної окремої держави [1, с. 85].

Одне з провідних місць у реалізації захисту прав людини належить саме Раді Європи та її фундаментальному міжнародно-правовому документу - Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – Конвенція), яка була прийнята Радою Європи 4 листопада 1950 року у Римі та ввійшла в дію 3 вересня 1953 року.

Відповідно до преамбули Конвенції, її мета полягає у досягненні тіснішого єднання між її членами. При цьому, одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод, а також гарантування низки прав, закріплених Загальною декларацією прав людини. Більше того, завдяки закріпленню прав, передбачених у Загальній декларації прав людини, також у цій Конвенції, ці права отримали дієві та реальні механізми забезпечення їх виконання [2, с.190].

Цей міжнародно-правовий документ складається з трьох розділів. Так, перший розділ закріплює права та свободи гарантовані Конвенцією, другий – функціонування Європейського суду з прав людини, третій – інші положення (запит Генерального секретаря, гарантія визнаних прав людини, повноваження Комітету Міністрів, територіальне застосування Конвенції, відмова від інших засобів врегулювання спорів, підписання, ратифікація, денонсація та застереження).

Конвенція закріплює гарантування таких прав і свобод: право на життя (стаття 2), заборона катування (стаття 3), заборона рабства і примусової праці (стаття 4), право на свободу і особисту недоторканність (стаття 5), право на справедливий суд (стаття 6), заборона покарання, що не передбачене законом (стаття 7), право на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8), свобода думки, совісті і релігії (стаття 9), свобода вираження поглядів (стаття 10), свобода зібрань та об'єднань (стаття 11), право на шлюб (стаття 12), право на ефективний засіб юридичного захисту (стаття 12), заборона дискримінації (стаття 13) [3].

Конвенцію доповнюють 16 протоколів, які стосуються регулювання не менш важливих питань, ніж сама Конвенція. Наприклад, Протокол до Конвенції № 6 від 1 березня 1985 року стосується скасування смертної кари за всі злочини, окрім вчинених в період війни чи в часі непереборної загрози війни [4]. Протокол до Конвенції № 13 від 3 травня 2002 року закріпив абсолютне скасування смертної кари, без будь-яких обмежень та застережень [5].

Як зазначається в літературі, про значення Конвенції говорить не так каталог передбачених у ній прав, як розбудований контрольний механізм, який опирається на судовій моделі. Першопочатково контрольний механізм дотримання Конвенції складали Європейська комісія з прав людини, а також Європейський суд з прав людини. Певна компетенція у цій сфері надавалася також Комітету міністрів Ради Європи. Після реформи, проведеної у 1998 році, весь контроль додержання положень Конвенції та протоколів до неї віднесено до компетенції одного органу – Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ) [1, с. 72].

ЄСПЛ уповноважений розглядати два різновиди заяв: міждержавні та індивідуальні. Суть міждержавних спорів полягає в тому, що будь-яка держава-сторона Конвенції може передати на розгляд ЄСПЛ питання про будь-яке порушення положень Конвенції та протоколів до неї, яке допущене, на її думку, іншою державою-стороною Конвенції. ЄСПЛ приймає заяви не тільки від

держав-сторін Конвенції, а також від осіб, неурядових організацій або груп осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з держав-сторін Конвенції порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї (індивідуальні заяви).

Значення Європейської конвенції для держави, яка її ратифікує, є двоякою. Перш за все, шляхом ратифікації держава зобов'язується адаптуватися її національне законодавство до положень Конвенції. Способи такого імплементування є доволі різноманітними та залежать від внутрішнього порядку кожної держави.

По-друге, положення Конвенції мають характер «самовикональних», суть яких полягає у тому, що вони є безпосереднім джерелом прав людини та підлягають їх безпосередньому застосуванню у тій чи іншій державі. Обов'язок держави в цьому відношенні полягає на забезпеченні та гарантуванні таких прав [6, с. 122].

Відтак, як можемо побачити, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод створила та закріпила насправді дієвий механізм захисту прав людини на цілому Європейському континенті. Будучи юридично обов'язковим договором для Високих Договірних Сторін, вона запровадила систему контролю за імплементацією прав на внутрішньодержавному рівні. Держави, що ратифікували Конвенцію, тим самим взяли на себе подвійні зобов'язання: гарантувати відповідність свого внутрішнього законодавства положенням Конвенції, а нові держави, що ратифікують Конвенцію, мають виправити будь-які існуючі порушення тих основоположних прав і свобод, які вона захищає.

Список літератури:

1. Hołda J. Prawa człowieka: zarys wykładu / J. Hołda, Z. Hołda, D. Ostrowska, J.A. Rybczyńska. – Kraków: Zakamycze, 2004. – 171 c.

2. Adam Bodnar, Skuteczność Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w Polsce, [w:] Tomasz Giaro (red.) Skuteczność prawa, Wydawnictwo LIBER, Warszawa 2010, s. 189-213

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004

4. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод № 6 від 1 березня 1985 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_802

5. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод № 13 від 3 травня 2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_180

6. Nowicki M. A., Wokył Konwencji Europejskiej, Warszawa 1992

ПРОБЛЕМА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА МИТНОЇ СПРАВИ

Козинець І. І.
Університет митної справи та фінансів,
канд. пед. наук, доцент, доцент
тел. (380)-975 -278-310
e-mail: inna-kozinec@rambler.ru
Івасик О. А.
Університет митної справи та фінансів,
студентка
тел. (380)-662-983-566
e-mail: olesya995@ukr.net

Юрист у сучасному суспільстві – спеціаліст, професійно навчений вирішувати суспільні конфлікти з позиції права. Професійні якості юриста,

здатного гармонізувати суспільні відносини, розв'язувати складні конфліктні ситуації, є основою комунікативної здатності і комунікативної культури працівника. Вимоги, які висуваються сьогодні роботодавцями до молодих фахівців-юристів, можна поділити на дві групи. До першої слід віднести вимоги щодо загальної та спеціальної юридичної освіченості юриста. Другу групу становлять вимоги щодо рівня соціальної адаптованості та професійно-комунікативної компетентності.

Проблема комунікативної компетентності сучасного юриста постає особливо важливою, адже високоякісна комунікативна підготовка є запорукою успішної діяльності юриста будь-якої спеціалізації.

Успішне вирішення поставлених завдань, досягнення професійно значущого результату в діяльності юриста значною мірою залежить від рівня розвитку професійної комунікативної компетентності [3, с. 41]. За визначенням М. Є. Василенка, професійна комунікативна компетентність юриста – це здатність розв'язувати комунікативні завдання в умовах професійного спілкування, володіти потенціалом дидактичного дискурсу, продукувати довершений і нормативний навчальний текст [2, с. 1].

Значну частину професійної діяльності правника займає консультативна робота. Тому комунікативна компетентність юриста включає здатність творчо, грамотно встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми засобами української мови. З поняттям комунікативної компетенції пов'язують комунікативну культуру. Олена Бовдир стверджує, що комунікативна культура юриста має на увазі оволодіння ним необхідними для професійної діяльності особистісними якостями, враховуючи при цьому професійно-трудову діяльність юриста з чітко позначеними повноваженнями, що потребує конкретних правових знань, вмінь і навичок, необхідного рівня професійно-правового мислення і діяльності, а також адекватного спілкування із застосуванням методів виховання [1, с. 135].

Л. Б. Сікорська виділяє основні критерії несформованості комунікативної компетентності правників: невпевненість у своїх силах; підвищений рівень

тривожності; нездатність контролювати свою поведінку та емоції; вразливість; низька самооцінка; пригніченість; зайва сором'язливість; схильність до самозвинувачень; пасивність, безініціативність у професійній діяльності; надання переваги одноманітній роботі; слабко виражене прагнення до досягнень і успіхів у професійній діяльності; ухиляння від виконання додаткових обов'язків, тощо [4, с. 115].

Слід зазначити, що якості та здібності комунікативної компетентності не є природними, їх формування мусить бути свідомим, цілеспрямованим, обумовленим професійними потребами. На відміну від юридичних знань, які постійно здобуватимуться і вдосконалюватимуться фахівцем у практичній діяльності, комунікативні знання та здібності повинні набуватися протягом навчання, оскільки часу та можливостей для засвоєння цього в процесі виконання службових обов'язків не передбачається. Таким чином, формування та виховання комунікативної компетентності є завданням вищого навчального закладу [5, с. 44]. Під час навчання студенти повинні мати змогу оволодіти відповідними вміннями та здобути навички кваліфікованого спілкування. Окрім цього, Л. Б. Сікорська пропонує такі джерела набуття комунікативної компетентності особистості, в тому числі і правниками: соціонормативний досвід народної культури; знання мов спілкування, що використовуються народною культурою; досвід повсякденного міжособистісного і професійного спілкування; досвід сприйняття мистецтва [4, с. 111].

З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що головною проблемою комунікативної компетентності юриста є її несформованість. Адже за відсутності сформованої комунікативної компетентності майбутній юрист втрачає можливість стати провідним фахівцем, оскільки рівнем розвитку комунікативної компетентності визначається успішність взаємодії фахівця-юриста з оточенням та ефективність його діяльності в цілому. Розвитку професійно-комунікативних умінь, які дають змогу реалізувати формувальну функцію комунікативної діяльності юриста, в Університеті митної справи та фінансів

сприяють такі дисципліни, як «Українська мова за професійним спрямуванням» та «Ораторське мистецтво».

Список літератури

1. Бовдир О. Комунікативна культура юриста: сутність та особливості / О. Бовдир // Молодь і ринок. – 2011. – №5. – С. 132-135. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_5_32

2. Василенко М. Є. Професійна комунікативна компетентність майбутнього правника: лінгвістична проекція / М. Є. Василенко // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, Суми, 18- 23 квітня, 2011р. / Відп. за вип. В.В. Опанасюк. – Суми : СумДУ, 2011. – Ч.2. – С. 23-25.

3. Вишневская С. Л. Развитие профессиональной коммуникативной компетентности юриста в системе высшего профессионального образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 : защищена 14.11.06 : утв. 17.01.07 / Вишневская Светлана Леонидовна. – Ижевск : РГВ, 2007. – 205 с.

4. Сікорська Л. Зміст комунікативної компетентності працівників ОВС та її розвиток / Л. Сікорська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 1. – С. 106-119.

5. Ценко М. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів / М. Ценко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. – №4. – С. 41-50.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНИХ ВІДНОСИН В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Коломієць Світлана Анатоліївна

здобувач кафедри маркетингу, підприємництва і організації виробництва

Харківський національний аграрний університет ім. В.В Докучаєва

У вирішенні питань економічного та соціального розвитку агропромислового виробництва України значну роль відіграють кооперативні відносини. Агропромислове виробництво – це система ринкових взаємовідносин між трьома базовими сферами з метою організації процесу виробництва продукції, на основі поєднання державного і ринкового механізмів регулювання економічних зв'язків у сфері аграрного виробництва [1]. Сучасна практика кооперативних відносин базується на повсякденній роботі з управлінням ресурсами виробництва, ефективністю використання виробничих потужностей кооперативу, з витратами та з максимізацією прибутку в довгостроковому періоді, що забезпечує стабільність позицій на ринку і є найбільш ефективним способом досягнення рентабельної роботи. Кооперативні відносини сприяють об'єднанню одноосібних і малих товаровиробників та сприяють їм у виході на організовані ринки збуту продукції. Завдяки цьому, населення забезпечується якісною сільськогосподарською продукцією, відбувається підтримка підприємництва, збереження сільського способу життя та гарантування продовольчої безпеки держави. Кооперативні відносини зведуть нанівець безконтрольне панування посередницького бізнесу, зможуть вивести з тіньового сектору великі суми обігових коштів, розширити доступ товаровиробників до агросервісних послуг, дадуть можливість їм краще адаптуватися до умов ринкової економіки і досягти міцних позицій як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [2, с. 79]. Кризове становище, яке виникло в агропромисловому виробництві, можна істотно змінити шляхом об'єднання зусиль виробників сировини, виробництв по переробці та збуту продукції на засадах взаємодопомоги та економічного співробітництва [3, с. 43]. Основою для аналізу господарської діяльності та ефективності виробництва є повне і достовірне відображення витрат на виробництво. Від величини витрат залежить прибутковість підприємства, тому ефективне управління витратами є надзвичайно важливим. Нами було проведено дослідження структури витрат на виробництво продукції в

сільськогосподарських кооперативах України за період з 2010 по 2016 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Структура витрат на виробництво продукції в сільськогосподарських кооперативах України у 2010–2016 рр., (%)

Показники	Роки							Зміни (+/–) 2016 р. до 2012 р.
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Витрати на оплату праці	14,8	14,2	13,9	13,1	11,5	9,5	9,0	–5,8
Відрахування на соц. заходи	5,3	5,2	5,1	4,8	4,3	3,5	2,0	–3,3
Матеріальні витрати усього	62,7	64,2	62,2	62,6	65,6	67,9	67,4	+4,7
з них насіння	7,1	7,8	8,3	8,7	8,5	8,4	8,8	+1,7
корми	17,0	15,5	15,8	14,6	12,2	12,0	11,1	–5,9
у т.ч. покупні	2,3	2,5	2,7	2,4	2,0	2,5	2,4	+0,1
мінеральні добрива	12,9	13,5	12,8	12,6	13,8	12,7	10,9	–2,0
нафтопродукти	1,8	1,8	1,7	1,6	1,4	1,3	1,3	–0,5
електроенергія	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	+0,1
паливо	6,2	6,3	5,4	5,2	5,1	6,5	7,4	+1,2
оплата послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями	8,4	9,0	8,1	10,1	14,8	13,0	12,4	+4,0
Амортизація основних засобів	4,0	3,9	3,8	4,1	3,9	3,8	4,2	+0,2
Інші витрати, включаючи оренду, у тому числі за	13,1	12,5	14,9	15,4	14,8	15,3	17,4	+4,3
земельні частки (паї)	8,7	8,2	10,5	11,2	10,0	10,7	12,4	+3,7
майнові паї	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	–0,1
Усього витрат	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: складено автором за даними статистичної бази Міністерства аграрної політики України [4].

За даними табл. 1 видно, що витрати за досліджуваний період значно зросли по більшості показникам. По-перше, відмітимо, що за обраний період

дослідження найбільш суттєві зміни відбулися по витратам на оплату праці працівників сільськогосподарських підприємств та, відповідно по сумам щодо відрахування на соціальні заходи. У 2010 році їх питома вага дорівнювала 14,8 %, то в 2016 році вона зменшилась до 9,0 %. Це негативне явище, оскільки воно пов'язане із зменшенням розміру оплати праці, що одночасно впливає на зниження рівня соціального захисту населення селян. Розгляд структурних зрушень витрат за обраний нами період продовжимо по найбільш вагомій статті – матеріальні витрати. Їх загальна питома вага в структурі витрат за обраний період зросла, вона дорівнювала у 2010 році – 62,7 % , а у 2016 – 67,4 %. У структурі витрат значну частку займають витрати на корми. Також відмітимо, що витрати на корми мають тенденцію до зниження і в порівнянні з 2010 роком у 2016 році зменшилися з 17,0% до 11,1 %, що вказує на використання власного корму. Збільшились витрати на насіння і посадковий матеріал з 7,1 % у 2010 році до 8,8% у 2016 році. Так, якщо в 2010 році їх питома вага дорівнювала 13,1 %, то в 2016 році вона збільшилась до 17,4 %.

Це дає змогу зробити висновок, що результатом зростання витрат є недостатній рівень управління ними. Сільськогосподарські кооперативи в обмеженій кількості купують нову техніку та обладнання. Основні засоби вибувають з виробничого потенціалу господарств, а заміни їм сучасною, більш прогресивною технікою відбувається дуже повільно. Разом з цим, зростання витрат на виробництво продукції у сільськогосподарських кооперативах відбувається і в результаті того, що не враховуються особливості виробничого процесу, що впливає на економічну ефективність діяльності товаровиробників.

Необхідно на законодавчій основі легалізувати і ввести в правове поле сімейні фермерські господарства та їх об'єднання – сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, створити сприятливі умови щодо їх пільгового режиму оподаткування. Вважаємо, необхідно внести зміни щодо Податкового кодексу України, долучивши сімейні ферми до пільгової системи оподаткування: для юридичних осіб (сплати фіксованого податку); для фізичних осіб (застосування спрощеної системи оподаткування). До основних

напрямів функціонування сімейних фермерських господарств є виробництво і реалізація продукції тваринництва. Перспективними напрямами подальших досліджень по стабілізації і розвитку кооперативних відносин повинні стати: модернізація матеріально-технічної бази діючих кооперативів; підтримка заходів економічно значущих програм з розвитку кооперації; популізація і поширення ідей сільськогосподарської кооперації серед населення. Зазначені та інші напрямки повинні носити комплексний характер, мати чіткі цільові орієнтири, що обумовлені з конкретними термінами, етапами і можливими ресурсами для їх досягнення.

Список літератури:

1. Томілін О. О. Формування міжгалузевих зв'язків агропромислового виробництва та їх вплив на структурну політику бурякоцукрового підкомплексу [Текст]: автореф. дис…д-ра екон. наук: 08.00.03 / О.О. Томілін; Нац. акад. агр. наук України, Нац. наук. цент "Ін-т аграр. економіки". – К., 2015. – 39 с.

2. Малік М. Й., Зіновчук В. В. Кооперативні відносини в аграрному секторі // Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення / За ред. П. Т. Саблука, В. В. Юрчишина. – К., 1996. – С. 374.

3. Калетнік Г. М. Складові розвитку сільських територій та моделі аграрного підприємництва і кооперації / Калетнік Г. М., Гончарук І. В. // Розвиток малого і середнього підприємництва та кооперації на селі. Проблеми та перспективи: зб. матеріалів наук. конф. і навч.-практ. семінару. – Вінниця, 2015. – С. 5-13.

4. Статистична база Міністерства аграрної політики України www.minagro.gov.ua

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ

Колочко К.В., Сергієнко О.А
НТУ ХПИ, Харьков, Украина

На даний час волонтерство один з найголовніших рухів в Україні і почав свій глобальний розвиток раніше ніж був легалізованим. Волонтерський рух є по суті частиною кожної цивілізації та будь-якого суспільства.

Відповідно до Закону України “Про волонтерську діяльність”, прийнятого Верховною Радою 19 квітня 2011 року, “волонтерська діяльність – добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги [2].

Про волонтерський рух в Україні сьогодні з захопленням говорять у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. Розквіт волонтерської діяльності у нас припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об’єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави.[3]

Якщо аналізувати статистику, відповідно до даних Державної служби статистики України [4], станом на 1 січня 2018 року було зареєстровано 17 726 благодійних організацій. Більшість з них існують лише «на папері», за оцінками аналітиків Українського форуму благодійників, весь основний благодійний бюджет України складають 500-1000 організацій. За оцінками аналітиків Українського форуму благодійників [5], в 2015 витрати ТОП-100 благодійних фондів складали близько 2/3 благодійних витрат країни, а близько третини всіх офіційних благодійних витрат в Україні у 2015 році складали витрати першої п'ятірки списку: МБФ "Альянс громадського здоров'я", БФ Ріната Ахметова "Розвиток України", БО "Мережа", БО БФ "Квітучий край", МФ "Відродження". За регіонами головний офіс відносної більшості топ- 100 благодійних

організацій розташований в Києві (36%), найменше їх на Сході (7%).

Мешканці Києва роблять пожертви дещо частіше, ніж мешканці інших регіонів, а мешканці Сходу – найрідше. Мешканці Заходу найчастіше займаються волонтерством. Графік даних за регіонами, областями та містами України статистики грошових пожертв представлено на рис. 1.

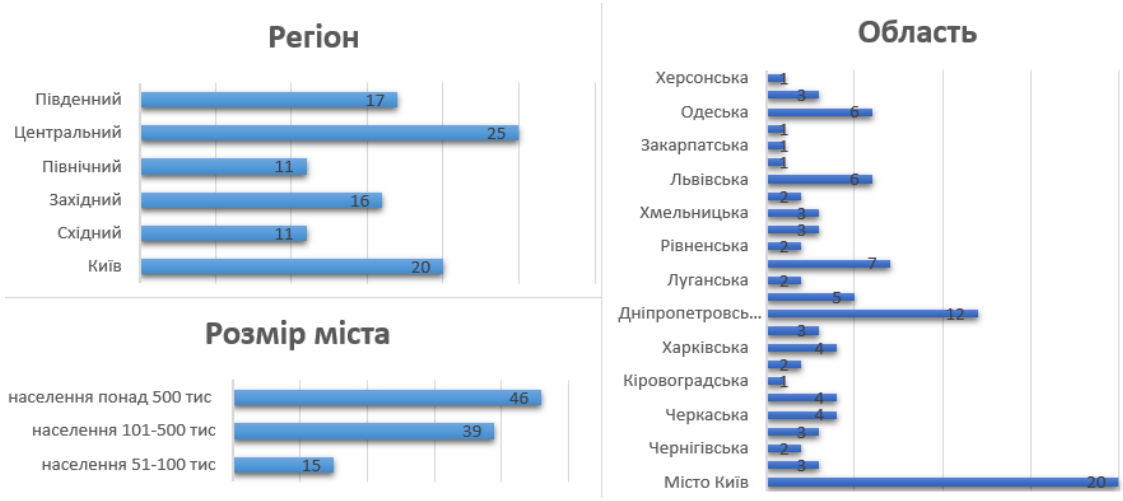

Рис. 1. Графік статистики грошових пожертв за географічним фактором

Статистика волонтерства за факторами статі, віку, освітою, сімейним станом та наявністю дітей наведена на рис. 2. Отже, жінки та люди з вищою освітою та з дітьми найчастіше роблять пожертви і займаються волонтерством, ніж чоловіки та люди з середньою освітою. Також, волонтерами найчастіше є молодь 30 -39 років.

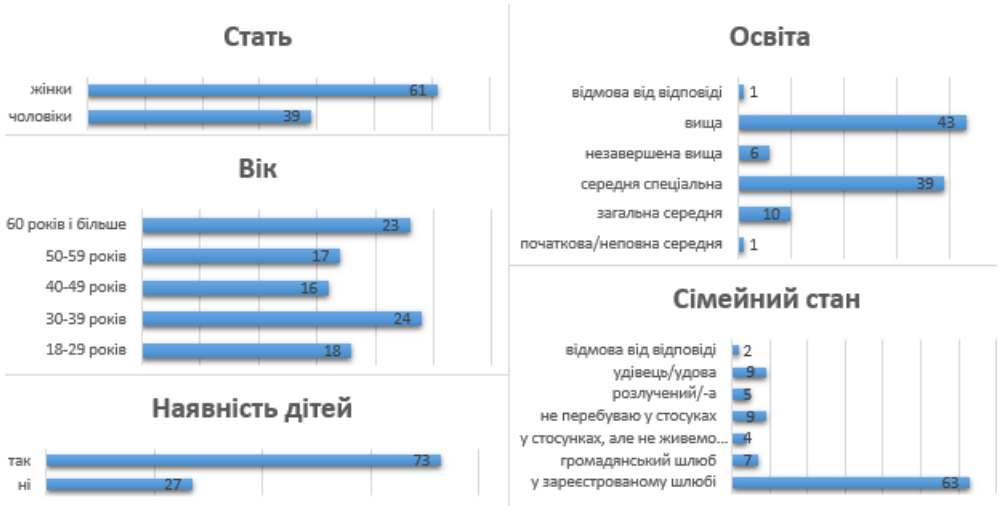

Рис. 2. Статистика волонтерства за факторами статі, віку, освітою, сімейним станом та наявністю дітей

Статистика волонтерства за фактором робочого професійного рівня наведена на рис. 3. Відсоток людей, що працюють повний робочий день і роблять пожертви є найбільшим, а на другому місці, люди, які вийшли на пенсію за віком.

Рис. 3 Статистика волонтерства за фактором робочого професійного рівня

Статистика волонтерства за фактором фінансового стану наведена на рис. 4, отже статистика підтверджує той факт, що роблять пожертви люди з дещо вищим рівнем доходу, ніж все населення загалом.

Рис. 4. Статистика волонтерства за фактором фінансового стану населення

В силу соціальної напруги в нашому суспільстві , назріло розуміння того, що найбільш повноцінну й ефективну соціальну допомогу може забезпечити лише недержавний сектор, основою якого є благодійництво.[1] З метою встановлення основних факторів потенційних волонтерів проаналізовано

статистичні дані за всебічним соціологічним опитуванням населення. Результати опитування, що розглядаються в роботі, показали, що більш розповсюдженим волонтерство є в Центральному регіоні України, а найбільша кількість благодійників серед жінок. Люди віком 30-39 років роблять пожертви частіше, а також люди, що працюють повний робочий день або вийшли на пенсію. Тому, доречно рівномірно розташувати центри волонтерства по всій Україні, але з урахуванням статистики звернути увагу, де найбільше зосередити сили для максимальної користі.

Список літератури:

1. Василенко К. Волонтер – це стан душі // Волонтер, – 2001, С. 3-14.

2. Верховна Рада України 1994-2018 /Закон України "Про волонтерську діяльність", режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3236-17

3. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку – К.: Академпрес, 1999, С. 15-47.

4. Держстат України, режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

5. Український форум благодійників, режим доступу: http://ufb.org.ua/

Н. АББАНЬЯНО ПРО ЗАВДАННЯ ФІЛОСОФІЇ

Коротіч Г.В.
Державний вищий навчальний заклад
«Приазовський державний технічний університет»
канд. філос. наук, доцент
доцент кафедри філософських наук та історії України
063-677-83-29
gvkorotich@gmail.com

Однією з проблем, які досліджував видатний сучасний італійський філософ-екзистенціаліст Ніколо Аббаньяно (1901-1990), була проблема визначення завдань філософії. Він вважав, що вона прагне прояснити та захистити певну позицію людини по відношенню до самої себе, до інших та по відношенню до світу в цілому. Цілком справедливо він стверджував, що філософія допомагає людині в її самовизначенні, намагається дослідити її природу та сутність, з'ясувати базові характеристики людського буття, такі, наприклад, як свобода, відповідальність, прагнення щастя. Філософське міркування передбачає вільний вибір власної життєвої позиції та світогляду [1, с. 22]. Філософ – це вільна людина, яка вільно, усвідомлено і відповідально вступає в комунікацію з іншими вільними людьми. Філософія є не сумісною із авторитарністю, з обмеженням свободи. Неодноразово Аббаньяно повертається до тези про те, що кожна людина повинна мати можливість філософствувати.

Філософи-професіонали мають створити умови і надати засоби для цього (насамперед, йдеться про методологію). Італійський філософ робить наголос на безпосередньому зв'язку філософії з нагальними проблемами життя людини, її конкретними інтересами; сьогодні це також є дуже актуальним. Ми стикаємося із скороченням годин, відведених на вивчення філософії у вишах; про філософію у ЗМІ часто згадують у якомусь дивному зв'язку на кшталт «наша філософія транспортного сполучення» або «філософія нашої ресторанної справи». Мудреці-філософи уявляються зарозумілими людьми, страшно далекими від життєвих реалій та ідеалів більшості населення. Дивуватися нема і чого, і чому, адже реальними цінностями у нашому суспільстві залишаються гроші, фізична сила, політична й адміністративна влада, рівень споживання і аж ніяк не любов до мудрості або хоча б до набуття нових знань.

Тому міркування Аббаньяно виявляються важливими для вивчення. Його практична філософія – це звернення як до фахівців-філософів, так і до людини, яка є ще далекою від філософських роздумів. Поки що є далекою, адже філософські есе італійського вченого ненав'язливо запрошують до спільних із них міркувань будь-кого. Філософ намагається окреслити нагальну життєву

проблему, показати важливість її вирішення, а потім привести міркування до пошуку філософських засад, розкриття філософських вимірів даної теми.

Філософія Аббаньяно спрямовує на аналіз сутності власного буття, на пошуки власного «я». На його думку, філософа-провісника і глашатая нескінченного, який говорить від імені нескінченного з іншими людьми, «слід замінити скромнішою і кориснішою фігурою філософа, який говорить як людина з іншими людьми, намагаючись передбачити, для них і з ними, шляхи, перешкоди і небезпеки загальної долі» [1, с. 385]. Н. Аббаньяно справедливо стверджує, що філософствування – це внутрішнє структурне формування людського існування [1, с. 113]. У філософствуванні ми не тільки знаходимо себе, але й долаємо власні межі. Індивідуальне буття є вкоріненим у буття універсальне – ця давня ідея є актуальною для сьогодення. Людське взаєморозуміння, практична діяльність є пов'язаними із розумінням людиною самої себе, власної сутності. Н. Аббаньяно підкреслює важливе значення для щасливого людського життя великого життєвого досвіду, здорового глузду, відповідального відношення до своїх обов'язків; все це робить людину мудрішою.

Проте здорового глузду недостатньо, крім того, нетерпимість до нового, відмова від самовдосконалення, від оновлення цінностей, некритичне до себе відношення, що так часто зустрічаються у людей, не сприяють людському щастю, досягненню сталого і кращого життєвого положення. Необхідною є підтримка з боку філософії, яка допоможе краще усвідомити себе і свої перспективи, засоби досягнення своїх цілей, подолати страх, невпевненість, розчарування, песимізм, стати вільними. Італійський філософ не обминає увагою аксіологічну функцію філософії. Він підкреслює, що серед актуальних завдань філософії є завдання запропонувати людині систему цінностей, серед яких перше місце посідають моральні, а також мир і свобода.

Н. Аббаньяно справедливо зауважує: якщо для індивіда інші люди є тільки засобом сумісного життя (на жаль, дуже поширена позиція), тоді й сам індивід стає таким засобом. Соліпсизму (модна сьогодні точка зору), егоїзму,

егоцентризму треба протиставити солідарність і взаєморозуміння. Це є необхідним для людини, якщо вона хоче бути собою, реалізовувати власне «я». Невизначеність і суперечливість людської природи багато в чому, як вважає філософ (і з ним у цьому можна погодитися), визначає суперечливість і неоднозначність результатів діяльності людини. Буття людини – це лише можливість бути. Людське життя – це сукупність можливостей, у яких можна виділити як позитивний, так і негативний аспекти.

Економічний прогрес, позитивні зміни в політичній і соціальній сферах, досягнення духовної культури не зробили більшість населення Землі щасливими людьми. При тому, що підстав для песимізму (економічних, політичних, соціальних, духовних) є дуже багато, Аббаньяно не перетворюється на песиміста. Людям завжди доводилося боротися: за елементарне виживання, за підтримку гідного рівня життя, за спокійне, гармонійне життя, за власні цінності та ідеали.

Протистояння вихваляннюю насильства і аморалізму, які сьогодні вважаються мало не за норму поведінки, активна боротьба з політичним тероризмом, наркоманією та іншими негативними проявами є неможливими без упевненості в свою перемогу, без надії на успіх. Звідки ж повинна прийти ці упевненість і надія? Їх приносить із собою мудрість, народжена позитивно налаштованою і практично спрямованою філософією, такою, як, наприклад, є філософія Н. Аббаньяно.

Список літератури:

1. Аббаньяно Н. Структура экзистенции. Введение в экзистенциализм. Позитивный экзистенциализм : пер. с ит. / Н. Аббаньяно. – СПб. : Алетейя, 1998. – 506 с.

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ СТРЕСУ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Кудінова М.С.
комунальний вищий навчальний заклад «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, методист науково-методичного відділу, викладач кафедри соціальної роботи
ORCID http://orcid.org/0000-0002-0599-4708

Освіта є традиційним і одним із найважливіших факторів соціалізації особистості в сучасному світі. Проте, процес навчання інколи супроводжується відхиленнями у здоров'ї учнів через різноманітні стресові ситуації, які переживає дитина. Необхідність вивчення факторів, що викликають стрес в учнів старших класів загальноосвітніх шкіл-інтернатів зумовлена рядом обставин.

По-перше, проблема дослідження стресу та стрес-факторів є актуальною для сучасної психологічної науки. Знаючи природу стресу та основні стрес-фактори, ми можемо мінімізувати вплив стресорів на особистість учнів.

По-друге, саме в навчально-виховному процесі відбувається інтенсивне формування та розвиток психологічних особливостей особистості, паттернів поведінки та типів реакцій на стресові ситуації [4, с. 204].

По-третє, сучасна школа повинна навчити підростаюче покоління успішно долати складні ситуації на особистому життєвому шляху, оптимально використовуючи при цьому свої психологічні якості, особливо – стресостійкість.

Є. Барань, Л. Бізо, Н. Водоп'янова, Дж. Гринберг, І. Ібрагімова, О. Кікоть, О. Кузнецова, В. Петровська, С. Рязанцева, Т. Федорів розглядають стрес з процесуальної точки зору як сукупність послідовних дій, що забезпечують реакцію (відповідь організму на зовнішнє чи внутрішнє подразнення) на

сприйняття загрози, на складну життєву ситуацію, на зміни навколишнього середовища або умов життя тощо.

Г. Мигаль, О. Протасенко, Ю. Щербатих, О. Тимченко розглядають стрес із зовнішнього та внутрішнього боку. Із зовнішнього боку стрес визначається як стан, обумовлений негативними обставинами, умовами, в яких перебуває людина. Із внутрішнього боку стрес визначається як неспецифічне фізичне та психологічне самопочуття, що виникає в результаті зовнішньої негативної дії [2, с. 142-143].

Фактори стресу (синоніми: стресор, чинник стресу) – це зовнішні та внутрішні впливи на людину, які призводять до стану стресу.

Екзогенні фактори стресу – це фактори навколишнього середовища (у тому числі інформація), що викликають порушення гомеостазу. Серед екзогенних стресорів визначають поведінково-діяльнісні, соціальні та навчальні фактори стресу. Поведінково-діяльнісні стресори пов’язані з діями, вчинками індивідів, в оточенні яких знаходиться дитина. Прикладами таких стресорів може бути дисгармонія у сімейних відносинах, у відносинах з оточуючими, неправильний стиль сімейного виховання. Соціальні фактори стресу пов’язані з ситуацією в країні, місті, суспільстві. Прикладами можуть бути зміна місця проживання, стихійні лиха, фінансові негаразди та ін. Навчальні фактори стресу виникають у навчальному процесі. Найбільш розповсюдженими стресорами є проблеми у навчальній діяльності, неправильний стиль педагогічного спілкування, зміна навчального закладу, класу тощо.

Ендогенні фактори стресу – це фактори, що формуються в самому організмі. Вони можуть виникати як наслідок впливу зовнішніх стресорів, або самостійно викликати порушення гомеостазу (наприклад, втома, біль, запалення та ін.) [1]. Серед ендогенних факторів визначають фізіологічні, психологічні та емоційні стресори. Фізіологічні фактори пов’язані з життєвими функціями організму, наприклад, спадковість, наявність фізичних вад, проблем зі здоров’ям. Психологічні фактори спричинені індивідуальними властивостями, характеристиками індивіда (тип темпераменту, рівень

самооцінки, вікові особливості). Емоційні фактори пов’язані з характеристикою нервової діяльності, рівнем тривожності, рівнем ригідності особистості. Емоційними стресорами можуть виступати висока особистісна та навчальна тривожність, наявність страхів та фобій, вразливість емоційної сфери дитини [3, с. 22].

Отже, на сучасному етапі розвитку психологічної науки залишається актуальною проблема вивчення факторів стресу в учнів. Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні впливу стресорів на розвиток особистості, а також у подальшій розробці змісту, форм та методів розвитку стресостійкості учнів.

Список літератури:

1. Боярчук О. Д. Біохімія стресу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Д. Боярчук; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 177 с.

2. Кудінова М. С. Стрес як предмет психологічних досліджень / М. С. Кудінова // Розвиток професійної компетентності студентів педагогічного відділення в сучасних умовах : тези доповідей учасників IV регіональної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 23 квітня 2015 р. / Комунальний заклад «Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр» Запорізької обласної ради. – Запоріжжя, 2015. – С. 140-144.

3. Кудінова М. С. Екзогенні та ендогенні фактори стресу в учнів: психологічний аналіз / М. С. Кудінова // Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія : науковий журнал. – Одеса : «Астропринт», 2017. – Том 22. Випуск 4 (46). – С. 18-25.

4. Чистенко І. Г. Особливості адаптації учнів різних вікових груп до стресових чинників / І. Г. Чистенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Психологічні науки. – 2013. – Вип. 14. – С. 204-207.

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Курило Василь
магістрант кафедри Адміністративного і фінансового менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

В умовах становлення та розвитку ринкових відносин в Україні спостерігається нестача фінансових ресурсів у багатьох суб'єктів господарювання. Це обумовлено рядом обставин. По-перше, втратою підприємствами власних фінансових ресурсів внаслідок збиткової їх роботи та інфляції. По-друге, недосконалістю системи оподаткування підприємств, що супроводжується іммобілізацією їх фінансових ресурсів. По-третє, високою вартістю залучення позичкових коштів. Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на виробничо-господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей перед суб'єктами господарювання, по оплаті праці та сплаті податків. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету. За цих обставин важливого значення для здійснення фінансово-господарської діяльності набуває формування в достатньому обсязі фінансових ресурсів підприємств. [1, С. 35-40]

Вдосконалювання управління фінансовими ресурсами підприємства набуває особливого значення, є однією з першочергових задач перехідного періоду, яка вимагає невідкладного вирішення.

Проблема управління фінансовими ресурсами підприємств є складною і багатогранною, оскільки підприємству необхідно забезпечувати разом із платоспроможністю і дохідність. Тому при їх формуванні і використанні підприємства повинні виконувати різні завдання з огляду на існуючі суперечності між платоспроможністю і дохідністю: з одного боку, збільшувати обсяг фінансових ресурсів для забезпечення постійної платоспроможності

підприємства, а з іншого -забезпечувати ефективність виробництва продукції і її конкурентноздатність шляхом їх раціонального використання. Таким чином, від ефективності управління фінансовими ресурсами залежить фінансовий стан підприємства і його становище в ринковому середовищі.[3]

Проблемам управління формуванням та використанням фінансових ресурсів підприємства та його аналізу присвячено наукові праці І.О. Бланка, Ф.Ф. Бутинця, П. Друкера, І.І. Мазура, Є.В. Мниха, О.В. Олійника, В.П. Савчука, В.Д. Шапіро, М.Г. Чумаченка та інших видатних економістів. У значній кількості наукових праць досліджено складні системи і методи їх аналізу.

Потрібно враховувати те, що зараз на багатьох вітчизняних підприємствах не створено належних умов для ефективної діяльності фінансового механізму, управління ресурсною базою підприємства та відтворювальними процесами. Дуже часто можна спостерігати низький рівень енергозабезпечення, технічного забезпечення та високий ступінь зношеності основних засобів, а також слабку конкурентоспроможність товарів, збільшення простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості, зменшення частки централізованих джерел фінансування, відсутність грошової готівки, порушення фінансової рівноваги і в підсумку маємо високу частку збиткових підприємств, неплатоспроможність, нестійке фінансове становище. [2, С. 25-27]

Ефективність діяльності підприємства залежить від того, наскільки раціонально сформована структура його капіталу, яка частина ресурсів використовується на розвиток. При цьому потрібно враховувати такі фактори, як:

- напрямки діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів;
- можливість стабілізації прибутковості в тривалому періоді часу;
-методи досягнення лідерства на ринку;
-рівень ефективності управління ресурсами;
-можливості постійного зростання величини капіталу;

-методи підвищення обсягів виробництва та реалізації;

-раціональність розміщення ресурсів;

- шляхи максимізації прибутковості та мінімізації витрат.

На основі наведених вище факторів, ми пропонуємо застосувати наступні заходи та шляхи підвищення використання фінансових ресурсів:

1) впровадження заходів щодо зниження всіх видів витрат;

2)проведення грамотної дивідендної політики;

3) вивчення механізму впливу фінансового левериджу на прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику;

4) проведення заходів щодо модернізації виробництва;

5) вибір правильного методу нарахування амортизації;

6) ідентифікація цілей підприємства на короткострокову перспект;

7) виявлення фактичного обсягу фінансових ресурсів і надходжень фінансових ресурсів у короткостроковому періоді.

Список літератури:

1. Виговська В. В. Вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами малих підприємств / В. В. Виговська //Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 8. – С. 35 – 40.

2. Горбан А. П. Управління фінансовими ресурсами підприємства / А. П. Горбан // Економічні науки. – 2010. – № 15. – С. 25 – 27.

3. Грабовецький Ю. Є. Економічний аналіз: Навч.посіб. / Ю. Є. Грабовецький. – К.: ЦУЛ, 2009. – 256 с

ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНАЛЬНИХ КНУРІВ ЗАРУБІЖНОЇ СЕЛЕКЦІЇ У СИСТЕМІ ВІДТВОРЕННЯ СТАДА

Курусь І.І.

Харківська державна зооветеринарна академія,

аспірант

Вступ. Багаторічна практика свинарства свідчить про те, що продуктивність свиноматок залежить не тільки від породи, але і від методу їх розведення.

На багатоплідність, життєвість, ріст і розвиток поросят позитивний вплив має міжпородне схрещування, що обумовлюється проявом ефекту гетерозису. При цьому продуктивність маток суттєво підвищується при багатопорідному схрещуванні.

Чим більше високопродуктивних порід приймає участь у міжпородному схрещуванні, тим більше цінних генів отримують нащадки від батьків і більша вірогідність їх позитивного впливу на підвищення продуктивних якостей.

Актуальність досліджень. На сьогоднішній день проведено значну кількість дослідів з вивчення різних породних поєднань як при простому так і при складному схрещуванні. Однак використання термінальних кнурів зарубіжної селекції до цього часу вивчено не повністю. Також недостатньо вивченим напрямком залишається використання м'ясних генотипів у якості материнської форми у системах схрещування та гібридизації свиней.

Питання є актуальним, оскільки міжпородне схрещування впливає на енергію росту помісного молодняку, життєздатність та стійкість до впливу зовнішніх факторів утримання, годівлі тощо.

Матеріали і методи досліджень. Вивчення відтворювальних якостей чистопородних і помісних свиноматок при схрещуванні з термінальними кнурами ірландської селекції, і на основі отриманих результатів виявлення найбільш продуктивних поєднань в умовах ТОВ «Глобинський Свинокомплекс» групи компаній «Глобино».

Результати й обговорення досліджень. У досліді брали участь чистопородні і помісні тварини у вигляді материнських форм у поєднанні з термінальним кнуром лінії **Максгро** у вигляді батьківської форми.

Для досліду було відібрано 4 групи свиноматок різних генотипів.

І група – чистопородні свиноматки ВБ породи ірландської селекції

ІІ група – помісні свиноматки (F1) ІВБ×ІЛ

ІІІ група – помісні свиноматки (F1) УВБ×ІЛ

ІV група – чистопородні свиноматки ВБ породи української селекції

Свиноматки знаходились в однакових умовах годівлі і утримання, типових для господарства. Усіх піддослідних свиноматок покривали термінальним кнуром лінії – Максгро ірландської селекції.

Репродуктивні якості піддослідних свиноматок оцінювали за такими показниками: багатоплідність, крупно плідність, масі гнізда при відлученні у 28 днів, збереженість поросят.

Результати досліджень представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Репродуктивні якості чистопородних і помісних свиноматок при схрещуванні з термінальними кнурами ірландської селекції

групи	Поєднання порід при схрещуванні		показники			
	Материнська ♀	Батьківська ♂	багатоплідність, гол	Крупно плідність, кг	Сер. маса гнізда при відлученні у 28 діб, кг	Збереженість, %
І	ІВБ	ТМ	10,4±0,36	1,4±0,07	64,0	84
ІІ	ІВБ×ІЛ	ТМ	12,0±0,38	1,6±0,07	67,2	90,3
ІІІ	УВБ×ІЛ	ТМ	12,6±0,57	1,6±0,05	69,7	93,9
ІV	УВБ	ТМ	11,0±0,25	1,5±0,05	65,3	86,1

Примітка. * умовні позначення: *ІВБ – велика біла порода ірландської селекції; *УВБ – українська велика біла порода; *ІЛ – ірландський ландрас;

*ТМ- термінальний кнур генетичної лінії **Максгро** ірландської селекції.

Аналіз отриманих результатів показав, що найбільше поросят було отримано від помісних свиноматок ІІ і ІІІ груп, а менше - від чистопородних маток - І і ІV груп. Причому, помісні свиноматки ІІІ групи з генотипом (УВБ і ІЛ), суттєво відрізнялися за багатоплідністю від чистопородних І і ІV груп.

Помісні свиноматки II і III груп показали також максимальні показники крупноплідності (1,6 кг), де перевага над чистопородними свиноматками за цією ознакою склало майже 200 г, або 15%.

В наших дослідженнях встановлено значну перевагу помісних свиноматок II і III груп, за показниками маси гнізда при відлученні, порівняно з чистопородними матками I і IV груп. При чому найбільш істотно кнури лінії Максгро вплинули на масу гнізда при від'ємі у свиноматок III групи з генотипом (УВБ х ІЛ). При такому поєднанні порід маса гнізда в 28-денному віці у свиноматок цієї групи досягала 69,7 кг. Збереження поросят в цих же гніздах склала майже 94%.

Висновки:

1. Використання помісних маток при схрещуванні з термінальними кнурами лінії Максгро, сприяє збільшенню кількості народжених поросят, їх маси при народженні і підвищенню їх життєздатності у підсисний період. Участь чистопородних маток в простому промисловому схрещуванні, не дає таких переваг, якими володіють помісні матки, і тому дана схема схрещування не відповідає вимогам інтенсивних технологій. Отже, програма схрещування повинна включати не менше трьох порід, щоб максимально використовувати гетерозис, помісних свиноматок і поросят.

2. Встановлено, що для розведення в Україні гібридні свиноматки вітчизняної селекції за рядом ознак мають явну перевагу в порівнянні із зарубіжними гібридами. Вони більш стійкі до температурних і кормових стресів, що дозволяє краще розкрити їх генетичний потенціал. Свині зарубіжної селекції досить довго відчувають певний стрес, що небажано для вітчизняного виробництва гібридної свинини.

Список літератури:

1. Барановский Д. И. Динамика гетерозиса при скрещивании и гибридизации свиней / Д. И. Барановский // Новые методы селекции и биотехнологии в животноводстве. - К., 1991.

2. Барановский Д.И., Бажов Г. М., Герасимов В. И. и др. "Фермерское и приусадебное свиноводство». Учебное пособие-справочник Харьков, ХГЗВА. 2008.

3. Близнюченко О. Г. Генетичні основи розведення свиней / О. Г. Близнюченко. – К.: Урожай, 1989.

4. Генофонд свійських тварин України: Навчальний посібник/ Д.І.Барановський, В.І. Герасимов, В.М. Нагаєвич та ін. / за ред. Д.І. Барановського та В.І. Герасимова. - Харків: Еспада,2005.

5. Герасимов В. І. Свинарство і технологія виробництва свинини / В. І.Герасимов, В. П. Рибалко, Л. М. Цицюрський. – К.: Урожай,1990.

6. Довідник з технології та менеджменту в тваринництві / За ред. Ю.Д. Рубана. – Х.: Еспада, 2002

7. Довідник зооінженера / За ред. М.І. Машкіна. – К.: Урожай, 1981.

8. Практикум із свинарства і технології виробництва свинини / В.І. Герасимов, Ю.В. Засуха, В.М. Нагаєвич та інші. – Харків: Еспада, 2003.

9. Пелих, В. Г. Удосконалення породно-лінійної гібридизації у свинарстві / В. Г. Пелих // Вісник аграрної науки : Наук.-теор. журн. УААН. – 2006. – №12.

10. Рибалко В.П., Баньковський Б.В.. Коваленко В.Ф. Інтенсивна технологія виробництва свинини. - К.: Урожай, 1991. – С. 3-102.

11. Свинарство і технологія виробництва свинини / В.І. Герасимов, Л.М. Цицюрський, Д.І. Барановський та ін. – Харків: Еспада, 2003.

FILTER CONVERGENCE APPROACH IN MATHEMATICAL ANALYSIS

Leonov O.S., associate professor of
V.N. Karazin Kharkiv National University,
Ph.D. in Mathematics (Candidate of Sience)
e-mail: a.leonov@karazin.ua

The notion of a filter and filter convergence appeared in 1937 in topology, it was introduced by Henri Cartan [2] and was further developed by Burbaki group. Filter convergence is a natural generalization of usual notion of sequence limit, which allows unique selection of a cluster point. It successfully replaces the Moore-Smith net convergence and has a number of applications in Topology, Model Theory, Set Theory and other fields of mathematics.

Using the tool of filter convergence, it is natural to consider generalizations of well known theorems about sequence convergence. Every such theorem leads to a class of filters for which this theorem is valid. And characterization of such class can be a very non-trivial task. It looks strange but this kind of problems was not considered in the literature until the beginning of the XXI century. Now after more than 60 years break, filter convergence and its analogues are extensively studied in regard with various theorems of mathematical analysis.

Most of analogues of filter convergence come from generalizations of a particular type of filter convergence, which is called *statistical convergence*. Although, statistical convergence was introduced by Fast and Steinhaus in 1951 by an asymptotic density set function, it appeared in literature in various forms since 1913. Statistical convergence was discussed in the Fourier analysis, ergodic theory, summability theory, in the study of strong integral summability, locally convex spaces, the structure of measures and ideals of C*(X). There is a characterization of Banach spaces with a separable dual by means of a weak statistical convergence by J.Conor, M.Ganichev and V.Kadets [3].

The interest in the theory of statistical convergence and its applications predetermined the development of its generalizations. A number of authors replaced the asymptotic density by a density generated by the summation matrix, lacunar sequence, or in a more general form, by a finitely additive density function satisfying certain elementary axioms. Finally, generalizations have spread to the notions of filter convergence. In 2000 the equivalent language of *ideal convergence* was introduced independently [9] and then developed by a number of authors (M. Balcerzak, K.Dems, R. Filip'ow, A. Komisarski, N. Mrozek, P. Szuca and others). Their results

give a valuable complement to the considered filter convergence study. The concept of ideal is dual to the concept of filter. It came from abstract algebra and it is a tool for different constructions in the theory of order relations, lattice theory, theory of Boolean algebras. There are many papers devoted to the study of quotients over ideals.

In order to take advantage of the free use of filter or ideal convergence it is necessary to find out which of the known theorems can be extended to this type of convergence and how the possibility of such an extension depends on the corresponding filter properties. On one hand, substituting usual convergence by the filter one in the theorems of analysis leads to better understanding of combinatorial properties on which these theorems are based. On the other hand, such filter convergence theorems give us a new tool for different kinds of classifications. Besides, it brings a new light to the classical results providing deeper understanding of interrelationship between abovementioned theorems.

Considering classical results of measure theory: Egorov theorem on almost uniform convergence and Lebesgue's dominated convergence theorem, leads us to the corresponding classes of filters (called Egorov and Lebesgue filters) for which these theorems are valid. It is known, that the dominated convergence theorem can be deduces from the Egorov theorem. The question, whether the opposite implication takes place has no sense in the classical context: if both the theorems are true, how one can see that one of them is not deducible from the other one? But if one looks at the corresponding classes of filters, the problem makes sense: if there are Lebesgue filters which are not Egorov ones, then the first theorem is not deducible from the second one. And in fact the class of Egorov filters is strictly bigger than the class of Lebesgue filters [6].

Another example is a class of filters F for which weak F convergence of bounded sequences in C(K) is equivalent to point-wise F-convergence (such filters are said to have the C-Lebesgue property) [7]. It turns out that the C-Lebesgue property is almost independent of the choice of compact K. It is shown that it is sufficient to require this property only for C[0,1] and that the corresponding class of

filters coincides with filters F for which the dominated convergence theorem on [0,1] with the Lebesgue measure λ holds. However, the general dominated convergence theorem does not follow from the simplified ([0, 1], λ) version. In [7] it is also proved that the above property is equivalent to the filter-analogue of the Rainwater extremal test theorem (which says that for every Banach space it is sufficient to check the weak convergence of bounded sequences only on the set of extreme points of the unit ball of the dual space).

One more important Banach space is ℓ_1. An investigation of Schur theorem on coincidence of weak and strong convergence in ℓ_1 yields a combinatorial description of a corresponding filter class [1]. A related problem of weak sequential completeness for filter convergence is considered as well.

Next, the classical theorem of Banach space theory that weak convergence of a sequence implies boundness is studied for filter convergence [5, 8]. It is well known that the properties of sequences which are filter convergent in the weak topology differ significantly from the properties of the ordinary weakly convergent sequences. In particular a weakly convergent sequence must be bounded but, say, a weakly statistically convergent sequence can tend to infinity in norm [5]. This effect induces the following natural question: if a sequence has a weak limit with respect to a given filter F, how quick can the norms of the sequence elements tend to infinity? In [8] a general answer is given and detailed answers for some particular filters are obtained.

Finally, let us consider series regarding filter convergence. A number of recent generalizations are devoted to the famous Riemann rearrangement theorem of conditionally convergent series [4, 10]. There is characterization of filters which preserve the necessary condition of series convergence: terms of an F-convergent series F-converge to 0 [11].

The described direction of study is rich in results and still promising. It combines set theory, topology, algebra, and analysis, which illustrates the unity of mathematics. This interplay implies a wide range of possibilities to find out connections between different fields of mathematics.

References:

1. Aviles A. The Schur ℓ_1 theorem for filters / A.Aviles, B.Cascales, V.Kadets, A.Leonov // J. Math. Phys., Anal., Geom. - 2007. - Vol. 3, № 4. -P.383-398.

2. Cartan H. Th'eorie des filtres / H. Cartan // CR Acad. Paris. - 1937. - Vol. 205. - P.595-598.

3. Connor J. A characterization of Banach spaces with separable duals via weak statistical convergence / J. Connor, M. Ganichev, V. Kadets // J. Math. Anal. Appl. - 2000. - Vol. 244. - P.251-261.

4. Filip'ow R. Rearrangement of conditionally convergent series on a small set / R.Filip'ow, P. Szuca // J. Math. Anal. Appl. - 2010, Vol. 362, No. 1, 64 - 71.

5. Ganichev M. Filter Convergence in Banach Spaces and generalized Bases / M. Ganichev, V. Kadets // in Taras Banakh (editor) General Topology in Banach Spaces : NOVA Science Publishers. - Huntington, New York, 2001. - P.61-69.

6. Kadets V. Dominated convergence and Egorov theorems for filter convergence / V. Kadets, A. Leonov // J.Math.Phys., Anal., Geom. - 2007. - Vol. 3, №2, - P.196-212.

7. Kadets V. Weak and point-wise convergence in C(K) for filter convergence / V. Kadets, A.Leonov // J.Math. Anal. Appl. - 2009. - Vol. 350. - P.455-463.

8. Kadets V. Weak statistical convergence and weak filter convergence for unbounded sequences / V. Kadets, A. Leonov, C. Orhan // J. Math. Anal. Appl. – 2010. – Vol. 371, Issue 2. – P. 414–424.

9. Kostyrko P. *I*-convergence / P. Kostyrko, T. Salat, W. Wilczy'nski // Real Anal. Exchange - 2000. - Vol. 26, № 2. - P.669–685.

10. Leonov A. On the coincidence of limit point range and the sum range along a filter of filter convergent series /Alexander Leonov // Вісник ХНУ серія "Математика, прикладна математика і механіка". - 2008. - № 826. - С.129-135.

11. Leonov A. On filter convergence of series / A. Leonov, C. Orhan // Real Anal. Exch. – 2015. Vol. 40(2). – P. 459 –474.

КОНСТИТУЦІЙНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПУБЛІЧНО-ВЛАДНОГО СУБ'ЄКТА

Лещух А.Р.
професор кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного та міжнародного права
Львівського державного університету внутрішніх справ
к.ю.н., доцент

В українській юридичній науці поширеним є визначення правового статусу як юридичного закріплення суб'єкта в суспільстві або в державі. Саме за допомогою визначення поняття правового статусу найповніше можуть бути охарактеризовані й правові відносини між державою, особою та суспільством, що фіксується державою у чітко вираженій правовій формі системи прав, свобод та обов'язків учасників таких відносин. У науково-теоретичному аспекті до складу елементів статусу владного суб'єкта, серед інших, часто відносять його відповідальність.

Правовий інститут відповідальності, загалом, проникаючи в урегульовані юридичними нормами відносини та маючи реальну змогу впливати на поведінку їхніх учасників незалежно від статусу, вважається одним із найсуттєвіших у системі норм чинного законодавства різних країн світу.

У зв'язку з цим конституційну процесуальну відповідальність теоретично можна вважати одним із найважливіших інститутів конституційного права щодо забезпечення процесуальної законності в українському державотворчому процесі.

Однак, у чинному українському законодавстві відсутнє поняття інституту конституційної процесуальної відповідальності суб'єктів державно-політичних відносин, зокрема, – як обов'язкового елемента їхнього процесуального правового статусу, що «дозволяє» державі не застосовувати усього спектру

інструментів вольового впливу щодо «статусного» порушника для забезпечення принципів верховенства права, законності, справедливості, невідворотності покарання за порушення конституційних приписів тощо.

Разом із тим, аналіз науково-правової літератури та законодавства дозволяє припустити, що не існує також уніфікованого підходу щодо поняття та сутності правового статусу учасника конституційно-правових відносин. Свідченням цього є вкладення науковцями та практиками різного змісту в розуміння поняття правового (юридичного) статусу – це: а) категорія не тільки багатоаспектна, але й багатоелементна [1, с.91]; теоретична конструкція, яка з'єднує нормативні характеристики, теоретичні уявлення про реальну практику реалізації правових настанов [2, с.4-5]; комплексна інтеграційна категорія, що відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи і суспільства, громадянина і держави, індивіда та колективу, а також інші соціальні зв'язки [3]; система законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків [4, с.366].

Найбільш повне на наш погляд визначення правового статусу суб'єкта правовідносин надане В. Карельським [5, с.549], позицію якого підтримали окремі науковці: А. Колодій, А. Олійник, Г. Борисов [6, с. 129], - це багатоаспектна категорія, що, по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин: держави, суспільства, особи тощо; по-друге, відображає індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі багатоманітних суспільних відносин; по-третє, правовий статус не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правам, без юридичної відповідальності в необхідних випадках, без правових гарантій; по-четверте, категорія правовий статус визначає права і обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів, для відкриття нових шляхів для їх вдосконалення.

Згадані вчені визначають наступні елементи правового статусу: статусні правові норми і правові відносини; суб'єктивні права, свободи і юридичні

обов’язки; громадянство; правові принципи і юридичні гарантії; законні інтереси; правосуб’єктність; юридична відповідальність [6, с.149].

За критерієм субординації галузей права у правовому регулюванні більшість науковців визначають такі види правового статусу суб’єкта: матеріальний і процесуальний.

Конституція України значною мірою наповнює конституційно-правовий (конституційний) статус владного суб’єкта переважно «матеріальним» вмістом, передбачає його відповідальність, наділяючи її характерними особливостями, закріплюючи форми, механізми застосування та санкції. Основний закон України передбачає, що: підставами для застосування конституційної відповідальності можуть бути порушення норм не лише конституційного права, а також - інших галузей права або ж ця відповідальність може наступити навіть при відсутності порушення норм права (політично несумісні дії); виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них (ст. 92 Конституції України) [7].

Тобто, чи можуть окремим законом України визначатися, в межах згаданої конституційної норми, наприклад, засади правової відповідальності за процесуальні делікти у сфері конституційного процесу?

Конституційний процес в Україні як правовий феномен та невід’ємний, і одночасно, самостійний, структурний елемент конституційного права, певною мірою, залишається сьогодні без належного захисту, адже суб’єкт державної влади, «процесуально» беручи безпосередню участь у конституційно-правових відносинах, «недоотримав» один із найважливіших елементів свого правового статусу - процесуальну відповідальність. Через відсутність формальної підстави (правового акта), за допущені публічно-владним суб’єктом процесуальні порушення конституційних приписів (одноразового чи багаторазового характеру) він не переноситиме будь-яких суттєвих негативних наслідків, що можуть вплинути на його конституційно-правовий (процесуальний) статус, політичний, моральний або фінансово-матеріальний стан.

Порушення конституційних процесуальних норм суб'єктами державно-владних відносин без негативних наслідків (позбавлення/обмеження їхніх конституційних процесуальних статусів), об'єктивно існують та стали вже доволі буденним явищем в українському владному політикумі: голосування в парламенті за іншого народного депутата, блокування трибуни, порушення процедури внесення змін і доповнень до текстів законодавчих актів, державно-політична бездіяльність, безпричинне пропущення або зривання парламентарями засідань парламенту, «чорний піар» опонентів та інші конституційно-процесуальні порушення.

Прийняття відповідного правового акта і, відповідно, створення відповідних чітких правових підстав щодо підвищення рівня відповідальності суб'єктів здійснення державної влади ми розглядаємо взагалі як одну з найнеобхідніших передумов здійснення в Україні реальних політико-економічних перетворень та реформ.

Процесуальній відповідальності при цьому слід відвести головну роль як: важливому способу забезпечення конституційно-процесуальної законності, що характеризуватиме Україну як правову державу; невід'ємній складовій правового статусу суб'єкта - учасника конституційних процесуальних відносин.

Отже, правовий статус учасника конституційно-правових відносин можна визначити як багатоаспектну, комплексну, універсальну категорію, що має чітку стабільну структуру, встановлює характер та принципи взаємодії суб'єктів влади між собою, а також, шляхом визначення процесуальних прав, обов'язків та гарантій їх реалізації і встановлення відповідальності, визначає місце і роль суб'єкта в системі цих відносин.

Нажаль, сучасні дослідження загальнотеоретичних правових проблем, як правило, обмежуються лише констатацією можливості існування процесуальної відповідальності як «нетрадиційного» виду юридичної відповідальності, «збірного поняття», що характерне лише для процесуальних галузей права. Багато науковців відзначають, що проблема є та потребує серйозного

осмислення і може бути вирішена лише в комплексі з іншими проблемами, однак далі такої констатації більшість дослідників, як правило, не йдуть.

Визнання та законодавче закріплення на рівні держави інституту конституційної процесуальної відповідальності в якості складової правового статусу учасника конституційно-правових відносин допоможе скоригувати кожен із напрямів конституційного процесу у правильне русло державного будівництва, дозволить суттєво пригнітити приріст у владному середовищі конституційних процесуальних деліктів, що стали негативною візиткою, практично, кожної з гілок державної влади в Україні.

Список літератури:

1. Нижник Н.Р. Государственно-управленческие отношения в демократическом обществе / Н.Р. Нижник. – К.: НАНУ Ин-т госуд. и права, 1995. – 207 с.

2. Богданова Н.А. Категория статуса в конституционном праве / Н.А. Богданова // Вестник Московского университета. – 1998. – № 3. – С. 3–20.

3. Теория государства и права [Текст] : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. - Москва : Юристъ, 1997. - 672 с.

4. Теорія держави і права: Академічний курс: Підручник / Н. М. Оніщснко, О. В. Зайчук. - Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.

5. Теория государства и права: учебник для вузов / В. М. Корельський, В. Д. Перевалова. - Москва: НОРМА-ИНФА, 2002.- 616 с.

6. А. Колодій. Права, свободи і обов'язки громадянина в Україні: Підручник / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. - Київ: Правова єдність, 2008. – 350 с.

7. Конституція України (Основний Закон): Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України - 1996. - № 30.

УДК 625.71.8.001

АНАЛІЗ ЗСУВНИХ ПРОЦЕСІВ У МІСТІ ХАРКОВІ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Линник І.Е.
д-р техн. наук, проф.,
Шмуля І.А.
студентка,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

Дослідження зсувних процесів не тільки в Україні, але й у всьому світі є актуальною проблемою як під час будівництва нових об’єктів, так і під час експлуатації вже побудованих [1, 2].

Систематичне спостереження за зсувами, і своєчасна боротьба з ними, дозволяє запобігти руйнуванню укосів, схилів, не допустити загрози аварійних ситуацій у будівлях і спорудах, тобто уникнути людських жертв, адже за статистикою, кількість загиблих у всьому світі від зсувних процесів збільшується з кожним роком. Згідно з дослідженнями, кількість жертв збільшилася в 10 разів, ніж вважалося раніше [3].

У Харківській області зафіксовано 1615 зсувів, з них два, площею 0,0007 км^2 є активними. На забудованій території знаходяться 68 зсувів.

У м. Куп’янську нових зсувних проявів не виявлено, але залишається активним «Голубівський» зсув. Низька зсувна активність відзначається в м. Краснокутську. В с. Крейдяна, Балаклійського району, зрушення по вул. Підлісній залишається активним.

На території міста Харкова досить розвинена водна й вітрова корозія, тому, як наслідок, є багато ділянок із зсувами та зсувонебезпечними територіями (табл. 1), біля 171 км схилів різної категорії ризику за зсувонебезпечністю (при загальній довжині схилів в м. Харкові – 221,7 км) [4].

Таблиця 1

Зсувонебезпечні ділянки м. Харкова [5]

Номер ділянки	Характеристика і рекомендації
1	2
Ділянка № 1	Журавлівські схили в районі навчального корпусу ХДПУ. Площа зсувонебезпечної зони приблизно 20 га (від вул. Манізера до вул. Дегтярної), II категорія ризику. Рекомендовано закласти мережу і організувати режимні спостереження за динамікою змінення порід, коливанням рівня ґрунтових вод.
Ділянка № 2	Журавлівські схили, вул. Омська, 67. Площа зсувонебезпечної зони дорівнює 3,0 га, III категорія ризику. Рекомендовано закласти геодезичну сітку, організувати дренаж і виконати комплекс заходів з агролісомеліорації.
Ділянка № 3	Журавлівські схили, гаражі біля кожзаводу. Площа зсувонебезпечної зони 10 га, II категорія ризику. Рекомендовано організувати режимні інструментальні спостереження за динамікою розвитку зсуву.
Ділянка № 4	Балка Олексіївська в районі мосту (вул. Дерев'янка). Площа зсувонебезпечної ділянки дорівнює 15 га, III категорія ризику. Рекомендовано встановити технічний контроль за станом конуса на ділянці примикання дороги до гаражів і насипних схилів.
Ділянка № 5	Шевченківський район, провулок Кравцова. Площа зсувонебезпечної ділянки дорівнює 1,0 га, I категорія ризику. Рекомендовано організувати геодезичну мережу (ґрунтові та настінні репери).
Ділянка № 6	Лівий схил долини р. Лопань (вул. Клочківська) в районі 7-мої міської лікарні. Площа зсувонебезпечної ділянки дорівнює 2,5 га, I категорія ризику. Рекомендовано цю ділянку включити в систему моніторингу по місту Харкову і проводити періодичні обстеження з метою виявлення змін у стійкості схилів.
Ділянка № 7	Лисогірські кар'єри (в районі вул. Миронівської). Площа зсувонебезпечної зони менше 0,02 га, I категорія ризику. Рекомендовано періодичне обстеження основи схилів з метою виявлення можливої активізації.
Ділянка № 8	Балка Чуніхін Яр (в районі пр. Александрівський і вул. Северина Потоцького). Площа зсувонебезпечної зони складає 0,01 га, I категорія ризику. Рекомендовано періодичне візуальне обстеження території.
Ділянка № 9	Журавлівські схили (вул. Студентська). Площа зсувонебезпечної ділянки дорівнює 6,0 га, II категорія ризику. Рекомендовано встановити мережу спостережень за динамікою деформації споруд гуртожитку ХНАДУ.
Ділянка № 10	Селище Лідне. Площа зсувонебезпечної ділянки менше 0,3 га, I категорія ризику. Рекомендовано виконати комплекс інженерно-технічних вишукувань за умови будівельного освоєння.

В межах міста зсувонебезпечні території поділяються на три категорії:

I – слабкого ризику – 158,5 км (92,7 %);

II – суттєвого ризику – 11,2 км (6,5 %);

III – екстремальної ситуації – 1,3 км (0,8 %) (ця категорія встановлена тільки в Шевченківському районі на ділянці примикання автодорожнього мосту до правого схилу Олексіївської балки по вул. Дерев'янка і в Київському районі – Журавлівські схили на території Політехнічного університету).

Боротьба із зсувами в багатьох випадках виявляється надзвичайно складною, зазвичай неефективною та дорого коштує. Для успішного застосування протизсувних заходів необхідне високоякісне виконання інженерно-геологічних вишукувань для оцінки фактичного ступеня стійкості схилу [1, 2].

Заходи боротьби із зсувами можуть бути направлені як на збереження, так і на поліпшення природних властивостей і напруженого стану ґрунтів.

Збереженню механічних властивостей ґрунтів сприяє регулювання поверхневого стоку (улаштування зливової каналізації, нагірних канав, огороджувальних валів, протифільтраційні заходи), запобігання витоку із водопровідних та каналізаційних мереж [1, 2, 6].

Для збереження напруженого стану укосів недопустиме їхнє підрізання при влаштуванні доріг. Велике значення мають берего- та дноукріплювальні роботи в межах ділянки, що прилягає до схилу дна ріки чи яру. Недопустимо зводити важкі споруди в межах верхньої частини схилів та поблизу їхньої верхньої бровки [1, 2, 6].

Поліпшити механічні властивості ґрунтів на схилі можна за допомогою осушення (дренаж, електроосмос, випалювання, заморожування, електродренаж чи електрохімічне закріплення) [1, 2, 6].

Щоб змінити напружений стан порід, що складають схили, зменшують крутизну укосів. У тих випадках, коли видалити породи з верхньої частини неможливо (при наявності тих чи інших споруд), роблять привантаження нижньої частини схилу [1, 2, 6].

Для утримання ґрунтів від зсуву застосовують підпірні стінки, удержуючі пальові конструкції, буронабивні залізобетонні палі, контрбанкети, контрфорси, анкерне і нагельне кріплення, металеві сітки, геомати тощо [1, 2, 6].

Список літератури:

1. ДБН В.1.1-24:2009. Захист від небезпечних геологічних процесів, шкідливих експлуатаційних впливів, від пожежі. Захист від небезпечних геологічних процесів. Основні положення проектування. – [Чинний від 2011-01-01]. – Київ : Мінрегіонбуд України, 2010. – 108 с.

2. ДБН В.1.1-3-97. Захист від небезпечних геологічних процесів. Інженерний захист територій, будинків і споруд від зсувів та обвалів. Основні положення. – [Чинний від 01.07.97 р.]. – Київ : Держбуд України, 1998. – 47 с.

3. Сколько людей погибает от оползней? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.vseneprostotak.ru/2012/10/skolko-lyudey-pogibaet-ot-opolzney/].

4. Небезпечні явища природного характеру та заходи щодо мінімізації їх негативних наслідків. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2011 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dsns.gov.ua/files/prognoz/report/2011/1_1_2011.pdf.

5. Генеральний план міста Харкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uga.kharkov.ua/uk/public-information/genplan-mista-harkova.html.

6. Линник І. Е. Інженерна підготовка територій населених місць: навч. посіб. / І. Е. Линник. – Харків : ХНАМГ, 2004. – 337 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МОТИВАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ УПРАВЛІННЯ ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Лич О.М.

Національний авіаційний університет (м. Київ),

кафедра авіаційної психології, канд. психол. н., доцент

(067-804-38-78, 7Lon@ukr.net)

Актуальною залишається проблематика дослідження на теоретичному та емпіричному рівнях психологічних особливостей життя та діяльності осіб

похилого віку. І це пов’язано з тим, що сучасні соціально-економічні умови вимагають від різних категорій населення специфічного пристосування до них, особливо це стосується осіб похилого віку. Як зазначають у літературі, інтерес до людей похилого віку настільки був відсутній, що дослідницька робота з цієї теми почала вестись лише 30 років тому [1], тому найбільшу цікавість у сучасних науковців викликають особи похилого віку.

Люди похилого віку у нашій країні зараз активно продовжують трудове життя або вимушено (оскільки законодавчо зсунулись межі виходу на пенсію), або за бажанням, тому важливо з’ясувати компоненти мотиваційної поведінки у процесі професійної діяльності людей третього віку.

Потрібно уточнити межі похилого віку, які відрізняються у вітчизняній віковій періодизації та у зарубіжних теоріях особистості. У вітчизняній віковій періодизації вік 55 років вважається початком періоду старості, що являє собою природну і здорову частину життя. Період старості поділяють на похилий вік (55-75 років), старечий вік (75-90 років) та довголіття (понад 90 років) [6], людина період старості може бути щасливою й доволі корисною для суспільства. У періодизації Е.Еріксона [3] похилий вік (55-75 років за вітчизняною віковою періодизацією Л.Ю.Трофімова) припадає на дві останні з восьми життєвих стадій – середній вік (з 25 до 65 років) та пізній вік (після 65 років), кожна зі стадій має свої характеристики. Виходить, що людина за Е.Еріксоном може набувати/не набувати прогресивного розвитку та ціннісних якостей, специфічних певному віку. При цьому ці особистісні якості можуть бути як негативними, так і позитивними, які відображаються у думках, у діяльності, у поведінці людини похилого віку і все це впливає на її сприйняття іншими людьми.

Соціальні стереотипи про літніх людей, про їхню поведінку можуть заважати об’єктивному цілісному сприйняттю самої людини похилого віку як особистості та як професіонала, навіть дещо заважати проявляти себе у соціумі. Так, Ушакова І.М. [1] наводить приклади хибних поглядів, що базуються на негативних стереотипах:

- старі люди, як правило, слабкі й хворі;

- більшість старих людей погано справляються з роботою;

- старі люди повільніше міркують, у них гірше пам'ять, увага та інші процеси;

- старі люди є ригідними та догматичними;

- більшість старих людей живе в соціальній ізоляції й страждають від самотності.

Існують також хибні погляди, що базуються на позитивних стереотипах:

- старі не працюють, але отримують гроші;

- літні люди є потужною політичною силою;

- більшість старих людей відрізняється зрілістю, життєвим досвідом, мудрістю.

Зрозуміло, що стереотипи можуть формуватись, виходячи зі спостережень на побутовому рівні за поведінкою людей похилого віку у різноманітних життєвих ситуаціях. Однак існують й науково обґрунтовані типології старості та старих людей. Так, І.С. Кон [2] виділяє психологічно благополучні типи старості (активні; соціально пристосовані; турботливі за ближніх; турботливі за власне здоров'я) та неблагополучні типи старості (агресивні, розчаровані), залежно від характеру діяльності, яку здійснює людина.

Різного роду соціальні стереотипи можуть інколи й заважати формуванню соціально бажаного образу людині похилого віку, особливо яка працює, тому потрібно знаходити стратегії мотивування її діяльності. Отже, виникає важлива проблема виявлення та вибору компонентів мотивації, через які краще скеровувати процеси діяльності людини – або збереження стану внутрішньої рівноваги (це гомеостаз), або самореалізація (це гетеростаз), «в своїй основі мають відношення до мотивації людини» [7, с.48], їх розглянемо нижче.

Х’єлл Л. та Зіглер Д. [7] при класифікації найбільш відомих зарубіжних теорій особистості використали полярні параметри, серед яких зазначались

параметри гомеостазу та гетеростазу як різні за спрямованістю мотиваційні фундаменти поведінки. Ці різні за характером мотиваційні установки мають різні предмети дослідження. Так, прихильники гомеостазу можуть брати за предмет дослідження зміст та різноманітність основних потреб людини або її інстинктів; різні особистісні механізми, які виробляються в індивідуумів з метою зниження напруги, що створюються потребами; а також процеси, що забезпечують становлення механізмів зниження напруги. [7, с. 49]. Власне, у сучасному менеджменті більш розповсюджені гомеостатичні ідеї, оскільки пропонується скеровувати зусилля працівника через два вектори мотивації - корпоративні або персональні потребі.

Так, Самоукіна Н. [5] до індивідуальних потреб відносить - потребу у підтримці життєдіяльності та здоров'я; потребу у пізнанні; потребу у спілкуванні; потребу у приналежності до референтної групи та командної роботи; потребу у надійності та безпеці; потребу у співпраці з керівництвом компанії; потребу емоційної наруги та ризику; потребу у соціальному статусі та владі; потребу у підпорядкуванні; потребу у незалежності та свободі; потребу у конкуренції; потребу у самоствердженні; потребу у досягненні; потребу у престижі; потребу у стабільності; потребу у новизні; потребу у творчості; потребу в усвідомленій роботі; потребу у радості та задоволенні. Однак існує й інша стратегія мотивування поведінки людини, що можна знайти у гуманістично-спрямованих теоріях особистості.

Представники позиції гетеростазу (Маслоу А.Г., Роджерс К.Р.) вважали, що «основою мотивації людей являється безперервний пошук особистісного зростання і самореалізації. Людина живе не тільки завдяки редукції потреби. Замість того, щоб спрямовувати свою поведінку на задоволення потреби, а значить, на зменшення напруги, люди, відповідно до своєї природи, постійно шукають нові стимули і можливості випробувати свої сили, щоб досягти самореалізації. Завдяки цій мотиваційній тенденції і здійснюється розвиток особистості» [7, с. 48]. Власне, у теоріях особистості гетеростатичної спрямованості підкреслюється інтеграція мотивів людини, що підкорюється

задачам самореалізації, спрямованості у майбутнє, а також різні засоби, за допомогою яких люди досягають особистісного зростання та самореалізації.

Під поняттям «самореалізація» розуміють: 1) здатність людини об'єктивувати багатство свого внутрішнього світу в будь-якій формі діяльності (праця, гра, пізнання, спілкування і т.д.); 2) процес здійснення (втілення) здібностей і особистісних потенцій (планів і установок) як в діяльності, так і в іншій людині; 3) прагнення розвивати сильні сторони своєї особистості [4, с.111], ці визначення доповнюють один одного і стосуються внутрішньої сфери, внутрішнього стану людини. І в межах теорій особистості, які акцентують увагу на саморозвиток, на самореалізацію особистості знаходиться шлях управління мотиваційною сферою людини, особливо людини похилого віку.

Отже, працююча людина похилого віку на сьогодні у суспільстві займає таке саме положення, як й будь-яка працююча людина іншого віку, проте відмінність мотивації до діяльності може бути різною. Ми виходили з двох позицій – гомеостазу (збереження стану внутрішньої рівноваги) та гетеростазу (розвиток та пошук нових стимулів, самореалізація), які за мотиваційними ознаками протилежні. Працююча людина похилого віку багато чого досягла як в особистісному, так й в професійному плані. Тому, на нашу думку, не дивлячись на різного роду хибні соціальні стереотипи, вона більш відкрита до нового у різних сферах життя та діяльності. Припускаємо, що самореалізація може бути одночасно й стимулом і мотиваційним компонентом управління людиною похилого віку, оскільки це дозволить людині розвиватись та приносити користь суспільству.

Список літератури:

1. Геронтопсихологія: підручник / І.М. Ушакова. – Х.: НУЦЗУ, 2014. – 236 с.

2. Ильин Е.П. Психология взрослости. – СПб: Питер, 2012. – 542 с.

3. Кулагина И.Ю., Колюцкий В.Н. Возрастная психология: полный жизненный цикл развития человека. – М.: ТЦ «Сфера», 2001. – 464 с.

4. Психологія особистості: словник-довідник / за ред.. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.

5. Самоукина Н.В. Эффективная мотивация персонала при минимальных финансовых затратах. – М.: Вершина, 2006. – 224.

6. Трофімов Ю.Л., Рибалка В.В. Психологія: підручник / за ред... – К.: Либідь, 2008. – 560 с.

7. Хьелл Л., Зиглер Д. Теория личности. – СПб: Питер, 1999. – 608 с.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБРОБКИ ДАНИХ ВИМІРЮВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЇХ НА ВИРОБНИЦТВІ

Маслов Д.В.

Запорізького Національного Університету

студент 1 курсу фізичного фак-ту

Постановка проблеми. Як відомо,для проведення будь-яких розрахунків доцільно робити декілько вимірів, чим більше вимірів тим точніше будуть подальші розрахунки. Але не рідко в ряд вимірів потрапляють промахи. Промахи- результати, що різко відрізняються від інших результатів вимірювань і є наслідком порушення умов досліду, зокрема вимірювання (неправильні дії спостерігача-експериментатора, несправність вимірювальної апаратури, різка зміна зовнішніх умов тощо). Промахи легко відкинути, коли число результатів виміру маленьке, але коли результатів багато, або діапазон результатів великий, промахи перестають бути такими очевидними. Часто спостерігач-експериментатор, через не явність промаху, включає всі данні в розрахунки, що призводить до неточності статистики та аналізу виміру. Для великого об’єму даних потрібно автоматизувати процес обчислення похибок та промахів для підвищення точності розрахунків та статистичного аналізу.

Практична значимість цієї статті полягає у тому, що в ній вказані практичні методи та засоби для обробки результатів, а також для більш точного статистичного аналізу, всі вони є загальнодоступними та перевіреними.

Виклад основного матеріалу.

Для прикладу розгялянемо будь-яке вимірювання. У даному прикладі наводиться узагальнена інформація стосовно забруднення атмосферного повітря м.Запоріжжя. Аналіз стану атмосферного повітря здійснювався на основі даних систематичних спостережень за вмістом забруднюючих речовин у м.Запоріжжя на 5-ти постах спостереження Запорізького обласного центру з гідрометеорології.

Приклад :

У житловій забудові Запоріжжя проводиться постійний моніторинг якості атмосферного повітря. За звітний період всього проведено 25 досліджень

Таблиця 1

Показники вимірювання забруднення атмосфери фенолом

Фенол (мг/м^3)				
0.0075	0.01	0.009	0.01	0.011
0.0105	0.01	0.0097	0.011	0.01
0.0099	0.0098	0.009	0.01	0.0098
0.01	0.01	0.0099	0.029	0.01
0.0105	0.01	0.0098	0.011	0.01

З цієї вибірки відразу складно відкинути промахи, оскільки діапазон даних відносно великий. Я пропоную автоматизований метод знаходження промаху. Наприклад для цього випадку використаємо критерій Граббса. (Критерій Граббса застосовується для оцінки на грубі помилки (промахи) сумнівних значень вибірки з випадкової величини, що має нормальний розподіл. Невідомі оцінюються відповідно за середнім значенням вибірки та вибіркової дисперсії, а на промах оцінюється значення вибірки - максимальне або мінімальне.). Завдяки простому коду на мові С++ процес обчислення

промаху можно автоматизувати та використовувати на більшості платформ сучасних обчислювальних машин. Фактично код можно розділити на дві частини: функція та база табличних даних.

Фрагмент коду бази даних:

```
switch (n) {
case 5:
    cout<<"If "<<Umax<<" > 1,602, this is blunder"<<endl;
    cout<<"If "<<Umin<<" > 1,602, this is blunder"<<endl;
    break;
    case 10 :
    cout<<"If "<<Umax<<" > 2,036, this is blunder"<<endl;
    cout<<"If "<<Umin<<" > 2,036, this is blunder"<<endl;
    break;
    case 25:
    cout<<"If "<<Umax<<" > 2,486, this is blunder"<<endl;
    cout<<"If "<<Umin<<" > 2,486, this is blunder"<<endl;



    cin.get();
    return 0;
} }
```

Фрагмент коду для функції:

```
#include <iostream>
#include <cmath>

using namespace std;

int main()
{
    int n ,i;
    double Ch,K,S,Umax,Umin,Sr;
    cout<<"Number of results = ";
    cin>>n;
    cout<<endl<<"Results = "<<endl;
      double arr[n];
    for(i=0;i<n;i++){
        cin>>arr[i];
    }
    int a=0;
    for(i=0;i<n;i++){
        a+=arr[i];}
    Sr=a/n;
    Ch=0;
    for(i=0;i<n;i++){
     Ch+=pow((arr[i]-Sr),2);}
     K=((Ch/(n-1)));
     S=pow(K,0.5);
double max = arr[0];
    for (int i = 0; i < n; ++i) {
        if (arr[i] > max) {
            max = arr[i];}}
double min = arr[0];
for(int i = 0; i < n; ++i)
{    if(arr[i] < min)
    {min = arr[i];    }}
cout<<endl<<"Critical result = "<<min<<" and "<<max<<endl;
Umax = ((max-Sr)/S);
cout<<endl<<"Grabbs's criterion ("<<max<<") = "<<Umax<<endl;
Umin = (abs(min-Sr)/S);
    cout<<endl<<"Grabbs's criterion ("<<min<<") = "<<Umin<<endl;
```

Цей код працює в будь-якій IDE. Достатньо лише запустити програму, та ввести дані які потрібно перевірити.

```
Number of results = 25

Results =
0.0075 0.01 0.009 0.01 0.011 0.0105 0.01 0.0097 0.011 0.01
0.0099 0.0098 0.009 0.01 0.0098 0.01 0.01 0.0099 0.029
0.01 0.0105 0.01 0.0098 0.011 0.01

Critical result = 0.0075 and 0.029

Grabbs's criterion (0.029) = 2.50328

Grabbs's criterion (0.0075) = 0.6474
If 2.50328 > 2,486, this is blunder
If 0.6474 > 2,486, this is blunder

Process returned 0 (0x0)   execution time : 131.871 s
Press any key to continue.
```

Як результат, отримана величина 0.029 є промахом і її потрібно виключити з числового ряду виміру. Це була лише демонстрація автоматизації обчислення і обробки статистичних даних вимірювання. Зрозуміло, що цей код потрібує допрацювання, але він показує користь від автоматизації обчислення. Таким же методом можливо створити код для обчислення похибки завдяки критерію Романовського, критерію Діксона, критерію «трьох сігм» та інших.

Висновки:

Автоматизація обробки даних покращує точність обчислення. Особливо це допоможе обробити дані коли зроблено велику кількість вимірів. Автоматизація зменшує кількість затраченого часу та зусиль.

Список літератури:

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області. Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www/ zp.gov.ua/

2. Екологічний паспорт м.Запоріжжя за 2012р. Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації. 2013 –с. 23

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОВЕДЕННЯ МЕТОДУ «МОЗКОВОГО ШТУРМУ» У ПРОЦЕСІ КОЛЕКТИВНОЇ РОБОТИ

Мачула Денис
Університет митної справи та
фінансів, м. Дніпро

Важливу роль у діловому житті людей відіграють різні форми спільного обговорення проблем. Завдяки формам обговорення проблем людина проявляє активність щодо їх розв'язання, впливає на прийняття та реалізацію рішень. Висока культура колективного обговорення безпосередньо сприяє духовному збагаченню членів суспільства, а отже, і прискоренню демократичних процесів у країні, підвищенню матеріального добробуту людей.

У часи прискореного розвитку сучасного світу компанії та підприємства, які хочуть розвиватися, вимушені знаходити нестандартні рішення проблем та унікальні методи аналізу ризиків. Для цього потрібна якісна робота управління та використання нових методів для прийняття неординарних рішень. Тому набирає актуальності питання щодо технології проведення “мозкового штурму”, у процесі колективної роботи.

Мета – аналіз технології проведення методу “мозкового штурму” як однієї з форм колективного обговорення проблем.

“Мозковий штурм” – це спосіб колективного вирішення проблем за короткий проміжок часу. Його основна особливість полягає в колективному пошуці креативних ідей та прийнятті неординарних рішень.

Як зауважує В. М. Теслюк, “відомі у практиці навчання та прийняття управлінських рішень методики проведення “мозкового штурму” (МШ) або “мозкової атаки” (МА), засновані на відомому психологічному ефекті колективної активації розумової діяльності” [3, с. 82].

Методика проведення сеансу “мозкового штурму” запропонував американський маркетолог А. Осборн у 1953 р. Для проведення сеансу

комплектують спеціальну групу з представників науково-дослідних, конструкторських, виробничих та інших підрозділів фірми — переважно від 6 до 10 осіб. Призначають голову групи, який добре обізнаний з технікою застосування методу «М.ш.». До групи, як правило, входять 1-2 особи, які взагалі не обізнані з проблемою і є спеціалістами з інших галузей науки і техніки.

Сеанс здійснюється в два етапи. На першому етапі учасники висувають абсолютно різні ідеї, приймаються навіть найбезглуздіші. На другому етапі всі висунуті ідеї уважно вивчають висококваліфіковані спеціалісти-експерти й оцінюють за допомогою спеціальних таблиць критеріїв, розроблених заздалегідь. Більшу частину висловлених пропозицій відкидають, а ті ідеї, які найбільшою мірою відповідають усім критеріям, передають на розробку і впровадження у виробництво.

Як зауважує О. В. Клименко “метод мозкової атаки має багато різновидів і модифікацій. Зокрема, одним з його варіантів є так званий метод 635. Цей метод характеризується фіксованим числом учасників і певною процедурою взаємодії між ними на етапі генерації ідей. У роботі групи беруть участь 6 чоловік. Кожному з них видається спеціальний бланк збору ідей. Всі учасники записують у свій бланк по 3 основні ідеї й передають його по колу наступному учасникові, що вивчає отриманий бланк і доповнює його трьома новими ідеями й т.д. Після 5 ітерацій всі бланки заповнюються й у підсумку містять 108 ідей, які передаються "критикам". Практика використання "методу 635" показує, що представлені в писемній формі ідеї відрізняються більшою обгрунтованістю й чіткістю, ніж висловлені усно, хоча часто бувають менш оригінальними” [1, с. 125] .

Метод мозкового штурму має ряд переваг та недоліків. Серед переваг слід відзначити те, що він дає змогу у процесі вирішення проблеми об’єднати абсолютно різних людей з їх унікальними думками та враженнями, завдяки ньому вдається досягти високий рівень вирішення проблем та покращується якість підготовки працівників підприємства до визначення унікальних варіантів

виходу зі складних ситуацій. Незважаючи на велику кількість переваг, метод має деякі недоліки. На думку І. І. Козинець, “щодо недоліків «мозкового штурму», можна виділити віддалення ідей учасників від основної проблеми через неординарність і фантастичність поданого матеріалу. Проте для отримання найкращих та найоригінальніших думок це може бути корисною обставиною. Недостатня підготовка учасників, неможливість працювати в колективі, страх ділитись своїми несподіваними думками з іншими людьми в процесі обговорення також можуть призвести до негативних наслідків. З боку керівника-спостерігача це може бути невміння тримати свої емоції та думки під час вислуховування думок інших, невміння відбирати дійсно кращі ідеї серед інших, непотрібних” [2, с. 242].

Метод мозкового штурму має суворі правила: повна заборона критики на адресу учасників, необхідність висловлення якнайбільше різних ідей, розгляд абсолютно всіх ідей, навіть найабсурдніших.

Технологія методу “мозкового штурму” є ефективною у процесі навчання. Група Т17-1 використовувала методику під час вивчення дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”. Студенти брали участь у “мозковому штурмі” на тему “Інтелігентність – це успадкована чи сформована риса людини?”. Всі працювали як єдиний механізм. Ніхто не соромився і кожен висловив свою думку щодо цього питання. Таким чином всі отримали задоволення від процесу, була знайдена найбільш влучна відповідь, а найголовніше колектив групи став одним цілим, що в подальшому позитивно вплине на навчання.

Отже, зазначене вище дає можливість зробити певні узагальнення: застосування технології методу “мозкового штурму” дає змогу підвищити продуктивність та знайти нетрадиційні рішення. Головна ідея методу – кількість та неупередженість породжує унікальність та оригінальність думок та шляхів виходу із складних ситуацій. Цей метод має як багато переваг, так багато й недоліків і тому кожна людина або організація повинна сама обирати спосіб колективного обговорення проблем. Цей метод необхідно застосовувати

в колективах, які потребують покращення дружніх зв’язків, комунікабельності та згуртованості, адже плідна колективна праця завжди приносить якісні результати.

Список літератури:

1. Клименко О. В. Застосування методу "мозкової атаки" у медичних закладах / О. В. Клименко // “Інвестиції: практика та досвід”. – 2012. – 123–125 с.

2. Козинець І. І. Переваги та недоліки «мозкового штурму» під час колективного обговорення проблем / І. І. Козинець, М. О. Журавель // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – 2016. – 240–244 с.

3. Теслюк В. М. Використання методики "мозкового штурму" в економічному навчанні / В. М. Теслюк, М. П. Піщана // Вісник Національного університету оборони України. – 2011. – №4. – 82–84 с.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Маятіна Наталія Василівна
Київський кооперативний інститут бізнесу і права,
Старший викладач кафедри інформаційно-технічних
та природничих дисциплін

Педагогічне дослідження проводиться з метою підвищення якості навчального процесу. Важливим етапом педагогічного дослідження є організація та проведення експерименту. Педагогічний експеримент дає можливість глибоко вивчити проблему дослідження, всебічно перевірити ефективність теоретичних розробок і педагогічних новацій, розкрити педагогічні умови їхнього впровадження, порівняти значення різних чинників навчально-виховного процесу та обрати більш оптимальні.

Теоретико-методологічні основи організації та проведення науково-педагогічного дослідження розглядали такі вчені, як: Артюх С. Ф., Білоусова Т. П., Болгарський А.Г., Борисик С. О., Ваховська Л. М., Виговська С.В., Власенко О.М., Волощук І.С., Гончаренко С. У., Дороніна М. С., Жосан О. Е., Євдокимов В. І., Клименюк О. В., Конончук А. І., Кульчицький С. В., Лаврентьєва Г. П., Лузан П.Г., Рудницька О.П., Свистельникова Т.Ю., Сопівник І.В., Стеченко Д. М., Цехмістрова Г. С., Цюцюра С. В., Чмир О. С., Щербина Ю. М., Юхимчук С.В., Яковець Н. І. та ін.

Підтримуючи загальновідому думку, академік Гончаренко С. У. стверджує ,що педагогічне дослідження – це «процес і результат наукової діяльності, спрямовані на одержання нових знань про закономірності процесу навчання, виховання і розвитку особистості, про структуру, теорію, методику і технологію організації навчально-виховного процесу, його зміст, принципи, організаційні методи і прийоми» [1,с.13]. Вчений зауважує, що передусім педагогічні дослідження повинні бути спрямовані на вивчення особистісно орієнтованої діяльності з метою розвитку цієї особистості.

Починається педагогічне дослідження з формулювання проблеми, яка буде вивчатись. На думку Гончаренко С. У., наукова проблема – це «усвідомлене протиріччя між запитами практики і обмеженими властивостями теорії, яка не дає можливість їх задовольнити» [1,с.20]. Завдання дослідника заключається в тому, щоб виправити недоліки теорії для успішного розв’язання практичних завдань.

Найважливішою складовою наукових досліджень Цехмістрова Г. С. називає експеримент. Вона вважає його апробацією знання досліджуваних явищ в контрольованих або штучностворених умовах. За її визначенням експеримент – це «такий метод вивчення об'єкта, коли дослідник активно і цілеспрямовано впливає на нього шляхом створення штучних умов чи застосування звичайних умов, необхідних для виявлення відповідних властивостей» [3,с.84-85].

Гончаренко С. У. також визнає педагогічний експеримент одним з основних методів наукового пізнання в педагогіці. Під педагогічним експериментом він розуміє «спеціальне внесення в педагогічний процес принципово важливих змін відповідно до завдання дослідження й гіпотези; таку організацію педагогічного процесу, яка б давала можливість бачити зв'язки між досліджуваними явищами без порушень його цілісності; глибокий якісний аналіз і якомога точніше кількісне вимірювання як внесених у педагогічний процес змін, так і результатів усього процесу» [1,с.175]. Цієї ж думки притримуються й інші дослідники, такі як: Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Вони формулюють наступні ознаки експерименту:

- дослідник спричинює досліджуване явище, не чекаючи його появи;

- умови ситуації, створені для вивчення явища, можуть змінюватись в ході експерименту;

- за допомогою ізоляції окремих частин піддослідного об'єкта встановлюються його закономірні зв'язки;

- можуть змінюватися не тільки умови, а й їхні кількісні зв'язки [2,с.131].

Також вони описують основні пізнавальні функції експерименту:

- експеримент розкриває внутрішній зв'язок явищ, які неможливо з'ясувати за допомогою спостереження;

- експеримент – це одне з джерел накопичення нових фактів, на які спирається наука;

- експеримент дає також можливість перевірити правильність гіпотез;

- науковий експеримент є основою для створення навчального експерименту [2,с.131-132].

Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. дають класифікацію експериментів:

- за способом формування умов: природний, лабораторний;

- за метою дослідження: перетворювальний (або формувальний), констатувальний, контрольний, пошуковий;

- за структурою досліджуваних об'єктів і явищ: простий, складний;

- за характером взаємодії засобу експериментального дослідження з об'єктом дослідження: звичайний, змодельований;

- за типом моделей, що досліджуються: мислительний, матеріальний;

- за величинами, що контролюються: пасивний, активний;

За числом факторів, що варіюються: однофакторний, багатофакторний [2,с.132-134].

В реальному експерименті різні види експериментів об’єднуються і в результаті одержуємо комбінований експеримент.

Основним призначенням будь-якого експерименту в науці Гончаренко С. У. вважає підтвердження або відхилення покладеної в основу гіпотези, а одним з найважливіших критеріїв організації педагогічного експерименту називає його доказовість. Науковець стверджує, що надійною основою успіху будь-якої освітньої новації є науково-обґрунтований і методично грамотно проведений педагогічний експеримент, в результаті якого гіпотеза повинна або підтвердитись або в неї повинні бути внесені корективи [1,с.176].

Для наукового обґрунтування програми експериментального дослідження, окрім окреслення проблеми дослідження, необхідно сформулювати його мету та гіпотезу, визначити завдання та розробити програму експерименту. Програма експериментального дослідження повинна містити методику проведення експерименту, яка передбачає його сценарій (описання етапів), створення експериментальної ситуації (зміна умов діяльності), періодичне оцінювання. В програмі експерименту також потрібно визначити експериментальні та контрольні об’єкти (групи) із зазначенням ступеня їх представництва, специфіки, а також співставності. Кінцевим продуктом проведеного дослідження повинні бути нові прийоми, методики та форми навчання.

Гончаренко С. У. підкреслює, що в педагогічному експерименті повинно використовуватись широке коло методів дослідження, що сприяє глибокому розкриттю суті явищ та правильному підбору практичних рекомендацій.

Найбільш важливими умовами ефективності педагогічного експерименту він називає:

- ретельний передекспериментальний аналіз проблеми;

- конкретизація гіпотези з точки зору її новизни;

- чітко сформульоване завдання експерименту та розроблені критерії оцінювання;

- коректне визначення кількості експериментальних об'єктів та тривалості експерименту;

- правильна організація обміном інформацією між дослідником та об'єктом в ході експерименту;

- доведення доступності висновків і рекомендацій, обґрунтування їх переваг [1,с.179].

Експериментальне дослідження проводиться поетапно, на кожному етапі застосовуються найбільш доцільні методи дослідження. Наприклад, Цехмістрова Г. С. на перших етапах експерименту пропонує наступні методи: на етапі збору фактичного матеріалу та його систематизації – опитування (анкетування, інтерв'ювання, тестування), експертних оцінок, лабораторні експерименти; на етапі обробки отриманих даних, встановлення залежності кількісних та якісних показників аналізу, інтерпретації їхнього змісту – методи статистичного аналізу: кореляційний, факторний аналіз, метод імплікаційних шкал та інші [3,с.86-87].

Гончаренко С. У. виокремлює завдання, на розв'язання яких спрямований педагогічний експеримент:

- встановлення закономірних взаємозв'язків між впливом дослідника та результатами дослідження; між конкретними умовами та ефективністю розв'язання завдань;

- порівняння продуктивності педагогічних умов та вибір оптимальних:

- виявлення причинних зав'язків між явищами та їхнім поданням не тільки в якісній формі, а й у кількісній [1,с.178-179].

Експериментальні дослідження являються важливим науковим інструментом, які трансформують теоретичні знання в сферу практичного застосування.

Список літератури:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. / Гончаренко С. У. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.

2. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково-педагогічних досліджень: Навч. посіб. для студ. / П. Г. Лузан., І. В. Сопівник, С. В. Виговська. – К.: Нубіп, 2010. – 220 с.

3. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Цехмістрова Г. С. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 240 с.

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Миколайчук І.П.

Київський нацональний торговельно-економічний університет,

канд. екон. наук, доцент

Створення результативної системи управління персоналом є найважливішим інструментом соціально-економічного розвитку сучасного підприємства. У цьому зв’язку підвищення рівня конкурентоспроможності персоналу в умовах зростаючої конкуренції між підприємствами має вирішальне значення для їх успішної діяльності. В таких умовах стає все більш зрозумілим той факт, що продуктивність праці, мотивація і творчий потенціал працівників становлять собою чинники важливих конкурентних переваг підприємства та визначають успіх її конкурентної стратегії. Ефективне

керівництво базується в першу чергу на усвідомленні керівниками всіх рівнів управління методів розвитку як власного потенціалу, так і потенціалу підлеглих ним працівників, що є його важливим компонентом та обумовлює актуальність дослідження.

Сутність, значення та різноманітні аспекти конкурентоспроможності персоналу, в т.ч. розробку термінології та методики дослідження, описання складових, чинників формування, ролі у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства досліджували такі закордонні та вітчизняні науковці як: М. Армстронг, Е. Гітман, І. Должанський, М. Портер, Е. Тоффлер, А. Маслоу, Д. МакГреґор, В. Оучі, Д. Богиня, О. Грішнова, С. Гринкевич, А. Колот, В. Савченко, О. Смірнов, С. Сотнікова, О. Славгородська, Л. Лісогор, В. Лукашевич, С. Цимбалюк та ін. Результати аналізу різноманітних науково-методичних та практичних підходів до висвітлення сутності та чинників конкурентоспроможності персоналу як соціально-економічного феномену свідчать, що незважаючи на значний доробок науковців в розвиток окресленого питання, потребують подальшого дослідження підходи до конкурентоспроможності персоналу як умови формування системи збалансованого розвитку підприємства.

Метою дослідження є обґрунтування методичних та практичних рекомендацій щодо підвищення рівня конкурентоспроможністю персоналу в системі збалансованого розвитку підприємства.

Власне наукова категорія «конкурентоспроможність персоналу» почав з’являтися у економічній літературі наприкінці ХХ століття, що попередньо базувалося на конкурентоспроможності товарів, продукції, послуг та підприємства в цілому. Конкурентні позиції підприємств все більше почали формувати професійно підготовлені та інноваційно спрямовані працівники, орієнтовані на здобуття конкурентних переваг в освіті, результатах праці, здатні до інтелектуально-професійного розвитку, розробки і впровадження інновацій на рівні світових стандартів та до створення конкурентоспроможної продукції. Науково-практичний пошук шляхів підвищення

конкурентоспроможності персоналу потребує також ретельного вивчення цієї проблеми в контексті інноваційної парадигми збалансованого розвитку підприємства.

Узагальнюючи різноманітні наукові підходи [1, с. 75, 2, с. 12], під поняттям «конкурентоспроможність персоналу» пропонується розуміти сукупність якісних (особистісних, освітньо-професійних, ділових, соціальних, моральних) характеристик працівників, що відповідають попиту роботодавця, критеріям та мінливим вимогам ринку праці; його реальна і потенційна здатність, ініціативність, винахідливість, ділова та професійна компетентність, почуття відповідальності у порівнянні з відповідними характеристиками інших працівників, що суттєво впливають на ефективність діяльності підприємства в цілому та дозволяють йому витримувати конкуренцію на ринку.

В умовах сьогодення професійний розвиток персоналу та підвищення рівня його конкурентоспроможності є необхідною умовою ефективної діяльності будь-якого підприємства та чинником забезпечення його збалансованого розвитку, що визначає можливості підвищення його конкурентоспроможності на ринку. Розглядаючи сутність та значення збалансованого розвитку підприємства, доцільно зазначити, що він передбачає зміну його соціально-економічного стану, за якої забезпечується розвиток усіх його складових за рахунок урівноваження впливу доходів і витрат у поточному та перспективному періодах [3].

Під управлінням збалансованим розвитком підприємства доцільно розуміти процес управління ефективністю його діяльності на засадах використання збалансованої системи показників та узгодження інтересів стейкхолдерів з урахуванням впливу зовнішнього середовища та глобальних тенденції розвитку економіки.

Інтерпретація підходів до забезпечення збалансованого розвитку підприємства на засадах підвищення конкурентоспроможності персоналу представлена на рис. 1.

Рис. 1. Схема взаємозв'язку між складовими конкурентоспроможності персоналу у системі збалансованого розвитку підприємства

Джерело: складено автором з використанням [4, С. 567]

У сучасних умовах господарювання підприємств значну роль у формуванні конкурентних переваг відіграє використання прогресивних форм управління людськими ресурсами, відповідно, впровадження збалансованої системи показників дозволяє створити умови для досягнення стратегічних цілей підприємства у даній сфері [5, с. 80].

В умовах посилення конкуренції на ринку та потреби у врахуванні змін у всіх складових збалансованого розвитку підприємства важливого значення набувають такі складові конкурентоспроможності персоналу підприємства як освіта та професійні знання працівників, їх уміння та практичні навички, відповідність психофізіологічних і соціально-психологічних особливостей вимогам професії. Забезпечення діяльності організації працівниками, здатними реалізувати її конкуренту стратегію, мають для цього необхідні здібності та компетенцію, є визначальним завданням розвитку будь-якого підприємства.

З метою забезпечення збалансованого розвитку підприємства керівники повинні виконувати ряд стратегічних завдань щодо підвищення рівня

конкурентоспроможності працівників: описати усі робочі місця та посади (обов'язки, функції, права і відповідальність персоналу); визначити кваліфікаційні вимоги для персоналу, потрібні професійні знання, уміння та навички, санітарно-гігієнічні характеристики робочих місць і посад, їх вимоги до індивідуально-психологічних особливостей персоналу; співставити зазначені вимоги до персоналу з фактичним рівнем професійної придатності працівників, а також рівнем розвитку їх компетентності.

За такого підходу винятково важливими складовими конкурентоспроможності персоналу підприємства стають професійні інтереси працівників, мотивація та прагнення працівників є, значимість яких має виражену тенденцію до зростання.

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки та прагнення керівників підприємств забезпечити їм збалансований розвиток головним чинником забезпечення ефективності їх діяльності є конкурентоспроможний персонал, на формування та підвищення чого впливають ряд факторів макро- та мікро-рівня, які перебувають в тісному взаємозв'язку та взаємовпливі.

Для підвищення конкурентоспроможності персоналу слід сформувати певний механізм заходів, спрямовані на збереження й розвиток людського потенціалу, а саме: забезпечення ефективної зайнятості, зростання оплати праці, підвищення рівня соціальної безпеки і соціальної захищеності працівників; залучення інвестицій у безперервне професійне навчання кадрів, заохочування їх високого рівня мотивації до праці, прагнення до набуття конкурентних переваг у безперервному освітньо-професійному розвитку.

Список літератури:

1. Бучинська Т.В. Конкурентоспроможність персоналу як основний чинник підвищення ефективності діяльності підприємства / Т. В. Бучинська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 10(1). – С. 74-77.

2. Семикіна М. В. Конкурентоспроможність у сфері праці: сутність та методологія визначення / М. В. Семикіна // Наукові праці Кіровоград. нац. техн. ун-ту. Серія: Економічні науки. – Кіровоград, 2009. – Вип. 15. – С. 11 – 20.

3. Грицик К. В. Управління ефективністю діяльності підприємства на основі формування системи збалансованого розвитку: Автореф. … екон. наук: Одес. Нац. політехн. ун-т. – Одеса, 2009. – 24 с.

4. Смірнов О. О. Діагностика конкурентоспроможності персоналу в системі управління інноваційною діяльністю підприємства / О.О.Смірнов //Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики : збірник наук. пр. – Львів: Видавництво нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2007. – С. 566 – 572.

5. Ісаєва Т. М. Оцінка ефективності діяльності підприємства на основі застосування збалансованої системи показників // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 2 (18). – с. 79-84.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЛЕКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ М. В. КЛОЧКОВА (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Міщенко О. А.
ХНПУ імені Г. С. Сковороди,
викладач кафедри спеціальної, інклюзивної
і здоров'язбережувальної освіти
ORCID: 0000-0002-6989-0537

Сучасна вища школа потребує вдосконалення лекторської майстерності викладацького складу. Розв'язання вказаної проблеми вимагає збагачення методичної бази, тож важливим є практичне відродження кращих педагогічних здобутків минулого. Корисною для сучасності з погляду її концептуальності є лекторська майстерність доктора російської історії Михайла Васильовича

Клочкова, науково-педагогічна практика якого на початку ХХ ст. була пов'язана із Петербурзьким та Харківським університетами.

Викладацька діяльність М. Клочкова (1877–1952) побічно висвітлювалася у спогадах колишнього студента С. Пушкарьова; критиках на друковані видання колег-сучасників П. Верховського, С. Рождєственського, В. Сторожева. Сучасні ретроспективні розвідки діяльності М. Клочкова як професора представлені у документально-бібліографічних нарисах істориків М. Балашева, С. Посохова та ін. Життєвий шлях та викладацька діяльність М. Клочкова висвітлювались у статтях Н. Гончарової (Петербурзький період), монографії та статтях С. Чухлія та ін. Основну джерельну базу дослідження складають архівні документи з особистого архіву М. Клочкова ф. 1027 (ДАХО): проаналізовані друковані праці М. Клочкова, епістолярна спадщина, спогади, афіші публічних лекцій, лекційні курси тощо.

Мета дослідження – розкрити особливості формування та характерні риси лекторської майстерності М. Клочкова у дореволюційний період.

Становлення лекторської майстерності М. Клочкова простежується у: отриманні ґрунтовної домашньої освіти у родині канцелярського писаря; успішному закінченні духовного училища та впливі викладачів історії Преображенських; навчанні на історико-філологічному факультеті Імператорського Юр'євського університету (1899–1904) під керівництвом М. Дьяконова, взірцевого лектора – Е. Шмурла [1, с. 18-19; 2, с. 30-35], серед архівних матеріалів ДАХО знаходимо охайні конспекти лекцій «Введення у слов'янську філологію» проф. Будиловича, зроблені М. Клочковим у студентські роки (1899 р.) [3]; підготовка до професорського звання та відкомандирування до Імператорського Санкт-Петербурзького університету під керівництво С. Платонова [4] тощо.

Значну роль у формуванні відіграла і професійна педагогічна діяльність, що розпочалася у 1906 р. у середніх та вищих закладах Єкатерининського інституту; викладав історію в Імператорському Олександрівському ліцеї (1908) та на вищих Бестужевських жіночих курсах (1909), читав курс з російської історії у Психоневрологічному інституті [4] та лекції з історії Росії для робітників

фарфорового заводу [5, с. 3]. У цей же період науковець ретельно працював архіваріусом у Сенатському архіві, завдяки чому М. Клочков: «…добре знав літературу і звик до архівного матеріалу» [1, с. 19].

Успішно витримавши магістерський іспит (1907 р.) та прочитавши пробні лекції (визнані задовільними), за рішенням попечителя Санкт-Петербурзького навчального округу з 1 липня 1908 р. М. Клочков був допущений до читання лекцій в Санкт-Петербурзькому університеті у якості приват-доцента кафедри російської історії, про що свідчить свідоцтво № 3166 [6].

Лекторська майстерність М. Клочкова формувалася в університетських аудиторіях Швейцарії та Німеччини, де підчас закордонного наукового відрядження (влітку 1911 р.) він слухав лекції європейських викладачів, проводив науково-дослідні роботи у місцевих університетах, результати яких публікував у німецькому виданні [5, с. 36; 2, с. 3]. Удосконаленню лекторської майстерності сприяла й участь у Товаристві російських студентів у Юр'єві, зв'язок з яким М. Клочков підтримував довгі часи, а також захист дисертації «Населення Росії при Петрі Великому за переписом того часу. Переписи дворів та населення (1678–1721)» у 1911 р. на історико-філологічному факультеті з присвоєнням ступеня магістра російської історії [7, с. 71-72], що «відзначалася багатством фактичного матеріалу і глибиною історичних висновків» [8, с. 28; 9, с. 265].

З 1914 р. почався харківський період педагогічної діяльності науковця, обумовлений наявністю вакантної посади професора російської історії [2, с. 38-39; 10, с. 236]. Призначення М. Клочкова викликало суперечки, ставлення колег до нього було упередженим, але «прекрасне володіння словом та видатні успіхи як лектора» допомогли М. Клочкову стати екстраординарним, а пізніше ординарним професором Імператорського Харківського університету [10, с. 239].

Роботу у Харківському університеті професор поєднував з викладацькою діяльністю та читанням публічних лекцій задля «нужд» Вищих жіночих курсів, а також на історико-філософському відділенні Харківського міського народного університету, про що свідчать афіші за лютий 1917 р. про публічні лекції М. Клочкова [11; 2, с. 114]

Восени 1916 р. він успішно захистив докторську дисертацію «Нариси урядової діяльності часів Павла» у Петрограді, з приводу чого є привітальні телеграми В. Бузескула, І. Гливенко та ін. [12]. У 1917 р. М. Клочкову було присуджено ступінь доктора російської історії. У роки громадянської війни М. Клочков підтримував білий рух: він не сприйняв більшовизм через консервативні погляди на історію Росії.

Лекторська майстерність М. Клочкова слугувала підтриманню його громадянської позиції, тісно пов'язаної із науковими переконаннями, та знаходила реалізацію у політичному житті університету та Харкова: 18 лютого 1917 р. у міській суспільній бібліотеці ним була прочитана лекція «Константинополь та проливи у російській політиці» [11]; у квітні 1917 р. він прочитав доповідь «Великий Новгород. Його соціальний побут та народовладдя» [11].

Про лекторську майстерність у безпосередній викладацькій діяльності свідчать ґрунтовно розроблені М. Клочковим програми курсів з російської історії для словесно-історичного відділення педагогічного факультету психоневрологічного інституту (1911–1912 рр.) [13]; програма та рукопис лекції про Олександра І, читаної М. Клочковим у Санкт-Петербурзькому товаристві народних університетів [14]; бібліографії до лекцій тощо.

Суттєвий вплив на формування лекторської майстерності М. Клочкова мали: 1) ґрунтовна освіта – духовне училище, Імператорський Юр'євський (Дерптський) університет, відкомандирування до Санкт-Петербурзького університету; 2) загальна висока ерудиція та володіння іноземними мовами; 3) наукова робота над магістерською, докторською дисертаціями; чисельними статтями у вітчизняних та зарубіжних часописах; 4) закордонні відрядження та відвідання лекційних занять провідних професорів європейських університетів; 5) прагнення до самовдосконалення тощо.

Серед особливостей лекторської майстерності М. Клочкова у дореволюційний період слід назвати вправне володіння «вільним і жвавим» словом; знання літератури та архівних матеріалів; живий інтерес до суспільних явищ та їх відображення у лекційних курсах; дисциплінованість та відповідальне

ставлення до викладацької діяльності; постійне удосконалення лекційних курсів; зовнішню суворість, проте доброзичливість у спілкуванні зі студентами, заохочення їх до власного наукового пошуку тощо.

Список літератури:

1. Балашев М. А. Проф. истории М. В. Клочков. Документально-биограф. Очерк // Univeritates. Наука и просв. 2005. № 2. С. 18–29.

2. Чухлій С. О. Історик Михайло Васильович Клочков (1877–1952): життєвий шлях та творча спадщина. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. 188 с.

3. Державний архів Харківської області, м. Харків (ДАХО), ф. 1027, оп. 1, од. зб. 35, 37 арк., 1899.

4. ДАХО, ф. 1027, оп. 1, од. зб. 7, 4 арк., арк. 1–3, 1917–1918.

5. Михайло Васильович Клочков – професор Харківського університету: біобібліограф. Покажчик / уклад. С. О. Чухлій. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. 40 с.

6. ДАХО, ф. 1027, оп. 1, од. зб. 2, арк. 1; 3, с. 36, 1909.

7. Бібліографічний словник учених Харківського університету. Т. 2: Історики (1905–1920; 1933–2000) / уклад. Б. П. Зайцев, С. І. Посохов, В. Д. Прокопова та ін. Харків: Бізнес-Інформ, 2001. С. 71–72.

8. Клочков М. В. Население России при Петре Великом по переписям того времени. Т.1; Переписи дворов и населения (1678–1721). СПб. 1911. 435 с.

9. Історик в переламну епоху: перипетії долі та зигзаги наукової творчості проф. М. В. Клочкова / С. О. Чухлій //Харківський історіографічний збірник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. Вип. 10. 402 с. С. 265–274.

10. Чухлій С. О. Кадрові пристрасті в Харківському університеті (епізод з біографії М. Клочкова) // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: зб. наук. праць. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2006. Вип. 8. С. 236–241.

11. ДАХО, ф. 1027, оп. 1, од. зб. 9, 2 арк., 1918–1819.

12. ДАХО, ф. 1027, оп. 1, од. зб. 58, 2 арк., арк. 1, 1916.

13. ДАХО, ф. 1027, оп. 1, од. зб 5, арк. 1-3, 3 арк., 1912.

14. ДАХО, ф. 1027, оп. 1, од. зб. 25, арк. 1-22, 22 арк.

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТЕКСТІВ СУЧАСНИХ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ ІСТОРІЇ

Могорита В.М.
аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Чільне місце в системі освіти відводиться середній школі, а тому запити суспільства щодо її якості постійно зростають. Саме школа забезпечує передумови для формування повноцінної розвиненої особистості. Роль школяра в освітньому процесі істотно змінилася. Предметна історична компетентність учня передбачає вміння працювати з різнотипними джерелами історичної інформації, аналізувати та порівнювати історичні явища та процеси, давати оцінки, висловлювати своє ставлення діяльності історичних персоналій, аргументувати свої погляди. Саме тому важлива роль в процесі опанування системою знань та вмінь відводиться шкільному підручнику.

Питання конструювання підручна висвітлюється в працях Н.Бібік, Г. Гранік, Г. Донского, Д. Зуєва, І.Лернера, В. Онищука, О. Пометун, С.Трубачевої, О. Топузова та ін. Водночас залишаються не з'ясованими психолого-педагогічні принципи побудови текстів шкільних підручників історії.

Модерний підручник постає як складний комплекс, що складається з текстового та позатекстового структурних компонентів. Зазначені компоненти добираються та впорядковуються у відповідності до особливостей навчального матеріалу з теми. Текстові компоненти переважають в сучасних підручниках історії. До текстових компонентів відносимо наступні види тексту: основний, додатковий та пояснювальний [2, с. 21]. Текстовий компонент забезпечує

інформаційну функцію навчального видання – розкриття потенціалу підручника як носія змісту навчання.

Основний текст – цілісний авторський виклад системи фактів, понять та висновків, забезпечує реалізацію освітньої, виховної та розвиваючої функцій навчання. За змістом основний текст поділяється на вступний, інформаційний та заключний; за характером – опис, оповідання, пояснення, проблемний виклад, узагальнення [2, с. 21]. Н. Ігнатенко наводить наступні типи навчальних текстів: опис, розповідь, міркування [3, с. 2]. Навчальний текст шкільного підручника має відповідати загально педагогічним вимогам: відповідність навчальній програмі, науковість та доступність, логічність, зв'язність та точність.

Логічність тексту підручника передбачає послідовність викладу навчального матеріалу, об'єктивність відображення фактів дійсності. Аналіз підручників засвідчує, що навчальний матеріал структурований по параграфах у відповідності до тематичного викладу з поділом на логічно-смислові пункти (підпункти). Водночас, друк підручників не встигає за частими змінами у змісті навчально-пізнавальної діяльності учнів, що передбачені навчальними програмами (2012, 2015, 2016, 2017). С. Трубачева наводить рекомендований обсяг параграфа для підручників історії на основі темпу читання учнів: 5-6 класи – 2,5 – 3 сторінки; 7 класу – 3 – 3,5 сторінки; 8 класу – 3,5 – 4 сторінки; 9 класу – 4 – 4,5 сторінки основного тексту. Додатковий та пояснювальний тексти повинні становити близько 30% від основного тексту [5, с. 428]. Аналіз сучасних підручників історії засвідчує, що авторами значно перевищується обсяг основного тесту. В той же час обсяг додаткового тексту є значно меншим від рекомендованого. Також у всіх підручниках забезпечено виділення головного (дат, термінів, висновків) з використанням курсиву, напівжирного шрифту, різнокольорових позначень.

Важливим показником навчальних текстів є їх доступність. Н. Ігнатенко зазначає, що результативність читання навчального тексту безпосередньо пов'язана з його розумінням. Можемо виділити безпосереднє розуміння, що

досягається одразу, та опосередковане, яке розгортається поступова [3, с. 3, 5]. Доступність навчального матеріалу є передумовою успішності учнів та впливає на мислиннєву діяльність особистості. Оскільки діяльнісний підхід в освіті передбачає активну пізнавальну діяльність учня на уроці, то обсяг навчального матеріалу параграфу має бути таким, щоб учень зміг його опрацювати за передбачений час. Автори повинні дотримуватися вимог щодо введення до навчального тексту суб'єктивно незнайомих слів на рівні не більше 4% [2, с. 22]. Аналіз підручників засвідчує, що в більшості з них забезпечується доцільність обраних конструкцій речень для розуміння учнями навчального тексту.

Основу змісту шкільного курсу історії складають поняття та факти, що вивчаються в хронологічній послідовності. На думку Г. Донского для пояснення фактів необхідно якомога більше використовуватися раніше сформований понятійний апарат [1, с. 32]. Натомість ми спостерігаємо тенденцію за якої автори намагаються витлумачити в навчальному тексті ті поняття, які вже засвоєні учнями. Вже знайомі учням терміни варто подавати в прикінцевому словнику. Заслуговують на увагу посторінкові словники. Однак більшість тлумачень термінів є вкрай складними для сприйняття учнями відповідного віку. Авторам не варто намагатись подати в тлумаченні терміну максимум інформації про факти та історичні процеси. Деякі сучасні підручники містять малозрозумілі учням наукові висловлювання, багатослівні штампи, що змушують школярів їх заучувати без належного осмислення. Навчальний текст підручника має бути придатним для самостійного опрацювання, формувати вміння порівнювати, узагальнювати та систематизувати історичну інформацію про події, факти, процеси, персоналії.

Дуже важливо щоб авторський стиль навчальних текстів було змінено з монологу на діалог. Саме діалогічна мова підручника допомагає повною мірою реалізувати діяльнісний підхід в організації освітнього процесу, за якого учень являється активним суб'єктом процесу учіння. Діалогізація тексту забезпечується за допомогою звертань до учнів: «зверніть увагу»,

«пригадайте», «як вам відомо». Такий підхід забезпечить наближення навчального тексту до більш доступного учням розмовного мовлення. Важливо для забезпечення діалогізації навчального тексту використання автором цитування думки професійних істориків та очевидців подій. Такий підхід унеможливлює домінування авторської точки зору, учень отримує можливість порівнювати інформацію, самостійно ухвалювати рішення при зіткненні з навчальною проблемою. Доречним буде включення до навчального тексту фрагментів історичних джерел, довідок з альтернативними поглядами на основі яких буде забезпечено формування уміння наводити оцінки історичних подій, явищ та процесів. В той же час ми маємо багато підручників в яких присутнє тільки авторське пояснення історичного процесу. Такі підручники нагадують добірку текстів на задану тематику і не стимулюють учня до діалогу, не являються засобом для самовиховання.

Оптимальна величина додаткового та пояснювального текстів повинна становити третину від основного. Сучасний підручник історії повинен містити достатню кількість історичних документів, уривків науково-популярних та художніх творів. Саме можливість самостійного дослідження школярами писемних джерел є запорукою успішного формування інформаційної компетенції. Маємо достатню кількість підручників історії, автори яких ігнорують писемним джерелом як засобом отримання історичної інформації. Важливу роль у формуванні мовленнєвої компетенції, розвитку творчого потенціалу учнів, вдалим прикладом міжредметної інтеграції є використання в підручнику фрагментів літературних творів [4, с. 33]. Серед підручників останнього покоління зустрічаються такі, автори яких досить часто звертаються до літературних творів у викладі навчального матеріалу, використовують їх для активізації пізнавальної діяльності школярів. Використання фрагментів художніх творів дозволяє автору вплинути на почуття учнів, надавши тексту підручника яскравості та емоційності. Окрім формування емпатійного мислення, досконала мова навчальних текстів підручників історії сприяє

розвитку мовної культури учнів, формує інтерес до навчання в тому числі й пізнавальної самостійності.

Авторам підручників необхідно дотримуватись наступних вимог до навчальних текстів підручників: вводити не більше 4-5 термінів на параграф; новий матеріал має базуватись на вже засвоєних знаннях; навчальний текст має поділятись на логічно завершені частини (параграфи, пункти); дотримуватись оптимальної побудови синтаксичних конструкцій; послідовний та логічний виклад навчального матеріалу; забезпечення діалогічності тексту; науковість та вірогідність положень; раціональний розподіл тексту на основний та додатковий.

Список літератури:

1. Донской Г. М. Некоторые проблемы структуры учебника истории / Г. М. Донской // Проблемы школьного учебника: [Сборник статей / Ред кол. Ф.П.Коровкин и др.] / Г. М. Донской. – М: Просвещение, 1975. – С. 30–44.

2. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8-класу загальноосвітніх навчальних закладів [посібник] / за заг. ред. О. Топузова, Н. В'яткіної. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 128 с.

3. Ігнатенко Н. В. Психологічна характеристика тексту й проблеми його розуміння [Електронний ресурс] / Н. В. Ігнатенко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/6/visnuk_19.pdf.

4. Могорита В. Використання фрагментів художньої літератури на уроках історії / Віктор Могорита. // Історія і сучпільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2011. – №3. – С. 29–33.

5. Трубачева С. Е. Дидактичні особливості компетентнісно орієнтованого підручника для основної школи / С. Е. Трубачева // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. / С. Е. Трубачева. – К: Педагогічна думка, 2016. – С. 424–432.

ПСИХОЛОГІЧІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мосол Н.О.
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Запорізький національний університет

У останні десятиріччя відбувається активна трансформація освіти як на глобальному рівні, так і на рівні освітніх реформ в країнах. Завдання вищої освіти – готувати кваліфіковані кадри, здатні до творчої праці, професійного розвитку, самоосвіти – обумовлюють створення ефективного освітнього простору. Пошук шляхів оптимізації навчання та впровадження інноваційних технологій у навчальний процес відіграє важливу роль у досягненні цілей вищої освіти.

Представлене дослідження присвячено вивченню питання психологічних засад ефективності навчання у закладах вищої освіти. Це питання є актуальним і вивчається у роботах сучасних психологів та педагогів [1-5].

Арсенал сучасних освітніх технологій є доволі багатим: цифрова освіта (e-learning), аудиторне (оффлайн) та комп'ютерне он-лайн навчання, перевернуте навчання (теоретичний матеріал вивчається самостійно, а в аудиторії відпрацьовуються практичні навички та вправи), дистанційне навчання, масові відкриті онлайн-курси – МООС (англ. massive open online course). Детальніше зупинимося саме на МООС, котрі називають ефективною технологією майбутнього і навіть дають прогнози про можливий перехід в майбутньому від традиційної до он-лайн освіти.

Технологія МООС була офіційно визнана міжнародною спільнотою у 2012 році і стала, в певному сенсі, революційною – вона відкрила вільний доступ до вищої освіти для студентів з різних країн. Її активне використання обумовлює необхідність структурних змін освітнього простору та актуалізує

питання трансформації вищої освіти. Слід зазначити, що таке навчання має свої переваги:

- відкритий доступ до знань: за умови доступу до комп'ютеру та мережі Інтернет студент з будь-якої країни може безкоштовно вчитися у кращих викладачів Гарварду, МТІ, Стенфорда та інших закладів вищої освіти;

- створення власної освітньої траєкторії: можна не обмежуватися дисциплінами за обраним фахом, але вивчати засади психолінгвістики, основи проектування робототехніки або основи статистики – все, що цікавить студента;

- можливість виконувати навчальні завдання в зручному доступному темпі.

Водночас, розробники відкритих онлайн-курсів зазначають, що проблемними залишаються питання оцінювання та взаємодії учасників освітнього процесу, зворотнього зв'язку.

До умов *ефективного навчання* відносять: інтерактивність – можливість учасників освітнього процесу взаємодіяти, приймати активну участь в обговоренні питань за темами дисципліни, ставити питання і отримувати зворотній зв'язок, формувати власну позицію в процесі активного спілкування. Все це можливо лише за умови оффлайн-освіти, що відбувається в аудиторії за участі викладача.

Ми вважаємо, що на сучасному етапі розвитку вищої освіти, необхідним є перехід в навчальному процесі від підходу, заснованого на знаннях до практико-орієнтованого підходу. *Інтерактивне навчання* – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка сприяє розвитку активності та самостійності студентів. Суть інтерактивного підходу полягає в тому, що навчальний процес відбувається завдяки організації активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. При цьому студенти й педагог є рівноправними суб'єктами навчання, вони обмінюються досвідом та рефлексують із приводу того, що вони знають, уміють і роблять. Інтерактивне навчання виступає важливою умовою підвищення ефективності професійного становлення.

Завдяки включеності та активності всіх учасників освітнього процесу відпрацьовується вміння працювати у групі, команді, розвиваються навички толерантного спілкування.

У навчально-виховному процесі є можливість використовувати широкий арсенал інтерактивних методів: інтерактивні лекції, дискусійні методи, ситуаційні вправи, методи розв'язування проблем, імітації, рольові ігри тощо.

Так, у процесі підготовки студентів лекція є одним із основних джерел інформації, саме під час лекції розкривається основний понятійний апарат із досліджуваної теми, у сконденсованому вигляді міститься найбільш актуальна та важлива для засвоєння інформація. Лекція має багато різновидів – лекція-бесіда, лекція-дискусія, проблемна лекція, бінарна лекція тощо. За умов особистісно орієнтованого навчання використання монологічних лекцій ми вважаємо недоцільним. Інтерактивна лекція має не тільки інформаційний, але й проблемно-пошуковий характер. Використання таких лекцій сприяє активізації самостійної роботи студентівв, створює умови для обговорення проблемних питань, визначення та формування власної позиції.

Використання інтерактивних форм і методів навчання надає можливості створення ефективного освітнього простору, сприяє розвитку творчих здібностей та ініціативності студентів. У процесі інтерактивного навчання студент виступає суб'єктом навчання – активним учасником процесу, відповідальним за власну траєкторію освіти, що забезпечує внутрішню мотивацію навчання та сприяє його ефективності.

Інтерактивне навчання – це передовсім активне діалогове навчання. Проведений аналіз результатів підготовки студентів у контексті застосування сучасних інноваційних технологій навчання засвідчив, що використання інтерактивних форм та методів навчання створює умови для підготовки компетентного фахівця та розвитку творчих здібностей психологів. Використання інтерактивної технології в процесі підготовки студентів закладів вищої освіти є засобом реалізації важливих професійно значущих якостей, таких як здатність до активної співпраці, взаємодії, рефлексії, креативності.

Завдяки впровадженню інтерактивного навчання майбутній фахівець бере участь у процесі навчання на засадах власної освітньої траєкторії, відчуває особисту успішність, а отже, хід і результат його професійної підготовки набуває особистісно-орієнтованого значення.

Список літератури:

1. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник / [П. Шевчук, П.Фенрих]. – Щецін – Львів : WSAP, 2005. – 158 с.

2. Навчання в дії: як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Методичний посібник / А. Панченков, О. Пометун, Т. Ремікс.– К.:А.П.Н., 2003. – 72с.

3. Нові підходи у навчанні: Навч.-метод. Посібник/ О.І. Щербак, О.О. Зайцева, Б. Стаєр та інші. – К.: Наук. Світ, 2003. – 96с.

4. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002. – 135 с.

5. Січкарук О.І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі [Текст] : навч.-метод. посібник / О. І. Січкарук ; Університет економіки та права "КРОК". – К. : Таксон, 2006. – 88 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ МОДЕЛІ РЕЛЬЄФУ «SURFER 13» З ВРАХУВАННЯМ ВПЛИВУ МІСЦЕВОСТІ НА ЗМИВ ГРУНТУ У ПРОГНОЗУВАННІ ПАВОДКУ НА РІЧЦІ СТРИЙ

Мусієнко А.В.

НУ «Львівська політехніка Інститут геодезії, дирекція ІГДГ НУ«ЛП», магістр ВПБ НУ«ЛП», секретар ІГДГ НУ «ЛП»,

angerina.san@gmail.com,моб.тел.380969777128

Островський А.В.

НУ «Львівська політехніка Інститут геодезії, кафедра геодезії ІГДГ НУ «ЛП», магістр ГІСУТ КНУБА, інженер кафедри геодезії ІГДГ НУ «ЛП»

З огляду на об’ємну результативну базу у дослідженні цього питання автори пропонують огляд закордонних методів для вибору оптимального який можна було б застосовувати для річки Стрий в Україні. Також наведено огляд гідрологічної ситуації протягом 2016-18 років в період снігової відлиги на річці Стрий в межах її басейну як необхідність для подальшого розвитку цифрового моделювання рельєфу для протипаводкового захисту. Річка Стрий бере початок в Українських Карпатах, між північно-західними схилами г. Явірник, що на Верховинському вододільному хребті та південно-східною частиною хребта Бердо. Впадає у Дністер за 10 км на схід від м. Жидачів. Найбільша притока — Опір. Довжина річки 232 км, площа басейну 3060 км². Похил річки 3,2 м/км. Русло дуже звивисте, часто розгалужене. У Карпатах річка має гірський характер і вузьку долину, по берегах ростуть хвойні та мішані ліси; у Передкарпатті має частково рівнинний характер. Заплава в середній і нижній течії двобічна, у долинах подекуди заболочена. Клімат — помірно-континентальний. Річна кількість опадів у середньому сягає 750–800 мм. Середньорічна температура повітря дорівнює + 5,2 °С-8,0 °С. На території басейну р.Стрий поширені п’ять типів ґрунтів: дерново-підзолисті оглеєні, дернові, буроземно-підзолисті, бурі (гірсько-лісові), дерново-буроземні. За механічним складом ґрунти – крупно-пилувато-легкосуглинкові.

Питаннями протипаводкового захисту займалися Н.Ф. Бефані, М.М. Сусідко, П.Ф. Вишневський, О.Г. Іваненко, Б.В. Кіндюка та ін. У багатьох гідрологічних посібниках (В.Ф. Талмаза, А.Н. Крошкін, Я.І. Каганов, І.І. Кірієнко та ін.) наведено різноманітні приклади впливу форми рельєфу на змив ґрунту при характері проходження паводку, рекомендації щодо визначення і підбору необхідних параметрів для визначення типу рельєфу та ін. На даний час це питання активно досліджується у США та Російській Федерації, країнах Азії та Сходу. В Україні також питання давно у центрі уваги українських гідрологів якими розроблені відповідні розрахункові методики і математичні моделі. З середини 90-х років минулого сторіччя в Україні накопичений великий досвід цифрового моделювання рельєфу з використання

геоінформаційних технологій, в тому числі і для гідрологічних застосувань. В працях В.І. Мокляка, І.А Желєзняка Є.Д. Гопченка, та інших авторів ретельно розглянутий процес розвитку максимального весняного стоку який впливає на паводок, враховані різноманітні чинники і запропоновані формули для розрахунку витрат води різної ймовірності перевищення. Проблему, що пов‘язана з максимальним стоком не можна вважати достатньо вирішеною тому, що з часом змінюються кліматичні показники, схилові і руслові фактори, які впливають на процес формування максимального стоку повені, а також накопичення гідрометричної інформації з часом. Все це може вносити суттєві зміни в запропоновані раніше розрахункові схеми. Характер проявів розмиву, що викликається зливовими опадами, істотно відрізняється від того, що створюється інтенсивним таненням снігу. Басейн річки Стрий згідно залежності ступеня розмивання ґрунтів від крутизни рельєфу можна віднести до крутизни схилів від 5-10 тоді ступінь розмиву є досить високим від 26 до 41% ґрунту. Крутизна є однією з головних характеристик змиву, так як визначає швидкість стікання поверхневих вод. Це пов'язано з різним нагріванням рельєфу, різною потужністю снігового покриву, інтенсивністю хурделиць. Басейн річки Стрий відноситься за припустимою межею нерозмивної швидкості від 0,4 до 0,7 м/с згідно виду порід та щільності. Це зумовлює необхідність постійного моніторингу розвитку ситуації в басейні річки та пошуку способів затримання розвитку ерозії.

В період з 2016 по 2018 рік згідно даних гідрометеорологічної служби України, Львівського обласного управління водних ресурсів отримано стан річки під час відлиги. 2016 рік характеризований незначним сніговим покривом вологістю з нерівномірним розподілом опадів та аномальною теплотою з відсутністю промерзання ґрунту. Відбувалось формування тало-дощового паводку з підйомом рівнів води на 0,2–0,9 м над перед паводковими, з руйнуванням льодового покриву та льодоходом. На річці спостерігалось незначне коливання рівнів води, з перевагою спаду, поступово виснажувались руслові запаси. Перша декада квітня виявилась найтеплішою з 1945 року, у

третій декаді температура повітря різко знизилась від норми, переважно в окремі ночі на поверхні ґрунту, місцями і в повітрі спостерігались заморозки 0–5º. На річці переважало незначне коливання рівнів води, з перевагою спаду. В 2017 році був значний спад рівня води, опади були помірні, сніговий покрив був значно меншим ніж цьогорічний. Проте незначні паводки були у більш рівнинній частині річки. На початку 2018 року зберігався режим зимової межені з незначним коливанням рівнів води. Період весняного водопілля пройшов з другої декади березня до третьої декади квітня. Відповідно до довгострокових прогнозів водопілля 2018 р. очікувалось вищим за водопілля 2017 р. Так відбулося формування декілька короткочасних хвиль весняного водопілля, які за максимальними рівнями і витратами, були значно нижчими за основну березневу хвилю 2018 року але вищі за березень 2017 року. Травень 2018 почався спостереженнями за коливанням рівня води з перевагою спаду на даний час до 24 см за добу. Оскільки незначні коливання рівнів відбуваються у межах русла з урахуванням прогнозу погоди у першій половині травня різких змін гідрологічної обстановки у регіоні Стрия не очікується.

Відмітимо дуже важливу особливість сучасних методів збору даних про рельєф місцевості. Основним завдання полягає у виборі математичної моделі методу для інтерполяції відміток між виміряними точками. Американська програма «Surfer 13» успішно використовується у світі представляє собою нову версію багатофункціонального пакету 3D візуалізації і картобудування. Оскільки вона виконує аналогічні завдання у США та Європі її обрано для здійснення цифрового моделювання. Вона має наступні методи побудови цифрової моделі рельєфу: Inverse Distance to a Power, Kriging, Minimum Curvature, Modified Shepard's Method, Natural Neighbor, Nearest Neighbor, Polynomial Regression, Radial Basis Functions, Triangulation with Linear Interpolation, Local Polynomial, Moving Average. Також можливість моделювання паводків надають програми: «TopoGrid» це специфічна методика, призначена для полегшення процесу перетворення даних векторної поверхні, у формі контурів, у гідрологічний формат DEM. Вона передбачена в ArcGIS і

безпосередньо заснована на роботі Хатчинсона у Австралійському університеті (Hutchinson 1988-1989 Australian National University). Також Autodesk 3ds Max на сьогоднішній день є найвідомішою програмною системою для побудови анімації і тривимірної графіки. Розроблена ця програма американською компанією-гігантом Autodesk, що є найбільшим постачальником софта в світі. Передбачає накопичення дощу на різних поверхнях різними методами. При моделюванні враховуються природні явища (вплив вітру та сонячного світла) на дощові опади.

Рельєф є одним з важливих факторів який визначає розвиток паводку впливом на підтоплення через крутизну, довжину, форму і експозицію схилів (укосів). По гідрометеорологічній характеристиці можна прослідкувати залежність басейну річки від снігового та дощового живлення, і зміну кліматичних умов від аномального тепла і вологості до заморозків. «3D Studio MAX» може бути використана для імітації дощових опадів на річці оскільки вид живлення Стрия за класифікацією О.І. Воєйкова тип IV «річка в якої водопілля буває внаслідок танення снігу навесні або на початку літа проте значну частину води одержує від дощу». Спираючись на закордонний досвід проаналізований у даному матеріалі однією з оптимальних програм яка підійде для річки Стрий на основі наведеного вище переліку авторами обрано «Surfer 13» (Kriging, Minimum Curvature, Radial Basis Functions). Автори обговорили питання моделювання з працівниками технічної підтримки програми «Surfer 13» та дійшли до висновку необхідності у розгляді і доданні до «Surfer»-функцій які забезпечать використання програмного забезпечення для підрахунку швидкості стікання опадів у басейн річки Стрий на основі розглянутих методів: Kriging, Minimum Curvature, Radial Basis Functions. По можливості в майбутньому комплекс доповнятиметься програмою «3D Studio MAX» для моделювання дощових опадів.

Список літератури:

1. Dong P. Estimating glacier volume loss used remotely sensed images, digital elevation data, and GIS modelling / P. Dong, C. Wang, J. Ding's. // International Journal of Remote Sensing. – 2013. – №34. pp. 8881-8892.
2. Прошляков И. В., Исмайылов Г. Х. К теории формирования максимального дождевого склонового стока УДК 502/504: 556.16- Природообустройство (2) 2016- С.21-28.
3. Surfer User's Guide Contouring and 3D Surface Mapping for Scientists and Engineers Golden Software – Golden.

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Мушеник І.М.

к.е.н.,доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

Пошук нових рушійних сил прискорення економічної динаміки, адекватних сучасному стану розвитку світової економіки, постало перманентним завданням сьогодення, що пов'язано, насамперед, із вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку. Прояв негативних тенденцій розвитку економіки України свідчить про відсутність системного підходу до управління інноваційним розвитком та процесами. Така ситуація ініціює питання формування інноваційної стратегії на всіх рівнях управління, що постане ефективним інструментом розроблення та втілення системи підвищення конкурентосрпоможності економіки країни для стимулювання її інноваційного та соціально-економічного розвитку. Інноваційний розвиток постає єдиною передумовою забезпечення економічної незалежності України, дає змогу подолати разючий розрив із передовими конкурентоспроможними державами. Це обгрунтовує актуальність розроблення теоретичних і методологічних основ формування інноваційних стратегій, врахування

чинників, важелів та інструментів підвищення конкурентоспроможності національної економіки, урегулювання процесів інноваційного розвитку[8].

В. Геєць, підтримуючи концептуальну теорію Й. Шумпетера, стверджує, що «модель економічного розвитку може бути подана у вигляді нескінченної послідовності переходів від одного стану «рівноваги» економіки через «збурення» до нового, вищого рівня. Збурення можуть виникати в окремій сфері діяльності завдяки інноваціям і розповсюджуватись у вигляді хвиль» [1, с. 22-23]. Підґрунтям появи «збурень» у суспільстві є НТП (науково-технічний прогрес), в той же час наслідком цього є інноваційна економіка.

Метою центральної (національної) інноваційної стратегії є створення умов для стійкого економічного зростання, виходу інноваційної продукції на внутрішній і зовнішній ринки, заміщення імпортної продукції на внутрішньому ринку за рахунок високого технологічного рівня та конкурентоспроможності виробництва [6, с. 37].

Домінуючою тенденцією світогосподарської архітектури у сучасних умовах є інтелектуалізація факторів суспільного виробництва, що дає змогу створювати унікальні конкурентні переваги на довготривалу перспективу [4, с. 205]. В сучасних умовах, коли підвищується значення і роль відкритості економіки держав, визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності країни є використання на практиці досвіду та знань, насамперед, наукових.

Вплив інноваційних факторів на соціально-економічний розвиток суспільства нині визнаний усіма, хоча усвідомлення важливості ролі науково-технічного прогресу в економічному зростанні з'явилося не одразу. Формування теорій інноваційного розвитку в сучасному вигляді є результатом праці усіх, хто досліджував економічний розвиток суспільства та економіки, у процесі якого було виявлено нерівномірність темпів економічного зростання.

Інноваційну економічну систему варто розглядати як цілісний комплекс взаємодіючих соціально-економічних організацій та інститутів, які обирають інноваційну модель і впроваджують заходи для її втілення. Це передбачає

інноваційну трансформацію системи суспільного відтворення, її структури, витрат і споживання суспільства, пропорцій і форм нагромадження. Швидкість інноваційного процесу активізує зміни критеріїв оцінювання економічної, позаекономічної ефективності суспільного виробництва. Підвищення конкурентоспроможності економіки України потребує поліпшення процесу інноваційної трансформації у всіх галузях і, зокрема, у тих, які можуть привести до зростання економіки країни: хімічної і нафтохімічної промисловості, ракетно-космічної, авіаційної, фармацевтичної, суднобудівної індустрії, ІТ сектору, аграрної сфери тощо. Найефективнішою відповідно до практичного досвіду індустріальних країн є інноваційна модель економічного відтворення. В Україні переважає ресурсна й інтелектуально-донорська моделі, які у довгостроковій перспективі привносять доволі незначний рівень економічної ефективності, оскільки призводять до нераціонального використання та виснаження ресурсів, витоку за 30 кордон факторів виробництва, унеможливлюють утримання на високому рівні показників, що характеризують добробут країни [2].

Поступово змінюються підходи до системи організації й управління інноваційною діяльністю: від періоду, коли інноваційні розробки виконувалися лише працівниками науково-дослідних лабораторій, до сучасних реалій, коли найбільш успішні підприємства перебудували свою діяльність таким чином, що у інноваційній діяльності (у різних її проявах) став брати участь практично весь персонал підприємства. З іншого погляду, відбулася еволюція мотивації інноваційної діяльності від задоволення потреб підприємства – товаровиробника (виробника виробів чи послуг) до задоволення реальних і прихованих потреб споживачів (звісно, за умови безумовного задоволення власних потреб), управління змінами цих потреб і їх програмування [3, с. 104-105].

Головною ознакою інноваційної стратегії можна назвати поєднання у ній двох напрямів впливу, перший з яких спрямований на міжнародне оточення і сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни серед інших гравців на

світовому ринку, а другий – на забезпечення внутрішньої оптимізації 36 національної економіки [7, с.152]. Інноваційна стратегія є значно ефективнішим інструментом для ведення конкурентних війн на ринках, ніж традиційні способи [5], дає змогу на певний проміжок часу послабити рівень конкуренції, мінімізувати вплив сформованих конкурентних сил на діяльність підприємств, національної економіки. Отже, інноваційна стратегія є головною стратегією якісного зростання соціально-економічної системи, визначає загальну мету, цілі, пріоритети та механізми розвитку; взаємодію учасників господарської діяльності у разі реалізації стратегії (для інноваційної стратегії держави).

Отже, сучасні теорії інноваційного розвитку змістили акценти у поведінці людей, сформували у них прагнення до накопичення знань. Стало очевидним, що економічне зростання країн великою мірою залежить від інноваційної активності підприємницьких структур, від їх прагнень, зусиль і здатності використовувати у своїй діяльності новітні технології, творчо підходити до визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого вдосконалювати та оновлювати продукцію, одержуючи вищі доходи і змінюючи ринкові позиції.

Список літератури:

1.Геєць В. М. Інноваційні перспективи України : монографія / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2010. – 272 с.

2. Гринько Т. В. Проблеми формування концепції інноваційного розвитку промисловості України [Електронний ресурс] / Т. В. Гринько. – Режим доступу: http://econindustry.org/arhiv/html/2013/63_16.pdf.

3. Ілляшенко С. М. Розвиток теоретико-методолігічних засад переходу підприємств на інноваційний шлях розвитку / С. М. Ілляшенко, Ю. С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, Т. І. – С. 103-113.

4. Медведкін Т. С. Інноваційна компонента конкурентоспроможності національної економіки / Т. С. Медведкін // Проблемы и перспективы развития

сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ : сб. науч. тр. – Албена ; Донецк : ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2012. – С. 205-208.

5. Мемухина С. Я. Стратегические приоритеты инновационной сферы с позиции формирования инновационной стратегии [Електронний ресурс] / С. Я. Мемухина. – Режим доступу: http://www.anrb.ru/isei/cf2004/d756.htm.

6. Санто Б. Инновация и глобальный интеллектуализм / Б. Санто // Инновации. – 2006. – № 9. – С. 32–44.

7. Терьошкіна Н. Є. Інноваційна стратегія в системі управління національною економікою / Н. Є. Терьошкіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 2. – С. 151-161.

8. Юринець З. В. Інноваційні стратегії системи підвищення конкурентоспроможності економіки України: дис. … доктора ек. наук : 08.00.03/ Макара Оксана Василівна. – Львів, 2016. – 519 с.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛАХ НОВОГО ТИПУ

Мхитарян О.Д.

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,

кандидат педагогічних наук,

заступник декана філологічного факультету, доцент кафедри гуманітарних наук

Оскільки реформування вітчизняної освітньої системи насамперед спрямовується на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства («Україна XXI століття»), актуалізується проблема підготовки майбутніх учителів літератури до оновлення змісту і форм навчання у відповідності із сучасними потребами народу. Урахування цього фактору в організації навчально-виховного процесу у ЗВО не лише забезпечує умови для формування компетентного фахівця, а й

дає змогу плекати покоління майбутніх словесників, здатних професійно працювати на засадах нових гуманістичних категорій, що ґрунтуються на принципах гуманітаризації, єдності національного та загальнолюдського в організації пізнавальної діяльності учнів-читачів. Ці принципи закладені в концепціях розвитку закладів нового типу та підтверджуються змістом, методами й технологією навчання. Важливо, що метою школи нового типу як середнього загальноосвітнього закладу, спрямованого на науково-теоретичну, гуманітарну, загальнокультурну підготовку школярів, є розвиток обдарованих і здібних дітей, чим забезпечується виховання інтелектуальної еліти українців.

Орієнтиром дослідника в процесі формування інноваційної свідомості майбутнього вчителя-словесника виступає висвітлення становлення й розвитку української національної школи в працях О. Вишневського, Н. Дем'яненка, В. Майбороди, Н. Плата, Б. Ступарика, О. Сухомлинської. Розкриття історичних передумов становлення літературної освіти в роботах О. Мазуркевича, Л. Базиль, О. Семеног дає змогу вийти на оптимальні шляхи пізнання мистецтва слова в навчальних закладах нового типу.

Відомості з історіографії, мовознавчої, літературознавчої, методичної україністики, системного аналізу літературної освіти подаються в дослідженнях Г. Клочека, М. Наєнка, М. Степаненка, П. Хропка. Дослідження дидактів (Ю. Бабанського, І. Лернера), психологів (Г. Костюка, С. Рубінштейна, Б. Ананьєва), методистів (В. Неділька, Є. Пасічника, Н. Волошиної, Б. Степанишина) та досвід вчителів-словесників свідчать, що постійна оптимізація та різноплановість методів, форм навчального процесу вдосконалюють урочну систему. Фундаментальними розвідками є монографія В. Паламарчук та кандидатська дисертація Г. Машталер, у яких проаналізовано чинники вдосконалення освіти в змінних умовах шкільної реальності.

Мета пропонованого дослідження – з'ясувати основні змістові аспекти формування професійної готовності студентів-філологів до організації літературної освіти в закладах нового типу, зокрема ліцеях та гімназіях.

Становлення альтернативної освіти в Україні характеризується перебудовою всієї системи, особливо – змістових та операційних компонентів. Форми і методи навчання є динамічним аспектом системи, носієм змісту взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів. Історичний та логічний аналіз категорій форм і методів навчання свідчить про те, що на різних етапах розвитку вітчизняної дидактики зміст та функції цих категорій, характер їх впливу був неоднозначним та помітно корелює з метою й завданнями школи на кожному з етапів розвитку країни [1].

Розглянемо форми й методи навчання, що відповідають тенденціям творчого розвитку учнів у закладах нового типу, є найбільш прогресивними та цікавими для підготовки майбутніх учителів-практиків та мають деяку специфіку, зважаючи на більш виражені мотиви навчання учнів-читачів у системі профільної диференціації в школах нового типу. Актуальними залишаються традиційні форми організації навчального процесу, а саме: класно-урочна система навчання з традиційною класифікацією уроків (уроки засвоєння нових знань і розвитку на їх основі умінь та навичок, уроки узагальнення та систематизації знань, уроки контролю знань, умінь і навичок із літератури); модифікована, що враховує дидактичну мету та специфіку літератури як мистецтва слова (настановчо-мотиваційний урок літератури, урок вивчення життєпису письменника; аналізу та інтерпретування художнього твору; вивчення теорії літератури та літературно-мистецьких явищ; мовленнєвого розвитку учня-читача; позакласного читання та літератури рідного краю; системно-узагальнювального повторення літературного матеріалу); інноваційна: урок-заняття із змінною нестандартною структурою (лекція за літературно-мистецьким матеріалом; семінарське заняття за літературно-мистецьким матеріалом; учнівська літературно-мистецька конференція; лабораторне заняття за літературно-критичними матеріалами; літературний практикум; урок-консультація з літератури; колоквіум за літературно-мистецьким матеріалом; елективні літературно-мистецькі заняття (курси за вибором учня-читача); тематична атестація літературної

компетентності учня-читача; урок-заняття з нетрадиційною структурою (урок-театреалізація, інсценізація, візуалізація за літературно-мистецьким твором; урок-імітаційно-дидактична гра (аукціон, турнір, прес-конференція, інтерв'ю, подорож); урок-інтеграція; типологічний, міжтекстуальний літературно-мистецький огляд [2; 3].

Для розвитку творчого та критичного мислення школярів доцільним вважають використання таких методів: а) читання з маркуванням тексту – допомагає учням визначити мету читання, читати для досягнення цієї мети й потім бути здатним використати інформацію з тексту. Наприклад, учитель пояснює, яку інформацію треба знайти в тексті під час читання, показує символи-позначки, за допомогою яких треба маркувати кожен вид інформації («+» – дуже важлива інформація; «–» – додаткова, не дуже важлива інформація), учні читають та олівцем маркують текст, після чого перевіряється вміння знайти в тексті інформацію, що вкаже на тему, ідею, авторську думку; б) спеціальні ролі під час обговорення – застосовується, коли літературний текст слід розглянути з різних точок зору. Учні розподіляються на робочі групи по 4–5 осіб, кожен член групи отримує свою роль (літературознавця, історика, лінгвіста, географа-краєзнавця тощо), залежно від отриманої ролі учень виконує поставлене завдання, потім повідомляє про результати роботи; в) захист проекту – ця форма групової роботи пов'язана з попередньою розробкою та наступним захистом на уроці чи позакласному заході якогось проблемного запитання; г) аукціон ідей – форма творчого «продажу-купівлі» певних ідей, думок. Учень формує думку, обґрунтовує її, інші учні ставлять бали за ідею, оцінюючи та обговорюючи її [4].

Поширеною формою уроку в роботі шкіл нового типу є урок-дослідження. Прикладом може служити урок літератури в 11-у класі «Історична та фольклорна основа роману Ліни Костенко «Маруся Чурай», у ході підготовки до якого учням пропонується провести дослідження про те, які реальні історичні події покладено в основу роману, які історичні постаті зображено в ньому; з іншого боку пропонується дослідити фольклорну основу

твору, зокрема джерела усної народної творчості. Досліджується й образ самої Марусі Чурай: реальна це особа чи «дівчина з легенди». Підсумком уроку-дослідження є два повідомлення: «Полтава XVII ст.», де учні на основі історичних, художніх та фольклорних джерел, а також самого роману Ліни Костенко змальовують місто, його самоврядування, мешканців, полковника Мартина Пушкаря і його полк, та «Доба Хмельниччини у романі Ліни Костенко «Маруся Чурай», в якому учні показують особливості тієї історичної епохи.

Важливим завданням сучасної школи нового типу є формування в учнів компетенції саморозвитку та самоосвіти. Особлива роль у формуванні цієї компетенції належить вчителю-словеснику, який має навчити учня працювати з книгою та іншими джерелами інформації (організувати коло читання, ознайомити з бібліографією, навчити дитину аналізувати прочитане чи почуте, робити записи, помітки при читанні чи роботі в Інтернеті) [5; 6].

Отже, основними змістовими аспектами формування професійної готовності студентів до організації літературної освіти в закладах нового типу, є усвідомлення провідних завдань літературної освіти в системі цих навчальних закладів: створення умов для врахування й розвитку літературно-мистецьких інтересів, нахилів і здібностей учнівської молоді за будь-якого обраного профілю; забезпечення оптимальних умов для загальнокультурного, морального розвитку, духовного збагачення; формування здатності до свідомого вибору напряму суспільно-гуманітарної освіти та професійної самовизначеності; розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, критичного мислення, уміння аргументовано доводити; забезпечення наступності та перспективності літературної освіти школярів на загальноосвітньому рівні; формування у старшокласників толерантного ставлення до національних, міжнаціональних і загальнолюдських цінностей, літературно-мистецьких досягнень, здобутків.

Список літератури:

1.Балл Г. Сучасний гуманізм і освіта : соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти / Г. Балл. – Рівне : Ліста, 2003. – 128 с.

2.Волченкова Г. Розвиток особистості : крок за кроком. Модель безперервної особистісно орієнтованої освіти в українській реальності / Г. Волченкова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – № 6. – С. 82–89.

3.Гуляко Є. Нові педагогічні технології : розвиток художнього мислення і мови на уроках літератури : метод. посіб. / О. Гуляко. – М. : Дрофа, 2006. – 172 с.

4.Добронравіна Н. Багатопрофільність – майбутнє сучасної школи / Н. Добронравіна // Сучасна школа України. – 2009. – № 9. – С. 5–12.

5.Машталер Г. В. Особливості вивчення української літератури в гімназіях : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02 / Галина Василівна Машталер. – Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2000. – 15 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://disser.com.ua/contents/4966.html.

6.Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики / В. Ф. Паламарчук. – К. : Освіта України, 2005. – Т. 2. – 504 с.

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ

Ногінська А.А.
Одеський державний аграрний університет, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії, історії та політології
Федорова І.В.
Одеський державний аграрний університет, викладач кафедри філософії, історії та політології

Інновації в освіті спрямовані на формування особистості, налаштованої на успіх у галузі обраної аграрної професії. Поняття «інновація» означає

нововведення, новизну, зміну; інновація як засіб і процес передбачає введення чогось нового. Стосовно до педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, методи і форми навчання і виховання, організацію спільної діяльності вчителя і учня [2, с.268]. Метою інноваційної діяльності є якісна зміна особистості студента-аграрія, завдяки впровадженню до професійної діяльності невідомих практиці дидактичних і виховних програм. Студенти розвивають вміння мотивувати дії, самостійно орієнтуватися в отриманій інформації, формують творче НЕ шаблонне мислення. Все це максимально розкриває їх природні здібності.

Інноваційна освіта передбачає високий рівень самостійності студента, його здатності до самоврядування, від викладача вимагається високий рівень компетентності, ініціативності та технологічної грамотності.

Традиційний освітній процес у вузі дає студентам навчальні знання, але прив'язка цих знань до конкретної професійної діяльності відбувається епізодично. Це відбувається під час семінарських занять, переддипломної або виробничої практик. Інноваційна освіта орієнтована на формування професійних знань в процесі освоєння типових інновацій через електронний підручник, де представлені типові інновації, що демонструють хід засвоєння конкретної дисципліни і її зв'язок з майбутньою професійною діяльністю. Усвідомлення студентом-аграрієм себе як професіонала впливає на результат освітнього процесу і перетворює процес навчання на джерело задоволення потреб особистості, що розвивається. В результаті студент-аграрій здійснює перехід від суб'єкта освіти до суб'єкта професійної діяльності.

Основними провідними функціями інноваційної освіти є: інтенсивний розвиток особистості студента-аграрія; демократизація спільної діяльності студента і педагога аграрного вузу; гуманізацію навчально-виховного процесу; орієнтація на творче викладання, активне навчання і ініціативу студента на усвідомлення себе як майбутнього професіонала в системі АПК; модернізацію засобів, методів, технологій і матеріальної бази навчання, що сприяють формуванню інноваційного мислення майбутнього професіонала.

Інноваційна освіта передбачає навчання в процесі створення нових знань за рахунок інтеграції фундаментальної аграрної науки, безпосередньо навчального процесу і виробництва, спрямованого на підготовку кваліфікованих фахівців-аграріїв.

Вчені-педагоги розрізняють два типи інновацій: глобальна інновація – цього ніде і ніколи не було і локальна інновація – це було вже успішно впроваджено і ефективно працює за певних умов. Інновації не слід оцінювати за масштабом впровадження – що працює в одному місці, не буде працювати в іншому і за інших умова. Оцінювати слід конкретні результати, отримані в конкретному місці. [1, с. 11-12].

Сучасний освітній простір використовує як традиційні, так і інноваційні педагогічні процеси. Інновація – це теоретично обгрунтоване, цілеспрямоване і орієнтоване на практику нововведення, яке може здійснюватися на макрорівні, мезорівні та мікрорівні. На макрорівні інновації зачіпають зміни у всій системі освіти і призводять до зміни її парадигми (на сьогоднішній день це проблемно-пошукове навчання). Інновації на макрорівні є наслідком зміни в суспільстві. На мезорівні інновації спрямовані на зміну в освітньому середовищі регіону, в конкретних навчальних закладах. На мікрорівні інновації спрямовані на створення нового змістовного курсу, на відпрацювання нових способів структурування освітнього процесу, на розробку нових форм і методів навчання.

З огляду на специфіку аграрного університету та специфіку кафедри соціально-гуманітарних дисциплін були впроваджені інновації на мікрорівні. А саме, прочитані додаткові лекції з курсу «Історія України» за темами «Історія аграрної освіти Півдня України» і «Розвиток аграрної освіти Української РСР і незалежної України», які сприяли формуванню національної гордості і патріотизму, розвитку на їх грунті професійних знань, умінь і наступності в історичному аспекті становлення та розвитку аграрної освіти в Україні.

З метою активізації розумової діяльності студентів-аграріїв і напрацювання політичної грамотності в курсі «Політології» було проведено

семінарське заняття в формі круглого столу на тему «Роль державної політики в розвитку аграрної освіти».

Для формування у студентів-аграріїв вміння виходу з конфліктних ситуацій, налагодження зв'язків з керівником і колегами в курсі «Психології» були проведені ділові ігри «Шляхи вирішення конфліктних ситуацій в колективах аграрних підприємств» та «Роль керівника-аграрія в створенні позитивного мікроклімату фермерського господарства». У ході вивчення дисципліни «Історія української культури» була прочитана лекція «Аграрні традиції півдня України» і проведена бесіда «Професійна етика фахівця-аграрія».

Проведене діагностичне тестування перед впровадженням методичних інновацій та після проведених занять, яке показало результативність даної методики. А саме зацікавленість студентів-аграріїв у вивченні дисциплін соціально-гуманітарного блоку зросла з 54% до впровадження даної методики і 82% після її впровадження. В опитуванні взяло участь 76 студентів-аграріїв.

Дані інновації завершують цілісну професійну підготовку студентів-аграріїв і покращують зв'язок вищої аграрної школи з АПК.

Список літератури:

1. Лазарев В. С., Мартиросян Б. П. Педагогическая инноватика: объект, предмет и основные понятия // Педагогика. 2004. № 4. С. 11-21.

2. Новиков А. М. Педагогика: словарь системы основных понятий / А. М. Новиков – М.: Издательский центр ИЭТ, 2013. – 268 с.

НОВЫЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Овечкина Е.А.

к.э.н., доц.

Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля

В современных условиях стремительно развиваются процессы глобализации экономики, одновременно растет напряженность международной конкуренции, повышается интенсивность и конфликтность функционирования и сотрудничества стран с разным уровнем социально-экономического развития, ухудшается состояние экологии, соответственно, снижается уровень стабильности природной и социальной среды жизнедеятельности общества, что выводит на первый план такой главный методологический вопрос современных научных исследований в области экономики, социологии, права, психологии как вопрос разработки формата социо-эколого-экономического развития общества, приемлемого для всех стран. От решения этого вопроса зависит обоснование: а) актуальности использования национальными социумами основных идей, изложенных в недавно появившихся концепциях (информационной, знаниевой, интеллектуальной, сетевой, креативной экономики, экономики устойчивого развития, экономики развлечений и духовного производства, и.д.) для выработки собственных ориентиров дальнейшего развития; б) необходимости корректировки национальных стратегических программ развития, их адаптации к общемировым универсальным ориентирам. В аспекте поставленной сложной научно-методологической проблемы *целью* данной работы является характеристика факторов, которые могут повлиять на нынешнее безусловное доминирование концепции устойчивого развития современных социально-экономических систем на национальном и глобальном уровнях их функционирования.

Ведущие международные организации (ЮНЕСКО, ВТО, ООН) активно транслируют концепцию устойчивого развития в качестве перспективного формата развития общества, которая, как известно, «основывается на трех основных принципах: «обеспечении сбалансированности экономики и экологии, то есть достижении такой степени развития, когда человечество в производственной или иной экономической деятельности избегает разрушения среды обитания; достижении сбалансированности экономической и социальной сфер (с акцентом на человеческое измерение), что означает максимальное

использование в интересах населения тех ресурсов, которые дает экономическое развитие; выполнении задач, связанных с развитием, в интересах не только нынешних, а и всех будущих поколений, которые имеют равные права на ресурсы » [1]. Согласно представленной цитате, в триаде « экономика – экология – социальная сфера» акцент делается на так называемое «человеческое измерение», которое разными авторами трактуется как: 1) формирование нового качества социального сознания (ума) и определенной критической массы творческих людей, способных строить страну с мощным средним классом [2,с.39]; 2) реализация разработанной еще в 90-х годах прошлого века модели производительной силы сферы культуры, которая не утратила своей актуальности поныне. Авторы этой точки зрения культуру как носителя духовных знаний считают основой модернизации всех сфер жизнедеятельности общества. На новом качестве культуры строится новое качество человеческого сознания и предполагает кардинальные изменения в социальной системе, общественных институтах, экономике, психологии людей [3]; 3) формирование творческого (креативного) потенциала работников и их возможности влиять на развитие предприятий и народного хозяйства в целом, что обязательно должно сопровождаться совершенствованием системы мотивации в процессе трудовой и посттрудовой деятельности. Кретивность, по мнению сторонников данной точки зрения, должна стать интегративной характеристикой трудового, мотивационного (и особенно) психологического потенциалов личности как взаимосвязанных составляющих ее человеческого потенциала [4].

По мнению многих ученых, при всей значимости сформулированных целей, приоритетов и ориентиров устойчивого развития эта концепция так и не достигла уровня научной теории, которая могла быть положена в основу практических действий. Причиной такого научного парадокса является отсутствие системного исследования проблемы устойчивого развития, что не позволяет рассмотреть ее во взаимосвязи с другими явлениями и процессами [5,с.9]. В частности, недостаточно исследовано влияние на взаимосвязь

элементов системы «экономика - экология – социальная сфера» таких комплексных факторов, как изменения: 1) характера и направлений научно-технического развития; 2) исходного состояния институциональной среды и степени конфликтности институтов; 3) внутренних противоречий социально-экономических систем и характера воздействия внешних факторов и т.д. В этом смысле следует согласиться с высказыванием о том, что «всякое развитие, возникая из противоречий и нестабильности, в свою очередь само порождает новые противоречия, предпосылки нового кризиса, разрешение которого служит источником дальнейшего развития» [6]. На наш взгляд, таким внутренними противоречиями национальных социально-экономических систем, которые могут кардинально трансформировать приоритеты устойчивого развития, являются: а) изменение структуры социально-классовых отношений современных стран, в которых идентифицирован переход от капиталистической рыночной к информационно-сетевой экономике; б) становление новой форме управления обществом, в рамках которой основной ценностью являются информация и структуры, ее перерабатывающие и передающие [7, с.69].

Как отмечается в современной научной литературе, изменения структуры сегодняшнего общества связаны с появлением новых классов: 1) правящей нетократии, которая захватила информационную власть на национальном и наднациональном уровнях, и консьюметариата – так называемого нового “потребительского” класса, в состав которого входит прекариат и салариат. По мнению ученых, нетократия становится стратегическим актором XXI века, осуществляющим управляющее воздействие по отношению ко всем социальным структурам, не исключая финансово-монополистические группы и государсвенно-монополистические альянсы [7,с.70]. При всех положительных моментах создания так называемого «виртуального информационного пространства», основной опасностью для деятельности всех глобальных и национальных «акторов» является многократное расширение возможностей манипулирования единичным и массовым сознанием с применением различных

технологий [6;8]. С развитием информационно-сетевых структур «ломаются» старые иерархические вертикали власти, и финансовый олигархат вынужден противодействовать виртуальной силе нетократии, используя финансовые и политические инструменты. В более худшем, практически критическом положении находится консьюметариат, который попадает под полный виртуальный контроль с насаждением примитивизированной «масс-культуры и отрицанием действительно культурного воспитания, которое отождествляется с насильственным стимулированием к личностному развитию т.д. Как справедливо отмечают некоторые ученые, в результате сетевого воздействия «средний» представитель консьюметариата проектируется как субъект, который «динамичен, мобилен, коммуникабелен, незациклен, не усложняет жизнь философскими вопросами и глубокими чувствами, не привязан к месту, к семье, к постоянной работе, к кругу общения» [6]. Очевидно, что при подобных характеристиках субъекта его человеческий капитал имеет такие деформированные и/или практически уничтоженные составляющие как: культурный капитал, капитал здоровья, интеллектуальный капитал. Иными словами, условия обеспечения социальной доминанты устойчивого экономического развития общества становятся небесспорными и достаточно проблематичными. Подытоживая сказанное, следует отметить, что: 1) принятая многими странами модель устойчивого развития требует корректировки с учетом влияния конструктивных и, особенно, деструктивных факторов воздействия; 2) результативность реализации каждой из доминант устойчивого развития (экологической, экономической, социальной) зависит от состояния и возможных изменений/деформаций исходных условий роста, в связи с чем актуализируется необходимость их дальнейшего системного исследования.

Список літератури:

1. Європейська інтеграція та економічний розвиток України. Остання редакція 08.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tc.nusta.com.ua/Kursi_2013/8_SQL/sqldk/01/temu/1.1.6.htm.

2. Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі: колективна монографія [Аверкина М.Ф., Андрєєва Н. М., Балджи М. Д., Веклич О. О. та ін.] / НАН України, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»; НТТУ «Київський політехнічний інститут»; Вища економіко-гуманітарна школа; Міжнародна асоціація сталого розвитку / за наук.ред. проф. Хлобистова Є.В. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А, 2014. – 540 с.

3. Пшеничникова Р. Человеческий фактор – доминанта устойчивого развития экономики [Электронный ресурс]/Р. Пшеничникова. – Режим доступа: http://www.gosrf.ru/news/14449/

4. Вылегжанина А.О. Современные социально-экономические доминанты, определяющие перспективный формат развития организаций и общества [Электронный ресурс]/А.О. Вылегжанина // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 6. – Режим доступа: https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=16024

5. Прохожев А.А. Новые подходы к безопасности в связи с современными концепциями развития /А.А. Прихожев// Философия, социология, культурология. - 2007. - №№ 1(2). - С.8-12.

6. Сторев С. Постиндустриальный симулякр: добро пожаловать в ролевую игру/С. Сторев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ruskline.ru/analitika/2013/12/17/postindustrialnyj_simulyakr_dobro_pozhalovat_v_rolevuyu_igru/

7. Глазунова С. Netократия: власть в информационном обществе/ С. Глазунова//Власть. – 2012. - №7. – С. 67-70.

8. Механика капиталократии. Ущербность владычества [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studopedia.su/18_171541_mehanika-kapitalokratii-ushcherbnost-vladichestva.html

МЕТАФОРА: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Овчаренко Н.М.
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, аспірант
кафедри теорії культури та філософії науки
+380669160529
ovcnataliia@gmail.com

Слово «метафора» має широкий спектр визначень, і труднощі у визначенні поняття зумовлені великою кількістю підходів до вивчення даного феномену. Проблемою трактування метафори, визначення її сутності та ролі у житті людини займалися та займаються такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Дж. Лакофф та М. Джонсон, П. Рікер, Жюль К. К., А. Річардс, Н. Бозе та П. Фонтаньє, Арутюнова Н. Д., Єрмоленко Г. А., Л. Шрагіна та ін. Актуальність даного дослідження зумовлює те, що з середини XX ст. метафора починає розглядатися як невід'ємна реалія мислення та механізм понятійної системи, тобто як поняття, що виходить за рамки лінгвістики та літературознавства.

Слово «метафора» походить від давньогрецького слова μεταφορά «перенесення, переміщення, віддалення» і визначається у тлумачному словнику як «художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння, а також слово або вираз, ужиті в такий спосіб» [10]. Метафора отримує значення від вузького «один із основних тропів поетичного мовлення» до найбільш широкого «будь-яке іносказання».

Найбільшу кількість визначень метафора отримує у літературознавстві. Якщо розглядати метафору як концепт, то в її лексико-семантичне поле можна включити такі слова: троп, аналогія, схожість, порівняння, перенесення, подібність, асоціація, контраст, уподібнення. При тлумаченні даного терміну використовуються саме ці слова або їх синоніми, а також може підкреслюватися широке використання метафори не тільки у поезії.

У рамках визначення терміну метафори у словниках найчастіше зустрічаються дефініції «троп», «слово», «переносне значення (слова)», «перенос значення», «порівняння», «приховане порівняння» та «скорочене порівняння» [4].

Зробимо огляд даного терміну у психології. Метафора тут виступає як аналітичний інструмент, оскільки психічне мислить переважно образами, та найближчим раціональним еквівалентом є аналогія або метафора. Як наслідок, весь розумовий простір пронизаний метафорами, навіть персоніфіковані архетипи є метафорами. Оскільки метафора вважається продуктом діяльності уяви [9, с. 416–434], в ній формується модус фіктивності. У психології вона розглядається як мовний засіб з одного боку та як продукт діяльності уяви – з іншого [11]. Але між уявою, що створює, та раціональним дослідженням спільною рисою виступає процес виділення схожості, при цьому мислення помічає схожість, а уява на основі цього створює певний образ. Класифікація Веккера [3] дозволяє досліджувати *метафору як вид уяви* (вербально-логічної), тобто саме ознаки уяви дозволяють метафорі виконувати необхідні функції.

У мистецтвознавстві розглядаються художня, образотворча або візуальна метафори. Відмінність образотворчої метафори від словесної полягяє в тому, що вона не володіє двусуб'єктністю. Обидва різновиди метафори можуть розглядатися як різні способи вираження одного й того ж, але, з іншого боку, вербально простіше виражати дії та хронологію, візуально – просторові відносини.

В філософії одне із своїх перших визначень метафора отримує ще в античні часи. Перша згадка про метафору належить Ісократу, афінському оратору, котрий стверджував, що вона слугує для прикрашення мови, та прирівнював її до *слів іншомовного походження* [7]. Аристотель у «Поетиці» зазначає, що метафора – це «перенесення слова зі зміненим значенням з роду на вид, або з виду на рід, або з виду на вид, або за аналогією» [2, с.1096–1097]. Крім Аристотеля, багато інших античних філософів заклали основу сучасного розуміння метафори: Квинтиліан, Деметрій, Цицерон, Теофаст.

В епоху Відродження метафора визначається як художній спосіб вираження взаємозв'язку смислу між об'єктами, саме в цей час метафора стає прийнятною переважно для художньої мови.

Представники логічних напрямів Нового часу відкидали метафору як явище, що заважає вираженню думки максимально ясно. Представники романтичного напряму, навпаки, визначали метафору ледь не як єдиний спосіб вираження думок. Ф. Ніцше зазначає: «Ми думаємо, що знаємо дещо про самі речі, коли говоримо про дерева, фарби, сніг та кольори; насправді ми володіємо лиш метафорами речей, котрі цілковито не відповідають їх первісним сутностям» [6, с. 396].

Довгий час відношення до метафори було суперечливим. Завдяки Н. Бозе та П. Фонтаньє була розроблена класифікація стилістичних тропів та відділення їх від фігур мовлення. У цій класифікації метафора вперше розглядається окремо від інших стилістичних засобів [1]. Завдяки «лінгвістичному повороту» у XX ст. мова стає центром філософського аналізу.

Дж. Лакофф та М. Джонсон внесли суттєвий вклад у вивчення метафори, розглядаючи її як понятійну конструкцію і стверджуючи, що наша понятійна система метафорична за своєю природою [5].

Варто звернути увагу на те, як метафора розглядається з точки зору Східної традиції філософії. Якщо торкнутись індійської філософії, то, аналізуючи працю С. Радхакришнан, варто зазначити, що він звертає увагу на поняття «упамана», або порівняння. «У повноцінній аргументації через порівняння, - пише він, - ми не стільки рахуємо пункти схожості, скільки взважуємо їх» [8, с. 52]. Схожість торкається причинних зв’язків, а саме порівняння не повністю відповідає умовиводу за аналогією. Такий прагматичний погляд на істину, що веде саме до успішних дій, може бути застосований до об’єктів досвіду, але не до понадчуттєвих реалій. Порівняння – це не самостійний спосіб пізнання, оскільки це випадок знання зі слів, а сприйняття подібності – це знання через сприйняття. Аргумент через

порівняння є складним та включає: елемент знання зі слів, елемент знання через сприйняття, елемент знання за пам'яттю та елемент висновку [8, с. 52].

Таким чином, на базі даних досліджень ми можемо зробити такі висновки. У більшості лінгвістичних та літературознавчих словників метафора визначається за допомогою явища схожості та процесу «перенесення». У психології метафора тісно пов'язана з поняттями образу та уяви, при цьому деякі дослідники визначають метафору як вид уяви, інші вважають її прообразом архетипи. У мистецтві метафора пов'язана передусім з побудовою художнього образу, естетикою та емоціональністю.

Після огляду метафори у часовому «зрізі» ми можемо підсумувати, що спочатку вона трактувалась як перенесення в рамках категорій роду, виду, за аналогією, навіть як слово іншомовного походження в античні часи. Але згодом була окреслена лінгвістична направленість метафори, виділення її як унікального тропа мови, відділення її від інших стилістичних засобів, і саме завдяки «лінгвістичному повороту» у XX ст. метафора знову стала об'єктом філософського аналізу. У сучасній філософії метафора розглядається як спосіб мислення та механізм концептуалізації понять. Аналіз метафори у Східній філософії ускладнений для європейця особливостями менталітету народів Сходу та представляє інтерес для подальших досліджень.

Список літератури:

1. Fontanier P. Manuel classique pour l'etude des tropes (1821). – LUX, 1979. – 124 p.

2. Аристотель. Об искусстве поэзии / Аристотель // Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории. – Минск: Литература, 1998. – С. 1096-1097.

3. Веккер Л. М. Психика и реальность: единая теория психических процессов / Л. М. Веккер. – М.: Издательство «Смысл», 1998. – 685 с.

4. Жуков, О. Р. Дефиниция и словарная статья термина Метафора / О. Р. Жуков // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки. – 2015. – № 2 (34). – С. 99.

5. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон. – М., 2004.

6. Ницше Ф. Об истине и лжи во вненравственном смысле (1873). Полн. собр. соч. Т.1 / Ф. Ницше. – М., 1979. – С. 396.

7. Полозова И. В. Метафора как средство философского и научного познания : дисс. … д-ра филос. наук. : 09.00.01 / Полозова Ирина Владимировна. – М.: РГБ, 2003. – 346 с.

8. Радхакришнан С. Індійська філософія [Електронний ресурс]. Режим доступу: - http://www.orlov-yoga.com/Radhakrishnan2/Radhakrishnan2.pdf (дата звернення: 25.06.2018).

9. Рикер П. Метафорический процесс как познание, воображение и ощущение / П. Рикер // Теория метафоры. – М., 1990. – С. 416– 434.

10. Словник української мови: в 11 томах. Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sum.in.ua/s/metafora (дата звернення: 25.06.2018).

11. Шрагина Л. И. Процесс конструирования метафоры как объект психологического исследования / Л. И. Шрагина // Психологический журнал. – 1997. – №6. – С. 121–128.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Осипенко Є.О.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Мовчан Д. В.

Сучасний стан освіти та розвиток міжнародних зв’язків диктують нові тенденції та вимоги до підготовки студента закладу професійної освіти. Спеціаліст після закінчення навчання, щоб бути конкурентоспроможним у сфері своєї діяльності на сьогодні повинен мати не тільки професійні знання та

вміння, а й бути комунікабельним, готовим до саморозвитку та самовдосконалення, вміти вирішувати професійні задачі в умовах іншомовної комунікації. Тож професійно орієнтоване навчання (ПОНІМ) наразі є пріоритетним напрямком в освіті.

Беручи до уваги короткий термін курсу «Іноземна мова» в професійних закладах освіти в Україні, слід зазначити, що раніше навчання іноземної мови в немовному вузі традиційно було орієнтоване на читання, розуміння і переклад спеціальних текстів, вивчення словника-мінімуму за відповідною спеціальністю. На противагу такому підходу для формування професійно орієнтованої комунікативної компетенції, необхідно думати про переміщення акценту в навчанні на розвиток навичок мовного спілкування на професійні теми і ведення наукових дискусій, тим більше що робота над ними не заважає розвитку навичок, умінь і знань, оскільки на них базується [2].

Для того, щоб в найкоротші терміни навчити студентів користуватися іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування, доцільно при складанні робочих програм і написанні навчальних посібників, застосовувати окрім традиційних методів та підходів навчання, нетрадиційні методи, що включають використання таких інтенсивних та інтерактивних методів навчання, як: метод проектів, метод професійно-орієнтованих навчальних рольових ігор, метод розвиваючої кооперації, навчання на місці та колаборативне навчання [5].

Професійно-орієнтовані рольові ігри сприяють формуванню особистої точки зору на ситуацію, ведуть до її переосмислення. Саме дух змагання налаштовує студентів на творчість, що дозволяє знаходити оригінальні рішення проблеми професійного спрямування. Ключовим моментом в ділових іграх є можливість виконання різного роду ролей [7]. Рольова гра є активним способом навчання практичного володіння іноземною мовою, допомагає подолати мовні бар’єри, значно підвищує обсяг мовленнєвої практики, оскільки метод рольової гри є максимально наближеним до реального професійного спілкування [6].

Метод проектів як інтенсивний та актуальний метод залучає студентів до самостійної роботи з вирішення окремої професійної проблеми з обов’язковим поданням результатів діяльності. Проекти реалізовують творчу діяльність студентів, тому метод є цікавим для студентів, він мотивує їх до вивчення мови та дає змогу розширити свої професійні знання шляхом вивчення та аналізу іноземного досвіду.Цей метод особливо цікавий у використанні для навчання іноземної мови студентів немовних факультетів, оскільки дозволяє органічно інтегрувати знання студентів з професійних областей при вирішенні однієї проблеми, дає можливість застосувати отримані знання на практиці, генеруючи при цьому нові ідеї [3].

Для методу розвиваючої кооперації характерна постановка завдань, важких у виконанні індивідуально, що вимагають розподілу роботи в групі, кооперації зусиль учнів [3]. Студенти об’єднуються з розподілом внутрішніх ролей у групи по 6-8 чоловік, причому цілепокладання, планування, виконання практичних завдань і рефлексивно-оцінні дії проводяться самим студентом, тобто він стає суб'єктом власної навчальної діяльності [4]. Дискусія, вирішення проблеми в групах та презентація її вирішення проводяться іноземною мовою, тим самим тренуються знання та навички використання іноземної мови та спеціальні професійні знання, що покращує професійну мобільність та професійну комунікативну компетентність.

Колаборативне навчання визначається як організація навчання іноземної мови студентів у малих групах з ціллю вирішення певної проблеми чи завершення проекту без координації викладача з метою самоактивізації навичок особистості [8]. Колаборативне навчання може бути частиною методу проекту, співбесідою, круглим столом, фокус-списком, вирішенням проблеми, анкетуванням та опитуванням, парним анотуванням статті, рольовою грою, вирішенням проблемної ситуації, головоломкою та ін.

Навчання на місці полягає в тому, що викладачі та студенти беруть участь у вирішенні проблем громади. Такий підхід відрізняється від традиційного аудиторного навчання тим, що першочерговим джерелом

навчання є місцева історія, культура, економіка, література та мистецтво, що і є місцем навчання. Метою цього навчання є ознайомлення студентів з актуальними місцевими проблемами та темами, які можуть бути прикладом до подальшого професійного вивчення, слугувати базисом для їх професійних або загальних знань з економіки, культури, історії та інш. [1].

Таким чином, вище названий підхід ПОНІМ може бути реалізований через: 1) професійно-орієнтовані подорожі та екскурсії, зустрічі з іноземними науковцями, громадськими діячами, бізнесменами, митцями; 2) залучення студентів до громадського життя та громадських організацій; 3) програми обміну студентів за кордон, навчання за кордоном, літню роботу за кордоном, що дає змогу обмінюватись досвідом, отримувати професійні знання.

Отже, для підвищення ефективності ПОНІМ паралельно з традиційними методами навчання доцільно використовувати комплекс нетрадиційних методів, таких як: професійно-рольових навчальних ігор, проектів, розвиваючої кооперації, колаборативного навчання та навчання на місці. Ці методи розвивають професійно орієнтовану комунікативну компетентність, тим самим розширюють професійні знання та знання іноземної мови, залучають до активної творчої роботи, навчають знаходити вирішення професійних проблем як індивідуально, так і в колективі у ситуаціях міжкультурної комунікації.

Список літератури:

1. Карпова О. О. Сучасні підходи до викладання іноземної мови професійного спрямування / О. О. Карпова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. – Київ-Вінниця: Планер, 2017. – № 47. – С. 1-10.

2. Ломакіна Л. В. Професійно-орієнтованенавчання іноземної мови у вищому технічному навчальному закладі / Л. В. Ломакіна // Materials of the XI International Research and Practice Conference «Fundamental and applied science –

2015». – Sheffield UK, 30.10-07.11.2015: «Science and Education» LTD, 2015. – Volume 7. – С. 64-66.

3. Минакова Л. Ю., Обдалова О. А. Компетентностный подход в реализации профессионально-ориентированных проектов при обучении иностранному языку / Л. Ю. Минакова, О. А. Обдалова // Вестник Томского государственного университета. – 2012. – С. 143-148.

4. Сафонова Е. И. Рекомендации по использованию инновационных образовательных технологий в учебном процессе / Е. И. Сафонова. – Москва : Российский государственный университет, 2011. – 71с.

5. Ситникова А. Ю. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку студентов неязыкового вуза / А. Ю. Ситникова // Языковое образование сегодня. – векторы развития : материалы V международной научно-практической конференции-форума, 17-18 апреля 2014 года, Екатеринбург, Россия / Урал. гос. пед. ун-т, Ин-т иностр. яз. — Екатеринбург, 2014. — С. 145-150.

6. Смовженко Л. Сучасні підходи до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Л. Смовженко// Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Випуск 61. – 2014. – С. 244–250.

7. Чеучева Т. М. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку в техническом вузе / Т. М. Чеучева // Вестник Майкопского государственного технологического университета. Випуск 1. – 2009. – С.135-138.

8. Srinivas H. Collaborative Learning. [electronic resource] H. Srinivas. Collaborative Learning Structures and Techniques. – Texas : Teaching Resource Center, 2008. Access mode: http://www.gdrc.org/kmgmt/c-learn/methods.html (21.05.2018).

УДК 666.3.022.66

ВПЛИВ ЧАСТКОВО ДЕГІТРАТОВАНОЇ ГЛИНИ НА КЕРАМІКО - ТЕХНОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ШИХТОВИХ КОМПОЗИЦІЙ

Палієнко Олена Олексіївна
канд.техн.наук, доцент
Київський національний торговельно-економічний університет, м.Київ
mineral@meta.ua

Дегідратована глина дуже часто використовується при виготовленні керамічних виробів. Відомо, що час дегідратації глинистих матеріалів залежить від їх мінералогічного, гранулометричного та хімічного складу.

В результаті проведенної роботи було встановлено, що під час випалу зразків досліджуємих глинистих материалів, які було сформовано у вигляді гранул d=10 см ,h=10 см при температурі 400 ^{0}C, 500^{0}C та 650^{0}C та витримці 1,5 годин, абсалютна кількість і відсоток зв'язаної води (по відношенню до початкової) для різних глинистих матеріалів коливається в значних межах, що обумовлює різну ступінь їх дегідратації.

Застосування дегідратованої глини без достатньо точного і швидкого визначення ступеня дегідратації призводить до небажаних результатів внаслідок різних властивостей дегідратованої глини, що залежать від кількості видаленої зв'язаної води. При частковій (неповній) дегідратації глинистих матеріалів через деякий час відбувається їх регідратація-відновлення втраченої води.

Для вивчення динаміки регідратації і впливу цього процесу на властивості досліджуємих глин, (табл.1) їх піддавали дегідратації , а потім витримували в атмосферних умовах і в умовах вологого середовища та встановлювали вплив регідратованих глин на їх пластичність, повітряну усадку, чутливість до сушіння.

Таблиця 1

Залежність ступеня дегідратації досліджуємих глин від температури нагрівання

Найменування глини та t нагрівання, ^{0}C	Кількість хімічно-зв'язаної води перед дегідратацією,%	Кількість залішкової хімічно-зв'язаної води після дегідратації,%	Ступінь дегідратації,%
Глина Бережанського родовища 400 500 650	4,00	1,85 1,35 0,91	54,0 65,0 77,5
Глина Болехівського родовища 400 500 650	4,35	1,76 1,15 0,71	58,0 62,4 81,3
Глина Воютецького родовища 400 500 650	3,44	1,61 1,20 0,90	50,0 63,4 73,0

Дегідратовані глини вже в перші години і в подальшому при тривалому зберіганні в тій або іншій кількості відновлюють втрачену воду, яка не видаляється при повторному нагріванні до температури 105-110^{0}C.

Регідратация глин протікає з різною швідкистю. Кількість зворотньо прийнятої води в досліджувальні терміни залежить від ступеня дегідратації та хіміко-мінералогічного складу.

Чим менше з глин видалено міцно зв'язаної води і чим довший час зберігання дегідратованої глини, тим більша ступінь регідратації. Глини при видаленні з них до 50-54 % зв'язаної води знову приєднують до 50 % втраченої вологи, а протягом 1-2 діб основна кількість її відновлюється .

Глини зі ступенем дегідратації 77,5-81,3 % приймають вологу протягом перших годин, надалі регідратація різко сповільнюється. Кількість відновленої води протягом 90 діб становить для різних глин від 9 до 17 %.

Наприклад, глина Болехівського родовища, яка втратила 58,0 % зв'язаної води, відразу після термічної обробки має коефіцієнт чутливості до сушіння $К_ч = 0,034$, відповідно у природному стані $К_ч = 1,7-2,34$,число пластичності 1,8 замість 14, повітряна линійна усадка дорівнює 0, замість 7-9 % і в зволоженому стані не набуває формувальних властивостей.

Відновлена в процесі регідратації (25% від 58,0 % втраченої води) ця ж глина, має число пластичності 3,5, а коефіцієнт чутливості до сушіння $К_ч$ її підвищується до 0,2 замість 0,034 і в той же час повітряна лінійна усадка у неї відсутня, а формувальні властивості поліпшуються.

Основні закономірності процесу регідратації глини Болехівського родовища, характерні і для інших досліджених глин Бережанского та Воютецького родовищ.

Змінення властивостей глини при її регідратації відбувається, напевно, за допомогою розклинюючої дії води що знову поглинається в зернах частково дегідратованої глини і, як наслідок цього, їх диспергування на більш дрібніші частинки.

Велика дисперсність регідратованої глини підвищує її пластичність, а характер нових зв'язків глиноутворючих мінералів з водою яка повертається, покращує капілярні властивості і вологовіддачу, що зменшує чутливість до сушіння.

Властивості дегідратованої глини, які набуті за рахунок регідратації, дали змогу безпосередньо з неї виготовити, при відповідній вологості, тиску і зерновому складі ,керамічний матеріал, та піддати його випалу, минуючи технологічний процес сушки.

УРОЖАЙНІСТЬ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

Панфілова А.В.
Миколаївський національний аграрний університет
канд. с.-г. наук, доцент кафедри рослинництва
та садово-паркового господарства
E-mail: panfilovaantonina@ukr.net
orcid.org/0000-0003-0006-4090
Гамаюнова В.В.
Миколаївський національний аграрний університет
д-р с.-г. наук, професор кафедри землеробства, геодезії та землеустрою
orcid.org/0000-0001-9471-8272

Ячмінь ярий вирощують в Україні як продовольчу, кормову й технічну культуру. На сьогодні ячмінь ярий є другою зерновою культурою в Україні. Його площі сягають 2 – 5 млн. га. В Україні вирощують переважно ячмінь ярий [1].

В Україні створено багато цінних сортів ячменю ярого. Сучасні сорти здатні формувати високі врожаї, а при чіткому дотриманні технології вирощування середні врожаї ячменю ярого в Україні можуть досягати 4 - 6 т/га, як у європейських державах. Отже, є можливість повністю забезпечити потреби нашої держави в фуражному зерні і пивоварній сировині. Характерна риса виробництва зерна ячменю ярого в Україні — коливання рівня урожаїв і валових зборів зерна через нестабільність умов вирощування.

Враховуючи специфіку ґрунтово-кліматичних умов та особливості нових сортів ячменю ярого, що по-різному реагують на окремі елементи технології, необхідно встановити оптимальні параметри технологічних заходів, які забезпечують отримання гарантованого врожаю. Технологія вирощування

ячменю ярого повинна передбачати створення умов, за яких повністю реалізуються потенційні можливості культури за якісними та врожайними показниками. В першу чергу – це чітке дотримання агротехнічних заходів та строків їх проведення [4].

Покращення процесів росту та розвитку сільськогосподарських рослин та їх урожайності, як відомо, забезпечує живлення рослин, наявність вологи та задоволення інших потреб рослин [2]. Разом з тим, органічні і мінеральні добрива в останні роки вносять недостатньо для підтримання родючості ґрунтів і формування сталої продуктивності рослин. Виникає необхідність розробки та запровадження ресурсозберігаючих елементів у технології живлення рослин, які полягають у внесенні невисоких доз мінеральних добрив та на їх фоні застосування позакореневих підживлень сучасними препаратами у основні періоди їх вегетації [3, 5], саме тому наші дослідження є актуальними.

Експериментальні дослідження проводили впродовж 2013 – 2017 рр. В умовах навчально-науково-практичного центру Миколаївського НАУ. Об’єктом досліджень був ячмінь ярий – сорти Адапт, Сталкер та Еней. Технологія їх вирощування, за винятком досліджуваних факторів, була загальноприйнятою до існуючих зональних рекомендацій для Південного Степу України. Погодні умови у роки досліджень різнилися, але були типовими для зони Південного Степу України.

Ґрунт дослідних ділянок представлений чорноземом південним, залишковослабкосолонцюватим важкосуглинковим на лесах. Реакція грунтового розчину нейтральна (pH – 6,8 – 7,2). Вміст гумусу в 0 – 30 см шарі становить 3,1 - 3,3%. Рухомих форм елементів живлення в орному шарі грунту в середньому містилося: нітратів (за Грандваль Ляжу) – 15, рухомого фосфору (за Мачигіним) – 41, обмінного калію (на полуменевому фотометрі) – 289 мг/кг ґрунту.

Схема досліду включала наступні варіанти:

Фактор А – сорт: 1. Адапт; 2. Сталкер; 3. Еней.

Фактор В – живлення: 1. Контроль (без добрив); 2. $N_{30}P_{30}$ – під передпосівну культивацію - фон; 3. Фон + Мочевин К1 (1 л/га); 4. Фон + Мочевин К2 (1 л/га); 5. Фон + Ескорт-біо (0,5 л/га); 6. Фон + Мочевин К1 + Мочевин К2 (по 0,5 л/га); 7. Фон + Органік Д2 (1 л/га). Норма робочого розчину складала 200 л/га. Підживлення посівів сучасними рістрегулюючими речовинами проводили на початку фази виходу рослин ячменю ярого у трубку та колосіння.

Вирішальним чинником у підвищенні врожайності ячменю ярого є погодні умови. Впродовж досліджень найбільш сприятливими погодні умови для одержання врожаю ячменю ярого вище середнього рівня були 2014 і 2016 рр., коли за вирощування досліджуваних нами сортів за внесення помірної дози мінеральних добрив та позакореневого підживлення рослин в період вегетації препаратом Ескорт-біо врожай зерна становив відповідно 3,27 – 3,58 та 3,75 – 4,30 т/га залежно від року вирощування та досліджуваного сорту.

Максимальною врожайність сортів ячменю ярого в усі роки досліджень формувалася за вирощування культури по фону внесення помірної дози мінеральних добрив та позакореневого підживлення посівів препаратами Органік Д2 та Ескорт-біо. Так, у середньому за роки досліджень та по фактору сорт, урожайність зерна склала 3,37- 3,41 т/га, що перевищувало її рівень у неудобреному контролі на 0,71 – 0,75 т/га або 26,7 – 28,2%, а на фоні внесення лише мінеральних добрив – на 0,4 т/га або на 15,4%.

Урожайність істотно залежить від особливостей сорту. На даний період сорт ячменю ярого виступає як самостійний фактор у підвищенні врожайності зерна. За результатами проведених нами досліджень встановлено, що окрім погодних умов та варіантів живлення рослин, сорту належить важлива роль у формуванні врожайності ячменю ярого. Так, у середньому за роки досліджень по фактору живлення, найвищу врожайність зерна формували рослини сорту Еней – 3,36 т/га, що перевищило її рівень у сорту Сталкер на 0,21 т/га або 6,3%, а сорту Адапт – на 0,32 т/га або 9,5%.

Отже, за оптимізації живлення рослин ячменю ярого підвищується врожайність зерна. Встановлено, що застосування сучасних комплексних органо-мінеральних добрив для подвійної обробки посіву рослин упродовж вегетації дозволяє істотно покращити режим живлення цієї культури та замінити частину внесення азотного добрива.

Список літератури:

1. Бельдій Н. Загинайло М., Носуля А. Ячмінь – культура прибуткова. *Пропозиція*. 2012. С. 12–14.

2. Дворецький В. Ф., Гамаюнова В. В., Сидякіна О. В. Вплив фону живлення та передпосівного оброблення насіння на накопичення надземної біомаси пшениці ярої на півдні України. Інноваційні технології в рослинництві : матеріали наук. інтернет-конф., 15 трав. 2018 р. Кам'янець – Подільський, 2018. С. 67 – 69.

3. Панфілова А. В. Вплив оптимізації живлення на врожайність сортів пшениці озимої в умовах Південного Степу України. Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку : матеріали IV Міжнар. наук. – практ. конф. присвяченої 95-річчю сортовипробовування в Україні, 7 черв. 2018 р. Київ, 2018. С. 183 - 184.

4. Рожков А. О., Чернобай С. В. Урожайність ячменю ярого сорту Докучаєвський 15 залежно від застосування різних норм висіву та позакореневих підживлень. *Вісник Полтавської державної аграрної академії.* 2014. № 4. С. 30 – 34.

5. Формування надземної маси ярих пшениці та тритикале під впливом оптимізації їх живлення на півдні України / В. В. Гамаюнова та ін. *Вісник ЖНАЕУ*. 2017. № 2(61). Т.1. С. 20 – 28.

УДК 338.4

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Панюк Т.П.
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії,
Рівненський державний гуманітарний університет
Фалат І.О.
магістрант,
Рівненський державний гуманітарний університет

Успіх діяльності підприємства на ринку та перспективи його подальшого розвитку залежать від значного спектра чинників і визначаються його потенціалом. При цьому потенціал відображає можливості підприємства у різних сферах функціонування, які можуть бути реалізованими в різній мірі. Якісне розуміння керівниками підприємства потенційних можливостей щодо розвитку підприємства створює базу для прийняття стратегічних та тактичних рішень щодо максимального використання та реалізації потенціалу підприємства. Усе вищезазначене формує необхідність у здійсненні комплексної діагностики потенціалу підприємства з метою створення інформаційної бази в межах системи менеджменту.

У «Економічній енциклопедії» зазначається, що потенціал – це наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використати їх для досягнення поставленої мети [2, с. 13-153]. При цьому в енциклопедії виокремлюється та тлумачиться позичковий потенціал банківської системи, виробничий, експортний, інтелектуальний, інформаційній, природний потенціал. На думку Должинського І.З., Загорної Т.О., Удалих О.О., Герасименка І.М., Ращупкіної В.М., потенціал підприємства є реальною або ймовірною здатністю виконувати цілеспрямовану роботу. Автори зазначають, що для цілей аналізу потенціал підприємства доцільно поділяти на чотири

категорії: базовий (забезпечує підприємству можливість досягнення основних комерційних цілей, створення економічних цінностей і одержання прибутків; пов'язаний з конкурентними перевагами підприємства); прихований (активи, що не є перевагою на сучасному етапі, але в перспективі можуть трансформуватись у базові кошти: кадровий потенціал, накопичений досвід роботи в певній сфері бізнесу); збитковий потенціал (характеризується нераціональними структурою управління, виробничим процесом, технологією, що зумовлює неефективне використання ресурсів підприємства); пересічний потенціал (наявність у підприємства активів, що забезпечують ефективне використання інших потенціалів) [1, с. 134].

Потенціал підприємства – це його можливості щодо створення та забезпечення перспектив функціонування та розвитку. Результати дослідження практики функціонування вітчизняних підприємств дали змогу дійти висновку, що потенціал підприємства залежить від трьох взаємопов’язаних чинників: конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та розвитку підприємства. Потенціал підприємства як його можливість щодо формування перспективи зумовлюється насамперед конкурентоспроможністю підприємства. Достатній рівень конкурентоспроможності підприємства на певному ринку створює умови для його подальшого розвитку, але перехід на якісно новий рівень розвитку неможливий без значних інвестувань, що зумовлює важливість створювати та формувати інвестиційну привабливість підприємства [3]. Варто зазначити, що конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість підприємства можуть бути не пов’язані між собою, адже на ринку поширені ситуації, коли підприємство досягнуло певного рівня конкурентоспроможності, але є абсолютно інвестиційно непривабливим з огляду на його невигідне місцерозташування, незначні площі, неможливість кардинальної перебудови тощо.

Як свідчать результати дослідження вітчизняного ринку, найбільш важливими складовими діагностики конкурентоспроможності підприємств є такі:

−конкурентоспроможність продукції підприємства;

−ефективність функціонування підприємства;

−концентрованість ринку, на якому підприємство функціонує.

Окрім вищезазначеного потенціалоутворювальним чинником є інвестиційна привабливість підприємства. Узагальнення літературних джерел та практики функціонування підприємств дає змогу стверджувати, що інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність фінансово-економічних, соціальних, логістичних, технологічно-майнових, адміністративно-правових, партнерських, іміджево-брендових, товарних характеристик підприємства, які забезпечують його пріоритетне становище у конкурентній боротьбі за інвестиційні ресурси. У наведеній структурі складових інвестиційної привабливості підприємства свідомо не розглядаються макроекономічний та мезоекономічний аспекти, адже, як свідчить практика, інвестори при пошуку об’єктів інвестування керуються властивими їм цілями, і не завжди визначальний вплив на інвестиційні рішення здійснюють макроекономічна ситуація в країні та стан галузі.

Ключовими критеріями для інвестора є параметри функціонування підприємства у його взаємодії із зовнішнім середовищем.

На підставі цього розвиток підприємства також доцільно розглядати багатоаспектно, а саме: розвиток підприємства як процес перетворення його якісно-кількісних параметрів; розвиток як результуюча характеристика параметрів підприємства у певних просторово-часових умовах; розвиток як іманентна властивість будь-якого підприємства; розвиток як констатація незворотності реалізації змін на підприємстві; розвиток як динамічна характеристика кожного підприємства [4].

Отже, потенціал підприємства формується під впливом трьох ключових чинників: конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та розвитку підприємства. Обґрунтовано, що достатній рівень конкурентоспроможності підприємства на певному ринку створює умови для його подальшого розвитку, але перехід на якісно новий рівень розвитку неможливий без значних

інвестувань, що зумовлює важливість створювати та формувати інвестиційну привабливість підприємства. Позитивна перспектива для підприємства формується за умов позитивних параметрів вищезазначених чинників.

Список літератури:

1. Должанський І. С. Управління потенціалом підприємства / І.С. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Ращупкіна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.

2. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 3 / [редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред) та ін.] – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.

3. Кузьмін О.Є. Діагностика потенціалу підприємства / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник // Маркетинг іменеджмент інновацій. - 2011. - № 1. - С. 155-166.

4. Мельник О. Г. Системи діагностики діяльності підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 344 с.

TO THE QUESTION OF LEGAL SUPPORT OF EUROPEAN SECURITY

Pasechnik A.V.

University of Customs and Finance, Dnepr, Ukraine

E-mail: alice.pasechnik.97@gmail.com

The real stage of development of international relations between the states is characterized by the various types of security threats. In modern conditions, there is an aspiration to expand and deploy offensive weapons, carry out complex information-economic and military-political operations to change the established boundaries. Especially acute is the solution of these problems for ensuring security, which takes a priority place in world politics. Therefore, the issues of analysis and

systematization the level of current legal security of European countries, as well as the identification of directions for the further development of the system of international treaties and agreements, as well as their strengthening, have the particular relevance in modern conditions.

The foundation of European security forms the principles and commitments which were adopted in the Final Act of the Helsinki Conference on Security and Co-operation in Europe in 1975, where one of the fundamental issues was the fundamental principle of international law – the principle of borders' inviolability [1].

The Groundwork for the preparation and adoption of the relevant international instrument was carried out by the Ministers for Foreign Affairs of the States of Europe, the United States and Canada (Vienna, 1973, 1973–1975). Then on August 1in 1975 in Helsinki, the leaders of the 33 states of Europe, as well as the United States and Canada, adopted and signed the Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE). At the next meeting in Paris in 1990, it was decided to hold regular meetings of heads of state and government with a periodicity of two years. At the meeting of heads of state and government in Budapest in 1994, the CSCE was renamed and called as Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE. To date, the Final Act of 1975 has been supplemented by documents which was adopted at the OSCE summits held in Helsinki (1992), Budapest (1994), Lisbon (1996), Istanbul (1999), Astana (2010).

There are the main goals of the OSCE's activities:

– to promote the improvement of relations between the OSCE participating States and to provide peace conditions for the nations;

– to promote the relaxation of political tension;

– to recognize the principle of indivisibility of security in Europe, as a common interest of co-operation for all European states;

– to reinforce the role of the OSCE as a pan-European and transatlantic security forum;

– to recognize the close relationship between security in Europe and in the world;

– to promote the strengthening of fundamental human rights, economic and social progress and the well-being of all people.

The OSCE political agency exists for political consultations at the various levels and for decisions that are politically binding for the OSCE and the participating States.

The Charter of Paris and Additional Document of 1990 laid the foundation for the institutionalization of the European security system through the creation of structures that had to stimulate the development of a pan-European process [2]. The Helsinki documents of 1992 consolidated the main results of the transition of the Helsinki process to a new quality, recognizing it as a regional agreement in accordance with Chapter VII of the UN Charter, which opened the way to co-operation with the UN to regulate conflicts [3].

One of the main normative documents is the Code of Conduct which regulates military and political aspects of security, and which is politically binding [4]. It consist of the principles and commitments which regulate interstate relations in the military and political sphere, recorded in the Helsinki Final Act of 1975, in the Paris Charter for a New Europe of 1990 and in the 1992 Helsinki Document.

The Code of Conduct was adopted at the 91st plenary meeting of the Special Committee of the CSCE Forum for Security Co-operation (FSC) during the CSCE Summit in Budapest in 1994 and defines the following commitments of the OSCE participating States:

– to respect all the fundamental principles of the CSCE / OSCE, primarily the principle of the indivisibility of security;

– not to reinforce their security at the expense of the security of other states;

– to act in solidarity way in case of the event of violations of norms and commitments which was adopted within the framework of the CSCE / OSCE;

– to facilitate common answers to security challenges;

– not to provide assistance or support by using force against the territorial integrity or political independence of any state;

– to support only such a military capability that is commensurate with legitimate individual or collective security needs.

Along with it, the Code determines that each participating State can independently determine its security interests on the basis of sovereign equality and has the right to freely choose ways of ensuring security in accordance with international rights.

The Lisbon Declaration of 1996 about the model of common security for Europe of the 21st century specified and developed these conceptual bases of European security [5]. It stressed the need to create a single space for security and co-operation based on democracy, respect of human rights, fundamental freedom and the rule of law. None of the OSCE participating States should reinforce their security at the expense of the security of others.

The Charter for European Security, adopted at the OSCE Istanbul Summit on November 19 in 1999, defined the foundations of European interaction at the beginning of the 21st century [6]. She confirmed that the OSCE is the main organizer in the fight against terrorism and conflict prevention, crisis management and post-conflict reconstruction. In the Charter of a fixed position limiting the expansion of military alliances: this process should not damage the security of the OSCE participating States. The readiness of the participating states to build their relations in the spirit of partnership and mutual assistance is also important in it. The Charter and the annex to it – the Security Co-operation Platform – envisaged such measures to reinforce the OSCE's capacity:

– to adopt a Platform for Co-operative Security in order to reinforce co-operation between the OSCE and other organizations and communities;

– to unblock the role of the OSCE in security, more clearly reflecting a comprehensive approach;

– to create teams of operational expert support and co-operation (REACT), which will allow OSCE to quickly respond to requests of assistance and hold a large civilian field operations;

– to expand our police capabilities in order to help in preserving maintain the rule of law;

– to establish an Operations Center for the planning and deployment of OSCE field operations;

– to reinforce the process of consultations within the OSCE through the establishment of a Preparatory Committee.

The documents outlined the main approaches of the OSCE on the creation of specific mechanisms for strengthening European security.

Conclusions. The creation and activities of the OSCE organization created favorable conditions for enhancing the security and effectiveness of the cooperation of European states. At the same time, the conducted analysis of the normative and legal acts of the OSCE activity shows that mainly they contain declarations defining practically the entire spectrum of the organization of safe co-operation of European states. However, effective mechanisms for the implementation of decisions taken at the moment have not been worked out.

Therefore, in order to create a strong and reliable system of European security, it is necessary to develop and adopt normative and legal acts defining effective mechanisms for monitoring the observance of the European norms of collective security, as well as responsibility for their failure to fulfill.

References:

1. Helsinki Final Act of the meeting on security and co-operation in Europe. Helsinki – 1975 [Electronic resource]: Access mode: //www.osce.org/helsinki-final-act.

2. The Charter of Paris for a New Europe. Paris – 1990 [Electronic resource]: Access mode: //www.osce.org/mc/39516.

3. Culeba D. I. The fate of Ukraine in the international organizations. Legal Theory and Practice [Text] / D. I. Culeba. – K., 2007. – 304 p.

4. Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security. Budapest – 1994 [Electronic resource]: Access mode: //www.osce.org/fsc/41355.

5. Lisbon Summit Declaration on the Model for Comprehensive Security for Europe for the 21st Century. Lisbon – 1996 [Electronic resource]: Access mode: //www.osce.org/mc/39539?download=true.

6. Charter of European Security. Istanbul – 1999 [Electronic resource]: Access mode: //www.osce.org/mc/17502.

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ТА СИСТЕМНОГО МАКРОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Підопригора Л.А.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економічної теорії

Характерною особливістю державного сектора сучасної економіки, на відміну від решти макроекономічних секторів, є те, що він виступає таким елементом макроекономічного середовища, який одночасно є і об’єктом, і суб’єктом макроекономічного регулювання. Як об’єкт макроекономічного регулювання він функціонує під впливом макроекономічного середовища. А як суб’єкт макроекономічного регулювання він бере активну участь у формуванні його рис. Зважаючи на це, можна стверджувати, що державний сектор економіки активно взаємодіє з її макроекономічним середовищем.

Слід відмітити, що останні світові фінансово-економічні кризи більшість дослідників схильні вважати кризами світового лібералізму [3, с. 4]. Тому сьогодні дедалі популярнішою стає модель синергії «потуги «невидимої руки ринку» з «видимою головою держави» у вигляді інституційного

інтервенціонізму держави як інструменту досягнення стратегічної збалансованості розвитку національних та світової економіки [1, с. 9.]. Одним із дієвих економічних засобів держави є державний сектор економіки, який вбудований в системне макроекономічне середовище національної економіки.

У макроекономічному середовищі національної економіки відбуваються усі її економічні процеси і виникають різного характеру реакції та трансмісії. Сучасне макроекономічне середовище все чіткіше виявляється як системне [4; 5]. Системне макроекономічне середовище визначається як:

- середовище, що формується грошовою, валютною і фінансовою системами та їхніми ринками, а також цінами товарних ринків та ринку праці;
- середовище опосередкованого впливу інструментів макроекономічної політики (монетарних, фінансових, валютних) на суб'єкти господарювання;
- середовище прискорення розвитку економіки шляхом активізації процесів самоорганізації суб'єктів економічних відносин на основі соціального капіталу, відсоткових ставок, наявних доходів і валютних курсів [2].

Держава (уряд) впливає на макроекономічне середовище інструментами макроекономічної (бюджетної і фіскальної) політики: дохідної та видаткової частин державного бюджету, державного боргу (борговими інструментами). Центральний банк впливає на нього інструментами монетарної політики: обліковою ставкою, нормою резервування, операціями на відкритому ринку, операціями на валютному ринку тощо [2].

Реакції системного макроекономічного середовища спричиняються економічними механізмами, функціонування яких залежить від законодавчих і адміністративних дій, правового поля і інститутів як зовнішніх для нього чинників, так і внутрішніх чинників, що сприяють або пригнічують розвиток макроекономічного середовища, роблять його сприятливим або несприятливим для економічної діяльності на макрорівні [3]. Тому для ефективного впливу на системне макроекономічне середовище ці реакції важливо постійно досліджувати і враховувати у практичній діяльності.

Створення сучасного сприятливого макроекономічного середовища – актуальна мета для країн, де ринкова економіка ще розвивається. Серед основних завдань для досягнення цієї мети можна назвати:

- реструктуризація застарілої економічної моделі, щоб на сучасному технологічному рівні відродити традиційне вітчизняне виробництво, модернізувати реальний сектор як основу економічного зростання, запровадити нові технології, сучасні технічні рішення та інновації;
- формування ефективних антикризових механізмів, орієнтованих на макроекономічну стабілізацію та відновлення економічної активності в національній економіці;
- формування дієвої системи умов, стимулів і мотивацій реалізації економічного потенціалу країни;
- підвищення конкурентоспроможності національної економіки і подальшого її розвитку на інтенсивній основі.

Держава здійснює опосередкований вплив на системне макроекономічне середовище за допомогою механізму управління державним сектором економіки (об'єктами державної власності). В результаті дії даного механізму забезпечується процес суспільного відтворення, стимулювання інноваційного розвитку, гарантування обороноздатності країни, створення умов для реалізації соціальних програм, збереження навколишнього середовища.

Водночас, державний сектор економіки є таким макроекономічним суб'єктом, який сам відіграє ключову роль у формуванні економічних механізмів впливу держави на макроекономічне середовище. Перелік таких економічних механізмів з участю державного сектора в сучасній національній економіці обумовлений його структурою та матеріально-ресурсним забезпеченням, а також цільовими пріоритетами, економічною ідеологією та національними традиціями. Найпоширенішими серед них є такі:

1) *діяльність органів державного управління,* які, використовуючи державні бюджетні та кадрові ресурси, виконують функції у сфері управління економікою в межах своєї законодавчої чи виконавчої компетенції: законодавче

забезпечення макроекономічного регулювання, визначення засад внутрішньої та зовнішньої макроекономічної політики, макроекономічне прогнозування та програмування, формування державного бюджету та бюджетної політики, макроекономічний аналіз національної економіки, управління об'єктами державної власності;

2) *діяльність бюджетних установ та організацій*, до яких, як правило, відносяться заклади освіти, науки, культури, спорту та засобів масової інформації, заклади охорони здоров'я та соціального захисту населення, органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, органи судової влади, органи оборони, правоохоронні органи, спрямована на виробництво суспільних благ за рахунок використання державних та місцевих бюджетних та кадрових ресурсів;

3) *діяльність державних унітарних підприємств, фінансових і нефінансових корпорацій*, які на основі використання державної власності на основний капітал, фінансові та природні ресурси, а також кадрових ресурсів, здійснюють господарську діяльність в національній економіці і створюють частину її ВВП;

4) *діяльність державного центрального банку*, який, використовуючи державні фінансові ресурси та монетарні інструменти, здійснює грошово-кредитне регулювання економіки.

Отже, взаємодія державного сектора економіки та системного макроекономічного середовища обумовлена його структурою та економічними механізмами, які забезпечують його функціонування та розвиток. Економічними механізмами такої взаємодії виступають управління державним сектором економіки (об'єктами державної власності) та використання механізмів прямого впливу держави на макроекономічне середовище через діяльність органів державного управління, діяльність бюджетних установ та організацій, діяльність державних унітарних підприємств, фінансових і нефінансових корпорацій, діяльність державного центрального банку.

Список літератури:

1. Колодко Г. Від ідеології неолібералізму до нового прагматизму / Г. Колодко // Економіка України. – № 9. – 2010. – С. 9.

2. Макаренко І.П.Системне макроекономічне середовище і економічний розвиток [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=mmve_2016_2_6

3. Механізми розвитку підприємництва в умовах посткризового відновлення економіки України : аналіт. Доп. / Д. С. Покришка, Я. А. Жаліло, Д. В. Ляпін, Я. В. Белінська [та н..]. – К. : НІСД, 2010. – 72 с.

4. Міщенко В.І. Особливості дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в умовах кризи / В.І. Міщенко, А.В. Сомик, Р.С. Лисенко / Науково- аналітичні матеріали. – К.: Центр наукових досліджень НБУ, УБС НБУ, 2010. – Вип. 16. – 96 с.

5. Сценарно-поетапна модель валютно-фінансових криз: системи індикаторів: Монографія / І.П. Макаренко, В.С. Найдьонов, О.Г. Рогожин, Я.В. Петраков. – К.: ПП «НВЦ «Профі», 2014. – 184 с.

АЛЬТЕРНАТИВИ ТРАДИЦІЙНИМ УРОКАМ В УКРАЇНІ У XXI СТОЛІТТІ

Плетенко К.П.

Сумський державний університет, студ. гр. ПР-41

Шкільна програма має забезпечити учнів необхідними знаннями з іноземної мови та допомогти їм оволодіти вміннями і навичками усного та писемного мовлення, звертаючи увагу на мотиви, соціальні норми та цілі мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях. Також слід не забувати про належну підготовку учнів з огляду на покращення ними рівня їхньої

соціокультурної та соціолінгвістичної компетенцій, оскільки вони значним чином впливають на комунікативні навички та знання, а також на вміння адаптуватися чи навіть асимілюватися в іноземному середовищі.

Нові освітні реалії передбачають формування філософії сучасного європейця, тобто освіченої людини, яка навчається впродовж усього свого життя. Це дає усвідомлення необхідності самоосвітньої діяльності особистості та її готовності до опанування нових знань, зокрема що стосується вивчення мов. Подібні реалії вимагають змін у рівні володіння іноземними мовами, тобто визначення нових підходів до підбору змісту та організації навчальних матеріалів, використання адекватних форм і видів контролю.

Існує безліч видів нетрадиційних уроків (театралізовані уроки, уроки-звіти, уроки-змагання, уроки творчого пошуку, тощо), головною метою яких є підвищення рівня зацікавленості серед учнів, активізація пізнавальної діяльності, нестандартний підхід до оцінювання результатів роботи, формування в учнів власного погляду на проблеми та певні феномени, сприяння вмінню самостійно узагальнювати, систематизувати та аналізувати (що є напрочуд важливим у наш час доступу до безлічі джерел інформації, коли далеко не всі з них є достовірними), розвиток комунікаційних умінь і навіть навичок акторської майстерності, ораторського мистецтва, тощо. Однак педагогічній науці відомі і такі методики викладання, які не набули розповсюдження на території нашої країни. Незважаючи на те, що представлені далі методики не є чимось новим за давністю свого формування та введення в педагогічну практику, в Україні вони залишаються незвіданими. Тому їх з упевненістю можна віднести до нетрадиційних форм навчання, оскільки вони включають у себе інтерактивний підхід та орієнтацію на учнів.

Одним із таких нестандартних підходів до вивчення іноземної мови є методика *“Silent Way”*, створена Калебом Гаттегно, де як основний метод навчання використовують мовчання. Це й метод був представлений у 1963 році у його книзі *“Teaching Foreign Languages in Schools: The Silent Way”*. Цей метод підкреслює автономію учнів та активну участь студентів у процесі навчання.

Загальна мета даного методу полягає у тому, щоб допомогти учням-початківцям отримати спочатку базовий рівень володіння мови, що вивчається, а потім досягти майстерності у знаннях на рівні носія мови. Тиша використовується як інструмент досягнення цієї мети: учитель використовує суміш тиші та жестів, щоб зосередити увагу учнів, отримувати відповіді від учнів та заохочувати їх для самостійних пошуку та виправлення зроблених помилок. Учителі також уникають похвали або критики, оскільки це може перешкоджати учням розвивати самостійність. Уникають перекладу та механічного повторення матеріалу. Студенти починають вивчення мови з оволодіння її звукової системи. Звуки асоціюються з різними кольорами, створюючи своєрідну графічну систему, унікальну для кожної мови вивчення. Спочатку учитель презентує звуки вже наявні у рідній мові учнів, потім учні засвоюють нові для них звуки. У подальшому дані графічно-звукові асоціації допомагають у відточенні навичок з письма, читання, вимови. До спеціалізованих «посібницьких» матеріалів відносяться кольорові рахункові палички Кюізенера, фідель (спеціальні спелінгові графіки) та графічно-звукові зображення [2].

Рахункові палички використовуються для показу будь-яких видимих проявів у структурі мови вивчення, для презентації ролі кожного слова у реченні, для реалізації більшості граматичних структур мови вивчення, розбору речень та словесних наголосів, беручи до уваги правильність інтонації та зв’язки у словосполученнях, для створення візуальної моделі конструкцій (наприклад, системи часових форм дієслова в англійській мові), для показу фізичних об’єктів (годинників, карт, тварин, овочів, тощо), які в подальшому використовуватимуться для створення учнями оповідань чи історій як у відео.

Фідель представляють собою графіки з усіма можливими комбінаціями написання кожного звуку мови. Використовуються у системі *Words in Colour*, синтетичній акустичній системі, у якій колір є індикатором фонетичних властивостей літер. Також ця система була адаптована для використання глухими дітьми та дітьми з дислексією. Існує всього вісім графіків-фідель з

англійської мови; учитель, а пізніше і самі учні вказують на кодові зображення спелінгу для асоціації їх із звуками: */ey/ — ay, ea, ei, eigh (say, steak, veil, weigh).*

Що стосується графічно-звукових зображень методу, то їх усього дванадцять з приблизно 500 словами. Учитель вказує на слова з такого зображення по порядку, тим самим дозволяючи студентам самостійно прочитати отримане речення, а кольори букв допомагають їм підібрати правильну інтонацію (рис. 1).

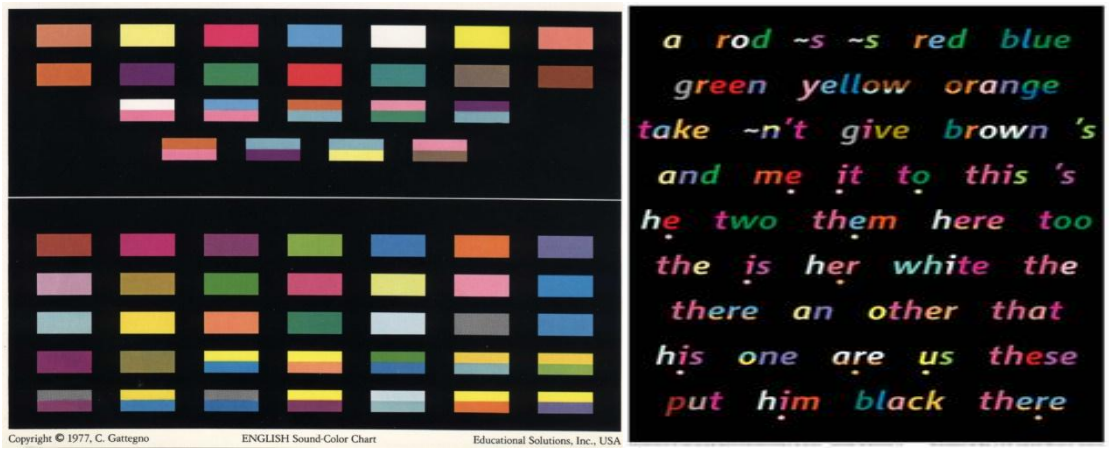

Рис. 1. Оригінальна графічно-звукова система Гаттегно для англійської мови (використовується для освоєння вимови та словесного наголосу)

Наступний незвичайний метод викладання іноземної мови, на який варто звернути увагу, — суггестопедія (Suggestopedia), розроблений болгарським педагогом і психологом Георгієм Лозановим у 1960-ті роки [1]. На думку вченого, коли люди дорослішають, вони приймають соціальні норми та пристосовують свої особистості відповідно до них. Одним із наслідків є те, що ми гальмуємо процес вивчення, щоб відповідати цим зовнішнім межам. Можливості, які використовуються нами в дитинстві, у дорослому віці більше не застосовуються, однак вони зберігаються як функціональні резерви. За словами Лозанова, люди можуть реінтегрувати ці резерви в активний стан за допомогою засобів сугестії, що допомагає утричі чи вп'ятеро збільшити ефективність вивчення інформації, ніж будь-які інші традиційні методи.

Аранжування та фізична атмосфера (завдяки різним видам мистецтва та музики) в класі мають першорядне значення для того, щоб студенти відчували

себе комфортно та впевнено. У сучасному розумінні урок суггестопедії проходить у наступні чотири етапи: вступ, концертна сесія (активна і пасивна), відпрацювання, виробництво. На першому етапі вчитель подає матеріал в ігровому вигляді замість того, щоб аналізувати лексику чи граматику тексту. Далі в активній сесії вчитель читає текст з особливою інтонацією під музичний акомпанемент (музика у стилі бароко у різному темпі звучання). Іноді студенти читають текст разом з викладачем, а музику слухають під час пауз. Музика має мати ларго-темп. Після цього студенти співають пісні та грають в ігри, а вчитель позиціонує себе в якості консультанта. Останній етап полягає у тому, що студенти спілкуються цільовою мовою без задання теми (спонтанно) без перерви чи корекції з боку вчителя.

Цей метод не є дуже практичним, адже вчителі стикаються з проблемою доступності музики, необхідного обладнання та зручних класів. Однак незважаючи на всі ці недоліки, дана методика широко використовується вчителями всього світу. Завдяки суггестопедії навчання проходить легко та непомітно, учні більше довіряють власним силам та здібностям, а також проводять час у заспокійливій атмосфері, що позитивно впливає на їхні можливості сприйняття інформації.

Для системи освіти в Україні дані методики викладання іноземної мови видаються надто радикальними та недоступними через відсутність належного обладнання, тощо. Однак вони вже були апробовані та показали високі рівні ефективності, що слугує підтвердженням того факту, що ці методи можна і необхідно активно залучати у процес викладання в Україні. Представлені методи принадні для застосування на ранніх етапах вивчення іноземної мови, коли одним із найголовніших аспектів є правильне вмотивування учнів та викликання в них інтересу до мови вивчення. Ці методи здатні забезпечити стовідсотковий фідбек від учнів, оскільки в їхню основу покладено переміщення акценту з вчителя у ролі лідера класу на створення умов, де учні виявляють самостійність та готовність до експериментів. Отже, у поєднанні з

традиційними методами викладання дані практики можуть стати невід'ємною частиною національної педагогічної доктрини в Україні.

Список літератури:

1. Dr. Georgi Lozanov. Suggestopaedia : Summary of Lectures 1995-2005 [Electronic resource] / Dr. Georgi Lozanov. — Vienna, 2005. — 140 p. — Access mode : http://www2.vobs.at/ludescher/pdf%20files/suggestopaedia%20-%20book.pdf. — (05.06.2018).

2. Gattergno Caleb. Teaching Foreign Languages in Schoold : The Silent Way (1st edition) [Electronic resource] / Caleb Gattegno. — New York : Educational Solutions, 2010. — 202 p. — Access mode : https://issuu.com/eswi/docs/gattegno_-_teaching_foreign_languages_in_schoo ls_t. — (01.06.2018).

ОЦІНКА НАДІЙНОСТІ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ "REIKARTZ АВРОРА КРИВИЙ РІГ")

Подвірна Х.Є.
к.г.н., в.о.доц., https://orcid.org/0000-0002-0828-9078
Ащаулова О.І.
магістрант спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»
Львівський інститут економіки і туризму

Раціональна організація постачання підприємств готельного господарства сировиною, напівфабрикатами, продуктами і матеріально-технічними засобами є найважливішою передумовою ефективної і ритмічної роботи підприємства, що дозволяє більш повно задовольняти споживчий попит, сприяє прискоренню оборотності коштів, зниженню витрат і підвищенню рентабельності.

Однією із основних проблем в управлінні закупівлями матеріальних ресурсів є вибір постачальника. Важливість її пояснюється не тільки тим, що

на сучасному ринку готельних послуг функціонує велика кількість постачальників схожих матеріальних ресурсів, але, головним чином тим, що постачальник повинен бути надійним партнером підприємства в реалізації його логістичної стратегії [1].

На вибір постачальника суттєвий вплив здійснюють результати роботи згідно з вже укладеними договорами. Оцінку постачальників проводять не тільки на стадії пошуку, але й у процесі роботи з вже відібраними постачальниками. Для оцінки вже відомих постачальників часто використовують методику ранжування, за допомогою якої розробляється спеціальна шкала оцінок, що дозволяє розрахувати *рейтинг постачальників готелю.*

Оскільки під час вибору постачальника вирішується багатокритеріальне завдання оптимізації розв'язку з нерівноцінними критеріями, то необхідно оцінити і розставити їх за ступенем важливості для підприємства [2, с.53]. Щоб оцінити значимість окремих критеріїв, за якими планується вибрати постачальника, обирають експертів (це можуть бути керівники підприємства або спеціалісти із постачання, виробництва). Кожному експерту пропонують (незалежно і таємно від інших експертів) встановити коефіцієнт значимості кожного критерію в межах від 0 до 1 (можуть бути встановлені межі значень коефіцієнтів від 1 до 5, чи від 1 до 10 і т. д.). Коефіцієнти значимості критеріїв, встановлені експертами, проставляють у таблицю визначеної форми (табл. 1) і потім в останньому стовпчику підраховують комплексну оцінку як суму коефіцієнтів значимості за кожним критерієм.

Далі постачальники матеріалів розглядаються відповідно до значимості встановлених критеріїв.

За точнішою методикою під час використання методу експертних оцінок кожному експерту присвоюють свій коефіцієнт компетентності aj, і тоді формула для визначення комплексного коефіцієнта значимості критерію набуває вигляду:

$$K = \sum_{i=1}^{n} ki * li$$

де *n* — кількість експертів; ki - коефіцієнт значимості, встановлений для даного критерію і-м експертом; li - коефіцієнт компетентності *і-го* експерта (його теж можна встановити у межах від 0 до 1).

Таблиця 1

Застосування методу експертних оцінок для ранжування критеріїв оцінки постачальників готелю "Reikartz Аврора Кривий Ріг"

Критерій	Оцінка значимості окремими експертами					Комплексна оцінка значимості
	1	2	3	4	5	
1. Ціна	0,1	0,3	0,2	0,1	0,2	0,9
2. Якість товару	0,4	0,4	0,2	0,4	0,3	1,9
3. Надійність постачання	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	1,0
4. Умови платежу	0,3	0,1	0,2	0,1	0,1	0,8
5. Повнота асортименту	0,1	0,3	0,2	0,4	0,2	1,2
6. Віддаленість постачальника	0,6	0,4	0,2	0,2	0,4	1,8
7. Сервісне обслуговування	0,1	0,2	0,2	0,4	0,1	1,1

Значимість окремих критеріїв встановлена експертним методом, в результаті чого розраховується розраховується рейтинг постачальника. Розраховуючи рейтинг для різних постачальників і порівнюючи отримані значення, визначають найкращого партнера. Якщо рейтинг джерела постачання нижчий від припустимої величини, то договір постачання за рішенням відповідальних осіб може бути розірваний навіть за умови ініціювання санкцій.

Таблиця 2

Розрахунок рейтингу постачальників готелю "Reikartz Аврора Кривий Ріг"

Критерій	Оцінка постачальників за даним критерієм			
	ТОВ "Система оптимум"	ТОВ "Ейч Ві Пі"	ПП "Єврофлекс"	ТОВ "Інтерагропак"
Ціна	8	4	9	2
Якість	5	8	2	4
Надійність постачання	3	4	5	10

Для аналізу постачальників, з якими підприємство вже співпрацює, можна також використовувати *ABC-аналіз,* який широко розповсюджений у логістиці. В основі використання цього методу щодо аналізу постачальників лежить припущення, що не всі постачальники характеризуються однаковим впливом на ефективність, через що доцільно інтенсивніше займатися постачальниками, які мають великий обіг.

Класифікація постачальників за методом АВС здійснюється за такою схемою:

1. Добирається інформація про річний обіг кожного постачальника.

2. Розміри обігів записуються за спадною послідовності.

3. Розраховується частка обігу кожного постачальника у відсотках від загального обігу.

4. Знаходяться акумульовані значення обігу постачальників у відсотках.

Як правило, розрізняють три групи постачальників. А-постачальники - ті, з якими підприємство здійснює приблизно 75 % обігу, такий обіг дають приблизно 5 % постачальників. В-постачальники (20 %) дають, як правило, 20 % обігу. Для С-постачальників (75 %) обіг становить приблизно 5 %.

На основі цього аналізу можна зробити висновок про перевагу роботи з певними постачальниками для даного підприємства. Так, якщо витрати на заходи у сфері закупівель потрібно скоротити, то доцільно приділити увагу насамперед А-постачальникам, оскільки більш інтенсивна робота з ними може вплинути на загальний обіг підприємства.

Проведений АВС-аналіз постачальників показує, що найбільший внесок у формування загального обігу (75,4 %) робили всього два постачальники, які й склали групу А. У групу В увійшли три постачальники, на яких припадає 20,3 % сукупного обігу. Інші 4,3 % обігу забезпечували решта п'ять постачальників — група С.

Таблиця 3

АВС-аналіз даних про постачальників

готелю “Reikartz Аврора Кривий Ріг”

Постачальники	Обіг, тис. гри.	Частка у загальному обігу, %	Обіг кумулятивний, %	Група
І.Ціна	2300	41,8	41,8	А
2. Якість товару	1845	33,6	75,4	
3. Надійність постачання	510	9,3	84,7	В
4. Умови платежу	345	6,7	91,0	
5. Повнота асортименту	260	4,7	95,7	
6.Віддаленість постачальника	90	2,5	97,3	С
7.Сервісне обслуговування	75	1,4	98,7	
Сума	**5425**	**100,0**	-	

АВС-класифікація постачальників може бути проведена і в розрізі товарів, що закупляються. У цьому випадку також доцільно займатися насамперед А-товарами, якщо витрати на заходи, пов'язані із закупівлями, повинні бути невеликими. Через виявлення значення окремих товарів для підприємства потрібно досягнути концентрації зусиль на конкретних заходах із закупівлі. Таким чином можна визначити ключові завдання для системи складування. Для А-товарів, які закупляються, можна провести такі заходи: точніший аналіз цін закупівель, детальний аналіз структури витрат, всеохоплюючий аналіз ринку, отримання декількох пропозицій від постачальників, більш жорсткі переговори щодо закупівельних цін, ретельніша підготовка замовлень на постачання, регулярний контроль запасів, точніше визначення страхових запасів і т. д. В-товари — це такі товари, які характеризуються середньо-вартісними величинами. Залежно від їх значення з ними варто працювати або як з А-товарами, або як із С-товарами. Через велику кількість і низьку вартість С-товарів, які закупляються, головна задача раціоналізації полягає у зниженні витрат на оформлення замовлень і складування. З цією метою можна проводити такі заходи: спрощення оформлення замовлень, зведені замовлення, застосування простих формулювань

замовлень, телефонні замовлення, спрощений складський облік, великі партії замовлень, спрощений контроль замовлень, встановлення більш високого рівня страхових запасів і т. д. Концентрація зусиль на А-товарах чи А-постачальниках не повинна означати, що В- або С-товари чи постачальники залишаються зовсім поза увагою. Однак їх економічний вплив не буде настільки вирішальним, як для А-класу.

Вступаючи у господарські зв'язки з невідомим постачальником, готельні підприємства певною мірою ризикує. За умови неспроможності або несумлінності постачальника у споживача можуть виникнути зриви у виконанні виробничих програм або ж прямі фінансові втрати. Через це підприємства шукають різні способи, які дозволяють виявляти несумлінних постачальників.

Вітчизняні підприємства під час вибору постачальника сьогодні в основному покладаються на власну інформацію. При цьому на підприємстві, яке має велику кількість постачальників, може бути сформований список добре відомих партнерів, яким можна довіряти. Затвердження договорів з цими постачальниками, дозвіл попередньої оплати за постачання передбаченої продукції здійснюється відповідно до спрощеної схеми. Якщо ж прогнозується підписання договору з постачальником, відсутнім у названому списку, то процедура затвердження і оплати ускладнюється проведенням необхідних заходів, які забезпечують безпеку фінансових та інших інтересів підприємства.

Список літератури:

1.Ільченко Н.Б. Логістика, як фактор підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] Н.Б.Ільченко // Соціально-економічні проблеми регіонального розвитку –2011. - С. 35-41 – Режим доступу: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/ bitstream/123456789/1070/1/21.pdf

2.Podvirna Kh. Logistical aspects of international tourist activity of Ukraine / Kh.Ye. Podvirna // Scientific and Practical Results in 2015. Prospects for Their

Development" (December 23 – 24, 2015, Abu-Dhabi, UAE)"). - 2016.- 1(5), Vol.1. - pp. 52-55.

3.Роглєв Х.Й. Основи готельного менеджменту. Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2005. - 408 с. http://tourlib.net/books_ukr/roglev.htm

4.Смирнов І.Г. Логістика туризму. Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2010. - 408 с.- http://pidruchniki.com/1584072041415/logistika/logistika_turizmu

5.Сервісна логістика на підприємствах готельно-ресторанного та туристичного бізнесу [монографія] Інноваційна логістика: концепції, моделі, механізми трендів.- К.: Логос , 2015. –С. 163-172. — ISBN 978-966-171-973-5.

6.Чорнописька Н.В. Методичні підходи оцінювання логістичної діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Н. В. Чорнописька //Вісник Національного університету „Львівська політехніка», серія «Логістика» – 2008. - № 623. – С. 265-271. - Режим доступу: http://www.vuzlib.com.ua/articles/ book/4491-Metodichnnju/1.html.

ЛОГИКО-КОММУНИКАТИВНЫЕ ПРОГРАММЫ ПРИ ОБУЧЕНИИ МОНОЛОГИЧЕСКОМУ ВЫСКАЗЫВАНИЮ

Подорожная А.О.

Украинская инженерно-педагогическая академия

ассистент кафедры иностранных языков;ORCID: 0000-0001-5248-7699;

тел. 050-68-08-350; email: podorozhnik79@gmail.com;

ул. Университетская 16, м. Харьков, 61003, Украина.

Одна из задач, стоящая перед преподавателями иностранного языка, состоит в том, чтобы научить учащихся иноязычным высказываниям, которые должны быть аргументированны, разноструктурны, логичны. Немаловажное значение имеет и личное отношение говорящего к предмету разговора.

Формировать (равно как и формулировать) такое высказывание не просто по многим причинам. Это ограниченный объем программного материала, ограниченные временные возможности общения на иностранном языке, личностные особенности учащихся и преподавателя, их лингвистическийопыт на родном и иностранном языках и др.

Видимо, указанные и иные обстоятельства являются причинами того, что монологическая речь в ее подлинном понимании все реже встречается на занятиях иностранного языка. Актуальным становится вопрос об управлении процессом обучения монологическому высказыванию.

Определяя границы управления, важно принять во внимание основные трудности, которые испытывают учащиеся при формировании и формулировании высказывания. Одни из них проявляются в том, что учащийся не знает *зачем* ему надо говорить. Другие возникают тогда, когда учащийся плохо ориентируется в том, *что* можно сказать в данной ситуации. Третьи связаны с незнанием того, *как* построить суждение: с чего начать, что сказать далее, чем завершить. Монологическая речь — речь развернутая, для осуществления которой необходимо предвидение не только предстоящего суждения, но и всего сообщения в целом. Логичность и обоснованность суждений выражается в композиционно-смысловом единстве текста, а именно: наличием в нем зачина, аргументирующей части и заключения. Кроме того, необходима связь внутри каждой части.

Психологи убедительно показали сложность ситуации, в которой оказывается изучающий иностранный язык. Его внимание распределено одновременно на несколько объектов: определение содержания высказывания, отбор и фиксация языковых средств, установление и удержание в памяти логической последовательности высказывания, его реализация во внешнем плане. Важно помочь учащемуся упорядочить мысли, внести ясность в решение поставленной коммуникативной задачи, дисциплинировать поиск средств для ее решения. Большую роль в разрешении данной проблемы играет наглядность. Определяя цели наглядности в процессе развития иноязычных речевых навыков

и умений И.А. Зимняя выделяет такую, как «создание смысловой опоры (за данностью логической последовательности и объекта высказывания) для построения всей цепи высказывания». Психологи подчеркивают, что «единственно возможным способом увеличить объем памяти, может быть переработка информации — объединение, группирование запоминаемых символов и введение новой символики, т.е. перекодирование». Таким образом, перед преподавателем возникает задача составления и использования визуальных опор с функцией управления обучения иноязычному высказыванию. В качестве такой опоры разработанылогико-коммуникативные программы (ЛКП), в которых наиболее полно представлена логическая последовательность мысли, а смысловое содержание задано частично. Следовательно, внимание говорящего более всего направлено на раскрытие смысла суждения.

Логико-коммуникативные программы состоят, как правило, из трех частей: I — начало высказывания, II — аргументирующая часть, III — завершение суждения. В программе представлен материал на разных уровнях организации, включая вербальный (предложение, его часть, отдельно выделенное слово), а также комплекс невербальных средств, соотнесенных с ситуацией (рисунки, аппликации, цифры, знаки).

Может возникнуть вопрос: не ограничивают ли ЛКП творчество учащихся в формулировании речевого высказывания? По нашему убеждению, формирование и формулирование мысли по опорам невозможно без индивидуального творчества учащихся.

Тот факт, что по одной ЛКП получены различные по лингвистическому и смысловому содержанию суждения, подтверждает сказанное. Ограничение некоторых факторов логико-коммуникативной программы (тема, направленность содержания, заданность некоторого смысла, логическая последовательность) вызвано постановкой специальной задачи - учить учащихся формулировать иноязычное высказывание. В то же время следует обратить внимание на то, что указанная жесткость нивелируется в

значительной степени наличием в ЛКП различных речевых и неречевых средств. Это позволяет осуществлять дифференцированный подход к учащимся, использовать их личностные свойства: воображение, мышление, память, а также учитывать индивидуальный уровень обученности иностранному языку.

Структура и содержание ЛКП дают возможность вовлекать в работу большое число учащихся одновременно и организовывать коллективную деятельность, наиболее ярко отражающую особенность предмета «иностранный язык», а именно его коммуникативную направленность. Высказывания учеников, сформулированные по приведенной программе, отличаются логической последовательностью, доказательностью, целостностью, полнотой (они состояли как минимум из 15 предложений и максимум из 30). Целесообразным представляется показать не отдельные высказывания, а процесс иноязычного общения, которому была предпослана коммуникативная установка.

Придавая большое значение использованию логико-коммуникативних программ, состоящих из трех частей, не следует исключать и другие. Анализ многочисленных сообщений, рассказов, сочинений учащихся привел к выводу о том, что они не всегда содержат первую часть. Очевидно, это зависит от темы разговора, ситуации общения, характера человека и др. Обучение только целостному высказыванию может быть в ущерб реальности, принимать иногда искусственный характер. В этой связи некоторые ЛКП желательно составить из нескольких блоков, отражающих ту или иную мысль.

Определяя содержание ЛКП, следует учесть, чтобы те или иные подсказы не были лишь отражением значения языкового знака, но служили, главным образом, для появления мысли.

В процессе использования ЛКП могут возникнуть следующие вопросы: на каком из занятий по теме нужно предъявлять ЛКП; как долго можно использовать одну и ту же ЛКП в рамках изучаемой темы; возможно ли использование программы не только для обучения монологической речи, но и

введения языкового материала и др. Вряд ли целесообразно однозначно отвечать на все вопросы. Можно лишь дать некоторые советы и предложить варианты работы с ЛКП.

Наиболее эффективный вариант — комплексное использование ЛКП в процессе изучения темы. Использование нескольких программ по одной теме позволяет учитывать изменение речевого поведения учащихся, мобилизовать их творческие возможности, усложнятьпоставленные задачи.

Логико-коммуникативная программа может составляться в процессе введения темы. Этот вариант требует от преподавателя высокого уровня сформированности его гностических и коммуникативно-обучающих умений. Следует очень точно спланировать ход работы, предвидеть ответы учащихся, предусмотреть возможные трудности. Следует заметить, что некоторая часть вербального материала может быть выписана на доску с переводом. Это позволит устранить сбои в работе и в определенной степени управлять ею. Составленная ЛКП является достоянием самих учащихся, что немаловажно для возникновения чувства уверенности.

Применение логико-коммуникативных программ методически оправдано, как показала практика, во всех отношениях. Компактные, часто необычные сигналы, вызывая интерес учащихся, побуждают их к творческому труду, заостряют внимание, способствуют запоминанию и переводу в долго-временную память языковых и речевых форм. ЛКП позволяет охватить единым взором совокупность всех звеньев информации, увидеть и установить связи между ними, содействуют развитию логических умений. Данные программы реализуют принцип гуманизма в обучении учащихся. Одним они облегчают процесс учения, у других вскрывают потенциальные возможности, вселяют уверенность, создают некоторый психологический комфорт, воспитывают дисциплину труда и мысли.

Список літератури:

1. Зимяя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке.— М.: Просвещение, 1978.— С. 154.

2. Зинченко П. П., Репкина Г. В. К постановке проблемы оперативной памяти // Вопросы психологии.— 1964.— № 6

ВПЛИВ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ШКОЛЯРІВ

Потлог О.М.

студентка 6 курсу педагогічного факультету

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – к.ф.н.,доцент Ярчук Г.В

Нині в Україні фізкультурно-оздоровча робота здійснюється в таких закладах освіти: дошкільні, загальноосвітні навчальні, вищі навчальні, позашкільні навчально-виховні заклади, громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості. Відповідно до Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2016–2022 роки передбачено залучення широких верств населення до масового спорту та популяризація здорового способу життя.

Соціалізація школярів є однією із найважливіших складових розвитку вітчизняного суспільства. Протягом 2016–2022 років для розв’язання проблем було передбачено здійснення комплексу заходів, спрямованих на створення умов для фізичного виховання і спорту в усіх типах навчальних закладів. Це вказує на актуалізацію проблеми організації фізкультурно-оздоровчої роботи на сучасному етапі.

Процес соціалізації став об’єктом наукових пошуків досить давно й має західне походження. З цією проблемою пов’язані імена Г. Тарда, Г. Гітінгса, Е. Дюркгейма, Т. Парсонса, Ч. Кулі, Дж.Г. Міда, А. Маслоу, К. Роджерса, А.

Оллпорта та ін. Серед українських учених це - А. Капська, І. Звєрєва, С. Савченко, С. Харченко, В. Оржеховська, М. Лукашевич, Н. Заверико та ін. Зокрема, М. Лукашевич.

Науковці виокремлюють такі підходи щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи в системі освіти: удосконалення нормативно-правової бази галузі фізичної культури та спорту; збільшення в навчальних закладах усіх типів обсягу рухової активності на тиждень; широке залучення батьків до виховання здорової дитини; поступове оновлення матеріально-технічної бази закладів фізичної культури і спорту; популяризація здорового способу життя та подолання стану суспільної байдужості до здоров'я нації; широке впровадження соціальної реклами різних аспектів здорового способу життя в усіх засобах масової інформації та заборони всіх прямих і прихованих видів реклами алкоголю, тютюну тощо.

Відповідно до Концепції Державної цільової програми розвитку шкільної освіти на період до 2022 року основними завданнями шкільної освіти є: збереження та зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я.

Програма забезпечує покращення всіх складових здоров'я – психічного, фізичного та соціального.

Соціальне здоров'я також залежить від фізичного середовища шкільного закладу. Тому, як відзначають Я. Ковров, Н. Москаленко та А. Полякова [2,с.217], для збереження соціального здоров'я дошкільників необхідно забезпечити: високу якість для фізичної роботи; раціональне та здорове харчування; адекватні приміщення для відпочинку, розваг, навчання, фізичного виховання. Н. Пангелова [1,с.146] розробила класифікацію організаційних форм занять фізичними вправами виховної спрямованості в шкільному навчальному закладі, зокрема це такі: фізкультурні заняття (навчально-тренувальні, комплексні, сюжетно-ігрові, тематичні та фізкультурно-пізнавальні), фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня (ігрові комплекси у приміщенні, на ділянці з використанням природних і соціальних об'єктів та рухливі ігри на прогулянці – сюжетні ігри, ігри з правилами, українські народні ігри та ігри-

естафети), активний відпочинок (фізкультурні свята – фізкультурні розваги та дні здоров'я) та туристсько-краєзнавча діяльність (переходи, прогулянки-походи, екскурсії, туристські свята, походи вихідного дня за участю батьків).

За класифікацією форм роботи з фізичного виховання в шкільному закладі з використанням елементів туризму та краєзнавства науковці [3,с.132] виокремлюють три блоки: фізкультурні заняття з використанням елементів туристсько-краєзнавчої діяльності (переходи, прогулянки-походи, заняття-тренування, ігрові заняття, колові тренування, дидактичні ігри); фізкультурно-оздоровчі заходи (ранкові та вечірні прогулянки, рухливі ігри з пошуковими ситуаціями, ігрові комплекси з використанням природних і соціальних об'єктів); активний відпочинок дітей (походи вихідного дня, туристські свята).

Колектив школи дійсно співпрацюватиме з учнями й батьками в управлінні школою, відгукнеться на їхні потреби, бажання та намагатиметься відповідально ставитися до формування здорового способу життя дітей.

Варто наголосити, що уроки фізичної культури в загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах є обов'язковими та проводяться не рідше, ніж тричі на тиждень. Поряд з урочними формами занять виокремлюють позаурочні, які включають фізкультурно-оздоровчі заняття в режимі дня, заняття у фізкультурних гуртках і спортивних секціях, групах загальної фізичної підготовки та лікувальної фізичної культури, спортивних школах, клубах за інтересами, спортивних класах, а також самостійні заняття фізичними вправами.

Напрямами впровадження інновацій в організацію фізкультурно-оздоровчої роботи вітчизняних закладів освіти можуть слугувати позашкільні установи, які мають більше можливостей щодо впровадження інноваційних підходів завдяки своїй мобільності, адаптації до контингенту вихованців, запитам суспільства.

Особливостями інноваційних підходів фізкультурно- оздоровчої роботи в закладах освіти є їх гуманістична спрямованість, застосування особистісно-орієнтованих форм і методів навчання, задоволення інтересів кожного,

формування стійкої соціально-психологічної установки на активні заняття з фізичного виховання, комплексний характер виховного впливу [4,с.96].

Фізичне виховання в наметовому таборі направлене на вирішення таких завдань: а) зміцнення здоров'я, сприяння різносторонньому фізичному розвиткові й загартуванню дітей; б) удосконалення у школярів умінь і навичок у природних видах рухів і життєво важливих фізичних якостей; в) сприяння формуванню санітарно-гігієнічних навичок і організації звички до систематичного використання засобів фізичного виховання в цілях природного оздоровлення й фізичного вдосконалення, раціоналізації режимів праці й відпочинку [5,с.186].

Наявність значної кількості різноманітних форм організації фізкультурної роботи у вищому навчальному закладі включає в себе залучення для реалізації секційної роботи більшості видів спорту. Серед них різні за своїм впливом на організм спортивні ігри, ритмічна й атлетична гімнастика, легка атлетика .

Усі форми фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять, які проводяться в процесі навчальної роботи, повинні відповідати головній вимозі – всіляко сприяти залученню кожного студента до щоденних самостійних занять фізкультурою та спортом [2,с.82].

Таким чином, фізкультурно-оздоровча робота в закладах освіти повинна базуватися на правильній організації системи фізичного виховання відповідно до особистісних потреб, а також передбачати корекцію програм і технологій відповідно до вимог соціального середовища.

Фактори соціалізації впливають на молодь завдяки певним закономірностям. Найважливіше значення мають мікрофактори, які здійснюють вплив через так званих агентів соціалізації. Це особи у безпосередній взаємодії з якими проходить їх життя.

Список літератури:

1. Алексєєва-Вовк М.І. Сутність процесу соціалізації у вищих навчальних закладах. // Соціальна педагогіка. – К., 2012.- 432с.

2. Варій М. Основи психології і педагогіки: навч. пос. / М. Варій, В. Ординський. – [2-ге вид.] – К.: центр учбової літератури, 2015. – 376 с.

3. Теорія і методика фізичного виховання. У 2 т. Т. 1. Методика фізичного виховання різних груп населення / За ред. Т. Ю. Круцевич. [підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту] – К., 2015. – 366 с.

4. Чередник Г.Ю. Інтеракційні механізми соціалізації учнів середньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук : спец. 22.00.04 "Спеціальні та галузеві соціології" / Чередник Г. Ю. // – К., 2015. – 405с.

5. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Б.М. Шиян. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2014. – Ч. 1. – 272 с.

ЛІЗИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Приступа Л.А.
Хмельницький національний університет
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів банківської справи та страхування
Алексейчук А.С.
Хмельницький національний університет
студентка

Практика міжнародного кредитування з усією очевидністю свідчить, наскільки реальний розвиток міжнародного кредиту не узгоджується з такими умовами нормальної роботи кредитної системи, як стабільність та своєчасне фінансування та виплата боргів. Велика кількість підприємств мають готову до реалізації продукцію, інші підприємства не мають достатньо коштів, щоб її придбати є поширеною ситуацією на ринку. І це питання безпосередньо випішує лізинг. Тому для стимулювання інвестицій у виробничу сферу,

оновлення промислового потенціалу, підвищення конкурентноспроможності вітчизняних виробників необхідно розвивати лізингові відносини.

У міжнародній практиці лізинг є достатньо популярним типом оренди. Саме поняття «лізинг» досить нове, проте концепція цього явища була відома ще з часів Аристотеля. І саме давньогрецький вчений в одному з трактатів у "Риториці" зазначав, що багатство полягає у користуванні, а не в праві власності. Цей постулат означає, що для отримування доходу не обов'язково мати у власності певне майно, достатньо мати право на користування цим майном. Англійський історик Т. Кларк виявив декілька положень про лізинг у Кодексі Хаммурапі. Він складався з 282 статей. Кодекс створювався впродовж 1775-1750 років до н.е. Статті досить грунтовно розглядали всі випадки оренди і норми орендної плати, умови застави майна (іпотеки) [1].

Справжня революція в орендних відносинах відбулася в США на початку 50-х років. В оренду стали масово здаватися засоби виробництва: технологічне устаткування, машини та механізми, судна, літаки тощо. Уряд США, оцінивши це явище, оперативно розробив і реалізував державну програму його стимулювання [1].

Лізинг розглядають як операцію з розміщення рухомого і нерухомого майна, що спеціально закуповується лізинговою компанією, стає її власністю, але здається в оренду. Для лізингу в основному притаманний тристоронній характер відносин, за яких у здійсненні лізингової операції беруть участь три суб’єкти: лізингодавець, лізингоодержувач і продавець лізингового майна.

Лізингодавець – це суб’єкт підприємницької діяльності, який є власником об’єкта лізингу і передає його у тимчасове користування іншому суб’єкту господарської діяльності за договором лізингу. Як засвідчує світова практика, лізингодавцями можуть бути різні за формою власності і правовим статусом суб’єкти господарювання: банки та їх філії, небанківські фінансові установи, статутом яких передбачається цей вид діяльності, спеціалізовані лізингові компанії, брокерські лізингові фірми.

Спеціалізовані лізингові компанії розрізняються за колом виконуваних функцій. Окремі з них спеціалізуються лише на фінансуванні угоди, інші є універсальними, тобто, крім фінансових, виконують також інші функції, пов’язані з технічним обслуговуванням об’єкта лізингу, навчанням кадрів з його експлуатації, наданням різних консультацій тощо. Зазначимо також, що лізингодавцем може бути будь-яка інша виробнича чи торговельна фірма, яка не спеціалізується на наданні лізингових послуг, проте може здавати у довгострокову оренду своє майно відповідно до законодавства або фінансувати лізингову угоду, якщо така діяльність передбачена її установчими документами.

Лізингоодержувач – це суб’єкт підприємницької діяльності, який одержує у користування об’єкт лізингу відповідно до укладеної лізингової угоди. Таким суб’єктом може бути будь-яка юридична особа незалежно від форми власності і форми господарювання, а також індивідуальні підприємці, що зареєстровані відповідно до вітчизняного законодавства.

Продавець лізингового майна – суб’єкт підприємницької діяльності, який є виробником об’єкта лізингу, або інші юридичні особи (наприклад, торговельні фірми), що продають власне майно як об’єкт лізингу.

У сучасних економічних умовах забезпечення сталого розвитку та поліпшення своїх позицій у ринковому середовищі, підвищення рівня конкурентоспроможності та ефективності функціонування підприємств неможливо без значних інвестицій в оновлення виробничих потужностей та здійснення активної інноваційної діяльності.

На обсяг інвестицій істотно впливає очікувана норма чистого прибутку. Як відомо, в умовах ринкової економіки прибуток є основним мотивом інвестування. Зі збільшенням очікуваної норми чистого прибутку обсяг інвестицій збільшується. Отже, прибуток – це джерело приросту капіталу і рушійна сила інвестицій і тому основна ціль підприємства є подальше його примноження. Приріст обов'язково повинен бути таким, щоб компенсувати

інвестору втрати від використання засобів, котрі він має, і нагородити його за ризик, повернути втрати від інфляції в майбутньому.

Можна сказати, що лізинг в інвестиційній діяльності підприємства виступає каталізатором розвитку і спонукання процесу оновлення основних виробничих фондів, опанування новітніх технологій та засобів виробництва, зменшення часу організації процесу роботи, полегшення процесу отримання імпортного обладнання та її обслуговування постачальником. Крім цього, лізинг дозволяє зменшити ризик можливих втрат під час освоєння нової продукції, зменшує ризик морального зносу обладнання, полегшує процедуру одержання банківських кредитів. У результаті розширюються можливості технічного переозброєння та реконструкції виробництва. Тобто лізинг виступає інструментом оновлення виробничого потенціалу підприємств, механізмом підвищення ефективності інвестицій у засоби виробництва.

З погляду лізингоодержувача економічні переваги лізингових угод можна розподілити на чотири групи чинників – поява зручного джерела фінансування, економія власних коштів, зменшення ступеня ризиків і стимулювання оновлення виробництва.

Лізинг як джерело фінансування надає лізингоодержувачу такі переваги:

− повне фінансування основних фондів, тоді як в умовах банківського кредитування основні фонди фінансуються лише на 60—70 % їх вартості;

− знижується потреба підприємства у початковому власному капіталі;

− доступність, у країнах, що розвиваються, лізинг — практично єдина форма середньо- та довгострокових кредитів для придбання активної частини основних фондів;

− зручність - лізинговий кредит можна одержати швидше і простіше за процедурою, ніж звичайну позичку, оскільки, як правило, не потрібне додаткове забезпечення;

− диверсифікація джерел фінансування;

− економія власних коштів − лізингові угоди є відносно дешевими завдяки економії часу і коштів, які потрібні були б для пошуку відповідного забезпечення;

− поступовість та періодичність сплати вартості об’єкта лізингу;

− незначна потреба в готівці − за допомогою лізингу можна профінансувати більшу частину витрат на обладнання, ніж завдяки банківській позичці;

− можливість мати податкові пільги, у деяких країнах лізингодавці можуть передавати лізингоодержувачам податкові пільги, пов’язані з амортизацією;

− лізингові платежі відносять на валові витрати, в результаті знижується розмір прибутку лізингоодержувача, що підлягає оподаткуванню;

− механізм лізингу не обмежує можливості отримання додаткових позичок;

− досягається ефект фінансового левериджа, тобто щорічні фінансові вигоди від об’єкта лізингу, як правило, перевищують відсоткові виплати та відшкодування заборгованості за банківськими кредитами [2].

«Портфель лізингових компаній зараз зростає швидше, ніж ВВП країни. За 2017 рік вартість договорів фінансового лізингу збільшилась на 32% - до 12,97 млрд. грн. І ми бачимо, що цей тренд продовжується», – підкреслив Олександр Залєтов, член Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). За даними регуляторів ринків фінансових послуг (НБУ та Нацкомфінпослуг), збільшення обсягу операцій фінансового лізингу демонструють як лізингодавці, так і банки. Сукупний портфель лізингових угод у 2017 році склав 40,8 млрд грн, з них угоди укладені юридичними особами – лізингодавцями – на суму 22,8 млрд грн, а лізингових угод банків - на суму 18 млрд. грн [3].

Лізингові компанії – учасники асоціації «Українське об’єднання лізингодавців» демонструють значно більші темпи зростання – за 2017 рік учасниками асоціації було укладено нових угод на суму 9,7 млрд грн, що на

53% більше ніж минулого року. Вирішальний вплив на дані тенденції мали нові напрями фінансування, оперативність прийняття рішень, гнучкість графіків і умов та якісний маркетинг[4].

Список літератури:

1. Дахно І.І., Бабіч Г.В., Барановська В.М., та ін. Зовнішньоекономічний менеджмент. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 568 с.

2. Пересада А.А., Майорова Т.В. Ляхова О.О. Проектне фінансування: Підручник. К.: КНЕУ, 2005. – 736 с.

3. Офіційний сайт Національної комісії, що здій- снює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nfp.gov.ua.

4. Офіційний сайт Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uul.com.ua.

НАПРЯМКИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ЯК ДЖЕРЕЛА ЗРОСТАННЯ ВЛАСНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Приступа Л.А.
Хмельницький національний університет
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів банківської справи та страхування
Саламаха Д.В.
Хмельницький національний університет
студентка

В умовах ринкової економіки ефективне використання чистого прибутку підприємства набуває особливого значення, оскільки держава не несе відповідальності за результати його фінансово-господарської діяльності, що

посилюється в умовах невизначеності та глобальної фінансово-економічної кризи. Варіативність можливих критеріїв, підходів, важелів, інструментів, врахування широкого спектру чинників впливу, спричиняють суттєві та принципові відмінності у формуванні прибутку підприємств. Насамперед, це пов'язано з наявністю різних підходів до тлумачення сутності напрямів ефективного використання чистого прибутку підприємства. З огляду на зазначене, актуальним постає необхідність поглиблення наукового дослідження даної проблематики.

У ринковій економіці розподіл чистого прибутку підприємства являє собою процес формування напрямків його використання, який має відображати пріоритетні цілі стратегічного розвитку підприємства, формувати у необхідному обсязі інвестиційні ресурси, реалізовувати головну ціль управління ним – підвищення рівня добробуту власників за забезпечувати позитивний вплив на зростання вартості підприємства. Забезпечення ефективного розвитку підприємницьких структур базується на принципі узгодження темпів підвищення результативності діяльності та капіталізації прибутку із можливостями оптимального споживання, що враховує дивідендну політику підприємствата соціальні аспекти його функціонування.

У процесі формування політики розподілу чистого прибутку підприємства забезпечується її використання за наступними основними напрямками: забезпечення пріоритетних цілей стратегічного розвитку підприємства за рахунок капіталізованої частини прибутку; забезпечення формування у необхідних розмірах резервного капіталу, фонду дивідендів та інших фондів відповідно до законодавчих норм та статуту підприємства; забезпечення стимулювання ефективної роботи персоналу. В сучасних умовах функціонування підприємницьких структур основним завдання розподілу прибутку є стимулювання розвитку підприємства [1, с. 93].

Одним із важливих етапів в управлінні розподілом прибутку є його використання. Як основне завдання управління використанням прибутку підприємства має розглядатися балансування інтересів підприємства щодо

тезаврації прибутку та потреб політики поточного розподілу прибутку серед власників корпоративних прав у грошовій формі. При цьому важливим завданням цільового планування та прогнозування прибутку суб'єкту підприємництва на даному етапі є базове узгодження абсолютних величин фінансових ресурсів, необхідних для фінансування зазначених напрямів розподілу прибутку підприємства [2, с.168]. Об'єктом розподілу є загальна сума прибутку, отриманого підприємством у звітному періоді від звичайної та надзвичайної діяльності.

Основними питання, розв'язання яких має забезпечити оптимальний розподіл прибутку підприємства є: забезпечення погашення податкових зобов'язань, джерелом сплати яких є прибуток підприємства; обслуговування залученого у попередніх періодах капіталу підприємства: формування резервів фондів для використання у фінансово-господарській діяльності у наступних періодах [3, с. 491].

До основних етапів процесу розподілу та використання прибутку можна віднести: визначення напрямків розподілу прибутку у поточному періоді з урахуванням стратегічних та тактичних цілей діяльності підприємства на даному етапі його розвитку; ретроспективний аналіз використання прибутку підприємства; дослідження внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на ефективність розподілу та використання прибутку; розроблення та обґрунтування управлінських рішень по забезпеченню оптимального використання розподіленого прибутку; забезпечення контролю за виконанням прийнятих управлінських рішень з питань розподілу та використання позитивного фінансового результату діяльності підприємства та коригування окремих управлінських рішень в залежності від змін стратегічних цілей підприємства; заключним етапом, на нашу думку, є формування інформаційної бази задля аналізу ефективності використання прибутку у наступних періодах діяльності підприємства. підприємства при прийнятті управлінських рішень щодо використання чистого прибутку повинно визначити оптимальне співвідношення у спрямуванні додаткових фінансових ресурсів на цілі

виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, матеріального заохочення працівників та власників [4, с. 255].

Науковці вважають, що підприємства у сучасних умовах при обранні того чи іншого типи дивідендної політики має враховувати такі основні фактори [5, с.105]:

1. Рівень прибутковості господарської діяльності.

2. Вимоги економічного зростання.

3. Можливості прискорення або гальмування реальних інвестиційних проектів, що реалізуються.

4. Вартість залучення додаткового капіталу на фінансовому ринку.

5. Можливості залучення додаткових фінансових джерел.

6. Фактор стадії життєвого циклу підприємства.

7. Ліквідність активів підприємства.

За даними Державної служби статистики України [6] великі та середні підприємства України в 2017 році отримали 153,218 мільярда гривень прибутку до оподаткування, що в 1,6 рази вище показника за 2016 рік на рівні 94,039 мільярда гривень. Результат прибуткових підприємств зріс на 36,2% - до 457,324 мільярда гривень, результат збиткових - на 25,8%, до (- 304,106) мільярда гривень. Частка збиткових підприємств в Україні за підсумками 2017 року зросла до 25,8% з 24,2% роком раніше.

Основними напрямами підвищення ефективності розподілу та використання прибутку підприємств в Україні є: визначення капіталізації прибутку як пріоритетного напрямку його використання, що сприятиме подальшому розвитку підприємства та покращення фінансового результату його діяльності; покриття потреби товариства у капіталі за рахунок внутрішніх джерел, при цьому тезаврація прибутку здійснюється з метою зростання обсягів фінансово-господарської діяльності підприємства за двома основними напрямками – поповнення оборотного капіталу та фінансування необоротного капіталу підприємства; сприяння зростанню ринкової вартості корпоративних прав підприємства, а також його вартості як цілісного майнового комплексу

шляхом фінансування за рахунок прибутку підприємства інвестиційних проектів з позитивним NPV; забезпечення прийнятного рівня платоспроможності підприємства шляхом зменшення фінансового левериджу; зниження ризиків діяльності суб'єкта підприємництва за рахунок формування резервного капіталу для покриття потенційних збитків акціонерного товариства.

Список літератури:

1. Фінанси підприємств: підручник / [Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М.Поддєрьогін. – восьме видання, перероб, та доп. – К.:КНЕУ, 2013. – 519 с.

2. Фінансовий менеджмент: Підручник/ кер. кол. авт. і наук. ред.. проф. А.М. Поддєрьогін. – К.:КНЕУ, 2005 – 535 с.

3. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник/ І.О.Бланк. – К.: Ельга, 2008 – 722с.

4. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль / Ф.Х.Найт. – М.: Дело, 2003. – 359 с.

5. Фінанси підприємств: проблеми і перспективи: в 3 т. / За ред.. д.е.н. проф. М.Д. Білик: Монографія. – Київський національний університет технологій і дизайну. – Київ: ТОВ «Панот», 2012. – 336 с.

6. Держкомстат України [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://www.ukrstat.gov.ua/

РОБОТА ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЗМЕНШЕННЯ ПОМИЛОК В УСНОМУ МОВЛЕННІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Приходько А.А.

студентка 4 курсу факультету іноземної філології та соціальних комунікацій

Сумського державного університету

e-mail: Prykhodko56Annet@gmail.com

Однією з основних цілей вивчення іноземної мови є оволодіння мовленнєвими компетенціями, необхідними для повноцінної комунікації засобами іноземної мови. Проте у процесі формування таких умінь та навичок, учителі продовжують стикатися з проблемою виникнення помилок в усному мовленні учнів. Зрозуміло, що при цьому викладачі мають не лише правильно виправляти помилки, але й вживати заходи щодо їх зменшення та попередження, оскільки їх присутність в говорінні учнів ускладнює спілкування, що призводить до неминучих комунікативних невдач. З одного боку, помилки вказують на прогалини в знаннях, а з іншого — за правильного ставлення до помилок можна пришвидшити процес опанування мови.

На сьогодні у методології викладання іноземних мов існує велика кількість напрацювань, що стосуються виправлення помилок в усному мовленні школярів, тоді як наша робота акцентує увагу саме на способах попередження помилок.

У психолінгвістиці зібрано багато матеріалу, який пов'язаний з виникненням помилок і сприйняттям усного мовлення. Одним із перших, хто почав досліджувати природу мовленнєвих помилок, був австрійський лінгвіст Рудольф Мерінгер. У 1908 році він опублікував список з понад 8000 помилок в усному і письмовому мовленні, а також помилок, що виникають при читанні. Мерінгер був переконаний, що помилки не виникають випадково, а підпорядковуються певним правила; що всі носії мови обмовляються за схожим принципом [3]. Вчені виділяють три основні причини виникнення помилок, а саме: інтерференція рідної мови, недостатнє знання граматики іноземної мови та вплив однієї іноземної мови на іншу за умови їх одночасного вивчення. Важливо пам’ятати, що для попередження помилок слід вміти розрізняти їх за походженням, щоб відповідно до цього підбирати вправи та завдання.

Крім того, для ефективної профілактики помилок слід орієнтуватись у їх видах: помилки-обмовки (slips of a tongue), помилки в пройденому (errors) та ще не в пройденому матеріалі (attempts) [4]. Деякі лінгвісти також виділяють смислові, граматичні та фонетичні помилки. За іншою класифікацією помилки

в усному мовленні можуть бути словотвірними, морфологічними, лексичними, синтаксичними, фразеологічними та стилістичними.

Тож, для ефективної профілактики помилок слід враховувати причини їх виникнення, їх природу, а також слід застосовувати методи, які допомагають у попередженні помилок. Одним із таких методів є фокусування на найбільш частих помилках шляхом використання наочності із зображенням помилки. Наприклад, можна написати коротке розповідне речення, де зеленим кольором виділити закінчення *-s* 3 ос. одн. теп. часу простого дієслівного присудка і прикріпити цю картку на дошку. Для цього на картках позначаються найтиповіші помилки, яких припускаються учні, вивчаючи певну тему. Такий простий і наочний приклад слугуватиме нагадуванням для кожного учня, який забуває це правило. За таким зразком можна зафіксувати на папері багато інших частих лексико-граматичних помилок. Такі картки також можна застосовувати під час непідготовленого усного мовлення учня. Помилки, зафіксовані на картці, можуть варіюватися залежно від етапу вивчення мови та рівня загальної мовленнєвої підготовки класу.

Вкрай важливою є систематизація помилок кожного учня у вигляді таблиці з такими пунктами: *складні випадки вимови слова* (із зазначенням транскрипції)*, словничок* (необхідно записати словосполучення/речення з новою лексичною одиницею)*, допущено помилку* (записується лише те місце, де допущено помилку)*, сказати правильно* (записується правильний варіант, виділяється іншим кольором для наглядного зображення). Зрозуміло, що коли в класі близько 20 учнів, викладачеві складно прослідкувати за мовленнєвими помилками кожного учня. Проте, така робота є вкрай ефективною у боротьбі із частими помилками (фонетичними/фонологічними, лексико-граматичними), оскільки вона направлена індивідуально на кожного учня. Учитель або сам учень за допомогою учителя у кінці кожного заняття заповнює таку табличку. Школяр також отримує вправи на опрацювання відповідного матеріалу вдома.

Особливо важливим у попередженні помилок є вироблення мовленнєвих автоматизмів, тобто мовленнєвих навичок мовця, які здійснюються поза

контролем свідомості та формуються в результаті багаторазового виконання певних мовленнєвих дій і мовленнєвих операцій [1]. Такі автоматизми можна сформувати за допомогою постійного прослуховування правильних варіантів мовленнєвих зразків, до прикладу, аудіозаписів іноземною мовою, аудіо книг, подкастів, новин, улюблених пісень, діалогів, перегляду відеороликів, фільмів та серіалів. За допомогою такого методу формується «відчуття» мови, поповнюється запас слів на різну тематику, включаючи неологізми, просторічні слова, тобто об'єм тієї лексики, яка справді використовуються і потрібна для повсякденної комунікації. Крім того, в учня покращується мовленнєва здогадка, оскільки під час першого прослуховування неодмінно зустрічатимуться нові слова, значення яких можна вивести із загального контексту. Учень також має змогу спостерігати використання слів у різних контекстах, вчитися помічати особливості застосування граматичних правил. До того ж розвиваються навички сприйняття мовлення носіїв мови і покращується вимова.

Однією з причин допущення помилок в усному мовленні може стати недостатнє знання граматичних правил іноземної мови. У цьому випадку доречним буде виконання різних вправ на граматику [2], які, у свою чергу, допоможуть зменшити кількість помилок в усному мовленні. Для кращого опрацювання граматичного матеріалу можна подати його у незвичній формі. До прикладу, якщо учні не можуть вивчити всього списку іменників, які входять до групи *singularia tantum*, можна запропонувати їм скласти вірш або коротку історію, де б вживались ці слова у правильній формі, і вивчити їх напам'ять. З наочних засобів можна використати великі аркуші паперу, фліпчарт.

Для попередження лексичних помилок слід заохочувати учнів використовувати словники англійської мови, оскільки в них подаються різні варіанти сполучуваності слів. Під час читання текстів також необхідно звертати увагу учнів на «поведінку» слів у реченні. За потреби можна написати їх на дошці, щоб учні їх ще раз озвучили та записали до своїх словничків.

Учні також припускаються в усному мовленні синтаксичних помилок, які найчастіше полягають у неправильній побудові речень та утворенні

граматичних конструкцій. Причиною таких помилок є інтерференція рідної мови та вплив, наприклад, англійських пісень, фільмів, в яких правила синтаксичної побудови речення часто ігноруються. Учні зазвичай більше приділяють уваги змістовному наповненню своїх висловлювань і у той час забувають про важливість їх правильного зовнішнього оформлення.

Для запобігання синтаксичних помилок необхідно виконувати вправи, які б допомогли учням виробити автоматизми утворення синтаксичних конструкцій. До прикладу, учням можна запропонувати продовжити та доповнити такі речення: *Do you like…? I like neither …, nor… What kind of … do you prefer? I prefer … to ... This day is ...., isn't it? You haven't got home yet, ... you? Is she ....? Does he ...? What … she look like? I think that..* і т.д. Учнів треба заохочувати використовувати такі конструкції із власними прикладами, закріплюючи їх спочатку письмово, а потім усно, або навпаки. Щоб навчання було ефективним, на кожному уроці потрібно обов'язково відводити час на відпрацювання синтаксичних формул у діалогах, цікавих сценках.

Тож, для профілактики помилок в усному мовленні учнів учителю слід звертати особливу увагу на найбільш часті помилки, яких припускається більшість учнів, подаючи новий граматичний/лексичний матеріал так, щоб попередити або зменшити виникнення помилок під час опрацювання цього матеріалу. Також слід вести облік помилок кожного учня і підбирати відповідні вправи для опрацювання помилок.

Список літератури:

1. Бацевич Ф.Ц. Словник термінів міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] / Ф.Ц. Бацевич. — Режим доступу : http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/a. — (06.05.2018).

2. Тесты по английскому языку онлайн. Английские тесты бесплатно [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.correctenglish.ru/tests/. — (17.05.2018).

3. Cutler A. Rudolf Meringer (1859 – 1931) // Encyclopedia of Language and Linguistics / Editor-in-Chief Keith Brown. — Second Edition. — Amsterdam : Elsevier Science, 2006. — Vol. 8. — P. 12-13.

4. Edge J. Mistakes and Corrections / J. Edge. — London : Pearson Longman, 1997. — 70 p.

ЗАГАЛЬНИЙ ЗБІР ОЛІЇ З НАСІННЯ РИЖІЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ

Рассадіна І.Ю.

Уманський національний університет садівництва,

кафедра агрохімії і ґрунтознавства, кандидат с.-г. наук

У сучасному землеробстві важливе місце в структурі посівних площ займають перспективні культури з родини капустяних [1, 2]. Нині спостерігається відновлення інтересу до невиправдано забутої культури – рижію ярого, що пояснюється практичними потребами. Його олія використовується у багатьох галузях національної економіки [3].

Україна за обсягами виробництва олії посідає одне з провідних місць в Європі. Загальна світова посівна площа олійних культур, включаючи сою, становить понад 100 млн/га, а світове виробництво олії – близько 70 млн/т. Найбільші посівні площі в нашій країні під соняшником (близько 96 % усіх олійних культур). На відносно невеликих площах вирощують ріпак озимий, рицину, мак олійний, льон олійний, рижій ярий та ін. [4].

Нині рижій культивується з метою одержання насіння, в якому міститься до 46 % олії. Олія вживається в їжу, використовується в миловарінні, металургійній промисловості та для виготовлення оліфи. Є дані про застосування рижієвої олії в народній медицині для лікування гастритів, опіків, запалень [5].

Процес утворення і накопичення олії проходить у тісному зв'язку з життєдіяльністю рослинного організму в цілому і залежить від генетичних особливостей, що властиві цьому виду, онтогенезу та метеорологічних умов вирощування. Масова частка олії, а також її хімічний склад змінюються впродовж усього періоду достигання насіння чи плодів. Кількість олії збільшується від початку формування насіння до його повної стиглості. Якісний склад жирних кислот для кожного виду (форми, сорту) рослин залишається порівняно постійним упродовж онтогенезу, змінюються зазвичай лише кількісне співвідношення між ними [6].

Олія рижію, порівняно з іншими культурами, має дещо інші фізико-хімічні показники: йодне число – 132–153; кислотне число – 0,25–13,2; число омилення – 181,2–188,1; температура застигання – 15–19 °С [7].

За результатами досліджень Я. Я. Григоріва [8] встановлено, що найвища олійність насіння рижію ярого 36,8 % була за першого строку сівби (температура грунту 1–2 ^{0}С). Олійність 34,6 % і 35,0 % була за наступних строків сівби (другого – через 5 діб після першого, третього – через 10 діб після першого строку сівби).

З усього комплексу хімічних показників якості насіння олійних культур найважливіше значення мають вміст олії, протеїну та інше. Вирішальне значення для підвищення вмісту олії в насінні має впровадження у виробництво високоолійних сортів і гібридів та застосування досконалої системи насінництва. Серед агротехнологічних заходів на вміст і якість олії в насінні значно впливають дози внесення добрив, особливо азотних, площа живлення рослин, режим зрошення, строки сівби і збирання врожаю [9].

На вміст і якість олії значний вплив має забезпеченість рослин вологою. Посушливі умови ускладнюють утворення олії і збільшують вміст білка в насінні [10].

Дослідження проводили на дослідному полі Уманського НУС у 2013–2015 рр. Ґрунт дослідної ділянки чорнозем опідзолений важкосуглинковий. Площа дослідної ділянки складала 72 м² (7,2 м × 10 м), облікової –

30 м^2 (3 м × 10 м), повторення досліду триразове з послідовним розміщенням варіантів. Технологія вирощування рижію ярого в досліді відповідала загальноприйнятій для Лісостепу України. Попередником його була пшениця озима. Закладання польового досліду проводили відповідно до загальноприйнятих методик. Добрива в досліді застосовували у вигляді аміачної селітри, сульфату амонію, суперфосфату подвійного та калію хлористого. Фосфорні та калійні добрива вносили під зяблеву оранку, азотні – під передпосівну культивацію та в підживлення у фазу стеблування рижію ярого за такою схемою: без добрив (контроль); $P_{60}K_{60}$ – фон; K_{60} + N_{60}; P_{60} + N_{60}; фон + N_{30}; фон + N_{60}; фон + $N_{60}S_{70}$; фон + N_{90}; фон + N_{120}; фон + N_{30} + N_{60} у підживлення; $N_{60}P_{60}K_{60}$ перед сівбою врозкид; $N_{40}P_{40}K_{40}$ локально перед сівбою. Локально добрива вносили вручну в борозенки перед сівбою на глибину 10–14 см з шириною між стрічками 30 см. У насінні рижію ярого визначали вміст олії за знежиреним залишком в апараті ЕЖ – 101 [11]. Жирнокислотний склад олії визначали методом газорідинної хроматографії на приладі „CHROM 5” [12].

Особливий інтерес при виробництві рижію ярого має не тільки його врожайність, а й загальний вихід олії з одиниці площі посіву. У середньому за три роки досліджень загальний вихід олії залежно від варіанту досліду змінювався від 568 до 843 кг/га (рис. 1).

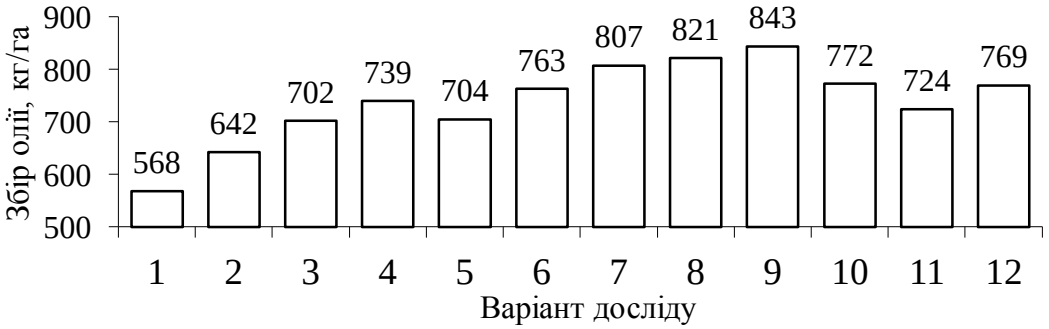

Рис. 1 Загальний збір олії з насіння рижію ярого залежно від мінерального живлення, 2013–2015 рр.:

1) без добрив (контроль); 2) $P_{60}K_{60}$ – фон; 3) K_{60} + N_{60}; 4) P_{60} + N_{60}; 5) фон + N_{30}; 6) фон + N_{60}; 7) фон + $N_{60}S_{70}$; 8) фон + N_{90}; 9) фон + N_{120};

10) фон + N_{30} + N_{60} у підживлення; 11) $N_{60}P_{60}K_{60}$ перед сівбою врозкид; 12) $P_{40}K_{40}N_{40}$ локально перед сівбою

Найкращі показники при цьому забезпечували варіанти досліду із застосування високих доз азотних добрив, які забезпечували вихід олії у кількості 821 кг/га ($P_{60}K_{60}$ + N_{90}) і 843 кг/га ($P_{60}K_{60}$ + N_{120}). Збільшення загального виходу олії у цих варіантах пояснюється в першу чергу підвищенням рівня врожайності насіння рижію ярого. У варіанті $P_{60}K_{60}$ + $N_{60}S_{70}$ вихід олії становив 807 кг/га. В інших варіантах досліду цей показник був у межах від 702 до 772 кг/га.

Порівнюючи вплив різних доз і співвідношення мінеральних добрив можна зробити висновок, щоб отримати кількість жиру 843 кг (вихід жиру з одного гектара) за внесення $P_{60}K_{60}$ + N_{120} необхідно посіяти один гектар, тоді як посівну площу неудобрених посівів необхідно збільшити до 1,5 га.

Список літератури:

1. Козленко О. М. Продуктивність ярих олійних культур залежно від елементів технології вирощування в Правобережному Лісостепу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук. : спец. 06.01.09 „Рослинництво” / О. М. Козленко. – Київ, 2011. – 20 с.

2. Побережна А. А. Формування світових ресурсів і ринку ріпаку / А. А. Побережна // Економіка АПК. – 2001. – № 12. – С. 63–66.

3. Лисицын А. Н. Больше внимания перспективной культуре – Рыжику / [А. Н. Лисицын, Е. К. Давиденко, С. Ф. Быкова, Н. М. Мынасян] // Масложировая промышленость. – 2012. – № 1. – С. 11–15.

4. Пешук Л. В. Біохімія та технологія олієжирової сировини: навч. посіб / Л. В. Пешук, Т. Т. Косенко. – К. : Центр учбової л-ри, 2011. –296 с.

5. Гусева Д. А. Антиоксидантная активность растительных масел с разным соотношением омега-6/омега-3 жирных кислот / [Д. А. Гусева, Н. Н. Прозоровская, А. В. Широнин и др.] // Биомедицинская химия. – 2010. – Т. 56 (3). – С. 342–350.

6. Распутин В. М. Повышение масличности льна в процессе селекции / В. М. Распутин, К. А. Исаков, И. А. Смирнов // Масличные культуры. – 1987. – № 1. – С. 65–69.

7. Єрмаков А. И. Методы биохимического исследования растений / А. И. Єрмаков, В. В. Аросимович, Н. П. Ярош. – Л. : Агропромиздат, 1987. – 430 с.

8. Григорів Я. Я. Вплив строків сівби та технологій вирощування на якість насіння рижію ярого в умовах Прикарпаття / Я. Я. Григорів // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 3. – С. 166–169.

9. Шпаар Д. Возобновляемое растительное сырьё (производство и использование в 2-х книгах) / Д. Шпаар. – Санкт-Петербург-Пушкин, 2006. – Кн. 1. – 416 с.

10. Марченко Л. Н. Изменение состава масла и содержание глюкозинолатов в семенах рапса в зависимости от условий выращивания / Л. Н. Марченко // Научно-технический бюлетень ВНИИ масличных культур. – 1984. – № 86. – С. 25–28.

11. Корма, комбикорма, комбикормовое сырье. Методы определения сырого жира : ГОСТ 13496.15-97. – [Введ. 1999-01-01]. – М.: Издательство стандартов, 1998. – 12 с. – (Государственный стандарт союза ССР).

12. Масла растительные. Метод опредиления жирнокислотного состава : ГОСТ 30418–96. – [Введ. 1998-01-01]. – М.: Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1998. – 7 с. – (Межгосударственный стандарт).

HEALTH RISK ASSESSMENT FOR RECREATIONAL USE OF THE SEVERSKIY DONETS RIVER BASIN

Rybalova O.

PhD, Associate professor, olgarybalova@ukr.net

National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv, Ukraine

The hazard's level of recreational water use of Severskiy Donets river basin based on the assessment of health risk for population of Kharkiv region is determined in article. New approach for the determination of recreational water use hazard on the basis of integrated assessment of peoples' health risk taking into account present condition of surface waters and air is suggested. There is the list of rivers of Ukrainian part of Siverskiy Donets river basin that are priority for environmental protection measures implementation presented in the article.

Key words: environmental hazard, recreational water use, risk for peoples' health, surface waters, Severskiy Donets river basin.

The basin of the Severskiy Donets River has transboundary importance as it is in the two countries: Russia and Ukraine. In Ukraine there are about 55 % of the basin of the Severskiy Donets River in the territory of most industrialized region of Donetsk, Lugansk and Kharkiv regions where a high concentration of industrial enterprises that require high-quality water resources. It is therefore urgent task is to prioritize the implementation of environmental measures in the basin of the Severskiy Donets River with a view to improve the environment and create comfortable living conditions of the population, it is known that human health depends largely on the state of the environment.

Within the Ukrainian part of the basin of the Severskiy Donets Basin is home to about 6 million city and over 1,7 million rural residents, and according to the results of a comprehensive assessment of the environmental situation in Ukraine is this industrial region are in the worst condition [1].

In the work [1] introduced a new method of assessing the ecological risk of violating the stability of natural ecosystems as an ecological indicator of environmental hazards and explored regions of Ukraine largest environmental risk degradation of air, soil degradation and land resources and violation of the stability of aquatic ecosystems. According to this method calculated the environmental performance of the current state of air, soil, surface water and the level of radioactive contamination in Ukraine and identifies regions of Ukraine with high environmental

risk. The environmental risk violation of the stability of natural ecosystems Ukraine showed that the most dangerous condition of the industrial regions.

To determine the effects of pollution components of the natural environment on public health in many countries used methods for assessing risks to human health [2]. According to American methodology for assessing the risk to public health [2] in defining environmental hazards recreational use discusses three ways that pollutants in the human body: inhalation, oral and dermal. We consider it necessary to determine the dangers of recreational water use to consider the risk to public health by air pollution, that provide a comprehensive assessment of environmental hazards.

According to international practice [2] is calculated separately and is not carcinogenic risk to public health.

To assess the cancer risk for each pollutant calculated risk indicators:

$$CR=SF \times LADI, \quad (1)$$

CR – the probability to become ill a cancer with measurable value (usually expressed in units of 1:1000000); *SF* – the probability of obtaining of cancer when receiving a single dose of LADI, 1/mh/kh day; *LADI* – lifetime average daily dose, mg/(kg day).

The carcinogenic risk considered acceptable for values of 10^{-4}-10^{-6}, and at this level usually set hygiene standards for the population. Calculation results are estimates of carcinogenic risk to public health, Donetsk and Kharkiv regions at the present level of air pollution and surface water have shown that it is acceptable. Determination of cancer risk for adults and children Lugansk region at the present level of air pollution has shown the need for immediate implementation of measures to reduce the emission of formaldehyde from industrial plants, for in all localities there is a great danger of an increase in cancer incidence due to high concentrations of this pollutant.

Evaluation is not carcinogenic risk to public health is based on the calculation of the danger to individual substances as follows:

$$HQ_i = \frac{LADI_i}{RfD_i} \text{ or } HQ_i = \frac{C_i}{RfC_i} \quad (2)$$

HQi – the factor of danger to the likely pollutant without a measurable quantity; RfD_i – the reference (safe) dose for the likely pollutants, mg/kg; *Ci* – the probable pollutant concentration, mg/m^3; *RfCi* – the reference (safe) concentration probable pollutant mg/m^3.

Unfortunately, the American system of monitoring of air and surface water are very different from Ukrainian, and for most pollutants are absent as the reference dose and reference concentration In order to adapt American methods of estimation are not carcinogenic risk to public health in the work [1] proposed in those where there is no information on the reference concentration use the following formula:

$$HQ_i = C_i / \boldsymbol{C_{mcp}} \qquad (3)$$

C_{mcp} – the maximum-acceptable concentration probable pollutant mg/m^3.

The characterization of the risk of not carcinogenic effects by the combined effects of chemicals is carried out by calculating hazard index formula [1,2]:

$$HI = \sum HQ_i \qquad (4)$$

HI – the index of the dangers without measurable value.

If the hazard index greater than 1, the likelihood of harmful effects increases with the increase in HI.

For a comprehensive evaluation of environmental hazard of recreational water use, taking into account the state of the air does not propose to define carcinogenic risk to public health as follows:

$$HI_{ar} = HI_a + HI_r, \qquad (5)$$

HI_a – the index of danger at the present state of the air, without a measurable quantity; HI_r – the index of danger at the present state of surface waters with measurable value.

Defining hazard index recreational water use in the combined effects of chemicals should be carried out as follows:

$$HI_r = \sum HQ_i^i + \sum HQ_i^o + \sum HQ_i^d \qquad (6)$$

HQi^i – the inhalation hazard ratio for probable pollutant without a measurable quantity; HQi^o – the oral factor for probable hazard pollutant without a measurable

quantity; HQi^d – the epidermal factor ratio for probable pollutant without a measurable quantity;

Assessment of the carcinogenic risk to public health in recreational water Seversky Donets river in the Kharkiv region within showed that it is acceptable, but not the evaluation of carcinogenic risk (hazard index) showed an increased risk a water of the Seversky Donets river, particularly river Uda in the following ranges: the village Khoroshevo (HI=48,6) and Eskhar (HI=46,8) (Figure 1).

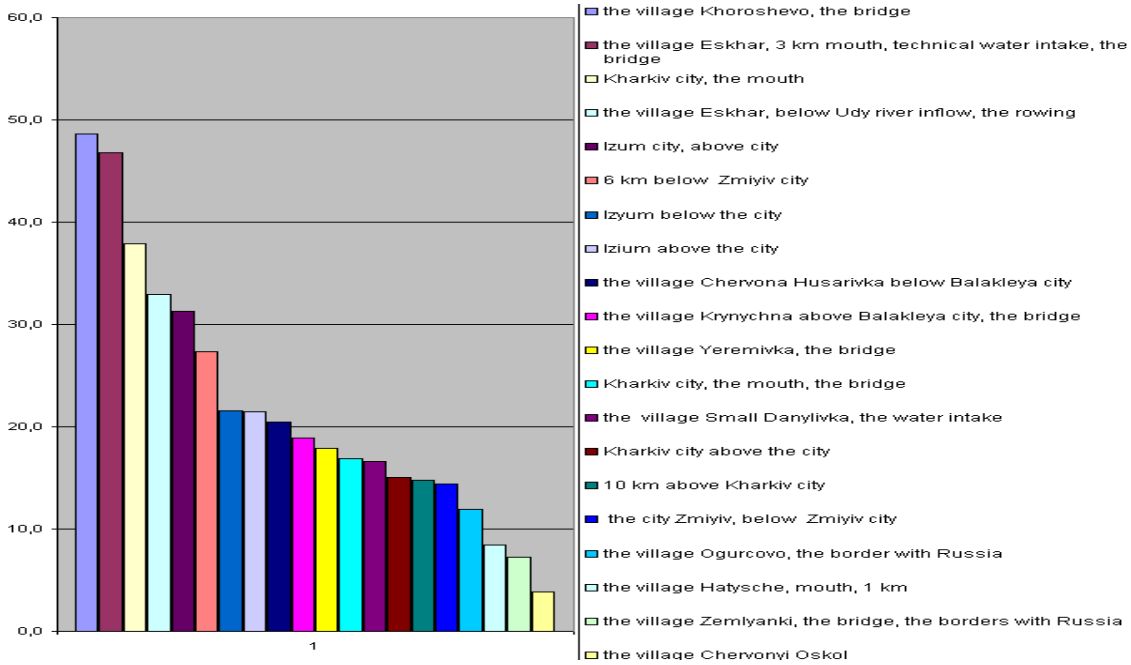

Figure 1 - Ranging of monitoring stations according to quality state of the Severskiy Donets River in Kharkiv region based on hazard index

According to the American approach to risk assessment for human health hazard indices calculation is carried out taking into account the critical organs and systems are affected by the test substances. Hazard index calculation showed that the recreational use of the Seversky Donets River in the Kharkiv region within the greatest likelihood of diseases of liver, kidney, blood and cardiovascular system.

Analysis of complex calculations recreational water hazard index showed the greatest increase in the likelihood of respiratory diseases, due to air pollution. But on the impact of polluted surface water in recreation is necessary to conduct detailed research to determine the actual impact of certain pollutants into the likelihood of additional types of disease population, it is known that during recreational water

illnesses are the most common acute intestinal disease, Salmonella infections, dysentery, viral hepatitis and leptospirosis.

A crucial step in assessing the risk to public health is to analyze the causes of pollution of the environment with the purpose of making management decisions to ensure the environmental sustainability of natural ecosystems and safe living conditions of the population.

Conclusion. In the article first introduced the technique of integrated risk assessment of recreational water use the Ukrainian part of the Basin of the Seversky Donets river. Presented in the work an approach to determining the level of danger of recreational water use based on a comprehensive risk assessment for public health to determine the feasibility and priority of implementing environmental and sanitary measures in today's financial state and the state of demographic crisis, especially in the industrial regions of Ukraine are extremely important.

References:

1. Vasenko, O. H., Rybalova, O. V., Artemiev, S. R. et. al. (2015). Intehralni ta kompleksni otsinky stanu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha. Kh: NUHZU, 419

2. Integrated Risk Information System (IRIS) : [Електронний ресурс] / U. S. Environmental Protection Agency (EPA). – Режим доступу : http: //www.epa.gov/iris.

ОЧИСТКА ШАХТНЫХ ВОД ОТ УРАНА И СУЛЬФАТОВ В ПРИСУТСТВИИ АЛЮМИНИЕВЫХ КОАГУЛЯНТОВ

Рудковская Е.В.

Одесский государственный экологический университет, г. Одесса, к.т.н., доцент кафедры химии окружающей среды

Гомеля Н.Д.

Национальный технический университет Украины «КПИ им. Игоря Сикорского», г. Киев, д.т.н., профессор, заведующий кафедрой ЭиТРП

Шахтные воды часто характеризуются высоким уровнем минерализации. При этом основными анионами, по которым наблюдается превышение концентраций, являются сульфаты.

Известны исследования по умягчению шахтных вод с одновременным извлечением анионов – хлоридов и сульфатов при подщелачивании воды на аниоците без использования в процессе умягчения основных реагентов [1].

В работах [2-4] описаны процессы очистки вод от сульфатов известкованием в присутствии алюминиевых коагулянтов. Поэтому было интересно проверить эффективность данных реагентов при деминерализации шахтных вод добычи урана, которые наряду с ионами жесткости и сульфатами содержат соединения урана.

В качестве объекта исследования использовали модельный раствор шахтной воды (pH=12,2; Ж=16,8 мг-экв/дм^3; Щ=6 мг-экв/дм^3; $[U]$=4,2 мг/дм^3, $[SO_4^{2-}]$=13,3 мг-экв/дм^3). Были проведены исследования по извлечению сульфатов из воды в присутствии урана (таблица 1).

Как видно из таблицы 1, при обработке воды реагентом $Na[Al(OH)_4]$и известью при больших дозах реагентов достигнуто снижение жесткости от 16,8 мг-экв/дм^3 до 3 мг-экв/дм^3, снижение содержания сульфатов от 13,3 мг-экв/дм^3 (638 мг/дм^3) до 0,4 мг-экв/дм^3 (19,2 мг/дм^3) при полном извлечении урана из воды.

Безусловно, данный метод является перспективным как для дезактивации, так и для деминерализации шахтных вод.

В процессе комплексной обработки воды (Ж=18,0 мг-экв/дм^3; $[Mg^{2+}]$=11,7 мг-экв/дм^3; $[Ca^{2+}]$=6,3 мг-экв/дм^3; $[U]$= 4,5мг/дм^3; Щ$_{общ}$=12,0 мг-экв/дм^3; $[SO_4^{2-}]$=18,021 мг-экв/дм^3) известью, гидроксоалюминатом натрия, а затем оксидом углерода получены не только высокие результаты по очистке воды от урана, но и высокие результаты по умягчению воды и ее очистке от сульфатов.

Таблица 1

Зависимость эффективности умягчения и очистки шахтной воды (pH=12,2; Ж=16,8 мг-экв/дм^3; Щ=6 мг-экв/дм^3; $[U]$=4,2 мг/дм^3) от урана и сульфатов в зависимости от доз извести и коагулянта $Na[Al(OH)_4]$

Показатель		Доза CaO; $Na[Al(OH)_4]$, мг/дм^3	
		1860; 1047	3720; 2093
pH	нач	12,20	12,20
	ост	10,48	10,89
Жесткость, мг-экв/дм^3	нач	16,80	16,80
	ост	4,00	3,00
$[Ca^{2+}]$, мг-экв/дм^3	нач	8,80	8,80
	ост	2,00	1,00
$[SO_4^{2-}]$, мг-экв/дм^3	нач	13,30	13,30
	ост	10,00	0,40
$Щ_{общ}$, мг-экв/дм^3	нач	6,00	6,00
	ост	6,00	9,00
$Щ_{гидратная}$, мг-экв/дм^3	нач	0,00	0,00
	ост	3,50	7,00
$[U]$, мг/дм^3	нач	4,20	4,20
	ост	0,75	0,00

При этом было отмечено, что во всех случаях в использованном диапазоне расходов извести и гидроксоалюмината натрия эффективность очистки воды от соединений урана была очень высокой. Это объясняется тем, что начальные значения pH растворов были на уровне 12. Кроме того, в процессе использовались значительные количества гидроксоалюмината натрия, который очень эффективно связывает соединения урана при pH>8.

Высокую эффективность умягчения воды можно объяснить тем, что на первой стадии обработки pH достигает 12, что обеспечивает полный гидролиз ионов магния. Избыток ионов кальция связывается при обработке воды углекислотой в виде карбонатов. Сульфаты с воды выделяются в виде сульфогидроксоалюмината кальция.

Недостатком этого процесса является необходимость использования углекислоты на второй стадии обработки воды. Поэтому для снижения pH обработанной воды при ее известковании вместо гидроксоалюмината натрия был использован 2/3 гидроксохлорид алюминия.

Таким образом, в результате проведенных исследований показано, что при использовании алюминиевых коагулянтов при очистке шахтных вод добычи урана методом известкования, можно достичь значительной эффективности при извлечении сульфатов, умягчении воды и очистке ее от соединений урана.

Список литературы:

1. Кучерик Г.В. Дослідження процесів пом'якшення при демінералізації шахтних вод на аніоніті АВ-17-8 [Текст] / Г.В. Кучерик, Ю.А. Омельчук, М.Д. Гомеля // Східно-Європейський журнал передових технологій. – 2013. – Т. 2/11, № 62. – С. 35–38

2. Шаблій, Т.О. Очищення мінералізованих стічних вод від сульфатів та їх пом’якшення [Текст]/ Т.О.Шаблій, В.В.Рисухін, М.Д.Гомеля//Вісник національного технічного університету «ХПІ».–2011.–№43.–С.31–38

3. Рисухін, В.В. Вилучення сульфатів із концентратів, що утворюються при нанофільтраційній демінералізації води [Текст]/В.В.Рисухін, Т.О.Шаблій, В.С.Камаєв, М.Д.Гомеля // Экология и промышленность.–2011.–№4.–С.83–88.

4. Рисухін, В.В. Очищення від сульфатів вод з підвищеною мінералізацією та жорсткістю [Текст]/ В.В.Рисухін, Т.О.Шаблій, В.С.Камаєв, М.Д.Гомеля//Екологічна безпека.–2011.–№2.–С.70–75.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК АРТ-ТЕРАПІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА

Сакалюк О.П.

Київський національний торговельно-економічний університет

Кандидат педагогічних наук

Проблема насильства у сім'ї заявляє про себе на повний голос. Дослідження, які проводилися в Україні підтверджують надзвичайну гостроту проблеми і поширення різних форм насильства над неповнолітніми. Діти, які пережили насильство, важко ідуть на контакт і розповідають про свої потаємні переживання і страхи. Майбутнім учителям початкової школи важливо звертатися до різноманітних інноваційних методик роботи із дітьми до яких вчинили насильство. Серед них виокремлюють арт-терапію, що насамперед необхідна людям, котрі не можуть без зусиль висловити свої думки, переживання, емоції, адже виразити їх засобами творчості легше, ніж розповісти про них.

Важливий внесок у розвиток арт-терапії, як особливої наукової дисципліни, внесли: Е. Крамер, М. Наумбург, Я. Квітковська, Дж. Райн. Особливості реабілітаційної роботи через методи арт-терапії виокремили такі вчені, як: Т.Д. Зінкевич-Євстігнєєва, А.Р. Панова, О.Л. Холстова, А.І. Копитін, І.А. Малишевська та ін.

Актуальні арт-терапевтичні техніки в педагогіці та психології, адже всі люди стикаються з проблемою міжособистісних відносин. Арт-терапія не тільки дозволяє висловити свої страхи, емоції і почуття, а й дозволять адаптуватися до життя в суспільстві, зрозуміти навколишній світ, навчитися розуміти інших людей.

Термін арт-терапія в перекладі з англійської означає «лікування, засноване на заняттях художньою творчістю»[4, с. 42].

Арт-терапія - це синтез декількох галузей наукового знання (мистецтва, медицини і психології). У лікувальній і психокорекційній практиці вона — сукупність методик, видів мистецтва у своєрідній символічній формі, що дозволяють за допомогою стимулювання художньо-творчих (креативних) проявів людини здійснити корекцію порушень психосоматичних, психоемоційних процесів[5, с. 164-165].

Зазначимо, що на сьогодні виокремлюють чотири варіанти застосування арт-терапевтичних технік майбутніми вчителями початкових класів:

1) пасивна арт-терапія – передбачає аналіз та інтерпретацію картин (репродукцій);

2) активна арт-терапія – зосереджена на самостійній творчій діяльності молодших школярів, яка розглядається як лікувальний чинник;

3) поєднання пасивної і активної арт-терапії;

4) навчання учня творчій діяльності і вибудовування взаємин з вчителем, який виконує роль арт-терапевта[2, с. 44].

Види арт-терапії, представлені у психології, педагогіці та медицині, відповідають існуючим видам мистецтв. Серед них найпоширеніші:

Ізотерапія (*Малювання)* - одна з основних технік арт-терапії. Малювати можна чим завгодно, але слід пам'ятати, що нервовій дитині краще використовувати крейду, тому що акварель, яка розтікається, може спровокувати тривогу. Крейду легше контролювати, і переносить це відчуття на життя.

Акватіпія – техніка малювання водяними фарбами, яке зводиться до друкування малюнка на спеціальному папері, технічний різновид граверного друку, побудований на застосуванні знежиреної (водяної) фарби, завдяки чому відтиск схожий на акварельний малюнок[1].

Колаж робиться з газетних і журнальних вирізок, природних матеріалів, фотографій, кольорового паперу.

Серед сучасних засобів і напрямів в арт-терапії все яскравіше заявляє про себе перспективний напрям - ***орігамі.*** Це конструювання різноманітних паперових фігурок шляхом складання квадрата без вирізання та склеювання[6].

Для ***ліплення*** використовуються пластилін, глина, тісто. Учні можуть виліпити свій страх, подивитись і поламати, а потім створити протилежний стан - радості, щастя.

Музикотерапія - це вид арт-терапії, де музика використовується в лікувальних або корекційних цілях[7].

Танцювальна арт-терапія. Тіло є ніби екраном, на якому відображаються всі емоційні переживання, страхи, невдоволення. Вони

фіксуються у вигляді відповідних м'язових напругах, затискачах. Впливаючи на тіло, можна впливати на емоційний стан. Тому так важливо, щоб тіло мало можливість на «самовираження».

Стоун-терапія - це релаксаційна і оздоровча процедура, заснована на прикладанні до активних точок тіла гарячих і холодних каменів різних порід[8].

Драмотерапія. Театральні постановки на різну тематику сприятливо впливають на пам'ять, волю, уяву, почуття, увагу та мислення. У спектаклі можуть обігруватися ситуації з життя молодших школярів, їх взаємини та конфлікти з іншими людьми.

Ляльковтерапія як метод арт терапії дуже популярна серед фахівців з дитячої психології. Особливо ефективне використання методів і технік ляльковтерапії в роботі зі страхами у дітей.

Фототерапія. Робиться серія авторських фотографій, які потім аналізуються. Важливе використання сімейних фотографій, оскільки зображені події хоча й залишились у минулому, але підсвідомо вони продовжують впливати на людину. Фотографії допомагають пригадати минуле, усвідомити помилки, побачити образи[3].

Маскотерапія. Маска ліпиться на обличчі. Спочатку на шкіру наноситься крем, на який викладається перший шар паперу, а зверху приклеюється другий. Потім вона знімається й висушується, а далі розмальовується.

Ебру - техніка малювання на рідкій поверхні або воді, це спосіб самовираження, який ніколи не втрачає свого містичного чарівності з моменту виникнення задуму і до появи зображення на папері. Ебру-це малюнок однієї рідиною на поверхні іншої. Це можливо тільки, якщо у цих рідин різний поверхневий натяг.

Бодіарт-терапія - метод психотерапії, який з'явився на світ в результаті синтезу психології, філософії, етнографії та мистецтва. Тонка робота з тілом під час малювання, енергією і психо-емоційної сферою. М'яко змінює стан в душі і

в тілі, знімаючи накопичений негатив. Повертає в ресурсний стан легкості і радості. Приводить в рух життєву енергію в зонах застою

Основні цілі арт-терапії - самовираження, розширення особистого досвіду, самопізнання, внутрішня інтеграція особистості (різних її аспектів і компонентів) та інтеграція з зовнішньою реальністю (соціальної, етнічної, культурної).

Основна увага при проведенні арт-терапії приділяється ставленню дитини до своєї діяльності, своїх малюнків, гри на музичних інструментах тощо. Головне завдання майбутнього вчителя початкової школи спрямоване на розвиток мотивації дитини до діяльності, відбір прийомів арт-терапії для кращого формування мотиваційної сфери у дітей до яких вчинили насильство. Застосування технік арт-терапії підвищує пізнавальну активність дітей, сприяє сенсорному та руховому розвитку, концентрує увагу. Крім того, арт-терапія дозволяє здійснювати більш ефективний вплив на формування емоційної сфери, спонукає до подальшого розвитку компенсаторних властивостей збережених функціональних систем.

Список літератури:

1. Акватіпія: техніка малювання і нюанси створення малюнка на папері на прикладі майстер-класу по цій техніці.-2016.-[електронний ресурс].-Режим доступу: http://wellurkginka.ru/budinok/rukodillja/8417-akvatipija-tehnika-maljuvannja-i-njuansi.html.

2.Бриндіков Ю. Л. Арт-терапія: суть, можливості роботи з військовослужбовцями учасниками бойових дій//Ю.Л. Бриндіков /Науковий вісник Ужгородського університету.Серія:«Педагогіка.Соціальна робота». – 2017. – ВИПУ 2 (41).-С.44.

3.Власюк М. Арт-терапія: лікування мистецтвом.-.2009.- [електронний ресурс].-Режим доступу: http://osvita.ua/school/teacher/2624.

4. Копытин А.И. Теория и практика арт-терапии / А.И. Копитин. – СПб.: Питер, 2012. – 314 с.-С.42.

5. Левченко И.Ю. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учебник для вузов / Е.А. Медведева, И.Ю. Левченко, Л.Н. Комиссарова, Т.А. Добровольская. - М.: Академия, 2001. – 248 с. -С.164-165.

6.Методи арт-терапії. Методи роботи із спеціальними групами клієнтів.-2010.- [електронний ресурс].-Режим доступу: http://xreferat.ru/77/2658-1-metodi-art-terap.html.

7. Психолого-педагогічна профілактика та арт-терапія в школі.[електронний ресурс].-Режим доступу: http://ua.textreferat.com/referat-10623-5.html.

8. Стоун-терапія: каміння для здоров'я та краси.[електронний ресурс].-Режим доступу:http://zhyvyaktyvno.org/index.php/news/stoun-terapya-kamnnya-dlya-zdorovya-ta-krasi.

УДК 631.43

ЩІЛЬНІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ПРИ ІНТЕНСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ

Світовий В.М.

Уманський національний університет садівництва,

кандидат с.-г. наук, доцент

Щільність чорноземних ґрунтів значно впливає на врожайність с.-г. культур. За даними ряду дослідників оптимальною слід вважати щільність в умовах середнього за зволоженням року для чорноземів на лесах для кукурудзи на зерно 1,15-1,20 г/см^2 [1, 2]. Використання сучасних технологій часто призводить до переущільнення ґрунту [3], наслідком чого є погіршення умов росту та зниження продуктивності с.-г. культур.

Метою нашого дослідження було вивчити щільність чорнозему опідзоленого за інтенсивної технології тривалого (10 років) вирощування монокультури кукурудзи на зерно в умовах Уманського району Черкаської

області на різних видах рельєфу при систематичному застосуванні механізованого обробітку та порівняти з посівами кукурудзи, що розміщені на ділянках де важка с.-г. техніка застосовувалась лише для оранки, а інші роботи проводились вручну або з застосуванням легких мотоблоків.

Провівши дослідження ми виявили, що застосування традиційної технології з використанням важкої техніки зумовлює щільність орного шару ґрунту на рівні 1,42 - 1,58 г/см^2 і при цьому рельєф ділянки мало впливав на даний показник (табл. 1).

Таблиця 1

Щільність чорнозему опідзоленого
при різних технологіях вирощування кукурудзи

Елемент рельєфу	Шар ґрунту, см	Щільність, г/см^2	
		традиційна технологія	з мінімальним використанням важкої техніки
височина	0-10	1,48	1,21
	10-20	1,46	1,21
	20-30	1,33	0,94
	40-50	1,03	1,04
схил	0-10	1,44	1,00
	10-20	1,42	1,04
	20-30	1,20	1,03
	40-50	1,06	1,02
низина	0-10	1,58	1,01
	10-20	1,44	1,11
	20-30	1,21	0,98
	40-50	1,03	1,20

Підорний шар ґрунту 20-30 см виявився ущільненим більше за оптимальний показник на ділянках розміщених на височині. На схилових ділянках і в низині підорний шар ґрунту по показникам щільності був близьким до оптимальних.

Виключення використання важкої техніки з більшості технологічних операцій вирощування кукурудзи зумовило формування більш сприятливої для рослин щільності ґрунту як в орному, так і в підорному шарі. При цьому для ділянок височини також було характерне збільшення щільності ґрунту в порівнянні з ділянками схилу та низини.

В умовах Уманського району Черкаської області традиційна технологія вирощування кукурудзи на зерно зумовлює формування щільності орного та підорного шарів ґрунту на рівні, вищому за оптимальні показники. Мінімальне використання важкої техніки в технології вирощування кукурудзи на зерно зумовлює формування щільності ґрунту на рівні оптимальних показників.

Список літератури:

1. Основи органічного виробництва: навч. посіб. для студ. агр. вищ. навч. закл. / П. О. Стецишин, В. В. Пиндус, В. В. Рекуненко та ін. - Вид. 2-ге, змін. і доповн. - Вінниця : Нова Книга, 2011 - 552 с.

2. Малиенко, А.М. Требования культур к физическим свойствам почвы / А.М. Малиенко. // Научные основы устойчивого ведения зернового хозяйства: под ред. В.Ф. Сайко. – К.: Урожай, 1989. – С. 93-95.

3. Медведев В.В. Некоторые изменения физических свойств черноземов при обработке / В.В. Медведев. // Почвоведение . – 1979. –№1.– С. 79–81.

УДК 630.265/266

ВІТРОЗАХИСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ АЖУРНИХ ТА ЩІЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Сидоренко С.В[1].
м.н.с лабораторії лісових культур та агролісомеліорації,
https://orcid.org/0000-0003-1426-7614, sidorenko_svit@ukr.net
Гладун Г. Б[2].
д-р с.-г. наук, науковий керівник, gladun_g@ukr.net
[1]Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації імені Г. М. Висоцького
[2]Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Полезахисні лісові смуги, як відомо, зменшують швидкість вітру та поліпшують мікроклімат на прилеглих полях. Ефективність вітроломної дії лісових смуг залежить від їх висоти, конструкції та кута підходу вітру до смуги. За відсутності проведення санітарних та лісівничих заходів у полезахисних лісосмугах проектні конструкції змінюються від найбільш ефективних продувних до щільних та ажурних. Через відпад дерев верхнього ярусу і збільшення освітленості у лісосмугах часто формується густий нижній ярус з підліску та підросту, що сприяє зміні конструкцій полезахисних смуг.

Ефективність меліоративного впливу захисної дії полезахисних смуг пов’язана протяжністю зони зниження швидкості вітру та ступенем найбільшого зниження швидкості вітру з навітряного та підвітряного боку та ступенем найбільшого зниження швидкості вітру в ній. Пропорційно зі зниженням швидкості вітру відбувається зміна інших елементів мікроклімату, яка залежить від аеродинамічної решітки, що створюється кронами та стовбурами дерев. Вплив їх полягає в гальмуванні швидкості вітру та створення турбулентності вітрових потоків на різні відстані. Захисний ефект з навітряного

боку відмічається до відстані 5 Н (Н – захисна висота насадження) з навітряного боку і 25 Н – із завітряного. Зона впливу 30 Н була прийнята агролісомеліоративною практикою у зв'язку з крупнотоварним виробництвом, де площі окремих господарств сягали 3-4 тис. га і тому ширина міжсмугових відстаней була пристосована до застосування широкозахватної техніки, що і було критерієм для створення системи полезахисних насаджень всупереч екологічним нормативам (Гладун, *2013*).

Пилипенко О.І встановив, що вітроломні функції найкраще виконують вузькі смуги (до 15 м) лісові смуги продувної та слабо ажурної конструкції з коефіцієнтом продувності 0,3-0,4, розташовані перпендикулярно до напрямку шкодочинних вітрів. За даними інших авторів дальність впливу лісових полезахисних смуг може сягати 100 *Н,* а зона господарського ефективного зниження вітру обмежується 30-35 *Н* із завітряної сторони смуги *(*Соваков*, 2007).*

У системі полезахисних смуг дослідного господарства ННВЦ «Дослідне поле» ширина полів становила 283-307 м . Ширина лісових смуг по крайніх рядах сягала 10 м; по проекціях крон узлісних рядів – 16-22 м. Ширина по проекціях крон була у 1-2 рази більша, ніж ширина по крайніх рядах плюс одне міжряддя. Вік полезахисних насаджень становив 58-63 роки; середня висота насаджень – 16,4-18,1 м. Повнота, залежно від ширини лісової смуги, з урахуванням ширини смуги по крайніх рядах плюс одне міжряддя становила 0,7-0,85. Лісові смуги 3-4-рядні, створено рядовим способом садіння дуба звичайного (*Quercus robur* L.*).*

Дослідні варіанти було закладено в основних полезахисних лісових смугах, які входять у систему полезахисних лісових смуг. Кут підходу вітрових потоків до них становив 90° (±10°). Заміри проводили на висоті 1 м в системі полезахисних лісових смуг в облистяному стані. В нових рекомендаціях доведена ефективна відстань складає 25 Н, у тому числі 5 Н з навітряної сторони (Уточнені нормативи, *2011*).

Для порівняння були вибранні типові для дослідного господарства смуги

щільної і ажурної конструкції, які розміщенні в системі. Щільна лісова смуга № 61 з ажурністю вертикального поздовжнього профілю 10-15 %. Такі лісові смуги діють на зміну вітрового потоку як непроникні перешкоди, і тому виникає повітряний вихор, який створює турбулентність поблизу узлісної частини смуги з різким падінням швидкості вітру. З навітряного боку повітряний потік починає знижувати свою швидкість на відстані 10 *H* до лісової смуги на 10-15 %, на відстані 5 *H* зміна сили вітру стає суттєвішою (зменшується на 25 %), на відстані 2,5 *H* знижується на 40-60%. Мінімальну швидкість вітру було встановлено в середині смуги швидкість вітру була на 80 % меншою порівняно до швидкості вітру у відкритому незахищеному полі. Зі збільшенням відстані від лісової смуги із завітряного боку швидкість вітру збільшується рівномірніше, ніж з навітряного боку: на відстані 2,5 *H* – швидкість вітру була на 48 % меншою від контролю; на 5 *H* – на 35 %; і на 10 *H* (середина поля) на 10% від контролю.

Сумарна швидкість вітру під впливом полезахисної смуги у середньому знижується на 31 % (навітряний бік – на 24,8 %; завітряний бік – 38,2 %). Найбільше зниження швидкості вітру було встановлено безпосередньо у полезахисній смузі – 20 % від контролю.

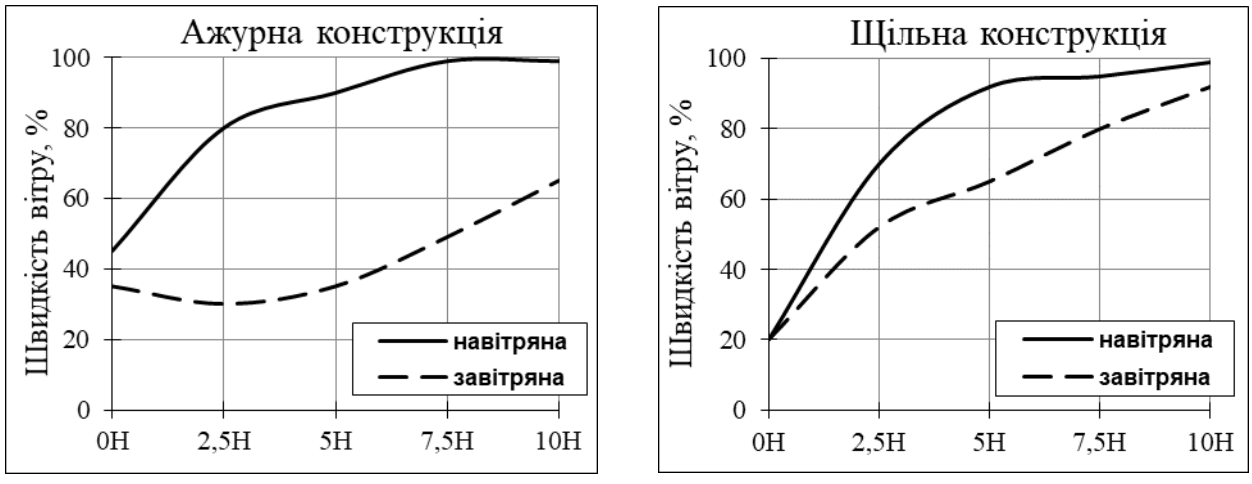

Рис. 1 Вплив полезахисних смуг різної конструкції на зміну швидкості вітру

Ажурна лісова смуга №64 мала ажурність вертикального поздовжнього профілю 35 %. Ажурні лісові смуги, діють на вітровий потік як екран–решітка.

В приузлісній частині 10 Н навітряного боку та до 10 Н із завітряного боку лісової смуги зафіксовано зниження середньої швидкості вітру на 37,3 % (на навітряному боці – на 17,4 %; завітряному боці – на 57,2 %). Найбільше зниження швидкості вітру відмічене на завітряному боці полезахисної смуги на відстані від смуги 2,5-5,0 Н (зниження швидкості вітру склало 70–75 % від контролю). Проведені дослідження підтвердили результати, отриманні іншими авторами стосовно захисного впливу полезахисних лісових смуг щільної і ажурної конструкції, поширених на дослідному об'єкті. З завітряного боку лісових смуг ефективне зниження вітру встановлено: для ажурних смуг – до відстані 10,0 *Н* (середина поля); для щільних – до 7,5 Н. З навітряного боку лісових смуг ефективне зниження вітру встановлено: для ажурних смуг – до відстані 2,5–5,0 *Н*; для щільних – до 5,0 *Н*.

Таким чином, ажурні лісові смуги у системі полезахисних смуг дослідних полів ХНАУ ефективніше знижували швидкість вітру. Встановлено, що за умови розміщення смуг щільної конструкції у системі полезахисних смуг сумарна швидкість вітру від впливу полезахисної смуги поступається смугам ажурних конструкцій лише на 6 %. Така незначна різниця пояснюється меншою ефективністю дії полезахисних смуг ажурних конструкцій з навітряного боку – сумарна швидкість вітру зменшується на 17,4 %, тоді як у щільної конструкції цей показник з навітряного боку становить 24,8%. Вітрозахисний потенціал ажурних полезахисних смуг повною мірою розкривається з завітряного боку смуги, коли сумарна швидкість вітру знижується в середньому на 57,2 %, тобто на 20 % ефективніше, ніж на завітряному просторі щільних конструкцій.

Список літератури:

1. Гладун Г.Б. Удосконалення організаційно-структурних параметрів полезахисного лісорозведення / Г.Б. Гладун // Посібник українського хлібороба // Науково-практичний щорічник. - К.,2013. -Т.1.-С. 175-179.

2. Пилипенко А.И. Ветрозащитная эффективность полезащитных лесных полос различных конструкций в облиственном и безлистном состоянии:

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-х. наук / А.И. Пилипенко. – К. – 1973. – 32 с.

3. Соваков О. В. Конструктивні особливості і меліоративна ефективність полезахисних лісових смуг / О. В. Соваков. // Наукові доповіді Національного університету біоресурсів і природокористування України. - 2014. - № 3. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nd_2014_3_16.

4. Уточнені нормативи мінімально необхідної захисної лісистості для природно-кліматичних зон України/ Г.Б. Гладун, В.Ю. Юхновський, Н.М. Сірик та ін. – Харків, 2011. – 17 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА СУБКУЛЬТУРИ ДІТЕЙ НА БАЗОВИХ СТАДІЯХ ЕПІГЕНЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

Сіткар В.І.

канд. психол. н., доцент кафедри практичної психології

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

SitkarV@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-0465-2973

Теоретичні основи психосоціальної концепції розвитку закладено в працях Е. Еріксона. До того ж В. Ільїн у своїх дослідженнях показав, що епігенетичний принцип Е. Еріксон вважав універсальним, що діє як на онтогенетичному, так і на соціогенетичному рівнях, а отже, дозволяє розглядати ці дві лінії розвитку в їх органічному взаємозв’язку. В межах вікової періодизації, яку запропонував Е. Еріксон, життєвий цикл людини представляється у вигляді послідовності восьми вікових криз, кожну з яких можна розглядати як поворотну точку в процесі розвитку. В основі кожної кризи лежить конфлікт між позитивним, вітальним началом в людській природі і негативним, деструктивним началом в їх специфічних проявах, що характерні

для даного віку. Розв'язання цих конфліктів визначається генетичними задатками, результатами попереднього розвитку та соціальним контекстом [1].

Саме одним із таких соціальних контекстів в період дитинства є дитяча субкультура. Через механізми наслідування, навіювання, переконування, інтеріоризації, адаптації, через участь в різних іграх, дитина засвоює набір ролей, які їй належить виконувати в суспільстві і «вводить» у свою систему поведінки ті шаблони, які санкціоновані референтною групою, тобто привласнює та індивідуалізує змісти і форми загальнолюдської культури і дитячої субкультури зокрема. У дитячій субкультурі, як невід'ємній частині загальнокультурного середовища, формується певний життєвий досвід дитини. Прилучаючись до неї, дитина приймає і формує вікові норми поведінки в групі однолітків, засвоює ефективні способи виходу з важкої ситуації, досліджує межі дозволеного, розважається, вирішує свої життєві проблеми, набуває навичок впливу на інших, пізнає світ, себе, оточуючих. Завдяки феномену субкультури задовольняються важливі соціальні потреби дитини, зокрема, потреби усамітнення, встановлення стосунків з людьми за межами сімейного кола, потреба в самостійності та участі в соціальних процесах [2].

В контексті психосоціального підходу механізм взаємозв'язку онто-та соціогенетичних ліній розвитку і засвоєння субкультури подається у вигляді досить простої та зрозумілої схеми (табл.1).

Аналіз представленої схеми дозволяє констатувати, що в суспільстві, яке більш-менш продуктивно функціонує, створюються умови, що в цілому сприяють правильному розв'язку вікових криз розвитку. В результаті такого розв'язку розвиваються і формуються елементи ідентичності, що адекватні як генетично заданим потребам розвитку особистості, так і фундаментальним складовим соціальної структури суспільства. Позитивний розв'язок кожної кризи індивідуального розвитку означає набуття індивідом специфічної его-сили, енергію якої він в свою чергу, в процесі соціального функціонування вкладає у відповідні інститути суспільства, підтримуючи цим їх вітальність [1].

Таблиця 1

Розгорнута схема психосоціального розвитку Е. Еріксона у взаємозв'язку з субкультурою (*доповнена В.О. Ільїним та В. Сіткар[1; 2])*

Субкультура	Стадії індивідуального розвитку	Базовий конфлікт	Соціально-психологічні особливості	Внесок в позитивну ідентичність **(его-сила)**	Типове **его-відчуження**	Результат прогресивного розвитку	Референтне оточення	Базовий соціальний інститут
Дитяча субкультура (дитячий фольклор; ігри; правовий кодекс; гумор; інтереси; мода; філософствування; естетичні уявлення; табуювання; релігійні уявлення; тощо)	Орально-сенсорна (0-1 рік)	Довіра проти недовіри	Формування довіри і впевненості. Формування довіри до соціуму цілком залежить від здатності з боку матері передати дитині почуття постійності переживань і впізнаваності.	Надія	Тимчасова скутість	Енергія і життєва радість	Материнська персона	Релігія
	М'язово-анальна (1-3 роки)	Автономія проти сорому і сумніву	Основне завдання - вироблення балансу між забороненим і дозволеним, набуття навичок самоконтролю і самостійності. «Я – сам». «Я – те, що я буду»	Воля	Патологічне самоусвідомлення	Незалежність	Батьківські персони	Право, політика
	Локомоторно-генітальна (3-6 р.)	Ініціативи проти провини	За допомогою гри моделює різні соціальні ролі і набуває обов'язок і нові справи. Я – те, що Я буду»	Ціль	Тотальна рольова фіксація	Цілеспрямованість	Сім'я	Економіка
	Латентна (6-11 р.)	Компетентність проти неуспішності	«Чи здатний Я? «Я – те, чому Я навчився».	Впевненість	Стагнація дії (Застій)	Оволодіння знаннями та вміннями	Сусіди, вчителі, однокласники	Технологія
Підліткова та юнацька субкультура	Підлітковий вік, юність (11-18 р.)	Ідентичність проти сплутаності ідентичності	«Хто Я є?»	Цілісність	Тотальність	Самовизначення, відданість, вірність	Однолітки і партнери з неформальних груп, неформальні лідери	Ідеологія
Юнацька субкультура	Рання дорослість (18-25 р.)	Інтимність проти ізоляції	«Чи можу Я мати статеві стосунки?»	Любов	Нарцисичне відображення	Співробітництво	Друзі, сексуальні партнери	Сім'я
Професійні субкультури	Дорослість (26-64 р.)	Генеративність проти стагнації	Яке значення має моє життя сьогодні? Що я буду далі робити в житті?	Піклування	авторитарність	Творчість	Члени сім'ї, колеги по роботі	Освіта
Акме-субкультура	Зрілість (65 і більше)	Інтегративність проти відчаю	Робота закінчилась і появився час для роздумів та внуків	Мудрість	Безвихідь, безпорадність	Мудрість	Людство, філософські і релігійні авторитети	Культура

З точки зору психосоціальної концепції, розробленої В. Ільїним, в основі дитячої вітальності містяться генетично задані біологічні детермінанти розвитку. Це означає, що з самого початку дитяча вітальність в значній мірі детермінована вродженою унікальністю індивіда. В той же час, вже з перших днів життя починається процес соціальної взаємодії, який стає все більш багатоплановим в кількісному та якісному аспекті в міру дорослішання індивіда. В результаті такої взаємодії накопичується особистий досвід, який або підтверджує первинну унікальність та самоцінність індивіда – в цьому випадку вроджена індивідна унікальність підкріпляється переконаністю в своїй особистісній унікальності (як показано в концепції персоналізації В. Петровського, поняття «індивід» та «особистість» і описані ними види психологічної реальності є взаємопов'язаними, але не тотожними), – або, навпаки, пригнічує її, заганяючи індивіда в жорсткі рамки імперативу «бути таким, як усі» (а це вже інша субкультура). Зрозуміло, що в першому випадку має місце підкріплення дитячої вітальності, в той час як у другому – вона явно депривується. Одним з найбільш чітких проявів дитячої вітальності в соціально-психологічному контексті є потреба в персоналізації, яка проявляється в різних видах дитячої субкультури.

Під дитячою вітальністю розуміється потреба індивіда в прояві і підкріпленні на протязі всього життєвого циклу своєї, первинно біологічно детермінованої, унікальності в процесі соціальної взаємодії. Інституційна вітальність характеризує ступінь сприйняття соціальною системою змін і визначається результатом розв'язання на рівні базових інститутів діалогічного протиріччя між інноваційною та консервативною тенденціями суспільного розвитку. Взаємодія дитячої та інституційної вітальностей є головною рушійною силою психосоціального розвитку. В зв'язку з цим основним завданням соціалізації підростаючих поколінь є забезпечення умов, що дозволяють спрямувати в творче русло, і одночасно в максимальній мірі реалізувати, зумовлений дитячою вітальністю (часто дитячою субкультурою (додано автором)) потенціал руйнування існуючих і продукування нових

соціальних норм, підтримуючи цим динаміку суспільного розвитку. Таким чином, глобальний конфлікт між індивідом та суспільством отримує позитивний діалектичний розв'язок за рахунок цілеспрямованого застосування механізмів творчого руйнування [1].

Як висновок зазначимо, що в кожному суспільстві в процесі соціогенезу формується певний набір базових соціальних інститутів, які відображають (зазвичай в специфічних для кожного конкретного суспільства формах) універсальний досвід, який накопичило людство в ході історичного розвитку. До них відносяться: релігія, право і політика, економіка, технологія, ідеологія, сім'я, освіта та культура. Ці інститути безпосередньо пов'язані зі стадіями епігенетичного циклу як в змістовому, так і в хронологічному планах (з точки зору послідовності їх оформлення в процесі історичного розвитку людського суспільства). Це дозволяє розглядати онто- і соціогенетичний розвиток в якості взаємопов'язаних складових єдиного процесу психосоціального розвитку. Епіцентром даного процесу на індивідуальному рівні є формування в підлітковому віці психосоціальної ідентичності, або субкультури тінейджерів, що інтегрує его-компоненти, які виникають в результаті розвитку на ранніх стадіях епігенетичного циклу, і представляє собою інтрапсихічну структуру, від якісних характеристик якої залежить функціональність особистості в дорослому житті. Ідентичність зумовлює здатність індивіда до асиміляції особистісного та соціального досвіду і підтримування власної унікальності та суб'єктності в зовнішньому світі, що піддається змінам. Її якісні характеристики прямо залежать від результатів розв'язання конфліктів перших чотирьох стадій психосоціального розвитку (тобто дитячої субкультури), які є в цьому розумінні базовими.

Статусно-рольова позиція індивіда в контактних співтовариствах відкритого типу здебільшого зумовлена особливостями його психосоціального розвитку на базових стадіях епігенетичного циклу. Зокрема, типовий профіль психосоціального розвитку неформальних лідерів в таких співтовариствах характеризується стійким позитивним розв'язком базових конфліктів перших

чотирьох стадій епігенетичного циклу та особистісним структуруванням за принципом цілісності. В той же час стійке позитивне розв'язання базових конфліктів першої, третьої і четвертої стадій психосоціального розвитку мінімізує ймовірність потрапляння індивіда в нижній статусний шар неформальної інтрагрупової структури [1]. Співвідношенням рівнів дитячої та інституційної вітальностей визначається психосоціальний баланс в суспільстві, від якого залежать стійкість соціальної системи і траєкторія її розвитку. Найбільш репрезентативною в цьому плані є п'ята стадія вікового розвитку.

Список літератури:

1. Ильин В. А. Психосоциальная теория как полидисциплинарный подход к анализу социальных процессов в современном обществе : автореф. дис.. докт. психол. наук: 19.00.05 – Социальная психология; 19.00.13 – Психология развития, акмеология / В. А. Ильин. – М., 2009. – 59 с.

2. Сіткар В. І. Становлення особистості та суспільства крізь призму дитячої субкультури: сучасні тенденції / В. І. Сіткар // Сучасні акмеологічні дослідження: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : монографія / редкол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Я. С. Фруктова. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016. – С.163-180.

ДЕЯКІ ПРАКТИЧНІ КРОКИ В ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКОВІ УКРАЇНИ

Соболєв В.О.

Таврійський національний університет ім. В.І.Вернадського,

канд. хім. наук, доцент; +38 099 299 4097

william.sobolev@gmail.com

Глобальні кліматичні зміни ставлять нові виклики нашій цивілізації, але чи здатне Людство з його теперішнім менталітетом і рівнем відповідальності

протистояти наближенню екологічної катастрофи? Без конструктивного підходу і врахування негативних моментів в своїй життєдіяльності наша техногенна цивілізація може закінчити своє існування в найближчий час. Без сумніву, найнебезпечнішим із екологічних ризиків є парниковий ефект, головний компонент якого – наявність величезних запасів вуглекислого газу в атмосфері та об'єми його техногенної емісії (біля 20 млрд тон/рік). Ефект глобальної зміни клімату був офіціально визнаний Міждержавною Мадридською конференцією ООН в 1995 р., коли стало очевидно, що якщо в найближчі 15-20 років людство не зможе суттєво загальмувати темпи потепління, то доволі скоро буде треба адаптуватися до нових умов життя (або виживання!). За оцінками фахівців, до 2065 р. розміри збитків можуть перевищити валовий світовий продукт і це виллється в жорсткий дефіцит продуктів харчування. При цьому невідворотньо постане питання більшої частини людей «А заради чого працювати?» і почнеться зворотній відлік в розвитку цівілізації…

Автор пропонує наведені нижче практичні рішення деяких еколого-економічних проблем, що складають єдиний проект, без реалізації чого СЬОГОДНЯ для ЛЮДСТВА може ніколи не настати ЗАВТРА! Кінцевою метою проекту є екологічно чисте і продуктивне замлекористування і рекультивація неплідних територій із застосуванням органо-мінеральних композицій (ОМК) на модифікованій цеолітовій основі, очищення забруднених водних потоків та водної поверхні від нафто- і інших органічних забруднень із застосуванням базальто-волокнистих матеріалів, рішення інших еколого-економічних задач за допомогою утворених композицій. Комплекс робіт виконується у співробітництві з соавторами і партнерами (які нижче наведені у дужках).

Ремідиація забруднених теріторій із застосуванням органо-мінеральних композицій (М.А.Корбут, УжНВП «ОМК»)

Отримані раніше результати [1] доводять, що ОМК поліпшують структуру грунту, попереджають утворення нітратів, підвищують

продуктивність агровиробництва, зв'язують катіони важких металів і радіонукліди у комплекси, які не вимиваються водою, що забезпечує умови екологічно чистого землеробства без порушення традиційних сівозмін. При цьому ефективність зв'язування важких катіонів і РН у грунті до 99,8 %; ступінь переходу катіонів Pb, Zn, Cu та ін. до біомаси рослин зменшується в 4-5 разів вже в сезон застосування. Зв'язані важкі катіони не вимиваються водою на протязі декількох сезонів і не переходять у біомасу рослин.

У суміші з ОМК вибіркові сорбенти були випробувані з метою очищення земель від катіонів важких металів (м. Будапешт, район викидів акумуляторного заводу) і радіаційних забруднень (100 га в зоні відчуження Чорнобильської АЕС) та для підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва (Інститут агровиробництва ААНУ). Використання ОМК було рекомендоване для ліквідіції наслідків «цианідної катастрофи» у Східній Європі; можливе їх застосування для рекультивації «хвостосховищ) в уранодобувних регіонах. Вибірковий сорбент може бути компонентом фільтроматеріалів широкого призначення (водопідготовка; мікрокапсулювання та безпечне поховання токсичних речовин). Композиції типу ОМК в інших країнах (Угорщина, Росія, США) – прості суміші мінералів з органічним компонентом (напр., з курячим послідом) і не є самодостатніми і стабілізованими за складом мікро- і макро- елементів, а їх застосування передбачає одночасне використання міндобрив. Очікувані результати втілення нашого проекту в достатніх масштабах: повернення забруднених важкими катіонами, радіонуклідами, нафтопродуктами і порушених територій, в т.ч. нафто- і військових баз, в продуктивне господарювання; можливості «вертикального» екологічно чистого агровиробництва, рекультивація і консервація земельних та водних ресурсів на користь майбутніх генерацій людей; озеленення неплідних та пустельних територій [2], відновлення тваринництва та птахівництва в екологічно чистих умовах; відновлення екологічно чистого міського середовища, забезпечення чистоти земельних і водних ресурсів, скорочення викидів вуглекислого газу; використання ресурсів

і відходів виробництва за проектом з метою отримання вторинних продуктів (напр., вогнегасних порошків спепризначення та ін.). Споживачами продукції можуть бути Агропромисловий комплекс, МінНС, Військово-промисловий і Енергетичний комплекси, а також муніципальна галузь. Можлива роздрібна реалізація продукції (для приватного сектору). ОМК можуть бути затребувані для рекультивації територій колишніх військових баз, індустріальних забруднень та земель, забруднених в результаті бомбардування в т.ч. з використанням мало збагаченого урану. Для очищення територій по технології, що пропонується, немає необхідності в переміщенні забрудненого грунту; при цьому підвищується врожайність та забезпечується отримання чистої продукції вже в сезон обробки грунту.

Переробка пило-сажових викидів ТЕС

В процесі діяльності теплоенергетичних підприємств утворюється величезна кількість золошлакових відходів (ЗШВ), використання яких, в т.ч. сухої золи виносу з електрофільтрів ТЕС, обмежено у зв'язку з їх токсичністю. Тому одна з найбільш актуальних проблем муніципальної екології – переробка таких відходів. Це можливо шляхом виділення із складу золи як шкідливих так і цінних компонентів та утилізації остаточної маси золи в будівельній індустрії і у виробництві добрив. Ми пропонуємо реалізувати спосіб переробки ЗШВ за допомогою спеціально синтезованого виду вибіркового сорбенту. Пропозиція ця характеризується тим, що технологічний процес засновано на адсорбційному видаленні токсичних катіонів та їх безпечному похованні в мікрокапсульованому стані, а також забезпеченням наступної утилізації продуктів переробки, а саме фракції, що включає макро- (традиційна переробка) і мікро-елементи, які видалені завдяки сорбційній екстракції і можуть бути використані як компоненти у виробництві ОМК.

Базальто-волокнисті матеріали для очищення водної поверхні (Г.Є.Павлик і ін., ІХП НАН України)

З метою вирішення важливих народно-господарських задач раціонального використання водних ресурсів, був розроблений ефективний

матеріал для очищення до слідової кількості водної і твердої поверхні від органічних забруднень на модифікованій базальто-волокнистій основі (нафтоємність 15-20 кг/кг, можлива багаторазова регенерація). Зібрані шляхом поглинання нафто продукти можна використовувати повторно). Технологія, що пропонується, і матеріал для очищення водної і твердої поверхні від нафтових забруднень відносяться до фізико-хімічних, сорбційних способів очищення. До переваг даного методу можна віднести можливість видалення забруднень любої вуглеводневої природи практично до любої остаточної концентрації, швидкість процесу та можливість збору нафти, що горить.

Наші досягнення в галузі розробки і створення нових матеріалів і технологій екологічного напрямку підготували базу для реалізації ідеї створення повністю замкнутої безвідходної схеми автономної життєдіяльності, в т.ч. в умовах територіальної ізоляції [3]. Практичне втілення ідеї Екопоселення утворює можливості реалізації концепції «Геліовегетарію», який забезпечує цілорічне енергоавтономне вирощування біоактивних продуктів оздоровчого харчування (*О.О.Іванько, акад. Міжнародної академії екології*). Розроблені системи життє забезпечення геліотеплиць дають можливість підвищити врожайність овочів до 60 кг/м^2; до -10 ^{0}С не використовувати опалення, а при сильних морозах – лише часткове резервне опалення сертифікованими котлами на любих горючих відходах; економити до 75% поливної води і на 50-75% забезпечувати теплиці азотом і фосфором; до 2-3 років не підживлювати грунт і т.д..

Субстратом для вегетарію є один із видів ОМК, що розроблена для безплідних грунтів і оснащена вологоутримуючим компонентом. В жаркому кліматі (40 – 50 ^{o}С) такий геліо вегетарій виконує функції „антитеплиці” (температура в функціональних приміщеннях 26-28 ^{o}С). Геліотеплиці є автономними самодостатніми спорудами, які дозволяють отримувати 3-5 врожаїв (в залежності від тривалості вегетації певних культур) на протязі року. Для реалізації технологій крапельного зрошення в теплицях може бути

запропоноване отримання води із повітря, яке відбувається майже без енергетичних витрат.

Розглянуті вище напрями діяльності засновані на широкому і кваліфікованому використанні невичерпних мінеральних покладів планети і мають еколого-економічну значущість, оскільки переслідують не тільки можливість протиставлення негативним наслідкам техногенної діяльності, але і в значному ступеню рішенню продовольчої проблеми, а саме в країнах, що розвиваються. *Додаткова особливість такого підходу – попередження масової міграції населення із регіонів, які потерпають від екологічних і економічних негараздів!*

Список літератури:

1. Sobolev W., Ilyin V., Nizhko V., Tkachenko V. Some results of using compositions on Zeolite basis for treatment of radiating-polluted soils /Abstracts of the 3-rd International Conference on Carpathian Euroregion Ecology "CERECO`2000" – Miskolc, Lillafured, Hungary. May, 21-24, 2000, p. 44-45

2 . Грунтова композиція для техногенно забруднених і неплідних грунтів пустельних територій. - Патент України №99999 від 2012, 25.10. Бюл. №20 / Соболєв В., Корбут Н., Котляренко В.

3. Соболєв В.О., Угрин В.П. Екологічно чиста система автономної життєдіяльності – ступінь до демократизації суспільства / Кн. 20 років Чорнобильської катастрофи. Погляд у майбутнє. Матеріали науково-практичної конф. – м. Ужгород, 18.04.2006. ТОВ "Видавництво "Мистецька лінія": 2006, с.19 -30

ВИВЧЕННЯ ЛІПОФІЛЬНОЇ ФРАКЦІЇ КРАЙОВИХ КВІТОК СОНЯШНИКА ОДНОРІЧНОГО

Соколова О.О.

м.н.с., Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», м. Харків, Україна

Гонтова Т.М.

д.ф.н., проф., зав. каф. ботаніки, Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

Пошук нових біологічно активних речовин з лікарської рослинної сировини та створення препаратів на їх основі завжди є та буде актуальною задачею сучасної медичної науки тому, що такі препарати мають малу токсичність, м'яку дію та рідко індукують алергічні реакції. Науковий інтерес с цей точки зору представляє соняшник однорічний (*Helianthus annuus* L.), родини айстрові (*Asteraceae*), що широко культивується в Україні, як джерело соняшникової олії. Водні та спирто-водні екстракти з сировини соняшника однорічного, а саме з квіток, кошиків та листків застосовуються у народній медицині як протизапальний, жовчогінний, гіпотензивний, протималярійний засіб [1].

За літературними джерелами у хімічний склад квіток та кошиків соняшника входять такі ліпофільні сполуки, як каротиноїди (β-каротин, фарадіол, арнідіол, тараксантин, кріптоксантин), які мають антиоксидантну дію [2].

Об'єктом дослідження були крайові квітки соняшника однорічного, зібрані з піддослідних ділянок у різних областях України у період цвітіння (червень – серпень) 2017 року. Було проведено підбір екстрагенту, який найбільш вичерпне екстрагує ліпофільні речовини з крайових квіток соняшника однорічного. Для чого наважку сировини екстрагували в апараті Сокслета різними екстрагентами протягом двох годин. У якості екстрагентів

брали метанол, ацетон, етилацетат, хлороформ, бензол и петролейний ефір. Отримані екстракти упарювали до видалення екстрагенту, зважували та визначали відсотковий вміст ліпофільної фракції гравіметричним методом. Найбільш повна екстракція була при використанні петролейного ефіру (Табл. 1).

Таблиця 1

Вихід фракції ліпофільних речовин при екстракції різними екстрагентами

Екстрагент	**Вихід, %**	**Екстрагент**	**Вихід, %**
Метанол	4,40 ± 0,20	Хлороформ	6,40 ± 0,25
Ацетон	4,24 ± 0,18	Бензол	5,37 ± 0,27
Етилацетат	4,21 ± 0,21	Петролейний ефір	6,80 ± 0,28

Визначення каротиноїдів проводили методом тонкошарової хроматографії у системі розчинників ацетон-петролейний ефір (1:2). На скляну хроматографічну пластинку із шаром силікагелю 60 F254 Merck наносили метанольні екстракти семі серій крайових квіток соняшника однорічного у дозі 10 мкл. Проявляли хроматограми обприскуванням розчином анісового альдегіду Р та подальшим нагріванням до 105˚С. У якості маркерів використовували розчини фармакопейних стандартних зразків (ФСЗ) – лютеін, судан та β-каротин. Зони на хроматографічному профілі були забарвлені у яскраве-малиновий та жовто-коричневий колір та відповідали сполукам каротиноїдної природи (Рис.1).

Також було визначено якісний та кількісний вміст жирних кислот у сировині крайових квіток соняшника однорічного хромато-масс-спектрометричним методом на хроматографі Agilent Technologies 6890N з мас-спектрометричним детектором 5973. У сировині присутні насичені жирні кислоти та ненасичені кислоти (Табл. 2).

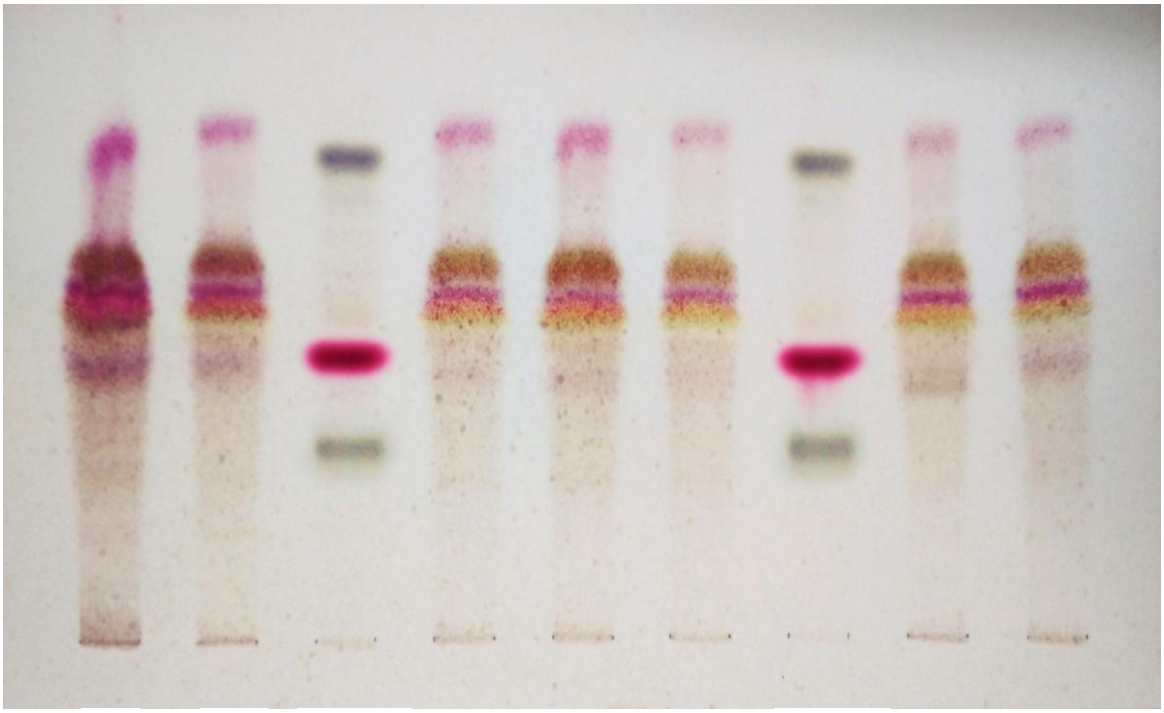

Рис. 1 – Хроматограма метанольних екстрактів крайових квіток соняшника однорічного, заготовлених в різних областях України, і розчинів ФСЗ: 1 - Київська обл.; 2 - Харківська обл.; 3 - Полтавська обл.; 4 - Херсонська обл.; 5 - Миколаївська обл.; 6 - Сумська обл.; 7 - Львівська обл.; ФСЗ – лютеин (ніжня зона), судан (середня зона) та β-каротин (верхня зона).

Таблиця 2

Вміст жирних кислот у крайових квітках соняшника однорічного

Назва кислоти	**Індекс**	**Вміст жирних кислот, мг/г**
Насичені жирні кислоти		
Лауринова	C12:0	0,44
Міристинова	C14:0	-
Пентадеканова	C15:0	-
Пальмітинова	C16:0	6,07
Пальмітолеїнова	C16:1	-
Маргаринова	C17:0	0,04
Стеаринова	C18:0	0,42
Арахінова	C20:0	0,14
Бегенова	C22:0	0,10
Трикозанова	C23:0	-
Лігноцеринова	C24:0	0,04
Ненасичені жирні кислоти		
Олеїнова	C18:1	1,45
Лінолева	C18:2	4,98
Ліноленова	C18:3	0,75
Загальна сума ЖК		**14,57**

Таким чином, крайові квітки соняшника однорічного є перспективною сировиною у подальших розробках фітопрепаратів на їх основі.

Список літератури:

1. Гродзінський, А.М. Лікарські рослини: Енциклопедичний довідник [Текст] / А.М. Гродзінский. – К. : Українська Енциклопедія, 1992. – 544 с.

2. Bashir, T. Chemistry, Pharmacology and Ethnomedicinal Uses of Sunflower: A Review. / T. Bashir, Z.U. Mashwani // Pure Appl. Biol. – 2015. Vol. 4(2). – P. 226–235.

Система реципрокного схрещування та продуктивність молодняку в залежності від способу годівлі

Соловйова А.О.

Харківська державна зооветеринарна академія, аспірант

Вступ. Останні роки проводилася значна кількість досліджень з удосконалення існуючих та створення нових спеціалізованих ліній, типів і порід свиней на внутрішньо-породній, а також міжпородних основах із метою подальшого їх використання у різних варіантах схрещування, породно-лінійної та міжлінійної гібридизації. Однак, для практичного використання їх необхідно попередньо перевірити на взаємну поєднаність. Необхідно в кожному конкретному випадку попередньо вивчити вихідні батьківські та материнські генотипи свиней на ефективність їх поєднання . Особливо це важливо в тих регіонах ,де розводять декілька різних порід свиней.

Актуальність теми. Однією з форм вивчення гетерозису щодо репродуктивних та відгодівельних якостей вважають реципрокні схрещування, де кожна з вихідних порід є і материнською і батьківською, а облік росту і розвитку чистопорідних та помісних свиней проводиться в аналогічних умовах. При реципрокному схрещуванні кожен з генотипічно різних батьківських типів

А і В використовується двічі – один раз в якості материнської та іншого разу як батьківська форма. Основні відмінності між реципрокними гібридами найчастіше викликані впливом материнського організму. Правильна організація міжпородного реципрокного схрещування дає можливість поєднувати в нащадках цінні властивості обох порід і в результаті цього отримане помісне поголів'я, яке в оптимальних умовах годівлі й утримання, скоріше відгодовується і має вищу оплату корму.

Матеріали і методи досліджень. Наші дослідження проводились в умовах ТОВ «НВП» Глобинський свиинокомплекс, і були спрямовані на найбільш ефективне та економічно вигідне поєднання порід, і батьківських форм при реципрокному схрещуванні, для отримання товарної свинини власного виробництва за рахунок ефекту гетерозису при мінімальних затратах.

Визначали репродуктивні та відгодівельні якості свиней породи ландрас з великою білою за реципрокного схрещування та провели порівняльне вивчення окремих господарських і біологічних особливостей одержаного молодняку різного походження за використання на відгодівлі повноцінних комбікормів за існуючими нормами і досхочу.

Результати й обговорення досліджень. У досліді приймали участь чистопородні тварини у вигляді батьківської і материнської форм.

Молодняк отриманий від поєднання пород шляхом реципрокного схрещування оцінювався за показниками:

- Годівля за нормами
- Годівля досхочу
- Вік досягнення 100 кг, дні
- Середньодобові прирости
- Витрати кормових одиниць

Результати досліджень представлені у таблиці.

Відгодівельні якості молодняку свиней.

Піддослідні групи	Поєднання	Годівля за нормами		
		Вік досягнення 100 кг,дні	Середньодобові прирости,г	Витрати корм.од.
I (контрольна)	ВбхВб	186	632	4.29
II	ВбхЛ	182	687	3.99
III	ЛхВб	184	664	4.12
IV	ЛхЛ	180	694	3.93
Піддослідні групи	Поєднання	Годівля досхочу		
		Вік досягнення 100 кг,дні	Середньодобові прирости,г	Витрати корм.од.
I (контрольна)	ВбхВб	176	688	4.05
II	ВбхЛ	170	744	3.75
III	ЛхВб	172	724	3.88
IV	ЛхЛ	174	715	3.87

Норми годівлі свиней при середньодобовому прирості

Показники	Жива маса,кг						
	40	50	60	70	80	90	100
	Середньодобий пріст,кг						
	410	520	600	650	700	750	800
ЕКО	2,65	2,99	3,48	3,96	4,35	4,55	4,59
Обмін,енергія МДж	26,5	29,9	34,8	39,6	43,5	45,5	45,9
Суха речовина, кг	1,87	2,11	2,45	2,73	2,92	3,05	3,05
Сирий протеїн	366	401	452	499	522	523	528
Перетрав.,протеїн , г	285	313	353	389	407	408	412
Лізин, г	16,4	17,9	20,2	22,2	22,6	22,7	22,9
Греонін, г	10,7	11,6	13,1	14,6	15,1	15,2	15,3
Метіонін + цистин,г	10,2	11,1	12,5	14,0	14,7	14,8	14,9
Сира клітковина, г*	105	118	137	153	185	195	196
Сіль, г	11	12	14	16	17	18	18
Кальцій, г	16	18	20	22	24	25	25
Фосфор, г	13	14	16	18	19	20	20
Залізо, мг	166	181	204	225	242	251	253
Мідь, мг	23	25	29	32	35	37	37
Цинк, мг	110	112	140	157	171	178	179
Марганець, мг	89	99	113	127	138	144	145
Кобальт, мг	2,3	2,5	2,9	3,2	3,5	3,7	3,7
Йод, мг	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7
Каротин, мг**	11,1	12,0	13,3	14,6	15,6	16,2	16,3

Вітаміни							
А,тис. МО	5,6	6,1	6,7	7,4	7,9	8,0	8,1
С,тис. МО	0,56	0,62	0,66	0,72	0,77	0,81	0,83
Е, мг	55	61	70	78	85	89	90
В6, мг	4,3	4,7	5,2	5,6	6,0	6,2	6,2
В2, мг	5,8	6,4	7,4	8,2	8,8	9,1	9,2
В3, мг	27	29	34	38	41	43	43
В4, мг	1,9	2,1	2,4	2,7	2,9	3,1	3,1
В5, мг	110	122	140	157	171	178	179
В12, мг	44	47	57	62	68	70	71

*не більше

** вітамін А або каротин

Як свідчать дані таблиці , у разі нормованої годівлі кращими показниками характеризувалися помісі та їх аналоги IV (Л×Л) піддослідної групи. Аналогічна тенденція щодо відгодівельних якостей збереглася й у випадку відгодівлі тварин досхочу. У разі годівлі свиней досхочу суттєвої різниці за відгодівельними якостями між молодняком піддослідних груп не спостерігалося, однак збереглася тенденція переваги генотипу ВБ×Л над їх аналогами I групи. Методами зоотехнічної та економічної оцінок встановлено, що незалежно від рівня годівлі найбільш низькою собівартістю 1 центнера приросту характеризувалися помісні підсвинки.

Ми вважаємо, що таким результатам сприяло те, що велика біла порода, як базова порода забезпечила консолідацію господарсько-корисних ознак, а завдяки породі ландрас будуть формуватися висока м’ясність та її якісні показники.

Висновки. Отримані експериментальні дані, а також їх статистична обробка дають можливість зробити наступні висновки:

- Схрещування свиней великої білої породи з породою свиней ландрас сприяє більш інтенсивному росту й покращенню якості отриманого приплоду.

- Гібриди отримані в результаті реципрокного схрещування ВбхЛ та ЛхВб мають суттєвий ефект гетерозису завдяки концентрації генів та гетерозиготності.

Список літератури:

1. Дурст, Л. Відгодівля свиней на соковитих кормах / Л. Дурст // Агросвіт України. – 2011. – № 1. – С. 28–29.

2. Жук, П. Премиксы в рецептуре свиновода / П. Жук // Зерно. – 2011. – № 3. – С. 150–152.

3. Пичкур, В. Корма для свиней / В. Пичкур // Фермерське господарство. – 2011. – № 3. – С. 22–23.

4. Попсуй, В. Енергетична та протеїнова забезпеченість раціонів свиней / В. Попсуй // Пропозиція. – 2012. – № 1. – С. 120–123

5. Калашников А.П. Нормы и рационы кормления сельскохозяйственных животных / А.П. Калашников, В.И. Фисинин, В.В. Щеглов и др. — Справочное пособие. 3-е издание; под ред. А.П. Калашникова, В.И. Фисинина, В.В. Щеглова, Н.И. Клейменова. — Москва: Джангар, 2003. — 456 с.

6. Генофонд свиней Украины и его использование / В. Герасимов, Д. Барановський, А Хохлов, Е. Пронь // Генофонд свиней Украины и его использование // Свиноводство. – 2009. – № 2. – С. 5–8.

7. Остапчук П. П. Породи свиней та їх використання / Остапчук П. П. – К. : Урожай, 1980. – 188 с.

SKYPE-LESSONS AS A TYPE OF DISTANT EDUCATION

Starodubtseva L. G.

Assistant teacher at the faculty of humanities at National Aerospace University named after M.Ye. Zhukovskyi “KhAI”

The Internet creation cannot be overestimated as one of the greatest achievements of scientific and technical advance. At the same time, being crucially important tools for information search and data exchange among those who already know foreign languages the World Wide Web and computer technologies can give required help to those being on the way of language learning.

In this work we discuss a method of learning foreign languages, which is based on the Internet technologies. They are language lessons with the usage of the Internet program Skype. It can be considered a distant-training method as a student does not have to go to a certain institution where the educational process takes place, but having chosen a distant-training course, stays at home or at work while studying. This advantage of the method is especially significant for specialists whose fast pace of life and large amount of information to be learnt in their professional sphere limit the time they can spend on language study.

When speaking about lessons by means of the Skype program usage we should note that in this case the teacher is an integral part of the education process, and even despite the fact that the teacher is far away and training completely depends on technology, and namely computer equipment, high quality Internet connection, and of course, power supply, a strict control of the learning process is provided. In this case, despite the fact the teacher can be called virtual, he/she makes study active, has an opportunity to organize a high quality process of learning.

It should also be emphasized that lessons can be in real time and in a non-active mode. However, distant training in real time brings much more positive results, as direct communication between a teacher and a student allows instant creation of language immersion, and, if problems arise due to the fact that a student may fail to understand a certain topic being studied, there is always a possibility to turn to the teacher for help. Moreover, a student can have an immediate response and remarks on mistakes, if there are some.

Therefore, close informational interaction facilitates an effective study process, since, on the one hand, all skills are practiced during the lesson, knowledge of grammar is acquired and improved, as well as vocabulary is enriched; and on the

other hand, the process of study is less time-consuming and tiring, because neither a student nor a teacher spends time on travel to a place of study. The time saved allows a teacher to concentrate on the methods of teaching and pay more attention to students, which is also one of the undoubted advantages of Skype lessons.

According to the English teacher, Anna Kotova who has done a survey on advantages and disadvantages of learning with the help of Internet-based technologies, Skype lessons can be conventionally divided into two types. The first one is when the lessons almost do not differ from traditional forms. The other one involves inclusion of only speech practice.

At the same time, the English teacher Eveline Hesse who implements the first form of Skype lessons, claims that the course of a virtual lesson is the same as in a real class. It consists of revision of the previous material and introduction of a new topic with practice in the form of various vocabulary and grammar exercises, etc. However, the lesson time is not spent on checking home assignment, as it is usually sent to the teacher by the students in advance via e-mail or to the chat. Consequently, more time is left for practice, which can sometimes be a problem in a real class.

The second type of Skype lessons is supported by the head of Ukrainian virtual school “Language Online”, Volodymyr Hromushko, who claims that learning a foreign language via the Internet is, first of all, interesting for those whose aim is to master or practise a spoken language. Therefore the majority of the language learners at this school are young people travelling much, using the Internet actively and being on the way of making a career.

One more point of view on the main emphasis in terms of language skills is suggested by Viktor Mashchenko, another English teacher conducting lessons via Skype. He insists that to master a foreign language a person must read and listen, and the only reason for giving a written assignment is a student’s request for it. It should be admitted that such a type of lessons is rather far from generally accepted academic classes.

Anna Kotova also mentions the opinion of a 23-year-old Skype tutor Max Nogaj from Germany who is convinced that Internet lessons of a foreign language

should resemble a simple free talk of old friends, without any explanation of grammar rules at all, as it is not of vital importance since a conversation on everyday life topics require only introduction and practice of new vocabulary.

Unfortunately, Skype lessons have their disadvantages compared to other types of learning a foreign language. The most frequent problem which is faced by absolutely all participants of the Skype study process is technical troubles, such as

- a sudden disconnection with the World Wide Web due to absence of electricity for different reasons;

- a poor connection when the participants of the study process fail to hear or see each other properly;

- a failure to go to necessary electronic on-line resources (a site is out of order, etc.);

- troubles with electronic devices and computer hardware, etc.

Troubleshooting may sometimes be rather time-consuming and involve replacement of the equipment, therefore it becomes difficult to adjust to a new schedule, or even to new equipment in case the old devices are completely out of order.

Secondly, there are groups of people who are unlikely to find this type of lessons convenient and acceptable. These are elderly people and children under the age of 10 years old.

As for the first group, elderly people tend to be conservative and prefer to do without any up-to-date technologies in any field of their activity, including education. They often find the way they were taught in their childhood and at a young age to be the most adequate and reasonable.

Speaking about children, it is quite obvious that they need only a real teacher staying beside them in the room, because their attention must be grabbed and held all the time as they are too easily distracted from the lesson by external factors, such as noises, other people who may accidentally enter the room, various advertisements on the Internet, which may seem more interesting to a child than the information offered to them by the teacher.

The third group of people who cannot be advised to learn a foreign language with the application of the Skype program includes those people who like studying together with others. Since it is a proved fact that when more than two people are sitting in front of the display it is hard for them to concentrate on the lesson itself and not to interfere with the others trying to focus on the topic of the lesson. Skype lessons are ideal for a conversation or acceptable for maximum two students having a lesson at one and the same time.

In conclusion, it is necessary to say that despite the fact that currently the number of people who prefer study via Skype in Ukraine is still not very high, and they are mainly residents of the cities, the prospects for this method are quite optimistic and depend on the speed of the Internet spreading over the whole territory including small villages where there are no native speakers and which are experiencing a lack of highly qualified teachers. The main point of study is a strong motivation, and if it is available a person does not have any difficulty learning to use necessary computer program and allocating one hour in their schedule several days a week to study a foreign language.

Список літератури:

1. Котова А. На дистанции. Как выучить иностранный язык в интернете. [Електронний ресурс] / А. Котова // Журнал «Фокус»; Загальний доступ до інформації. – Електрон. дані. – Фокус 2008–2017. – Режим доступу: https://focus.ua/society/110282/, вільний (дата звернення: 20.04.2018). – Мова рос.

2. Маршева В. Англійська мова по Skype: плюси і мінуси. [Електронний ресурс] / В.Маршева // Сайт Освіта.ua; Загальний доступ до інформації. – Електрон. дані. – Освіта.ua, 22.09.2013. – Режим доступу: http://osvita.ua/languages/how-to-learn/37113/, вільний (дата звернення: 25.04.2018). – Мова укр.

3. Ресурси відкритого доступу [Електронний ресурс] // Журнал «Enguide». – Електрон. дані. – Enguide 2010–2018. – Режим доступу:

https://enguide.ua/magazine/izuchenie-angliyskogo-po-skype-trata-vremeni-ili-deystvennyy-sposob, вільний (дата звернення: 28.04.2018). – Изучение английского по Skype – трата времени или действенный способ? – Мова рос.

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Старокожко Анна Олександрівна
Полтавська державна аграрна академія
Студентка V курсу

Банківське кредитування займає одне з найважливіших місць серед фінансових механізмів економічного стимулювання і стабільного розвитку економіки. Застосування банківського кредитування дає значний соціально-економічний ефект. За допомогою кредитно - фінансових інструментів значно збільшуються активи різних суб'єктів ринку, від окремого громадянина і сім'ї до держави в цілому. За рахунок кредитування здійснюється інвестування реального сектора економіки та збільшення його капіталу і внаслідок цього забезпечується стабільне зростання доходів у різних галузях економіки. У сучасних умовах надзвичайно актуальним питанням піднесення країни залишається подальший розвиток кредитування населення, оскільки соціально-економічний рівень їх життя є досить низьким.

Метою статті є визначення особливостей розвитку банківського кредитування фізичних осіб в Україні та обґрунтування шляхів його удосконалення.

Дослідженням окремих питань у сфері кредитування займалися такі науковці: Л. Абалкін, Е. Гайдар, А. Іларіонов, А. Некипілов, М.Осьмовий, а також Дж. Сакс, А. Ослунд, Л. Тейлор, Я. Корнай, Л. Бальцерович, В. Клаус.

В Україні протягом останніх років кредитування фізичних осіб набуває широкої популярності. Рівень попиту на позикові фінансові ресурси з боку

громадян та їх пропозиції банківськими фінансово - кредитними установами постійно зростає. Удосконалення процесу кредитування фізичних осіб можна розглядати як комплекс організаційних і економічних елементів, методів, інструментів розвитку банківської діяльності, що забезпечує стабільне і ефективне функціонування банківської системи в цілому.

Основними видами банківського кредитування фізичних осіб є надання позики для купівлі житла (іпотека), для купівлі транспортних засобів (автомобільний) та для потреби купівлі товарів тривалого користування (споживчий). Кредитування фізичних осіб - важлива складова економіки і фінансового сектора України [1].

Приватних клієнтів кредитують за тими ж принципами, що й суб'єктів господарювання: на умовах цільової спрямованості, строковості, повернення, платності та забезпеченості. Утім, аналіз особливостей процесу вітчизняного кредитування свідчить про те, що збільшення обсягів кредитування населення не завжди супроводжуються якісними змінами [2]. В результаті посилюються ризикові чинники в діяльності банків, що у перспективі може спровокувати дестабілізуючі наслідки як для грошово - кредитного ринку, так і для економіки в цілому.

До першої групи ризиків відносяться ті, що пов'язані із цільовим призначенням кредитів населенню. Друга група ризиків пов'язана з тим, що кредитування населення відбувається в умовах існування тіньових доходів у значної частини населення, що, в свою чергу, знижує об'єктивність оцінки платоспроможності позичальника. До третьої групи ризиків відносять ті, що сформувалися внаслідок розбалансованості активів і пасивів за термінами. Четверта група ризиків виникла в результаті валютної незбалансованості кредитних вкладень [1].

Сьогодні на розвиток кредитних операцій з фізичними особами, які здійснюються вітчизняними банками, впливає багато причин, що гальмують цей процес. Але основні з них, безумовно, пов'язані з економічною

нестабільністю і законодавчою неврегульованістю. Визначимо найбільш суттєві серед них:

- недовіра населення до банківських установ взагалі;
- відсутність представників середнього класу;
- неможливість підрахунку реальної платоспроможності клієнта;
- велика частина неповернутих кредитів;
- експлуататорський характер кредитних відносин.

З огляду на це, банкам варто використати всі потенційні можливості для реального розвитку споживчого кредитування фізичних осіб, шляхом розширення послуг з індивідуального кредитування і впровадження таких перспективних форм кредитів, як:

- кредитування за поточним рахунком (овердрафт);
- кредит за поточним рахунком, забезпечений ощадним вкладом і цінними паперами;
- кредит з розстрочкою платежу;
- «кредит взаємодопомоги»;
- житлово-цільовий ощадний план;
- житловий накопичувальний рахунок;
- будівельно-ощадна каса;
- пільговий кредит на особливих умовах;
- позичка на студентську освіту [3].

Як бачимо, споживче кредитування має величезні перспективи розвитку на Україні. Відомо, що кредитування фізичних осіб належить до системних банківських продуктів, отож його впровадження потребує системного підходу. Аналіз вітчизняного та закордонного досвіду особливостей участі банків у кредитних правовідносинах дозволив виявити сім спеціальних принципів регулювання банківського кредитування фізичних осіб:

- захист прав кредиторів;
- кредитоспроможність позичальника;
- забезпечення банківського кредиту;

- мінімізація кредитних ризиків банку;
- цільове використання банківського кредиту;
- прибутковість кредитних операцій банку;
- відповідальність позичальника за повернення кредиту.

Утім, відсутній системний підхід до реалізації зазначених вище принципів. Сере проблеми впровадження споживчого кредитування слід відзначити слабке правове забезпечення даного процесу. Це, справді, надзвичайно складна проблема. А особливість такої ситуації лежить у політичній площині. Тому, перш за все, необхідно впровадити спеціальне законодавство, яке б на комплексній основі закріпило систему норм, спрямованих на основі концепції пріоритету прав та інтересів банків - кредиторів.

Крім того, удосконалення організаційного та фінансово - економічного механізму реалізації процесу кредитування, сприятиме піднесенню соціального добробуту населення, особливо в частині придбання житла, як способу зменшення напруги в цій сфері, зокрема:

- розширити і вдосконалити організаційно - правову та фінансово - економічну основу банківського кредитування фізичних осіб на партнерських засадах в системі банк - фізична особа;
- забезпечити конкретизацію кредитних схем, їх вибіркову динамічність та підвищити надійність кредитування на основі заходів стимулювання розвитку цього виду кредитування;
- удосконалити механізм оцінки кредитоспроможності позичальника та забезпечити зменшення рівня ризику кредитування фізичних осіб.

Удосконалення процесу кредитування фізичних осіб повинно здійснюватися за різними напрямками, зокрема, такими як: модернізація скорингових моделей при аналізі конкурентоспроможності фізичних осіб, вдосконалення аналізу та контролю ризиків банку, вдосконалення методики формування страхового резерву при роботі з проблемними кредитами,

розмежування функцій в кредитному процесі та вдосконалення методології обліку кредитних операцій.

В Україні ще не сформована методологічна база для визначення сутності таких понять як «кредитування фізичних осіб», «банківське кредитування населення», «споживче кредитування» тощо. Активізація кредитування споживчих витрат населення при збереженні нинішніх тенденцій потенційно може обернутися для економіки загостренням ризиків залежного розвитку, коли банки в силу об'єктивних і суб'єктивних чинників фактично позбавляють кредитів цілі сектори економіки. Структурна відсталість та інституційна слабкість економіки України робить можливість такого деформованого розвитку досить реальною. Як свідчить досвід, пріоритети діяльності багатьох українських банків не завжди збігаються з національними цілями соціально - економічного розвитку [2].

Підсумовуючи все вищесказане, слід відмітити, що удосконалення його організаційного та фінансово-економічного механізму дозволить реалізувати величезні можливості цього виду кредитування, піднесення соціального добробуту населення, особливо в частині придбання житла, як способу зменшення напруги в цій сфері, а саме:

- розширити і вдосконалити організаційно - правову та фінансово - економічну основу банківського кредитування фізичних осіб на партнерських засадах в системі банк - фізична особа;

- забезпечити конкретизацію кредитних схем, їх вибіркову динамічність та підвищити надійність кредитування на основі заходів стимулювання розвитку цього виду кредитування;

- удосконалити механізм оцінки кредитоспроможності позичальника та забезпечити зменшення ризику кредитування фізичних осіб.

Реалізація цих заходів щодо впровадження спеціального законодавства буде сприяти зростанню масштабності та якісного рівня банківського кредитування як запоруки прискорення темпів соціально - економічного розвитку держави.

Список літератури:

1. Особливості кредитування банками фізичних осіб / Арістова А. // економ. журн. : Вісник НБУ; К.: Либідь, 2008; № 2; с. 35-36, с. 40-41

2. Проблеми кредитування фізичних осіб /Мартиненко П.Ю. //збірник наукових праць: Економічні науки « Фінансові відносини України з МВФС» Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Брановського – 17.06.2012р.

3. http://www.financeservice.com.

МЕТОДИ ЕФЕКТИВНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Стрюченко Ірина Миколаївна
заступник директора КПНЗ «Мала академія наук учнівської молоді Дніпровської обласної ради»
Котченко Марина Валентинівна
кандидат с.-г. наук, доцент, доктор філософії

Сучасний етап розвитку суспільства, утвердження позашкільної освіти як складової структури освіти України зумовили переосмислення її місця і ролі, визначення основних засад підвищення якості. Позашкільна освіта є цілеспрямованим процесом оволодіння систематизованими знаннями про культуру, природу, людину, суспільство. Гурток «Юні рослинники» працює при кафедрі рослинництва ДДАЕУ. Учні старших класів різних шкіл міста Дніпра та Дніпропетровської області займаються науковою роботою згідно тематики кафедри. Напрям науково-дослідної роботи: розробити елементи технології вирощування, визначити вплив ґрунтово-кліматичних умов на формування врожайності та продуктивності сортів і гібридів зернових, бобових, олійних і ефіроолійних культур а також лікарських рослин в умовах північної підзони Степу України. Визначити вплив оптимальних доз мінеральних добрив,

строків і способів посіву, дії стимуляторів росту та мікроелементів для отримання високої врожайності основної продукції якістю відповідною міжнародним стандартам.

Розпочинається робота з гуртківцями з вивчення індивідуальних особливостей кожного. При цьму важливі не лише питання навчання та ставлення до нього, а рівень вихованості, комунікабельності дитини, її соціалізація. Перші заходи з набраною групою, спрямовані на визначення особистосних характеристик. Для цього проводяться бесіди, екскурсії, прогулянки, тренінги, тощо. Це допомагає сформувати дитячий колектив і спланувати навчальну та виховну роботу гуртка, враховуючи потреби вихованців.

Діти обирають той гурток, у якому б вони могли себе реалізувати, удосконалити вміння, самоствердитися, розкритися у творчому плані, зрозуміти сутність обраного напрямку. Тому заняття потрібно організувати, щоб дітям було цікаво. Ефективні заняття в ігровій формі, вікторини, конкурси, екскурсії, рольові ігри тощо. Цікавими є зустрічі із провідними вченими в галізі рослинництва та представниками від виробництва. Процес навчання дітей в гуртках має відбуватися на позитивному емоційному тлі, в психологічно комфортних, ситуативно адекватних для дітей умовах. Поряд з груповими, колективними формами роботи потрібно проводити й індивідуальну роботу з дітьми, особливо при підготовці до участі у конкурсах та конференціях.

Методологічну основу складають загальні та спеціальні методи наукових досліджень: польовий (встановлення фенологічних фаз розвитку, визначення висоти рослин, структури рослин, урожайності), лабораторний (визначення показників якості досліджуваних культур), статистичний (проведення дисперсійного аналізу), розрахунковий (для встановлення економічної оцінки ефективності технологій вирощування досліджуваних культур).

Самостійну роботу з гуртківцями потрібно проводити поетапно. Перший етап – підготовчий, на якому розповідать дітям про мету їхньої роботи, розкривають можливості її більш успішного виконання. Другий етап являє

собою сам процес самостійної роботи, що сприяє розвитку зацікавленості дітей практичною діяльністю, поступовий перехід від роботи репродуктивного характеру до більш складної, яка вимагає застосування вмінь та навичок, проявів фантазії і уяви. Третій, заключний етап – діти обирають творче завдання за власним бажанням.

Щорічно приймають участь у наукових конференціях та конкурсах державного та міжнародного рівнів. Наукові результати роботи учнів МАН є актуальними для аграрного сектору та галузі харчування. В результаті досліджень теоретично обґрунтовано агробіологічні особливості росту, розвитку, підвищення врожайності агроценозами польових культур залежно від застосування стимуляторів росту, які вміщують гумінові речовини, різних доз, погодних умов та агроприйомів з вирощування сільськогосподарських культур в умовах північної підзони Степу України.

Діти вчаться бачити успіхи і недоліки, помилки свої і своїх одногрупників. Гуртківці у повній мірі реалізують свій творчій потенціал, розкривають свої можливості, стають більш комунікабельними, отримують досвід наукової діяльності, розширюють світогляд. Завдяки роботі у гуртках МАН, є можливість виховувати професійно зорієнтованих, озброєних відповідним науковим, дослідницьким інструментарієм молодих людей, які вже у школі знають своє призначення, спрямування, наукове покликання і йдуть до вищих навчальних закладів, чітко розуміючи, в якій науковій галузі вони хочуть працювати.

Список літератури:

1. Кобець А.С. Державна політика інтеграції освіти і науки України в системі інноваційної економіки: теорія, методологія, механізми: монографія/ А.С. Кобець// – Донецьк: Юго-Восток, 2012. – 398 с.

2. Макаренко П.М., Величко О.П., Мареніченко В.В. Управління якістю підготовки менеджерів в галузевих ВНЗ // Вища освіта України у контексті

інтеграції до європейського освітнього простору. – Додаток 3, том ІІІ (10). – Київ, 2008. – С. 302-309.

3. Шемавньов В.І., Мареніченко В.В. та ін. Стан та перспективи підготовки кадрів АПК в умовах реформування вищої освіти України // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Проблеми та перспективи розвитку аграрної механіки". Дніпропетровськ, 2004. – С. 101–103

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Сук М.Т.

студентка V курсу фінансового факультету

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Для будь-якого суб’єкта господарювання в незалежності від виду діяльності, організаційної форми та територіального місцезнаходження найважливішим результатом здійснення своєї діяльності є забезпечення отримання прибутку. Так як сучасний стан економіки України досить нестабільний, для забезпечення виконання даної умови кожен господарюючий суб’єкт повинен визначати власний фінансовий стан на поточний момент часу, порівнювати з попередніми, визначати недоліки, надалі їх усувати та робити певні прогнози.

Страховий ринок в Україні на сьогодні не достатньо розвинений, але має великі перспективи розвитку особливо після проведення останніх реформ у країні, а зокрема пенсійної реформи, яка зараз дає значний поштовх до розвитку страхових компаній перш за все зі страхування життя, а разом із цим і ризикового страхування.

Питання визначення фінансового стану страховика є актуальним як для самої страхової компанії, так й для її клієнтів - страхувальників. Існує велика кількість загальних та спеціальних показників для визначення фінансового

стану страхової компанії, тому невирішеною залишається проблема створення єдиної системи показників. Над ним працювали такі вчені, як В. Д. Базилевич, О. О. Гаманкова, О. В. Шевчук, О. А. Землячова, Л. М. Горбач, Г. М. Малинич, О. Д. Третяк, Л. В. Ширінян та ін.

Існує безліч методик оцінки фінансового стану страхової організації, заснованих на розрахунку значної кількості показників. Вітчизняні фахівці, орієнтуючись на рекомендації міжнародної організації праці, пропонують оцінювати фінансовий стан страхової організації за такими показниками, як:

- прибутковість господарської діяльності;
- оцінка ефективності управління;
- оцінка ділової активності;
- ліквідність і ринкова стійкість [1, с. 56].

Показники ліквідності, ділової активності, рентабельності капіталу для страхової компанії розраховуються схожими методами, як і для інших суб'єктів господарювання.

Також є показники фінансового стану, які розраховуються за спеціальною методикою. Одним із найважливіших показників діяльності страхової компанії є платоспроможність. Порядок її розрахунку визначено статтею 30 Закону України «Про страхування» № 86/96-ВР від 07.03.1996 року (в редакції від 01.01.2017, зі змінами та доповненнями), згідно до якої встановлено, що страховики відповідно до обсягів страхової діяльності зобов'язані підтримувати належний рівень фактичного запасу платоспроможності (нетто-активів).

Фактичний запас платоспроможності (нетто-активи) страховика визначається вирахуванням із вартості майна (загальної суми активів) страховика суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, у тому числі страхових. Страхові зобов'язання приймаються рівними обсягам страхових резервів, які страховик зобов'язаний формувати у порядку, передбаченому цим Законом.

На будь-яку дату фактичний запас платоспроможності страховика повинен перевищувати розрахунковий нормативний запас платоспроможності.

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, на будь-яку дату дорівнює більшій з визначених величин, а саме [2]:

– перша – підраховується шляхом множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових премій зменшується на 50 відсотків страхових премій, належних перестраховикам;

– друга – підраховується шляхом множення суми страхових виплат за попередні 12 місяців на 0,26 (останній місяць буде складатися із кількості днів на дату розрахунку). При цьому сума страхових виплат зменшується на 50 відсотків виплат, що компенсуються перестраховиками згідно з укладеними договорами перестрахування.

Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює страхування життя, на будь-яку дату дорівнює величині, яка визначається шляхом множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань (математичного резерву) на 0,05 [2].

Також при аналізі діяльності страховика використовують законодавчо регламентовані тести раннього попередження – це система порівняння фактичних фінансових показників діяльності страховиків з визначеними Держфінпослуг показниками, їх узагальнення та оцінка ризиків діяльності страховиків [3].

Методика розрахунку показників, за якими вони проводяться та нормативні їх показники визначені Розпорядженням Держфінпослуг України від 27 березня 2005 року № 3755 «Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків».

За сучасних умов перевірка фінансового стану українських страховиків за допомогою тестів раннього попередження не є обов’язковою, а має лише рекомендаційний характер.

В якості комплексної оцінки фінансового стану страхової компанії може використовуватися рейтинг, що проводиться незалежними експертами.

Рейтингування (тобто присвоєння рейтингу) страхових компаній – доволі поширений у закордонній практиці процес незалежного оцінювання, який здійснюється за визначеними правилами і методиками.

Офіційний рейтинг національних страховиків за даними їх звітності, а саме ТОР 10, ТОР 50 страховиків України за основними показниками діяльності та різними видами страхування, у тому числі за регіонами, публікує журнал Insurance Top. Рейтинг базується на таких основних показниках: валюта балансу; власний капітал; обсяг страхових внесків; частка перестрахування в страхових преміях; страхові виплати; рівень виплат та його темпи зростання; обсяг страхових резервів та їх покриття активами та інвестиційними фондами; частка компанії в загальному обсязі усіх страхових премій на страховому ринку. Проте слід зазначити, що данні Insurance Top є не оцінкою, оскільки стосуються лише ранжування компаній за обсягами абсолютних показників.

Тому, на нашу думку, досить важливим є проведення аналізу фінансового стану страхової компанії за методикою, яка:

- включає систему показників, що дозволяють оцінити фінансовий стан страхової організації стосовно її зобов'язань перед суб'єктами;
- використовує незначну кількість показників;
- забезпечує доступність вихідної фінансової інформації;
- забезпечує можливість створення інформаційної бази для наступного фінансового моніторингу.

Список літератури:

1. Землячова О.А. Оцінка фінансового стану страховика та шляхи його поліпшення / О. А. Землячова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2014. — № 2. — С. 54-66.

2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 року N 86/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80/parao396#o396.

3. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків :

Розпорядженням Держфінпослуг України від 27.03.2005 року № 3755 [Електронний ресурс] / Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. — Режим доступу : http://expert-rating.com/data/upload/PI-ratings/rk_gosfinuslug_3755_strah.pdf.

УДК 657

ГРУПУВАННЯ ВИТРАТ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Сук П.Л.
доктор економічних наук, професор

З метою обчислення собівартості продукції та підготовки інформації для прийняття управлінських рішень витрати операційної діяльності групуються за елементами та статтями.

Під економічним елементом розуміють сукупність економічно однорідних витрат за їх видами в грошовому виразі. Таке групування дозволяє відповісти на запитання, що витрачено в господарстві.

Групування витрат за елементами здійснюється по всіх видах економічної діяльності (в сільському господарстві, промисловості, торгівлі, будівництві, транспорті). ПСБО 16 “Витрати” [1] і відповідними галузевими методичними рекомендаціями по калькуляції собівартості продукції встановлено п’ять елементів витрат: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати.

Дотримання групування витрат за елементами є обов’язковим. Змінювати склад елементів витрат не можна. Групування витрат за статтями дозволяє поглибити аналіз процесу виробництва.

Стаття витрат (калькуляції) – певний вид витрат, що включається у собівартість. П(С)БО 16 “Витрати” зазначено, що перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) встановлює підприємство.

Примірний перелік статей витрат на підприємствах наведено у галузевих методичних рекомендаціях. По різних галузях економіки встановлена різна кількість статей витрат. Так, в промисловості передбачено виділяти 18 статей, в сільському господарстві – 13, в торгівлі – 15, в будівництві – 4, на транспорті – 8 статей [2; 3; 4; 5]. Така різноманітність не сприяє уніфікації бухгалтерського обліку і аналізу діяльності підприємства.

За кордоном витрати групують за трьома видами: основні матеріали, праця, виробничі накладні витрати [6, с. 433; 7, с. 27; 8].

В літературних джерелах обґрунтовується різна кількість і назви статей витрат. Рекомендовані методичними рекомендаціями статті витрат не дають можливості згрупувати витрати з необхідною уніфікацією оцінки використання ресурсів.

Отже, будувати регістри бухгалтерського обліку по наперед визначених статтях і перегруповувати витрати, які відображаються на рахунках бухгалтерського обліку згідно Плану рахунків [9] в статті є ускладненим і невиправданим. Тому в останні роки набуло поширення групування витрат за кореспондуючими рахунками. Зокрема, регістри журнально-ордерної форми використовують групування витрат за кореспондуючими рахунками [10; 11; 12].

Побудова обліку витрат виробництва за кореспондуючими рахунками замість офіційно визначеного переліку статей витрат дозволяє спростити бухгалтерію, підраховувати витрати за їх видами в системі бухгалтерських рахунків, значно покращує контроль витрат у процесі виробництва.

Суть використання групування витрат за кореспондуючими рахунками полягає в тому, що витрати обліковують по дебету рахунків 23 “Виробництво”, 91 “Загальновиробничі витрати”, 92 “Адміністративні витрати” та інших. Запис витрат з кредиту кореспондуючих рахунків – це і буде запис по статтях. Кожний рахунок призначений для обліку конкретних видів груп засобів або джерел, що будуть перенесені у витрати.

Наприклад, вказано кореспондуючий рахунок 66 “Розрахунки за виплатами працівникам”, то це очевидно, що показані витрати на оплату праці; кореспондуючий рахунок 65 “Розрахунки за страхуванням” – відрахування на соціальні заходи; 20 “Виробничі запаси” – використання матеріальних цінностей, 13 “Знос (амортизація) необоротних активів” – нарахування амортизації основних засобів і так далі. Тобто кожний кореспондуючий рахунок показує конкретний вид витрат. Таким способом витрати групують за їх видами безпосередньо за даними кореспондуючих рахунків, деталізуючи, при потребі, по субрахунках.

Ступінь деталізації витрат кожне підприємство встановлює самостійно. Якщо йому, наприклад, не достаньо мати інформацію про загальну суму витрат і з рахунка 20, то він може проставляти кореспондуючі субрахунки: 201 “Сировина й матеріали”, 202 “Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби”, 203 “Паливо”, 204 “Тара й тарні матеріали”, 205 “Будівельні матеріали”, 206 “Матеріали, передані в переробку”, 207 “Запасні частини”, 208 “Матеріали сільськогосподарського призначення”, 209 “Інші матеріали”.

Отже, під час обліку процесу виробництва витрати доцільно відображати з кредиту відповідних рахунків, а не обгрунтовувати перелік статей витрат. Групування витрат має визначатися самою системою бухгалтерського обліку, яка включає систематизований перелік (план) бухгалтерських рахунків.

Висновки і перспективи подальших досліджень

1. Встановлено п’ять елементів витрат: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати. Їх облік в системі бухгалтерських рахунків забезпечує інформацію про обсяг проведених витрат.

2. Стаття витрат – це певний вид витрат, що складає собівартість. Склад і кількість статей витрат встановлюється підприємством. Поділ витрат за статтями дає можливість деталізувати інформацію про витрати. Передбачена різна кількість статей витрат по різних галузях економіки.

3. Витрати доцільно групувати за кореспондуючими рахунками. Таким чином статті витрат будуть відповідати рахункам і субрахункам плану рахунків. Інформація по кредиту рахунків (субрахунків) з обліку витрат буде відповідною статтею витрат.

Список літератури:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 січня 2000 р. за № 27/4248. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua.

2.Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua.

3. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності. Затв. наказом Міністерства економіки України від 02 березня 2010 р. № 226.

4. Методичні рекомендації з формування собівартості будівельно-монтажних робіт: затв. наказом Міністерства регіонального будівництва, архітектури та житлової політики України від 31 грудня 2010 р. № 573.

5. Методичні рекомендації з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті: затв. наказом Міністерства транспорту України, наказ від 05 лютого 2001 р. № 65.

6. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учёта / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл ; пер. с англ.; / под ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 496 с.

7.Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерский учёт : управленческий аспект / Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер ; пер. с англ. ; под ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 1995. – 416 с.

8. Helmkamp J. G. Managerial accounting / J. G. Helmkamp. – 2 and ed. – New York etc. : Wiley, 1990. – XV – 826 p.

9.План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999р. № 291. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua.

10.Методичні рекомендації щодо застосування регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств : Затв. наказом Міністерства аграрної політики України від 4 червня 2009 р. № 390. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua.

11.Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2000 р. № 356. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua.

12.Методичні рекомендації щодо застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджено наказом Міністерства фінансів України 25 червня 2003 р. № 422. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua.

КОРРЕКТИРОВАНИЕ ФОНЕТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ СТУДЕНТОВ-РУСИСТОВ

Тарасенко В.И.

к.пед.н., доцент кафедры славянских языков НПУ им.М.П.Драгоманова

valetar.53@ukr.net

В последние годы значительно возросло количество тюркоязычных студентов, приезжающих в Украину получить высшее образование, в том числе по специальности «Филология (русский язык)».

Туркменские граждане, приезжающие в Украину, чаще всего поступают на 1 курс вуза без подготовительного факультета, имея элементарное представление об основах русской фонетики, о системе частей речи и строе

русского предложения и не имея навыков нормативного русского произношения. Студенты из Туркменистана слабо владеют русской речью в силу разных причин: это и школьные учителя, не являющиеся носителями русского языка, и межъязыковая интерференция на разных уровнях, и отсутствие положительной мотивации, обусловленное государственной политикой в отношении русского языка.

Для будущих преподавателей русского языка как иностранного особое значение имеет уровень сформированности слухопроизносительных речевых навыков. В научной и учебно-методической литературе очень мало работ, посвященных сопоставлению фонетического строя русского и туркменского языков и проблемам, связанным с устранением фонетико-орфографической интерференции [1,2,3,4,5].

В связи с этим в процессе преподавания русского языка туркменам возникла необходимость разработки специальной программы корректирования фонетических навыков тюркоязычных студентов-филологов. Корректировочный курс предназначен для учащихся, являющихся носителями определенного языка, и нацелен на работу с теми явлениями, которые представляют особые трудности в силу расхождений между фонетическими системами изучаемого языка и родного. Основная задача данного курса – преодоление туркменского акцента в произношении на уровне звукоупотребления, ритмических структур, интонации, устранение устойчивых произносительных ошибок в речи учащихся. Обязательной частью корректировочного курса для студентов-русистов является анализ произносительных ошибок, объяснение причин их возникновения, т.е. осознанное противопоставление основных фонетических различий изучаемого и родного языков. [6, 7].

Предотвратить появление ошибок и устранить имеющиеся призван навык, который, по общепринятому мнению, представляет собой действие, характеризующееся цельностью, отсутствием поэлементного сознания. Совершенствование языковых навыков является условием формирования

речевого умения, которое можно определить как способность осуществлять речевую деятельность в условиях решения коммуникативных задач на основе выработанных навыков и приобретенных знаний.

Для начала был проведен сопоставительный анализ фонетических систем русского и туркменского языков с целью выявления потенциального поля интерференции, результатом которого стал перечень возможных проблем.

Вслед за Т. Кирык [4], предложившей классификацию типичных ошибок, обусловленных фонетической интерференцией для тюркоязычных студентов в процессе обучения русского языка, мы выделяем такие проблемы:

1) эпентеза – вставка гласных в стечения согласных: *видируг (вдруг);*

2) протеза – постановка гласного перед стечением согласных: *истол (стол);*

3) зияние – разбивка совпадения гласных звуками / и / или / w /: *пойезия (поэзия);*

4) редукция – отсутствует: */ мълако / (молоко);*

5) сингармонизм – тенденция к сохранению единообразия складов от подъема языка для первого состава: *дуругымы (другими);*

6) смешивание твердых и мягких согласных: а) в формах прошедшего времени глагола: *писаль (писал);* б) в окончаниях существительных множественного числа: *жизны (жизни)*; в) постановка мягкого знака в конце существительных: *лесь (лес)*; г) смягчение твердых в корнях некоторых слов: *мольния (молния)*; д) ошибки в написании существительных с мягкой основой: *толко (только)* ;

7) удлинение слова на один слог: *дождыйа (дождя)*;

8) усечение окончаний: *брюк (брюки).*

Этот список позволяет прогнозировать возникновение ошибок, обусловленных фонетической интерференцией, т.е. неосознанным ошибочным переносом норм родного языка на изучаемый.

Программа корректировочного курса содержит различные виды деятельности, его материалы включаются не только в занятие по практике устной и письменной речи, но и в задания для самостоятельной работы.

Во-первых, на каждом занятии отводится время для выполнения фонетико-орфографической разминки с нарастающим уровнем сложности используемого языкового и речевого материала. Рассмотрим ряд упражнений на примере противопоставления твердого и мягкого звука [Л]- [Л']:

Произносить (читать) слоги со звуком [Л']: (*АЛЬ__, ОЛЬ*). Произносить (читать) слова со звуком [Л'] в конце: (*даль__, соль__), в* середине: *буди-ль__ник.* Образовать существительные с суффиксом *-тель: (строить-строитель__).* Произносить (читать) словосочетания *(гибель_ ль_ва).* Произносить пары слов, определять наличие [Л'], поднимая карточку красного цвета *(лук -люк – луг – луна – люстра – любить - льют).* Произносить (читать) слова с сочетаниями [Л'Й](*бель_ё).* Существительные поставить в форму творительного падежа *(метель_ - метель_ю),* в форму множественного числа *(стул – стуль_я).* Проспрягать предложения (*Я ль_ю сл_ёзы).* Поставить словосочетание в формы прошедшего времени *(Л_ечь на галь_ку).* Произносить (читать) предложения (*Корабль_ сел на мель_).* Произносить (читать) чистоговорки (*У Оль_ги л_ёгкое паль_то).*

Произносить (читать) и выучить наизусть фрагмент стихотворения (*Надсон С. «За что? (Любили ль вы…*»). Слушать и писать диктанты.

Во-вторых, неотъемлемой частью совершенствования произносительных навыков является выразительное чтение произведений художественной литературы, конкурсы на лучшее исполнение стихов, разыгрывание по ролям отрывков из прозы.

В-третьих, студентам предлагается самостоятельная работа, состоящая из фонограмм диктантов с печатной поддержкой; алгоритм выполнения: прочитать текст диктанта, прослушать с одновременным чтением и проговариванием, прослушать текст и записать в тетради, проверить правильность по ключу, исправить ошибки, написать диктант со слуха еще раз.

Таким образом, для успешого преодоления межъязыковой фонетической интерференции в речи туркменских студентов-русистов решающее значение имеют количество и степень сложности целевых учебных операций, осуществляемых на языковом и речевом уровне.

Список литературы:

1. Барбук С. Г., Лапуцкая И. И. Особенности обучения фонетике студентов из Туркменистана (опыт сравнительного анализа) // Преемственность и координация в обучении иностранных студентов вузов / [редкол.: И.Э. Федотова и др.]. - Минск: БГЭУ, 2015. - С. 180-181.

2. Гирич З.И. Фонетико-ритмико-интонационные ошибки в речи иностранных тюркоязычных студентов нефилологических вузов // Педагогічний альманах. – 2014. – Вип.22. – С.156-163.

3. Иванова Т.А., Винниченко С.Д., Атаев А. Некоторые моменты сопоставительного анализа фонетики русского и туркменского языков // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. - 2009. - № 15.- [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://edoc.bseu.by:8080/handle/edoc/28134

4. Кірик Т. В. Педагогічні засоби подолання фонетичної інтерференції у тюркомовних студентів в умовах вищого навчального закладу: дис. … канд. пед. наук. – К., 2005 − 205 с.

5. Татаринова М.Н. Ошибки в русской речи туркменских студентов, вызванные межъязыковой интерференцией. - [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789

6. Хавронина С.А., Балыхина Т.М. Инновационный учебно-методический комплекс «Русский язык как иностранный». Учебное пособие. – М.: РУДН, 2008. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://web-local.rudn.ru/web-local/uem/iop_pdf/169-Havronina-_Balyhina.pdf

7. Шутова М.Н. Корректировочный курс фонетики русского языка для иностранных студентов в Институте Пушкина // Русский язык за рубежом. – 2017. - №3. – С.4-9.

ЕКОНОМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНКИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Томілович Т.Ю.
НТУ "ХПІ "

В банківській практиці удосконалення стратегії управління процентним ризиком набирає все більше актуальності та становить все більше задач серед спеціальних банківських комітетів, основна мета яких – захистити дохід банку від негативного впливу різких коливань процентної ставки. Важливою складовою стратегії ризику є розробка заходів щодо зниження або запобігання ризику. Процентний ризик для банку виступає як особливий об'єкт аналізу й управління, оскільки чистий процентний дохід банку (отже, і прибуток банку) залежить саме від ефективності управління ризиком [1].

Під процентним доходом банку розуміється дохід, що сплачується за користування фінансовими коштами, виражений у вигляді річної процентної ставки, обчислюється пропорційно часу і сумі та є компенсацією банку за взятий на себе кредитний ризик і складаються з доходів за кредитами виданими і депозитами розміщеними в інших фінансових установах, та за іншими фінансовими інструментами, в тому числі цінними паперами з фіксованим прибутком; доходів у вигляді амортизаційного дисконту, (премії) за цінними паперами та комісійних, подібних за природою до процентів (комісії за надання гарантій, акцепти) [3].

В роботі для оцінки взаємозв'язку чистого процентного доходу банку від суми вкладених фізичними особами строкових депозитів використано інструментарій економетричного моделювання. Суть моделювання полягає в

наступному – при розширенні поточних залишків коштів на рахунках фізичних осіб, а також при переведенні частки їх отримувачами на депозитні строкові рахунки комерційний банк отримує додаткову «відносно дешеву» ресурсну базу, яка значно вигідніше, ніж ресурси міжбанківського ринку. Побудована економетрична модель в ППП Statistica [4] представлена на рис. 1.

Regression Summary for Dependent Variable: y (Spreadsheet1)
R= ,92345292 R?= ,85276529 Adjusted R?= ,83804182
F(1,10)=57,919 p<,00002 Std.Error of estimate: 11,957

N=12	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(10)	p-value
Intercept			20,83008	5,262935	3,957884	0,002696
x	0,923453	0,121340	0,09074	0,011923	7,610438	0,000018

Рис. 1. Лінійна економетрична модель (оцінка адекватності)

Модель адекватна та статистично значуща за коефіцієнтом кореляції та детермінації ($R = 0{,}92$, $R^2 = 0{,}85$), параметри значущі за критерієм Стюдента, модель значуща за критерієм Фішера, таким чином, для прогнозування доходу банку, потрібно враховувати фактор обсягу коштів фізичних осіб банку.

Рівняння регресії впливу факторів на дохід буде мати наступний вигляд:

$Y = 20{,}831 + 0{,}0907 * X$

На рис. 2. наведено графік лінійної залежності з довірчими інтервалами, між доходом та сумою вкладених фізичними особами строкових депозитів та графік емпіричних та модельних даних залежної змінної.

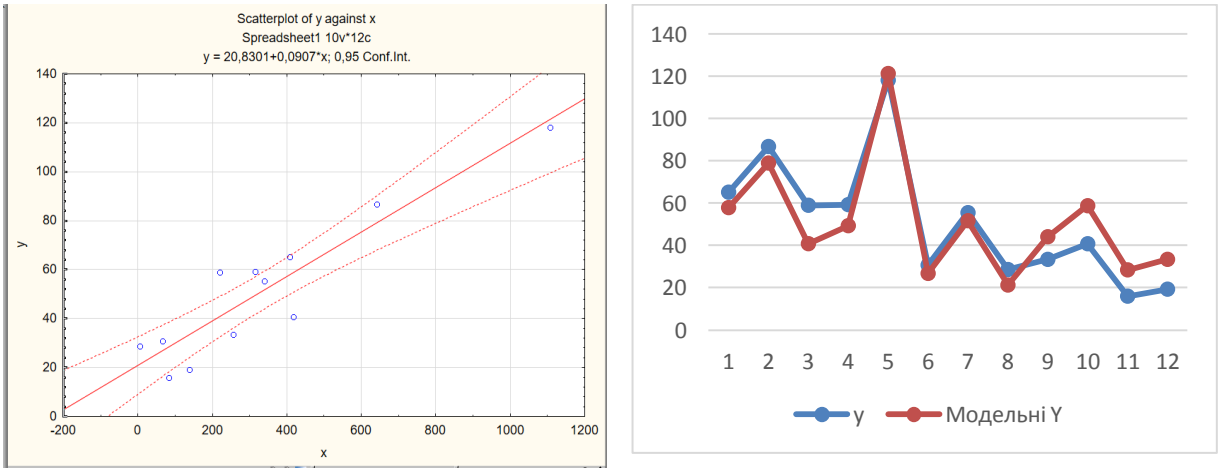

Рис. 2. Графік лінійної залежності та залежної змінної

Для економічної інтерпретації результатів розраховано коефіцієнт еластичності доходу відносно суми вкладених фізичними особами строкових депозитів [2]:

E = 0,0907*333,225/51,067 = 0,5921

Таким чином, у разі збільшення суми вкладених фізичними особами строкових депозитів на 1 % дохід зміниться на 0,59 %.

Для побудови різних сценаріїв прогнозу дослідимо діапазони зміни строкових депозитів банку, графік незалежної змінної з розрахованими мінімальними, максимальними та середніми значеннями, а також без врахування мінімальних та максимальних значень змінної для досліджуваної вибірки наведено на рис. 3.

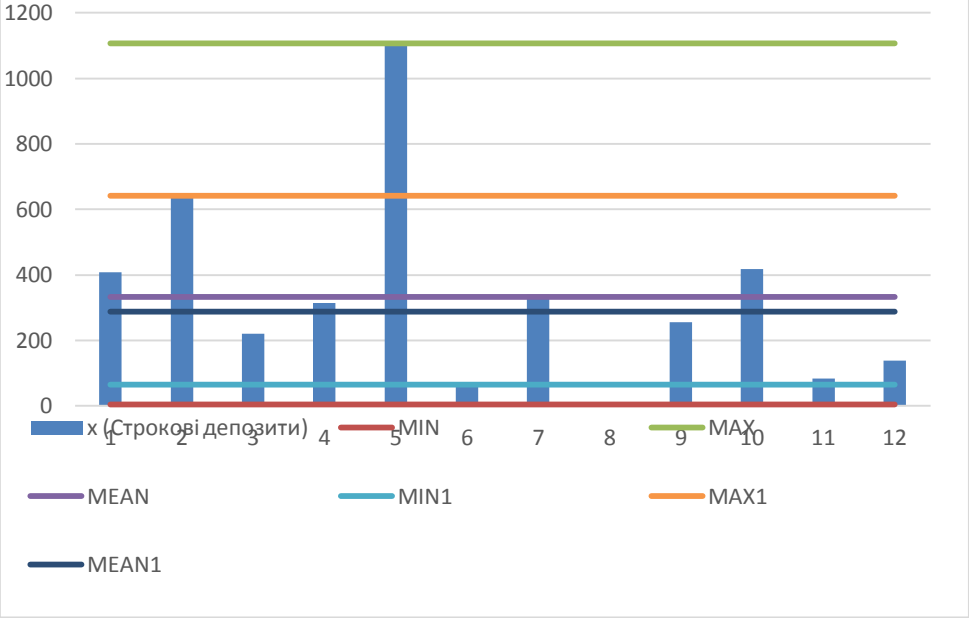

Рис. 3. Діапазони зміни строкових депозитів банку за статистичними характеристиками

Результати прогнозування представлені на рис. 4, отже при розрахованих значеннях впливового фактору, дохід становитиме:

MIN значенні - 21,256 тис. грн. в рік, з інтервалом зміни [9,62; 32,89];

MIN1 - 26,764 тис. грн., з інтервалом зміни [16,29; 37,24];

MEAN - 51,067 тис. грн., з інтервалом зміни [43,37; 58,76];

MEAN1 - 47,023 тис. грн., з інтервалом зміни [39,24;54,80];

MAX - 121,315 тис. грн., з інтервалом зміни [99,36,143,27];

MAX1 - 78,975 тис. грн., з інтервалом зміни [67,75;90,19].

Variable	Predicting Values for (Spreadsheet1) variable: y b-Weight	Value	b-Weight * Value
x	0,090739	4,700000	0,42647
Intercept			20,83008
Predicted			21,25656
-95,0%CL			9,62398
+95,0%CL			32,88914

Variable	Predicting Values for (Spreadsheet1) variable: y b-Weight	Value	b-Weight * Value
x	0,090739	65,40000	5,93435
Intercept			20,83008
Predicted			26,76443
-95,0%CL			16,28733
+95,0%CL			37,24153

Variable	Predicting Values for (Spreadsheet1) variable: y b-Weight	Value	b-Weight * Value
x	0,090739	333,2300	30,23704
Intercept			20,83008
Predicted			51,06712
-95,0%CL			43,37651
+95,0%CL			58,75773

Variable	Predicting Values for (Spreadsheet1) variable: y b-Weight	Value	b-Weight * Value
x	0,090739	288,6600	26,19279
Intercept			20,83008
Predicted			47,02287
-95,0%CL			39,24167
+95,0%CL			54,80408

Variable	Predicting Values for (Spreadsheet1) variable: y b-Weight	Value	b-Weight * Value
x	0,090739	1107,400	100,4846
Intercept			20,8301
Predicted			121,3147
-95,0%CL			99,3571
+95,0%CL			143,2724

Variable	Predicting Values for (Spreadsheet1) variable: y b-Weight	Value	b-Weight * Value
x	0,090739	640,8000	58,14570
Intercept			20,83008
Predicted			78,97579
-95,0%CL			67,75475
+95,0%CL			90,19683

Рис. 4. Сценарії прогнозування доходу банку

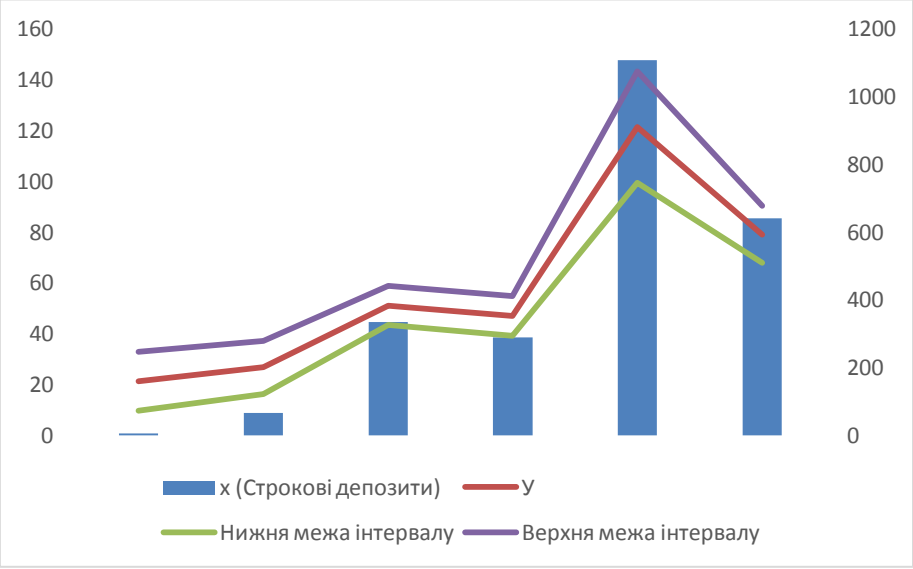

Рис.5. Графік зміни прогнозних значень залежної змінної з довірчими інтервалами

Загалом отримані результати дають підстави стверджувати, що побудована модель відображує напрям та визначає силу впливу між досліджуваними змінними, отже може бути використана для розв'язання задач аналізу та прогнозування основних показників ефективності діяльності банку. Подальші перспективи розвитку досліджуваної проблематики полягають у пошуку нових факторів та змінних, які змогли б більш точно пояснити динаміку зміни кредитів, депозитів та чистого процентного доходу, а також в розширенні застосування економетричного інструментарію.

Список літератури:

1. Прасолова С. П. Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти / С. П. Прасолова // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 9. – С. 36–40.

2. Лекции по эконометрике : учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Прикладная информатика (в экономике)» / Н. И. Шанченко. – Ульяновск : УлГТУ, 2008. –139 с.

3. Сайт НБУ /Режим доступу / https://bank.gov.ua

4. Сайт программы Статистика / Режим доступу/ http://statsoft.ru/

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТ УЧАСТІ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗРІЗ

Требик Л.П.

доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Хмельницького університету управління та права,

кандидат наук з державного управління

Рябцева В.О

студентка магістратури факультету управління та економіки

Хмельницького університету управління та права

Партисипативне або учасницьке бюджетування як інструмент прямої демократії, за допомогою якого громадяни беруть участь у прийнятті рішень щодо розподілу бюджетних коштів, було вперше успішно втілено у бразильському Порту-Алегрі 29 років тому. Сьогодні його практикують півтори тисячі населених пунктів на п’яти континентах [8].

Бюджет участі – демократичний процес, який надає можливість кожному жителю брати участь в розподілі коштів місцевого бюджету через створення проектів для покращення міста/ОТГ та/або голосування за них [5].

Бюджети участі засновані на чотирьох основоположних принципах:

– ефективний перерозподіл фінансових ресурсів;

– створення нових відносин між муніципалітетами та громадянами;

– перебудова соціальних зв'язків і соціальних інтересів;

– запровадження нової демократичної культури і заохочення активного громадянства [6].

Переваги впровадження партисипативного бюджетування очевидні. Серед них, по-перше, покращення соціальної інтеграції спільноти. По-друге, створення нового майданчику для діалогу між громадою та владою із подальшим формування відносин довіри. По-третє, прозорість та об’єктивність використання коштів, які зменшують ризики появи та розвитку корупції [7].

В Україні механізм бюджету участі запрацював завдяки фундації українсько-польського партнерства ПАУСІ наприкінці 2015 року. Першопрохідцями стали три міста – Черкаси, Полтава та Чернігів

У Чернігові спершу розробили положення «Про громадський бюджет». Виділили 4,8 млн грн (1% від бюджету міста) на бюджет участі, який можна було витрачати у двох вимірах: 50% на капітальні видатки (до 1,2 млн на 1 проект) і 50% на поточні видатки (до 360 тис на один проект). За перший рік було подано 73 готових проекти, проте на голосування було подано лише 56. Голосувати можна було лише на паперових бланках. Перемогу здобули 17 проектів (4 із капітальних видатків і 13 із поточних).

У Черкасах згідно з програмою громадського бюджету міста на 2015 - 2019 рр., у загальному бюджеті закладено 5 млн. грн. У 2015 р. подано 54 проекти, шість з яких було обрано після розгляду координаційною комісією.

У Полтаві передбачено 0,1% коштів від загального обсягу міського бюджету без урахування трансфертів, з яких 50% спрямовуються на загальноміські проекти і 50% – на районні. У рамках останніх 30% розподіляється рівномірно між трьома районами міста, а 70% – залежно від площі та кількості мешканців району [1].

В цілому ж на сьогодні партисипативний бюджет активно впроваджується в більш ніж 45 містах. У більшості випадків фінансування для бюджету участі розподіляється кожного року, проте існують випадки коли реалізація бюджету участі регулюється цільовою строковою програмою - як у Дніпрі, Харкові, Полтаві, Северодонецьку та Черкасах.

Мінімальна сума бюджету участі становить не менш як 1% від доходів бюджету міста в поточному році. В Києві та Дніпрі допускається можливість співфінансування проекту, якщо його вартість виходить за граничні межі визначеної положенням про «Бюджет участі». Однак автор має визначити окремо заходи проекту, які будуть реалізовуватись за рахунок коштів бюджету міста [2].

У Хмельницькому бюджет участі почали реалізовувати з 2017 року, на проекти було виділено 1 млн. грн. Хмельничани почали активно використовувати бюджет участі, так у 2017 році було подано 80 проектів, тоді ж, як у 2018 році ще до закінчення строку подачі проектів їх зареєстровано 82.

Найбільше голосів зібрали такі категорії, такі як: житлово-комунальне господарство 65 (1%), культура 989 (16%), охорона навколишнього середовища 246 (4%), освіта 1848 (29%), охорона здоров'я 2391 (38%), соціальний захист 452 (7%), спорт 343 (5%). Загалом, у 2017 році переможцями стали 12 проектів загальною сумою на 979 417 грн. [5].

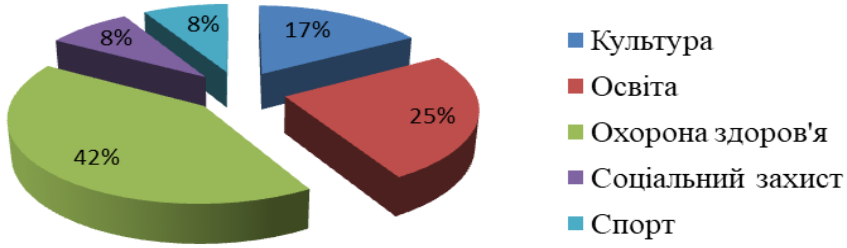

Рис. 1. Проекти-переможці за основними категоріями

Примітка. Систематизовано автором на основі джерела [5].

У Краматорську бюджет участі у 2017 році склав 1,5 млн. грн. Максимальний бюджет одного проекту становить 375 тис грн. Містяни подали на розгляд 46 проектів.

На вибір було подано проекти за такими основними категоріями, як: велоінфраструктура 0 (0%), безпека та громадський порядок 1 (2%), дорожнє господарство 1 (2%), енергозбереження 6 (13%), комунальне господарство 2 (4%), культура 4 (9%), навколишнє середовище 0 (0%), освіта 25 (54%), охорона здоров'я 1 (2%), соціальний захист 0 (0%), спорт 4 (9%), телекомунікації, зв’язок та інформаційні технології0 (0%), транспорт 0 (0%), інше 2 (4%)

Переможцями стали лише 5 проектів, за такими категоріями рис. 2 [3].

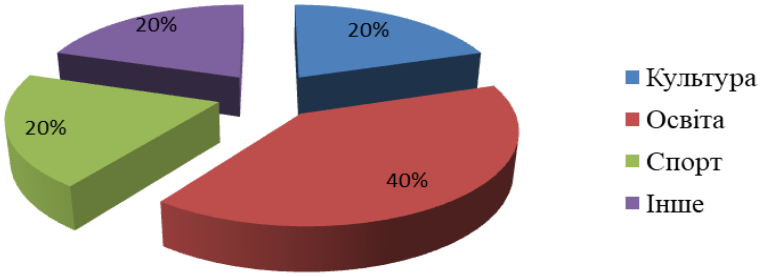

Рис. 2. Переможці бюджету участі у Краматорську

Примітка. Систематизовано автором на основі джерела: [3].

У Рівному бюджет участі почав функціонувати з 2016 року. У 2017 році на бюджет участі місто виділило 10 млн. грн. Станом на 2017 рік було зареєстровано 86 проектів загальною сумою 47,5 млн. грн. Найбільше голосів

набрали такі категорії: дорожнє господарство 318 (2%); комунальне господарство 3828 (27%); культура 5098 (36%); освіта 2048 (14%); соціальний захист 154 (1%); спорт 2735 (19%).

Переможцями обрано лише 24 проекти загальною сумою 8 933 518 грн. Проекти будуть реалізовуватись в 5 категоріях (рис. 3) [4].

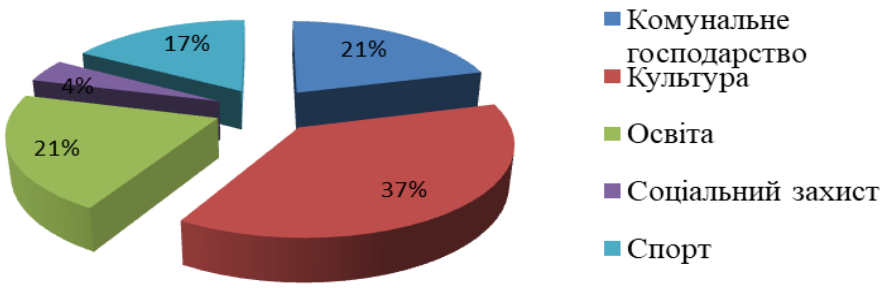

Рис. 3. Категорії проектів-переможців у м. Рівному

Примітка. Систематизовано автором на основі джерела [4].

Використання бюджету участі дає можливість громадянам реалізовувати саме ті проекти, які безпосередньо необхідні для міста, а не витрачання коштів на безглузді проекти. Єдиним недоліком цього інструменту, є те, що не всі громадяни знають про його існування. На нашу думку, потрібно приділити більше уваги його поширенню серед населення, а саме через соціальні мережі. Це дасть змогу краще ініціювати громадян для подачі та підтримки проекті.

Отже, використання партисипативного бюджету як новітньої форми реалізації громадських ініціатив дає можливість громадянам приймати активну участь в управлінні містом, відслідковувати використання бюджетних коштів та вирішувати ті проблеми, які безпосередньо цікавлять жителів міста. В Україні практика бюджету участі набирає обертів, що дає можливість приймати активну участь в управлінні містом.

Список літератури:

1. Булеца Н. В. Особливості процесу партисипативного бюджетування в Україні / Н. В. Булеца // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 8. - С. 148-154. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_8_31

2. Бюджет участі в містах України: регіональний розріз [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://izbirkom.org.ua/publications/obshchestvo-19/2018/biudzhet-uchasti-v-mistakh-ukrayini-regionalnii-rozriz/

3. Бюджет участі. Громадський проект Краматорськ [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://kramatorsk.pb.org.ua/statistics/15

4. Бюджет участі. Громадський проект Рівне [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://rivne.pb.org.ua/statistics/86

5. Бюджет участі. Громадський проект Хмельницький [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://gp.khm.gov.ua/statistics/8

6. Воронцова А.В. Партисипативне бюджетування як альтернативне джерело фінансового забезпечення соціально-культурної сфери – [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/ images/department/banking/konferencii/2016/zbirnyk_mater_2016.pdf

7. Дзиндра І. Партисипативний бюджет як нова форма прямого народовладдя: доктринальні та практичні аспекти – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://studfiles.net/preview/6372214/page:14/

8. Партисипативний бюджет – це не так про міські гроші, як про довір'я [Електронний ресурс] – режим доступу: https://biggggidea.com/ practices/1494/

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Трифонова О.В.

Національний ТУ «Дніпровська політехніка»,

доктор економічних наук, доцент

Вугледобувні підприємства України створюють сировинну базу вітчизняної енергетики та металургійного виробництва, що зумовлює їх важливу роль у забезпеченні стабільності національної економіки. Втім,

повільні темпи реструктуризації галузі та недостатнє фінансування окремих підприємств з боку держави (яке спрямовується переважно на часткове покриття витрат із собівартості вугільної продукції), призвели до погіршення структури шахтного фонду. Станом на 01.07.2017 р. в Україні видобуток вугілля здійснювали 150 вугледобувних підприємств, з яких 90 підпорядковані Міненерговугілля України (МЕВ). Переважна більшість шахт є невеликими за обсягами видобутку, збитковими підприємствами. Також слід зауважити, що 85 вугледобувних підприємств різних форм власності або 57% від їх загальної кількості перебувають в зоні АТО, з них 60 шахт видобували енергетичне вугілля найдефіцитніших марок А та П [1]. Зазначені підприємства у 2013 році видобули 31,8 млн. тонн або 38,0% від загального видобутку вугілля [2], а зараз значна їх частка не здійснює видобутку та працює в режимі водовідведення та вентиляції. За даними МЕВ [1] 55 вугільних шахт, що підпорядковуються міністерству, знаходяться в зоні АТО і лише 35 шахт є підконтрольними. Отже, через нестабільне політичне та соціально-економічне становище у країні вугледобувна галузь втратила майже 60% виробничої потужності. Також робота вугледобувних підприємств значно ускладнилась через: порушення залізничного сполучення, що позначилось на поставках матеріалів і обладнання; погіршення розрахунків за спожиту електроенергію та відвантажену вугільну продукцію; відсутність державної підтримки на часткове покриття витрат із собівартості вугільної продукції та скорочення державних капіталовкладень. Внаслідок цього, за останні роки за даними МЕВ [2-3] вугледобувні підприємства суттєво зменшили видобуток вугілля: за січень-грудень 2017 року видобуток вугілля в Україні склав 34,9 млн. тонн, що на 5,9 млн. тон або 14,6% менше, ніж за аналогічний період 2016 року та на 48,8 млн. тон або у 2,4 рази менше, ніж у 2013 році. Зокрема коксівного вугілля видобуто 6,8 млн. тонн, що порівняно із 2013 роком на 16,9 млн. тонн або 71,3% менше, та енергетичного вугілля – 28,1 млн. тонн, що на 31,9 млн. тонн або 53,2% менше від видобутку за аналогічний період 2013 року.

Із загального обсягу видобутку вугілля в 2017 році підприємствами, підпорядкованими МЕВ, видобуто 4,8 млн. тонн вугілля, що на 0,9 млн. тон або 16,4% менше за минулорічний видобуток. У той же час найбільшою приватною вугледобувною компанією ДТЕК, представленою 16 шахтами, за минулий рік видобуто 24,8 млн. тон вугілля [5]. Це на 6,5 млн. тон менше видобутку за попередній період. Не зважаючи на зменшення обсягів видобутку усіма виробниками, найістотніше скорочення відбулось саме на підприємствах державного сектору. Зменшення обсягів виробництва зумовлено суттєвим скороченням видобутку, передусім, енергетичного вугілля марок А та П, призначених для генерації електроенергії.

За даними МЕВ [6] у 2017 р. основними вугледобувними регіонами є Дніпропетровська та Донецька області, де було видобуто відповідно 57,7% та 32,8% від загального обсягу видобутку в країні, а частки Луганської, Львівської та Волинської областей несуттєві. З числа вугледобувних підприємств, підпорядкованих МЕВ, лише чотири впорались із встановленими плановими завданнями щодо обсягів видобутку, внаслідок чого в цілому план було недовиконано на 15,8% або 0,9 млн. тонн вугілля.

Наведені дані, втім, не відображують повного масштабу кризи, оскільки не враховують несприятливі зміни у структурі видобутку за марками вугілля, адже практично припинене видобування енергетичного вугілля марок А та П зумовило загрозу безперебійній роботі вітчизняних ТЕС. Основні споживачі вугілля названих марок за оцінками 2016 р. мали річну потребу в обсязі 31,3 млн. тонн, яку частково було задоволено за рахунок імпорту 1,1 млн. тон енергетичного вугілля [5].

Вугілля в Україні реалізується як за прямими договорами між вугледобувними підприємствами та споживачами, так і за посередництвом оператора гуртового ринку – ДП «Держвуглепостач». Це підприємство з 2016 р. бере участь у розподілі вугільної продукції за фіксованими розрахунковими цінами, в наслідок чого відбувається перехресне субсидування збиткових державних підприємств за рахунок прибуткових. Таке становище не стимулює

збиткові вугледобувні підприємства до пошуку шляхів зменшення собівартості вугільної продукції та покращення її якості. Одночасно, приватні вугледобувні компанії визначають ціни на вугільну продукцію за ринковим принципом – на основі балансу попиту та пропозиції в Україні, а також з урахуванням тенденцій на міжнародному ринку.

Виконаний аналіз свідчить, що в Україні існує нагальна потреба, по-перше, у розв'язанні проблеми постачання вугілля антрацитових марок, та, по-друге, в нарощуванні обсягів видобутку вугілля газових марок тими вугледобувними підприємствами, що перебувають поза зоною АТО. В цьому контексті необхідно наголосити на тому, що таке необхідне збільшення обсягів видобутку вугілля марок Г та ДГ діючими підприємствами стримується зносом основних засобів добувної промисловості. Найбільш загрозлива ситуація склалась з активною частиною промислово-виробничих фондів галузі, близько 90% [5] яких потребують заміни або модернізації. Незначне покращення стану основних засобів, що спостерігалось у 2012 р. та було пов'язано з надходженням значних обсягів капітальних інвестицій, вже у 2013 р. було невільовано через скорочення обсягів інвестування і проблема з інвестуванням у модернізацію шахт досі не вирішена. Відтворення виробничих потужностей державних вугледобувних підприємств протягом 2017 р. незначною мірою здійснювалось за рахунок власних коштів підприємств, а також частково було профінансовано державою (обсяг капітальних інвестицій склав 78,7 млн. грн [4], хоча ще у 2013 р. за рахунок коштів державного бюджету було профінансовано 378,4 млн. грн, тобто у 4,8 разів більше).

Інвестиційна діяльність приватних компаній, що здійснюють видобування вугілля, спрямована на реалізацію технологічних інновацій та впровадження нових технічних засобів з метою максимально можливого нарощування обсягів виробництва із одночасним скороченням собівартості видобутку вугілля. Так, найбільша приватна компанія ДТЕК, яку за обсягами видобутку вугілля можна вважати основним гравцем на ринку вугільної продукції, профінансувала протягом 2016 р. 7,1 млрд. грн капітальних

інвестицій, а у 2017 році збільшила обсяг капітальних інвестицій на 2,3 млрд. грн [5].

Протягом 2014 р. державна підтримка на часткове покриття витрат із собівартості вугільної продукції не виділялась та не було вжито заходів щодо пошуку інших джерел коштів для такого покриття. Але це призвело до утворення суттєвої заборгованості із виплати заробітної плати перед шахтарями, через що практика субсидіювання державних вугледобувних підприємств була відтворена, хоч і у зменшених масштабах. Втім і станом на 01.01.2018 року на підприємствах, що належать до сфери управління МЕВ, зберігається заборгованість із виплати зарплати у сумі 130 млн. грн, що зросла за 2017 рік у 3,6 разів [4].

Підводячи підсумки проведеного аналізу, можна стверджувати, що стан вугледобувних підприємств, зокрема державного сектору вугільної промисловості, є кризовим з тенденцією до погіршення ситуації. За таких умов, резерв стійкості функціонування приватних вугледобувних підприємств, утворений за часи інтенсивного інвестування у їх розвиток, дозволить менеджменту компаній утримувати їх у межах гомеокінетичного плато [7]. Разом з тим, враховуючи складну фінансово-економічну ситуацію в країні та неспроможність держави підтримувати збиткові підприємства вугільної промисловості, постає нагальна потреба не лише в формуванні нової державної політики стосовно вугільної галузі, але й запровадженні нового механізму управління її окремими підприємствами.

Список літератури:

1. Перелік державних підприємств, установ, організацій та об'єднань, що належать до сфери управління Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, станом на 01.07.2017 / Міненерговугілля України. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245223760&cat_id=244916218

2. Інформаційно-аналітичний звіт про розвиток вугільної промисловості України за січень-грудень 2013 року (за оперативними даними) / Міненерговугілля України. – Режим доступу : http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=244911555

3. Статистична інформація за січень-грудень 2016 року / Міненерговугілля України. – Режим доступу : http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/newscategory?cat_id=35081

4. Інформаційно-аналітичний звіт про розвиток вугільної промисловості України за січень-грудень 2017 року (за фактичними даними) / Міненерговугілля України. – Режим доступу : http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245270103&cat_id=35081

5. Офіційний сайт компанії ДТЕК. – Режим доступу : https://energo.dtek.com/

6. Видобуток коксівного та енергетичного вугілля в Україні за грудень 2017 року / Міненерговугілля України. – Режим доступу : http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245266910

7. Трифонова О.В. Управління стійким функціонуванням вугледобувних підприємств: теорія та практика : монографія / О.В. Трифонова ; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2015. – 330 с.

ЕЛЕМЕНТИ ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ

Трофименко А.В.

студ. гр. ПР-41

Сумський державний університет

Науковий керівник — канд. філол. наук Баранова С.В.

Фундаментальним фактором для розвитку такої ланки педагогічної науки як методика викладання є досягнення викладачами позитивного ефекту впливу на учнів завдяки використанню різнобічних технік. Для цього необхідно впроваджувати одночасно декілька методичних прийомів, щоб охопити обсяги навчального матеріалу та зацікавити учнів для подальшого зворотного зв'язку із вчителем.

Через вади традиційної моделі освіти в навчальних планах все частіше з'являються новітні ідеї для навчальних програм, які дають змогу збільшувати обсяг матеріалу на деяких проміжках освітнього процесу задля досягнення описаних вище цілей. Через нестачу часу на викладання всіх навчальних предметів та постійне збільшення знань людства в тій чи іншій галузі ці ідеї впроваджуються з більшою частотою. Такі методи часто називають інтенсивними методами навчання.

Основоположною причиною для зародження таких методик стали інноваційні ідеї виключення вивчення синхронічних елементів мови для оволодіння мовою за більш короткий відрізок часу. Освоєння розмовної мови без однієї з функціональних ланок бажаної мови — ключова мета повних методик інтенсивного навчання.

В контексті уроку іноземної мови таке явище можна віднести до використання фонових знань для подолання мовного бар'єру між учнем, його першою надбаною мовою та будь-якою іншою.

За Г.О. Китайгородською, інтенсивне навчання — це вивчення предмету за короткі терміни через задіяння соціо-психологічних процесів в групі та управління обсягами матеріалів через спілкування вчителя з учнями [1, с. 4]. Це визначення розвивається завдяки модифікаціям навчальних планів за допомогою емотивно-смислових висловлювань, які б прискорювали розуміння великих обсягів навчального матеріалу.

Фонові знання різнобічного характеру, отримані під час уроку, де вчителем застосовувалися елементи інтенсивного навчання, стимулюють певне емоційне відношення учня до самого процесу навчання, що позитивно впливає

на подальше вивчення учнем конкретного предмету. У цьому випадку — вивчення іноземної мови.

Основоположником технік інтенсивного вивчення іноземної мови вважають болгарського педагога Г. Лозанова. Його сугестопедичний метод навчання полягає в тому, що мовний матеріал вивчається, а також закріплюється в різноманітних ситуаціях спілкування.

Запропонована техніка вивчення мови орієнтована на створення природного мовного середовища для більш ефективного засвоєння певного матеріалу, активізацію учнів на заняттях та мобілізацію прихованого психічного потенціалу дітей [3, с. 39].

Це поняття походить від терміну «сугестія» — процесу імпліцитного, тобто прихованого навіювання та натяків на приховані здібності чи якості того чи іншого об’єкта [2, с. 2]. Сугестивні настанови можуть посилювати та стимулювати реакції в свідомості реципієнта, у цьому випадку — учня. В контексті інтенсивного навчання сугестія — це імплікація переваг впевненості учня в собі при засвоєнні матеріалу.

Під час інтенсивного навчання педагоги часто застосовують окремі елементи позитивного психологічного впливу, такі як загальна мотивація для підвищення рівню та якості зворотного зв’язку, а також покращення показників відвідування уроків, подолання мовного бар’єра через детермінацію проти тривожності та спонукальні розмови з учнями на індивідуальному рівні чи рівні підгрупи.

Основними форматами застосування інтенсивних методів у вивченні іноземної мови вважають вивчення другої та послідуючих мов за обмежений період часу на достатньому розмовному рівні. При цьому навчальний матеріал відповідає темам програми, що вивчаються дітьми в тому чи іншому класі.

Прикладами використання інтенсивних методів навчання в шкільних програмах є наступні форми проведення уроків:

- вилучення більшої частини граматичного матеріалу на початкових етапах вивчення мови, але не повна відмова від нього, що дає учням змогу

використовувати невелику частину цього матеріалу разом з вивченою вже лексикою у монологічному чи діалогічному спілкуванні;

- вивчення майже повного обсягу фонетичної та фонологічної баз мови на перших заняттях, що відкидає лише виключення з правил та фонеми, що були запозичені з інших мов;

- спонтанне збільшення обсягів лексико-граматичного матеріалу, що не пов'язане з віком учнів, таке як вивчення списку дієслів сильного або нерегулярного відмінювання;

- відкриті уроки інтеграційного характеру з підвищеним навантаженням на діахронічні знання учнів, що дозволяє зменшити ймовірність виникнення психологічно стресових ситуацій, адже діти можуть користуватися тими знаннями, які вони набули за межами занять з іноземної мови.

Основна мета використання інтенсивних методик на уроці іноземних мов полягає в тому, що за інтеграції більшої кількості навчального наочного матеріалу до традиційних та в деякому розумінні застарілих прийомів вивчення мов повідомлення може нести багатоаспектний психосоціальний вплив, що в ідеальній ситуації має мотиваційний контекст, більш близький до реальних ситуацій, ніж матеріал уроку традиційної моделі.

Слід також відмітити важливість застосування таких методик на уроках іноземної мови в українських загальноосвітніх школах, адже заняття, модельовані за допомогою одного з таких інтенсивних підходів знаходяться в сфері потенційної навчальної інновації та можуть створювати кращі умови для реалізації учнями мети уроку за рахунок кращого та швидшого засвоєння і розуміння навчального матеріалу.

Список літератури:

1. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам — Издание второе, исправленное, дополненное / Г.А. Китайгородская. М.: Изд-во «Высшая Школа», 1986. — 103 с.

2. Ніколаєнко С. Психологічні особливості базових видів сугестії [Електронний ресурс] / С. Ніколаєнко — Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ, 2011 — Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39498/08-Nikolaenko.pdf

3. Lozanov G. Suggestopaedia — Desuggestive Teaching, Communicative Method on the Level of the Hidden Reserves of The Human Mind / G. Lozanov — Vienna, 2005. — 140 с.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ МАН ЗА АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИМ НАПРЯМКОМ

Тягло Н.В.

директор КПНЗ «Мала академія наук учнівської молоді Дніпровської обласної ради»

Позашкільна освіта є цілеспрямованим процесом оволодіння систематизованими знаннями про культуру, природу, людину, суспільство. Також вона забезпечує застосування знань на практиці, опанування вміннями та навичками наукової, дослідницької та творчої діяльності. Сучасний етап розвитку суспільства, утвердження позашкільної освіти як складової структури освіти України зумовили переосмислення її місця і ролі, визначення основних засад підвищення якості. Мала академія наук України – освітня система, що сприяє забезпеченню потреб особистості у творчій самореалізації, її соціалізації, включенню в суспільні відносини, входженню у широкий світ, вона органічно інтегрує освітні процеси від шкільної лави до університету та наукової установи.

Дніпровське відділення Малої академії наук України переймається формуванням світогляду молодого покоління, здійснює важливу роль у професійному визначенні особистості. Досягати результатів наукової роботи у галузі агропромислового комплексу учням МАН допомагають науковці

Дніпровського державного аграрно-економічного університету. Юні дослідники працюють у гуртках, де створено сприятливі умови для розвитку та реалізації творчих здібностей учнів. Формування та розвиток творчого потенціалу учнів на основі широкого використання результатів наукових досліджень в організації навчального процесу сприяє вирішенню задач формування у студентів творчого мислення та наукового світогляду, стійких знань і навичок самостійної науково-дослідної роботи, виховання постійного самовдосконалення, набуття здібностей цілеспрямованого, ефективного використання отриманих знань у професійній діяльності та роботі в колективі, популяризації і розповсюдженні позитивного досвіду, нових прогресивних форм наукової творчості юних науковців.

Методологічну основу складають загальні та спеціальні методи наукових досліджень: польовий (встановлення фенологічних фаз розвитку, визначення висоти рослин, структури рослин, урожайності), лабораторний (визначення показників якості досліджуваних культур), статистичний (проведення дисперсійного аналізу), розрахунковий (для встановлення економічної оцінки ефективності технологій вирощування досліджуваних культур).

Основою розвитку економіки України є підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної агропромислової продукції, що сприятиме входженню України у європейський та світовий простір. Ринкове реформування економіки України показує, що конкурентоспроможність виробництва залежить від здатності задовольняє вимоги споживача. В наш час держава приділяє особливу увагу питанням якості та безпеки продукції. Умовою ефективного функціонування аграрного підприємства є застосування науково обґрунтованих принципів його ведення. Поставленої мети можна досягти шляхом впровадження та постійного вдосконалення технологій вирощування. Теоретичною основою рослинництва є передова агрономічна наука.

Вихованці МАН працюють при кафедрі рослинництва ДДАЕУ. Учні старших класів різних шкіл Дніпропетровської області займаються науковою

роботою згідно тематики кафедри. Щорічно приймають участь у наукових конференціях та конкурсах державного та міжнародного рівнів. Мета науково-дослідної роботи: розробити елементи технології вирощування, визначити вплив ґрунтово-кліматичних умов на формування врожайності та продуктивності сортів і гібридів зернових, олійних і ефіроолійних культур в умовах північної підзони Степу України. Визначити вплив оптимальних доз мінеральних добрив, дії стимуляторів росту та мікроелементів для отримання високої врожайності основної продукції з відповідною якістю.

В результаті досліджень теоретично обґрунтовано агробіологічні особливості росту, розвитку, підвищення врожайності агроценозами польових культур залежно від застосування стимуляторів росту, які вміщують гумінові речовини, різних доз, погодних умов та агроприйомів з вирощування олійних культур в умовах північної підзони Степу України. Отже, наукові результати роботи учнів МАН є актуальними для аграрного сектору та галузі харчування.

Список літератури:

1. Кобець А.С., Створення системи освіти інноваційного типу на сучасних інформаційних технологіях / А.С. Кобець // Інвестиції: практика та досвід – 2009 - №24 – С. 101-104.

2. Рослинництво: Підручник / В.Г. Влох, С.В. Дубковецький, Г.С. Кияк, Д.М. Онищук; За ред. В.Г. Влоха. – К.: Вища школа, 2005.-382 с.

3. Мареніченко В.В. Механізми екологічної безпеки в державному управлінні / В.В. Мареніченко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» – Харків : 2016. – С. 178-179.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАЛЬНО ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Узун Григорій Миколайович

Студент І курсу (магістратура) педагогічного факультету,

Ізмаїльський державний гуманітарний

університет

Науковий керівник – доц. Ярчук Г.В.

Проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління України належить до найактуальніших проблем, вирішення якої обумовлює майбутнє держави та подальше існування здорової нації. Сьогодні сферою формування здорового способу життя дітей та підлітків є система освіти. Згідно державної програми «Освіта» (Україна XXI століття) та «Національної доктрини освіти України у XXI столітті» стратегічним завданням освіти є виховання освіченої, творчої особистості, всебічний розвиток людини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я.

Тому обов'язковим компонентом національної системи освіти мають бути знання про формування, збереження та зміцнення здоров'я. Зазначена проблема набуває ще більшого значення для сучасної школи, про що свідчать документи Міністерства освіти і науки України. Адже, спостерігається негативна тенденція щодо погіршення стану здоров'я учнівської молоді. Однією з головних причин цьому є відсутність співпраці педагогічного колективу та батьків, необізнаність батьків з даної проблеми, відсутність свідомого ставлення до свого здоров'я як школярів, так і їх батьків, неосвіченість вчителів щодо правильних форм та методів формування, зміцнення та укріплення здоров'я учнів. Тому проблема формування здорового способу життя дітей шкільного віку залишається актуальною та своєчасною.

Науковими дослідженнями [4, с. 204] встановлено, що стан здоров'я, у великій мірі, залежить від способу життя людини. У зв'язку з цим, у психолого-

педагогічній та спеціальній літературі ведеться досить активна дискусія про визначення й обґрунтування такого способу життя, який би дав можливість максимально підвищити рівень здоров'я у дітей, молоді та дорослих.

Питанню формування здорового способу життя дітей і молоді присвятили свої праці О. Вакуленко, В. Васильєв, Г. Голобородько, О. Дубогай, В. Зайцев, В. Касаткін та ін. Сьогодні у цьому напрямку продовжують працювати вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких слід відзначати: Г. Апанасенко, В. Войтенко, І. Гундаров, В. Куліков, І. Муравов, В. Петленко, Л. Попова та інші дослідники.

Здоров'я людей належить до числа глобальних проблем, що мають життєво важливе значення для всього людства. Саме тут загострення сьогоденних та майбутніх протиріч може призвести в перспективі до катастрофічних наслідків. Тому дана проблема залишається актуальною та знаходить своє розв'язання у дослідженнях різного рівня.

Метою статті є аналіз основних напрямків професійної діяльності вчителя щодо формування здорового способу життя школярів. Аналіз наукової і методичної літератури свідчить, що витоки уявлень про шляхи і засоби збереження та зміцнення здоров'я виникли в глибокій давнині. Вже в Стародавній Індії, за шість століть до н.е., у Ведах сформульовано основні принципи дотримання здорового способу життя, подано розумні поради щодо збереження здоров'я людини. Висвітлення проблеми здорового способу життя дістає подальший розвиток у Давньому Римі в працях римських філософів Ціцерона і Галена [8, с. 49].

В поглядах науковців можна виділити два основні підходи до змісту здорового способу життя. Представники першого підходу розглядають цей термін глобально, тобто як форми людської життєдіяльності (соціальні, фізичні, психічні), які приведені у відповідність з гігієнічними вимогами. Згідно з другим підходом, здоровий спосіб життя автори розглядають як відносно окрему частину життя людини, на яку відводиться певний час.

Здоров’я – це не відсутність хвороби, а фізична, соціальна, психологічна гармонія людини, доброзичливе, спокійне відношення з людьми, з природою, з самим собою. За енциклопедичним визначенням здоров’я – це природний стан організму, що характеризується його врівноваженістю із навколишнім середовищем та відсутністю будь-яких хворобливих змін. Здоров’я людини визначається комплексом біологічних (успадкованих та набутих) та соціальних факторів. У сучасній науково- методичній літературі немає загальноприйнятого визначення здоров’я та здорового способу життя. Значна частина фахівців не володіє методами формування здорового способу життя і, часто, працюють наосліп. У системі освіти загальноосвітня школа є найціннішим скарбом кожного народу. Вона складає фундамент освіченості нації і багато в чому визначає ефективність її наступних сходинок освіти, перш за все вищої. В школах навчально- виховний процес спрямований на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей тощо. Тому проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління займає провідне місце в шкільній практиці. Дана проблема постійно обговорюється на державному рівні. Україною прийнято ряд важливих державних документів, які спрямовані на зміцнення, формування та збереження здоров’я дітей, молоді та дорослих, формування соціально- активної, фізично здорової та духовно багатої особистості.

Людина, що веде здоровий спосіб життя, легше витримує стреси, психоемоційні перевантаження, ефективніше захищається від негативного впливу довкілля. Тому серед інших завдань учитель на уроках значне місце повинен відводити орієнтації дітей на здоровий спосіб життя.

Велику роль у формуванні здорового пособу життя відіграє сучасна школа. 80 % навчального часу належить розумовому розвитку і лише 20 % відводиться на фізичний розвиток. Не завжди у школах наявні сприятливі умови для навчання та відпочинку, належний повітряно-тепловий режим, обладнання та інше. У школах спостерігається висока наповнюваність класів,

не виконується організація великих перерв, знижена рухова активність. Учні старших класів 99 % добового часу знаходяться у приміщенні. Так у 14–22 % учнів порушена постава, у 18 % – погіршений зір, у 30 % – часті гостро-респіраторні захворювання, у 38 % – зайва вага, у 24 % – підвищений артеріальний тиск.

Формування здорового способу життя через освіту, створення здоров'язберігаючого освітнього середовища – один із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти. У цьому контексті завданням сучасної школи є: використання здоров'язберігаючих технологій навчання; дотримання режиму рухової активності, поєднання рухового і статичного навантаження; організація збалансованого харчування; заміна авторитарного стилю спілкування на стиль співробітництва, створення емоційної сприятливої атмосфери навчання; формування в учнів та їхніх батьків усвідомлення цінності здоров'я, культивування здоров'я тощо. На сьогоднішній день існує чимало шкіл де не робиться ранкова зарядка, не дотримується режим дня, не виконуються гігієнічні вимоги, діти не завжди правильно харчуються, віддають перевагу солодкому, а не фруктам, овочам, часто нормально не снідають. У зв'язку з цим самі учні у 67 % випадків визначають своє здоров'я як задовільне, у 19 % – як незадовільне. Кожен навчальний предмет містить вагомий потенціал щодо формування здорового способу життя.

Одним із компонентів здорового способу життя та правильного його формування є фізичне виховання. Фізичне виховання стимулює не лише стан здоров'я, але пробуджує в людях прагнення жити, рухатись, робити добро, бути активним членом здорового суспільства. В процесі навчання молоді потрібно постійно виробляти не лише потреби, але й навички здорового способу життя. Фізична культура – це не лише спорт, перемоги та змагання, але й спосіб підтримання духовного життя людини, її прагнення до досконалості та здоров'я. Нові вимоги до фізичного виховання школярів викладені в удосконаленій навчальній програмі з фізичної культури (цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації»). У ній поставлене завдання

виховувати в учнів звичку самостійно займатися фізичними вправами, озброювати їх знаннями, уміннями й навичками, необхідними для цього. Це завдання послідовно здійснюється протягом усього періоду навчання в школі [4, с. 32]. Використання засобів фізичної культури у шкільній програмі займає основне місце в системі профілактичних заходів, спрямованих на корекцію здоров'я, рівень якого, у зв'язку з наслідками урбанізації, негативними впливами екології, стресовими чинниками та іншими факторами, різко знижується [3, с. 30]. Важливо, щоб школярі усвідомлювали важливість занять фізичною культурою, відчували потребу в них, тому що фізична культура поступово зводиться до безглуздої фізичної вправи, взятої з культури, спорту, гри, щирого спілкування і відносин. Звідси зниження інтересу до занять фізичними вправами, недостатня готовність дітей перейти до організації самодіяльних форм занять фізичною культурою. Фізична культура є яскравим прикладом не тільки теоретичних знань з формування здорового способу життя. На відміну від таких шкільних предметів як валеологія та безпека життєдіяльності, що містять знання про формування, збереження та зміцнення здоров'я, фізична культура дає можливість займатись формуванням здоров'я на практиці.

Широкого розмаху в школі в останні роки набуває позакласна діяльність. Основною метою позакласної діяльності є задоволення інтересів і запитів дітей, розвитку їх творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності, формування здорового способу життя. Домінуюча роль в її організації належить класному керівнику, який є передусім організатором позакласних виховних заходів (організованої діяльності колективу, спрямованої на досягнення певної виховної мети), діє у співдружності з іншими педагогічними працівниками школи. Педагогічними умовами виховання основ здорового способу життя учнів у позакласній діяльності є: організація факультативних і гурткових занять, різноманітних виховних заходів з основ здорового способу життя у позаурочний час; залучення кожного учня до різноманітної виховної діяльності з урахуванням вікових та психофізичних

особливостей; запровадження режиму дня та систематичне дотримання його підлітками як моделі здорового способу життя [5, с. 8].

Для успішного та вдалого формування здорового способу школярів у навчальних закладах необхідно вирішити наступні завдання:

1. Об'єднати увесь педагогічний колектив для розв'язання завдань щодо формування освіти про здоровий спосіб життя в школярів.

2. Довести всі елементі навчально-виховного процесу у відповідність із станом здоров'я і психофізіологічними можливостями учнів і педагогів.

3. Здійснювати оздоровче супроводження навчально-виховного процесу, передбачати такі напрямки роботи як: оздоровче обґрунтування та експертиза навчально-виховної роботи, діагностика й корекція здоров'я учнів, профілактичні заходи, допомога в розвитку дітей [5, с. 14]

Відомо, що формування здорових звичок найбільш ефективно проводити з дитинства. Чим менший вік, тим безпосереднє сприйняття, тим більше дитина довіряє своєму вихователю. Це створює найбільш сприятливі можливості для формування потрібних для збереження здоров'я якостей і властивостей особистості. Чим раніше розпочато виховання, тим стабільніші виникають навики й установки, які необхідні дитині в її подальшому житті. Наскільки успішно будуть сформовані й закріплені у свідомості навички здорового способу життя в молодшому віці, залежить потім реальний спосіб життя, що перешкоджає чи сприяє розкриттю потенціалу особистості. Зміна ставлення до свого здоров'я передусім проблема виховання. Тому саме системі освіти дає суспільство соціальне замовлення – посилити роботу з оздоровлення шкільного середовища, зміцнення здоров'я дітей і формування у них здорового способу життя. Цю проблему повинна розв'язувати школа, але з залученням батьків. Здорова особистість формується у двох соціальних інститутах: сім'ї та школі. На сьогоднішній день школа не повністю реалізує головну мету виховання – формування здорової особистості, здатної зберегти своє здоров'я, а отже існує необхідність у залученні родини до вирішення проблеми формування здорового способу життя школярів. Перед тим, як займатися проблемами формування

здорового способу життя учнів, необхідно вивчити ставлення сім'ї до цієї проблеми: як батьки піклуються про своє здоров'я та здоров'я дітей, чи вміють і прагнуть дотримуватися правил здорового способу життя, наскільки вони обізнані з цих питань, чи дотримуються певних моделей здорового життя [1, с. 173]. Тому одним з завдань школи є активна просвітницька робота з батьками.

Отже, здоровий спосіб життя – це комплекс оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток, зміцнення здоров'я, підвищують продуктивність праці. Фактом є абсолютна безграмотність учнів, щодо здорового способу життя та його цінності, тому необхідно створити систему закладів, де підлітки мали б нагоду одержати кваліфіковані консультації з питань збереження здоров'я та його цінності і де б робота проводилась в трьох напрямках: робота з батьками; робота з вчителями; робота з учнями. Подальшого дослідження потребує питання вивчення можливостей кожного навчального предмету щодо здоров'язберігаючого ефекту та виокремлення ефективних форм та методів професійного навчання спрямованих на підготовку вчителів до формування здоров'язберігаючого середовища загальноосвітнього навчального закладу.

Список літератури:

1. Баєва Т. Формування здорового способу життя в особистісно-орієнтованому виховному процесі життя / Т. Баєва // Соціально- педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – С. 172–173. Бермудес Д. Використання ритмічної гімнастики в системі підготовки вчителів фізичної культури / Д. Бермудес // Молода спортивна наука України. – Львів : НВФ «Українські технології», 2007. – Вип. 11. – С. 27–35.

2. Брилін Б. А. Педагогічні проблеми організації вільного часу / Б. А. Брилін // Психологія і педагогіка. – 1996. – № 4. – С. 72–76.

3. Булич Є. Г. Валеологія. Теоретичні основи валеології : навч. посібн. / Є. Г. Булич, І. В. Муравов. – К. : ІЗМН, 1997. – 224 с.

4. Волошин О. Р. Здоровий спосіб життя – через школу нового типу /

О. Р. Волошин // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х. : ХДАФК, 2007. – Вип. 11. – С. 13–15.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Федоришин О.М., Стадницька Н.Є., Кравич А.С., Новіков В.П.
Національний університет "Львівська політехніка" м. Львів, Україна
oljalvivua@gmail.com

Основною тенденцією розвитку педагогічних систем є поступовий перехід до якісної освіти, яка відповідає міжнародним стандартам. Значною мірою це стає можливим завдяки придбанню та використанню нових засобів інноваційних інформаційно-освітніх платформ у навчанні. Специфікою вищих навчальних закладів є підготовка студентів до активної і плідної праці в інформаційному суспільстві, створення всіх умов і налаштування на конкретний результат: винахід, технологічний процес тощо. Освітня мета навчання полягає в ознайомленні студентів з широким діапазоном стратегій професійної діяльності для досягнення поставленої мети, тобто вміння здійснювати вибір стратегії залежно від типу професійного завдання [1].

Метою нашого дослідження є аналіз сучасного стану викладання, розгляд інтерактивних засобів навчання, що використовуються для підвищення якості й ефективності навчального процесу у вищих навчальних закладах та комплексного використання інтерактивних технологій у підготовці фахівців.

Незважаючи на застосування новітніх засобів навчання та інформаційних технологій, роль викладача залишається незмінною і значимою. Кожний педагог є творцем своїх навчальних занять, а засоби інформаційно-комунікаційних технологій є тільки допомогою в його діяльності. Найбільш значущим є доброзичливе ставлення до студентів, професіоналізм і вміння передавати ці знання, мотивувати і налаштовувати студентів до певної роботи,

досягати успіхів, долати перешкоди, вміти використовувати вільний час для самостійного навчання.

Процеси становлення Європейського та міжнародного освітнього простору, які стрімко розвиваються на сучасному етапі реформування підготовки викладачів в Україні, вимагають їхньої адаптації до зростаючих суспільних вимог, які зумовлені збільшенням обсягу наукової інформації [2]. Аналіз опублікованих літературних джерел свідчить, що існує проблема у сфері інноваційної діяльності, зокрема підготовка кадрів до участі різноманітних формах науково-методичної діяльності. Ряд суперечностей та низка існуючих проблем в інноваційному освітньому просторі породжують необхідність обґрунтування нових підходів до організації навчально – виховного процесу у вищому навчальному закладі. Одним з таких підходів є впровадження дистанційного навчання. Модель дистанційного навчання передбачає поєднання самостійної роботи студентів з різноманітними джерелами інформації, навчальними матеріалами та взаємодією з викладачем і є ефективною за умов оволодіння викладачами знаннями й навичками щодо розробки дистанційних курсів.

Дистанційне навчання є перспективним сучасним інструментом для реалізації поставлених цілей, а саме: якісна підготовка кваліфікованих фахівців незалежно від віку,студентів з особливими потребами, відстані, часу, та інших умов і форм навчання.

Інноваційні форми організації освіти та проектування освітніх систем мають будуватися відповідно із сучасними вимогами до підготовки фахівців для роботи в сферах науки і виробництва [3]. Для якісної та кваліфікованої підготовки студентів необхідно постійно розробляти нормативи та навчально-методичне забезпечення їх підготовки, щоб випускники мали змогу займати певні посади без попереднього досвіду професійної діяльності та виконувати завданння відповідного класу складності, тобто бути компетентними.

Сучасна освіта вимагає якісне апаратне забезпечення, що має важливе, проте не визначне місце і повинна відповідати рівню міжнародних стандартів.

Практика показує, що використання інтерактивних панелей має свої переваги: економія часу на заняттях, підвищується ефективність подання матеріалу з використанням комп’ютерних віртуальних тренажерів, зручно застосовувати у великих аудиторіях. Проте є свої недоліки: повна або часткова відмова від конспектування поданого матеріалу, що значно погіршує моторну пам'ять слухачів, їх увагу на занятті. Використання інтерактивних панелей вимагає здійснення спеціальної підготовки педагогів до застосування інтерактивних засобів навчання. Для їх продуктивного впровадження у навчальний процес необхідна добре побудована методика, яка підтримана методичними матеріалами, якісним програмним забезпеченням, курсами підвищення кваліфікації викладачів. Виробники інтерактивних панелей проводять семінари, презентації, виставки тощо.

Інтерактивні панелі є зручним інструментом, вони здатні розширювати можливості навчального процесу і наповнити його додатковими візуальними матеріалами [4]. Це дозволяє побачити наочно процес, що описаний в теорії. Застосування інтерактивних засобів навчання дозволяє вести діалог між викладачем та студентом, що значно підвищує рівень сприйняття матеріалу.

Поєднання професіоналізму, особистісних якостей викладачів вищих навчальних закладів із сучасними передовими інформаційними технологіями забезпечує належний рівень викладання навчальних дисциплін, а отже і рівень підготовки молодих спеціалістів. Завдяки формуванню нового інформаційного суспільства зростає роль підготовки висококваліфікованих кадрів, що здатні до продуктивної діяльності в цьому суспільстві, фахівців, що вміють вирішувати особисті та професійні завдання в умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій.

Список літератури:

1. Барабаш Ю.Г. Педагогічна майстерність: теоретичні та навчально-методичні основи. –Луцьк: РВВ «Вежа», 2006.

2. Вища освіта в Україні: Навч.посіб. / В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко та ін..; За ред.. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – Знання, 2005.

3. Кремен В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К., 2005.

4. Кадемія М. Ю. Інтерактивні засоби навчання: навчально- методичний посібник / М. Ю. Кадемія, О. А. Сисоєва. – Вінниця: ТОВ "Планер", 2010 – 217 с.

РОЗВИТОК ВНУТРІШНІХ ОРГАНІВ ЧИСТОПОРОДНИХ ТА ПОМІСНИХ ТВАРИН

Федяєва А.С.

Харківська державна зооветеринарна академія, ассистент

Вступ. Вивчення внутрішніх органів тварин гуртувалось на співвідношенні тіла з органами та їх функціями, які за дослідами вчених мають кореляційний зв'язок. Це досить складний та практично не вивчений процес який протікає відповідно до біологічного розвитку тварин [1, 2, 3].

Кожен орган тварини на протязі свого життєвого росту достигає своєї повної фізіологічної зрілості та повної функціональності, за якими можна дізнатись ступінь розвитку органів тварин та їх функції і форми, також між всіма органами спостерігається взаємозв'язок який може впливати на ріст та розвиток всієї тварини [4,5,6].

Актуальність теми. У зв'язку з наведеними вище фактами, досить цікаво простежити морфологічні особливості розвитку внутрішніх органів чистопородних та помісних тварин, а особливо ті групи де використовували термінальних кнурів, а також потрібно простежити відповідні закономірності у складі туш всіх дослідних груп.

Матеріали і методи досліджень. Науково-господарський дослідження проводились в умовах ДП «Національ Плюс» ПП «Національ» Дніпропетровської області в період 2015 - 2017 р., на чистопородних та помісних свинях.

Нами вивчено та порівняно між собою масу декількох основних важливо-функціональних органів дослідних свиней за загально прийнятими методиками.

Результати й обговорення досліджень. Одержані нами дані вказують (табл. 1) на те, що всі піддослідні тварини мали нормальний фізіологічний розвиток та були в межах норми. Встановлена деяка міжгрупова різниця за даними показниками. Так, у гібридних тварин IV, VII та VI групи були виявлена тенденція збільшення серця та печінки, які в нашому досліді становили – 0,361±17,30 (IV), 0,354±18,34 (VI) та 0,411±26,50 (VII) кг.

Таблиця 1

Відносна маса внутрішніх органів дослідного молодняка, M ±m

(n=15 у кожній групі)

Показники	Дослідні тварини						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
Серце, кг	0,336 ±24,00	0,297 ±13,70***	0,341 ±17,40	0,361 ±17,30***	0,321 ±22,19**	0,354 ±18,34	0,411 ±26,50**
Печінка,	1,58 ±0,05	1,43 ±0,05***	1,68 ±0,07***	1,79 ±0,06	1,49 ±0,05***	1,76 ±0,06*	1,82 ±0,11***
Нирки, кг	0,287 ±0,04	0,255 ±0,03**	0,270 ±0,02*	0,242 ±0,04***	0,267 ±0,02**	0,282 ±0,03**	0,274 ±0,05
Легені, кг	0,826 ±30,35	0,765 ±30,24	0,782 ±31,12***	0,804 ±28,72**	0,771 ±27,80***	0,734 ±30,57***	0,810 ±30,34**

Примітки: P ≥ 0,95*, P ≥ 0,99**, P ≥ 0,999*** – порівняно з I (контрольною) групою

Це можна пояснити тим, що тварини з високими м’ясними якостями мають швидший обмін речовин, який обумовлений інтенсивнішим кровообігом, дихання та травлення які кращі розвинені в порівнянні до чистопородних тварин. В порівнянні до контролю у відсотках збільшення було на 8,9 %, 5,3 % і 22,3 %.

З таблиці 1 видно, що у чистопородних тварин які є контрольною групою нашого досліду краще були розвинені легені – 0,826±30,35 кг.

Нирки являються органом виділення із організму води, солей та азотистих сполучень, також вони тісно зв’язані з органами травлення, кровообігу, та систем органів розмноження. Тому нами проаналізована вага нирок темпи росту яких зв’язані із кількісною та якісною функцією [7, 8, 9]. Результат дослідження показав, що вірогідна різниці між масою нирок у свиней дослідних груп була виявлена у всіх групах та коливалась в межах від 0,242 до 0,287 кг.

Висновки. В висновках можна сказати, що тварини у яких спостерігалось збільшення ваги внутрішніх органів призводило до прискореного обміну речовин та більш інтенсивнішого виведення продуктів метаболізму, що в подальшому вплинуло на їх фізіологічний розвиток та стрес чутливість.

Список літератури:

1. Фёдоров В. И. Рост, развитие и продуктивность животных. Москва : Колос, 1973. 272 с.

2. Синещеков А. Д. Влияние различных кормовых режимов на работу пищеварительного тракта и на использование кормов у свиней. Вестник животноводства. 1940. №4. С. 18–23.

3. Биологические ритмы / под ред. Ю. Ашофф / пер. с англ. А. М. Алпатова, В. В. Герасименко, М. М. Поплавской. Москва : Мир, 1984. Т. 1. 414 с.

4. Mercer L. P., Haijari H., Hindvegi M. Weaning rats display bioperiodicity of growth and food intake rates. / The Journal of Nutrition. 1993. Vol. 123, № 8. P. 1356–1362.

5. Спосіб осциляторної годівлі тварин : пат. 80911 Україна : МПК A01K 67/00, A23K 1/00. № u 2013 00474 ; заявл. 14.01.13 ; опубл. 10.06.13, Бюл. №11.

6. Данилюк Б. П. Особливості післяутробного росту внутрішніх органів свиней. Свинарство. 1970. Вип. 12. С. 38–43.

7. Ухвертов А., Нечаев А. Развитие внутренних органов у молодняка свиней при разных уровнях кормления. Свиноводство. 2002. №2. С. 3–4.

8. BS EN 1275:2005. Chemical disinfectants and antiseptics – Quantitative suspension test for the evaluation of basic fungicidal or basic yeasticidal activity of chemical disinfectants and antiseptics –Test method and requirements (phase 1). Brussels : European Committee for Standardization, 2005. 20 p.

9. BS EN 1040:2005. Chemical disinfectants and antiseptics – Quantitative suspension test for the evaluation of basic bactericidal activity of chemical disinfectants and antiseptics – Test method and requirements (phase 1). Brussels European Committee for Standardization

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ СИСТЕМОЮ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Харко Олег

магістрант кафедри Адміністративного і фінансового менеджменту

Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

Постійна та затяжна криза, нестабільність політичної та соціальноекономічної ситуації, воєнні дії в країні негативно впливають на стан та розвиток підприємств усіх галузей економіки. Для збереження та розширення своїх позицій на ринку підприємство повинне мобільно й адекватно реагувати на всі зміни зовнішнього середовища. Знаходження та

запровадження новітніх методів управління дали б змогу забезпечити сталий розвиток підприємства та закріпити його позиції на ринку. До одного з таких методів належить логістична концепція управління.

Виникнення логістики спричинене у результаті тривалої інтеграції та еволюції таких наук або концепцій, як маркетинг та виробничий менеджмент. Сьогодні до логістики відносять управління людськими, енергетичними, фінансовими та іншими потоками, що мають місце в економічних системах. Проте, на сучасному етапі розвитку економіки логістика не може існувати без поняття «управління», оскільки воно є основою функціонування та життєдіяльності будь-якого підприємства [4, с. 143].

Питання визначення сутності логістичної системи та основних засад управління нею знайшли найбільше відображення в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених: А.У.Альбекова, Б.А.Анікіна, С.О. Ареф'єва, О.В.Ареф'євої, В.І.Бережної, А.М. Гаджинського, М.П. Денисенка, Дональд Дж. Бауэрсокса, Дж. С. Джонсона, І.М. Крейдич, В.В. Кривещенко, Є.В. Крикавського, Д.М.Ламберта, Р.Р. Ларіної, І.А. Леншина, Д.Д. Костоглодова , Л.Б. Міротіна, Ю.М. Неруш, М.А. Окландера, Ю.В. Пономарьової , В.І. Сергєєва, Дж.Р. Стока, та багатьох інших.

Основні передумови входження економіки України у сферу логістичного управління мають свою специфіку, зумовлену як тимчасовими факторами, пов'язаними з перехідним характером української системи господарювання, так і з більш тривалими та постійно діючими факторами, зокрема такими, як розміри і географічне розташування країни; види, обсяги, якість і доступність природних ресурсів; наявність інтелектуального потенціалу і кваліфікованих трудових ресурсів; розміри, спеціалізація і розподіл по території країни виробничих комплексів і центрів; рівень інтеграції у світовий економічний простір [2, с. 102-110].

Однак, поширеною вадою практики функціонування вітчизняних промислових підприємств є те, що логістична стратегія не розробляється, або розробляється суто «на папері». Це пояснюється насамперед тим, що

управлінський персонал усе ще не чітко розуміє призначення логістики як інтегрованого інструменту управління. Не приймає логістики у якості такої технології менеджменту, що дозволяє шляхом ефективної організації закупівель і розподілу, досягти зниження рівня витрат і поліпшення якості постачань; підвищити можливості адаптації підприємств до запитів ринку; гарантувати певний сервіс споживачам і, тим самим, отримати додаткові конкурентні переваги на ринку.[3, с. 187-191]

Механізм управління ЛС на підприємстві об'єднує науку, практику, виробничі, організаційні та управлінські процеси. Саме вдалий варіант взаємодії цих складових надасть очікуваних результатів від його дій. До елементів розглядуваного механізму можна зарахувати:

1) механізм управління діяльністю підприємства;

2) інтегровану інформаційну систему;

3) механізм управління запасами;

4) систему постачання сировини, матеріалів тощо;

5) транспортну систему підприємства;

6) механізм організації складського господарства, пакування тощо;

7) систему розподілу готової продукції.[1, с. 120-123]

Підвищення конкурентоспроможності підприємств значною мірою залежить від ефективності їх логістичної діяльності в організаційних межах суб'єкта господарювання та у процесах міжсуб'єктної взаємодії з партнерами в інтегрованих ланцюгах постачань. Це обумовлює потребу в проведенні постійного моніторингу ефективності логістичних процесів та загалом ефективності системи логістики як складної організаційно-економічної та техніко-технологічної системи, що охоплює сукупність суб'єктів логістичної діяльності, задіяних у ній об'єктів, здійснюваних потокових процесів, а також – правові, організаційно управлінські, методичні та інформаційні засади їх взаємодії.

При проектуванні моделі інформаційно-логістичної системи необхідно враховувати специфіку законодавства України в галузі захисту інформації,

електронного документообігу, електронного цифрового підпису. Більшість західних моделей необхідно інтегрувати під вітчизняні законодавчі та економічні умови. Проектування ж системи, яке спочатку базується на вітчизняних специфіці та законодавстві, не тільки забезпечує відповідність з юридичними нормами, а й є гарантом успішного функціонування в умовах української економіки.

Список літератури:

1. Забуранна, Л. В. Логістичне управління підприємством: сутність та передумови розвитку / Л. В. Забуранна // Сталий розвиток економіки. – 2010. – № 7. – С. 120–123.

2. Міщук І.П. Оцінювання ефективності системи логістики підприємства торгівлі / І.П. Міщук // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 4. – С. 102-110

3. Редька В. С. Сутність та основні види логістичних стратегій та їхнє місце у системі управління підприємством / В. С. Редька // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Логістика. – 2012. – №735. – С. 187-191.

4. Чурилов С.В. Логістичне управління підприємством: теоретичний аспект / С.В. Чурилов // Экономика и управление. – 2012. – № 6. – С. 142-147.

ТЕХНОЛОГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО І ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Хитрень Світлана

Магістрант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту

Національного університету «Львівська Політехніка»

Процеси оновлення системи державного управління, зокрема модернізації державної служби України, що відбуваються на сучасному етапі

державотворення, ставлять нові вимоги до професійних та особистісних якостей державних службовців, рівня їх професіоналізму та компетентності. Тому питання вдосконалення діючої нині системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців в Україні, перетворення її на сучасну безперервну професійну освіту фахівців галузі державного управління набуває особливого значення. Тим більше, що ефективність управління в державі залежить від професіоналізму та якості кадрового потенціалу державної служби, а вони залишаються поки що незадовільними.

Професійний розвиток полягає, передусім, у формуванні у державних службовців якостей, професійно значимих знань, умінь і навичок, необхідних для виконання ними своїх посадових функцій та повноважень, реалізації прав і виконання посадових обов'язків. Він покликаний повною мірою розкрити талант, здібності, потенційні можливості службовців. У професійному розвитку державних службовців можна виділити два аспекти: професійно-кваліфікаційний розвиток, пов'язаний переважно з навчанням і самоосвітою, набуттям нових знань і нового досвіду [1, С. 155-160].

Такий розвиток можливий, наприклад, для особи, що тривалий час обіймає одну й ту ж посаду; службовець може в її межах підвищувати свою кваліфікацію, оволодівати новими технологіями й уміннями, які надають його діяльності більшої досконалості й ефективності. Це повинно враховуватися при присвоєнні чергових рангів при зайнятті тієї ж посади, що зумовить підвищення заробітної плати і в кінцевому підсумку стимулюватиме підвищення якості й ефективності праці службовця; l професійно-посадовий розвиток в основному пов'язаний з професійною розстановкою кадрів за умови врахування здібностей і можливостей кожного працівника, оптимального використання в межах певного колективу працівників, що володіють різними спеціальностями, досвідом, мають різний вік, характер та темперамент. Все це повинно враховуватися при плануванні кар'єри кожного державного службовця, забезпеченні поступального службового зростання співробітників тощо [2]. У професійному розвитку державних службовців практика відіграє

важливу роль, вона сприяє осягненню складної системи взаємодії владних структур, ієрархічного підпорядкування, міжособистісних взаємовідносин, технологій оцінювання, допомагає службовому просуванню, використанню різних механізмів мотивації до якісної й творчої праці.

Підвищення кваліфікації являє собою оновлення, розширення і поглиблення теоретичних і практичних знань спеціалістів у зв'язку з підвищенням вимог до рівня кваліфікації й необхідністю освоєння сучасних методів розв'язання професійних завдань.

Професійна підготовка – це розширення кваліфікації спеціалістів з метою адаптації їх до нових економічних і соціальних умов і здійснення нової професійної діяльності, у т.ч. з урахуванням міжнародних вимог і стандартів.

Стажування – самостійна теоретична підготовка, набуття професійних і організаційних навичок, безпосередня участь у плануванні й роботі організації, виконання функціональних обов'язків посадових осіб тощо.

Отже, професійна підготовка є видом додаткової професійної освіти, що пов'язаний з набуттям державним службовцем права на забезпечення виконання нових повноважень у новій сфері державної влади. Перепідготовка дає можливість державному службовцю займатися новим видом організаційної діяльності в іншому органі влади.

Підвищення кваліфікації є видом додаткової професійної освіти, який не пов'язаний з набуттям права на забезпечення виконання повноважень нового суб'єкта влади, підвищення кваліфікації не тягне за собою зміну характеру організації діяльності, однак воно є умовою службового просування в тій же організаційній структурі.

На сучасному етапі реформування державного управління визначено основні положення щодо побудови його нової моделі в умовах реалізації конституційних засад демократичної, правової, соціальної держави та формування громадянського суспільства. Важливим питанням при цьому є проблема кадрового забезпечення державного апарату високо-кваліфікованими і компетентними фахівцями, здатними ефективно працювати в органах

державної влади та місцевого самоврядування на трансформаційному етапі розвитку суспільства.

Водночас аналіз вітчизняної і зарубіжної теорії і практики дозволив відзначити характерні особливості, що підвищують соціальну ефективність навчання з використанням дистанційних освітніх технологій . Серед них:

1) гнучкість - ті, що навчаються, займаються в слушний для себе час, в зручному місці і в зручному темпі. Кожен може вчиться стільки, скільки йому особисто необхідно для освоєння курсу дисципліни і отримання необхідних знань з обраних дисциплін;

2) модульність – в основу програм дистанційного навчання закладається модульний принцип. Кожна окрема дисципліна (навчальний курс), яка засвоєна тим, хто навчається, адекватна за змістом певній наочній сфері, що дозволяє з набору незалежних навчальних курсів формувати навчальний план, що відповідає індивідуальним або груповим потребам;

3) паралель – навчання може проводитися при поєднанні основної професійної діяльності з навчанням, тобто без відриву від роботи;

4) дальнодія – відстань від місця знаходження того, хто навчається, до освітньої установи (за умови якісної роботи зв’язку) не є перешкодою для ефективного освітнього процесу;

5) асинхронність – в процесі навчання викладач і слухач працюють за зручним для кожного розкладом;

6) охоплення – цю особливість іноді називають також “масовістю”. Кількість тих, хто навчається, не є критичним параметром;

7) соціальність – дистанційне навчання певною мірою знімає соціальну напруженість, забезпечуючи рівну можливість отримання освіти незалежно від місця мешкання і матеріальних умов;

8) інтернаціональність – дистанційне навчання забезпечує зручну можливість експорту і імпорту освітніх послуг [3].

Висновки: З’ясовано, що в умовах створення загальноєвропейського простору, будуючи свою модель освіти державних службовців на засадах

Болонського процесу, нові незалежні держави Східної Європи та пострадянського простору беруть за основу одну із моделей навчання державних службовців (як правило, французьку, англосаксонську, німецьку або північноамериканську), та шукають оптимальне поєднання різних підходів, адаптуючи їх відповідно до історичних, національних, ментальних чинників власних держав та народів. Обґрунтовано, що за всієї актуальності й цінностізарубіжного досвіду реформування системи навчання державних службовців необхідно здійснювати обережно. Слід вибірково ставитися до перспектив імплементації цього досвіду в умовах нових національних держав, які утворилися на пострадянському просторі, що вимагає врахування своєрідності суспільної свідомості й сталого менталітету, національних та культурних традицій, потреб реформування системи професійного навчання державних службовців, у тому числі й в Україні.

Список літератури:

1. Бакуменко В. Про формування інформаційно-методичного ресурсу для навчання державних службовців : Сучасні проблеми держав- ного управління : дослідження технології, методики / В. Бакуменко, В. Куценко,Є. Ралдугін ; Наук. видання за заг. ред. В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ. – 1999. – С. 155–160.

2. Бакуменко В. Формування державно-управлінських рішень : проблеми теорії, методології, практики. Монографія / В. Бакуменко. – К., 2000. – 268 с.

3. Васильєва О. І. Проблемні питання професійної підготовки кадрів у науковій галузі “Державне управління” / О. І. Васільєва // Крим- ський юридичний Вісник.. – 2010. – Вип. 3 (10). – ч. ІІ. – С. 6. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Kyuv/2010_3_2/03.pdf

УДК 657.372.1

АКТУАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Ходзицька В.В.
к.е.н.,доцент,
доцент кафедри обліку обліку і оподаткування
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

У сучасних умовах загострення конкурентної боротьби, розвиток управлінських технологій орієнтує бізнес на процеси довгострокового прогнозування та визначення основних напрямів розвитку господарюючого суб'єкта, спрямовані на забезпечення високого рівня рентабельності діяльності. Особливо актуальні питання підвищення результативності вітчизняних суб'єктів, що сприяє зростанню ВВП України. Посилення конкуренції спонукає суб'єктів різних галузей кардинально переглядати технічну, цінову політику, а також основні підходи до ефективного управління підприємством. Запорукою успіху у даному випадку є комплексний підхід до впровадження сучасних методів управління, реінжинірингу бізнес-процесів, тотального управління якістю, модернізацію виробництва, використання передового досвіду провідних зарубіжних підприємств. Для досягнення окресленої мети сучасні підприємства потребують ефективної системи стратегічного менеджменту, орієнтованого на розробку загальної стратегії розвитку і постановку на її основі стратегічних цілей, спрямованих на досягнення сталих переваг бізнесу перед конкурентами.

Глобалізація економічних відносин, використання сучасних інформаційних систем і технологій обробки поточної інформації формують особливі вимоги до інформативності менеджменту в контексті бізнес-процесів, форм і видів діяльності сегментів.

Інформація традиційного (оперативного) управлінського обліку, концентруючись лише на внутрішніх чинниках діяльності підприємства і охоплюючи порівняно невеликий часовий період, не спроможна у повному обсязі задовольнити інформаційні потреби стратегічного управління. За умов реалізації стратегії формування довгострокової конкурентної переваги, важливо створити стратегічно орієнтовану обліково-аналітичну систему на основі традиційного управлінського обліку, що забезпечує систему стратегічного менеджменту релевантною інформацією для прийняття довгострокових управлінських рішень. На виході такої системи - облікова інформація, спрямована на підтримку процесів розробки та реалізації стратегії підприємства, а як інструменти обліку по суті вбудовуються в процес стратегічного управління.

Стратегічний менеджемент слід розглядати як особливий вид управління, метою якого є створення умов стійкого функціонування виробничого підприємства на основі ефективної безпекової бізнес- політики, що дозволяє своєчасно реагувати на перші ознаки появи умов невизначеності.

В сучасних умовах невизначеності ринкової економіки проблема формування і функціонування системи менеджменту окремого підприємства набуває першочергового значення. Виникнення кризового стану підприємства є свідченням поступового розбалансування та повної" втрати дієздатності внутрішнього механізму саморегуляції господарської системи. Виробничі підприємства реального сектору економіки складно адаптуються до жорстких умов ринку, наслідком чого є різний рівень бізнес-безпеки. Розвиток та адаптація стратегічного управлінського обліку промислових підприємств багато в чому залежить від використання методів і інструментів реалізації без пекових важелів. Традиційні інструменти і методи управління є недосконалими, оскільки не дозволяють своєчасно ідентифікувати і прогнозувати можливі ризики кризових явищ зниження бізнес-безпеки підприємства. Головною умовою забезпечення конкурентоспроможності виробничого підприємства є здатність своєчасного передбачення і реагування

на перші ознаки виникнення кризового стану. Виявлення причино- наслідкових зв’язків виникнення кризи дозволить реалізувати механізм прийняття управлінських рішень щодо здійснення заходів бізнес-безпекового менеджменту в умовах обмеженості ресурсів. Виникає негайна потреба в адаптації виробничих підприємств до умов економічних трансформацій на основі використання ефективних методів безпекового управління і стратегії. Вибір стратегії безпекового управління на сьогодні є невідкладним завданням для виробничих підприємств. Тому впровадження ефективних методів стратегічного безпекового управління підприємством на підставі комплексної оцінки потенціалу стратегічної стійкості є актуальним.

Основними вимогами, що пред'являються до стратегічного управління промисловим підприємством, є:

- забезпечення відповідності безпекової стратегії підприємства його місії і перспективному баченню;
- проведення стратегічного бізнес-анілізу, заснованому на дослідженні чинників внутрішнього і зовнішнього середовища,
- використання елементів методу стратегічного менеджменту, які дозволяють виявити кризові ситуації;
- розробка бізнес- політики, що відображає інтереси власників підприємства;
- впровадження бізнес-безпекової стратегії підприємства.

Методологія стратегічного менеджменту охоплює сукупність принципів, методів, які забезпечують процес розробки і реалізації комплексу ефективних управлінських рішень. Розробка будь-яких стратегічних, тактичних і оперативних рішень нерозривно пов'язана з без пековою бізнес- стратегією, оскільки в системі ринкових відносин будь-яка економічна дія неможлива без управлінської складової.

Система стратегічного управлінського обліку є підсистемою в загальній системі менеджменту підприємства з відповідною місією, баченням і стратегічною концепцією. Звідси, її структура має бути інтегрована в загальну

організаційну структуру управління, що дозволить понизити загальний рівень витрат і забезпечити координацію і регулювання дій системи стратегічного управлінського обліку з іншими підсистемами управління підприємством. Особливу увагу в питаннях теорії і методології стратегічного управління слід приділити механізму, під яким слід розуміти сукупність основних елементів зовнішнього і внутрішнього регулювання господарської діяльності підприємства, а також форм і методів дії на суб'єкти і об'єкти бізнес-безпекового управління для досягнення поставлених стратегічних завдань.

В загальному вигляді модель безпекового стратегічного управління в умовах невизначеності представлено на рис. 1.

Таблиця 1

Напрями реалізації безпекового стратегічного менеджменту в умовах невизначеності

Напрями	Вплив на стратегію
1. Визначення оперативних цілей менеджменту	Оцінка ключових індикаторів економічної стійкості Діагностика ефективності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності
2. Визначення тактичних цілей	Фінансовий аналіз звітності суб’єкта господарювання. Оптимізація тактичних управлінських рішень
3. Бізнес-аналіз фінансової	Складання прогнозних звітів : звіту про сукупні доходи (прибутки та збитки), звіту про рух грошових коштів
5.Визначення стратегічних цілей менджменту	Виявлення тенденцій впливу факторів на стратегічний розвиток підприємства Впровадження інтегрованої звітності, що охоплює

Джерело: розроблено автором

В результаті взаємодії системоутворюючих процесів безпекового стратегічного управління і забезпечуючих підсистем керівництво суб’єктом господарювання має реальну можливість створити умови стратегічного функціонування підприємства.

Розв'язання накопичених суперечностей можливе лише на підґрунті кардинального перегляду усіх фундаментальних засад ведення бізнесу,

координації стратегічного бачення місії та змісту діяльності підприємства, що зумовить перехід системи до нового стану рівноваги, яка є необхідною передумовою для її подальшого розвитку.

Відставання реформування системи менеджменту у практичній діяльності значною мірою пояснюється недооцінкою перетворюючої суті управління, ігноруванням методологічних принципів відсутністю методик створення бізнес-безпекових механізмів управління і реінжинірингу, які засновані на досягненні синергічного ефекту дії керуючих чинників.

Список літератури:

1. Друрі К. Управлінський і виробничий облік: Пер. з англ.; Підручник. – М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2002.

2. Innes J. Strategic Management accounting, in tones, J (ed.). Handbook of Management accounting, Gee, Ch. 2., - 1998. – 968 p.

3. Cooper R., Kaplan R.S. Measure costs right: make the right decisions // Harvard Business Review. – 1988. - September/October - P. 96-103.

4. Simmonds K. Strategic management accounting // Management accounting. - 1981. - № 59(4). P. 26-29.

5. Simmonds K. Strategic management accounting for pricing: a case example // Accounting and Business Research. - 1982. - № 12(47). P. 206-214.

6. Simmonds K. The accounting assessment of competitive position // European Journal of Marketing, Organization and Society. - 1986. - № 12(4). P. 357-374.

7. Bromwich M. The case for strategic management accounting: the role of accounting information for strategy in competitive markets // Accounting. Organization and Society. – 1990. - № 1. P. 27-46.

8. Lord B.R. Strategic management accounting: the emperor`s new clothes? // Management Accounting Research. - 1996. - № 7(3). - P. 347-366.

ОБГРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОСОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Хомич О.Л.
аспірантка
Інституту проблем виховання НАПН України, м. Київ
ORCID ID 0000-0002-2947-4731

В останні роки у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях проблема формування просоціальної поведінки учнів закладів загальної середньої освіти набуває особливої актуальності. Дослідженням проблеми формування просоціальної поведінки і розробки педагогічних технологій учнів ЗЗСО займаються вітчизняні вчені О. Єжова, Л. Калашникова, Н. Кухтова, В. Кириченко, І. Мельник, В. Нечерда, Т. Тарасова, Т. Федорченко та інші.

Констатуючи велику кількість досліджень з проблеми формування просоціальної поведінки, необхідно зазначити, що у середній школі недостатньо уваги приділяється формуванню просоціальної поведінки засобами інформаційно-комунікаційних технологій. В освітньому процесі використовується дуже мала кількість сучасних педагогічних технологій, спрямованих на формування просоціальної поведінки [2].

Результати проведених нами досліджень свідчать, що ефективність досліджуваного процесу з урахуванням сучасних умов життя може бути досягнута при використанні комплексу організаційно-педагогічних умов, першою з яких є розробка навчально-методичного комплекту «Вчимося жити разом».

Навчально-методичний комплект «Вчимося жити разом» складається з програми та посібника для вчителя, практикуму для учнів, збірки

мультимедійних презентацій та відеоматеріалів. Всі видання є українською та російською мовами у друкованому та електронному варіантах [1].

На нашу думку, саме створення такого навчально-методичного комплекту, який об'єднує інтерактивні та інформаційно-комунікаційні технології, допоможе учням виробити власну модель просоціальної поведінки.

Важливою умовою формування просоціальної поведінки учнів основної школи є формування готовності педагогів до цього процесу. Тому другою організаційно-педагогічною умовою визначено підготовку координаторів проекту «Вчимося жити разом» до формування просоціальної поведінки учнів основної школи.

Вчителю самому потрібно зрозуміти важливість просоціальних вчинків і необхідність формування просоціальної поведінки учнів. Професійно-педагогічна просоціальна поведінка має бути спрямована, перш за все, на створення максимально сприятливих умов для творчої самореалізації особистості учня, а також на розширення і укріплення міжособистісних контактів та встановлення відносин з оточуючими людьми [2].

З метою формування готовності педагогів до формування просоціальної поведінки учнів основної школи нами було здійснено підготовку педагогів через тренінгову та дистанційну форми навчання (дистанційний курс).

Метою тренінгової форми навчання є підготовка педагогів-координаторів до організації і здійснення формування просоціальної поведінки учнів основної школи. Програма складається з чотирьох сесій, кожна з яких має свою мету і конкретний зміст, що логічно продовжує зміст попереднього блоку та розкривається відповідно до завдань програми. Наступною формою навчання для педагогів є дистанційний курс «Вчимося жити разом».

Метою онлайн курсу з підготовки педагогів «Вчимося жити разом» є посилення професійної компетентності педагогічних працівників щодо методики формування у дітей і підлітків соціальних навичок.

Зміст онлайн-курсу складається з 5 модулів і 23 тем, завдань для самоперевірки, тестів для модульного і підсумкового оцінювання.

Таким чином, зміст кожного модуля відповідає конкретним цілям та завданням і розкриває сутність певних напрямів підготовки педагогів до формування просоціальної поведінки учнів основної школи.

Після завершення курсу педагоги отримають відповідний сертифікат, що засвідчуватиме його проходження.

Наступною організаційно-педагогічною умовою, що мала сприяти досягненню цілей дослідження, є створення системи науково-методичного супроводу формування просоціальної поведінки учнів основної школи.

На сьогодні актуальним напрямком в системі освіти є розвиток інформаційного освітнього простору. Тому взаємодія та діяльність всіх структур і підсистем освіти відбувається в умовах активного навчання та використання ІКТ. Основною формою взаємодії педагогів у віртуальній площині є дистанційна, а ефективними засобами виявились групи та сторінки в соціальних мережах, блоги, форуми, електронне листування, мультимедійні курси.

Таким чином, впровадження запропонованих організаційно-педагогічних умов зможе забезпечити позитивні зміни в організації освітнього процесу та сприятиме підвищенню ефективності формування просоціальної поведінки учнів основної школи.

Список літератури:

1. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров’я» (основна і старша школа). — К.: Видавництво «Алатон», 2017. — 376 с.

2. Формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу: монографія / Кириченко В.І., Єжова О.О., Нечерда В.Б., Тарасова Т.В., Хомич О.Л.; за заг. ред. канд. пед. наук, ст. наук. співроб. Кириченко В.І. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2016. – 244 с.

УДК 316.334.56

ОБРАЗ МІСТА В УЯВЛЕННІ МЕШКАНЦІВ М. ЗАПОРІЖЖЯ

Хрустальов Ф.С.

Дослідження думки жителів Запоріжжя щодо образу міста проводилося методом вуличного опитування у 2017 р. Вибірка випадкова, квотна за статтю, віком та районом проживання. Всього опитано n=700 респондентів віком старше 18 років. Максимальна статистична похибка вибірки становить 2,1%.

Респондентам було задане два відкритих запитання щодо позитивних та негативних рис міста.

Для виявлення позитивних аспектів образу міста в уявленні городян було задане наступне запитання: «Що викликає у Вас гордість за місто Запоріжжя?» Всього було проаналізовано 603 висловлювання. Частіше за все були вказані наступні позитивні риси міста Запоріжжя: острів Хортиця – 17,4%, ДіпроГЕС – 12,9%, Промисловість міста – 10%, Запорізька Січ – 7.1%.

По 5-6 відсотків мешканців указали також такі пункти як: Запорізькі люди, Запорізька історія, проспект Соборний (головна вулиця міста). Інші пункти набрали значно менше відсотків. Це такі пункти як Дніпро, Природа, Запоріжсталь, Моторсіч. Ці два самих великих промислових підприємства можна додати до відсотків пункту «промисловість». Отже городяни пишаються перш за все таким історико-культурним та природним об'єктом міста як Острів Хортиця. Це своєрідна візитна картка міста Запоріжжя. Багато мешканців міста надають Хортиці сакральне значення, деякі навіть вважають, що острів має сильну енергетику та позитивно впливає на здоров'я людини.

Другим за значенням для мешканців має промисловість. Дійсно, місто Запоріжжя є одним з економічних донорів країни. Незважаючи на кризу останніх років, великі підприємства міста навіть нарощують виробництво, експортують свої товари закордон. Тож цілком природно, що для більшість городян промислові підприємства є об'єктом гордості. А таке енергетичне

підприємство як ДніпроГЕС має не тільки економічне, а і історичне значення. Багато мешканців міста пам’ятають, що ДніпроГЕС був одним з найбільших та перших підприємств у плані ГОЕРЛО та зіграло велику роль у розбудові економіки країни. Тож городянам є чим пишатися у місті Запоріжжі.

Відкрите питання для виявлення негативних рис міста в уявленні городян було сформульовано наступним чином: «Що Вам більш за все не подобається в Запоріжжі?» Всього було проаналізовано 671 висловлювання. Як бачимо негативних пунктів було вказано на 10% більше позитивних. Респонденти більш активно відмічали негативні риси, ніж позитивні. Частіше за все були відмічені наступні негативні риси: Дороги -18,9%, Бруд – 16,5%, Екологія - 12%, Сміття 9,7%. Значно рідше були вказані такі пункти як Транспорт, Недобудовані мости, Брак культурних заходів та інше. Загалом завдяки контент-аналізу відповідей було виявлено 17 пунктів, що набрали більше 1%. Інші пункти були вказані назначеною кількістю респондентів.

Для негативних пунктів були обрані такі якості міста, що впливають на комфортне проживання у місті. А для позитивних рис обрані такі якості, що мають історико-культурне, економічне та престижне значення. Позитивні та негативні оцінки мають різні критерії для суджень. Ця обставина має не тільки соціально-психологічне, а і методологічне значення. Якщо дослідники будуть виявляти риси образу міста за допомогою закритих запитань, можна отримати нерелевантні висновки.

Проблема образу міста тісно пов'язана з процесами міської ідентифікації. Місто ідентифікується як «мала батьківщина» і служить джерелом емоційної прихильності корінних жителів. Але процеси ідентифікації можуть, якщо у людини складається переважно негативний образ міста. Наприклад, якщо місто сприймається як середовище проживання, яка шкодить здоров'ю через екологічно несприятливій обстановці. Або місто сприймається як обмежена майданчик для самореалізації. А. Демічева справедливо зазначає, що, якщо людина не любить місто, в якому живе, він не буде себе ідентифікувати з ним.

Тому для вивчення передумов ідентифікації слід з'ясувати, як городяни сприймають своє місто, який образ міста в очах його жителів [2].

Образ міста складається багато в чому з таких елементів, які відрізняють це місто від інших міст. Ефект розрізнення надає місту індивідуальні, унікальні риси. Разом з унікальністю образу міста жителі сприймають і себе як унікальне співтовариство, наприклад, харків'яни, львів'яни і т.п.

Список літератури:

1. Линч К. Образ города / К. Линч. – М. : Стройиздат, 1982. – 328 с.

2. Демичева А.В. Образ большого города в сознании современной молодежи: к постановке проблемы / А.В. Демичева // Молодь в умовах нової соціальної перспективи. Матеріали 1V Міжнародної науково-практичної конференції. – Житомир, 2003. – С. 148-150.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИСТОСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДО ЗМІН У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Цвігун Т.В.
к.е.н., ст.викладач
Поліщук І.І.
студент
Хмельницький національний університет

У XXI столітті зовнішнє середовище є досить нестабільним, тому існує проблема вдосконалення механізму адаптації до змін в зовнішньому середовищі. Нестабільність економічного середовища, зумовлює необхідність теоретичного вивчення на обґрунтуванні деяких практичних рекомендацій для забезпечення економічної безпеки українських підприємств.

Адаптація підприємства до впливів зовнішнього середовища припускає внесення значного числа змін у діяльність підприємства; кількість, характер,

масштаб змін і ресурси, необхідні для підтримки цих змін, при значній інтенсивності впливу факторів зовнішнього середовища можуть бути дуже різноманітні. Адаптація підприємства стає некерованою. Упущення навіть незначних змін у внутрішніх системах і підрозділах підприємства здатне знизити ефективність процесу адаптації.

За визначеннями деяких науковців поняття “адаптація підприємств” - це:

- кінцевий етап процесу пристосування підприємств до ринку [2].

- процес цілеспрямованої зміни параметрів, структури і властивостей будь-якого об’єкта у відповідь на зміни, що відбуваються як у зовнішньому середовищі діяльності об’єкта, так і у середині нього [3].

- це здатність своєчасно проводити адекватні зміни для корекції діяльності підприємства у відповідності до вимог зовнішнього середовища [4].

- це процес розробки і реалізації дій, спрямованих на зміни внутрішнього середовища підприємства згідно з вимогами зовнішнього середовища [1].

Для того, щоб швидко реагувати на зміни і вчасно до них адаптуватися, підприємство має бути проінформоване. Тоді користуються такими методами збору інформації:

1. Сканування середовища – один з напрямів аналітико-прогностичних робіт, що швидко розвивається, використовуваний у системах стратегічного управління фірмами. Призначення сканування – це збір, оцінка і прогноз значущості для фірми важливих змін.

2. Моніторинг середовища – це постійне відстежування поточної і нової інформації. Працівники цієї системи проводять не тільки регулярні, але й спеціальні спостереження за критичними факторами впливу.

3. Прогнозування – це формування уявлення про майбутній стан факторів середовища. Цей інструмент є невід’ємним компонентом процесу стратегічного планування.

Враховуючи ряд особливостей та видів адаптації (статична, динамічна, індивідуальна, постійна, періодична, тимчасова) найбільш ефективною в умовах кризи є групова адаптація, яка спрямована на збереження економічних

інтересів декількох підприємств, окремого регіону чи визначеної галузі. Зокрема, індивідуальна адаптація може забезпечити вихід з кризи лише одного підприємства та одночасно створити ще більш негативні умови для функціонування його контрагентів [5, с. 173].

Але у підприємства не завжди достатньо ресурсів для досягнення бажаного результату адаптації, у зв'язку з цим встановлюється потенційно можливий або плановий результат адаптації. Після проведення адаптаційних дій отримується фактичний результат адаптації підприємства до конкурентного середовища, який потрібно порівнювати з бажаним результатом адаптації на момент початку діяльності, задля якої проводилась адаптація підприємства [6, с. 158].

Адаптація підприємств залежить від зовнішніх факторів (положення фірми на ринку; радикальність змін в зовнішньому середовищі; законодавство країни в якій працює підприємство і від внутрішніх (керівні кадри; організаційна культура підприємств).

Існують активні і пасивні механізми адаптації підприємств до змін в зовнішньому середовищі. Пасивна адаптація передбачає більш активну діяльність щодо забезпечення потенційних якісних характеристик на підприємстві у мінливому середовищі. Завданням пасивної адаптації є накопичення інформації про зміни зовнішнього середовища у часі та прогнозування розвитку зовнішнього середовища. Активна адаптація передбачає діяльність, спрямовану на зміну зовнішнього середовища з метою покращення умов функціонування підприємства чи на пошук іншого більш сприятливого середовища [4, с.24].

Метою адаптації підприємства до умов зовнішнього середовища є забезпечення економічної безпеки підприємства через балансування інтересів з суб'єктами зовнішніх відносин, ефективного ресурсного забезпечення та утримання конкурентних позицій на ринку.

Т. Хайман вперше виділив три аспекти адаптації, як властивості ефективної організації:

1) соціальна адаптація – здатність враховувати зміни зовнішнього середовища та зміни внутрішнього соціального середовища при плануванні та прийнятті рішень;

2) науково-технічна адаптація – вимоги та використання досягнень НТП в сфері нових технологій, організації та методів управління, підготовки кадрів;

3) адміністративна адаптація – відповідність організаційних форм та методів управління потребам процесу і системі управління, що характеризується стилем управління, автономністю підрозділів, ступенем делегування відповідальності [7].

Отже, зміни, які відбуваються навколишньому світі, впливають на підприємство, в результаті чого може виникати значна невідповідність внутрішнього середовища зовнішнім вимогам. Відсутність швидкої реакції підприємства на зовнішні зміни може призвести до серйозних негативних наслідків. Своєчасна адаптація підприємства може бути здійснена за допомогою послідовного механізму дій, що утворюється з окремих елементів і дає ефект системності: всі його складові взаємозв'язані та цілеспрямовано працюють на усунення дисбалансу між підприємством і зовнішнім середовищем.

Список літератури:

1. Алєксєєв С. Б. Формування адаптивного управління підприємствами вугільного машинобудування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата екон. наук: спец. 08.06.01 “Економіка, організація та управління підприємствами” / С. Б. Алексєєв. – Донецьк, 2003. – 23 с.

2. Буднік М. М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: Авто- реферат канд.екон.наук. – Х., 2002.

3. Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: Монография. – К.: Либра, 2003. – 280 с.

4. Крисько Ж. Л. Адаптація підприємства до зовнішнього середовища через механізм реструктуризації / Жанна Крисько // Галицький економічний вісник. - 2009.- № 2. - С. 38-42.

5. Кудлаєнко С. В. Теоретичні основи поняття «адаптація підприємств» / С. В. Кудлаєнко // Вісник ХНУ. – 2009. – № 5. – С. 172-174.

6. Степанова Ю. Л. Результативність адаптації підприємства / Ю. Л. Степанова // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2012. – № 24 (І). – С. 156-163.

7. Хайман Д.Н. Современная микроэкономика: анализ и применение. – М.: Финансы и статистика, 1992. – 362 с.

СУСПІЛЬНА ТА ІНДУВІДУАЛЬНА СВІДОМІСТЬ ПЕРІОДУ ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ: УНІВЕРСАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ЛОКАЛЬНІ ПРОЯВИ

Цибуленко Л.О., Цибуленко Г.В.
Херсонський державний університет

У ході процесу декомунізації в Україні набуває особливої актуальності переосмислення минулого та подолання наслідків тоталітаризму. Уроки «казарменного соціалізму» зразка 1930-х років як складника червоної імперії окреслять розуміння засад державної тероріади й дадуть можливість назавжди відмовитись від принципів революційної доцільності на користь закону.

Історіографія сталінських репресій надзвичайно чисельна. Праця «Україна у добу «Великого терору»: 1936-1938 роки» присвячена сутності тоталітаризму та особливостям періоду Великого терору [1]. У дисертації Е.П. Петровського [2] архівно-слідчі справи проаналізовано як джерело вивчення репресій в Україні у найскладніші роки 1937-1938 років. У автора дослідженню теми репресій присвячено ряд публікацій [3, 4], що висвітлюють

різні аспекти проблеми. Докладніше історіографією проблеми репресій ґрунтовно подано в роботі І.В. Терлецької [5].

Оскільки європейські цінності базуються на людиноцентризмі це дає підставу для додаткового звернення до конкретних кримінально-слідчих справ, за якими окреслено долю величезної кількості конкретних людей. Тому метою роботи є аналіз окремої архівно-слідчої справи представника нацменшини, щоб цей фрагментарний досвід дав можливість дослідити співіснування, співвідношення та протиріччя суспільної та індивідуальної свідомості, осмислити як відбувалась вибудова певних соціальних асоціацій і можливості впливу влади на ці процеси з метою абсолютного підпорядкування владою громадянського суспільства та психологічного тиску на суспільну свідомість при запуску репресивного механізму.

У період Великого терору по справам одинаків було заарештовано 40.318 осіб, що складало 25 % усіх заарештованих [1, с. 274]. Очільник НКВС В. Балицький, виступаючи на нараді працівників юстиції у 1935 р. відзначав: «Ми знаємо, що цілий ряд одинаків пролізли на дуже великі ділянки соціалістичної розбудови й дуже великі ділянки державного нашого апарату, особливо на Україні» [6, арк. 5].

Що ж спонукало правоохоронні органи витрачати стільки енергії й часу на четверту частину усіх репресованих, які не входили, навіть за їх даними, до мережі різного роду антирадянських організацій? Принципи антропологічно орієнтованої історії дадуть можливість нам це з’ясувати.

Архівно-слідча справа по звинуваченню старшого агронома Херсонської сільгоспколонії, поляка Баторія Лева Болеславича свідчить, що Комісаріатом НКВД СРСР 4 листопада 1937 р. його було засуджено до вищої міри покарання. Його звинувачували у тому, що він, начебто, займаючись шкідництвом, зривав план закладки парникових рам і вирощування розсади, свідомо забруднив 3-тє й 6-те поле бур’яном повитицею. Коли у серпні 1937 р. було оголошено стаханівську декаду Баторій назвав її необґрунтованою, з неправильними

розрахунками. На загальних перевиборних профспілкових зборах, критикуючи профком, назвав його похоронним бюро [7, арк. 33].

Звинувачення ґрунтувалося на показах свідків Рясиченко Д.Д., Токарчука В.В., Гольдмана І.А., Гуревича Л.А. Технік-огородник Рясиченко Д.Д. стверджував, що були дні, коли Л. Баторій взагалі не працював, тобто не з'являвся на роботу, а якщо й з'являвся, то не працював [7, арк. 14]. У своїх показах Токарчук В.В. засвідчив, що Л. Баторій завжди на нарадах і зборах охаював заходи радянської влади. В антисемітизмі Баторія Л. звинувачували як Рясиченко Д.Д., Гольдман І.А., так і Токарчук В.В. Останній стверджував, що наприкінці серпня, коли овочі гинули на полях, вирішили організувати стаханівську декаду й ліквідувати прорив. Баторій Л. заявив, що це не має зиску, що усі розрахунки побудовані на піску, що усе це міф і овочі все одно загинуть, що, начебто, деморалізувало настрої спеціалістів [7, арк. 18].

Гольдман І.А. на допиті підкреслив, що Л. Баторій, виступивши проти стаханівської декади, виступив, таким чином, проти мобілізації усієї уваги на боротьбу за врожай [7, арк. 24].

Сам Л. Баторій на допиті конкретизував, що дозволив собі такий вислів як «похоронне бюро», але це не відноситься до усієї профспілкової організації, а лише до профспілкового комітету, фактично, звинувачувалось керівництво профспілкової організації. За його твердженням він у виступі на профспілкових зборах вказував, що усі вони у розмовах лише метушаться, реальності у розмовах та обіцянках мало. За несвоєчасну закладку рам і вирощування розсади Баторій Л. винним себе не визнав, тому що це було пов'язано із транспортом, що його керівництво колонії не надало у необхідній кількості. Що ж до бур'яну повитиці Баторій Л. пояснив, що він міг потрапити із гноєм або спори були занесені вітром [7, арк. 9].

Відповідно до архівно-слідчої справи ревізія господарської діяльності Л. Баторія не здійснювалась. Ніяких актів про нанесення його професійною діяльністю збитків господарству в справі немає [7, арк. 33].

Лише після XX з'їзду КПСС при перегляді справ ім'ям УРСР від 27 вересня 1957 р. було прийнято ухвалу, згідно котрої рішення народного комісара внутрішніх справ СРСР і генерального прокурора СРСР від 4 листопада 1937 р. відмінялось, справа призупинялась за недоведеністю звинувачення.

Підсумовуючи можна зазначити, що негативне відношення до Польщі у міжвоєнний період як до фашистської ворожої країни обумовлювало відповідне відношення до поляків, навіть тих, які народилися в СРСР і ніколи не відвідували Польщу, але розглядалися як потенційна загроза радянському режиму. Ця політика на випередження призвела до наступу не лише на місця компактного, але й дисперсного проживання поляків, спочатку проти їх установ, а згодом і проти них самих.

Визначальним фактором було й соціальне походження. Так, Лев Баторій був службовцем, тобто не зовсім трудящим, а значить соціально ворожим елементом. Такі громадяни не піддавалися перевихованню, тобто підлягали знищенню.

Ускладнювало ситуацію те, що влада сповідувала войовничо атеїстичні переконання, а поляки завжди були ревними католиками, тому й розглядалися владою як потенційна загроза її існуванню, й, принаймні, частина їх підлягала винищенню.

Небезпечним виглядало, якщо тебе щось відрізняло від радянської матриці, чи то національність, чи то соціальне походження, чи, навіть особиста позиція, відмінна від офіційної. Так, розуміння старшого агронома сільгоспколонії Л. Баторія про необхідність системної та своєчасної роботи замість імітації боротьби за врожай наштовхнулось на побоювання керівництва відповідальності за прорахунки при вирощуванні та збиранні врожаю. Боротьба за досягнення, окремі рекорди, тимчасові успіхи, на думку Баторія Л., не повинні приводити до дезорганізації господарства в цілому, коли планові завдання не виконуються. В час, коли компартійне керівництво намагалось надати стахановському рухові масовий характер, такі вияви індивідуальної

свідомості, як у старшого агронома, вступали у протиріччя із суспільним уявленням про стахановські методи та моральні норми. Локальний прояв власної позиції господарника суперечив універсальним на той час уявленням про новаторство, його доцільність, сферу застосування, можливість висловлювання власної позиції. Радянська влада культивувала закритість суспільства, відсторонення від реального вирішення проблем, підпорядкування радянським канонам. Все, що не вкладалося в ці межі підлягало винищенню, що й сталося з Л. Баторієм.

У переважної більшості громадян це знаходило підтримку. Владними структурами формувався образ «іншого», а згодом проектувався на суспільну свідомість – це зомбування свідомості громадян.

Список літератури:

1. Україна в добу «Великого терору» : 1936 – 1938 роки / Авт.-упоряд. Ю.Шаповал [та ін.]. – К.: Либідь, 2009. – 544 с.

2. Петровський Е.П. Архівно-слідчі справи як джерело вивчення історії репресій в Україні у 1937 – 1938 роках: Автореф. дис…к.і.н. – К.,2006. – 20 с.

3. Цибуленко Л.О. Морально-етичний вимір репресій кінця 1930-х років // Матеріали IX Волинської Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції (м. Житомир, 3-4 листопада 2017 р.): Збірник наукових праць. – Житомир: Полісся, 2017. – С. 43-46.

4. Цибуленко Л.О. Стереотип ворога в рефлексії каральної радянської системи часів масових репресій 30-х років [Текст] / Л.О. Цибуленко // International scientific-practical conference “Personality, family and society: issue of pedagogy, psychology, politology and sociology”: Conference Proceedings, June 16-17, 2017. – Shumen: Konstantin Preslavsky University of Shumen. – P. 237-239.

5. Терлецька І.В. Сучасна українська та російська історіографія сталінізму: монографія. – К.: Київ. нац. Торг.-екон. Ун-т, 2013. – 320 с.

6. Центральний державний архів громадських об’єднань (далі – ЦДАГО). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 7173. – 18 арк.

7. ДАХО (Державний архів Херсонської області). – Ф. Р – 4033. – Оп. 3. – Спр. 46. – 39 арк.

ПУБЛІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНИХ ПАМ'ЯТОК XVII–XVIII СТ. ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

Циганок О.М.
Київський національний торговельно-економічний університет,
доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри
іноземної філології та перекладу, olzyg@ukr.net

Historia est magistra vitae [Історія – учителька життя]
Цицерон
Sine ira et studio [Без гніву і захоплення, неупереджено]
Тацит
Україно, дозволь мені серед твого безголов'я головою тривожною прорости
Іван Драч

На тлі буремних сучасних подій суспільство, а відтак – і науковці усе більше віддаляються від осмислення XVII–XVIII ст. У фарватері пошуку національних героїв певний інтерес викликають матеріали, пов'язані з героїчними сторінками української історії, натомість загальна картина залишається розмитою. Однак коріння сучасних проблем України значною мірою – у минувшині. Орієнтація на ліберальні цінності Європи ставить до сучасної науки вимогу публікації як передумови об'єктивного дослідження усього масиву пам'яток, незалежно від уподобань учених чи кон'юнктури.

Наукова мода, а то й політизація гуманітарних досліджень, існує не перше десятиліття і не лише в Україні. В усі часи були невиграшні теми, займаючись якими, було легко потрапити в немилість «вишніх» чи просто

опинитися на узбіччі наукового життя. Далеко не кожний дослідник знаходив у собі сили чинити супротив тиску оточення, іти в науці своєю дорогою.

Якщо говорити про українські історико-літературні пам'ятки XVII–XVIII ст., то вже у XIX ст. витворився їх певний канон. Віталися дослідження суспільно-політичного характеру, у центрі яких знаходився народ тощо. Як не дивно, але цю естафету перейняло радянське літературознавство. І знову ж таки домінував вибірковий підхід: вивчалося те, що, на думку дослідників, було найбільш вартісне. Тільки от об'єктивних критеріїв оцінки не було вироблено, то ж і наслідком цієї вибірковості стала неповна картина духовного життя краю і регіону загалом. Не бралося до уваги, що людина давньої доби мала іншу систему цінностей, інші духовні орієнтири, ігнорувати які ми не маємо права.

Вважаємо, що значним кроком у дослідженні духовного життя України стала б підготовка повної відкритої електронної бібліотеки XVII–XVIII ст. – бази даних, яка складалася б із трьох основних модулів: 1) видання текстів; 2) їхній переклад сучасною українською мовою; 3) монографічне опрацювання. Певне уявлення про можливості такого ресурсу дає електронна бібліотека давньої української літератури «Ізборник» [2].

Може скластися враження, що історико-літературних пам'яток буде так багато, що читач-дослідник потоне у лавині текстів. Цього не станеться з кількох причин. На жаль, у XVII–XVIII ст. в Україні творили мало у порівнянні з сусідніми державними народами, не мовлячи вже про англійців, німців чи французів. Сьогодні ж бракує кваліфікованих робочих рук, які можуть і хочуть бути задіяними у цьому проекті, тож переклади та інтерпретації не будуть масовими принаймні спочатку. У всякому разі, в останні десятиліття роботи такого формату спорадичні. Появі переважної більшості перекладів завдячуємо подвижницькій праці Валерія Шевчука, найновіші здобутки якого у цій царині опубліковані 2016 р. [1]. Нехтування наукового загалу публікаціями історико-літературних пам'яток та їх перекладом має своє підґрунтя. Формат кандидатської і докторської дисертацій в Україні з давньої української літератури і суміжних областей не передбачає ні

видання текстів, ні їх перекладу. Але без цих, на перший погляд, підготовчих робіт інтерпретації, монографічні дослідження або поверхневі, або базуються на матеріалах, виданих ще у радянські часи, або і те, і інше. Публікація, детальне коментування і переклад історико-літературних пам'яток – класична школа, найкраща перевірка рівня кваліфікації дослідника, яка не дає жодних шансів на реферування, перефразування та пустопорожню балаканину. З іншого боку, в Україні великий потенціал – сотні вищих навчальних закладів, викладачі яких завдяки використанню сучасних методів навчання поступово вивільняються для індивідуальної роботи зі студентами та наукової роботи. При системній організації праці наповнення такої бази даних може відносно швидко набрати оборотів. Ідеальним варіантом була б у перспективі поява четвертого модуля – англійських перекладів.

В академічній «Історії української літератури» (2014) багато відомих авторів XVII–XVIII ст. лише згадуються, а їх значимі твори оповиті мовчанкою [3]. Сам формат історії літератури орієнтований на реферативність і вибірковість. Важко осмислювати недосліджений або малодосліджений матеріал. Саме публікація джерел, усього масиву історико-літературних пам'яток без цензури і волюнтаристського втручання з боку дослідників дозволить аргументувати ту чи іншу дослідницьку позицію.

Список літератури:

1. Дорогого каміння сховище. Антологія української поеми з часів Козацької держави XVII - XVIII століть / передм., упоряд., ст., пер., прим., слов. антич. і біблійн. імен та назв В. О. Шевчука ; латин. тексти пер. О. М. Циганок та М. С. Трофимук. – Київ : Мистецтво, 2016. – 399 с.

2. «Ізборник». Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. Електронна бібліотека давньої української літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.litopys.org.ua/index.html

3. Історія української літератури : у 12 т. / наук. ред. Віра Сулима, Микола Сулима. – Київ : Наук. думка, 2014. – Т. 2: Давня література (друга половина XVI–XVIII ст.). – 840 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Цюкало Л.В.
Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, м. Київ, ад'юнкт

Здійснення заходів щодо відповідного соціального захисту військовослужбовців, надання належної допомоги, пільг та компенсацій за особливі умови життя і служби завжди було одним із важливих аспектів діяльності держави щодо забезпечення нормального функціонування військового організму.

Питання соціального захисту і забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей потребують додаткової уваги, а також відповідних законодавчих та фінансових механізмів їх вирішення.

В умовах зростання цін, падіння купівельної спроможності гривні відбувається зниження життєвого рівня військовослужбовців та членів їх сімей. Військовослужбовець беззахисний перед зростанням цін, оскільки, знаходячись на військовій службі, він позбавлений можливості самостійно покращувати своє матеріальне становище. З одного боку це тому, що чинне законодавство забороняє військовослужбовцеві поєднувати військову службу з роботою на підприємствах, установах, організаціях, а з іншого боку – така робота для більшості військовослужбовців просто неможлива, оскільки сам характер військової служби передбачає перебування на робочому місці основну частину доби, а інколи і цілу добу (несення служби у добовому наряді, бойовому

чергуванні). Тому грошове забезпечення військовослужбовця стає єдиним джерелом його сімейного доходу. І якщо це джерело бідніє під впливом інфляції, це відображається не лише на відносинах у середині сім'ї, але і на повсякденній діяльності військовослужбовця.

Для збереження боєготовності та боєздатності військ, необхідно переламати тенденцію щодо падіння престижності служби в Збройних силах України, що склалася останніми роками. Адже нині однією з основних функцій держави є оборона країни і захист громадян, а це можливо тільки за наявності сильної, готової до рішення будь-яких несподівано виникаючих завдань, армії. Тому однією з умов реформування Збройних Сил України має стати надання військовослужбовцям та членам їх сімей таких соціальних гарантій і послуг, які будуть адекватними рівню ризику, який вони на себе добровільно беруть; забезпечать безперешкодне та повноцінне виконання ними своїх обов'язків; стануть мотивом для добровільного проходження військової служби, особливо в умовах збройного конфлікту.

На сьогодні вже зроблено ряд кроків щодо підвищення рівня соціального забезпечення військовослужбовців. Однак попри всі зусилля держави, перелік напрямів соціального забезпечення військовослужбовців ЗСУ залишається незмінним з 2014 року. Унаслідок цього кількісні покращення не вдалося втілити у реформи якості соціального захисту. Зокрема, реалізація задекларованих соціальних гарантій ускладняється через складність процедур і кількість обов'язкових інстанцій, обмежені фінансові можливості, неготовність значного кола виконавців до здійснення необхідних змін, відсутність дієвої системи контролю за їхньою результативністю тощо.

Водночас, реформи щодо соціального забезпечення військовослужбовців ЗСУ, що відбуваються протягом 2014-2018 років є найбільш масштабними за весь період незалежності України. Серед основних з них можна назвати такі:

– підвищення розмірів грошового забезпечення військовослужбовців (у 2016 р. – за рахунок збільшення розмірів премії, а з 2018 р. – за рахунок довгоочікуваної зміни структури грошового забезпечення);

– підвищення норм речового забезпечення, поступового підвищення якості харчування та умов проживання у навчальних центрах, пунктах постійної дислокації та на полігонах;

– підвищення якості медичного забезпечення;

– розширення програм житлового забезпечення військовослужбовців ЗСУ;

– поступове покращення та законодавче впорядкування системи пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, особливо тих, хто брав участь в антитерористичній операції, що передбачає підвищення базового рівня пенсійних виплат та спрощення процедур їх перерахунку.

Нові зміни в законодавстві показують, що держава намагається всіляко заохотити військовослужбовців до виконання свого обов'язку. Вагомим кроком у цьому напрямку є введення в дію постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 №704, відповідно до якої з 1 березня 2018 року було змінено структуру грошового забезпечення військовослужбовців: збільшено частку основних видів грошового забезпечення (посадового окладу, окладу за військове звання, надбавки за вислугу років) та зменшення переліку додаткових видів грошового забезпечення. Сподіваючись, що такі зміни зроблять нарахування грошового забезпечення більш простішим і прозорішим, фахівці фінансових органів військових частин, установ та організацій навпаки наштовхуються на певні труднощі. Це стосується і складного механізму визначення розміру премії, що створює нерівні умови для різних військовослужбовців, і відсутністю нової редакції Інструкції про порядок виплати грошового забезпечення, так як на сьогодні діє тимчасовий порядок нарахування та виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України, доведений до військ телеграмою Міністра оборони.

Тому сподіваємося на вирішення зазначених питань з прийняттям постійно діючих інструкцій (правил) з приводу нарахування та виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРКАЛЯРНОЇ ВСТАВКИ В НАСАДЖЕННЯХ ЯБЛУНІ

Чебан С.Д.

Подільський державний аграрно-технічний університет,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри
садівництва,овочівництва і садово-паркового господарства

Одним із найважливіших завдань плодівництва на даному етапі розвитку галузі є розробка та впровадження у виробництво нових технологій підвищення потенційної продуктивності яблуні.

Одержання стабільних врожаїв високої якості знаходиться в прямій залежності від застосування ефективних прийомів агротехніки, що направлені на більш повну реалізацію біологічних ресурсів насаджень яблуні. Тому значний успіх у галузі може бути досягнутий при досконалому вивченні та більш повному використанні біологічних особливостей росту та розвитку яблуні і реалізації високої потенційної плодоносності яблуні. Детальніше пізнання процесу та закономірностей розвитку генеративних органів з перспективою прогнозування та програмування врожаю – найперше завдання плодовода. До того ж, яблуневе дерево має високу потенційну врожайність.

Вивчення сучасних інтенсивних технологій садівництва неодмінно включає в себе питання підбору високопродуктивних сортопідщепних комбінувань, застосування різних способів обрізування з урахуванням процесів формування продуктивності. Вирішення таких питань дало б можливість максимально використати досить великий потенціал яблуневого дерева.

В інтенсивному плодівництві великого значення набули слаборослі, зокрема карликові підщепи, оскільки слаборослість та скороплідність –основні параметри дерева яблуні в сучасному саду. Велике значення при цьому має правильний підбір сортопідщепної комбінації в певних кліматичних умовах.

Підщепа є найефективнішим та дешевим способом регулювання загального росту та розвитку плодового дерева.

Характерною рисою сучасного плодівництва є витіснення садів на сіянцях інтенсивними насадженнями на клонових підщепах. Переважна частина площ (80-90%) зайнята садами з використанням останніх. Багато дослідників проводили господарсько-біологічну оцінку клонових підщеп яблуні, що дозволило з маточників та розсадників виділити найбільш перспективні.

При переході плодівництва до інтенсивних технологій вирощування потрібно враховувати якісні характеристики не тільки підщеп, а й сортів. Вони повинні бути скороплідними, з компактними кронами та давати плоди високої товарної та смакової якості. Можливо, в недалекому майбутньому будуть виведені культурні вкорінюванні сорти, але поки що підщепа у поєднанні з сортом є основним донором сили росту, скороплідності, якості плодів та ін.

Одним із способів створення інтенсивних насаджень яблуні є трикомпонентні саджанці. Основою цих дерев служить сильнорослa вегетативна підщепа, або сіянець. Проміжною вставкою (інтеркалярною) є карликова типу М9, 62-396 та ін. довжиною 20…25 см, а третім компонентом є помологічний сорт.

Існує декілька причин створення таких рослин. По-перше: для дерев на карликових підщепах необхідна підпора у вигляді кілка або шпалери, що вимагає значної затрати коштів, а дерева з вставками не потребують такої опори за рахунок більшої якісності кореневої системи першого компоненту. По-друге використання стійких підщеп та вставок дозволяє підвищити зимостійкість плодового дерева, під впливом вставок карликових підщеп знижується ріст дерева і підвищується урожайність.

Проміжна вставка не може повністю замінити карликову підщепу, адже вона не може у повній мірі забезпечити скороплідності, компактних розмірів та продуктивності дерев, істотним недоліком є триваліший процес вирощування садивного матеріалу, значне утворення прикореневої порослі. Проте, саджанці з вставкою значно переважали сіянцеві підщепи за продуктивністю, а

вегетативні за якісністю та морозостійкістю, менше пошкоджуються гризунами. На підвищення продуктивності дерев з вставкою у порівнянні з сіянцевою підщепою без вставки вказують і інші вчені.

Отже, рекомендації по впровадженню у виробництво тих чи інших підщеп (вставок) і сортів для створення високопродуктивних насаджень яблуні можливі тільки після всебічного вивчення в умовах конкретного регіону.

ДО ПРОБЛЕМИ ПУБЛІКАЦІЇ СТАТЕЙ У ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ, ЩО ІНДЕКСУЮТЬСЯ У WEB OF SCIENCE

Чебикін О.Я.
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, доктор психологічних наук, професор, ректор.
Балюк А.С.
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, аспірант кафедри педагогіки, завідувач інформаційно-видавничого центру.

Доступ до міжнародної бази даних Web of Science (WOS) відкрив можливості для українських вчених презентувати свої дослідження, які можуть бути розповсюджені та доведені до вчених багатьох країн світу. Безперечно, цей крок є важливим не тільки в плані видання власних наукових робіт, а й знайомства з науковими розвідками дослідників за кордоном. Це досить позитивно може впливати на якість наукової діяльності, виходячи із сучасних тенденцій розвитку різних галузей наук. Ураховуючи те, що фактично більшість науковців тільки долучаються до видання статей у журналах, що індексуються у WOS, та роботи з базою даних в цілому, виникає ряд проблем, які ускладнюють цей процес.

По-перше, серед багатьох вчених, які бажають презентувати свої статті, ще домінують стереотипи формального підходу до підготовки робіт та їх видання. Мається на увазі те, що основним мотивом публікації виступають не наукова новизна та оригінальність презентованих досліджень, а певний фрагментарний аналіз як теоретичних, так і практичних даних як умова отримання вченого звання.

По-друге, на жаль, переважна більшість учених не мають доступу до інформаційних ресурсів WOS з двох причин: в силу фінансових можливостей (оплати цих послуг), а також через недостатню обізнаність щодо переваг цієї системи над іншими.

По-третє, надзвичайно великою проблемою є зміст підготовлених статей. У цьому аспекті головним недоліком, який прослідковується, є недостатня конструктивність роботи та її презентабельність.

Слід відмітити, що назви багатьох статей є недостатньо конкретними, чіткими у формулюваннях, а також малопривабливими з точки зору актуальності. До того ж нерідко у роботах виникають розбіжності між назвою та змістом, тобто назва недостатньою мірою відповідає останньому.

Окрім того, в анотаціях до статей автори замість стислого викладення змісту отриманих результатів зосереджують увагу на актуальності та узагальненні численних досліджень, що наявні у літературі з проблеми.

Надзвичайно важливим є формулювання мети статті, яке нерідко не конкретизує предмет дослідження. При цьому дуже часто зустрічаються роботи, в яких відсутні завдання, тобто автор обмежується тільки метою. Як наслідок – важко системно представити зміст роботи та висновки за результатами дослідження.

До певних проблем, особливо це стосується статей з гуманітарних наук, слід віднести захоплення теоретичним аналізом проблеми. Причому типовою помилкою при презентації теоретичної частини є несистемний виклад, тобто автори фактично спонтанно наводять дослідників, які вивчали проблему, не висвітлюючи результати їхніх наукових доробок. Такі перерахування прізвищ

науковців та цитування не завжди чітко пов’язані з предметом дослідження і ускладнюють формулювання гіпотези. В такому контексті бажано при узагальненні літератури спочатку визначити принципи викладення теоретичної частини, обравши, наприклад, принцип історичності або виділення кількох тенденцій в пізнанні проблеми з узагальненням їхніх переваг і недоліків, та сформулювати власний підхід до її вирішення.

Не менш типовим недоліком багатьох статей є опис обраних чи розроблених методів дослідження с характеристикою показників, які вони фіксують, та одиниць вимірювання. Автори просто перераховують назви методів, унаслідок чого фактично неможливо якісно проаналізувати отримані емпіричні дані.

Що стосується аналізу та інтерпретації останніх, нерідко автори подають дуже спрощені результати без належного використання статистичних методів, які б підтверджували їхню валідність. На жаль, емпірична частина у багатьох статях, порівняно з теоретичною, є значно меншою, а бажано, щоб було навпаки. При цьому отримані емпіричні результати дуже рідко порівнюються з подібними дослідженнями, наявними в науці, та подаються як такі, що є першими у пізнанні явища, що вивчається. Підсумовуючи емпіричну частину, автори обмежено надають інформацію, де можуть бути використані отримані дані.

Висновки у багатьох роботах містять роздуми авторів про отримані результати, а не відповіді та вирішення поставлених завдань дослідження.

Ще одна не менш значна проблема – підготовка якісного наукового перекладу роботи літературною англійською мовою. Великим є відсоток статей з неякісним перекладом, який розбігається зі змістом та ускладнює розуміння роботи.

Підсумовуючи, доходимо таких висновків:

1. Для якісної презентації наукових статей українськими вченими на світовому науковому просторі бажано, щоб доступ до всіх ресурсів WOS був

представлений в усіх університетах країни. Слід проводити політику інформативних тренінгів для науковців щодо роботи з базою.

2. Слід рекомендувати редакційним колегіям розробляти розширені вимоги з методичними порадами для підготовки статей до публікації у виданнях, що індексуються у WOS. Особливу увагу слід приділяти якісним характеристикам змісту, який має бути чітким, зрозумілим, валідним та інформативним з точки зору актуальності для теорії і практики конкретної науки. Радимо більше акцентувати увагу на емпіричних результатах з їх прикладною складовою. Це зменшить надмірне цитування думок інших авторів, що не представляє наукової новизни, а лише створює ілюзію плагіату.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СУДОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Черновський О.К.

доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри юридичної психології юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, заслужений юрист України.

Забезпечення права кожного громадянина на судовий захист на основі принципу верховенства права, здійснення правосуддя від імені держави Україна винятково на підставі Конституції і законів України висувають високі вимоги до професійності представників судової гілки влади. Судова реформа, що поетапно проходить у нашій державі, спрямована на побудову незалежного, відкритого, справедливого, ефективного суду, який дієво забезпечить конституційний принцип верховенства права й буде користуватися довірою та повагою суспільства.

Реалізація принципу змагальності судового процесу, рівності сторін обвинувачення та захисту, незалежності суддів, присяжних, ліквідація тортур як способу отримання доказів, необхідність правильної оцінки показів обвинувачуваного та інших учасників процесу, одержання даних про їх

особистість у кримінальному, а потім у цивільному процесах, управління конфліктами та забезпечення професійної комунікації в різних судових провадженнях, збереження фізичного та психологічного здоров'я юриста зумовили потребу в залученні та використанні психологічного знання в судовій діяльності.

Найгостріше цю потребу відчувають, насамперед, судді, які за посадою є споживачами інформації сторін захисту та обвинувачення, позивачів та відповідачів. Тобто усвідомлення нагальної потреби в спеціальних психологічних знаннях пов'язане із залом судового засідання, де судді необхідно розв'язати соціальних конфлікт, пов'язаний найчастіше із правопорушенням та покаранням. Саме тому на початку свого становлення юридична психологія справедливо називалася судовою.

Теорія судової психології як окремого напряму юридичної психології започаткована ще наприкінці ХУІІІ ст., коли була опублікована робота К. Екартсгаузена «Про необхідність психологічного аналізу кримінально-правових понять» (1792 р.). У першій половині ХІХ ст. вперше були надруковані праці І. Гофбауера «Психологія та її застосування до судового життя» та І. Фредрейха «Систематичне керівництво з судової психології», у яких висвітлювалися психологічні аспекти проблем особистості злочинця, індивідуалізації вини та покарання, а також безпосередньо психології кримінального судочинства.

Офіційне визнання судова психологія одержала на І Всесоюзному з'їзді психологів (1930 р.), де з доповідями виступили А. Брусиловський («Основні проблеми психології підсудного у кримінальному процесі») і О. Тагер («Про висновки і перспективи вивчення судової психології»).

На жаль, судова психологія того часу не уникла помилок, притаманних психологічній науці загалом: біологізаторство, домінування рефлексологічних і реактологічних ідей тощо. Після прийняття Постанови ЦК ВКП(б) «Про педологічні збочення у системі Наркомпросів» (1935 р.) розробка всіх психологічних проблем, у т. ч. у сфері кримінального судочинства, була

припинена. Наявні напрацювання певною мірою перейшли до сфери компетенції криміналістики і кримінального процесу, причому така тенденція значною мірою простежується й дотепер [3].

Відродження судової психології датується 60-ми роками XX ст. У 1965 р. до програми підготовки юристів у вищих навчальних закладах було введено курс «Психологія (загальна та судова)». У 1966 р. відбувся Всесоюзний семінар із судової психології, на якому обговорювалися питання викладання психології у вищих навчальних закладах, а також проблеми судово-психологічних досліджень. У цей же час створювалися програми і методичні рекомендації з судової психології для вишів і середніх спеціальних навчальних юридичних закладів. У 1968 р. на III Всесоюзному з'їзді психологів було заслухано значну кількість доповідей щодо психологічних проблем боротьби зі злочинністю, хоча окремої секції судової психології на з'їзді не було. У 1969 р. у головному кримінологічному науково-дослідному закладі країни - Всесоюзному інституті вивчення причин і розробки заходів попередження злочинності (створеному в 1963 р.) - починає працювати сектор судової психології, завданнями якого було визначено дослідження психологічних аспектів індивідуальної і суспільної правосвідомості, вивчення психологічних чинників злочинності, психологічних засад слідчої та судової практики.

Використання психологічних знань у будь-якому виді діяльності людини ще не дає підстав для створення прикладної галузі психологічної науки. Знання психології необхідне у всіх випадках, коли професійна діяльність передбачає спілкування та взаємодію фахівця з іншими людьми. Умови для утворення прикладної психологічної науки виникають лише тоді, коли закономірності та закони психологічної науки (наприклад, щодо законів сприймання, уваги, адаптації, стресу тощо) вже не можуть використовуватися в незмінному вигляді, а потребують подальшого уточнення чи трансформації [4].

Окрема галузь прикладної психологічної науки виникає там і тоді, коли психологічні знання використовуються не безпосередньо, а опосередковано: слід спочатку з'ясувати, як видозмінюються певні закономірності в особливих

умовах цієї діяльності при вирішенні її завдань. Судова діяльність якраз є такою, де виникають ці особливі умови і психічні явища набувають специфічного, притаманного лише їй значення.

Наявність самостійної прикладної науки - судової психології - зовсім не виключає можливості використання психологічних знань безпосередньо, але в цьому разі вони набувають статусу спеціальних. Спеціальні знання будь-якої галузі науки і практики можуть використовуватися в судочинстві (юрисдикційному процесі загалом), але їх носіями завжди залишаються представники цієї галузі. Відповідно, юрист чи юридичний психолог не є суб'єктами використання спеціальних знань.

У навчальному посібнику «Психологія судової діяльності» (Харків, 2006) В. Ю. Шепітько зазначає, що судова психологія охоплює проблематику, яка стосується психологічної характеристики правоохоронної діяльності, пізнавальних процесів, пов'язаних із доказуванням, психологічних основ проведення окремих процесуальних дій, а також аналізу психологічної сторони формування внутрішнього переконання. На думку автора, судова психологія вивчає: 1) психологію слідчої діяльності, 2) психологію судової діяльності. До неї належить також комплекс питань, що характеризують психологічний аспект профілактичної діяльності у сфері судочинства[5].

Підсумовуючи вищесказане, хочу зауважити, що саме судова психологія може стати інтегративним чинником у процесі використання психологічних знань у правозастосовній діяльності. Суд є окремою гілкою влади, суддівська діяльність - найскладніша юридична діяльність, а суддя - споживач результатів праці всіх юридичних професій. Тому на даному етапі потребує подальшого наукового обґрунтування предмет юридичної психології, відділити від нього ту проблематику, якою вже опікуються інші психологічні науки, зокрема судова психологія.

Список літератури:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. - К., 1996. - 46 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р.

3. Казміренко Л. І. Про парадигму судової психології та її місце в системі кримінального судочинства сучасної України /Л. І. Казміренко // Українське правосуддя: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернівці, 16 травня 2008 р.) / ред. кол.: О. К. Черновський, П. С. Па- цурківський, О. В. Гетманцев, В. Я. Марчак,В. П. Тарануха Ю. Г. Гончарук, А. В. Федіна. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2008. - С. 335-345.

4. Костицький М.В. Введение в юридическую психологию: методологические и теоретические проблемы / М.В. Костицкий-К: Высшая школа, 1990.-259 с.

5. Шепітько В. Ю. Психологія судової діяльності : навч. посібник / В.Ю. Шепітько- Х.: Право, 2006.-160 с.

УДК 504.75.05

ПРОБЛЕМЫ ЭКСПЛУАТАЦИИ И МЕТОДЫ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ВОЗГОРАЕМОСТИ ПОРОДНЫХ ОТВАЛОВ

Чоботько И.И.

асп.

Тынына С.В.

к.т.н., ст.н.сотрудник

аспірант ГВУЗ «Национальный горный университет», ИГТМ НАН Украины

В Украине насчитывается 1500 породных отвалов, их занимаемая площадь около 165 тыс. га (4% территории Украины).

Основными требованиями, предъявляемыми к отвалам, являются: достаточная вместимость при незначительных размерах занимаемых земельных

площадей, минимальное расстояние от мест погрузки породы (вскрышных забоев), расположение на безрудных (безугольных) площадях для постоянных отвалов, отсутствие помех развитию горных работ при обязательном обеспечении производственной и экологической безопасности[4].

Управление устойчивостью отвала обеспечивается за счет подбора соответствующей горной массы и способа ее складирования или за счет изменения направления отсыпки. Это стало возможным за счет обобщения результатов многолетних исследований сегрегации горной массы и ее механических характеристик при отсыпке отвалов на склоны в условиях Донбасса и Кривбасса[4].

Профилактика самовозгорания формируемых отвалов достигается соблюдением при складировании пожаробезопасных параметров определяемых для каждого конкретного отвала по данным химической активности и кажущей энергии активации отсыпаемых пород. Нормами технологического проектирования поверхности угольных и сланцевых шахт высота отвалов предусматривается в пределах 40...50 м. При создании отвала насыпаются пожаробезопасные слои. Они представляют собой усечённые пирамиды в нижнем и верхнем основании которых находятся правильные прямоугольники.

До недавнего времени вопросам теории и практики отвалообразования не уделялось должного внимания, хотя отвальные работы составляют значительную часть всего комплекса горных работ.

Породные отвалы содержат значительное количество полезного ископаемого, в составе которого содержится пирит и сернистый ангидрит.

Вместе эти два компонента вызывают серьезные проблемы в виде возникновения очагов горения при проникновении влаги и повышенной температуры окружающей среды. Поэтому столь важен контроль нормализации температурного состояния отвалов для борьбы с горением и безопасности эксплуатационных работ.

На диаграмме изображено количество горящих и не горящих и выведенных из эксплуатации породных отвалов на Донецкой и Луганской областях по типам за 2013 г.[1].

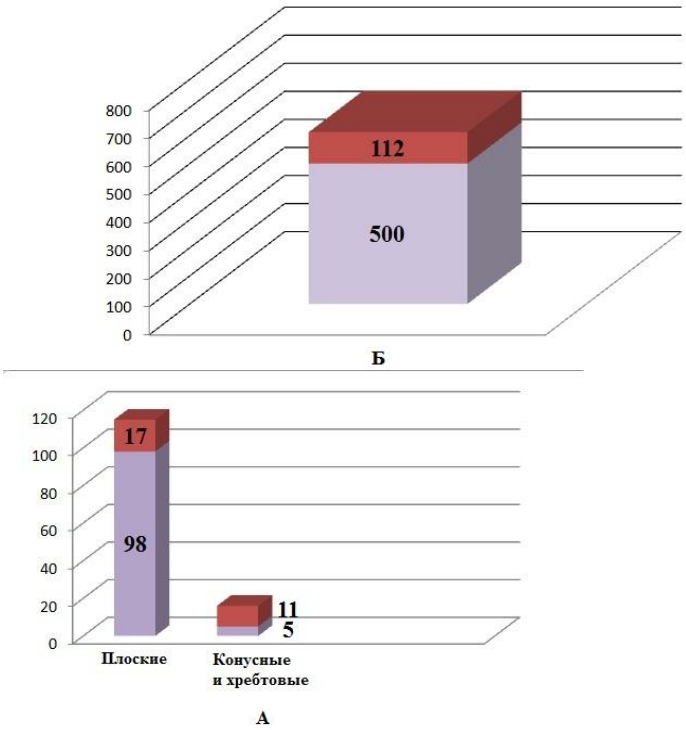

Состояние породных отвалов: А- действующих; Б- выведеных из эксплуатации; - не горят; - горят

По данным на 01.01.2014 г. на внебалансовых счетах предприятий, которые принадлежат к Минэнергоуглю Украины находится 365 породных отвала из которых[2]:

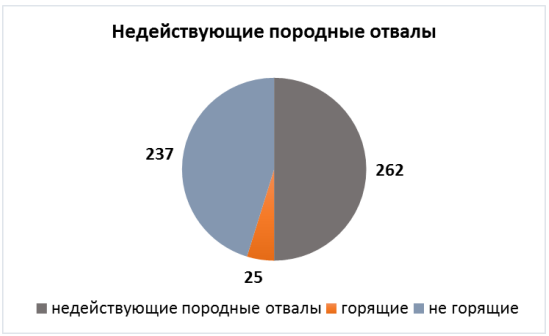

Горящие отвалы представляют большую опасность для обслуживающих их рабочих и добычного оборудования, т. к. на поверхности отвала воронки не

всегда имеют открытый выход, он может перекрываться тонким слоем спекшихся пород, которые легко обрушаются при движении по ним человека. Особенно часто такие воронки встречаются на контакте с рыхлыми частями ствола, которые приурочены к выгоревшим, но не уплотнившимся участкам, у трещин разлома и оседания, где есть свободный доступ атмосферного воздуха к очагам горения газов, выходящих из глубины отвала, и выход продуктов сгорания [8]

На таких отвалах могут происходить случаи взрыва и гибели людей вследствие отравления и попадания их в очаги горения, температура в которых достигает 800- 900C^0.

В результате анализа статистики состояния породных отвалов за 2013,2014,2015 года, определены основные факторы, влияющие на внешние и внутренние процессы, которые протекают в отвалах. Установлены категории экологической опасности на окружающую среду. Рассмотрены меры борьбы с этими явлениями в виде рекультивации земель, защиты склонов отвалов от вымывания, созданием закладочных массивов.

Таким образом мы можем повысить безопасность работ на отвалах и снизить риск возникновения пожаров и экологической опасности.

Список литературы:

1. Радченко В.В., Кулиш В.А., Чепига Е.В., Сторожчук В.С. Уголь Украины, 2013 год. Охрана окружающей среды. «Стан породних відвалів вітчизняних вугільних шахт»

2. Плахотній С.А., Павличенко А.В. Шляхи зменшення негативного впливу породних відвалів ліквідованих шахт на екологічний стан вугледобувних регіонів. — Матеріали міжнародної науково-технічної конференції «Форум гірників — 2016».Вип.№ 2 — с.229-233.

3. Воробьев Е.А., Сокирка С. А., Сухарь Е. А. ГВУЗ «ДонНТУ», г. Горловка, 2010 г.-стр. 1-5. Влияние породных отвалов на окружающую среду.

4. Источник: http://www.findpatent.ru/patent/206/2063511.html

УДК 630*266:630*114

ДОСЛІДЖЕННЯ ВМІСТУ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ГРУНТАХ ЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ ВЗДОВЖ ЗАЛІЗНИЦІ

Чорнявська І.Р.
аспірант
Гупал В.В.
к. с.-г. наук
Український науково-дослідний інститут лісового господарства
та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького, м. Харків, Україна
E-mail: ira_1408@ukr.net

У даний час особливої актуальності набувають дослідження щодо питань взаємодії залізничного транспорту, як найважливішої складової транспортного комплексу, із довкіллям [1]. Постійне забруднення навколишнього природного середовища вимагає негайного вирішення назрілих еколого-економічних проблем для забезпечення екологічно чистого майбутнього і активізації природоохоронної діяльності. У вирішенні цих питань на залізничних шляхах беззаперечна домінуюча роль належить лісовим насадженням, які виконують захисні та меліоративні функції.

Дослідження багатьох авторів показали [2, 3, 4, 5, 6], що такі хімічні елементи, як свинець, цинк, кадмій та мідь найчастіше використовуються у виробничій діяльності і у значних об’ємах та внаслідок їх накопичення в природному середовищі, становлять серйозну небезпеку через їх високу активність і токсичні властивості.

Мета роботи – дослідити забруднення важкими металами ґрунту в захисних лісових насадженнях під впливом техногенного середовища залізниць та поширення рухомих форм металів з відстанню.

Методика. Дослідження вмісту важких металів було проводено на території Сумської дистанції Південної залізниці, об’єктами якої слугували

захисні лісові смуги лінії Люботин-Ворожба на 214 км у Харківській області (ПП№1) та на 137 км у Сумській області (ПП№2), а також поля, прилеглі до цих насаджень.

Дослідження проводили у суху, безвітряну та сонячну погоду. Зразки ґрунту відбиралися на трьох ділянках на відстані 10, 20, 30, 50 та 100 м від залізничної колії за методикою визначення складу та властивостей грунтів[7]. Проби ґрунту відбирали на глибині 15 см в п'ятикратній повторюваності. За контроль було вибрано полезахисну смугу з прилеглим до неї полем, які знаходяться на відстані близько 5 км від транспортних магістралей.

Готували ґрунтові зразки до аналізу на валовий вміст важких металів у лабораторії грунтознавства «УкрНДІЛГА імені Г.М. Висоцького». Вміст металів визначали атомно-абсорбційним методом на спектрофотометрі «Saturn 4» в «Інституті ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н.Соколовського».

Результати досліджень.

Проведено ландшафтно-екологічне обстеження території залізничної магістралі Люботин-Ворожба, однієї з головних внутрішніх залізничних ліній. Вона слугує в основному для руху пасажирських поїздів, приміських електропотягів та вантажних перевезень.

Свинець – важкий метал I класу небезпеки і його вважають одним із найтоксичніших хімічних елементів, навіть у незначних кількостях. Це найпоширеніший важкий метал.У ґрунтах найвищий вміст свинцю досягав 4,7 мг/кгна відстані 50 м від залізничної колії на ПП№2. На ПП№1 на відстані 30 м від магістралі кількість майже однакова – 4,55мг/кг, проте на такій же відстані на ПП№2 було виявлено найменшу кількість – 1,615 мг/кг (рис. 1).

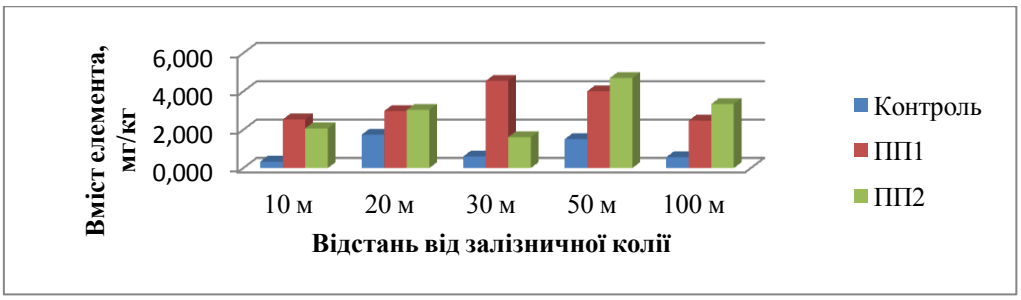

Рис. 1. Вміст рухомих сполук свинцю у ґрунтах вздовж залізниці

Цинк – важкий метал I класу небезпеки. В умовах підвищеної вологості характерна висока міграція цинку у ґрунті. Для розподілу рухомих форм цинку виявлено тенденцію максимального вмісту у ґрунтах на відстані10 і 20 м від залізничної колії ПП№1– 4,82 мг/кг і 5,22 мг/кг, а мінімальну кількість виявлено на 50м ПП№2 – 0,89мг/кг (рис. 2).

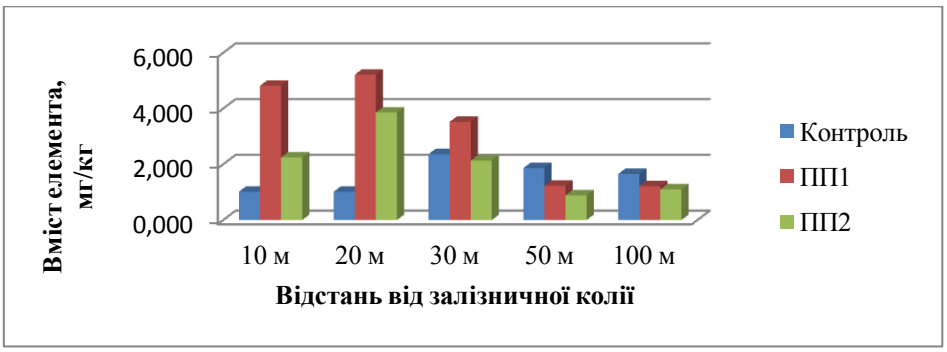

Рис. 2. Вміст рухомих сполук цинку у ґрунтах вздовж залізниці

Мідь – мікроелемент, який належить до важких металівII класу небезпеки. Вміст рухомих форм Cu у ґрунтах захисних лісонасаджень призалізничних територій досягав максимального значення на відстані 20 м від залізничної колії на ПП№2- 1,795 мг/кг, а на ПП№1 аж на відстані 100м – 0,625мг/кг. Мінімальну кількість міді виявлено на відстані 10 м від колійного полотна ПП№1 - 0,11мг/кг (рис. 3).

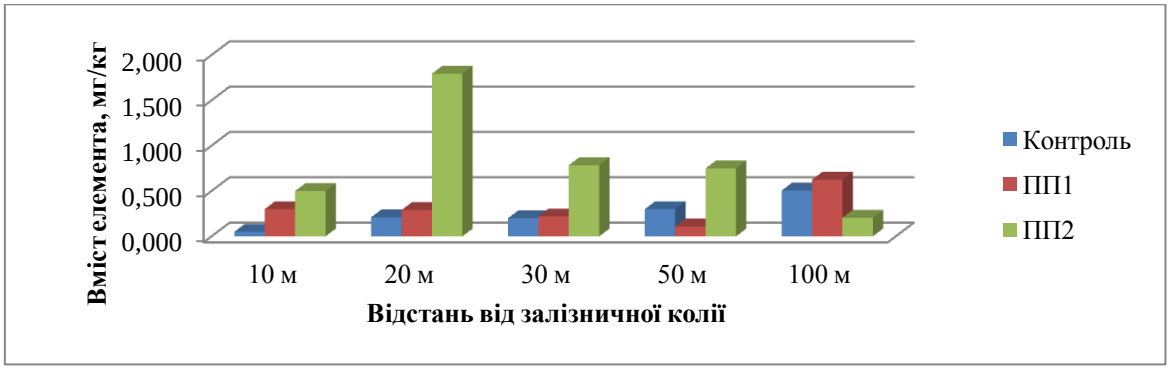

Рис. 3. Вміст рухомих сполук міді у ґрунтах вздовж залізниці

Кадмій – важкий метал I класу небезпеки і його сполуки є надзвичайно токсичними, навіть, у незначних концентраціях. Має властивість накопичуватись в організмах і екосистемах (рис. 3).

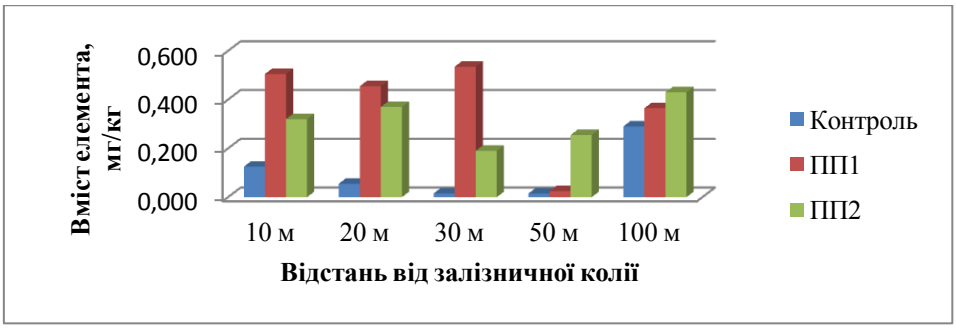

Рис. 3. Вміст рухомих сполук кадмію у ґрунтах вздовж залізниці

Найвищий вміст кадмію у грунтах на ППП№1 досягав 0,455 - 0,535 мг/кг на відстані від залізничної колії до 30 м. А найменшу кількість – 0,025 мг/кг було встановлено на ППП№1 в 50 м від магістралі.

Висновки

Виявлено основні закономірності поширення рухомих форм свинцю, цинку, міді та кадмію у ґрунтах захисних лісових насаджень вздовж залізниць, а на контрольній ділянці дослідження показали, що кількість елементів були на мінімальному рівні. Вміст важких металів є середнім, шкідливі речовини поширюються приблизно на однакову відстань і не перевищують ГДК.

Отже, більш – менш чітка залежність між вмістом важких металів у грунті та відстанню від залізничного полотна прослідковується для сполук цинку в дубово-кленовій захисній лісосмузі в Харківській області. Для всіх інших, за результатами наших досліджень, залежність між накопиченням важких металів та відстанню від залізничної магістралі нерівномірна. Це може бути пов’язано з такими причинами: частина елементів поглинається захисною лісовою смугою, дія вітрів, що спричиняють нерівномірне перенесення та міграційні процеси сполук важких металів у ґрунті.

Список літератури:

1. Чернюк Л. Г. Транспорт і охорона навколишнього середовища в регіонах України / Чернюк Л.Г., Пепа Т.В., Чеховська М. М. ; за ред. Л. Г. Чернюка. – К. : Науковий світ, 2004. – 190 с.

2. Павлішина О. М. Поглинальна здатність важких металів захисними лісовими насадженнями залізниць [Електронний ресурс] / О. М. Павлішина // Наукові доповіді НУБіП України. – 2012. – № 3 (32). – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Nd/2012_3/12pom.pdf

3. Волощинська С. С. Біоіндикація стану забруднення довкілля важкими металами (на прикладі автомагістралі "Київ-Варшава") / С. С. Волощинська // Вісник Дніпропетровського університету. – Д., 2008. – Вип. 16, Т. 2. – С. 24-28.

4. Лісняк В. М. Підвищення екологічної безпеки при аварійних викидах токсичних речовин : автореф. дис…на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 21.06.01 / В. М. Лісняк. – Сімф. – 2007. – 26 с.

5. Козьякова Н .О. Екотоксилогічний вплив важких металів (Cd, Pb, Cu, Zn) на систему "грунт-рослина" в умовах Полісся і Лісостепу України. – К.: Вид-во ЛОТОС, 2002. – С. 32.

6. Лук'янчук Н. Г. Біоіндикаційні методи досліджень виробничої діяльності залізниць / Н. Г. Лук'янчук, О. В. Бурмас // Науковий вісник НЛТУ. – 2006. – Вип. 16.1. – С. 48-51.

7. Балюк С.А. Методика визначення складу та властивостей грунтів / С.А.Балюк, В.О. Барахтян, М.Є.Лазебна; за ред. С.А.Балюк. – Х. : ІГА, 2004. – 175-192 с.

НАУКА, ЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ ТВОРЧЕСТВО И ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОСТИ

Шаповал Володимир Миколайович
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін
Харківський національний університет внутрішніх справ
61080, м. Харків, пр-т. Льва Ландау, 27

Размышляя о современном глобальном кризисе, с которым столкнулась земная цивилизация, ученые и эксперты предлагают самые разные пути его преодоления. Одни высказывают убеждение, что наука и технологии, которые во многом привели к нынешнему кризису, сами же способны найти способы его преодоления. Другие говорят, что основные стратегии решения проблемы лежат в русле политики. Третьи настаивают на нравственно-психологических основаниях кризиса и видят его преодоление на путях изменения нравственного сознания.

Эпштейн М. высказывает интересные соображения о том, что всё сущее можно подразделить на предметные области, сферы человеческого познания и определенные практики. Предметные области, согласно мнению философа, можно разделить на природу, общество и культуру. Каждую из указанных предметных областей должны изучать, соответственно, естественные, социальные и гуманитарные науки. Практика, вытекающая из естественных наук, будет называться техникой, а практика, соответствующая социальным наукам, – политикой. Эпштейн М. выражает некоторое недоумение тем фактом, что практическая область, связанная с культурой, не имеет своего названия и какой-либо четкой определенности. Философ предлагает назвать эту область культуроникой. Ее задача видится в том, чтобы заниматься «конструированием новых форм действия в культуре, новых техник общения и познания, новых моделей восприятия и творчества» [1, с.1].

В связи с поставленной выше проблемой, позволим себе конкретизировать предложенные М. Эпштейном идеи, введя для обозначения практической области, связанной с культурой, понятие культурного творчества или культуротворчества. Данный термин не является абсолютно новым, но он достаточно эвристичен, поскольку позволяет многое прояснить как в отношении сложившейся в настоящее время социокультурной ситуации, так и по поводу способов разрешения назревших проблем. Как нам представляется, корень решения глобальных проблем человечества, о которых сказано выше, лежит именно в сфере культуротворчества. Попытаемся представить

аргументы, обосновывающие данную мысль.

С глубокой древности у людей формировалось экспансионистское, захватническое отношение к миру. Сложилось убеждение, что природа – это враг, и единственной адекватной формой отношения к ней может быть только смертельная борьба. В этой борьбе побеждает лишь одна сторона, побежденного ждет смерть. Считалось, что для человека быть победителем, означает, не больше и не меньше, – выжить и продолжить свой род. У него, якобы, нет иного пути, кроме как постоянно совершенствовать орудия труда, вооружение, технику и технологии, чтобы взять верх над природой и подчинить ее своей воле.

С развитием капитализма и появлением избыточного продукта, наряду с экспансионистским, начало формироваться потребительское отношение к миру, сначала – у привилегированных классов, а в XX веке – у большинства членов общества. Капитализм дал огромный толчок развитию производительных сил. Но, с момента появления, его основным пороком стало культивирование именно духа потребительства. Последнее представляет собой порочную практику, поскольку невероятно истощает природные ресурсы, ведет к уничтожению живой природы, лишает человека естественной среды обитания. Указанное отношение к миру ведет к обнищанию человеческого духа, делает из большинства людей циничных потребителей материальных и духовных благ, превращает их, в предельном выражении, в «говорящие желудки». Но, как оказалось, человек недооценивал мощь природы. Прозрение начинает приходить только сейчас, когда масштабы негативного влияния человека на живую и неживую природу стали очевидными и природа начинает мстить.

Наряду с нетворческим большинством, нацеленным, главным образом, на потребительство, всегда существовали группы людей и отдельные личности, которые видели свое призвание в созидании и творчестве. Они пытались понять глубинные основания мира и сущность человека, его место в универсуме. Решая научно-исследовательские и практические задачи, они реализовывали свой личностный потенциал в науке, искусстве, религии, экономике,

человеческих отношениях, создавая культуру в высшем смысле этого слова, занимались подлинным культуротворчеством.

Наше время, с одной стороны, создает новые, небывалые ранее возможности для того, чтобы каждый индивид нашел пути и способы реализации своих творческих потенций. С другой стороны, человек всё сильнее подчиняется ускоряющемуся темпу жизни, ставящему перед ним такие препятствия, которые заставляют его работать на пределе физических и психических возможностей. Но у человека нет иного выхода, как, вопреки всем трудностям, пересоздавать мир и самого себя на новых основаниях.

Подлинное культуротворчество, призванное спасти земную цивилизацию, предполагает творение человеком мира и самого себя с точки зрения высших, в какой-то степени, абсолютных ценностей. Первыми об этом задумались различные религии. Позднее рациональное обоснование указанной идее стали давать ученые и философы. Недостаток всякой религии состоит в том, что каждая из них, объединяя приверженцев своей веры, разъединяет с представителями иных верований и конфессии, между которыми происходит непримиримая, иногда смертельная борьба. Было бы замечательно, если бы можно было бы очистить многообразные религии от всего того, что приводит к взаимной ненависти и вражде между людьми, объединить их в некую единую «Розу Мира». Задача эта не из легких; возможно, что она вообще не имеет решения. Иное дело – положительная наука, которая, в силу стоящих перед нею задач – поиска объективной истины, – объединяет людей, независимо от расы, пола, национальности или политических убеждений.

Решение глобальных проблем современности видится в трансформации ценностных установок, которые должны исходить из гуманистических оснований современной науки и философии. Категорическим императивом нашего времени должен стать переход от погони за количеством и качеством потребления к состязательности в научно-техническом и иных видах творчества. Последнее требует как внешних благоприятных обстоятельств, так и внутренней мотивации каждого отдельного индивида. В передовых в

цивилизационном отношении странах это сделать проще, чем в тех, которые относятся к категории отсталых. Это сделать легче также в том случае, если у человека, независимо от того, живет ли он в богатой или в бедной стране, имеются хорошие стартовые позиции в жизни. Можно сказать, что обеспечение равных стартовых позиций для каждого человека является одним из важнейших показателей того, можно ли данное общество назвать справедливым.

Некоторые заявляют, что время уже упущено, негативные процессы зашли слишком далеко, земная цивилизация необратимо искажена и продолжает деформироваться, всё катится к пропасти. Не о развитии и прогрессе следует думать, а о том, как сохранить то, что будет способствовать возрождению человеческого существования после апокалипсиса. Однако, даже в нынешней непростой ситуации человечество может быть спасено, если вначале у некоторых, а затем у большинства людей будут изменены стратегические установки по отношению к жизнедеятельности на нашей планете, произойдет поворот от безрассудных желаний и пустых прихотей, к разуму, передовой науке и гуманистической философии, которые единственно способны указать выход из создавшегося положения.

Человеческая цивилизация прошла достаточно длинный путь, который убедительно показывает, что наука в состоянии найти решение самых трудных, подчас кажущихся неразрешимыми проблем. Всё дело в том, чтобы люди больше доверяли ей, доверяли собственному разуму. Многие беды проистекают сегодня из-за того, что верх берут слепые человеческие страсти, алчность и человеческий эгоизм. Подозрения в адрес науки, которая, является, якобы, источником многих современных проблем, не обоснованы и контрпродуктивны. Мы пребываем в кризисе не потому, что науки и технологий в современном обществе слишком много, а оттого, что ее мало. Хотя мы живем в XXI веке, люди предпочитают оставаться в плену вредных мифологий и слепых предрассудков, нежели выйти к свету рационального научного знания. Хотя рациональность постепенно завоевывает новые позиции, в большинстве случаев мы пока еще остаемся на ступени инструментальной, а

не стратегической рациональности.

Одной из проблем современного общества является ориентирование именно на инструментальную рациональность, на узкий профессионализм среднего специального и высшего образования. Последнее приводит к тому, что складывается, так называемое, «общество экспертов», где присутствуют самые разнообразные специалисты, хорошо ориентирующиеся каждый в своей узкой области, но не способные видеть целостную картину мира. Однако, это – порочная практика, отрицательные последствия которой уже ощущаются. Очевидно, что необходимо повышать роль фундаментальной науки и философии, которые нацелены на то, чтобы давать не сиюминутный эффект, а открывать широкие горизонты знания и мировоззрения.

Наши предки, обладавшие, несомненно, более ограниченными познаниями в конкретных природных и социальных областях, пытались относиться к миру глобально, с точки зрения бесконечности и вечности. Они были убеждены, что вслед за ними на этой земле будут жить их дети, внуки и правнуки, а значит, они должны оставить этот мир своим потомках в такой же целостности и порядке, каким они его приняли у своих предков. Их вера во многом была бессознательной и наивной. Однако, жить под знаком того, как если бы существовала вечность, – это одна стратегия жизни; а жить только одним днем, жить так, как если бы наше поколение будет последним, а далее – крушение цивилизации, темнота и варварство, – совсем иная стратегия. Люди не могут жить без веры в свое будущее, но вера должна быть подкреплена светом разума и науки. В этом случае она способна вести к новым успехам, порождать подлинные чудеса, совершать невозможное.

Список літератури:

1. Эпштейн. М. Проективный философский словарь. Культуроника // http://www.emory.edu/INTELNET/fs_culturonics.html

СТАН ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Шаульська Галина Миколаївна
Інститут законодавства Верховної Ради України,
головний консультант науково-організаційного відділу,
кандидат наук з державного управління
E-mail: schaulska@i.ua

Сьогодні не викликає сумнівів той факт, що без розвинутого громадянського суспільства не можна побудувати демократичну державу. Без нього не можна перетворити сучасну малоефективну систему державного управління та місцевого самоврядування в модель публічного управління, яка би відповідала умовам сучасності та задовольняла потреби українського суспільства. Але, громадянське суспільство не розвивається саме по собі, його потрібно стимулювати, поєднавши зусилля різних рівнів управління і самоуправління, реформуючи систему таким чином, щоб вона стала потужним важелем цього процесу.

Надаючи характеристику сучасного громадянського суспільства в Україні, варто звернути увагу на маргіналізацію громадського життя, про що свідчить новітня історія України. Протягом двадцяти шести років українці демонструють свою здатність активно долучатися до страйків, демонстрацій, з переростанням у більш масштабні: Помаранчеву революцію (2004 р.), Революцію гідності (2013-2014 рр.). Такі сплески громадської активності змінюються періодами спаду через зневіру українських громадян у політиках. А низька активність громадян у громадському житті негативно впливає на становлення демократичного суспільства.

Важливе значення для демократичних трансформацій України відіграє й такий чинник, як політична культура громадян. Як зазначав відомий дослідник громадянського суспільства Е. Геллнер: «Люди є продуктом культури. Вони формуються всередині культури й тому не можуть підійти до неї ззовні, щоб

обрати собі підходяще суспільство…» [1]. Тобто, повноцінне, розвинене громадянське суспільство є можливим лише як результат поступового дозрівання громадянина, формування демократичної політичної і правової культури народу. Отже, в українському суспільстві політичної культури громадяни ще мають набути.

Підвищення рівня політичної культури населення має відбуватись з розширенням масового доступу до влади та її інститутів, створенням нових можливостей участі громадян в управлінні державними і суспільними справами. Адже ще однією проблемою на шляху формування громадянського суспільства в Україні є низький рівень довіри громадян до влади, що спричинено:

– недостатньою відкритістю, прозорістю та підзвітністю суспільству органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

– відсутністю умов для забезпечення широкого ефективного представництва інтересів громадян в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;

– відсутністю регулярного партнерського діалогу влади і громадськості з найважливіших питань життя суспільства і держави;

– неналежним рівнем громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;

– недосконалістю механізмів впливу інститутів громадянського суспільства на прийняття управлінських рішень та їх реалізацію;

– недостатньою участю інститутів громадянського суспільства у формуванні та реалізації державної, регіональної, місцевої політики (багаторівневого управління);

– відсутністю належних умов для утворення та функціонування інститутів громадянського суспільства, які мають сприяти розвитку громадської активності та громадянської культури; тощо.

На сьогоднішній день громадянами створена велика кількість інститутів громадянського суспільства. Однак, їх розпорошеність, той факт, що багато з

них копіюють функції один одного і, найголовніше, майже не діють, – підриває довіру українських громадян до їх можливостей і, навіть, необхідності.

Деякі з громадських організацій створювались та структурно формувались за принципом «добровільно-примусового вступу», що спричинило значні проблеми у подальшому їх існуванні. Авторитарний принцип формування є неприпустимим в умовах демократизації країни.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що для розвитку громадянського суспільства необхідна активізація процесу роздержавлення усіх сфер суспільного життя, формування справжніх інститутів громадянського суспільства як ринкового, так і неринкового характеру (споживчі товариства, благодійні фонди, асоціації, клуби за інтересами тощо), адже це і є соціальна база громадянського суспільства. Але в Україні розвиток різних форм громадського самоврядування гальмується (інколи штучно створеними) труднощами. Про що зазначається в указі Президента України від 26.02.2016 № 68/2016, яким була затвердження Національна Стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки [2]. Зокрема:

– «благодійники не мають ефективних стимулів з боку держави, зокрема податкових, обтяжені бюрократичними процедурами, відсутній дієвий механізм захисту від шахрайства та інших зловживань у сфері благодійництва;

– недостатніми є стимули щодо здійснення організаціями громадянського суспільства підприємницької діяльності, спрямованої на вирішення соціальних проблем (соціальне підприємництво), долучення таких організацій до надання соціальних послуг зі сприяння у працевлаштуванні та професійної підготовки соціально вразливих верств населення; тощо» [2].

Отже, дослідження сучасного громадянського суспільства в Україні дозволяє зауважити, що головними ознаками, які його характеризують є стан розвиненості інститутів (різноманітних об’єднань громадян та засобів масової інформації) та рівень громадської активності населення. Такі характеристики, як: маргіналізація громадського життя; рівень політичної культури громадян; необхідність розширення доступу до влади, аби підвищити низький рівень

довіри громадян до влади; розпорошеність інститутів громадянського суспільства; соціальна база громадянського суспільства – потребують уваги науковців і урядовців, які проводять реформування країни.

І хоча громадянське суспільство є частиною суспільства відокремленою і незалежною від держави – воно не розвивається саме по собі, його потрібно стимулювати, поєднавши зусилля різних рівнів управління і самоуправління. А на сучасному етапі розвитку, роль держави, органів влади, полягає у тому, щоб трансформувати систему державного управління, місцевого самоврядування в ефективну модель публічного управління з дієвими механізмами [3], які сприятимуть розвиткові громадянського суспільства в Україні. У подальшій його розбудові необхідно орієнтуватися на європейські стандарти забезпечення та захисту прав і свобод громадян, впровадження практики «належного врядування», відкритості, прозорості та підзвітності інститутів влади, створення умов для різноманіття суспільних інтересів, у тому числі соціально-економічних, культурних, релігійних тощо, і форм громадського самоврядування (суспільних рухів, асоціацій, об'єднань).

Список літератури:

1. Ernest Gellner. Conditions of Liberty: Civil Society and Its Rivals. 1994. 225 p.

2. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні Президент України; Указ, Стратегія від 26.02.2016 № 68/2016. URL: http://www.president.gov.ua/documents/682016-19805

3. Шаульська Г.М. Механізми взаємодії громадськості з органами публічної влади в Україні: монографія / за заг. ред. д. філос. н., професора, академіка Національної академії педагогічних наук України Т.В. Мотренка. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. 200 с. URL: http://delta.e-autopay.com/buy/369804

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН

Швець А.Д.

Національних технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», студентка

Зважаючи на те, що заробітна плата на даний момент є не тільки важливим економічним показником, а й однією з основних причин стурбованості населення, постає необхідність в аналізі та прогнозуванні реального її рівня на основі різних підходів задля подальшого уникнення соціального напруження у суспільстві що зумовлює актуальність дослідження.

За даними Державної служби статистики України [1], загальний рівень зарплатні з 2018 року демонструє стабільний ріст. Середня зарплата українців у 2018 році виросла з 7 711 гривень у січні 2018 року до 8 382 гривень у березні – майже на 9%. Однак якщо у Києві цей показник сягає майже 14 тисяч, то у Тернопільській, Чернігівській та Чернівецькій областях середня зарплата не дотягує до позначки у 6500 грн. (Рис.1).

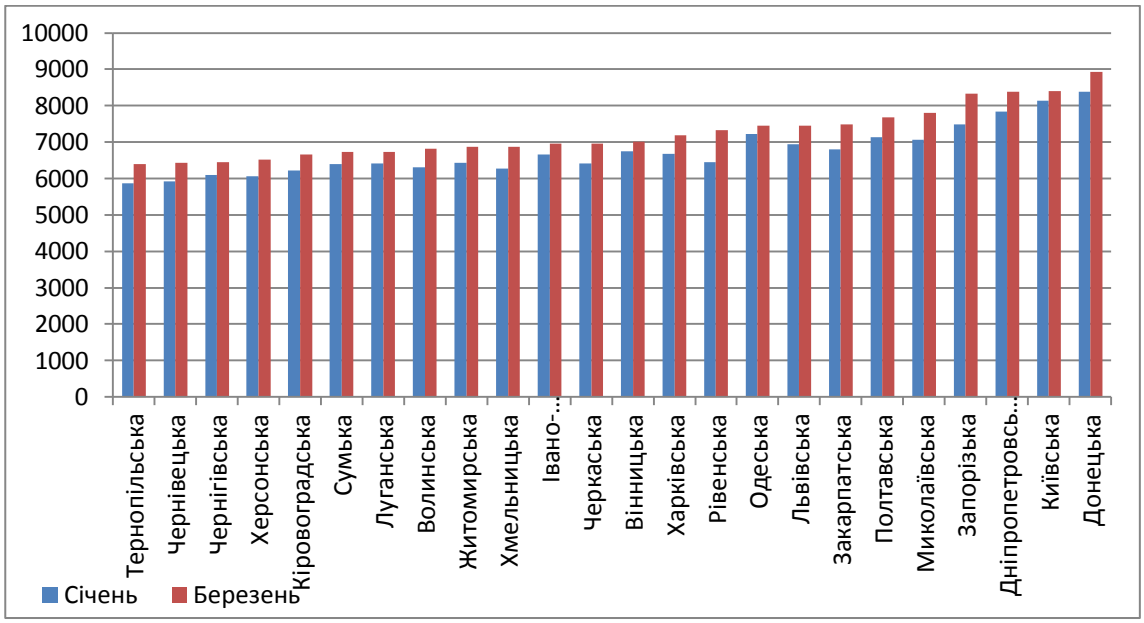

Рис.1: Рівень середньої заробітної плати українців за січень-березень 2018 року [1]

За досліджувані місяці ситуація на ринку праці не змінилася – мешканці Києва заробляють в середньому 13 388 гривень, Донецької області – 8 927, Київської – 8 399, Дніпропетровської – 8 387, а Запорізької – 8 336 гривень. На другому полюсі – жителі Тернопільської (6 394), Чернівецької (6 424), Чернігівської (6 448), Херсонської (6 518) та Кіровоградської (6 654 гривні) областей. Це підтверджує й ще один статистичний показник – темп зростання зарплат за регіонами (у порівнянні з січнем цього року). Найбільший приріст зафіксовано у місті Києві (14,74%) та на Рівненщині – (13,36%). На 10 і більше відсотків виросли зарплати також і у Запорізькій, Миколаївській та Закарпатській областях. Найменші темпи зростання – на Одещині (3,05%), у Київській (3,13%) та Вінницькій області (3,89%).

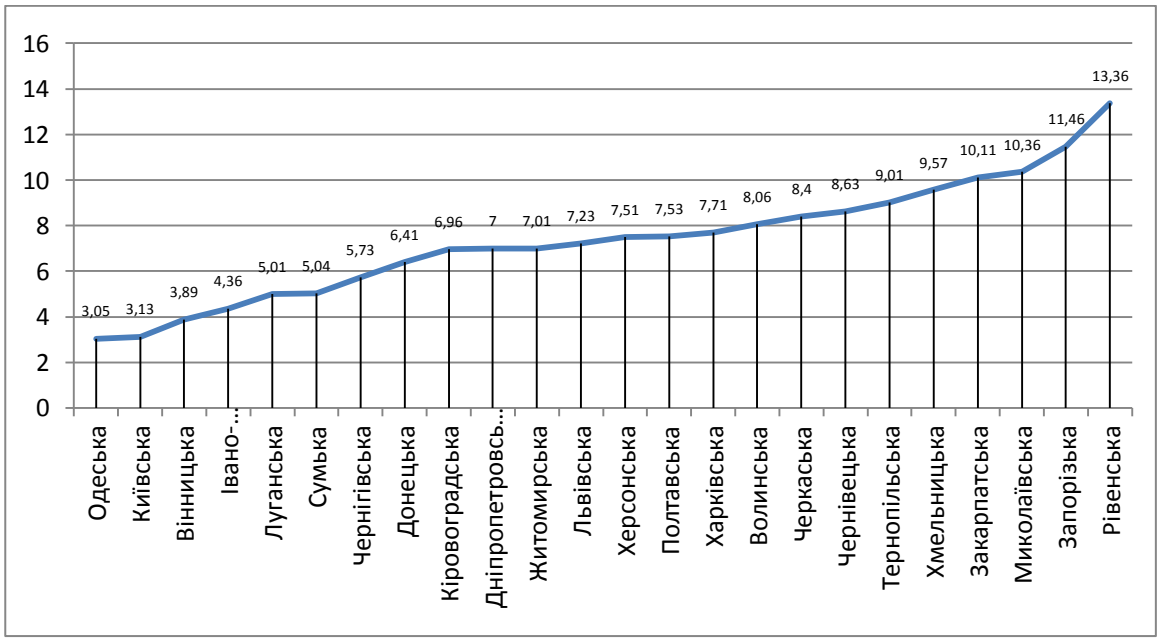

Рис.2. Зміни середньої заробітної плати за січень-березень 2018 р.

За результатами розрахунків середній приріст за Україною в цілому – 7,09%, що констатує досить непоганий результат за даний період.

Також, доречно провести моніторинг розміру середніх зарплат за галузями зайнятості [3], рівень якої за 2018 р. наведено на рис.3. Найбільше – понад 18,5 тисячі гривень, отримують спеціалісти, які працюють у сфері нерухомості, понад 18 тисяч отримують топ-менеджери та керівники вищої ланки, а зайняті у сфері IT та інтернету, в середньому отримують близько 12,4 тисячі гривень.

Рис. 3: Рівень середньої заробітної плати за галузями у 2018 р.

Найменший рівень зарплат у сфері охорони здоров'я, безпеки та надання соціальної допомоги (7 449 гривень), роздрібної торгівлі (7 720 гривень) та бухгалтерії (8 046 грн). Подана динаміка дає можливість розрахувати прогнозні показники середньої зарплати та порівняти її динаміку за декількома підходами.

Для всебічного аналізу доцільним є аналіз мінімальної заробітної плати та перспектив її можливого росту у порівнянні з середньою заробітною платою. На основі оприлюдненого Міністерством економічного розвитку та торгівлі експертного консенсус-прогнозу [2], маємо можливе підвищення мінімальної заробітної платні в Україні з 3 900 грн в 2018 році до 6 200 грн в 2021 році (рис. 4).

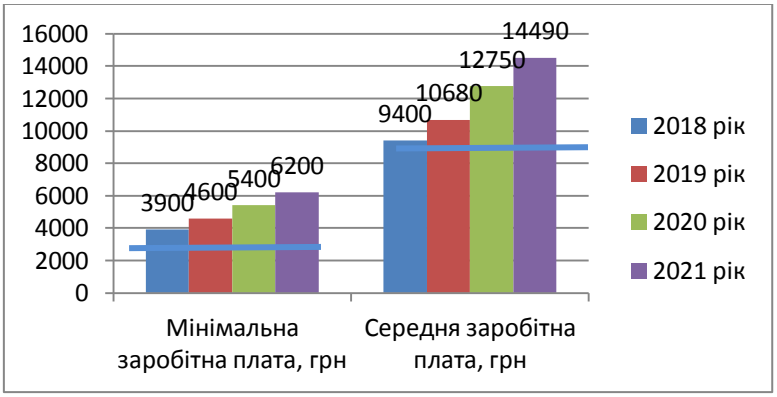

Рис.4: Порівняння прогнозованих обсягів мінімальної та середньої заробітної плати 2018 – 2021 рр.

Очікувані темпи росту мінімальної заробітної плати у порівнянні з дійсним показником (3 900 грн) наступні: підійметься на 15,22% у 2019, на 27,88% у 2020 і на 37,1% у 2021 (усі значення приростів розраховані відносно дійсного показника).

Порівнюючи можливі показники середньої зарплатні з дійсним (8 382 грн), отримуємо наступну динаміку приросту: кінець 2018 р. – 10,83%, у 2019 р. – 21,52%, у 2020 – 34,26%, у 2021 – 42,16% (усі значення приростів розраховані відносно дійсного показника).

Графік порівняльної динаміки темпів приросту мінімальної та середньої заробітної плати у 2018 – 2021 рр. наведено на рис. 5.

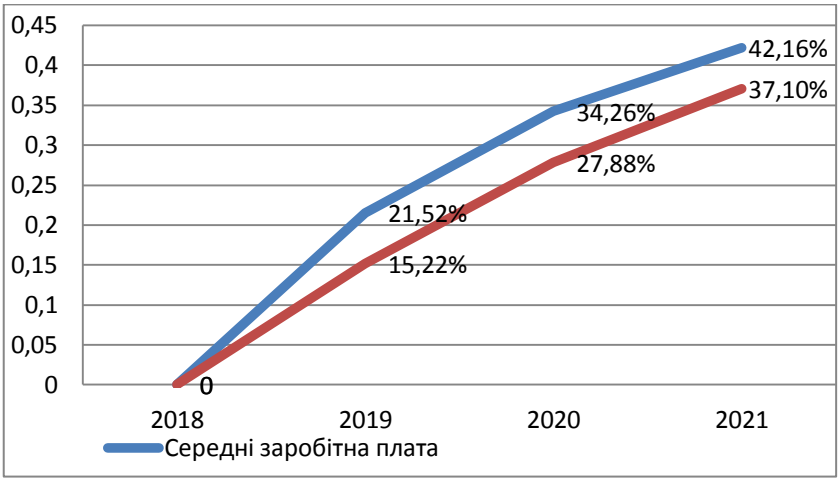

Рис. 5: Порівняльна динаміка темпів приросту мінімальної та середньої заробітної плати у 2018 – 2021 рр.

Аналіз статистичних даних та їх динаміки дозволяє зробити наступні висновки: зростання мінімальної та середньої заробітної плати свідчить в цілому про загальне посилення економіки країни, однак, насправді, окреме підвищення зарплат призводить до зростання безробіття та інфляції, що не приводить до зростання реальних доходів населення. Отже, вважаємо за необхідність постанови перед урядом нового завдання – негайної розробки та введення коректівів у дійсну політику управління добробутом населення за-для стимулювання справжнього, а не видимого приросту заробітної плати та посилення економіки країни.

Список літератури:

1. Дані державної служби статистики України [Електронний ресурс]: http://www.ukrstat.gov.ua

2. Дані Міністерства економічного розвитку та торгівлі [Електронний ресурс]: http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA

3. Дані про обсяги середньої заробітної плати за спеціальностями Work.ua [Електронний ресурс]: https://www.work.ua/ua/stat

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ ЧЕТЫРЕХФАКТОРНАЯ МОДЕЛЬ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ОДНОКРАТНОЙ ДОЗЫ ТОКСИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА В ОРГАНИЗМЕ ЧЕЛОВЕКА

Шейкина Н.В., Багуля В.А., Дягилева Ф.Г.

Национальный фармацевтический университет

В последнее время, на фоне бурного развития молекулярной медицины, медицинской генетики и нейрофармакологии расширен спектр знаний клиницистов о механизмах действия, путях метаболизма и факторах риска (в том числе генетически детерминированных) различных лекарственных препаратов, что позволило, в свою очередь, обеспечить персонифицированный подход к выбору лекарственного препарата и его лекарственной формы, а также минимизировать нежелательные лекарственные реакции (НЛР) уже на стадии выбора лекарственных средств (ЛС) и разработке индивидуального плана их профилактики. Персонифицированный подход к выбору ЛС с учетом современных знаний молекулярной медицины и клинической фармакологии, в целом, наиболее актуален при длительном (хроническом) приеме ЛС.

При этом токсикокинетические, а также фармакокинетические процессы могут быть описаны экспоненциальной зависимостью, что подтверждается экспериментальными результатами, приведенными в работах многих авторов [1-7], занимающихся исследованием подобных процессов.

Рассмотрим токсикокинетический процесс, при котором токсическое вещество вводится пациенту внутримышечно. Составляющие этого процесса – всасывание, распределение и элиминация (выведение) токсического вещества. Все эти процессы происходят одновременно и определяют концентрацию токсического вещества на рецепторах и, как результат, эффект его действия на организм. Каждая составляющая токсикокинетического процесса определяется соответствующей константой. Так k_{in} – константа введения токсического вещества в организм, k_D – константа распределения вещества из крови во все ткани, k_{el} – константа выведения токсического вещества из организма.

Время достижения стационарной терапевтической концентрации вещества в крови зависит от его периода полуэлиминации. Через период полуэлиминации достигается 50%, через 2 периода полуэлиминации - 75% и через 3,3 периода — 90% от стационарного уровня вещества в крови.

Для математического описания кинетики всасывания и выведения можно использовать модель системы с подсистемой или камеры с подкамерой, предусматривающей экспоненциальное поступление вещества из подкамеры в камеру, где камерой являются кровь и ткани, в которые проникает вещество, за исключением места его введения. Система дифференциальных уравнений модели, приведенная в [2], выглядит следующим образом:

$$\begin{cases} \dfrac{dM_0}{dt} = -k_{in}M_0, \\ \dfrac{dM_1}{dt} = k_{in}M_0 - k_{el}M_1, \\ \dfrac{dM_2}{dt} = k_{el}M_1, \end{cases} \quad (1)$$

где $M_0(t)$ – количество вещества в подкамере,

$M_1(t)$ – количество вещества в камере,

$M_2(t)$ – количество вещества во внешней среде.

Интегрирование системы этих уравнений при условиях:

$M_0(t=0)=M_0^0,\quad M_0(t\to\infty)=0;$

$M_1(t=0)=0,\quad M_1(t\to\infty)=0;$

$M_2(t=0)=0,\quad M_2(t\to\infty)=M_0.$

приводит к следующему кинетическому уравнению:

$$M_1(t)=\frac{M_0^0 k_{in}}{k_{in}-k_{el}}\left(e^{-k_{el}t}-e^{-k_{in}t}\right), \qquad (2)$$

которое определяет количество вещества в камере или организме в любой момент времени. А уравнение:

$$M_2(t)=M_0^0\left[1-\frac{1}{k_{in}-k_{el}}\left(k_{in}\cdot e^{-k_{el}t}-k_{el}\cdot e^{-k_{in}t}\right)\right] \quad (3)$$

показывает количество вещества, выведенного из организма.

При этом выполняется закон сохранения массы:

$$M_0(t)+M_1(t)+M_2(t)=M_0^0 \quad (4)$$

начальному количеству токсического вещества в подкамере.

Перейдем к рассмотрению кинетики распределения токсического вещества между кровью и тканями, которую определяет третья независимая константа распределения k_d. Распространение токсического вещества из крови в ткани начинается с момента попадания его в кровь, т.е. все три процесса – введение, выведение и распределение – происходят одновременно, а эффект действия токсического вещества на рецепторы определяется его содержанием или концентрацией в тканях.

Введем следующие обозначения:

$m_{эф}$ – эффективная масса тела, т.е. та часть общей массы тела человека, которая подвергается действию токсического вещества;

$m_к$ – масса крови;

$m_{тк}$ – масса тканей, в которые распределяется токсическое вещество из крови.

$$m_{эф}=m_к+m_{тк}. \qquad (5)$$

Учитывая особенности строения организма: разветвленную капиллярную сеть; интенсивное кровообращение, обеспечивающее быстрое установление равномерного распределения токсического вещества в крови, и то, что распределение токсического вещества идет от $m_к$ до $m_{эф}$, мы получили следующие формулы, описывающие токсикокинетический процесс, т.е. содержание токсического вещества в крови и тканях в каждый момент времени.

Так количество токсического вещества в крови:

$$M_к(t) = \frac{M_1(t) \cdot m_к}{m_{эф} - m_{тк} \cdot e^{-kdt}} = \frac{M_0^0 k_{in}\left(e^{-k_{el}t} - e^{-k_{in}t}\right) \cdot m_к(1 - e^{-k_к t})}{(k_{in} - k_{el})\left(m_к(1 - e^{-k_к t}) + m_{тк}(1 - e^{-k_d t})\right)}, \qquad (6)$$

а в тканях:

$$M_{тк}(t) = \frac{M_1(t) \cdot m_{тк}\left(1 - e^{-k_d t}\right)}{m_{эф} - m_{тк} \cdot e^{-kdt}} = \frac{M_0^0 k_{in}\left(e^{-k_{el}t} - e^{-k_{in}t}\right) \cdot m_{тк}\left(1 - e^{-k_d t}\right)}{(k_{in} - k_{el})\left(m_к(1 - e^{-k_к t}) + m_{тк}(1 - e^{-k_d t})\right)}. \qquad (7)$$

При этом выполняется закон сохранения массы:

$$M_1(t) = M_к(t) + M_{тк}(t). \qquad (8)$$

Полученные нами формулы позволяют рассчитать количество токсических веществ в крови и тканях при любых соотношениях между константами k_{in}, k_{el} и k_d. При этом равновесная концентрация между тканью и кровью достигается при $kt > 6$, т.е. чем больше k_d, тем быстрее достигается равновесное значение концентрации.

При повторных введениях препарата через равные промежутки времени, меньшие, чем период выведения препарата, будет наблюдаться накопление токсического соединения в организме. В таких случаях концентрация вещества в крови меняется периодически, причем эти колебания не должны выходить за пределы диапазона терапевтических концентраций. Поэтому после введения нагрузочной дозы, которая обеспечивает быстрое достижение терапевтической концентрации, через определенные периоды времени вводят меньшие по величине поддерживающие дозы, которые должны обеспечить лишь небольшие изменения концентрации вещества, поддерживающие требуемую терапевтическую дозу.

Расчетные формулы и графические примеры будут представлены в следующей работе.

При введении веществ внутрь учитывается константа введения, которая определяется степенью всасывания ЛВ из желудочно-кишечного тракта, биодоступностью (часть введенной дозы вещества, которая в неизмененном виде достигла системного кровотока) и т.д..

Биодоступность веществ при введении внутрь зависит от многих факторов и определяется следующим образом. Вещество вводят больному внутривенно и измеряют его концентрацию в крови через определенные промежутки времени.

Таким образом, описанная нами математическая модель четырехфакторного распределения однократной дозы токсического вещества в организме человека позволяет определить, какая часть дозы содержится в крови и тканях при экспериментальном определении констант, время достижения равновесной концентрации между кровью и тканью и позволяет перейти к следующему этапу моделирования – накоплению токсических веществ в организме человека при многократном введении доз.

Список літератури:

1. Wagner J.G. Pharmacokinetics of drug disposition: Hemodynamic considerations. Annu Rev Pharmacol 1975; 15: 11-27.

2. Соловьев В.Н., Фирсова А.А., Филатов В.А. Фармакокинетика. – М. Медицина. 1980, 423 с. с ил.

3. Куценко С.А. т.4, ст. 119, Март, 2003 г., Санкт-Петербург – 2002, Биомедицинский журнал, Medine.ru.

4. Райс Р.Х., Гуляева Л.Ф. Биологические эффекты токсических соединений: курс лекций/ Новосибирский госуниверситет. Новосибирск, 2003. 208 с.

5. Бегг Э. Клиническая фармакология/Пер. с англ. – М.: БИНОМ Лаборатория знаний. 2004 – 104 с., ил.

6. Калви Т.Н., Уильямс Н.Е. Фармакология для анестезиологов /Пер. с англ. – М.: БИНОМ, 2007. – 176 с. ил.

7. https://studfiles.net/preview/3971532/page:9/

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ЗНАННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Шмагун А.В.
кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
тел.: 066 080 03 35
e-mail: tonya2015@ukr.net

До загальних проблемних питань розвитку механізму знаннєвого спілкування у системі державного управління слід віднести такі, що стосуються їх змістовно-функціональної сутності, а до специфічних такі, що обумовлені складовими моделі механізму знаннєвого спілкування, а також основними напрями такого розвитку.

Низька ефективність. Проблема такого роду часто проявляється у невисокій віддачі витрачених ресурсів – людських, фінансових, матеріальних, інформаційних, часу у контексті отримання приросту знань. Тоді, як останній обумовлює постановку нових цілей розвитку, застосування нових або вдосконалення чинних технологій, ресурсів, правового забезпечення тощо.

Низька оперативність. Ця проблема характерна для всієї системи державного управління, на всіх її рівнях, й, значною мірою, обумовлена традиціями адміністративно-командного управління, коли було необхідним погодження управлінського рішення керівниками всіх проміжних рівнів управління. Й досі на підготовку державно-управлінських рішень в уряді та

центральних органах виконавчої влади нормальним є термін до місяця. Дуже показовим є прийняття окремих законодавчих актів, що необхідні виконавчій владі для оперативного управління країною, місяцями й, навіть, взагалі їх неприйняття.

Відсутність достатньої обґрунтованості. Проблема такого роду нерідко проявляється при порушенні регламентів прийняття рішень і проходження відповідних документів внаслідок тиску зверху щодо прискорення їх затвердження.

Низька інформативна ємкість. Ця проблема проявляється достатньо рідко, оскільки пов'язана з відсутністю достатньої інформації у прийнятих рішеннях та в матеріалах їх обґрунтування. В той же час, вона ще має місце при прийнятті окремих рішень. Взагалі навряд чи доцільно приймати рішення, які не містять достатньої інформації для їх розуміння та виконання.

Невідповідність стандартам. Щодо вітчизняних стандартів, то таке трапляється лише іноді. Щодо цієї проблеми, то скоріше слід її розглядати в контексті євроінтеграційного шляху України. Тобто, йдеться про відповідність європейським стандартам. У цьому напряму необхідно прикласти ще багато зусиль.

Незначний приріст знань. Ця проблема, з одного боку, перекликається з проблемою низької інформативної ємкості прийнятих рішень (перша складова незначного приросту знань), а, з іншого боку, вона пов'язана з тим, що мало чого додає до існуючої системи знань (друга складова незначного приросту знань). Тобто не відбувається суттєвого приросту знань, а, відтак, й суттєвого розвитку інформаційного суспільства.

Відсутність або несуттєва інноваційність. Це найбільш суттєва проблема, з точки зору розвитку інформаційного суспільства в Україні та його переходу до стадії інноваційного суспільства. Наслідки такої проблеми проаналізуємо на наступному прикладі. Розробляється нова державна цільова програма виробничого спрямування на перспективу 3-5 років її реалізації. В якості заходів такої програми закладаються сучасні напрацьовані технології, що

показали свою ефективність та застосовуються для такого виробництва. Але який рівень цих технологій буде через ті 3-5 років, на які розрахована програма. Тобто, апріорі закладається технологічне відставання, оскільки необхідно закладати технології завтрашнього і післязавтрашнього дня, тобто інноваційні технології.

Низький рівень розвиваючого чинника. Чинник розвитку – це причина, що обумовлює розвиток. Тобто, щоб розвиватися необхідно боротися з причинами, що заважають цьому, та виходити з причин, що сприяють розвитку. Власно кажучи, слід дотримуватися відомій філософській істині, що необхідно шукати проблеми не в наслідках, а в причинах.

Порушення релевантності інформації. Виникає таке лише іноді. Сутність цієї причини у використанні при підготовці рішень інформації, що не має прямого відношення до певної проблеми. Саме іноді влада пояснює народу, що йде війна, чи відбувається ще щось, і немає коштів на певне вирішення найактуальніших соціальних проблем. Можливість прояву такої проблеми також має місце внаслідок суттєвого оновлення апарату влади, нерідко кадрами, що не готові до такої роботи не морально, не професійно. Незнання предмету може призвести до використання невідповідної, або зайвої інформації.

Обмеженість доступу до знаннєвого спілкування. Причинами виникнення такої проблеми можуть бути: бюрократичний стиль керівництва, недостатнє ресурсне забезпечення такого спілкування, нерозуміння його важливості для розвитку системи державного управління, непідготовленість персоналу до цього. Нижче ці причини розглянуті більш детально.

Непідготовленість персоналу до знаннєвого спілкування. Ця проблема своїми коренями має інформаційну сутність управління. Останнє передбачає: отримання необхідної релевантної інформації для вирішення певної проблеми; роботу з цією інформацією (редагування, отримання, збереження, інтегрування, перевірку, оцінювання, трансформацію, документування тощо) у плані підготовки відповідного рішення; узгодження розробленого проекту рішення

(отриманої нової інформації у вигляді певного документа, додаткового матеріалу); контроль за реалізацією прийнятого рішення. Зазначена вище проблема виникає рідко й пов’язана, як правило, з приходом до апарату нових людей й не здійсненням зразу після цього первинного процесу отримання необхідних знань у системі підготовки кадрів.

Недооцінювання ролі знаннєвого спілкування. Цю проблему, на наш погляд, слід переважно пов’язувати зі стилем керівництва та ситуацією в країні. Розроблення у системі державного управління на різних рівнях численних документів, частка з яких не була реалізована з різних причин, а також часта кадрова зміна в керівництві та апараті владних структур на сприяли розвитку ентузіазму управлінського персоналу. В країні склалася ситуація, коли управлінський персонал не впевнений у своїй перспективі подальшої роботи. Робота на розвиток потребує відновлення такої впевненості, переходу на європейські підходи до використання працівників апарату, інституційна пам’ять яких визначає й відповідну інституційну пам'ять органів влади. Тоді посилиться й увага до ролі знаннєвого спілкування.

Недостатність фінансового забезпечення знаннєвого спілкування. Фінанси є важливим й необхідним ресурсом для любого виду розвитку. Не винятком є й розвиток знаннєвого спілкування. Якщо не буде достатнього фінансування, то зменшиться кількість та якість стратегій, концепцій, державних цільових програм та програм розвитку, національних проектів, бюджетів всіх рівні.

Недостатність технологічного забезпечення знаннєвого спілкування. Ця проблема може проявитися наступним чином: по-перше, гальмуванням приросту знань внаслідок погіршення технологій їх формування та передавання, по-друге, погіршенням технологічного забезпечення реалізації стратегій, концепцій, державних цільових програм та програм розвитку, національних проектів, бюджетів всіх рівні.

Недостатність інформаційного забезпечення знаннєвого спілкування. Ми вже відмітили роль інформації у системі державного управління. Слід додати,

що основним інструментом, що допомагає формувати рішення на всіх рівнях цієї системи, є інформаційні технології. Це й засоби редагування, й інформаційні бази даних (правові, інформаційно-аналітичні), й автоматизовані робочі місця, й засоби моніторингу за об'єктами управління, й інформаційні та соціальні мережі тощо.

Недостатність правового забезпечення знаннєвого спілкування. Така проблема фактично існує завжди, але у різній мірі прояву. Завжди чинне правове забезпечення відстає від потреб практики. Це потребує оперативного відслідковування ситуації в об'єкті управління та внесення коректив у чинне законодавство щодо стратегічного, програмно-цільового та організаційного управління, державного контролю, бюджетування тощо. Там де втрачається така оперативність на рівні суттєвих документів, виникає зазначена вище проблема.

Недостатність документаційного забезпечення знаннєвого спілкування. Така проблема пов'язана з недостатньою організацією документоведення у певних органах влади. Вона може привести до зниження оперативності та якості доступу до необхідної інформації та, як результат, до гальмування реагування на різноманітні завдання та доручення вищих органів, а також до недостатньо якісної підготовки певних документів.

Неефективність контролю приросту знань. Ця проблема взагалі пов'язана з особливостями та проблемами контролю в органах державної влади. Безумовно ведеться певний контроль за виконанням стратегій, концепцій, державних цільових програм та програм розвитку, національних проектів, бюджетів всіх рівні. Але судячи з того, що частина таких документів (наприклад, стратегії розвитку) після їх прийняття фактично не піддається ретельному контролю з позиції приросту знань, можна говорити що зазначена проблема все ж таки має місце.

Відсутність системи оцінювання приросту знань. Ця проблема прямо пов'язана з попередньою. Фактично в країні відсутня така система. Не оцінюються рішення з позиції приросту знань в результаті їх прийняття. Тобто,

не відомо, як конкретно впливає прийняття і реалізація стратегій, концепцій, державних цільових програм та програм розвитку, національних проектів, бюджетів всіх рівні, рішень з державного контролю на приріст знань у системі державного управління.

ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ У НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Штирц Анжеліка Михайлівна
Студентки І курсу (магістратура) педагогічного факультету,
Ізмаїльський державний гуманітарний
університет
Науковий керівник – доц. Боднар Н.М.

Мова – основний засіб навчання і виховання дітей та молоді, який допомагає осмислити ідеали й цінності рідного народу, пізнати досвід його багатовікової історії, виробити власну оцінку сприйняття довкілля, сформувати вміння відображати світ, наслідуючи традиції використання мовних засобів у ситуаціях спілкування.

Духовну основу в рідній мові вбачав І. Огієнко, стверджуючи, що в ній відображено культурно-історичні цінності, спосіб мислення, поведінка народу [15].

Засвоєння українознавчих цінностей не можна розглядати окремо від процесу формування мовної особистості. Академік М. Вашуленко визначає мовну особистість як людину з погляду її готовності виконувати мовленнєві дії: «… це той, хто привласнює мову, для кого мова є мовленням. Мовна особистість характеризується не лише тим, що вона знає про мову, а й тим, як вона може її використовувати» [2, с. 11]. На цьому наголошує і Л. Мацько [14, с. 67], подаючи визначення національно-мовної особистості як людини, що не лише знає, любить рідну мову, вільно й легко володіє нею, а й здатна творчо

самовиражатися нею, пропагувати її, захищати й розвивати, тобто ставитися до неї свідомо, з почуттям відповідальності за її долю [там само]. Активними чинниками формування мовної особистості є національна свідомість та самосвідомість (О. Вишневський, С. Єрмоленко, Л. Мацько, М. Пентилюк та ін.). Від ступеня їх сформованості залежить успішний розвиток мисленнєво-мовленнєвої діяльності особистості. Формування національної свідомості засобами рідної мови та культури забезпечує вироблення в особистості духовної суті, ідеалів та ціннісних орієнтацій народу, що є основою її мовленнєвої поведінки.

За вченням О. Потебні, пізнаючи рідну мову, людина переймає особливості світоосмислення народу і навпаки – людина, яка починає говорити іншою (нерідною) мовою, «змінює разом з тим і характер, і спрямування течії своєї думки» [17, с. 164], а значить – змінює всю свою суть, ментальні риси, які впливають на спосіб мислення і мовлення.

Мислення особистості, що розвивається в середовищі культури рідного народу, набуває специфічних національних ознак. О. Леонтьєв вважав, що тільки за умов переймання особистістю культурних цінностей певного народу формується феномен, який називається національним способом мислення [12, с. 132], що з погляду І. Зимньої, є основою мовленнєвої особистості, адже тісно пов’язаний із мовленнєвим процесом під час засвоєння людиною рідної мови та культури і впливає на формування національної специфіки мовлення [9, с. 87]. На думку Г. Гачева, національний спосіб мислення найчіткіше відображається в словесній творчості народу [5, с. 53]. Тому використання багатої скарбниці словесної творчості народу в навчально-виховному процесі сприяє розвитку національно-мовної свідомості, яка не сприймає чужомовних елементів, суржикових утворень, калькування, а формує в мовної особистості власне українські якості мовлення, його правильність і чистоту.

Національна мова, без якої неможливе існування нації, релігія, звичаї, здобутки мистецької творчості, світогляд, народні ідеали – все те, що створює

обличчя народу, що відрізняє його від інших народів зберігається і розвивається, як доводив Г. Ващенко, завдяки традиціям [3, с. 101-102].

На думку М. Стельмаховича, «педагогічне значення народних традицій полягає в тому, що вони одночасно є результатом виховних зусиль і незмінним виховним засобом..

Через систему традицій кожен народ відтворює себе, свою духовну культуру, характер іпсихологію у своїх дітях» [20, с. 9].

О. Вишневський визначив, що основними виховними цінностями українських традицій є християнські засади виховання, мораль, патріотизм, любов до рідної землі, краю, вірність ідеалам свого народу, демократизм і увага до особи вихованця, орієнтація на виховання як розвиток душі дитини, єдність з природою, виховання на засадах природовідповідності, увага до фізичного розвитку, тіловиховання, культ праці та працьовитості, прагнення до соціальної гармонії, віра в перемогу добра, чесність, щирість, правдивість [4, с. 73].

Отже, виховний потенціал народних традицій невичерпний і цілком відповідає меті та завданням сучасного виховання, що зумовлює їх широке використання в навчально-виховному процесі школи.

Формою прояву народних традицій та звичаїв є свята. Поняття «свято» визначається дослідниками як «відзначуваний народним звичаєм або церквою день на честь якої-небудь події чи святого» [8,с.532]. На думку Н. Ємельянової, свята зберігають накопичений віками народом фольклорний здобуток, сприяють формуванню і розвитку рідної мови, вихованню любові до неї, передають через мову з покоління в покоління досвід своїх предків[7, с. 9]. Традиційними святами українського народу, що супроводжуються відповідними обрядовими діями з використанням певних атрибутів, предметів є свята народно-релігійного календаря – Новорічно-Різдвяні, Великодні, Зелені та ін.; родинно-побутові – хрестини, іменини, весілля, входини (новосілля) та ін.; трудові, що пов’язані із трудовою діяльністю людини – обжинки, свято врожаю, виходу вівчарів на полонину (в Карпатах) та ін. Сучасною формою вияву родинних народних традицій і звичаїв є, наприклад, Свято матері ,

Народні традиції, звичаї, обряди, свята – головні джерела забезпечення мовленнєвого розвитку та виховання любові до рідної мови. Їхня привабливість для дітей очевидна: динаміка, захоплюючі сюжети, емоційна насиченість, позитивна енергетика кожної дії, можливість творчого самовираження, вияву здібностей і талантів кожного учасника, постійне спілкування (з однолітками, дорослими, батьками, родичами) тощо.

Особливого значення в цьому контексті набуває дієва участь дітей у народних традиційних святах, що сприяє: ознайомленню їх зі скарбницями національної української культури, розмаїттям та багатством української мови; збагаченню словника учнів фольклорним матеріалом, національно-маркованою лексикою; розвитку образного мовлення, його виразності та емоційності; формуванню чуття мови, прискоренню темпів розвитку дитячого мовлення, посиленню його комунікативної, експресивної, номінативної і культуротворчої функцій; формуванню рис національно-мовної особистості.

У практиці навчання та виховання молодших школярів використовуються традиційні родинні, трудові, календарні народні свята у супроводі відповідних обрядодій, обов'язковою доступною трансформацією та внесеними сучасними пісенними, поетичними, ігровими елементами.

Важливим фактором організації народознавчих свят у школі є те, що вони проводяться за методикою підготовки *колективних творчих справ*, тому можуть стати справжньою лабораторією із формування комунікативних умінь школярів. Готуючись до проведення свят, діти беруть участь в обговоренні ідей, планів, аналізують діяльність, рефлексують. Таким чином, як зазначають дослідники, вони можуть оволодівати вмінням слухати партнера, виробляти тактику спілкування стосовно однокласників, друзів, учителя, батьків, родичів, використовувати засоби мовленнєвого етикету [19].

Відповідно до календарної сезонності найбільш поширеними в практиці роботи з молодшими школярами є масові форми (свято, календарно-обрядове дійство, родинна зустріч, вечорниці, вертеп тощо), зокрема:

– *Свято осені* з елементами обряду обжинків, виконанням обрядового

обжинкового фольклору, жартівливих пісень, винесенням обжинкового хліба, прославлянням праці хлібороба. У процесі його підготовки та проведення молодші школярі засвоюють відповідну лексику: *нива, лан, зажинки, женчики, жниця, жати, зажинковий сніп, серп, обжинки*, *обжинковий сніп, стодола, комора, збіжжя* та ін.

Використовуємо різножанровий дитячий фольклор (народні пісні, загадки, прислів'я, приказки, скоромовки тощо), який пов'язаний із процесом збирання хліба, овочів, фруктів, грибів. *Свято Маланки або Щедрого вечора* з виготовленням відповідних костюмів, атрибутів для обряду «водіння кози», приготуванням багатої куті, узвару, пирогів тощо. Лексика для засвоєння: *Щедрий вечір, щедрівка, засіванка, щедрівники, щедрик-ведрик, щедрувати, «водити козу»,*

«маланкувати», кутя, узвар, покуть, дідух та ін.

Слід враховувати також важливу особливість свят історичної та релігійної тематики щодо їх проведення в школі – вони не повинні передувати конкретній даті чи події.

– *Свято Стрітення* (15 лютого) розпочинаємо символічними проводами Зими з розігруванням сцен зустрічі Зими і Літа, жартівливими діалогами, проводимо обряд «спалювання Зими» (можна виконувати також і в березневі дні під час проведення свята Зустрічі Весни). Діти «проганяють Зиму», спалюють її солом'яне опудало і голосно промовляють: *«Годі тобі, Зимо, зимувати! Хай вогонь палає, Зиму з'їдає!»* Такі дії несуть у собі позитивну енергетику, допомагають дитині відчути себе частинкою живої природи, стати учасником змін у природі.

– *Свято Великодня* проводимо після Великодніх канікул на Поминальному тижні або після Поминальної неділі. Школярі виконують гаївки, хороводи, веселі забави, ігри з крашанками, великодні ритуальні дії. Діти разом із родинами готують до свята виставку великодніх кошиків, вишитих серветок, писанок, крашанок тощо.

У процесі проведення різних форм позакласної роботи діти засвоюють послідовність активної підготовки до свята, знаходять своє місце в домашніх приготуваннях, виступають носіями народознавчої інформації для своїх батьків, пишаються своєю обізнаністю, одержують позитивні емоції від цього.

– *Свято матері* (друга неділя травня). Діти дарують матерям сувеніри, виготовлені власноруч, вивчають пісні, вірші, прислів'я про маму, звертаються зі словами вдячності та любові до мами, доводять свою повагу й слухняність, використовуючи народну мудрість: *«Хто мамку зневажає, того Бог карає»,*

«Мама сильно замахнеться, та легенько вдарить та ін. Молодші школярі демонструють зразки гарного емоційного мовлення, відчувають зворотну реакцію мами, гостей свята. Це формує в дітей почуття любові до рідної мови – виразника їхніх почувань, думок.

Вважаємо, що процес підготовки до свята не перетвориться в нудні довготривалі репетиції, від чого застерігають дослідники за умови організації його як колективного творчого активного комунікативного процесу. У ході підготовки розвивається пам'ять, відбувається постійне спілкування, перевтілення в настрій, душевний стан та характер дійових осіб, відтворення образів за допомогою інтонації, жестів, міміки, сили голосу. Тобто участь у традиційних святах допомагає дитині творчо самовиразитися, реалізувати себе як особистість: самопрезентувати, «подати» себе в певній ролі, реалізувати свій творчий потенціал, пізнати себе через відтворення різних образів. Крім того, залучення до свята батьків є головним стимулом і зразком для поведінки молодшого школяра.

Традиційні народознавчі свята відбуваються, як правило, за сценарієм, канву якого пропонує вчитель-класовод. Проте елементи пошуку і творчості є в кожному випадку: дитина готує колискову пісню, яку заспіває разом із мамою, підшуковує самостійно чи записує від рідних загадки, лічилки до ігор, використовує прислів'я, приказки, які побутують у родині, вивчає народні пісні, які люблять співати в сім'ї тощо.

Висновок. Отже, ознайомлення молодших школярів із народними традиціями, звичаями, обрядами, святами в процесі навчально-виховної народознавчої роботи, дієва участь у проведенні – один з найважливіших шляхів опанування їх ціннісного, виховного, мовного потенціалу, збагачення мовно-мовленнєвого досвіду учнів народознавчою лексикою та народознавчими знаннями. У такий спосіб виявляються мовленнєві та комунікативні здібності дитини, формується вміння слухати інших не перебиваючи, розвивається загальна культура мовленнєвого спілкування, що допомагає дітям бути природними, щирими, розкутими. Відомо, що за таких умов проявляються кращі якості та здібності учнів. Крім того, розвиток позитивних рис, створення ситуації успіху сприяє вихованню поваги і любові до інших, до рідної мови як показника творчої, успішної дитини, а відтак – є основою формування національно-мовної особистості у молодшому шкільному віці.

Список літератури:

1. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільних закладах [Текст]: навч. посіб. [для студ. пед навч. закл.] / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – К. : Вища школа, 1994. – 398 с.

2. Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання [Текст] / М. С. Вашуленко // Початкова школа. – 2001. – №1. – С. 11-15.

3. Ващенко Г. Виховний ідеал [Текст] : підруч. для педагогів, вихователів молоді і батьків : у 2 т. / Г. Ващенко ; Пед. товариство ім. Г. Ващенка. – Вид. 3- тє. – Полтава : Редакція газети «Полтавський вісник», 1994. – Т. 1. – 199 с.

4. Вишневський О. І. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси [Текст] / О. І. Вишневський. – Львів : ЛОНМІО Львівське обласне педагогічне товариство ім. Г. Ващенка, 1996. – 238 с.

5. Гачев Г. Национальные образы мира [Текст] / Г. Гачев. – М. : Сов.

писатель, 1988. – 448 с.

6. Домбровський С. В. Використання народознавства у педагогічній діяльності вчителя початкових класів [Текст] / С. В. Домбровський ; АПН України ; Прикарпатський ун-тет ім. В. Стефаника ; Науково-методичний центр «Українська етнопедагогіка і народознавство». – Івано-Франківськ, 1996. – 80 с.

7. Ємельянова Н. Л. Підготовка майбутніх вчителів до роботи над засвоєнням старшими дошкільниками народознавчої лексики [Текст] : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Леонідівна Ємельянова. – Одеса, 2003. – 178 с.

8. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури [Текст] : словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.

9. Зимняя И. А. Лингвопсихология речевой деятельности [Текст] / И. А. Зимняя. – Москва = Воронеж, 2001. – 430 с.

10. Кловак Г. Т. Традиції української етнопедагогіки як фактор формування національної самосвідомості молодших школярів [Текст] : дис. … канд. пед. наук : 13.00.01 / Галина Тихонівна Кловак. – К., 1996. – 198 с.

11. Кононенко В. І. Українська етнолінгводидактика [Текст] / В. І. Кононенко ; АПН України ; Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ : [б.в.], 1995. – 58 с.

12. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики [Текст] / А. Н. Леонтьев. – 4-е изд. – М. : МГУ, 1981. – 584 с.

13. Майборода Г. Я. Соціально-педагогічний потенціал українських народних обрядів у системі формування морально-духовних цінностей особистості [Текст] : дис. …канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.06 / Галина Яківна Майборода. – Черкаси, 1996. – 193 с.

14. Мацько Л. І. Українська мова : формування національної свідомості [Текст] / Л. І. Мацько // Педагогіка і психологія. – 1996. – №1. – С. 67.

15. Огієнко І. Наука про рідномовні обов’язки [Текст] / І. Огієнко. – Львів: Фенікс = Відродження, 1995. – 46 с.

ОСОБЛИВОСТІ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКІВ

Шугайло Я.В.

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки та психології професійної освіти Національного авіаційного університету

Розвиток інформаційного суспільства актуалізує проблему різновекторного впливу на соціалізацію особистості засобів масової інформації (мас-медіа). Для підліткового віку характерним є пошук ціннісних пріоритетів і особистісних сенсів. Підлітки обирають мас-медіа як джерело інформації та засіб комунікації, що зумовлює ризики негативного впливу на їхню соціалізацію.

Завдання подолання негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків визначено в законах України: «Про доступ до публічної інформації» (2015), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001, зі змінами від 19.12.2017), «Про освіту» (2017); у державних стратегіях: Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки (2012), Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013).

Слід підкреслити, що в останні десятиліття ЗМІ зазнають істотних змін унаслідок прискорення науково-технічного прогресу: розповсюдження мережі Інтернет, супутникового зв'язку, кабельного радіо і телебачення, електронних текстових комунікаційних систем (відео, екранних і кабельних текстів), смартфонів, планшетних ПК тощо. У зв'язку з цим розширюється коло впливу та перелік функцій, виконуваних ЗМІ.

Мета даного дослідження – визначити сутність і наслідки негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків.

Розвиток комп'ютерної мережі Інтернет розширив можливості людської діяльності та самовираження. Інтернет значно прискорює інформаційний обмін між окремими особами, групами та співтовариствами, сприяє утворенню якісно

нових високодинамічних середовищ для підлітків. Принциповим зрушенням останнього десятиліття став перехід до активного використання мобільних портативних приладів (смартфонів, планшетів) з під'єднанням до мережі Інтернет. Це створило феномен масової самостійної комунікації (mass self-communication), у якій підлітки не тільки отримують, а й надсилають повідомлення потенційно широкій аудиторії, використовуючи блоги, коментарі на сайтах газет і журналів, пости в соціальних медіа тощо.

Обґрунтування сутності та наслідків негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків потребує звернення до напрацювань науковців у галузі соціальних і педагогічних наук: Т. Вакулич [1], Н. Дикун [2], О. Камінська [3], Н. Максимовська [4] та ін. За результатами вивчення теоретичних надбань із проблеми впливу мас-медіа на соціалізацію підлітків з'ясовано, що вони є найвпливовішим чинником їхньої соціалізації. Завдяки цим засобам підлітки отримують ті чи ті відповіді на питання, що є важливими для їхнього самоствердження й саморозвитку.

Відзначимо, що за останні десятиліття помічено різке зростання явищ соціальної дезадаптації підлітків і молоді, що виявляється в різного роду девіаціях поведінки, у тому числі правопорушеннях, алкоголізації, наркотизації, суїцидах. Профілактика девіантної поведінки підлітків є одним із напрямків виховної роботи в загальноосвітніх закладах. Однак, згідно з результатами опитування педагогів, в основному здійснюється профілактика тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії. Більшість учителів зазначили, що не знають, як ефективно запобігти надмірному зловживанню Інтернетом, залученню до азартних ігор, суїциду, правопорушенням тощо. Ці дані дозволили зробити висновок, що програма профілактичної роботи з підлітками потребує вдосконалення й систематизації з урахуванням особливостей розвитку сучасного українського суспільства.

Здешевлення доступу до Інтернету, а також поява нових девайсів (смартфонів, планшетів тощо) для мобільного виходу в Інтернет без прив'язування до стаціонарних комп'ютерів у структурі дозвілля підлітків

вивели використання мережі Інтернет на перше місце за використанням. За результатами проведеного у 2014 році дослідження М. Снітко [55] встановлено, що 97,67% підлітків користуються Інтернет-мережею, а кожен третій підліток не знає правил безпечної поведінки в Інтернет-мережі й надає персональну інформацію (ім'я, номер телефону, адресу) віртуальним співрозмовникам та вважає себе залежним від Інтернет-мережі.

Особливої уваги вимагає проблема залучення підлітків до деструктивних груп, «груп смерті» у соціальних мережах. Найвідомішими з яких є «Синій кит», «Тихий дім», «Біжи або помри», «Розбуди мене о 4.20», «Червона сова». За даними ЗМІ, учасниками таких деструктивних об'єднань у соцмережах стали майже 30 тисяч українських підлітків.

У контексті дослідження ми узагальнили найбільш важливі негативні наслідки впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків з точки зору соціальної педагогіки: 1) виникнення залежності від певного виду ЗМІ (особливу увагу звернемо на мережу Інтернет); 2) формування стереотипів; 3) наслідки впливу сцен насильства у ЗМІ; 4) наслідки впливу реклами; 5) наслідки впливу відверто сексуальних сцен у ЗМІ.

Учні не критично сприймають інформацію, яку продукують їхні однолітки. Анонімність спілкування в мережі Інтернет створює в підлітків ілюзію безкарності за агресивну, девіантну поведінку, кібербулінг. Заради підвищення свого віртуального статусу, визнання і схвалення незнайомими людьми учні середньої школи розміщують на каналі You-tube, у соціальних мережах фото та відеоматеріали із зображенням дій, які загрожують їхньому життю (екстремальні селфі, «джампери», трейнсерфінгери/ «зацепери», «руфери» та ін.). Завдяки засобам масової інформації приклади такої поведінки широко транслюються та відтворюються іншими дітьми та підлітками.

З'ясовано, що наслідки впливу засобів масової інформації на процес соціалізації підлітків мають як позитивний, так і негативний характер. До позитивних наслідків відносять такі: підвищення рівня поінформованості

підлітків, формування просоціальної поведінки, сприяння формуванню комунікативних навичок, розширення рекреаційних можливостей.

До негативних наслідків віднесено наступні: поширення сцен насильства (зміни у сприйнятті навколишнього світу, сприйняття насильства підлітками як легітимного способу розв'язання конфліктів, копіювання насильницьких шаблонів поведінки, виникнення реакції десенсибілізації тощо); наслідки впливу реклами, що стверджує повагу до матеріального продукту як повноцінного замінника духовного, формує у підлітків споживацьку поведінку й утверджує стереотипи (гендерні, вікові, професійні); виникнення адикції від засобів масової інформації. У цьому контексті актуалізується проблема особистого вибору підлітками безпечної поведінки в мережі Інтернет, що потребує цілеспрямованої, доцільно організованої соціально-педагогічної взаємодії учасників педагогічного процесу.

Для подолання негативного впливу засобів масової інформації на поведінку й діяльність підлітків необхідна цілеспрямована соціально-педагогічна робота з підлітками та їхніми батьками.

Список літератури:

1.Вакуліч Т. М. Психологічні особливості поведінки підлітків у мережі Інтернет. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України.* К., 2006. Вип. 2. Т.8. С. 41–47.

2.Максимовська Н. О., Дикун Н. В. Соціально-педагогічна профілактика комп'ютерної залежності серед підлітків. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика.* 2009. № 2. С. 56–65.

3.Камінська О. В. Психологічні основи Інтернет-залежності молоді: дис. … д-ра психол. наук: 19.00.07. Одеса, 2016. 822 с.

4.Максимова Н. Ю. Психологическая профилактика алкоголизма и наркомании несовершеннолетних: Учеб. пособие для студ. вузов. Ростов н/Дону: Феникс, 2000. 384 с.

5.Снітко М.А.. Соціально-педагогічні умови формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі: дис. … канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2014. 305 с.

СТАН ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Шуплат О.М.
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»,
к.е.н., старший викладач кафедри інвестиційної діяльності

Розвиток сфери інноваційної діяльності країни є ключовою характеристикою сучасних економічних та суспільних процесів. В глобалізованому світі XXI століття успіх інноваційних перетворень залежить від модернізації організаційно-економічних та фінансових механізмів управління інноваційними процесами. Впровадження інновацій українськими підприємствами є ключовим фактором їхнього успіху в конкуренції, а також однією з основних умов виживання на ринку.

Проаналізуймо стан інноваційної діяльності в Україні в міжнародному контексті. Об'єктивним показником інноваційного розвитку України в рамках країн ЄС є Європейський інноваційний індекс Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard). Згідно даного рейтингу, Україна за рівнем інновацій у 2017 році знаходиться в останній групі «Скромних новаторів» з індексом 0,1889 (максимум 1). Менший індекс мають лише Македонія – 0,1636 та Туреччина – 0,1880. У порівнянні з іншими країнами ЄС відставання України становить: від першої групи «Лідер інновацій» - більш ніж в чотири рази (перше місце у рейтингу займає Швеція – 0,796), від другої групи «Сильні новатори» - в три рази (Ірландія – 0,5843), від третьої групи «Помірні новатори» - в 1,6 рази (Естонія – 0,4161) [1].

Низьку інноваційну активність підтверджує і рейтинг міжнародного агентства Bloomberg Rankings Innovation Index. Згідно нього, у 2017 році Україна посіла 46 місце в рейтингу інноваційних економік, з індексом 47,01, опустившись на 4 позиції у порівнянні з 2016 роком. Україну в даному рейтингу випереджають такі країни як Кіпр (47,01), Південна Африка (46,98), Іран (46,09) та Марокко (44,84). Зазначимо, що протягом останніх трьох років Україна стабільно знижується в рейтингу. Так, у 2015 році вона займала 33 позицію, а в 2016 р. – 41[2].

Згідно з доповіддю "Глобальний індекс інновацій 2017", підготованою спільно Корнельським університетом, школою бізнесу INSEAD і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), Глобальний індекс інновацій (ГІІ) 2017 охоплює 127 економік світу й використовує 82 показники по цілому ряду тем. Україна віднесена до країн з доходом нижче середнього і займає 64 місце серед 127 країн світу. Основою української інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал. Його ефективна реалізація і є головною конкурентною перевагою. Однак у порівнянні з 2016 р. цей показник зменшився за рахунок скорочення державних витрат на освіту (18 місце у 2016 р., 22 місце – 2017 р.) та науку. Фактором, який стримує інноваційний розвиток є низький рівень R&D витрат (54 місце у 2017 р.), що обумовлює пошук інших джерел фінансування та міграцію науковців за межі України.

Крім Глобального інноваційного індексу у доповіді визначається рейтинг країн за Індексом інноваційної ефективності, який розраховується на основі тих же показників індексом, що й ГІІ, шляхом рейтингування відношення Інноваційного вихідного індексу до Інноваційного вхідного індексу. Індекс інноваційної ефективності характеризує створення сприятливих умов для інноваційної результативності. За цим показником у 2017 р. Україна на 11 місці, що на одну позицію вище, ніж у 2016 р. Це свідчить про зростання ефективності інноваційної діяльності в Україні [3].

За даними звіту Світового економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність "The Global Competitiveness Report 2017 – 2018",

Україна посіла 81 місце в рейтингу серед 137 досліджуваних країн, з індексом 4,11. Рейтинг України за індексом "Інновації" у доповіді відповідає 61 місцю, тобто спадання становить 9 позицій (табл. 1).

Таблиця 1

Індекс глобальної конкурентоспроможності України у сфері інновацій

Індекс глобальної конкурентоспроможності (позиції України за основними складовими)	**Роки**				
	2013-2014 (148 країн)	**2014-2015 (144 країни)**	**2015-2016 (140 країн)**	**2016-2017 (138 країн)**	**2017-2018 (137 країн)**
Інновації	93	81	54	52	61
Інноваційна спроможність	100	82	52	49	51
Якість науково-дослідних інститутів	69	67	43	50	60
Видатки компаній на дослідження і розвиток	112	66	54	68	76
Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері ДіР	77	74	74	57	73
Державні закупівлі новітніх технологій і продукції	118	123	98	82	96
Наявність вчених та інженерів	46	48	29	29	25

Джерело: [4]

Наведені глобалізаційні тенденції інноваційного розвитку України свідчать про погіршення позиції національної економіки. Адже, подібна негативна тенденція змін характерна для усіх структурних компонентів підіндексу. Найбільший спад був за критеріями «Державні закупівлі новітніх технологій і продукції» - з 82 на 96 позицію, а також «Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері ДіР» - з 57 на 73 позицію рейтингу. Проте, відбулося зростання за показником «Наявність вчених та інженерів» на 4 позиції. Крім того, Україна піднялась у рейтингу за показником «Створення сприятливих умов для інноваційної результативності», що виходячи із окресленої статистики, дає підстави стверджувати, про існування потенціалу національної економіки для посилення тенденцій інноваційного розвитку за умови належного фінансового та законодавчого забезпечення.

Основними чинниками активізації інноваційної діяльності в Україні є:

1. Створення гнучких організаційних структур, демократичний стиль управління, децентралізація в регіонах, міжнародна науково-технічна співпраця, створення належної інноваційної інфраструктури.

2. Створення належної законодавчої бази, яка б стимулювала інноваційну діяльність (пільги, закони, стимули).

3. Розвиток логістичної системи, що значно пришвидшить процес впровадження інновацій, а в подальшому і його дифузію.

4. Переорієнтація розподілу державного бюджету на підвищення частки фінансових ресурсів, що виділяються на впровадження інноваційних процесів.

Для активізації інноваційної діяльності в Україні необхідно створити якісно новий механізм стимулювання інноваційного процесу в цілому – від фундаментальних досліджень до впровадження розробок на виробництві. Створення такого механізму є доцільним як на державному, так і регіональному рівнях.

Таким чином, для розвитку інновацій в Україні необхідно, перш за все, створити ефективне інституціональне та законодавче середовище, яке забезпечить економічне зростання, розвиток талантів та підвищення рівня людського розвитку.

Список літератури:

1. European Innovation Scoreboard 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

2. Україна опустилася на 46 місце в топ-59 …. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wayscience.com/ukrayina-opustilasya-na-46-mistse-v-top-50-naybilsh-innovatsiynih-ekonomik-svitu/

3. The Global Innovation Index 2017 (Innovation Feeding the World) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.globalinnovationindex.org/gii-2017-report

4. The Global Competitiveness Report 2017-2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Яворська Т.М.
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційних систем управління
t.yavorska@donnu.edu.ua

Сучасне інформаційне суспільство вимагає формування нової системи цінностей, в якій володіння знаннями, вміннями, навичками не є достатнім. Від кожного фахівця сьогодні вимагаються вміння оволодівати новими технологіями, шукати нові знання, орієнтуватися у великій кількості інформаційних потоків, володіти такими якостями, як інформаційна та самоосвітня компетентності, професійна мобільність тощо.

Сьогодні в умовах професійної діяльності фахівців будь-якої сфери складається ситуація, яка свідчить про те, що тільки компетентні, самоорганізовані та ініціативні фахівці, здатні самовдосконалюватися як у професійному, так і в особистісному плані, є конкурентоспроможними і найбільш затребуваними.

Терміни «компетенція» і «компетентність» останнім часом широко використовуються в сучасних наукових дослідженнях, стають базовими поняттями нового підходу до змісту сучасної освіти.

Поняття «професійна компетентність» у психолого-педагогічній літературі трактується як: сукупність знань, умінь і навичок, що визначають результативність праці [1]; єдність теоретичної та практичної підготовки студентів [2]; поєднання знань із професійно значущими особистісними якостями [3].

За своєю суттю поняття «компетентність», «професійна компетентність», вживаються в наукових працях як синонімічний ряд, оскільки вони пов'язані з готовністю виконувати трудову, професійну діяльність та стають все більш уживаним у будь-якій сфері діяльності, бібліотечна не виняток.

Сьогодні для майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи важливим є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових викликів інформаційного суспільства, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися впродовж життя, постійно підвищувати власну компетентність.

Задля досягнення успіху в професійній діяльності сучасний фахівець інформаційної, бібліотечної та архівної справи має володіти вміннями критично мислити, опрацьовувати значні обсяги інформації, швидко розв'язувати проблемні ситуації, виявляти ініціативу, продукувати власні ідеї. Це формується в процесі підготовки майбутніх фахівців та може бути забезпечене шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення й самонавчання протягом життя.

В сучасних умовах співробітник бібліотеки є головним помічником і посередником в пошуку необхідної інформації для всіх категорій користувачів. Збільшується роль бібліотекаря як навігатора в інформаційних потоках. Таким чином, вимоги до компетенцій персоналу бібліотеки значно розширюються.

Виходячи із завдань бібліотек на сучасному етапі можна простежити додаткові професійні вимоги до компетенцій бібліотечного персоналу, які потрібно враховувати при підготовці майбутніх фахівців бібліотечної справи. Перш за все бібліотечний фахівець має володіти знаннями та вміти в повному

обсязі використовувати автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи (АБІС). Завдання з комплектування та обробки електронних ресурсів повинні виконуватись співробітниками, які володіють знаннями в сфері методичних основ електронних технологій, вміннями працювати з різними форматами представлення даних.

Співробітникам відділів обслуговування необхідно знати основи електронних технологій, методику і рівень розвитку форм електронного навчання, якщо це бібліотека закладу вищої освіти, для надання консультацій студентам. Також необхідними компетенціями є вміння працювати з системами автоматизованого управління комп'ютерними бібліотечними залами і системами автоматизації бібліотек. Крім того, одним із важливих завдань є вдосконалення інформаційної культури користувачів.

Співробітникам віртуальних довідкових служб бібліотек для роботи потрібні знання принципів пошуку в Інтернет і базах даних, навички мережевої етики. Доцільним є використання портальних технологій для ведення сайту бібліотеки.

Глибокий рівень знань інформаційно-комунікаційних технологій необхідний працівникам технологічної підтримки бібліотечних процесів. Безумовно, мати уявлення про роботу всіх систем, про методи і форми електронного навчання необхідно мати керівнику бібліотеки, методичним службам.

Для всього кваліфікованого персоналу сучасних бібліотек необхідні навички роботи з персональним комп'ютером на різних рівнях, а також високий рівень інформаційної культури в цілому. В умовах стрімких змін навколишнього світу і технологій однією з ключових компетенцій всього кваліфікованого бібліотечного персоналу є вміння вчитися і переучуватися.

Відома проблема в роботі бібліотеки це недостатня популярність ресурсів і послуг, які пропонують книгозбірні сьогодні. Бібліотеці необхідно створити і розвивати систему «внутрішнього» маркетингу, реклами і PR, що також необхідно враховувати в процесі підготовки майбутніх фахівців.

Крім того, сьогодні важливою складовою світової інформаційної інфраструктури стали системи відкритого доступу, тому завдання бібліотеки полягає в забезпеченні доступу до міжнародних баз даних.

Отже, інформаційне суспільство висуває до майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи нові вимоги. Очевидно, що в процесі формування професійних компетентностей майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи мають значення змістовні теми сучасності: розширений курс з інформаційних технологій, Інтернет та доступність інформації у професійній діяльності, електронна педагогіка, реклама і PR, тощо. Це дозволить формувати надпрофесійні компетенції майбутніх фахівців.

Список літератури:

1. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий / К. К. Платонов. – М. : Высшая школа, 1984. – 174 с. 3. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія : підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.

2. Міщенко І. Б. Дидактичні умови формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів економіки в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Міщенко Ірина Борисівна. – К., 2004. – 228 с.

3. Кузьмина Н. В. Методы исследования педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина. – Л., 1970. – 114 с.

УДК 506.064

АНАЛІТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАУКОВОЇ АБСТРАКЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ВОДНОЇ СИСТЕМИ ПОДІЛЬСЬКОГО ПРИДНІСТЕР'Я

Ямборак Р.С.
к.г.н., доцент
Подільський державний аграрно-технічний університет
вул. Шевченка 13, м.Кам'янець-Подільський,32300, Україна
E -mail: raisa.yamborak@gmail.com

Характерною ознакою більшості поверхневих водних об'єктів України є їх комплексне використання. При цьому кожна галузь – гідроенергетика, рибне господарство, промисловість, рекреація, тощо має свої вимоги до якості поверхневих вод. Ця обставина ускладнює вирішення проблеми їх моніторингу, оцінювання та прогнозування якості є і буде актуальною в майбутньому. Вода, яка використовується для виробництва і господарських потреб, постійно змінює показники екологічного стану водних систем, так як насамперед параметри якості води вимірюються великою кількістю змінних величин. При цьому, за умови відповідності нормі ГДК окремо взятого забруднювача, сумарний токсикологічний ефект визначити неможливо. Отже, споживачі одержують воду невизначеної якості за біологічними, фізичними та хімічними її властивостями [2, 4].

В ідеалі, при встановленні якості гідроресурсів прісноводних систем, з точки зору дослідницьких можливостей, необхідно використовувати методики, які безпосередньо відображають реальну картину. Проте таких методик зазвичай не існує, тому доводиться застосовувати альтернативний прийом, який насамперед відображає засоби для їх формування та використання [5, 7, 8]. Тому при розв'язанні проблеми людина-біосфера, логічно використати такий метод пізнання дійсності як метод фізико-математичного моделювання. Під ним розуміється створення та вивчення фізико-математичних моделей із використанням

комп'ютерних технологій. Моделювання є важливим інструментом наукової абстракції, що допомагає виокремити, уособити та проаналізувати суттєві для досліджуваного об'єкта характеристики. Побудова такої моделі спрощується при формалізації створення її стосовно конкретного об'єкта [3]. Тому формалізацію доцільно представити у вигляді шести етапів. На першому етапі проводиться визначення мети і вирішуваних модельних завдань, які передбачають розв'язання конкретних інженерних задач прогнозування якості природного водного середовища. На другому етапі виконується спрощення умов моделювання і складання вхідної первинної модельної схеми, яка базується на бажаних критеріях якості досліджуваного об'єкту і будується в часовому і просторовому масштабах. Третій етап передбачає подальшу схематизацію, пов'язану з уточненням розрахункових значень елементів моделі та їх рангу в кінцевій схемі. В зв'язку з цим, на даному етапі розробки методів прогнозування якості природного середовища, основним є експериментальне дослідження та накопичення банку даних спостережень, які в свою чергу, є основою для визначення структури і параметрів фізико-математичної моделі. Відповідно до теорії подібності побудова такої моделі зводиться до вибору параметрів моделі і граничних умов, що передбачено четвертим етапом. При фізичному моделюванні в будь-якому випадку лишається незмінною вимога максимальної ідентичності структури і параметрів рівнянь, які описують динамічні процеси, що відбуваються в об'єкті і його моделі. Фізико-математичну модель, як правило, називають моделлю явища. Вона відповідає явищу тією мірою, наскільки є точною математична модель цього явища. Тобто, можна застосувати схему: явище ↔ його математична модель (система математичних рівнянь) ↔ фізико-математична модель. На п'ятому етапі проводиться обґрунтування достовірності прийнятої схематизації і кінцева побудова базової моделі досліджуваного об'єкту, з урахуванням зовнішнього антропогенного впливу, та її апробація і коригування.

З метою оптимізації структури показників екологічного стану прісноводних систем запропоновано використання мінімально доцільної кількості показників для конкретно визначених умов оцінки з подальшим їх

перетворенням в інтенсивну форму оцінки у вигляді інтенсивного показника *d* за допомогою, так званої, „функції бажаності” [7, 9].

$$d_i = \exp [- \exp (- y_i)] \quad (1)$$

де d_i – значення оцінки параметру в інтенсивному вигляді; y_i – умовна величина оцінюваного показника; exp – прийняте позначення експоненти.

Доцільність використання „функції бажаності” полягає в тому, що значення кожного оцінюваного параметру перетворюються у відповідну бажаність *d*, після чого визначається узагальнена оцінка *D*, всього масиву екологічних показників як середнє геометричне „бажаностей” окремих параметрів:

$$D = \sqrt[q]{d_1 \cdot d_2 \cdot \ldots \cdot d_i} = \sqrt[q]{\prod_{i=1}^{i=q} d_i} \quad (2)$$

де q – загальна кількість параметрів визначеної структури числового масиву [7, 8].

Таким чином, пропонована узагальнена оцінка *D* перетворюється на єдиний параметр подальшої оптимізації екологічного стану поверхневої водної системи. Тобто, *D* є єдиним комплексним інтегральним критерієм оцінки екосистеми і передбачає можливість оптимізації екологічної якості водного середовища.

На шостому етапі запропоновано структуру ГІС-моделі, яка містить програмно-структурований набір шарів географічної інформації. При цьому вирішується два взаємопов’язані завдання: визначення елементів загально-географічного характеру і представлення оперативно відновлюваного тематичного навантаження геоекологічної інформації [1, 6]. Зміст тематичного навантаження ГІС-моделі включає також узагальнене оцінювання екологічних показників якості джерел забруднення водних систем, скидів зворотних вод. Інтегральна геоекологічна оцінка якості гідрологічних систем є основою для виявлення тенденцій її динаміки у часі та просторі, яку показує тематичне навантаження ГІС-моделі. Складовою ГІС-моделі є географічна основа, яка відображає загальні риси території та створює цілісне уявлення про гідрографію досліджуваного об’єкту. При цьому можна використати топографічні, загально-географічні, фото-карти або

їх фрагменти. Вісь абсцис даної географічної основи відображає період спостереження (роки, протягом яких проводився збір гідрохімічної інформації досліджуваної гідросистеми). Тому вісь абсцис географічної основи шару даних умовно поділена на 12 рівних частин із рухомим візиром за допомогою якого можна встановлювати відповідний рік спостереження. Вісь ординат побудована у відповідності із числовими значеннями результатів оцінювання екологічної якості із обраним масштабом $D \times 10^x$ з ціною поділки, що складає 10 одиниць. Для внесення числових значень результатів оцінки D на географічну основу шару даних, необхідно вибрати відповідний масштаб. Це і враховано при побудові осі ординат. Зміна масштабу для візуалізації результатів оцінювання якості води проводиться за допомогою рухомого візиру на осі ординат [6]. Примітка: всі дослідження проводились за контрольованими параметрами забруднюючих речовин водної системи Подільського Придністер'я (2006-2016 рр.).

Таким чином, на всіх етапах оцінювання екологічної якості досліджуваної водної системи при збиранні, обробці та аналізі екологічної інформації, безпосередньо вивчається не сам об'єкт, а його модель, яка спрощено відображає визначені параметри досліджуваного об'єкта і знаходиться з ним у відповідних співвідношеннях. Розроблена ГІС-модель збазована на результатах моніторингових досліджень та забезпечує можливість складання довготермінового прогнозування екологічної якості води як для всієї гідрологічної системи так і для окремих її компонентів.

Список літератури:

1. Горбачова Л.О. Засади створення ГІС мережі гідрологічних спостережень України / Л.О. Горбачова // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2006 – Т. 10. С. 36 – 41.

2. Ковальчук І.П. Аналіз якості вод річкових русел басейну Верхнього Дністра / І.П. Ковальчук, Є. А. Іванов, Ю.М. Андрійчук, Ю.П. Цідило // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2006 – Т. 11. – С. 230-237.

3. Костріков С.В., Комп'ютерне моделювання у фізичній географії - передвісник і передумова впровадження ГІС-технологій для геоекологічних задач / С.В. Костріков // Культура народов Причерноморья: научный журнал. Крымский научный центр Национальной академии наук Украины, Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского, Межвузовский центр "Крым". – Симферополь: Межвузовский центр "Крым". – ISSN 1562-0808. – 2004. – N51. – С. 19-25.

4. Шевчук Ю.Ф. Просторово-часові особливості гідрохімічного стану річки Дністер / Ю.Ф. Шевчук, В.О. Джаман // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2006 – Т. 11. С. 244-250.

5. Ямборак Р.С. Динамічні процеси забруднення гідросфер / Р.С. Ямборак, Г.І. Прохацька, Л.Й. Роговик // Iscience. Сборник научных трудов «Актуальные научные исследования в современном мире». Випуск 12 (32) Часть 8. – Переяслав-Хмельницький, грудень 2017. – С.150-158

6. Ямборак Р.С. Обґрунтування архітектоніки ГІС-моделі прогнозування геоекологічного стану гідрологічних систем / Р.С. Ямборак // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки – 2007 – Вип. 1. – С.75-84.

7. Ямборак Р.С. Оптимізація структури показників екологічного стану поверхневих водних систем / Р.С. Ямборак, Б.А. Шелудченко // Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. – 2006 – Вип. 22. – С. 297-301.

8. Ямборак Р.С. Узагальнення результатів екологічного моніторингу басейну річки Дністер / Р.С. Ямборак // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: географія. – Тернопіль. – №1. – 2006. – С. 184.

УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Яснiковська Галина
магістрант кафедри Адміністративного і фінансового менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

Актуальність теми дослідження визначається об'єктивним характером системних змін в Україні, демократичною сутністю суспільних перетворень, що зумовлюють необхідність проведення низки реформ і спеціальних програм у пріоритетних сферах розвитку держави. Водночас будь-які реформи приречені на невдачу, якщо не враховувати кризовий характер сучасного соціально-економічного та політичного становища України. Це потребує розробки антикризових технологій, спрямованих на усунення причин кризових явищ у системі державного управління, і в суспільстві загалом, на основі оптимізації взаємодії між громадянським суспільством, владою та бізнесом, де кожна сторона має свою зону відповідальності. Тому найактуальнішим питанням сьогодення є розробка і реалізація ефективного державного механізму антикризового управління соціальноекономічними процесами з урахуванням ресурсних обмежень.[1, С. 466-472]

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що вагомий науково практичний внесок у вирішення окремих проблемних питань (аспектів) у сфері антикризового управління підприємством (установою, організацією) зробили такі науковці, як В. Воробйов,Т. Воронкова, М. Джаман, Є. Діденко, В. Пономаренко, Н. Захаренко, А. Камнєва, Л. Фролова, А. Ковальов, В. Костецький, О. Костіна, Т. Коцко, О. Лисенко, Л. Лігоненко та інші. Водночас, віддаючи належне високому рівню наукових доробок перелічених вище авторів і вчених економістів, слід зазначити, що недостатньо уваги приділено удосконаленню механізму антикризового управління підприємством в конкретних умовах.

Необхідність у проведенні організаційних змін виникає в результаті реакцій виробничої системи на різноманітні фактори зовнішнього і внутрішнього середовища організації. Дана ситуація є однією з причин застосування антикризового менеджменту на підприємстві.

Для того, щоб антикризовий менеджмент мав най' більшу ефективність, слід дотримуватися певних принципів управління організаційними змінами при різному ступеню впливу факторів зовнішнього середовища:

1. Зведення до мінімуму витрат на боротьбу зі зниженням прибутку в умовах негативного впливу зовнішнього середовища на виробничу систему.

2. Забезпечення адекватної реакції з боку виробничої системи, в якій необхідно проводити організаційні зміни, до зміни параметрів зовнішнього середовища.

3. Виробнича система повинна володіти відповідним рівнем гнучкості структури і розвиненістю системи управління, оскільки саме дані умови забезпечують, у результаті, адекватність реакції на вплив ззовні.

4. Забезпечення погашення негативних збурень зовнішнього середовища.

5. Забезпечення швидкої адаптації виробничої системи до зовнішніх умов шляхом здійснення організаційних змін.

6. Диверсифікація організаційної структури виробничої системи.[2, С.162-165]

Необхідність впровадження антикризового державного управління в Україні обумовлена системною кризою, що розгорнулася досить неочікувано у процесі становлення та розвитку ринкових відносин. Системна криза призвела до ряду криз в окремих регіонах, системах забезпечення, галузях, апараті управління. [3, С.313-318] Зокрема системну нестійкість демонструють банки, енергетична та екологічна сфери, демографічні процеси; про кризові явища свідчать багаточисельні банкротства підприємств, закриття банків і в минулому успішних підприємств, рейдерство, несправедливі засоби зміни форм власності і господарюючих суб’єктів, тощо. У цьому зв’язку слід розробити своєрідну ідеологію дії в кризових ситуаціях і виробити необхідні організаційні

механізми антикризового менеджменту, так як традиційні механізми вже не спрацьовують. Нинішній етап структурних реформ в Україні потребує створення комплексного механізму антикризового державного управління, здатного прогнозувати і попереджувати кризові ситуації, а також динамічно змінювати тенденції, що ведуть до криз.

Радикальні зміни, що відбуваються у соціально-економічному просторі України вимагають створення ефективної моделі антикризового державного управління, яка б включала у свою систему комплексний механізм антикризового державного управління , його важелі, інструменти та способи функціонування. Разом з тим, інтеграція економіки України у світову обумовлює дедалі більшу її залежність від глобальних тенденцій, зокрема від зростання світової фінансово-економічної кризи. Відтак, формування зазначеного механізму значною мірою залежить від створення дієвого, потужного, відносно самодостатнього, «агресивного» для зовнішнього середовища внутрішнього ринку держави.

Список літератури:

1. Коцко Т., Шеховцова, І. Реінжиніринг бізнес-процесів як технологія антикризового управління підприємствами паливно-енергетичного комплексу. - 2017. - *Економіка і суспільство. - №9*. – С. 466–472

2. Сапа Н. Механізм державного управління у формуванні інноваційного розвитку суспільства/Н. Сапа//Вісник Донецького державного університету управління «Менеджер»: Науковий журнал. - Донецьк: МПП «ВІК»,2009.- 2 (48).- С.161-165.

3. Хлевицька Т. Механізми антикризового управління в системі економічної безпеки підприємства / Т. Хлевицька // Торгівля і ринок України: тематичний збірник наукових праць. — Донецьк: ДонНУЕТ. — 2008. — Вип. 26, Т. 1. — С. 313—318.